Ex libris
Bibliothecae Selestadiensis.
A.T.PrVatin
Am.Biechy
Ad.Müntz
curantibus
An.Dom.MDCCCXLI
J.B.Pennarun

1092

165.

Digital ColorChecker® SG
gretagmacbeth

K1092

Ex libris
Bibliothecae Selestadiensis.
A.T.Pr.Vatin
Am.Biechy
Ad.Müntz
curantibus.
An.Dom.MDCCCXLI
J.B.Pennarun
aedile
restauratae.

1092

165.

1092

Sum Bedæ Rhenani. Nec multo plurimum.
An. ætatis D. XXXV. Selati Triboronum.

NOVVM TESTA-

MENTVM IAM QVINTVM ACCVRA-
tissima cura recognitum à DES. ERASMO ROTER.
cum Annotationibus eiusdem ita locupletatis, ut
propémodum opus nouum uideri possit.

BIBLIOTECA PUBLICA DEL ESTADO

ὃν μαργαρίτην τίμιον
ἀπόδυς ἅπαντα λάμβανε.

En margaritum nobile,
Eme, si cupis ditescere.

BASILEAE ANNO M D XXXV

Cum priuilegio Cæsareæ maiestatis in annos quatuor.

DILECTO FILIO

ERASMO ROTEROD. SACRAE THEO
LOGIAE PROFESSORI.

A S
LEO, PP X.

ILECTE FILI SALVTEM, ET APOſtolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in Teſtamentum Nouum iam pridem æditæ,non tam quia noſtro nomini dicatæ fuerant, quàm quòd non uulgari, ſed noua & inſigni quadam eruditione præſtabant,omniúmque doctorum calculo plurimum laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas,illuſtratasq; fuiſſe, certiores facti non mediocriter gauiſi fuimus,ex prima illa æditione,quę abſolutiſsima uidebatur,coniecturam facientes,qualis hæc futura,quantum'ue boni,ſacræ theologiæ ſtudioſis,ac orthodoxæ fidei noſtræ ſit allatura. Macte igitur iſtius animi tui eſto, ac publicæ utilitati ſtudens,operi tam ſancto,ut in lucem exeat, ſedulo inuigila,dignam quidem tot laborum mercedem ab ipſo deo relaturus:à nobis uero meritam commendationem, & cunctis Chriſti fidelibus perpetuam laudem conſequuturus. Datum Romæ apud ſanctum Petrum,Sub annulo piſcatoris.Die x. Septemb. M. D. XVIII. Pontificatus noſtri Anno Sexto.

Euangeliſta.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO,
DES. ERASMVS ROTEROD. THEOL
LOGORVM INFIMVS S. D.

INTER TOT EGREGIA DECORA LEO Decime Pontifex Maxime, quibus undique clarus & ſuſpiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adiſti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamentis, non minus erudi torum hominum monumẽtis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris cor/poris animiq; dotibus, quas partim diuini numinis in/dulſit benignitas, partim eadem aſpirante, tua parauit induſtria, non alia res te uerius aut magnificentius illu/ſtrauit, quàm quòd ad ſtum honorem, quo maior inter homines, homini non po/teſt contingere, parem norum attuleris innocentiam: neque enim uitam modo ab omni dedecore longe ateq; ſemotam, uerum etiam famam, nulla unquam ſiniſtri rumoris labe aſperſam ad pontificiam ſublimitatem pertuliſti. Id quod quum ubi/que difficillimum eſt, tum præcipue Romæ, cuius urbis tanta eſt libertas, ne dicam petulantia, ut illic à cotuicijs parum tuta ſit & integritas, ac ne ij quidem abſint à cri/mine, qui plurimum abſunt à uitijs. Quibus rebus factum eſt, ut Leoni non paulo plus ueræ laudis peperit, quòd ſummum pontificium promeruiſſet, quàm quòd accepiſſet. Iam in ipſa pulcherrimi ſimul & ſanctiſsimi muneris functione, quum tot præclaris factis, tot eximijs uirtutibus ſuſceptum honorem uiciſsim cohoneſtes, nihil tamen eſt quod te ſuperis pariter & mortalibus commendet efficacius, quàm quòd ſummo ſtudio pariq; ſapientia illud potiſsimum agis ac moliris, ut indies in melius prouehatur Chriſtiana pietas, hactenus temporum maximeq; bellorum uitio, nonnihil labefacta collapſaq;, ut eſt cæterarum item omnium rerum huma/narum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelu/tiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius eſt reſtitu/iſſe, quàm condidiſſe. Proinde quando tu nobis uelut alterum præſtas Eſdram, & ſedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, ſarciendæ religionis prouinciam ſtrenue capeſsis, par eſt nimirum, ut omnes ubique gentium ac terrarum Chriſtiani, rem omnium pulcherrimam ac ſaluberrimam conantem, pro ſua quiſque facultate ad/iuuent. Iam uideo paſsim excellẽtes ingenio uiros ceu magnos & opulentos reges, Solomoni noſtro in templi ſtructuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli, ſeu potius homunculi, qualeſcunq; materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferamus, mittere ſtudemus: uile quidem munuſculum, quod ad noſtrã attinet operam, ſed unde (niſi me fallit animus) Chriſti templo, ſi non mul/tum ſplendoris, certe non parum utilitatis ſit acceſſurum, præſertim ſi eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu ſumma rerum humanarũ pendet uni/uerſa. Etenim quum illud haberem perſpectiſsimum, præcipuam ſpem planeq; ſa/

cram,ut aiunt,ancoram,reſtituendæ ſarciendæq; Chriſtianæ religionis in hoc eſſe
ſitam,ſi quotquot ubique terrarum Chriſtianam philoſophiam profitentur,in pri
mis autoris ſui decreta,ex euãgelicis apoſtolicisq; literis imbibant,in quibus ſermo
ille cœleſtis,quõdam è corde patris ad nos profectus,adhuc nobis uiuit,adhuc ſpi
rat,adhuc agit & foquitur,ſic ut mea quidem ſententia nuſquam aliàs efficacius aut
præſentius:ad hæc,quum uiderem ſalutarem illam doctrinam longe purius ac ui
uidius ex ipſis peti uenis,ex ipſis hauriri fontibus,quàm ex lacunis aut riuulis, no
uum(ut uocant) teſtamẽtum,uniuerſum ad Græcæ originis fidem recognouimus,
idq; non temere neq; leui opera,ſed adhibitis in conſilium compluribus utriuſque
linguæ codicibus,nec ijs ſanè quibuslibet,ſed uetuſtiſsimis ſimul & emẽdatiſsimis.
Et quoniam nouimus in rebus ſacris,religioſe quoq; uerſandum eſſe,nec hac con
tenti diligentia,per omnia ueterum theologorum ſcripta circumuolãtes,ex horum
citationibus aut expoſitionibus ſubodorati ſumus,quid quiſq; legiſſet aut mutaſ
ſet. Adiecimus Annotationes noſtras,quæ primum lectorem doceant,quid qua ra
tione fuerit immutatum:deinde ſi quid alioqui perplexum,ambiguum aut obſcu
rum,id explicent atque enodent. Poſtremo quæ obſiſtant,quo minus procliue ſit
in poſterum deprauare,quod nos uix credẽdis uigilijs reſtituiſſemus. Quanquam,
ut ingenue dicam,quicquid hoc eſt operis uideri poterat humilius quàm ut ei di
candum eſſet,quo nihil maius habet hic orbis:niſi conueniret,ut quicquid ad reli
gionem inſtaurandam pertinet,haud alij conſecretur,quàm ummo religionis prin
cipi,& eidem aſſertori. Neque metus eſt,ne munus hoc noſtrum qualecunque,ſis
aſpernaturus,qui non loco tantum referas illum,qui donara non precijs ſed ani
mis ſolitus eſt æſtimare,qui duo minutula pauperculæ uidua,ſplendidis & opimis
diuitum donarijs prætulit. Iam an non quotidie uidemus inter auro gemmisq; ra
diantia regum donaria pratenſibus floſculis,aut hortenſibus herbulis concinnatas
corollas ſuſpendi diuis,quas,re tenuis,pietate diues offert plebecula? Alioqui quic
quid illud eſt,ſeu magnum,ſeu puſillum,ſeu ludicrum,ſeu ſerium,quod huius inge
nioli fundus produxerit:id omne,ut nullus dedicem,ſuopte iure ſibi poteſt uindica
re,ſummus ille apud ſuos,uirtutum ac literarum omnium Mœcenâs & antiſtes Gu
lielmus Varamus archiepiſcopus Cantuarienſis,totius Angliæ non tituli tantum
honore primas,ac tuæ ſanctitatis legatus,ut uocãt,natus:cui meipſum quoq; quan
tus quantus ſum debeo,non modo uniuerſum ſtudij mei prouentum. Siquidem is
(ut ne dicam interim,cuiuſmodi tum publice tum priuatim ir me fuerit) id præſtat
ſuæ Britãniæ,quod Leo præſtat orbi terrarum:quodq; Medicea domus iam olim
eſt Italiæ,uel hoc nomine terrarum omnium feliciſsimæ,hoc is ſuis eſt Anglis,ceu
ſalutare quoddam ſydus,ab ipſis fatis in hoc datus,ut eo præſide,quicquid eſt bo
narum rerum repullulet ac ſuboleſcat. Nam perinde quaſi uno in homine plures
ſint heroes,& in unico pectore non ſimplex inhabitet numen:ita miris modis Ar
chiepiſcopum gerit eccleſiæ,legatum ſedi Romanæ, conſiliarium regiæ, cancella
rium iuſtitiæ,Mœcenatem ſtudijs,cuius opera potiſsimum factum eſt, ut inſula
iam olim uiris,armis,opibusq; pollens,nunc optimis item legibus, religione,mori
bus,ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis,adeo floreat,ut cum
quauis cæterarum regionum poſsit ex æquo contendere. Verum quo latius huius

laboris

laboris noſtri manaret utilitas,uiſum eſt,tui nominis apud omnes ſacroſancti,ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem,præſertim quum huc uocet ipſa quoque rei ratio,quod pulchre congruebat,ut illius auſpicijs hæc Chriſtiana philoſophia deriuaretur ad omneis mortales,qui Chriſtianæ religionis teneret arcem,ac per eum proficiſceretur doctrina cœleſtis ad uniuerſos homines, per quem Chriſtus nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo quid tandem uetat,quo minus hic liber gemina commendatione fultus,hoc etiam felicius & auſpicatius exeat in manus hominum,ſi duobus totius orbis ſummatibus uiris communiter fuerit conſecratus? Quandoquidem aris templiſq; uidemus hoc plus accedere maieſtatis ac uenerationis,quod pluribus ſimul diuis ſint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur,modo publicæ conducat utilitati. Et ea eſt Leonis modeſtia facilitasq;,ut hac parte non minus ſit maximus,quàm ea qua maximos omnes longo ſuperat interuallo. Et ea eſt Archiepiſcopi in omni decorum genere præſtantia,ut Leonem omnibus numeris ſummum,non alius magis deceat collega. Poſtremo ſi fas eſt apud tantum principem nonnihil Thraſonis è comœdia referre,quantumuis in ſpeciem humilis uideatur hic meus labor,tamen confido futurum,ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in receſſu,quàm prima ſtatim fronte præ ſe ferat opus. Sed ne celſitudinem tuam iugi ſolicitudine terrarum orbi conſulentem,longiori ſermone remorans,in publica peccem commoda:quod reliquum eſt,cum plebeio lectore tranſigam:ſed prius illud apprecatus,ut cuius prouidentia Leo Decimus contigit ſubleuandis rebus mortalium,idem eum nobis & quàm maxime longæuum eſſe uelit & feliciſsimum. Baſileæ,anno reſtitutæ ſalutis milleſimo quingenteſimo decimoſexto,calendis Februarijs.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA

IAM VT PAVCIS occurram Apologia, reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis consuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atque utinam eodem nomine mihi quoq; gratulari possim, cui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negocium de quo controuersia est, non intelligunt: nec prorsus aliam ob causam calumniantur, nisi quod non intelligunt. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas & Hebraicas literas uel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in uestigandis diuinæ scripturę mysteriis, qui feliciter ac diligenter in uetustis illis, ac non minus ueris quàm uetustis theologis uersati sunt, nihil addubito quin magnam initurus sim gratiam, etiam si quod conatus sum, parum assequutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera nostra non magnopere est opus, quicq; soli damnare quædam possent, quod ob bonarum peritiam literarū ualeant iudicare, ij non solum comprobent suo suffragio nostram industriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contrà qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sentētiam, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis, ij non solum non amplectētur opus ipsorum paratum usui, uerum etiam obstrepent, calumniabuntur, damnabunt: quorū alterum extremæ cuiusdam ingratitudinis esse uidetur, alterum insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudentius quàm damnare librum quem ne legeris quidem: tum eiusmodi, ut si maxime legas, tamen absq; linguarū peritia pronunciare de eo non possis? Quid autem ingratius, quàm pro tam immensis sudoribus uigiliisq;, quas tantū iuuandi animo susceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potissimum ab iis, ad quos potissimum operis utilitas sit reditura? Quum ubiq; fœda est ingratitudo, tum in nullos æque par est gratos esse, atq; in eos qui dispendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum, nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ suæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij sui monumentis orbi consulant. Verum haud scio, an usquam ingratius reperias mortaliū ingenium, nec aliâs esse uerius arbitror, quod non minus eleganter quàm grauiter dictum est à Seneca: Tutius esse, quosdam offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit, ait ille, atq; id quod cōfertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem sententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium: & minus gratiæ redit ab iis qui non cognoscūt meritum, quàm qui non agnoscunt. Nam ij tametsi dissimulāt, tamen apud se sunt obnoxij, nonnūquam pudore coguntur agnoscere. Deniq; spes est fore, ut aliquando resipiscant. Illi quod est beneficium, iniuriam interpretantur, & officio adiuti in ius uocant benemerentem. Theologorum in primis est, non solum gratitudinem præstare

ſtare, uerum etiam candorem & manſuetudinem. Et theologis potiſsimum hic meus defudauit labor, atque his theologis,quibus aut non uacauit aut non contigit,eas diſcere literas,ſine quibus diuina ſcriptura non poteſt ad plenum intelligi, aut officioſe tractari. Horum adiuuandis ſtudijs noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negauit,id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt,ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici,non aſpernantur iureconſulti,recipiunt philoſophi,ſi quid ad illorum profeſsionem inſtaurandam conducit. Abſit ut ſoli Theologi pertinaciter reclamemus,& ipſi noſtris inuideamus bonis. Sanè permoleſtum eſt,pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab ijs de quibus benemereri ſtudeas, calumniam præmij loco reportare,& à quibus tuo iure poteras exigere debitam gratiam, his actoribus iniuriæ cauſam dicere. Seneca,ſummum liberalitatis genus eſſe putat,ac diuinæ beneficentiæ proximum, ſi quis non tantum gratuito profit, uerum etiam ſciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoque ſuperaturus,ſi de his quoq; pergam benemereri,qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis, tamen pergunt ſubuenire:ita nos hoc quoque uelut auctario beneficium noſtrum cumulabimus, ut beneficium quod accipiunt, intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas deguſtent literas,& item Hebræas,ſi liceat. In ipſis arcanæ ſcripturæ fontibus diligenter philoſophentur: ueteres Theologos, quos & eruditio commendat & uitæ ſanctimonia,diligenter euoluant. Deinde noſtra,ſi uolent,conferant & expendant,atque ita demum probent,ſi quid recte monuimus:emendent amice,ſi quid ut homines aberrauimus à uero,& minus aſſequuti ſumus,quod ſedulo ſumus ſequuti. Quod ſi impetro, cauſam uici, pro accuſatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro, ſaltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me ſimplici pioq; iuuandi ſtudio quicquid hoc laboris eſt ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſsit,error eſt,non ſcelus:& corrigi mereor,inceſsi non mereor. Nihil enim magis agnoſco,quàm me nihil ſcire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia: ego pro mea tenuitate nihil profitens,præſto tamen quod licet,paratiſsimus ad palinodiã, ſicubi more hominum lapſus ſim,ipſe quoque mihi cenſor futurus,ſimul atque deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehenſorem,qui damnare poſsit,docere non poſsit. Quorum illud tyrannicum eſt,hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuerſiam eſt apud eruditos, ita indoctis etiam,multorum libris perſuaſum eſſe reor,hanc Noui teſtamenti æditionem Hieronymi non eſſe,quemadmodum ab ipſo fuit emendatum. Tametſi nos,nec hanc qualiſcunq; eſt aut cuiuſcunq; eſt,neque conuellimus ullo modo,neque calumniamur. Tantum reſtituimus quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his quæ uel ambigue uel parum attente reddidit interpres:nam non recte,mihi religio eſt dicere,etiamſi id non ueritus eſt aliquot locis Hieronymus:idq; fecimus,neq; leui,quod dici ſolet,brachio,neq; temere,ſed primum ex canonum conſilio,ad Græcæ originis fidem,examinatis exẽplaribus Latinis,neq; tamen fidentes paucis,aut quibuslibet. Laurẽtius Valla ſeptẽ bonæ fidei codices ſe ſe

quantum fuisse testatur. Nos in prima recognitione, quatuor Græcis adiuti sumus: in secunda, quinque: in tertia, præter alia accessit æditio Asulana: in quarta, præsto fuit & Hispaniensis. Deinde consultis tum peruetustis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti, discussis & exploratis probatissimis autoribus, non oscitanter obseruauimus quid citarint, quid legerint, quid emendarint, quid interpretentur. Atque hisce rebus omnibus qua licuit uigilantia, certe summa fide collatis ac pensitatis, quod optimum iudicauimus sequuti sumus: & hac lege in medium contulimus, ut nihilo secius suo quisque iudicio frueretur. Iam uero si qui uerentur, ne sacrarum literarum autoritas uocetur in dubium, si quid usquam uaria uerit: hi sciant oportet, iam annos plus mille neq; Latinorum neq; Græcorum exemplaria pene omnia consensisse. Id quod ne fieri quidem possit, nimirum in tanta librariorū non solum turba, uerum etiam inscitia, oscitantia, temeritate. Vt ne commemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædam erasa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quōdam sursum ac deorsum miscebantur omnia, præsertim Orientis ecclesiæ, dum quisque pro suarum partium patrocinio scripturam uariat. Id certe factum non obscure complurib⁹ in locis declarat Hieronymus. Leuius deprauandi genus est, quoties lector aliunde quod congruebat adscribit: grauius, quum quod scholiastes annotarat in spatio, lector transfert in contextum. Quid aūt accidit religioni Christianæ, quod tot iam seculis aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi non modo diuersa comperies, sed & pugnantia, quum in summa Christianæ fidei consentiant. Quid accidit Græcis orthodoxis, qui sic sequuti sunt translationē Septuaginta, ut subinde meminerint, Symmachi Theodotionis & Aquilę? Quid facias, postea quàm nec ipsa horum temporum æditio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus quæ declarant uarietatem lectionis: & si id parum est, ex commentarijs Bedæ, Rabani, Thomæ, ex commentarijs Lyrani, ex commentarijs Hugonis Carrensis idem intelliget. Origenes iam tum querebatur inexplicabilem in euangelicis libris uarietatem. Et publicitus aliud legit Græcia, aliud Occidentis ecclesia. Et circa ætatem Hieronymi, quædā ecclesiæ sequebantur interpretationem Septuaginta, quædam nouā amplectebātur ex Hebræorū fontibus traditam. Atq; etiam post hanc ætatem, aliud legebāt Gallicanæ ecclesiæ, aliud Romana. Deniq; si excutias uetustos codices manu descriptos, quibus in publico cultu tum utebātur, duos uix reperies inter se consentiētes. Certe constat Augustinū codicibus usum, qui non uacabant mendis. Et tamen tot iam seculis constitit sua scripturis autoritas. Si codicum uarietas in totum abrogat fidem scripturis, & apud Hebræos & apud Grecos & apud Latinos uariant. Quæso quid periculi consequutum est, quòd sanctus Hieronymus uetus & nouum Testamentum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem instaurauit? Reclamatum est tum à nōnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit: nec ob aliud, opinor, reclamatum, nisi quòd nescirent eas literas. At num hinc uel tantulum incōmodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatetur ipsa codicū discordia, se non mediocriter adiutū fuisse, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret

efferret,id quod uel fortuito fieri neceſſe eſt. Quid deceſsit euãgeliorum maieſtati, quod ea Iuuencus heroicis uerſibus incluſerit? Quod Arator idẽ auſus ſit in Actis apoſtolorũ? Nos locos aliquot innouauimus,non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi,ſi paraphraſi totam oratio nem nouaſſemus? Id quod propemodum fecit Hieronymus in ueteri teſtamento. Quibus hæc placet æditio,quam ego nec damno nec muto,his ſua manet æditio. Siquidem ea noſtra caſtigatione non læditur,ſed redditur illuſtrior,purior,emendatior. Illa legatur in ſcholis,canatur in templis, citetur in concionibus. Nullus obſtat. Illud auſim polliceri,quiſquis hanc noſtram domi legerit, ſuam rectius intelecturus eſt. Proinde ſi nihil offendit niſi nouitas,& illa iam uetus olim noua fuit,& hæc noua,ſi patiamur,olim uetus fuerit. Nimis imperiti eſt hominis, libros annorum æſtimare numero,ac non potius ipſarum rerum iudicio. Optarim & ipſe, in ſacris literis nihil eſſe deprauatum,nihil diſſidere. Atq; id ut optare eſt in procliui,ita nec fuit unquam,nec opinor futurum eſt unquam. Qui prædicant inuiolabilem diuinarum ſcripturarum autoritatem,his utroq; fauemus pollice. Qui has ſciens deprauat,cõtumeliam facit ſpiritui ſancto. Fatemur. Verum hæc maieſtas in ipſis eſt fontibus. Non errauit Eſaias,neq; quiſquam mutare nititur,quod ille ſcripſit. Non lapſus eſt Matthæus,nemo corrigit quod ille tradidit. Cum interpretibus,cum ſcribis,cum deprauatoribus nobis res eſt. Quòd ſi tota labaſcit autoritas,ob aliquot loca corrupta,oportuit ſpiritum ſanctum non minus aſsidere bibliographis, quàm prophetis & euangeliſtis. Nuſquam non adeſt ſpiritus ſanctus, ſed ita uim exerit ſuam,ut nobis portionem laboris relinquat. Autoritas illa inuiolabilis intra prophetas & apoſtolos aut euãgeliſtas ſtetit. Imò hæc eſt ſumma ſcripturarum laus,quod in tot linguas toties transfuſæ,toties ab hæreticis uel mutilatæ uel deprauatæ, tot modis incuria ſcribarum contaminatæ,tamen æternæ ueritatis uigorem obtinent. Sic omnibus malorum procellis ſollicitata,conſtat eccleſia. Is uero ſubſeruit ſpiritui ſancto,qui quod per homines deprauatum eſt,pro uiribus priſtinæ reſtituit integritati. Nunquam defuturi ſunt qui deprauent,proinde nunquam ceſſandum eſt à ſtudio caſtigandi. Aliud eſt igitur ſacra ſcriptura,aliud quod incommode uerterũt interpretes,aut ſcribæ corruperunt. Rurſus aliud eſt mutare publicam lectionem, aliud priuata publicam uel emendare uel illuſtrare. Atqui hæc mire confundũt quidam qui ſibi uidentur admodum dialectici. Neque refello quod aiunt quidam,in literis & apicibus latere myſteria,ſi modo illi agnoſcant hyperbolen. Alioqui non oportebat ſcripturam haurire niſi ex fontibus. Nam qui uertit in alienam linguam, à literis & apicibus longe lateq; cogitur diſcedere. De nominibus dei,præſertim de nomine tetragrammato mira iactant Iudæi,de nomine Ieſu nonnulla Chriſtiani, uerum hæc myſteria pereunt in translatione. Quin illud ipſum nomen Ieſu longe alijs elementis ſcribitur apud Hebræos,alijs apud euangeliſtas ac Paulum. Si tam ſeria res latet in punctis & apicibus,cur apoſtoli qui norant Hebraice,nomen illud ſacroſanctum non ijſdem elementis nobis tradiderunt,quibus ſcribitur apud Hebræos,quum toties in ſcriptis ſuis inculcent? Hoc argumento quum urgerem quendam,reſpondit,nomen Ieſu in omnibus noui teſtamenti libris deprauate ſcribi legiq;. Quòd ſi uerum eſſet, in tam inſigni errore tot iam ſeculis caligaſſet eccleſia

catholica

catholica. Imò probabilius est sic Græcos ac Latinos uulgo sonuisse nomen illud, & apostolos usurpasse receptam uocem, non sollicitos de elementis & apicibus. Quin ijdem euangelistæ & apostoli non fuere tam superstitiosi, in citandis scriptu/rarum testimonijs, interdum sequentes æditionem Septuaginta, nonnunquam ex Hebræorum fontibus adducentes, aliâs suo arbitrio reddentes sententiam, nec cum his nec cum illis per omnia congruētes. Iam quid attinet istos refellere, qui non mi/nus indocte quàm impudēter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quis/quam corrigat euangelia, castiget canticum, magnificat, mutet precationem domini cam? O uocem uix auriga dignam, nedū theologo. Ne mihi succenseat ordo theo/logicus, quod theologū nomino: illis indignetur potius, qui quum essent primi no/minis theologi, hæc seditiosissime uociferabantur, & adhuc uociferantur in ordina/rijs professionibus sacrisq; concionibus. Sed ad rem. Fas est nebuloni cuiuis, euan/gelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim ho/mini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexer/citato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in cōsilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum testamen/tum nouum Græce scriptum fuisse, non Latine. Certe si quis excipiat euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptū fuit ab apostolis & euangelistis, in hunc iure clamitent, quod corrigat euāgelia: non in eum qui iuxta pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codici/bus, quum Græce scripserint apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? quum diuus Hie/ronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat: qui nec ipse, quum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaq; te quæso lector optime, quum occurret nouatū aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectio/nis gustum ac saliuam rejcias ac damnes, quasi necesse sit malum esse quicquid di/uersum est, simul & me fraudās mea laude, & te operis utilitate: sed primum nostra conferto cum Græcis: quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus. Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quàm uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahāt, si minus uerbum uerbo respondeat: id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet alicubi à literis ac syllabis recedere, ut certe licet, si me comperies sentētias ma/iori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplecte/re quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Con/sule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium uel rationibus adductis, satisfacient. Fit interim ut diuersa sit lectio, fit ut ijsdem ex uerbis complu/res sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in Annotamentis uarias referimus, aut indi/cantes quid nobis optimum uideatur, aut lectoris relinquentes arbitrio, quid sequi malit

malit. Sunt in quibus noſtra uulgata magis probatur æditio,aut Ambroſiana lectio,quàm Græci codices. Et tamen conſentientibus omnibus Græcis exemplaribus,quoniam illa mutare non licuit,Latina accõmodauimus,ne non reſponderent, quum in hoc ipſum adderentur.Cæterum id in ſcholijs diſcutimus.Cõperio quædam apud illos addita ex more ſolenni, ueluti coronidem illam ſic additam precationi dominicæ,quemadmodũ apud nos in calce pſalmorũ adijcitur Gloria patri. Ea non reſecuimus à contextu,ſed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi,quum quod frequenter comperio factũ,ex alijs locis adſcribit lector,quod in ſimili ſententia deerat alibi.Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hãc lectionem,quaſi certa indubitataq; ſint omnia,ſed quod ex noſtra emendatione,accedentibus annotamentis,non mediocriter adiuuãdus ſit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuolaq; contemnenda uidebũtur alicui. Verum qui conferet,qui expẽdet,qui tractabit & interpretabitur ſacras literas,is ipſe comperiet,in his minutulis nõ minimum eſſe utilitatis.Ad hæc,facile mihi ueniã dabit,huiuſmodi minuta perſequuto, qui cogitarit ad huiuſmodi ſcrupos primi nominis autores impegiſſe,nonnũquam & pudendo errore lapſos eſſe,nimirum ipſum Hilarium,Auguſtinũ,Ambroſium, & inter recẽtiores doctiſsimũ Thomam Aquinatem,ne iam cæteros cõmemorem. A quibus in hoc uerſanti negocio,nonnũquam diſſentire fuit neceſſe. Quod quidẽ ut ſemper ingenue feci,ita nuſquã contumelioſe,ne in iſtos quidem procacior,quorum impudẽs temeritas,& inſolens inſcitia parũ merebatur hanc ciuilitatẽ. In quos etiam ſi liberius inuectus fuiſſem,tamen apud eruditos omneis excuſaret me Plautinum illud,Quod dignis maledicitur,bene dictũ eſt,non maledictũ. Verum malui rationẽ habere quid me dignum eſſet, q̃ quid iſti mererentur.Erat animus,iſtorum ineptias omnino diſſimulare,niſi libri talium rabularũ paſſim manibus omnium tererentur,& oraculorum inſtar legerentur ac citarentur. Nec rurſus id à me factũ eſt affectate,ſed obiter locis aliquot,quo poſthac minus illis fidãt,qui quicquid apud huiuſmodi ſcriptores utcunq; poſitum aut additum repererint,id alba,quod aiunt, amuſſi in ſuos conuerrerent commẽtarios: aut certe quibus autores iſti magni ſunt, intelligerent,ob harum rerum quas indicauimus ignorantiam,magnos etiam autores inſigniter ac plus q̃ pueriliter hallucinatos eſſe. Alioqui ſi quicquid in horũ uoluminibus uel rideri uel improbari poterat,perſequi uoluiſſem,tum uere mihi inter manus nata fuiſſet ἰλιὰς πρωΐη, ut eſt in Græcorum prouerbio,nec ad ea refellenda una ſuffecerat ilias. Cæteros autem quos præter eruditionis cõmendationem ornat & uitæ ſanctimonia,tantũ abeſt ut inceſſam petulantius, ut ſæpenumero captatis etiam prætextibus,aut eleuem errorẽ,aut excuſem,aut tegam. Nec mihi ſuccenſere debent,ſi quid lapſus eſt Auguſtinus aut Thomas. Quum res ipſa clarior eſt,q̃ ut diſſimulari poſſit,imputent inſcitiæ linguarum,aut ſi malint,imputent illorum ſeculis. E re ſtudioſorum erat,illa nõ omnino diſſimulare. Non quod me putem ocu-
latiorem ſummis illis uiris,ſed quod alicubi fortaſſe fuerim attentior, & fortaſſe linguarum opibus inſtructior,certe q̃ Aquinas,qui Latine tantum nouit,nec id admodum exacte,quippe qui contendit luxuriã proprie pertinere ad libidinẽ. Quos omnes,ut ſemper ueri fuere ſtudioſiſſimi,magis propicios eſſe mihi cõfido,uel hoc nomine

mine,quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hy/ poſtigma? At tantula res hæreticum gignit ſenſum, quemadmodum docet Aure/ lius Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana tertio,exempli cauſa citans illud Io/ annis:In principio erat uerbum apud deum,& deus erat.Et interpoſita diaſtola,ſe/ quitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam ap/ pellat,uidelicet eorum,qui negabant uerbum dei,deum eſſe. Item illud quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Romanos: Quis accuſabit aduerſus electos dei? Ab hoc loco quæ ſequuntur,niſi per interrogationem legantur,ſenſum non hæreticum modo,ſed & prorſus blaſphemum efficiunt. Quaſi reſpondeas ad ſuperiora:Deus qui iuſtificat.Deinde quis eſt qui condemnet? Ad id rurſum reſpondeas:Chriſtus Ieſus,qui mortuus eſt. Idem offenſus amphibologia Paulini ſermonis, quum ait: Quod ſtultum eſt dei,ſapientius eſt hominibus:mauult ita reddi,Quod ſtultū eſt dei,ſapientius eſt quàm homines. quod alioqui uideri potuerit incertum,dandi ne caſu dictū eſſet hominibus an auferendi.Atq; hæc & alia his fermè conſimilia mul/ tis uerbis illic annotauit uir tantus,quę nihil negocij ſit animaduertere,etiam ſi nul/ lus moneat. Quid ſi is legiſſet tot portenta mendarum à nobis prodita ſublataq; tot craſsiſsimas diſcuſſas tenebras? tot ſenſus præpoſtere non ſolum ambigue red/ ditos,ſuæ reſtitutos integritati? an non hunc laborem noſtrum utriſque manibus complexus fuiſſet? Quædam autē tanta breuitate ſunt annotata,ut ni noſtram an/ notatiunculam ad locum ipſum conferas, non ſis animaduerſurus quid uoluerim. Nam quod compluſculis locis occurrent eadem,id data opera factum eſt,quo con/ ſuleremus lectori uel parum memori,uel inquirēdi laborem fugitanti.Et ſanè non/ nihil uereor,ne quemadmodū multos eſt offenſura nouitas, ita è diuerſo exiſtant, quibus hoc ipſum diſpliceat,quicquam eſſe quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur,quod ſit diuerſum,alijs ineruditum uidetur,quod non tota ra/ tione pugnet ac diſſideat. Rurſus alios offendit ſermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant,niſi quod prodigioſis ſcateat ſolœciſmis. Alij contrà faſtidiunt, quicquid non refert Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam,ita mūdiciem,ſi qua in promptu fuit,non reſpuimus. Non offenditur deus ſolœciſmis, at idem non delectatur. Odit ſuper/ bam eloquentiam,fateor:at multo magis ſupercilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus iſtorum balbutiem,ferant ipſi uiciſsim noſtram qualemcunque di/ cendi mediocritatem. Verum ut aliquādo finiam,quemadmodum ingenue fateor eſſe permulta, quæ doctius tractari potuiſſent:ut non inficias eo,locis aliquot me dormitaſſe laſſum:ita res ipſa,ni fallor,indicabit, me poſt Laurentium Vallam,cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, poſt Iacobum Fabrum,uir/ tutis omnis & literarum antiſtitem: nec ſine cauſa uerſatum in hoc negocio, nec ſine fructu. Bene ualeto Lector amice:& ſi quid adhuc deſideras,à Præfa/ tione quam Annotationibus præfixi,petito.

DE DVABVS POSTRE-
MIS AEDITIONIBVS QVARTA ET QVINTA.

DES. ERASMVS ROTEROD.
PIO LECTORI S. D.

OMNIBVS omnium cauillationibus respondere, Lector optime, præter quàm quòd infiniti sit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operæpretium ullum intelligo: propterea quòd qui studium hoc nostrum sugillant ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt nostras apologias. Et iam satis illis responsum est duabus apologijs, quas primæ quoq; editioni, ceu clypeos, aduersus istorum tela præfiximus: præterea in epistola qua Martino Dorpio respondemus: ad hæc, in epistola ad insignē theologum Henricum Bolocum. Rursus in epistola contra quendam cuius nomen studio suppresi: postremo in apologia, qua pridem respondi Petro Sutori: nuper etiam rixatori glorioso responsum est hominum cauillis. Proinde hic capita duntaxat argumentorum annotabimus lectori uel occupato uel crassiori.

Primum illud testamur, & ubique testatum esse uolumus, nos nusquam à iudicio ecclesiæ catholicæ uel unguem aut digitum latum uelle discedere. Quòd si quid usquam eiusmodi deprehendatur, non data opera dictum, sed elapsum, ut sumus homines, id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarum scholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume suum cuique iudicium. Annotationes scribimus, non leges: & expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

Nec ideo posteriores æditiones immensis sudoribus parauimus, quod prioribus omnino diffideremus: sed opus quod tum pro uirili proq; temporis spatio quàm fieri potuit optimum dedimus, nunc emendatius multo multoq; locupletius damus. Atq; id sanè facturos nos, prima statim æditione sumus polliciti. Quod quidem quo fiet sæpius, hoc plus erit lucri lectori.

Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: post hortantibus amicis magnis & eruditis, animumq; addentibus, uberius præstitimus, ut totus Noui Testamenti sermo simplex quidem, sed tamen Latinus esset, exceptis uerbis aliquot & idiomatibus quæ receptiora uidebam quàm ut mutari possent, sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus, in nomine Iesu, pro autore Iesu, siue fiducia Iesu, gratia pro beneficio gratuito. Nam mihi quidam nimis morosi uidentur, qui quum dialecticis, philosophis, rhetoribus, grammaticis, medicis ac mathematicis concedant peculiares uoces, quæ extra tractationem artis aut nihil omnino significant aut longe aliud significant, nihil eiusmodi permittunt in diuinis literis.

Neque parum multa adiecimus prioribus Annotationibus, & priores illas autorum nomenclatura communiuimus ob quosdam auidiores calumniandi quàm discendi.

Sed offenduntur qui Latine nesciunt, & ueteres solœcismos quibus assueuerunt, requirunt. Habent isti ueterem æditionem, per me quidem integram & intactam. Sciebam plurimos ob sermonis imperitiam, ne dicam spurcitiem, à sacris uoluminibus abhorrere. Boni consulent isti, si his quoq; consultum esse uoluimus, præsertim quum ipsi nihil perdant.

Sed indigni sunt, inquiunt, qui sacras literas ob sermonis simplicitatem fastidiunt. In sacris literis nec apicem mutamus, cum translatoribus ac deprauatoribus nobis res est. Nec simplicitatem tollimus, sed restituimus. Denique pium est & humanum imbecilles illecebra quadam primum allicere.

Non offenditur, inquiunt, deus solœcismis. Verum id quidem fortasis, at idem non delectatur. Excusat Augustinus sermonis uitium, non præfert. Et excusat in idiotis, non in

theologis, postremo tolerat inuitus. Nam in totum mutari malit, si liceat. Quod si solœcismus sensum reddit ambiguum, aut etiam peruersum, id quod locis aliquot indicauimus factum, detestatur Augustinus solœcismum. Quin & deus odit superbos solœcistas, qui recte loquentes insectantur, nec ipsi uolunt meliora discere, nec alios sinunt, ceu canes in præsepi, iuxta prouerbium.

Alioquin illud ab istis requiram, utrum omnes solœcismos amplectantur, an eos tantum quibus assueuerunt. Si quosuis amplectũtur, cur ab istis quoq; uapulant pueri, quum dicunt, Fuit in domo tuo, aut Friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes, si diaconus pro Filio, legat Pilio: aut pro Philippo, Pilippum. Et tamen absurdiora sunt sæpenumero quæ committũt ipsi. Quod si nulli placent solœcismi, nisi quibus assueuerint, iam palàm est eos non duci iudicio recto, sed suis blandiri neuis, & eos imitari qui quum ab aliorum hulceribus abhorreant, sua tamen familiari scabie non offenduntur. Porrò quid interea fiet ijs qui solœcismis non assueuerunt?

Augustinus patitur barbare dici, Iustus ut palma floriet: pro florebit. sed patitur in plebe imperita: quod tamen ipsum ab ea mallet corrigi. Patitur ut eruditi pro Os, cuius paternus casus sit Osis, ossum dicant: sed quoties imperitis loquuntur, aliter non intellecturis. Nunc uero quum uulgo nemo Latine loquatur, quod Augustinus scribit de solœcismis non magis ad nos pertinet, quàm si moneret ut apud Gallos Gallice loquens concionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Augustinus ipse in suis libris non solœcissat, quum sæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

Augustinus non admittit solœcismos, nisi apud imperitos, ut dictum est, & in hoc duntaxat ut sententiam reddant dilucidam. At docuimus, locis aliquot interpretis solœcismis totam subuerti sententiam, & hac occasione magni nominis interpretes fuisse lapsos.

Porrò quod obijciunt, indignum esse diuinam scripturam subijci regulis Donati: ut à uiro sancto dictum est, ita non perinde circumspecte: quod quidem pace illius dixerim. Primum enim, interpretis sermo non est scriptura sancta, sed quod Moses, prophetæ aut apostoli scripserunt. Nos interpretis sermonem emendamus, & sanctæ scripturæ suam lucem restituimus. Deinde si contumelioſum est de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocandi sunt ueteres penè omnes, Græci pariter ac Latini, qui non eleganter modo, uerum etiam eloquenter tractarunt res mysticas, & hoc nomine summam per uniuersam ecclesiam laudem sunt consequuti.

Mihi uidetur ad propagandum Christi euangelium pertinere, ut casto puroq; sermone tradatur, quatenus licet. Recte loquendi ratio, omnium est communis: at uaria res est barbaries, & intellectu difficilis, quippe recedens à sermone naturali. Vt nihil est dilucidius sermone recto, ita nihil facilius.

Quod si quis neget in hac interpretatione inesse solœcismos, non illos quidem hauſtos ex apostolico sermone, sed ex uulgi fece, consulat indicem meum, & mox, opinor, mutabit sententiam.

Ibidem uidebit quot locis hallucinati sint interpretes etiam magni nominis, tantum ob sermonis uitium. Ne quis putet nullum aliud esse incommodum, nisi quod parum munda sit oratio.

Porrò quanquam haud inficiamur, in apostolorum & euangelistarum Græco sermone nonnulla esse præter rationem grammaticam, tamen non erat causa, cur nos tantum solœcismorum prodigiosorum adderemus.

Et fortasis quod illis temporibus conducebat, ut apostolorum oratio esset inconditior, nunc expediat mutari: quando nec apostolico cultu nunc utuntur episcopi, sed in omnibus splendor accesit ecclesiæ. Olim expediebat apostolos eo sermone uti, qui latissime patebat, & à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur, quandoquidem & Christum Syriace loquutum apparet: nunc ea ratio adeo locum non habet, ut ijs qui Latine didicerunt, noua balbutiendi ratio sit discenda ob interpretis non apostolorum solœcismos. Proinde ut olim abusi sunt apostoli ea lingua quam repererunt uulgo maxime communem: ita nunc conducibile fuerit, sacras literas eo sermone tradi, qui sit omnibus Latine doctis communis. Conuenit enim id esse communissimum, quod est rectissimum. Quod dictum est de sermone

mone apoſtolico,idem ualet in oratione ueterum interpretum,quum ſermo Romanus adhuc eſſet promiſcuæ multitudini communis.

Si ob eam cauſam diuinos libros expedit inerudite uerti,quo poſsint à pluribus intelligi,potiſsimum uertendi eſſent in linguam Gallicam aut Germanicam.Nunc ita uerſi ſunt quidam,ut aliquoties nec ab eruditis nec ab imperitis intelligantur.

Si non licet Chriſtianis recte loqui,cur Auguſtinus in libris De doctrina Chriſtiana, grammaticam recte loquendi magiſtram,ponit inter artes neceſſarias ad ſacrorum uoluminum intelligentiam?cur tot grammaticorum ſcholis plena ſunt omnia?cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis,an ut diſcat mendoſe loqui?

Vt nihil aliud ſit commodi,certe hoc boni habet ſermonis elegantia,quod ſimplex ſit & naturalis:quum inemendate loquendi ſexcentæ ſint ſpecies.

Tametſi nos in ſermone apoſtolorũ,quod crebro iam diximus,ne ſyllabam quidem mutamus,imò ſermonem illorum,uitio librariorum aut alioqui deprauatũ,reſtituimus.Proinde ne quis clamet,hic corrigit euangelium,hic emendat precationem dominicam:ſed,hic codices euangeliorum à mendis repurgat.Nec magis obiurgandus ſum,quàm qui ſcopis euerrit ſordes è templo.Non enim quicquid in templo eſt,continuo ſanctum eſt.

Iam ſi quicquid hic uertit interpres,ſpiritui ſancto libet adſcribere,& ob id nefas eſſe quicquam hinc demutare,cur audet reprehendere Hieronymus quod apud hunc legitur, nunc uerba taxans,nunc ſententiam,nunc ſubmouens quod adiectum affirmat? id autem non raro facit,etiam in his libris quos ædidit multo poſt æditam utriuſq; teſtamenti uerſionem.Cur audent diuerſum legere Cyprianus,Ambroſius & Auguſtinus?Cur aliud in ſolenni cultu legunt,aliud canunt per orbem terrarum eccleſiæ,præſertim in Pſalmis?

Hieronymus in Præfatione ad Deſiderium,plurimum intereſſe putat inter uatem & interpretem:Ibi,inquit,ſpiritus uentura prædicit,hic eruditio & uerborum copia,ea quæ intelligit,transfert:& tamen hic Hieronymus agit de Septuaginta,quorũ autoritas penè fuit ſacroſancta,& quos ipſe Hieronymus fatetur fuiſſe plenos ſpiritu ſancto.At nemo nouit quis hic fuerit interpres:nam innumeros fuiſſe teſtatur Auguſtinus,atque eos admodum tenuiter eruditos.

Arbitror nihilo plus honoris huic interpreti deberi quàm Septuaginta,quorum æditionem non raro ſequuntur & apoſtoli,ſed horum translationem mutauit eccleſia,ſimul atq; nacta eſt meliorem.

Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi,an interpretibus omnibus? ſi huic uni,cauſam adferant cur huic potius quàm cæteris:ſi debetur omnibus,cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

Non idem honoris debetur interpreti & euangeliſtæ,alioqui quiſquis concinnat aut deſcribit codicem euangelicum,hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re euangelica,ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam,qua nobis ſacros libros in aliam linguam transfuderunt,confert cum ſtudio M.Tullij,quo quædam Xenophontis,Platonis ac Demoſthenis opuſcula Latinis dedit.

Si deus per Caiapham uirum malum ædidit prophetiam ueriſsimam, quid uetat quo minus per hominem linguis inſtructum,etiamſi non adſit peculiaris afflatus ſpiritus,recte uertantur libri ſacri.

Quoties Hieronymus Græcos orthodoxos ſequutus,adducit autoritatem Symmachi, Theodotionis & Aquilæ,hæreticorũ Iudaiſantium?& nobis inuidemus ſi quis quid commonſtret. In Daniele,Theodotionis æditio prælata eſt translationi Septuaginta:indicat hoc Hieronymus enarrans caput huius prophetæ quartum.

Quod ſi iuxta Hieronymum optimus interpres eſt qui linguas & rem optime teneat, opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem:ne nihil de meipſo dicam glorioſe. Tametſi uidetur hic interpres magis incogitantia peccaſſe,quàm imperitia, multaq; tribuiſſe uulgo idiotarum quibus iſta tum ſcribebantur.

Porrò ſi prorſus in interprete requirũt afflatum ſpiritus ſancti,quid obſiſtat quo minus & nobis adſit communis omnium Chriſtianorum ſpiritus,qui ſolet uberius opitulari iis qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

Sunt qui miris modis attollunt huius interpretis ſanctimoniã,pietatem & eruditionem, eumq; tantum non ſupra ſeraphicos ſpiritus collocant, quum interim ſi quis percontetur, Gallus fuerit an Sarmata,Iudæus an Chriſtianus,uir an mulier,nihil habituri ſint quod expedite reſpondeant,quando ne nomen quidem hominis quiſquam nouit. Verum hæc exaggerant,quo mihi moueant inuidiam.

Donemus illi uertenti adfuiſſe ſanctum ſpiritum,aut Hieronymo huius uerſionẽ emendanti.Credimus eundem ſpiritum adfuiſſe omnibus eccleſiæ doctoribus,& tamen fas eſt ab illorum ſententia recedere,ſi quis melius aliquid repererit.

At peculiarem illum ſpiritus afflatum in ſolis canonicis libris credere neceſſe eſt,in quibus nihil eſt quod à uero diſcrepet,etiamſi ſenſui humano interdũ ſecus uideatur. Verum hic diſtinguẽdum eſt quod ſcripſit propheta aut apoſtolus,ab eo quod uertit interpres aut deprauauit ſcriba. Rurſus diſtinguendum eſt inter uitium ſermonis,& uitium ſententiæ. Aliquod uitium ſermonis eſſe in ſcriptis Pauli,nihilo contumelioſius eſt in apoſtolum,q̃ ſi dicatur geſtaſſe pertuſam tunicam.

Rurſus hoc honoris & autoritatis non debetur prophetis & apoſtolis niſi in his uolumínibus quæ in Canonem recepit eccleſia. Veriſimile eſt enim Paulum uarijs de rebus ſcripſiſſe epiſtolas,quæ tamen ſi prodirent,non ſtatim illas cogeremur amplecti tanquam oracula ſancti ſpiritus. Quanto minus hæc autoritas quæ ſolis Canonicis libris debetur, tribuenda eſt huic ignoto interpreti,& uni de numero multorum quos Auguſtinus fatetur fuiſſe parum eruditos.

Sed hanc recepit eccleſia Romana.Ne id quidẽ ſimpliciter uerum eſt.Obſeruet qui uolet quid legat eccleſia Romana:comperiet multa diſſonare.Hæc uidetur fuiſſe Gallorum, quæ quum iam tederet infinitæ uarietatis,locum obtinuit.Nec ita recepta eſt,ut nefas ſit in ea commonſtrare quod melius reddi poterat.

Sunt æquiores qui ſtudium hoc meum non damnent quidem,ſed indignantur interpretem quem tot annis honorauit eccleſia,alicubi parum ciuiliter fuiſſe tractatum.Hac in parte nonnullam agnoſco culpam,uel hoc argumento quod poſterioribus æditionibus multa ſum moderatus,utique facturus idem,ſi in prima ſtatim æditione fuiſſem admonitus.Sed quid facias iſtis,qui petulantiam non ferendam arbitrãtur, ſicubi excidit mihi,interpretem laſciuire copia? Humanum eſt quod illi impingo,non impingo falſi aut impietatis crimen, & arbitror fuiſſe uirum bonum.

Damnant quod elenchis uarijs & annotationibus commonſtrans ſolœciſmos ac locos incommode redditos,conatus ſim illum in cõtemptum adducere.Ea mens mihi nunquam fuit,ſed huc ſtolidis & improbis clamoribus plurimorum adactus ſum.Si quis requirit argumentum,in prima æditione nullus eſt additus index huiuſmodi.Negligi poterant iſtorum latratus,ſi ſe intra domeſticos parietes continuiſſent,ſed eruperunt in frequentes ſcholaſticorum conuentus,in ſacras ac publicas conciones,in aulas ac menſas ſummorum principum.Et quo non? Nec erat modus neq; finis.Nec erant plebei qui fabulã hanc agebant, ſed planè tragica perſona reuerendi,Dominicani,Franciſcani,Carmelitæ,Cartuſiani:præter religionis maieſtatem etiam doctoris titulo multitudini imperitæ uenerabiles:quidam etiam mitra cõſpicui.Itaq; ſi quid mihi excidit in Indicibus dictum liberius,horum improbiſsimæ petulantiæ magis erat imputandum quàm mihi.

Alicubi dixi quoſdam turpiter aut pudẽdo errore lapſos.Dicere poteram inſigniter aut manifeſto errore lapſos.Sed iſti putant turpiter & ſcelerate ſemper idem ualere.Ego turpiter dixi,pro Indecenter.ac mihi uidetur omnis in ſcripturis error eſſe pudẽdus. Alioqui cur beatus Hieronymus aliſs laudantibus priores in Abdiam commentarios,ſcribit ſe erubuiſſe.Si non eſt pudendus error,qui per imprudentiã committitur, Hieronymus & illos commentarios ſedulo bonoq; animo ſcripſerat.

Videbant & priſci doctores ſolœciſmos in hoc interprete,cuius uerſionem ſi caſtigauit Hieronymus,non emendauit niſi ſenſus,orationis uitia negligens.Si piaculum eſt indicare ſolœciſmum aut ſenſum incommode redditum,quanto grauius crimen erit idem facere in Veteri teſtamento,quod ut ipſi aſſeuerant, totum,aut penè totũ ex Hebræorũ & Chaldæorum fontibus nobis tradidit Hieronymus.Atqui complures extiterunt qui hic non uer

ba tantum reprehendunt,uerum etiam ſenſus ex diametro pugnantes. Nec hos quiſquam uocat in ius. Vt enim de Capnione ſileam,tale quiddam auſus eſt Lyranus & Burgenſis. Et ut ad uiuos ueniam,Paulus epiſcopus Sempronianenſis, R. D. Thomas cardinalis Caietanus in utrumq; Teſtamentum, Felix in Pſalterium, Auguſtinus Eugubinus in Pentateuchum. Ab his innumera loca proferuntur,in quibus libere diſſentiunt ab interpretatione Hieronymi. Et horum labores cum plauſu,ut ęquum eſt,excipiuntur. In me leuiora molientem totus inſurrexit orbis. Sed hoc ferè uſu uenit omnibus ad res præclaras uiam aperientibus. Terrifica ſunt prima excetræ ſibila.

Poteram & ego diſſimulare ſolœciſmos: ſed diſſimulare offendiculum ad quod impingunt ſcripturarum enarratores,non eſt ciuilitas,ſed iniquitas. Interpres uel hoc colore ſatis excuſatus eſt à ſolœciſmis,quod iſta ſcripſit non eruditis,ſed promiſcuæ plebi,fabris,textoribus ac fullonibus.

Audio quoſdã adeo ſuperſtitioſos,ut nihil patiantur immutari à uerbis euangeliſtarum in uertendo. Quaſi uero iſthuc uertere ſit,ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio,uerbis ceu corpore,& ſentẽtia uelut anima. Si utrumq; reddi poteſt,non obſto quominus fiat: ſi non poteſt,præpoſterũ fuerit,interpretẽ uerborũ tenacem à ſentẽtia recedere.

Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum,cur toties à uerbis recedit hic interpres,aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet,utiq; ſemper hoc ſpectandum erit interpreti,ut ſententiam bona fide uerbis quàm aptiſſimis efferat.

Nec conſtat,nec probabile eſt,hanc,qua uulgo utimur,æditionem,ullius ſynodi autoritate fuiſſe comprobatam. Neq; probabile eſt,in ſynodis hac ſola patres uſos fuiſſe,quæ ex Græcis,Latinis ac Barbaris conſtabant: quorum alius Græce citabat,alius Ambroſium ſequebatur,alius Cyprianum aut alium quempiam,ſed tantum uſu publico receptam.

De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus,illos uertiſſe uerbis ambiguis quod non intelligebant: & alicubi conuerſionem illorum mendacium appellat. Nec paucis locis nominatim indicat manifeſte lapſos in reddenda ſcripturæ ſententia. Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe,ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

Vtitur hac iam,ut dictum eſt,annis aliquot eccleſia Romana: ut iſthuc largiamur,at nõ utitur ſola: nam & Hieronymum legit,& Ambroſium: & cãtus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditione. Nec ſic utiẽ,ut decernat,nihil illic eſſe,quod poſsit reddi melius.

Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti,quæ quod Septuaginta Græce uerterant,ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palã fuerit,ſi quis legat Auguſtinum De loquutionibus. Nec ideo reſpuit commodiorem interpretationẽ,quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum,ut arbitrantur,& ex parte uerum eſt.

Quod ſi quis omnino contendat,nuſquam ab interprete diſſentiendũ eſſe,Primum excuſet ea loca,in quibus oſtendimus illum palã uel dormitaſſe uel lapſum eſſe,uel ita inſcite reddidiſſe Græca,ut ob illius incõmodam interpretationẽ ſummates theologi qui tantum Latine ſciebant,aut non conſuluerunt Græcos codices,inſigniter lapſi ſint: iam enim non auſim dicere,turpiter. Hæc ſi notiora ſunt quàm ut negari poſsint,fateamur interpretem hominem fuiſſe,ne quid dicam acerbius.

Etiamſi pleraq; ſunt eiuſmodi,ut probabile ſit,uitio librariorum inducta fuiſſe: proinde ut interpretationem approbet eccleſia,certe deprauationem non approbat.

Neq; quicquid receptum eſt in uſum eccleſiaſticũ,continuo receptum eſt iudicio. Quædam caſu irrepunt,ad quæ conniuet eccleſia,præſertim ſi non uideantur ad fidei morumq; periculũ pertinere. Imò fieri poteſt,ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret eccleſia.

Quum Damaſus hoc negocij daret Hieronymo,ut nouum teſtamentum ex Græcorum fontibus emendaret,habebat nimirũ iam tum eccleſia quod legebat,& fortaſsis ſeculis aliquot legerat. Id ſi ſyncerũ erat,quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptũ,palã eſt eccleſiam ad tempus uti,quod ſit in melius uertẽdum. Idem dico de uetere teſtamento.

Non ideo uacillat autoritas ſcripturæ ſacræ,ſi mendæ tollantur è codicibus: imò potius uacillaret,ſi cõſtet nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non poteſt. Cui incommodo ſi nullus admoueret remedium,ut eſt rerum humanarum natura,ſemper in deterius prolabi,tum uere confuſis exemplaribus uacillaret ſcripturarum autoritas.

Optandum ut nullum mendum insit sacris libris,& ad id,quantum fieri potest,enitendum est. Verum id non contingit post annos mille trecentos,nec fortasis unquam continget ad plenum.Bene nobiscum agetur,si quàm minimum insit mendarum.

Proinde ne nos quidē profitemur omneis mendas à nobis sublatas,plurimas certe sublatas audebimus profiteri:& nos rem eò deduxisse,ut posthac codicibus quàm minime mendosis uti liceat,si quis hoc filum sequutus,emēdare uelit,cum autoritate pōtificis Romani.

Nos enim non sic proponimus hanc æditionē,ut uelimus per omnia haberi emēdatam: sed quod apud Græcos frequentissimū habetur maximeq; constans,id uertimus,indicātes ubi nostra cum Græcis consentiant aut dissentiant,& quid nobis rectissimū esse uideatur.

Hic obiter illud incidit admonēdum,esse Græcorum quosdā noui testamenti codices ad Latinorū exemplaria emendatos.Id factum est,in fœdere Grecorū cum Romana ecclesia: quod fœdus testatur Bulla quæ dicitur aurea. Visum est enim & hoc ad firmandā concordiam pertinere.Et nos olim in huiusmodi codicē incidimus,& talis adhuc dicitur adseruari in bibliotheca pontificia. Verū ex his corrigere nostros,est Lesbiam,ut aiunt,admouere regulam.Illud potius spectandū quid legerint ueteres Græci,Origenes,Athanasius,Basilius, Gregorius Nazianzenus,Chrysostomus,Cyrillus ac Theophylactus.Hoc eò usum est ad monere,quod iam nunc quidā iactitant se trecenta loca notasse ex codice pontificiæ bibliothecæ,in quibus ille consonat cū nostra uulgata æditione Latina,cum mea dissonat.Quòd si nos urgent autoritate Vaticanæ bibliothecę,codex quē sequutus est in nouo testamento Franciscus cardinalis quondam Toletanus,non modo fuit eiusdē bibliothecæ,uerum etiā à Leone x missus est,ut hoc ueluti bonæ fidei exēplar imitaretur.Atqui is penè per omnia consentit cum mea æditione,dissentiens ab eo quem nunc quidā nobis obijciūt maiusculis descriptū literis.Ab illo enim dissentiat oportet,si consentit cū uulgata Latinorū æditione.

Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas,& idcirco licet in infima functione uersantes,tamen omni qua licuit circumspectione sumus usi.Contulimus utriusq; linguæ uetustissimos ac probatissimos codices,nec eos sanè paucos.Excussimus ueterū ac recentiorum commentarios tum Græcos tum Latinos.Obseruauimus quid diuersi legant.Pensitauimus ipsius loci sententiam,atq; ita demū pronunciauimus quid sentiremus.Imò ne pronunciauimus quidem,sed lectorem admonuimus,suum cuiq; iudiciū liberū relinquentes.

Beda,Rabanus,Thomas,Lyrensis & Carrensis,alijq; his obscuriores, satis habent annotasse, Alia litera sic habet. quod sic in codice quopiam scriptum,aut fortasse deprauatū offenderint:& uidentur rem utilem præstare.Et nobis obstrepitur,qui tot argumentis ac sum morum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

Si uarietas abrogat fidem libris,iam olim uariabant codices ætate Origenis,ætate Hieronymi,ætate Bedæ,ætate Thomæ, deniq; nostris etiam temporibus hodieq; uariant,& tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus,iam olim id usu uenisset temporibus Origenis,qui Homilia in Matthæū octaua,queritur hac de re his uerbis:Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,siue per negligentiam scribētium,siue ex temeritate quorūdam,siue propter eos qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos qui,quod ipsis uidetur,in emēdatioribus uel adijciunt uel subducūt. Audis lector,iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta aut subtracta?

Atq; ut ille non est ausus,in nouo præsertim testamento,pronunciare per obelos & asteriscos,sed tantum admonere lectorem:ita nos,quid nobis uideretur,& quamobrem uidere tur,seperatim ostendimus,nequaquā admouentes manum receptæ uersioni,nec aliud profitentes quàm Latine reddere nos quod in Græcorum libris habetur,quibus usi sunt orthodoxi Basilius,Chrysostomus,Cyrillus,Athanasius.

Hoc fortasse uincimus Origenem,quod illi nihil erat quod sequeretur in nouo testamento,præter codices Græcos.Nos Græcos cōtulimus cum Latinis,& ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus:quum is penè primus scripserit in libros diuinos.

Si quis contendit nullum omnino mendū esse in libris sacris,quid fiet ijs locis,quæ tam palàm deprauata sunt,ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos,cur non sinunt corrigi,quicquid corrigendum esse uidetur?

Sed

Sed audio quoſdam ita loqui: Rem amplectimur, ſed offendiculum datur multitudini, ſi ſenſerit in libris quos hactenus ſequuti ſumus, ineſſe quicquam uel uitiatum uel non intellectum. Primum non iſta ſcribuntur multitudini, ſed eruditis, & præcipue theologiæ candidatis. Hos offendi non oportet. Neq; nos correctionem appellamus laborem noſtrum, ſed annotationes. Neq; cuiquã moleſti ſumus, aliter citanti, & ueterem autꝫetiam deprauatam æditionem ſequenti. Ab ipſis potius naſcitur offendiculũ, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferãtur, eſſe qui ſacros libros & precationem dominicam emendet.

Miſera uero conditio ſacrorum uoluminum, ſi horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè ſunt, librarijs, aut temulentis typographis.

Non uociferanť in eos, à qbus palã eſt ſacros codices uitiari quotidie, quũ ſint illiteratiſſimi q hoc audẽt. In me clamitãt, hominẽ in hoc certe genere ſtudij, quod à linguarũ peritia pẽdet, nec omnino indoctũ, opinor, nec inexercitatũ. Illis temere licet ꝓ ſuo arbitratu deprauare, mihi nõ licebit ex fide ueterũ codicũ, ex ꝓbatiſſimorũ interpretũ autoritate reſtituere? In illis non requirunt autoritatẽ, ſatis eſt illitũ eſſe chartis, in me requirũt penè miracula. Cur, inquiũt, credamus Eraſmo? Imò ſi Eraſmo diffidũt, fidant qualicũq; theologo. Nam ſi mihi tradita eſt autoritas interpretãdi ſacras literas, mirant ſi auſim de lectione qcq̃ hiſcere? Quanquam non poſtulo, ut mihi credant. Credant uetuſtis & emẽdatis exemplaribus, credant Græcæ ueritati, præſertim ubi horum lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Poſtremo nec his credant, ſed rem ſecum expendant, & ſi quid habent rectius, in medium conferant, non mordeant admonitorem. A nobis enim nulli præcluſa eſt uia, meliora quærendi, imò potius aperta eſt.

Hieronymo, inquiũt, mandauit Damaſus. Mandauit, ſed ut amicus, nõ ut ſummus pontifex. Mandaſſe legimus, approbaſſe non legimus. Poſtremo extra controuerſiam eſt, non extare caſtigationem Hieronymi ſaltem integram. Id quod à me dilucide probatum eſt alibi. Et conſtat, hanc rurſus uitiatam, ut maxime demus fuiſſe Hieronymo caſtigatam, quod tamen certiſsimis argumentis promptum eſt refellere.

Nihil, inquiunt, tentandum abſq; ſynodi autoritate. Quid magis ridiculum dici poſsit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à ſcriba uideatur corruptũ, uel ab interprete melius reddi potuerit, præſertim ex ueterum ſententia, tota ſynodus erit conuocanda? Quotidie noui ſcribuntur commentarij in ſacras literas, proponũtur oracula de rebus grauiſsimis, tot conduntur articuli, nec ulla ſynodus requiritur.

Quid ſi nouum teſtamentũ uertiſſem carmine, quod fecit Iuuencus, aut paraphraſi dilucidius explicuiſſem: an ob eam rem putant indicendã fuiſſe ſynodum? Nunc tantum quod eſt in Græcis uerto, aliquoties nõ probans quod apud illos legitur, & noſtra præferẽs, quan q̃ in Græcis codicibus præter deprauata nihil extat, unde periclitetur Chriſtiana doctrina.

Quod ſi nefas iudicant quicquam extare diuerſum ab hac æditione, abolẽdi eſſent Ambroſiani commentarij, ſupprimendus Cyprianus, Hieronymus & Auguſtinus, nihil attingendum Græcorum interpretum, quos uerſos legunt & ſcholæ & eccleſiæ Chriſtianorũ. Atq; eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus teſtamentum ædidiſſe Græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina, ac mox idem præſtitit Franciſcus archiepiſcopus Toletanus, approbante Romano pontifice, qui ſuppeditauit exemplar in nouo teſtamẽto, cum quo noſtra æditio ferè conſentit in omnibus.

Nos opus hoc dedimus, non, unde non liceat diſſentire, ſed quod ad emẽdandos pariter & intelligendos ſacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat ſuo ſcripto Leo x pontifex uere maximus, hac quoq; parte conſultum eſſe cupiens religioni Chriſtianæ. Scio hic leuis eſt Romani pontificis autoritas, quam plus quàm ſacroſanctam uideri uolunt, quoties illius diplomatis datur ius abſoluendi inuitis paſtoribus, aut alia functio unde meſsis eſt aliqua non pœnitẽda, aut ius occupandi plura ſacerdotia. Verum hic potius ualere oportuit, quod in illis emitur nonnunquam & extorquetur pontificis indulgentia. Hic gratuito fauor impenſus eſt, nec tam homini quàm rei.

Tot mendas ſuſtulimus, tot loca male reddita explicuimus, tot prodigioſos ſolœciſmos amouimus, tot nodos, in quibus hæſerunt & ueteres, extricauimus: tot inſignes lapſus au-

torũ indicauimus,tot amphibologias reſecuimus,tot hyperbata digeſsimus:ut finiam,tot ſenſus antehac obſcuros ac nubilos illuſtrauimus,tantam utilitatẽ gratis detulimus,& uociferantur quidam aduerſus benemerentem. Si uel leuis error occurrit,concitant,ut dici ſolet, Tyria maria:pro bene geſtis,nulla eſt gratia.

Iam non me clàm eſt,hoc male habet quoſdam quòd à magni nominis ſcriptoribus diſſentiam. Qui fauent Auguſtino,fremunt,me non per omnia cum illo ſentire. Qui Thomę addicti ſunt,dolent illum attingi. Franciſcani nollent refelli Lyranum aut Scotum. Atqui ſi hanc accipimus legem,à nemine prorſus licebit diſſentire,quum ipſi tamen inter ſe diſſentiant. In hoc opere,ueritatis maior quàm autoritatis erat habenda ratio.

Non eſt contumelioſum à quamlibet probatis autoribus diſſentire,ſi rationibus adductis id facias. Hoc intereſt:ſunt à quibus par eſt reuerenter diſſentire,uelut ab Hieronymo, ab Ambroſio,ab Auguſtino:ſunt quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomę fortaſſe debetur,Lyrenſi aut Carrenſi non debetur,neq; doctrinæ neq; ſanctimoniæ nomine. Et referebat,hos aliquot locis taxari,quod uiderẽ ſolos mira fiducia,ſed nullo iudicio paſsim legi.

Sed cauillor in hos fortaſsis uno aut altero loco. Primum ipſis imputetur qui tam ridicula ſcripſerint,non mihi. Deinde ſi ſtomachantur quòd hos aliquoties attingo,cur non magis agnoſcunt ciuilitatem meam,quum ad tam multa conniueo: quæ nequaquam præteriturus eram,ſi animi cauſa taxaſſem illos. Quod aliquoties attigi,coegit ſtudiorum utilitas: quod rarius id facio,datum eſt Chriſtianæ modeſtiæ.

Quanquam & hoc libuiſſet diſsimulare,ſi per iſtos licuiſſet qui uociferabantur hunc laborem prorſus infrugiferum fore,utpote puerilem & grammaticum. Nunc ut puerilis omnino contemni non poteſt,qui commonſtrat in quibus ſummi doctores lapſi ſunt.

Verum hoc ipſum,ni fallor,offendit pleroſq;,quod admonentur quaſi hactenus aliquid ignorarint in his literis,quarum ſcientiam profitentur:& pudet quæ imberbes didicere,ſenes perdẽda fateri. Primum ridiculum arrogans ſit,qui profiteatur ſe nihil neſcire:deinde tanti hæc quoq; diſcant,& deſinẽt ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint. Nunc iſtiuſmodi uociferationibus magis etiam traducunt ſuam inſcitiam.

Quòd ſi uſq; adeo inuiſa eſt nouitas,ut ferri non poſsit,fuit & hæc æditio qua nunc utimur,olim noua. Et ſtultiſsimum eſt,rerum æſtimationem ab annis ſumere. Hac æſtimatione res præclara fuerit ebrietas,quæ eſt uetuſtiſsima,& ex priſcis uſq; ſeculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipſam potius quàm annales expendimus?

Si nouitas offendit,nos uetera inſtauramus,& nouitatẽ excludimus. Nam poſterior eſt æditione,deprauatio. Si qui ſunt qui nõ poſſunt mutare ſaliuã quam à pueris imbiberunt, manet iſtis ſua uetus æditio,ſi uolũt,tum dilucidior tum emẽdatior:ſi nolunt,eadẽ & ſui ſimilis. Si glandes iſtorũ palatũ obſtinate delectãt,ſaltẽ ne inuideãt ijs qui tritico ueſci malũt.

Vtrum quæſo fas eſt,poſt ueteres aliquid inquirere,an non? Si fas non eſt,cur auſi ſunt Alexander ac Thomas,& poſt hos alij complures,totam theologiæ faciem immutare? Si fas,cur noſtris obſtrepunt ſtudijs,præſertim quum & nullius iudicio præſcribãt,& ueterũ autoritate nitantur? Etenim ſi fas eſt inducere noua,multo magis fas eſt reuocare uetera.

Si nihil aliud quàm codices noſtros emendaſſem ex Græcis exemplaribus,comprobanda erat induſtria,qui id conatus eſſem quod Auguſtinus non uno in loco fieri iubet. Nunc non hoc contentus,ex orthodoxorum commentarijs rem peto.

Vt donemus nihil eſſe mendi in libris noſtris,tamẽ multis de cauſis oportebat ad fontes cõfugere,ob amphibologias,ob quędã obſcure reddita,ob tropos & emphaſim Gręcanicę phraſeos,quæ ſæpenumero reddi nõ põt,ob gratiã idiomatis,quæ in uertẽdo nõ reſpõdet.

Vt donemus Græcorum libros æque deprauatos eſſe ac Latinos,tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis ſæpe deprehenditur uera lectio:propterea quod ſępenumero fit,ut quod hic caſu deprauatũ eſt,in alio codice reperiatur integrum:aut ſaltem ueſtigijs quibuſdam datur ueræ lectionis coniectura.

Auguſtinus in Epiſtola quinquageſima nona,non audet reſpondere,rogatus de ſententia uerſiculi cuiuſdam ex Pſalmis,niſi conſultis libris Græcis. Idem ueteris Teſtamenti nouiq; libros cum Græcis contulit,nimirum diffiſus uulgatæ interpretationi. Id quantum habeat utilitatis in ueteri Teſtamento uiderint alij,certe in nouo neceſſarium eſt. Et quidam non

non dubitant de omnibus pronunciare,freti uulgatis codicibus? Idem multis locis docet lectionis ſynceritatẽ ex antiquiore lingua petendã eſſe:hoc eſt,ab ea in quam primum tranſlatus eſt liber. Veluti quum hæretur in ueteri teſtamento,iubet conſuli Græcos codices,ſi quis Hebraice neſciat:quod in hãc linguã prius uerſum ſit uetus teſtamentũ,q̃ in Latinam.

Hieronymus laudat ſtudium mulierum Germanarum,quæ Latinum pſalterium cum Græco contulerint,quum id ab Hebręorum fontibus manarit:& iſti putant abſurdũ idem fieri in nouo Teſtamento,quod totum,aut penè totum fluxit à Græcis?

Sed audio quoſdam in totum abrogare fidem Græcorum libris,poſteaquam ſe ſemouerunt ab eccleſia Romana. Atqui eadem de cauſa non eſt fidẽdum Hebræorum libris,quod illi ſint infenſiſsimi non ſolum Romano pontifici, ſed Chriſto & Chriſtianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis liſus eſt,id temporis quum maxime fuiſſet tempeſtiuum depraua re,ſi quid deprauare uoluiſſent.

Si Græcis in animo fuiſſet deprauare codices ſuos,his potiſsimum locis deprauaſſent,in quibus à nobis diſſentiunt,ueluti de proceſsione ſpiritus,de æqualitate trium perſonarum, de primatu Romani pontificis,de ritu conſecrãdi ac tradendi baptiſmum & euchariſtiam, de coniugio ſacerdotum,aut ſi quid aliud eſt eiuſmodi:at in his nobis conſentiunt. Nec ullus locus proferri ualet,qui hoc nomine ſuſpectus haberi poſsit.

Ariſtoteles apũd nos habet autoritatem ſuam,quum plus ſit quàm ſchiſmaticus,uidelicet à Chriſto alieniſsimus. Auerroes habet pondus etiam in theologorum ſcholis,homo blaſphemus in Chriſtum. Et Græcorum uoluminibus nulla erit apud nos fides? quod quidam illorum deſciuerunt à pontifice Romano:neq; enim defecerunt omnes. Et qui deſciuerunt & qui non deſciuerunt,in lectione conſentiunt.

Si olim deprauati ſunt Græcorum codices,iam adhuc erãt orthodoxi. Sin nuper à ſchiſmate,qui fit ut horum codices cum ueterum libris conſentiant? Niſi fortè tam impudens erit aliquis,ut dicat uniuerſos codices & interpretum commentarios ſimul eſſe uitiatos à ſchiſmaticis.

Ego magis ſuſpicor,ſi quid mutatum eſt in Græcorum libris,id à Latinis exemplaribus fuiſſe profectum,poſteaquam Romana eccleſia cœpit abſorbere Græciam.

Nec tota diuulſa eſt à nobis Græcia: Rhodus & Creta Chriſtum agnoſcit,agnoſcit Romanum pontificẽ. cur horum libris diffidimus? Et ab his potiſsimũ nobis ueniũt exẽplaria.

Riſit olim Heluidium Hieronymus,qui ſibi ſtultiſsime perſuaſerit,Græcos codices eſſe corruptos:ac dictum hominis ſtultius eſſe putat,quàm ut ſit argumentis refellendum. Et tamen iam tum Oriens fermè omnis hæreſibus feruebat Arianorum & Origeniſtarum. Ab iſs magis timendum erat exemplaribus,quàm à ſchiſmaticis.

Damnauit eccleſia quaſdam Græcorum opiniones,codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus quod nõ damnauit eccleſia? Imò cur non habemus fidem his quibus fidem haberi uoluit eccleſia?

Sunt qui poſt receptam Hieronymi translationem,negant quicquam eſſe tribuendum uel Hebræis uel Græcis uoluminibus. Iamq; ceſſare quod ſcribit Auguſtinus noui teſtamẽti ueritatem ex Græcis,ueteris ex Hebræis eſſe petendam. Si iidem ſunt Græcorũ libri,cur hodie reiiciantur,quibus olim fuerit autoritas,& cõſentire in pleriſq; docuimus. Deinde ſi quod ſcripſit Auguſtinus non ualebat poſt receptam Hieronymi translationem,cur tot ſeculis poſt Auguſtinũ,eandem regulam in pontificum decretis recepit eccleſia? Si dicti pondus æſtimamus ab ætate Gratiani,iam erat hæc Hieronymi translatio receptiſsima.

Omitto interim quòd docti multis coniecturis colligunt,neq; uetus neq; nouum Teſtamentum hodie purum haberi,uel ex uerſione uel ex emendatione Hieronymi. Primũ Pſalterium ex Hebræo uerſum,nunquam recepit eccleſia. Eccleſiaſtẽ non eſſe Hieronymianæ uerſionis,declarat ipſa præfatio quã ſuis præfixit cõmentarijs. Deniq; codices qui feruntur iuxta translationẽ Septuaginta & iuxta ueritatẽ Hebraicã,uehemẽter inter ſe diſſentiunt.

Quidam hic nobis tradunt Lesbiam regulam,ut id habeatur pro recto,quod uulgo receptiſsimum eſt. Verum nũquam tam bene fuit actum cum rebus humanis,ut quod optimũ eſſet à uulgo peteretur. Certiſsima regula eſt,linguarum,translationũ,expoſitorum,exemplariorum inter ipſa collatio,adhibito ſobrio iudicio,excluſa contentione.

Iam

torũ indicauimus,tot amphibologias resecuimus,tot hyperbata digessimus:ut finiam,tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus,tantam utilitatẽ gratis detulimus,& uociferantur quidam aduersus benemerentem. Si uel leuis error occurrit,concitant,ut dici solet, Tyria maria:pro bene gestis,nulla est gratia.

Iam non me clàm est,hoc male habet quosdam quòd à magni nominis scriptoribus dissentiam. Qui fauent Augustino,fremunt,me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomę addicti sunt,dolent illum attingi. Franciscani nollent refelli Lyranum aut Scotum. Atqui si hanc accipimus legem,à nemine prorsus licebit dissentire,quum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere,ueritatis maior quàm autoritatis erat habenda ratio.

Non est contumelioſum à quamlibet probatis autoribus dissentire,si rationibus adductis id facias. Hoc interest:sunt à quibus par est reuerenter dissentire,uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio,ab Augustino:sunt quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomę fortasse debetur,Lyrensi aut Carrensi non debetur,neq; doctrinæ neq; sanctimoniæ nomine. Et referebat,hos aliquot locis taxari,quod uidere ſolos mira fiducia,sed nullo iudicio passim legi.

Sed cauillor in hos fortasis uno aut altero loco. Primum ipsis imputetur qui tam ridicula scripserint,non mihi. Deinde si stomachantur quòd hos aliquoties attingo,cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam,quum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præterirem,si animi causa taxassem illos. Quod aliquoties attigi,coegit studiorum utilitas: quod rarius id facio,datum est Christianæ modestiæ.

Quanquam & hoc libuisset dissimulare,si per istos licuisset qui uociferabantur hunc laborem prorsus infrugiferum fore,utpote puerilem & grammaticum. Nunc ut puerilis omnino contemni non potest,qui commonstrat in quibus summi doctores lapsi sunt.

Verum hoc ipsum,ni fallor,offendit plerosq;,quod admonentur quasi hactenus aliquid ignorarint in his literis,quarum scientiam profitentur:& pudet quæ imberbes didiçere,sese perdẽda fateri. Primum stultium arrogans sit,qui profiteatur se nihil nescire:deinde tam citi hæc quoq; discant,& desinẽt ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint. Nunc istiusmodi uociferationibus magis etiam traducunt suam insciti am.

Quòd si usq; adeo inusa est nouitas,ut ferri non possit,fuit & hæc æditio qua nunc utimur,olim noua. Et stultissimum est,rerum æstimationem ab annis sumere. Hac æstimatione res præclara fuerit ebrietas,quæ est uetustissima,& ex priscis usq; seculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipsam potius quàm annales expendimus?

Si nouitas offendit,nos uetera instauramus,& nouitatẽ excludimus. Nam posterior est æditione,deprauatio. Si qui sunt qui nõ possunt mutare saliuã quam à pueris imbiberunt, manet istis sua uetus æditio,si uolũt,tum dilucidior tum emẽdatior:si nolunt,eadẽ & sui similis. Si glandes istorũ palatũ obstinate delectãt,saltẽ ne inuideãt ijs qui tritico uesci malũt.

Vtrum quæso fas est,post ueteres aliquid inquirere,an non? Si fas non est,cur ausi sunt Alexander ac Thomas,& post hos alij complures,totam theologiæ faciem immutare? Si fas,cur nostris obstrepunt studijs,præsertim quum & nullius iudicio præscribãt,& ueterũ autoritate nitantur? Etenim si fas est inducere noua,multo magis fas est reuocare uetera.

Si nihil aliud quàm codices nostros emendassem ex Græcis exemplaribus,comprobanda erat industria,qui id conatus essem quod Augustinus non uno in loco fieri iubet. Nunc non hoc contentus,ex orthodoxorum commentarijs rem peto.

Vt donemus nihil esse mendi in libris nostris,tamẽ multis de causis oportebat ad fontes cõfugere,ob amphibologias,ob quędã obscure reddita,ob tropos & emphasim Gręcanicę phrasεos,quæ sæpenumero reddi nõ põt,ob gratiã idiomatis,quæ in uertẽdo nõ respõdet.

Vt donemus Græcorum libros æque deprauatos esse ac Latinos,tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis sæpe deprehenditur uera lectio:propterea quod sępenumero fit,ut quod hic casu deprauatũ est,in alio codice reperiatur integrum:aut saltem uestigijs quibusdam datur ueræ lectionis coniectura.

Augustinus in Epistola quinquagesima nona,non audet respondere,rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex Psalmis,nisi consultis libris Græcis. Idem ueteris Testamenti notitia uersiculi cuiusdam ex Psalmis,nisi consultis libris Græcis. Idem ueteris Testamenti noticq; libros cum Græcis contulit,nimirum diffisus uulgatæ interpretationi. Id quantum habeat utilitatis in ueteri Testamento uiderint alij,certe in nouo necessarium est. Et quidam non

non dubitant de omnibus pronunciare,freti uulgatis codicibus:Idem multis locis docet lectionis ſyncerităt̃ ex antiquiore lingua petendã eſſe:hoc eſt,ab ea in quam primum tranſlatus eſt liber. Veluti quum hæretur in ueteri teſtamento,iubet conſuli Græcos codices,ſi quis Hebraice neſciat:quod in hãc linguã prius uerſum ſit uetus teſtamentũ,q̃ in Latinam.

Hieronymus laudat ſtudium mulierum Germanarum,quæ Latinum pſalterium cum Græco contulerint,quum id ab Hebręorum fontibus manarit:& iſti putant abſurdũ idem fieri in nouo Teſtamento,quod totum,aut penè totum fluxit à Græcis?

Sed audio quoſdam in totum abrogare fidem Græcorum libris,poſteaquam ſe ſemouerunt ab eccleſia Romana. Atqui eadem de cauſa non eſt fidẽdum Hebræorum libris,quod illi ſint infenſiſsimi non ſolum Romano pontifici, ſed Chriſto & Chriſtianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fiſus eſt,id temporis quum maxime fuiſſet tempeſtiuum depraua re,ſi quid deprauare uoluiſſent.

Si Græcis in animo fuiſſet deprauare codices ſuos,his potiſsimum locis deprauaſſent,in quibus à nobis diſſentiunt,ueluti de proceſsione ſpiritus,de ęqualitate trium perſonarum, de primatu Romani pontificis,de ritu conſecrãdi ac tradendi baptiſmum & euchariſtiam, de coniugio ſacerdotum,aut ſi quid aliud eſt eiuſmodi:at in his nobis conſentiunt. Nec ullus locus proferri ualet,qui hoc nomine ſuſpectus haberi poſsit.

Ariſtoteles apũd nos habet autoritatem ſuam,quum plus ſit quàm ſchiſmaticus,uidelicet à Chriſto alieniſsimus. Auerroes habet pondus etiam in theologorum ſcholis,homo blaſphemus in Chriſtum. Et Græcorum uoluminibus nulla erit apud nos fides? quod quidam illorum deſciuerunt à pontifice Romano:neq; enim defecerunt omnes. Et qui deſciuerunt & qui non deſciuerunt,in lectione conſentiunt.

Si olim deprauati ſunt Græcorum codices,iam adhuc erãt orthodoxi. Sin nuper à ſchiſmate,qui fit ut horum codices cum ueterum libris conſentiant? Niſi fortè tam impudens erit aliquis,ut dicat uniuerſos codices & interpretum commentarios ſimul eſſe uitiatos à ſchiſmaticis.

Ego magis ſuſpicor,ſi quid mutatum eſt in Græcorum libris,id à Latinis exemplaribus fuiſſe profectum,poſteaquam Romana eccleſia cœpit abſorbere Græciam.

Nec tota diuulſa eſt à nobis Græcia:Rhodus & Creta Chriſtum agnoſcit,agnoſcit Romanum pontificẽ. cur horum libris diffidimus? Et ab his potiſsimũ nobis ueniũt exẽplaria.

Riſit olim Heluidium Hieronymus,qui ſibi ſtultiſsime perſuaſerit,Græcos codices eſſe corruptos:ac dictum hominis ſtultius eſſe putat,quàm ut ſit argumentis refellendum. Et tamen iam tum Oriens fermè omnis hæreſibus feruebat Arianorum & Origeniſtarum. Ab ijs magis timendum erat exemplaribus,quàm à ſchiſmaticis.

Damnauit eccleſia quaſdam Græcorum opiniones,codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus quod nõ damnauit eccleſia? Imò cur non habemus fidem his quibus fidem haberi uoluit eccleſia?

Sunt qui poſt receptam Hieronymi translationem,negant quicquam eſſe tribuendum uel Hebræis uel Græcis uoluminibus. Iamq; ceſſare quod ſcribit Auguſtinus noui teſtamẽti ueritatem ex Græcis,ueteris ex Hebræis eſſe petendam. Si ijdem ſunt Græcorũ libri,cur hodie reijciantur,quibus olim fuerit autoritas,& cõſentire in pleriſq; docuimus. Deinde ſi quod ſcripſit Auguſtinus non ualebat poſt receptam Hieronymi translationem,cur tot ſeculis poſt Auguſtinũ,eandem regulam in pontificum decretis recepit eccleſia? Si dicti pondus æſtimamus ab ætate Gratiani,iam erat hæc Hieronymi translatio receptiſsima.

Omitto interim quòd docti multis coniecturis colligunt,neq; uetus neq; nouum Teſtamentum hodie purum haberi,uel ex uerſione uel ex emendatione Hieronymi. Primũ Pſalterium ex Hebræo uerſum,nunquam recepit eccleſia. Eccleſiaſtẽ non eſſe Hieronymianæ uerſionis,declarat ipſa præfatio quã ſuis præfixit cõmentarijs. Deniq; codices qui feruntur iuxta translationẽ Septuaginta & iuxta ueritatẽ Hebraicã,uehemẽter inter ſe diſſentiunt.

Quidam hic nobis tradunt Lesbiam regulam,ut id habeatur pro recto,quod uulgo receptiſsimum eſt. Verum nũquam tam bene fuit actum cum rebus humanis,ut quod optimũ eſſet à uulgo peteretur. Certiſsima regula eſt,linguarum,translationũ,expoſitorum,exemplariorum inter ipſa collatio,adhibito ſobrio iudicio,excluſa contentione.

Iam

Iam quod à quibuſdam ſtudium hoc noſtrum contemnitur ut humile ac puerile,qui circa ſyllabas ac uoculas laborem,non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror quicquid ad rem theologicam pertinet.Et quum non ignorarem quantum reuerẽtiæ ſacris libris debebatur,mihi conſcius ſumpſi quod in eo munere uideretur infimum.

Sit hoc grammaticum,ſit puerile,ſit triuiale,modo fateantur eſſe neceſſarium. Vt nihil aliud doceam quàm rectam lectionem,nimirum turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos doctores.Et tamen hoc manifeſtius eſt quàm ut negari poſsit,poſteaquam hic lapſus deprehenditur Auguſtinus,lapſus Beda, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis & Carrenſis:poſteaquam frequenter audimus hos qui concionantur in templis etiam thema quod proponunt perperam intellectum adducere.

Scrupi ſunt quamlibet minuti,ſed ad hos impingunt frequenter οἱ τὸν ἥλιον ἐωθότες. Si iuxta Chryſoſtomum & Auguſtinum articulus ὁ, hoc eſt minutiſsimum elementum,additum aut omiſſum,ſenſum facit orthodoxum aut hæreticum:ſi idem efficit hypoſtigme non ſuo poſita loco,quid eſt cur hæc ut minuta negligamus quæ tantum habent momenti?

Quoniam alicubi commonſtramus ordinem,& anfractus hyperbatorum explicamus, uociferantur grammatiſtam. Quidam etiam in frequentiſsima concione dixit,Docet conſtruere:hoc didici ante annos quadraginta. Quaſi non Origenes in ſcripturarum expoſitione,mea ſententia uix cuiquam ſecundus, quaſi non Hieronymus frequenter conſtructionem commonſtret,ordinem uocans. Et tamen is qui hæc uociferabatur,maxime opus habet qui commonſtret conſtructionem.

Sint illi multo doctiores,nihil obſto. Non tamen arbitror omnino cum Megarenſibus nullo in numero ponendum eum,qui tot locis docet doctiores quod ſcire referebat,neſcire tum indecorum erat tum inutile.

Auguſtinus quem iſti quoq; pro ſummo eccleſiæ doctore habent,nónne diſtinguit percontationem ab interrogatione,commonſtrat hypoſtigmas,digerit cola,commata ac periodos,indicat tropos grammatiſtarum?

Nónne ridentur μετέωροι, qui ſublatis in cœlum oculis ſic contemplantur aſtra,ut tibias impingant in ſaxum?

Apelles non cõtemnebat rationem terendi miſcendi ue colores,nec ductum ſimplicium linearum,quæ in arte qua præcelluit infima ſunt.

Nec peritus architectus circa tectum & colophonẽ occupatus,negligit in fundamẽtum comportare rudera. Hęc qui neſcit,architectus non eſt:qui negligit,opus collapſurũ erigit.

Verum turpe eſt,inquiunt,hæc diſcere doctores. Fateor:didiciſſe oportuit,non diſcere. Verum quid facies iſs quibus hoc non contigit,uel quia defuit animus,uel quia non contigit diſcẽdi facultas? An præſtat neſcire quod cognitu neceſſarium eſt,quàm ſerius diſcere?

Nec tamen quiſquam cogitur iſta diſcere,tametſi nemini non licet,certe iuuenibus potiſsimum hic deſudat labor.

Nec dubito quin uentura ſit ætas,& iam fortaſsis exoritur,qua uidebuntur hæc magna ex parte ſuperuacanea. Verum qui iam in grandes robuſtoſq; uiros adoleuerũt,non aſpernantur nutricem,quæ prima mammam dedit,quæ cibum præmanſum in os inſeruit. Nec illi Græciæ lumina ſapientes,in omni diſciplinarũ genere abſoluti,nullã habebant gratiam iſs à quibus agnoſcere,pingere,ſonareq; literarũ elementa didicerant. Hæc ita puſilla ſunt, ut ſine his nemo ſit maximus. Suæ cuiq; dotes ſunt. Nos quod datum eſt impartimus.

Quanquam hæc minus negligenda uidebuntur,ſi quis periculũ fecerit,quantis hæc minuta cõſtent ſudoribus. Aut ſi quis aggrediatur tractare ſcripturam diuinam, & in ea,ſicut oportet, rimari curioſe ſingula. Vſu ſentitur utilitas,non tumultuaria lectione. Poſtremo deſinet contemnere,qui non unam aut alteram annotationem,ſed uniuerſum opus expenderit. Tu mihi ocioſus ac ſupinus hunc aut illum locum expendis,& uideris tibi copioſius ac doctius tractare potuiſſe. Poteram & ipſe,ſi decem modo fuiſſent excutiendi. In tot milibus hanc præſtare diligentiam difficillimũ eſt,mihi ſanè fuit,feliciori non inuidebimus.

Auguſtinum non pœnitebat operæ ſuæ,quum huiuſmodi quædam annotaret in libros Pentateuchi,non ex fontibus Hebræorum,ſed ex Græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam

gnam duxit,quod in ſacris literis reperiatur uerbum multitudinis numero additum nomi/ ni rem ſignificanti,quæ conſtet ex multis.Quod genus eſt: Dimitte populum meum ut ſeruiant mihi. Item,Omnis terra adorent te. Præterea quod in hac oratione:Si interroga/ uerit te Eſau,dicens, Cuius es tu,& quò uadis,& cuius hæc quæ antecedunt te:Et dices, Pueri tui Iacob. poſtremo loco redundet coniunctio Et. Rurſus quod in hoc ſermone,Tu autem teſtamentum meum conſeruabis. conſeruabis,poſitum ſit pro Conſerua. Rurſum quod hæc uerba quæ ſunt in Leuitico: ἀκάθαρτος ὢν, ἀκάθαρτος ἔσται. putat ad hunc mo/ dum uerti poſſe, Immundus exiſtens,immundus erit. Et tamen participium Exiſtens,non eſſe ab Exiſtere,ſed ab Eſſe:quum Græce ſit ὤν, quaſi dicas Eſſens. Præterea quod do/ cet,mulierem dici,quæ uirgo ſit:quum Hebræam uocem neſciat,unde pendebat quæſtio. Item quod ὄψιμον Græcum,parum Latine dicatur,ſerotinum. Ad hæc tam puerilia non grauatus eſt deſcendere tantus epiſcopus. Quid ipſe Hieronymus,nonne quædam anno/ tauit quæ friuola uideri poſſent,ſi quicquam omnino friuolum eſſet in ſacris libris:In epi/ ſtolam ad Epheſios capite quinto,in Pauli uerbis:Propter hoc relinquet patrē & matrem: & cætera.annotauit ἀντὶ τούτου dictum,pro ἕνεκεν τούτου. quum utraq; dictio probe qua/ dret,& eundem efficiat ſenſum: Vice uxoris relinques patrem & matrem:& Cauſa uxo/ ris relinques patrem ac matrem. Idem in epiſtolam ad Philemonem indicauit, ἀγαπητόν magis ſonare Diligibilem,quàm dilectum,qui Græce dicatur ἠγαπημένον. Iterum in epi ſtolam ad Romanos: πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν ὑμῖν. omni,dictum eſſe pro Omnibus:quum utroq; modo dicatur idem,Quiſquis eſt inter uos:& Omnibus qui ſunt inter uos. Iam uero quid commemorem,qualia ſint pleraq; quæ Hieronymus annotauit in libello quem de caſtiga/ tione pſalterij ſcripſit ad Suniam & Fretelam. Quàm multa ſunt illic minutiſsima,quę ego non dignarer meis Annotatiunculis quamlibet grammaticis.

Nullus igitur reprehendat,ſi argumento ſuſcepto reſpondeo.Mihi abunde ſatis eſt,ſi nullus ante me plus præſtitit in hoc ſcripti genere.Quid alij poſsint,aut præſtaturi ſint,ne/ ſcio.Certe optarim exiſtere permultos,qui me prorſus obſcurarent.Imò uel reprehẽdi gaut debo,ſi quis induſtria ſua rem tam ſacram,à nobis utcunq; tentatam,adiuuerit.Abſit mo/ do procacitas,quam fœdam & indecoram ſibi ducunt & ethnici uerſantes in re literaria.

Meminerit is qui reprehenſionem parat,ſe quoq; hominem eſſe,neq; minus labi poſſe reprehendendo,quàm potuerit autor operis ſcribendo.Quanquam longe plus ueniæ de/ betur ei qui prodeſſe ſtudens,in ingẽti opere dormitauit alicubi,non aſſequutus quod uo/ luit:quàm ei qui in alieno libro cupiens ingenioſus uideri,uenatur quod carpat,& tamen hoc ipſum perperam facit:dumq; falſos aliorũ errores exagitat,ipſe ſuos ueros prodit.Por/ rò nullus eſt error fœdior,q̃ animus ſpirans inuidiam & uel rectiſsima carpendi libidinem.

Sic oportet ad librum legendum accedere lectorem,ut ſolet ad conuiuium conuiua ciui lis.Conuiuator annititur omnibus ſatisfacere:& tamen ſi quid apponitur quod huius aut illius palato non reſpondeat,urbane uel diſsimulant conuiuæ uel probant etiã,ne quid con triſtent conuiuatorem.Quis enim eum conuiuam ferat,qui tantum hoc animo ueniat ad menſam,ut carpens quæ apponuntur nec ueſcatur ipſe nec alios ueſci ſinat?

Et tamen his quoq; reperias inciuiliores,qui palã,qui ſine fine damnent ac lacerent opus quod nunquam legerint.Atq; hoc ſanè faciunt quidam qui ſe Chriſtianę pietatis doctores profitentur,& religionis antiſtites:quum ſit plus q̃ ſycophanticum damnare quod neſcias.

Nec intelligunt quantum abeſſe oporteat linguam prophetici canis,quæ lingendo me/ detur hulceribus:à lingua uiperæ aut aſpidis,cuius uenenum immedicabile.Nec cogitant quantum diſcriminis ſit inter hierophantam & ſycophantam.

Quum theologorũ ſcholæ nec Scotum,nec Petrum Lombardum,nec Occam,nec Tho mam,nec Auguſtinum,nec Ambroſium,nec Hieronymũ,nec Hilarium,nec Cyprianum, nec Chryſoſtomum,nec Ioannem Damaſcenum,nec Origenem,imò nec Petrum apoſto/ lum prorſus ab errore liberent,& ab eo quidem errore,quem ſi tuearis,hæreticus ſis:cur noſtra tam iniquo legunt iudicio?

At ſummis illis,inquiunt,hoc ciuilitatis debetur,tibi non item.Imò quo magis præcellue runt illi uel dignitate uel eruditione,hoc minus ueniæ debebatur.Neque enim,opinor,iſti me inter uſque adeo indoctos numerant,quos non oporteat quicquam omnino ſcribere.

Nomen

Nomen hæreſeos quo grauius eſt & inuiſius Chriſtianis auribus,hoc turpius eſt id te/mere cuiquam impingere. At iſti nihil magis habent in promptu,nec dubitant hæreſim in/clamare,prius quàm circumſpiciant qua de re loquantur. Et quemadmodum uno ſue grun niente grunniunt omnes,ita ad huius aut illius clamorem omnes eiuſdem factionis ſoda/les uociferantur hæreſim.

Ita ualde Chriſtiani uideri uolunt,ſi in Chriſtianum ſint fortiter contumelioſi. Idq; quo poſsint impunius, principum tyrannidi fauent,& Romano pontifici ſemper adulantur, peſsime interim de illo ſentientes,cui putant quicquam eſſe charius,quàm quod ad Chriſti gloriam & gregis ſalutem pertinet.

Eccleſiæ nomen ſubinde inculcant,quum ſuum agant negocium:ſpiritum ſanctum ha/bent in ore,quum longe alius ſit in animo. Hæc in quoſdam dicta ſint,nec theologi nec mo nachi titulo dignos,non in omnes.

Qui ſimpliciter errat,fraterne monendus eſt. Qui nihil aliud quàm prodeſſe ſtuduit, cum fauore & candore legendus eſt. At mirum quàm iſti ſæuiunt,quo faſtu,quo ſuperci/lio cenſuram agunt,frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidiſſe,docere ſi libeat poſsim. Qua re quid poteſt eſſe turpius?

Origenes aduerſus Celſum plus quàm hæreticum,qui totam Chriſti uitam indigniſsi/mis conuitijs lacerarat,argumentis egit,non conuitijs. Auguſtinus cum Paſcentio diſpu/tans,ſemper clariſsimũ uirum appellat,quum is iuxta Arianorum dogma negaret homu/ſion patri filium. Cum Pollentio,de diuortio ſic diſputat,ut nulla ſit uſquam hæreſeos men tio. Ad Madaurenſes idololatras honorifice reſcribit,fratres chariſsimos & dominos præ/dicabiles eos appellans:nec grauatur cauſam illorum ſibi commendatam adiuuare.

Inquiſitoribus hoc datum eſt negocij,ut indices ſint,non iudices:doctores,non ſyco/phantæ:monitores,non calumniatores:fidei cuſtodes,non ſub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

Hæreſis non eſt,ubi non eſt ambitio,ubi non eſt malicia,ubi non eſt arrogantiæ comes pertinacia. Nec in quouis errore hæreſis eſt,ſed in ijs duntaxat quæ proprie ad catholicam fidem pertinent,& canonicis libris expreſſe aduerſantur.

Quàm iniquum eſt impune impingere tantam contumeliam,nec rei uictori ullum eſſe propoſitum præmium aut talionem,niſi quod elapſus uidetur. Qui crimen hæreſeos falſo intentarunt,zeli laudem auferunt:qui ſe à calumnia purgarunt,diſcedunt quaſi ſutorio atramento abſoluti.

Chriſtus ipſe non extinguit linum fumigans,non comminuit baculum fractum:& nos ob humanum lapſum,imò ob faſtum noſtrum alienamus erecta feliciaq; ingenia.

An non turpiſsimum eſt,à magnis olim theologis apud Italos damnatas fuiſſe Pici Mi/randuli concluſiones ut impias & hæreticas,quæ nunc ut Chriſtianæ piæq; leguntur ab omnibus,non ſine applauſu theologorum?

Iam ſentio quoſdam eſſe qui carpendis aliorum ſcriptis famam aucupantur,compendia ria quidem ſed ſceleratiſsima uia. Olim tibicen ille meliorem parandi ſubito nominis uiam monſtrauit,ut doctis ac uulgo celebribus ſe probaret:quod horum ſuffragijs futurum eſſet ut à populo quoq; probaretur. Quis autem genius malus hanc rationem commonſtrauit? Ingerunt ſe tranſuerſim in opus alienum,& unum aut alterum locum uellicant,moxq; fa/mam quam alius complurium annorum uigilijs ſibi parauit,uno æquant die,nec æquant modo,uerum etiam ſuperant:nam doctior habetur,qui reprehenſor ac cenſor eſt.

Quod hoc eſt ingratitudinis genus,totius operis laudem ſibi uindicare ob unum aut al/terum locum caſtigatum, quum diſsimulet interim ſe tot locis fuiſſe adiutum? Perinde quaſi ſi quis donatus ſexcentis aureis,unum alterum ue ex ijs χαλκοῦν καὶ λιβδηλον fuiſſe clamitet. Aut ſi quis damnet totum apparatum,quod unum aliquod ius appoſitum ſit æquo falſius.

Si deteſtandæ ingratitudinis eſt,beneficium acceptum inficiari:quale uidebitur,pro gra tis collato officio,contumeliam reponere? Et ſi inciuilis habetur,qui donatitij equi dentes inſpicit:qualis habebitur,qui in opere neceſſario nihil aliud quærit niſi quod arrodat?

Si quis exiſtat prorſus ἀναλφάβητος & indoctus,qui pio quodam animi ſtudio gra/tis

tis concinnet aut farciat codices euangelicos:nónne futurum esset,ut omnes huius pietatem exoscularentur? Nónne huius hominis memoriam suis fastis inscriberent? Et in hoc officio,quod longe plus adfert utilitatis,& nobis non paulo pluris constat:tam sunt ingrati quidam.

Si quis donet istos nouo pallio,si quis accipiat cœna lautiore,si quis nũmos aliquot largiatur:tantũ non adorant,pietatem hominis ubiq; prædicant:sua merita,quibus abundant scilicet,illi impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant,& oblatrant bene merenti.

Porrò quod obiter admonuimus quædam,quæ uidentur dissonare cum ijs,quæ publici tus recepta sunt in scholis,nec sine causa fecimus,nec odiose tamen. Fortasis expediret rei publicæ Christianæ plura conuelli,quæ nunc uelut oracula publice docentur,quum priuatim fateantur se diuersum sentire.

Alius hoc agit,ut orbis sit Thomista,alius ut Scotista,alius ut Occanista, alius ut Realis,alius ut Nominalis. Quin illud potius agimus omnes,ut orbis sit Christianus?

Iam audio iactare quosdam,à me permulta præterita,quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo,me non persequutum esse quicquid in nouo testamento uideretur annotãdum,sed ea duntaxat quæ ad lectionis synceritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus,ne lectorem oneraremus. Quòd si quis quid adijciet nostris,gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet,modo id agat argumentis non conuicijs,ut erudito dignum est,nequaquam offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis:conuicia conuicijs retaliare,turpe est:quum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit,simplex negocium & sibi sumit & exhibet respon suro. At qui cõtumeliose dissentit,duplex sumit ac facessit negocium,geminumq; malum accersit,dum & famam lædit alienam,& ipse sibi maledicentiæ suspicionem conciliat.

Prodesse ut pulcherrimum est,ita difficillimum. Lædere ut facillimum est,ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars pleriscq; magis placet? In altera se magnos declarent,qui famam affectant apud posteros,homine Christiano dignam.

Si qua mihi foret incantatio,qua possem nouum hoc aspidum genus sopire,non grauarer uti. Nunc quando id non datur:aduersus istorum uenenata sibila,bonorum fauore,uelut antidoto,me consolor. Oblatrant,sed inter uere eruditos ferè nulli:si qui sunt,ex eo sunt hominum genere,qui se deuouisse uidentur dijs manibus,si queant bonas literas,hoc est omneis quas ipsi non didicerunt,funditus extinguere. Nam negligendos opinor idiotas ex media uulgi fece,unà cum superstitiosis mulierculis,quos isti uel redemerunt ad uociferandum uel subornarunt. Aduersus horum maliciam,primum omnium me consolatur recta conscientia,& Christus agonotheta noster:deinde tot hominum iudicia,quorum alios uitæ sanctimonia,alios insignis eruditio,alios fortunæ splendor,alios ecclesiastici muneris dignitas,quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet,quod horum nemo sit,cuius fauorem aut emeruerim officio,aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarũ plaga missis,mihi quotidie gratias agunt, quod meis lucubrationibus,qualibuscunq;,inflammati sint ad bonæ mentis,ad sacrarum literarum studium. & qui nunquam Erasmum uiderunt,tamen ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus,ut modo dixi,nec est cur mihi blandiant. Nihil est quod metuant à me,aut uenẽtur ex me. Experta utilitas,& gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui,ita gratias agunt omnes,cuiuscunq; gentis,cuiuscunq; ordinis candidi & integri. Hoc ego præmium pulchrius esse duco,quàm si contigisset episcopi dignitas. Agnoscit officium meum Italia,cogor enim esse glorioſior,præcipue Roma & Venetia. Tot cardinales fauent nostris laboribus,sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus,cardinalis Dominicus Grymanus titulo diui Marci,& omni ornamentorum genere cumulatissimus cardinalis titulo Sanctorum quatuor, Matthæus cardinalis Sedunensis,cardinalis Laurentius Campegius,& ante hos Raphael cardinalis sancti Georgij,Franciscus cardinalis Vulteranus. Quin ipse totius rei publicæ Christianæ princeps Leo Decimus,ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur,ita pòst ad posteriorem rursus adhortatus est:ut interim non commemorem episcopos & eruditorum hominum centurias. Post Leonem Adrianus Sextus uir præter uitæ sancti-

moniam,eruditione ſingulari,iudicio'que præditus acerrimo. Rurſus Clemens Septimus quid fauoris non præſtat ſtudijs noſtris,idq; nec ambiente me,nec optante.Nimirum uir ab ipſa maiorum ſtirpe,natus iuuandis optimis diſciplinis,hunc fauorem ſtudijs religio/niq; præſtat non mihi.Nec horum quos recenſui fauor,intra uerba literas & uulgaria con/ſtitit officia.Certioribus argumentis declaratus eſt.Agnouit Hiſpania uel hoc argumen/to quod Franciſcus cardinalis Toletanus,ſemel atque iterum me ſollicitauit præmijs haud quaquam aſpernandis, ut adirem Hiſpanias. Porro Guilelmus à Croya cardinalis & ar/chiepiſcopus Toletanus,in cuius dignitatem ac ſtudium erga me ſucceſsit Hiſpaniarum eximium lumen Alphonſus Fonſeca,quo me animo ſemper fuerit proſequutus,notius eſt plurimis quàm ut hic ſit commemorandum. Agnoſcit Germania omnis,ſummorum præ/ſulum ac principum literis me prouocans ad ampliſsima præmia,donisq; non uulgaribus ornans ſimul & excitans noſtram induſtriam. Agnoſcit Hungaria, agnoſcit Morauia & Polonia epiſcoporum ac ſummatium uirorum literis mihi gratias agens,nec id ſine præ/claris muneribus:quorum è numero præcipui ſunt duo fratres,Ioannes Turzo quondam epiſcopus Vratiſlauienſis,& Stanislaus epiſcopus Olmucenſis. Apud Sarmatas Petrus epiſcopus Cracouienſis & regni cancellarius,cum hoc Andreas Critius epiſcopus Plocen ſis,& tam literis quàm mitra clarus Ioannes epiſcopus Culmenſis.Quid enim dicam de Britannia,ubi tot mihi ſunt Mœcenates, inter quos primus clariſsimus baro Guilelmus Monteiouius,proximus Guilelmus archiepiſcopus Cantuarienſis totius Angliæ primas, tertius Thomas cardinalis Eboracenſis uir acerrimi iudicij:ſummus rex ipſe non minus animi quàm fortunæ bonis florentiſsimus,quorum uterque & benignitate ſua ultro fouet ocium noſtrum,& ſi libeat,inuitat ad ampliora.Ioannem Fiſcerum epiſcopum Roffenſem in hoc catalogo,in quo magis expenduntur ſuffragia quàm numerantur,unum pro multis numerare poteram.Deinde Cutbertum Tunſtallum epiſcopum quondam Londonienſem nunc Dunelmenſem.In Guilelmi Varami munus ſucceſsit Thomas Cronmerus,uir non profeſsione tantum theologus ſed & animo moribus;q; uere theologicis,qui in fauore er/ga me nequaquam cedit ei cui ſucceſsit.Adde his Ioannem Longlolidum epiſcopum Lin/colnienſem libris etiam æditis clarum. A Gallis,præcipue ab incomparabili uiro Stepha/no Poncherio epiſcopo Pariſienſi,& à rege chriſtianiſsimo Franciſco iam toties inuitor non uulgaribus promiſsis.Poſtremo quanquam nuſquam gentium plus ualeant ſycophan tæ,quàm apud noſtros,nec uſquam minor ſit honos bonis literis:tamen ſunt hic quoque, qui faueant pro commodo publico laboranti:quorum præcipui ſunt,uir cordatiſsimus ſi/mul & oculatiſsimus Erardus à Marca,epiſcopus ac princeps Leodienſis,nunc cardina/lis,primus aulæ Cæſareæ conſiliarius:& clariſsimus Philippus à Burgundia,epiſcopus ac princeps Traiectenſis:quorum uterque ultro defert amplam fortunam,ſi quid expeterem huiuſmodi. Ne commemorem interim Carolum Cæſarem, & Ferdinandum huius ger/manum. E ſummis præcipuos duntaxat attigi,quum quotidie literis obruar,quibus mi/hi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præſtantes,quibus religione commendabi/les & gratulantur & gratias agunt. Rettuli quiddam glorioſi militis è Comœdia, huc me perpulit quorundam improbitas.Et tamen adeo nihil mentitus ſum,ut complures ſci/ens reticuerim:ſunt enim qui malunt fauere clàm,quemadmodum Nicodemus fauit Ie/ſu:nec ambitioſe laudes illorum,quod ueriſsime poteram prædicaui:nec ob oculos poſui, quantum ſit diſcriminis inter hos qui probant,fauent atque adiuuant,& inter iſtos qui ob/ſtrepunt,calumniantur ac damnant. Merebantur utrique depingi,uerum oportuit remi/niſſe Chriſtiani pudoris. Nec refert illos maiore grauare inuidia,quum ipſi ſe ſuis clamo/ribus ac moribus adeo reddiderint inuiſos,ut iam dudum mundus conetur eos excutere. Tot igitur ac talium uirorum animis ſuffragijſq; fretus,moderatius fero ſycophantarum ingratiſsimorum grunnitus.

Feliciſsimum quidem eſt placuiſſe omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum eſt,placuiſſe optimis.

Vt igitur cauſam omnem in pauca contraham,aduerſus eos qui totum hoc inſtitutum damnant,docui pium eſſe,ſemper que futurum,ſacris codicibus uel adimere mendas,uel aliquid lucis addere,& ſpiritui ſancto gratum eſſe,quicquid huc pro ſuo quiſque modulo

attulerit

attulerit. Si quis animo meo calumniam ſtruit, nihil aliud poſſum quàm Chriſtum teſtem facere, me nihil aliud ſpectaſſe quàm ipſius gloriam & Chriſtiani populi fructum. Si quis cauſatur periclitari ſcripturarum autoritatem, demonſtraui hac induſtria eam ſeruari, non deſtrui. Si quis fingit tumultum ex nouitate, nos publicam lectionem autoritate priuata non mutamus, imò ne id fiat toties admonemus: ſi quid tumultus fuit, non iſthuc peperit nouitas, ſed quorundam intempeſtiui clamores apud imperitam multitudinem: qui ſi de uulgi fece eſſent, impingi poterat, quod imprudenter anſam hanc prębuiſſem idiotis: nunc quoniam id factum eſt à ſapientiæ columinibus, accuſari non debeo, ſi à talibus uiris, tale nihil oriturum ſuſpicatus ſum. Aduerſus eos qui requirunt autoritatem publicam, docui nihil eſſe neceſſe, in opere priuatę lectioni parato. Satis eſt eccleſiæ iudicio ſubmiſſum eſſe quod profero. Si quis in me deſiderat iuſtam eruditionem, arbitror me ſuperaſſe, quotquot hactenus in hoc argumento uerſati ſunt. Si curā, ſi quid defuit, poſterioribus, ut habet prouerbium, melioribus ſarſimus. Si quis hoc quoq; culpat, dicam, Homo ſum, & probatiſſimorum uirorum ſequor exemplum. Si quis me negat eſſe theologum, grammatici partes egi. Si grammaticum aſpernantur, non aſpernatur Cæſar tonſoris, aut nomenclatoris officium. Si clamant hoc non niſi à theologo præſtari potuiſſe, Theologus infimus, infimam theologiæ functionem mihi ſumpſi. Si theologus non eſt quo alius ſit doctior, non habebit orbis niſi unum theologum. Quanquam ſuæ cuique dotes ſunt. Si nullus adferet meliora, res ipſa loquetur me non omnino luſiſſe operam. Si quis adferet, gemina mihi debebitur gratia, primum quod extimularim exemplo, deinde quod iuuerim præſtructa uia. Si quis clamitat hæc eſſe leuiora, quàm ut operæ precium ſit theologum huc flectere oculos, reclamant tot inſignes lapſus magnorum alioqui theologorum. Si quos pudet hæc neſcire, diſcant, & abierit pudor: ſi pudet piget'ue diſcere, uenia dabitur pudori, dabitur & deſidiæ, liuori non dabitur, ſi iunioribus hæc diſcere cupientibus obſtrepant. Si quem illud habet male, quòd theologos quoſdam liberius attigi, ita tum mihi uiſa eſt exigere cauſa, quanquam hoc quoq; moderatus ſum poſterioribus ęditionibus. Nullum ordinem uſquam inceſſo: in neminem ſtrinxi calamum, niſi uirulentiſsime laceſsitus, ſemper tamen ciuilitate ſuperior prouocatore. Neq; quiſquā adhuc theologus aut monachus in me debacchatus eſt, etiam ſi id fecere Rabini nonnulli, palliati complures. Sed obſecro per Chriſtum, ſi pergemus ad iſtum modum nos uiciſsim dentibus impetere, quid ſupereſt, niſi ut mutuis morſibus tandem conficiamur? Quanto conſultius fuerit, ut ſi quis quid in meis ſcriptis deſiderat, aut moneat priuatim, quo medear ipſe, aut publice coarguat, ſed argumentis, non ſcurrilibus conuicijs: ita nec inficietur lector amarulētiæ ueneno, & à me non uulgaris inibitur gratia. Seniores iuniorum profectui comiter faueant, iuniores contra ſenioribus ne inſultent: ita maiorum æquitas candorq;, ac minorum modeſtia uerecundiaq; concordiam alet, tumultum excludet, inuidiam minuet, profeſſorum autoritatem non lædet, profeſsionis dignitatem tuebitur, utilitatem augebit. Agite quotquot uere Theologi, quotquot uere monachi, imò quotquot uere Chriſtiani eſſe uolumus, hoc conſiliū amplectamur, nec pœnitebit obtemperaſſe. Ex hiſce rabioſis contentionibus quid expectari poteſt, niſi talis exitus qualia iamdudum uidemus procœmia. Hæc, opinor, abunde ſatisfacient, qui ſibi fieri ſatis ullo modo patietur. Cæterum qui ſibi obturant aures ne cognoſcant, qui occludunt oculos ne cernant, fruſtra canitur hæc fabula. Proinde ſit hactenus huic negocio datum ſatis.

FINIS

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟ-
ΝΩΝ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ
ΑΓΑΠΗΤΩ ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ

ΑΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεὺς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τοῦ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς, ὡς ἐξ ἀναγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον πρὸς τοῦ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμὰς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας, δέκα τὸν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. ὁ ἔννατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν. αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις. ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἔγκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει. οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τοῦ πρώτῳ. εἰ δὲ βῆτα, ἐν τοῦ δευτέρῳ. καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. εἰ οὖν ἀναπτύξας ἐν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δή ποτε βουληθείης πρὸς σῆναί τι ὦ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλησία εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις περικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν πρὸς ζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον τοῦ κανονι, ὃν ἡ διὰ τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, ἴση μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἀπὸ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. πρὸς στήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τοῦ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς παρακείμενος, πρὸς ζητήσας δὲ αὐτοὺς ἔνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανὼν πρῶτος ἐν ᾧ οἱ τέσσαρες.

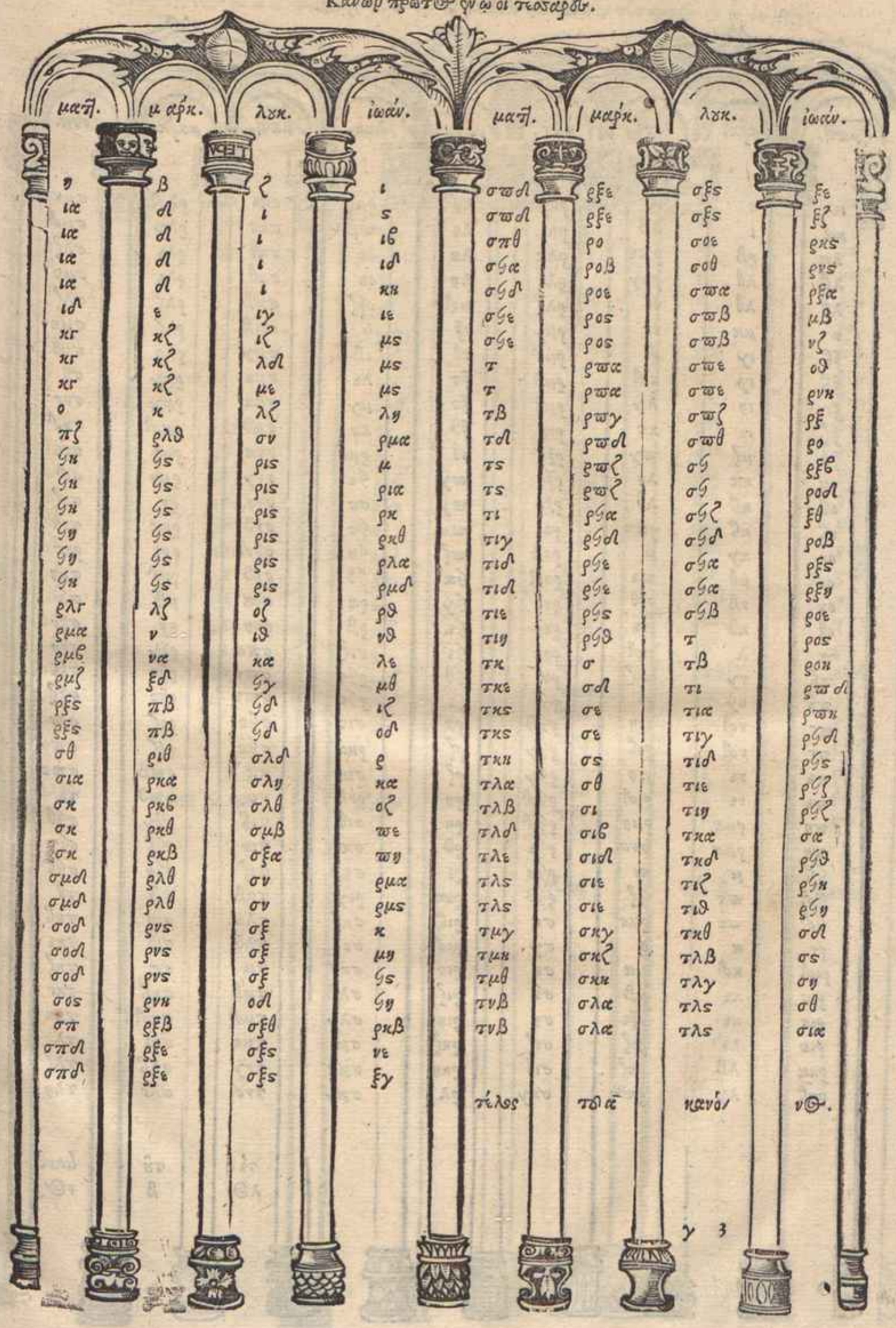

ιωανὴμ ὁ διὰ τρῶν ἐν ᾧ οἱ τρεῖς.

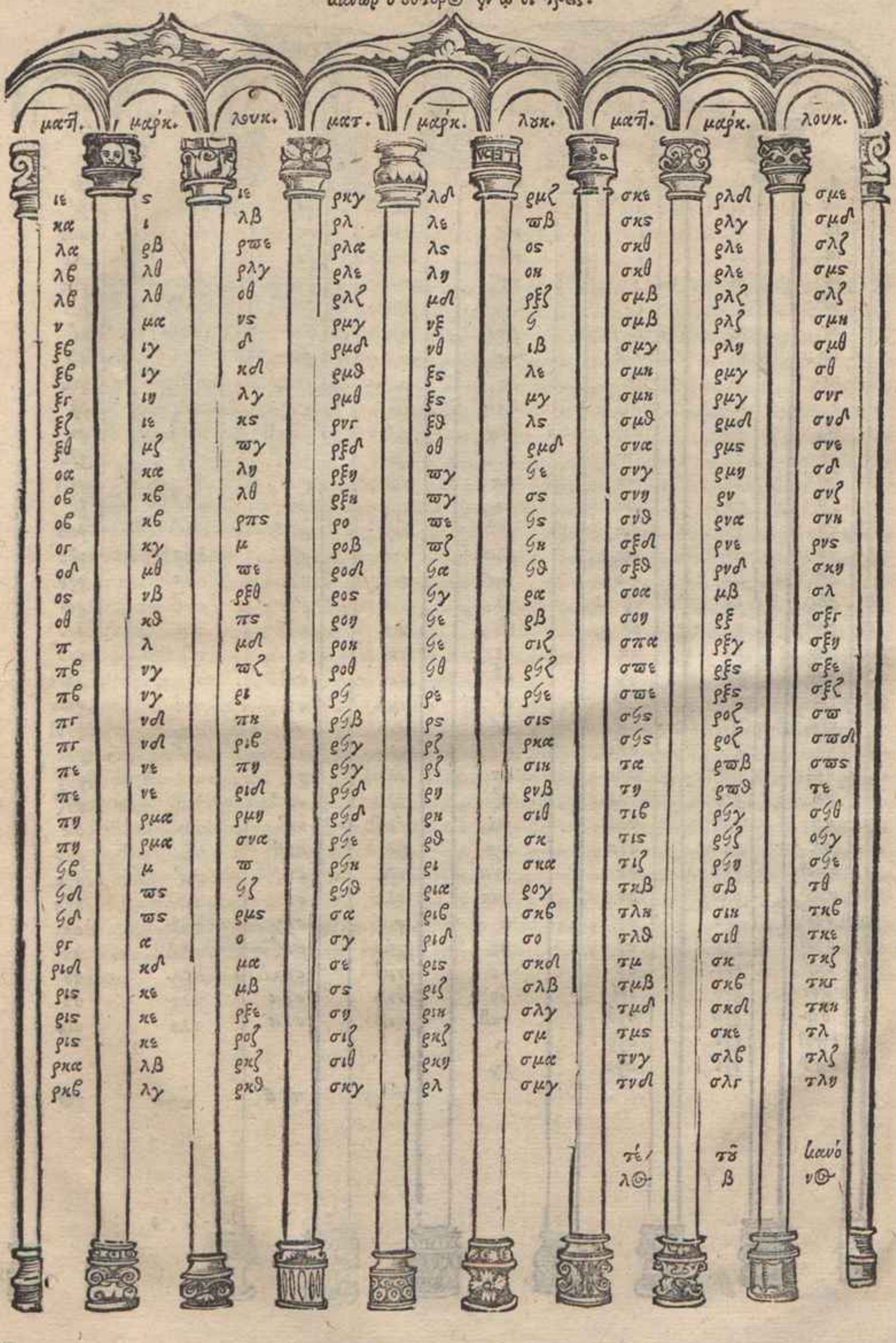

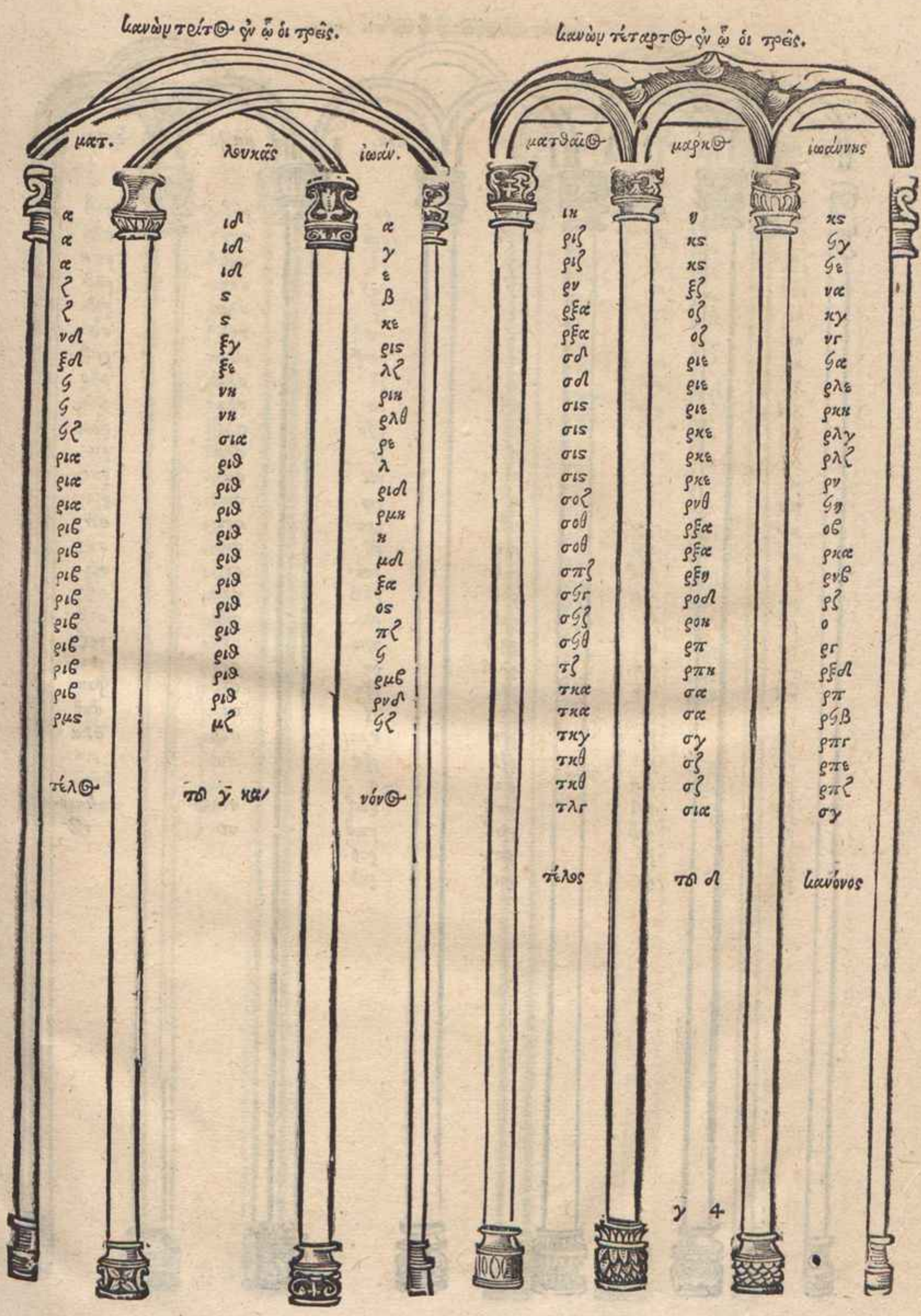

κανὼν τρίτος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς.

ματ.	λουκᾶς	ἰωάν.
α	ιδ	α
α	ιδ	γ
α	ιδ	ε
ζ	ς	β
ζ	ς	κε
νδ	ξγ	ρις
ξδ	ξε	λζ
ϛ	νη	ριη
ϛ	νη	ρλθ
ϛζ	σια	ρε
ρια	ριθ	λ
ρια	ριθ	ριδ
ρια	ριθ	ρμη
ριβ	ριθ	η
ριβ	ριθ	μδ
ριβ	ριθ	ξα
ριβ	ριθ	ος
ριβ	ριθ	πζ
ριβ	ριθ	ϛ
ριβ	ριθ	ρμβ
ριβ	ριθ	ρνδ
ρμς	μζ	ϛζ
τέλος	τοῦ γ κα/	νόνος

κανὼν τέταρτος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς.

ματθαῖος	μάρκος	ἰωάννης
ιη	υ	κς
ριζ	κς	ϛγ
ριζ	κς	ϛε
ρν	ξζ	να
ρξα	οζ	κγ
ρξα	οζ	νγ
σδ	ριε	ϛα
σδ	ριε	ρλε
σις	ριε	ρκη
σις	ρκε	ρλγ
σις	ρκε	ρλζ
σις	ρκε	ρν
σοζ	ρνθ	ϛη
σοθ	ρξα	οβ
σοθ	ρξα	ρκα
σπζ	ρξη	ρνβ
σϛγ	ροδ	ρζ
σϛζ	ροη	ο
σϛθ	ρπ	ργ
τζ	ρπη	ρξδ
τκα	σα	ρπ
τκα	σα	ρϛβ
τκγ	σγ	ρπγ
τκθ	σζ	ρπε
τκθ	σζ	ρπζ
τλγ	σια	σγ
τέλος	τοῦ δ	κανόνος

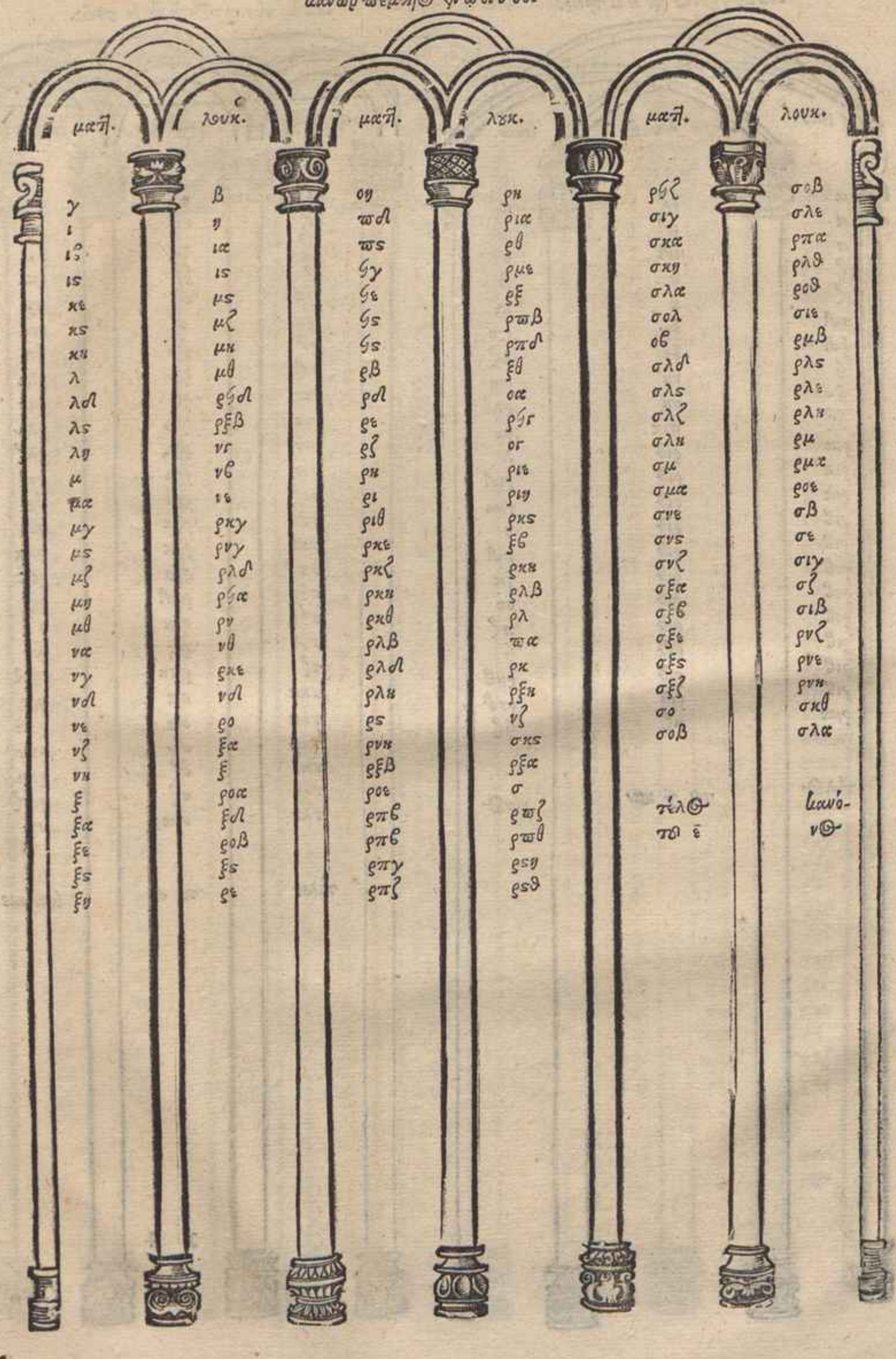

κανὼν πέμπτος ἐν ᾧ οἱ δύο.

ματτ.	λουκ.	ματτ.	λουκ.	ματτ.	λουκ.
γ	β	οη	ρη	ρϟζ	σοβ
ι	η	ϖδ	ρια	σιγ	σλε
ιβ	ια	ϖς	ρθ	σκα	ρπα
ις	ις	ϟγ	ρμε	σκη	ρλθ
κε	μς	ϟε	ρξ	σλα	ροθ
κς	μζ	ϟς	ρϖβ	σολ	σιε
κη	μη	ϟς	ρπδ	οβ	ρμβ
λ	μθ	ρβ	ξθ	σλδ	ρλς
λδ	ρϟδ	ρδ	οα	σλς	ρλε
λς	ρξβ	ρε	ρϟι	σλζ	ρλη
λη	νι	ρζ	οι	σλη	ρμ
μ	νβ	ρη	ριε	σμ	ρμα
μα	νε	ρι	ριη	σμα	ροε
μγ	ρκγ	ριθ	ρκς	σνε	σβ
μς	ρνγ	ρκε	ξβ	σνς	σε
μζ	ρλδ	ρκζ	ρκη	σνζ	σιγ
μη	ρϟα	ρκη	ρλβ	σξα	σζ
μθ	ρν	ρκθ	ρλ	σξβ	σιβ
να	νθ	ρλβ	ϖα	σξε	ρνζ
νγ	ρκε	ρλδ	ρκ	σξς	ρνε
νδ	νδ	ρλη	ρξη	σξζ	ρνη
νε	ρο	ρς	νζ	σο	σκθ
νζ	ξα	ρνη	σκς	σοβ	σλα
νη	ξ	ρξβ	ρξα		
ξ	ροα	ροε	σ		
ξα	ξδ	ρπβ	ρϖζ	τέλος	κανό-
ξε	ροβ	ρπβ	ρϖθ	τοῦ ε̄	νος
ξς	ξς	ρπγ	ρςη		
ξη	ρε	ρπζ	ρςθ		

κανὼν ἕκτος ἐν ᾧ οἱ δύο.

ματθ.	μάρκ.
θ	γ
ιζ	ζ
κ	θ
κβ	ια
μδ	ρκϛ
οζ	ξγ
ρ	ϙη
ρλδ	με
ρμε	ξ
ρμη	ξε
ρνβ	ξη
ρνδ	οα
ρνζ	οβ
ρνθ	ογ
ρξ	οϛ
ρξγ	οη
ρξε	ϖ
ρξθ	ϖδ
ρογ	ϖθ
ρϖ	ρ
ρϖθ	ργ
σβ	ριγ
σιδ	ρκ
σιε	ρκδ
σκδ	ρλα
σμϛ	ρμ

ματ.	μάρ.
σμζ	ρμβ
σν	ρμε
σνβ	ρμζ
σνδ	ρμθ
σξ	ρνβ
σξγ	ρνγ
σρε	ρνζ
σϖβ	ρξδ
σπϛ	ρξζ
σπη	ρξθ
σϙ	ροα
σϙβ	ρογ
σϙη	ροθ
τε	ρϖε
τθ	ρϙ
τια	ρϙβ
τλ	ση
τλζ	σιζ
τμα	σκα
τμζ	σκϛ
τν	σκθ
τέλος	τοῦ ϛ
κανόν	νος.

κανὼν ἕβδομος ἐν ᾧ οἱ δύο.

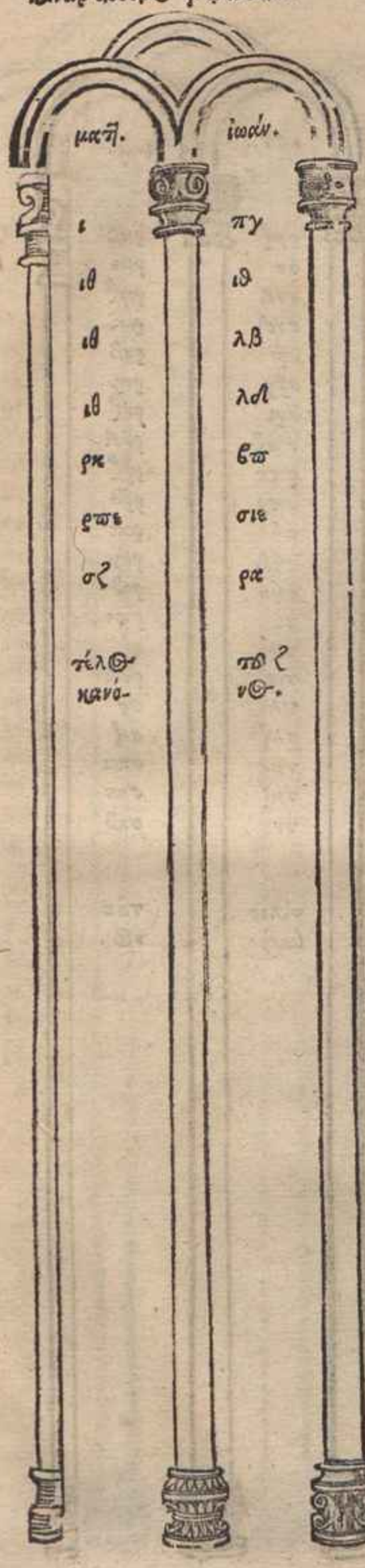

κανὼν ὄγδος ἐν ᾧ οἱ δύο.

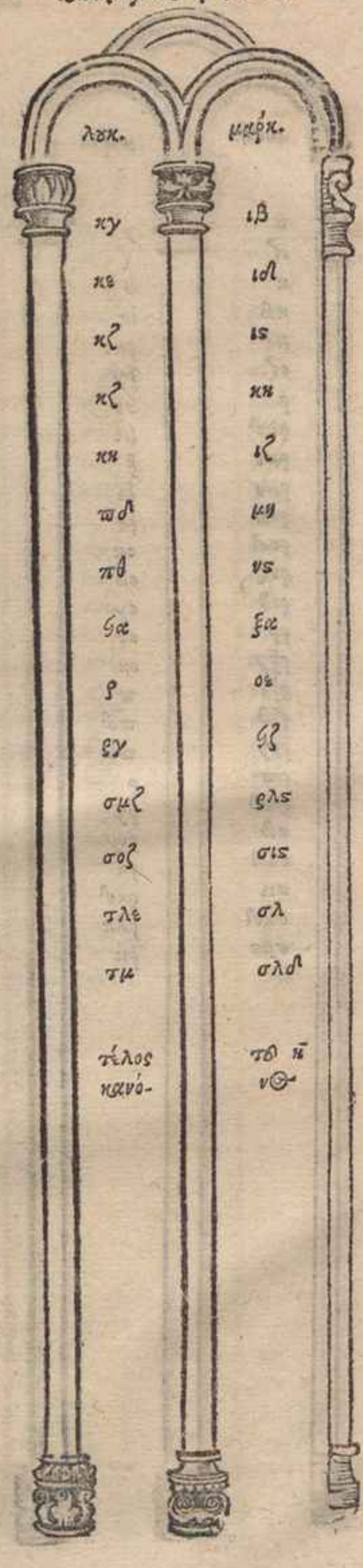

κανὼν γίνατος ἐν ᾧ οἱ δύο.

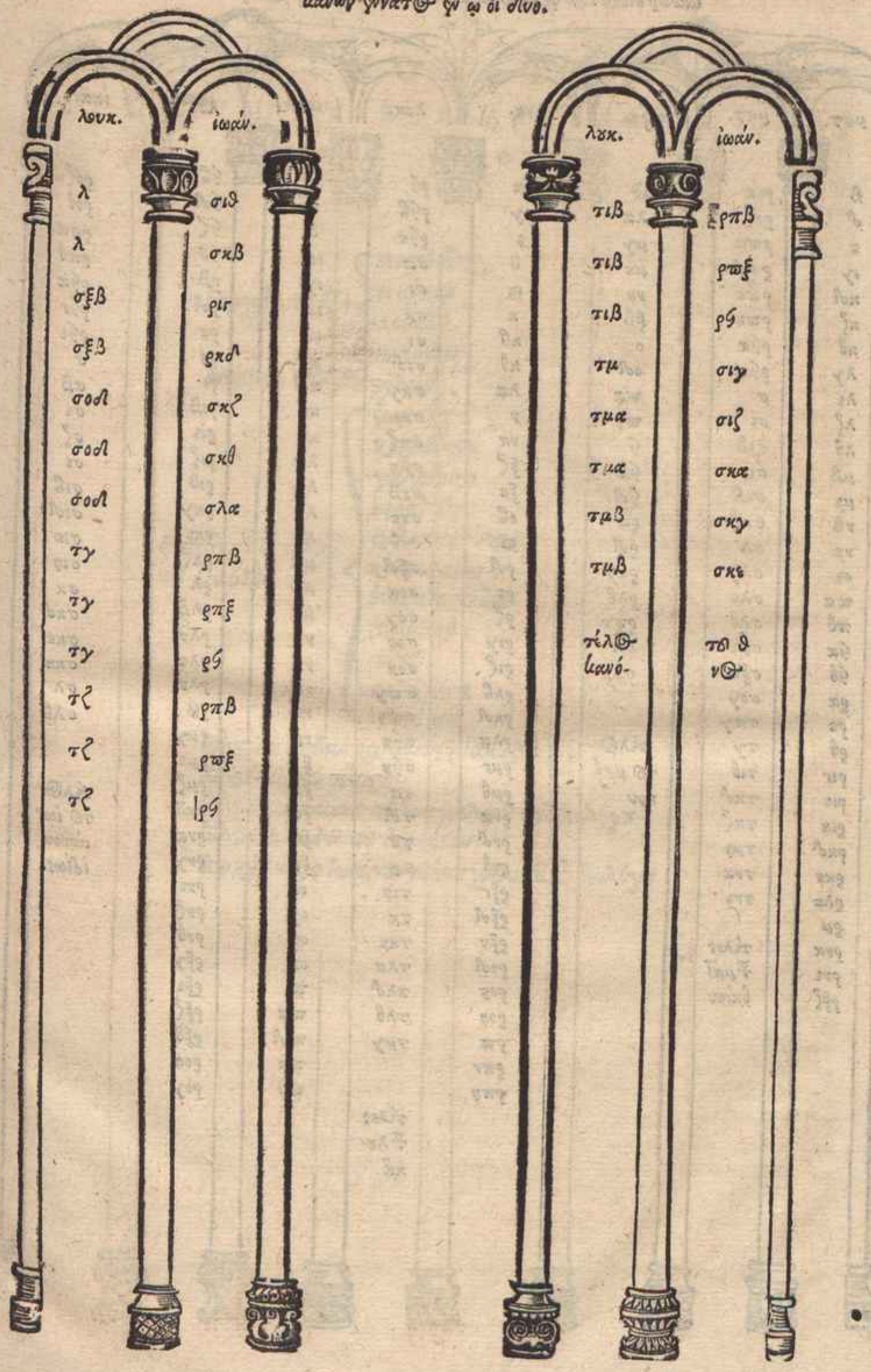

Κανὼν δέκατος ἐν ᾧ ἰδίως ἕκαστος περὶ τίνων εἰρήκασιν.

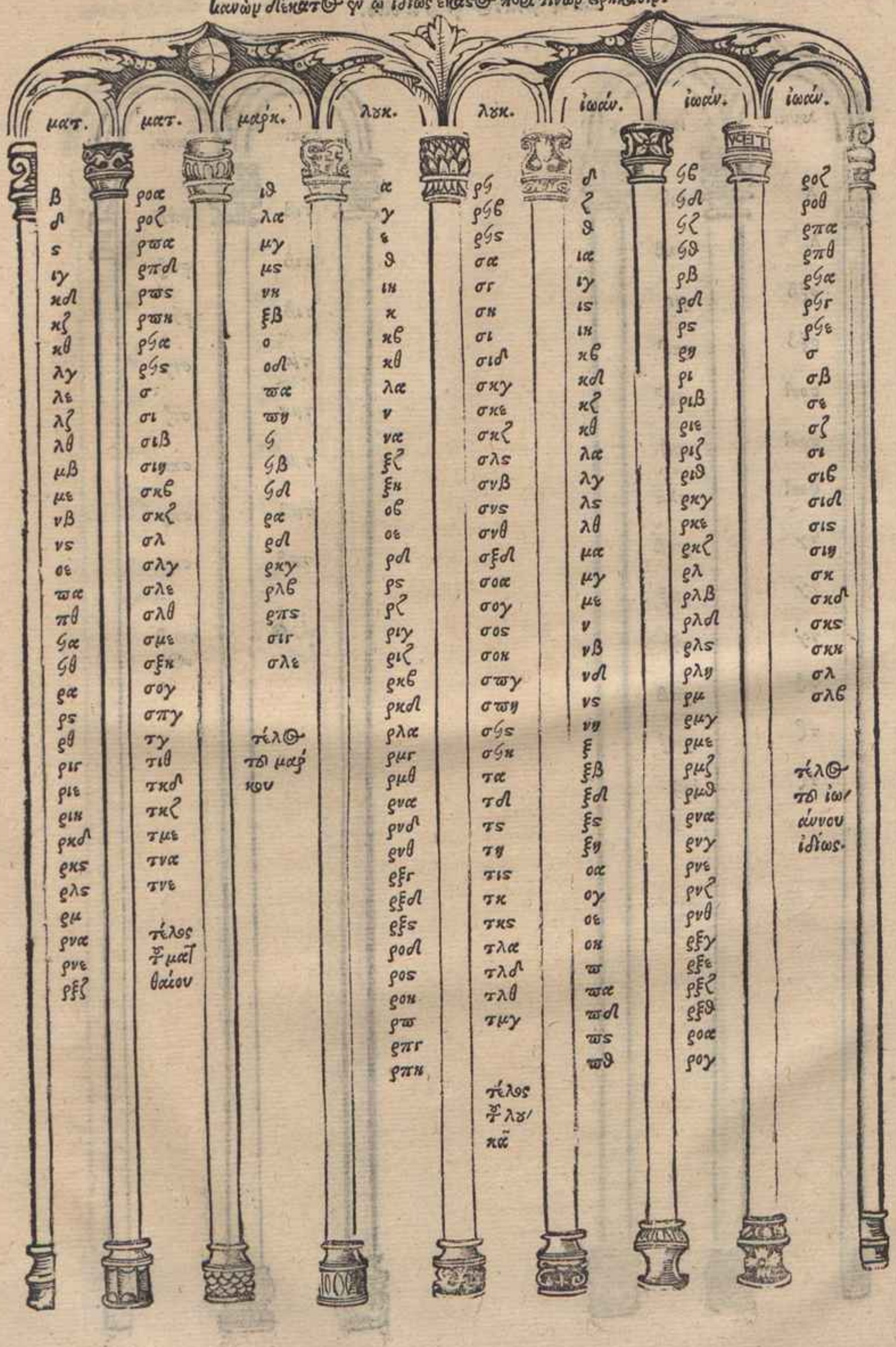

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΒΙ-
ΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΑΛΟΥ-
ΜΕΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

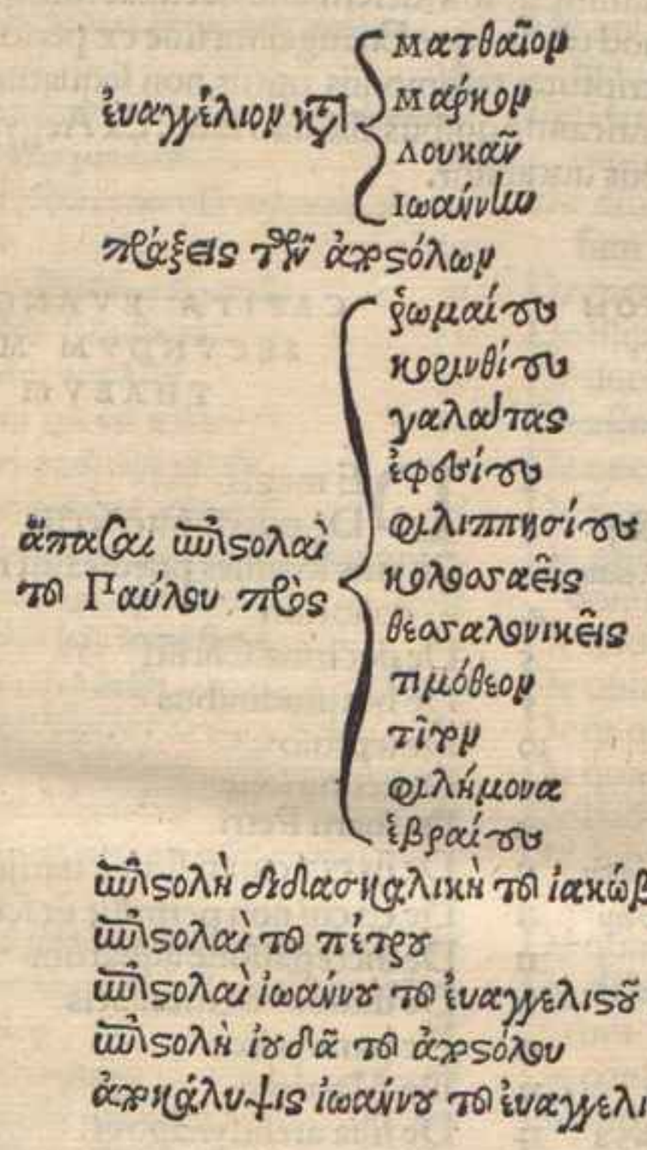

VITA SANCTI MATTHAEI
PER DIVVM HIERONYMVM

MATTHAEVS qui & Leui,ex publicano apoſtolus,primus in Iudæa propter eos qui ex circunciſione crediderant,euangelium Chriſti Hebraicis literis uerbiſq; compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit,non ſatis certum eſt. Porro ipſum Hebraicum habetur uſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca,quam Pamphilus martyr ſtudioſiſsime confecit. Mihi quoque à Nazaræis,qui in Beroea urbe Syriæ hoc uolumine utũtur,deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum quòd ubicunque Euangeliſta ſiue ex perſona ſua,ſiue ex perſona domini ſaluatoris,ueteris ſcripturæ teſtimonijs utitur,non ſequatur Septuaginta translatorum autoritatem,ſed Hebraicam:è quibus illa duo ſunt, Ex Aegypto uocaui filium meum. &, Quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

α Περὶ τῶ μάγων 2
β Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων 3
γ Πρῶτος ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν 4
δ Περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ 5
ε Περὶ τῶν μακαρισμῶν 5
ς Περὶ τοῦ λεπροῦ 10
ζ Περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου 10
η Περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου 11
θ Περὶ τῶν ἀσθενούντων ἀπὸ ποικίλων νόσων 11
ι Περὶ τοῦ μὴ ὑπομένειν ἀκολουθεῖν 11
ια Περὶ τῆς ὑπομήσεως τῶν ὑδάτων 11
ιβ Περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων 11
ιγ Περὶ τοῦ παραλυτικοῦ 12
ιδ Περὶ ματθαίου 12
ιε Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου 12
ις Περὶ τῆς αἱμορροούσης 12
ιζ Περὶ τῶν δύο τυφλῶν 13
ιη Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ λωφοῦ 13
ιθ Περὶ τῶν ἀποστόλων διατάξεως 13
κ Περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου 15
κα Περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα 17
κβ Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου λωφοῦ καὶ τυφλοῦ 17
κγ Περὶ τῶν ἀπαιτούντων σημεῖον 18
κδ Περὶ τῶν παραβολῶν 19
κε Περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου 22
κς Περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων 22
κζ Περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπατου 23
κη Περὶ τῆς πίστεως τῆς γνωλῆς τοῦ θεοῦ 23

περὶ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM

DE magis Caput I
De pueris interfectis II
Primus Ioannes prædicauit regnum cœlorum III
De doctrina Christi IIII
De beatitudinibus V
De leproso VI
De centurione VII
De socru Petri VIII
De ijs qui curati sunt à uarijs morbis IX
De eo cui non permisit ut sequereẽ X
De increpatione aquarum XI
De duobus dæmoniacis XII
De paralytico XIII
De Matthæo XIIII
De filia archisynagogi XV
De sanguinis profluuio laborante XVI
De duobus cæcis XVII
De dæmoniaco muto XVIII
De apostolorum ordinatione XIX
De discipulis à Ioanne missis XX
De eo qui manum habet aridam XXI
De dæmoniaco cæco & muto XXII
De requirentibus signum XXIII
De parabolis XXIIII
De Ioanne & Herode XXV
De quinque panibus & duobus piscibus XXVI
De ambulatione Christi super mare XXVII
De transgressione præcepti dei XXVIII

De Cha-

κθ	περὶ τῆ χαναναίας	24	De Chananæa XXIX
λ	περὶ τῶν θρασυδυθρώπων ὄχλων	24	De turbis ſanatis XXX
λα	περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων	25	De ſeptem panibus XXXI
λβ	περὶ τῆ ζύμης τῶν φαρισαίων	25	De fermento phariſæorum XXXII
λγ	περὶ τῆ ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως	25	De interrogatiõe apud Cęſareã XXXIII
λδ	περὶ τῆ μεταμορφώσεως τῦ χεισῦ	26	De transformatione Chriſti XXXIIII
λε	περὶ τῦ σεληνιαζομένυ	27	De lunatico XXXV
λς	περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδραχμα	27	De exigentibus didrachma XXXVI
λζ	περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων	28	De dicentibus, quis maior XXXVII
λη	περὶ τῶν ἑκατὸν πρόβάτων παραβολή	28	De centum ouibus parabola XXXVIII
λθ	περὶ τοῦ ὀφείλοντ☉ μύρια τάλαντα	29	De eo qui debebat decem milia talenta XXXIX
μ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα	30	De interrogantibus an liceret diuortium facere cum uxore XL
μα	περὶ τῦ ἐπερωτήσαντ☉ πλουσίυ τὸν ἰησοῦν	30	De diuite interrogante Ieſum XLI
μβ	περὶ τῶν μαθημένων ἐργατῶν	31	De mercede conductis operarijs XLII
μγ	περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου	32	De filijs Zebedæi XLIII
μδ	περὶ τῶν δύο τυφλῶν	32	De duobus cæcis XLIIII
με	περὶ τῆ ὄνυ καὶ τῦ πώλου	32	De aſina & pullo XLV
μς	περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν	33	De cæcis & claudis XLVI
μζ	περὶ τῆ ξηρανθείσης συκῆς	33	De ficu quæ exaruit XLVII
μη	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων	33	De principibus ſacerdotum & ſenioribus dominum interrogantibus XLVIII
μθ	περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή	34	De duobus filijs parabola XLIX
ν	περὶ τῦ ἀμπελῶν☉	34	De uinea L
να	περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον	35	De ijs qui uocati fuerunt ad nuptias LI
νβ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν ἰμᾶντον	35	De quærentibus occaſione cenſus LII
νγ	περὶ τῶν σαδδουκαίων	35	De Sadducæis LIII
νδ	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντ☉ νομικοῦ	36	De legis doctore Chriſtum interrogante LIIII
νε	περὶ τῦ κυρίυ ἐπερωτήσεως	36	De quæſtione domini LV
νς	περὶ τῦ παλαισμῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων	36	De deploratione ſcribarum & phariſæorum LVI
νζ	περὶ τῆ συντελείας	38	De conſummatione LVII
νη	περὶ τῆ ἡμέρας καὶ ὥρας	40	De die & hora LVIII
νθ	περὶ τῶν δέκα παρθένων	40	De decem uirginibus LIX
ξ	περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων	41	De his qui talenta acceperunt LX
ξα	περὶ τῆ ἐλεύσεως τῦ χεισῦ	41	De aduentu Chriſti LXI
ξβ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ	42	De ea quæ unxit dominum unguento LXII
ξγ	περὶ τῦ πάσχα	43	De paſchate LXIII
ξδ	περὶ τύπου μυστικοῦ	43	De typo myſtico LXIIII
ξε	περὶ τῆ παραδόσεως τῦ ἰούδα	44	De proditione Iudæ LXV
ξς	ἄρνησις πέτρου	45	Negatio Petri LXVI
ξζ	περὶ τῆ τῦ ἰούδα μεταμελείας	46	De pœnitentia Iudæ LXVII
ξη	περὶ τῆ αἰτήσεως τοῦ σώματ☉ τοῦ κυρίου	48	De petitione corporis domini LXVIII

VITA SANCTI MARCI
PER DIVVM HIERONYMVM

ARCVS discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit euangelium. Quod quum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua auctoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierapolitanus episcopus meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans: Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaque euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum: & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam tantæ doctrinæ & uitæ continentiæ, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandrię primam ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

α	περὶ τοῦ δαιμονιζομένου	52
β	περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου	52
γ	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	52
δ	περὶ τοῦ λεπροῦ	52
ε	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	53
ς	περὶ τοῦ τελώνου	53
ζ	περὶ τοῦ ξηρὰν ἐχοντος τὴν χεῖρα	54
η	περὶ τῆς ἀκροάσεως ἐκλογῆς	55
θ	περὶ τοῦ σπόρου παραβολή	56
ι	περὶ τῆς ὑπερτιμήσεως τῶν ὑλάτων	57
ια	περὶ τοῦ λεγεῶνος	57
ιβ	περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου	58
ιγ	περὶ τῆς αἱμορῥοούσης	58
ιδ	περὶ τῆς ἀκροάσεως διδασκαλίας	60
ιε	περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου	60
ις	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	61
ιζ	περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου	61
ιη	περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ	62
ιθ	περὶ τῆς συροφοινισσης	63
κ	περὶ τοῦ μογιλάλου	63
κα	περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων	64
κβ	περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων	64
κγ	περὶ τοῦ τυφλοῦ	64
κδ	περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως	65
κε	περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ δυσκόλου	65
κς	περὶ τοῦ σεληνιαζομένου	66
	περὶ τῶν	

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM

De dæmoniaco	Caput I
De socru Petri	II
De curatis à uarijs morbis	III
De leproso	IIII
De paralytico	V
De publicano	VI
De habente manum aridam	VII
De apostolorum electione	VIII
De semine parabola	IX
De increpatione aquarum	X
De legione	XI
De filia archisynagogi	XII
De sanguinis profluuio laborante	XIII
De apostolorum ordinatione	XIIII
De Ioanne & Herode	XV
De quinque panibus & duobus piscibus	XVI
De ambulatione in mari	XVII
De transgressione præcepti dei	XVIII
De syrophœnissa	XIX
De balbo	XX
De septem panibus	XXI
De fermento pharisæorum	XXII
De cæco	XXIII
De interrogatione in Cæsarea	XXIIII
De transformatione domini	XXV
De lunatico	XXVI
De dispu-	

CAPITA EVANGELII

κζ	περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων	67	De disputantibus quis esset maior XXVII
κη	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν λύειν εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα	68	De his qui interrogabant dominum, an liceret cum uxore diuortium facere XXVIII
κθ	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν λύειν	68	De diuite qui dominum interrogabat XXIX
λ	περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου	69	De filijs Zebedæi XXX
λα	περὶ Βαρτιμαίου	70	De Bartimæo XXXI
λβ	περὶ τοῦ πώλου	70	De pullo XXXII
λγ	περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς	71	De ficu quæ exaruit XXXIII
λδ	περὶ ἀμνησικακίας	71	De obliuione iniuriarum XXXIIII
λε	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν λύειν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων	71	De principibus sacerdotum & senioribus qui dominum interrogabant XXXV
λς	περὶ τοῦ ἀμπελῶνος	72	De uinea XXXVI
λζ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κῆνσον	72	De his qui interrogabant occasione census XXXVII
λη	περὶ τῶν Σαδδουκαίων	72	De Sadducæis XXXVIII
λθ	περὶ τοῦ γραμματέως	73	De scriba XXXIX
μ	περὶ τῆς τοῦ λυείου ἐπερωτήσεως	73	De interrogatione domini XL
μα	περὶ τῆς τὰ δύο λεπτά	74	De uidua quæ duo minuta obtulit XLI
μβ	περὶ συντελείας	74	De consummatione XLII
μγ	περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας	75	De die & hora XLIII
μδ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν λύειον μύρῳ	76	De ea quæ unxit dominum unguento XLIIII
με	περὶ τοῦ πάσχα	76	De paschate XLV
μς	περὶ παραδόσεως προφητείας	76	De proditione prophetia XLVI
μζ	ἄρνησις πέτρου	78	Negatio Petri XLVII
μη	περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ λυείου	80	De petitione corporis domini XLVIII

VITA SANCTI LVCAE
PER DIVVM HIERONYMVM

VCAS medicus Antiochenſis,ut eius ſcripta indicant,Græci ſermonis non ignarus fuit,ſectator apoſtoli Pauli,& omnis peregrinationis eius comes:ſcripſit euangeliũ,de quo idem Paulus:Miſimus,inquit, cum illo fratrem,cuius laus eſt in euãgelio per omnes eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat uos Lucas medicus chariſsimus. Et ad Timotheum: Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius hiſtoria uſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit,id eſt uſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum eſſe compoſitum. Igitur περίοδοι Pauli,& Theclæ,& totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt,ut indiuiduus comes apoſtoli inter cæteras eius res, hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Aſia ἀποστόλου apoſtoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor eſſet libri,& confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe:& ob id excidiſſe. quidam ſuſpicantur,quotieſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta euangelium meum:de Lucæ ſignificare uolumine. Et Lucam non ſolum ab apoſtolo Paulo didiciſſe euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, ſed à cæteris apoſtolis:quod ipſe quoque in principio ſui uoluminis declarat,dicens,Sicut tradiderunt nobis,qui à principio ipſi uiderunt,& miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur euangelium,ſicut audierat,ſcripſit. Acta uero apoſtolorum,ſicut uiderat,compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos,uxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli,ad quam urbem uiceſimo Conſtantij anno,oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli translata ſunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ

CAPITA EVANGELII
SECVNDVM LV
CAM

α	περὶ τῆς ἀπογραφῆς	86	De cenſu	Caput I
β	περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων	86	De paſtoribus in agro agentibus	II
γ	περὶ συμεών	87	De Simeone	III
δ	περὶ ἄννης προφητίδος	87	De Anna prophetiſſa	IIII
ε	περὶ τοῦ γεγονότος ῥήματος πρὸς ἰωάννην	88	De uerbo quod factum eſt ad Ioannem	V
ς	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην	89	De his qui Ioannem interrogabant	VI
ζ	περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ	90	De tentatione Chriſti	VII
η	περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου	91	De eo qui habebat ſpiritũ dæmonis	VIII
θ	περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου	91	De ſocru Petri	IX
ι	περὶ τῶν ἀλλοίων ἀσθενειῶν ποικίλων νόσων	91	De curatis à uarijs morbis	X
ια	περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων	92	De captura piſcium	XI
ιβ	περὶ τοῦ λεπροῦ	92	De leproſo	XII
ιγ	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	93	De paralytico	XIII
ιδ	περὶ λευὶ τοῦ τελώνου	93	De Leui publicano	XIIII
ιε	περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα	94	De habente manum aridam	XV
ις	περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς	94	De apoſtolorum electione	XVI
ιζ	περὶ τῶν μακαρισμῶν	95	De beatitudinibus	XVII
ιη	περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου	96	De centurione	XVIII
ιθ	περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας	97	De filio uiduæ	XIX
	περὶ τῶν		De diſci	

κ περὶ τῆν ἀφορτελόγηθν παρὰ ἰωάννε 97
κα περὶ τῆς ἀλειφάσης τὸν κύριον μύ-
ρῳ 98
κβ περὶ τῆς παραβόλης τοῦ σπείρον-
τος 99
κγ περὶ ἧς ἐπετιμήσεως τῆν ὑδάτων 100
κδ περὶ τοῦ λεγεῶνος 100
κε περὶ ἧς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγε 101
κς περὶ ἧς αἱμορῥοούσης 101
κζ περὶ ἧς ἀφορολῆς τῆν δώδεκα 101
κη περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύ-
ων 102
κθ περὶ ἧς τοῦ κυρίε ἐπορωτήσεως 102
λ περὶ ἧς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίε 103
λα περὶ τοῦ σεληνιαζομένε 103
λβ περὶ τῆν διαλογιζομένων τίς μείζων 104
λγ περὶ τοῦ μὴ ὠνείρεπομένου ἀκολου-
θεῖν 104
λδ περὶ τῆν ἀναδεχθέντων ἑβδομήκοντα 104
λε περὶ τῶν ἐπορωτησάντος νομικοῦ 106
λς περὶ τῶν ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς 106
λζ περὶ μαρθας καὶ μαρίας 106
λη περὶ προσευχῆς 106
λθ περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον λωφόν 107
μ περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπαρσης φω-
νῆς 108
μα περὶ τῆν ἀπαιτούντων σημεῖον 108
μβ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν
κύριον 108
μγ περὶ τῶν παλαισμῶν τῆν νομικῶν 109
μδ περὶ τῆς ζύμης τῆν φαρισαίων 109
με περὶ τοῦ θέλοντος μερίσασθαι τὴν κλη-
ρονομίαν 110
μς περὶ τοῦ εὐφόρησεν ἡ χώρα 110
μζ περὶ τῆν γαλιλαίων καὶ τῆν ἐν τῷ σιλω-
ὰμ 112
μη περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενεί-
ας 112
μθ περὶ τῆν παραβολῶν 113
ν περὶ τοῦ ἐπορωτήσαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σω-
ζόμενοι 113
να περὶ τοῦ εἰπόντος τῷ ἰησοῦ διὰ ἡρῴ-
δην 113
νβ περὶ τοῦ ὑδρωπικοῦ 113
νγ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισί-
ας 114
νδ περὶ τῆν καλουμένων ἐν τῷ δείπνῳ 114
νε παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργε 115
νς παραβολὴ περὶ ἑκατὸν πόδων 115
νζ περὶ τοῦ ἀπολιμπάσαντος εἰς χώραν μα-
κρὰν 115
νη περὶ τοῦ οἰκονόμε τῆς ἀδικίας 116

De discipulis missis à Ioanne XX
De ea quæ unxit dominum unguen-
to XXI
De eo qui sementem faciebat parabo-
la XXII
De increpatione aquarum XXIII
De legione XXIIII
De filia archisynagogi XXV
De sanguinis profluuio laborante XXVI
De duodecim apostolis XXVII
De quinque panibus & duobus pisci-
bus XXVIII
De interrogatione domini XXIX
De transformatione XXX
De lunatico XXXI
De disputãtibus quis esset maior XXXII
De eo cui non permisit ut sequere-
tur XXXIII
De designatis septuaginta XXXIIII
De quæstione legisperiti XXXV
De eo qui inciderat in latrones XXXVI
De Martha & Maria XXXVII
De oratione XXXVIII
De habẽte dæmonium mutum XXXIX
De muliere quæ de turba uocem extu-
lit XL
De his qui signum petebant XLI
De pharisæo qui dominum inuitaue-
rat XLII
De deploratione scribarum XLIII
De fermento pharisæorum XLIIII
De eo qui uolebat diuidere hæredita-
tem XLV
De eo cuius ager ferax fuit XLVI
De Galilæis & ijs qui in Siloë: & cæte-
ra XLVII
De muliere quæ habebat spiritum infirmi-
tatis XLVIII
De parabolis XLIX
De eo qui quærebat, an pauci essent qui sa-
lutem consequerentur L
De eo qui dicebat Iesu de insidijs Hero-
dis LI
De hydropico LII
Non amandos primos accubi-
tus LIII
De inuitatis ad cœnam LIIII
De ædificatione turris parabola LV
De centum ouibus parabola LVI
De eo qui peregre profectus est in regio-
nem longinquam LVII
De dispensatore iniquo LVIII

ρθ περὶ τ πλουσίου καὶ τ λαζάρου 117
ρ περὶ τῶ δέκα λεπρῶν 118
ρα περὶ τ μειτ τ ἀδικίας 119
ρβ περὶ τ φαρισαίου καὶ τ τελώνου 120
ργ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν ἰησοῦν 120
ρδ περὶ τ τυφλοῦ 121
ρε περὶ ζακχαίου 121
ρς περὶ τοῦ πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν 122
ρζ περὶ τ λαβόντων τὰς μνᾶς 122
ρη περὶ τ πώλου 122
ρθ περὶ τ ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων 123
σ περὶ τ ἀμαρτωλοῦ 124
σα περὶ τῶν ἐγκαθέντων εἰς τὸν κύριον 124
σβ περὶ τῶν Σαδδουκαίων 124
σγ περὶ τῆς τ κυρίου ἐπερωτήσεως πῶς αὐτὸν φαρισαῖοι 125
σδ περὶ τῆς τὰ δύο λεπτὰ βαλούσης 125
σε περὶ τῆς συντελείας 126
σς περὶ τ πάσχα 127
σζ περὶ τῶν φιλονεικησάντων, τίς μείζων 128
ση περὶ τ ἀρνήσεως τ σατανᾶ 128
σθ ἀρνησις πέτρου 130
τ περὶ τῶν κοπτομένων γυναικῶν 131
τα περὶ τ μετανοήσαντος λῃστοῦ 131
τβ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου 132
τγ περὶ ἐλαιῶνος 132

De diuite & Lazaro LIX
De decem leprosis LX
De iudice iniquo LXI
De pharisæo & publicano LXII
De diuite qui interrogauit Iesum LXIII
De cæco LXIIII
De Zachæo LXV
De homine qui in regionem longinquam profectus est, ut acciperet sibi regnum LXVI
De his qui minas acceperunt LXVII
De pullo LXVIII
De principibus sacerdotum & senioribus qui dominum interrogabant LXIX
De uinea LXX
De his qui Christo insidiabantur occasione census LXXI
De Sadducæis LXXII
De interrogatione domini aduersus pharisæos LXXIII
De uidua quæ duo minuta obtulit LXXIIII
De consummatione LXXV
De paschate LXXVI
De contendentibus quis maior esset LXXVII
De expetitione satanæ LXXVIII
Contemptus Herodis LXXIX
De mulieribus dominum plangentibus LXXX
De latrone qui resipuit LXXXI
De petitione corporis domini LXXXII
De Cleopa LXXXIII

VITA SANCTI IOANNIS
PER DIVVM HIERONYMVM

IOANNES apostolus,quem Iesus amauit plurimum,filius Zebedęi, frater Iacobi apostoli,quem Herodes post passionem domini decollauerat,nouissimus omnium scripsit euangelium,rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum,aliosq; hæreticos,& maxime tunc Ebionitarum dogma cõsurgens,qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliã causam huius scripturæ ferunt,quòd quum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina,probauerit quidẽ textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit,sed unius tantum anni,in quo & passus est, post carcerem Ioannis historiam texuisse.Prætermisso itaq; anno,cuius acta à tribus expositã fuerãt,superioris temporis antequam Ioannes clauderetur in carcerem,gesta narrauit,sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor euãgeliorum uolumina legerint. Quæ res etiam διαφωνίαν quæ uidetur Ioannis esse cum cæteris,tollit.Scripsit autem & unam epistolam,cuius exordiũ est,Quod fuit ab initio,quod audiuimus & uidimus oculis nostris,quod perspeximus & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ.quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur.Reliquę aũt duæ,quarum principiũ est,Senior electæ dominę & natis eius. & sequentis,Senior Caio charissimo,quẽ ego diligo in ueritate.Ioannis presbyteri asserun tur,cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostẽditur:& nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euãgelistæ esse,super qua re quum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentũ fuerit,differemus. Quartodecimo igitur anno,secundã post Neronem persequutionem mouẽte Domitiano,in Patmos insulam relegatus scripsit Apocalypsim, quam interpretãtur Iustinus martyr & Irenæus.Interfecto aũt Domitiano,& actis eius obnimiam crudelitatem à senatu rescissis,sub Nerua principe rediit Ephesum,ibiq; usque ad Traianum principem perseuerans,totas Asiæ fundauit rexitq; ecclesias:& cõfectus senio, sexagesimo octauo post passionẽ domini anno mortuus,iuxta eãdem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ			CAPITA EVANGELII SECVNDVM IO ANNEM	
α	περὶ τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου	139	De nuptijs in Cana	Caput I
β	περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ	139	De eiectis è templo	II
γ	περὶ Νικοδήμου	140	De Nicodemo	III
δ	ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ	141	Quæstio de purificatione	IIII
ε	περὶ τῆς Σαμαρείτιδος	142	De muliere Samaritana	V
ς	περὶ τοῦ βασιλικοῦ	143	De regulo	VI
ζ	περὶ τοῦ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀῤῥωστίᾳ	144	De eo qui trigínta & octo annos tenebatur morbo	VII
η	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	146	De quinq; panibus & duobus piscib.	VIII
θ	περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου	147	De ambulatione in mari	IX
ι	περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ	154	De cæco à natiuitate	X
ια	περὶ Λαζάρου	157	De Lazaro	XI
ιβ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρῳ	159	De muliere quæ unxit dñm unguẽto	XII
ιγ	περὶ ὧν εἶπεν Ἰούδας	160	De uerbis Iudæ	XIII
ιδ	περὶ τῆς ὄνου	160	De asina	XIIII
ιε	περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων	160	De Græcorum aduentu	XV
ις	περὶ τοῦ νιπτῆρος	162	De lauatione	XVI
ιζ	περὶ τοῦ παρακλήτου	166	De paracleto	XVII
ιη	περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος.	172	De petitione corporis dominici	XVIII

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας ἐυαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας τῇ παρὰ παμφίλου μάρτυρος περισπουδαίστως κατασκευασθείσῃ. ἐμοὶ δὲ παρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεῤῥοίᾳ τῇ συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεσχέθη τῇ τούτου μεταγραφῆς. δι' οὗ ἐστιν ἀκριβῶς πεισθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ ἐυαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ. ἀφ' ὧν τὰ δύο ἐστὶν ἐκεῖνα, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. καὶ, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕ-
ΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ
προοίμιον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον.

ΟΙ ΜΕΝ οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδι-
δάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφω
τίζοντο. καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς
στόμα κατὰ στόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ νῶε, ὁ ἀβραὰμ, ὁ ἰὼβ, ὁ μωσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠσθένησαν οἱ ἄν-
θρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, δέδω
κεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς, ἵνα καὶ διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τῶν
τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὲν ἀρτόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος
χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστῆσαι, καὶ τὰ ἤθη
ἡμῶν διαφθαρῆναι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τῆς ἀλήθειαν, μὴ πα
ρασυρῶμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μηδὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέ-
δωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρεί
αν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην, τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅτ' ἂν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖ
σθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τῆς δὲ φρόνησιν, ὅτ' ἂν παραι
νῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὅτ' ἂν διδάσκῃ, καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ
ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τῆς δὲ σωφροσύνην, ὅτ' ἂν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυ-
ναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρα εἰσιν
τὰ εὐαγγέλια. εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τουτέστιν
ἀγαθὰ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανοὺς, καὶ υἱοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα
ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ὑπὲρ τῇ κτήσει τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἰδίων κατορθωμάτων
ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρές εἰσι οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάν
νης ἦσαν ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα, οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ν δὲ ὁ μὲν μάρκος
ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐ
αγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς οὓς δὲ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως, μετέ-
φρασε δὲ οὗτος ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τῆς ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη
τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολο
γικώτατος, μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτοῦ
προσηνέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦ-
τα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλειψαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν. ὅσα συν
τόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τοῦ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι
οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ
τοῦ θεοῦ λόγος ψιλὸς ἄνθρωπος εἶναι. τουτέστι δίχα θεότητος. ματθαῖος γὰρ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρ-
ξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ οὓς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ
δαβίδ ἐγεννήθη ὁ χριστός. ἀναπάνεται γὰρ ὁ δὲ ἑβραίων πιστεύσας, ὅτ' ἂν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβίδ
ἐστιν ὁ χριστός. ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἷς εὐαγγελιστής; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ
μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ οὗτος τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράψαι. ὅτ' ἂν γὰρ ἴδῃς τούτους οὓς τέσσαρας μὴ
συνελθόντας, μηδὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐ
τῶν, ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς στόματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος
ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν
εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστός, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ
κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διηνέχθησαν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς
ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλλάττειν. διὰ αὐτὸ γὰρ οὗτος μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα
ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἂν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμ-
βουλευσάμενοι, ἔγραψαν. νῦν δὲ ὃ παρέλειψεν οὗτος, ἔγραψεν
ἐκεῖνος. καὶ διὰ οὗτος δοκοῦσιν ἐν τισι διαλλάττειν.
καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

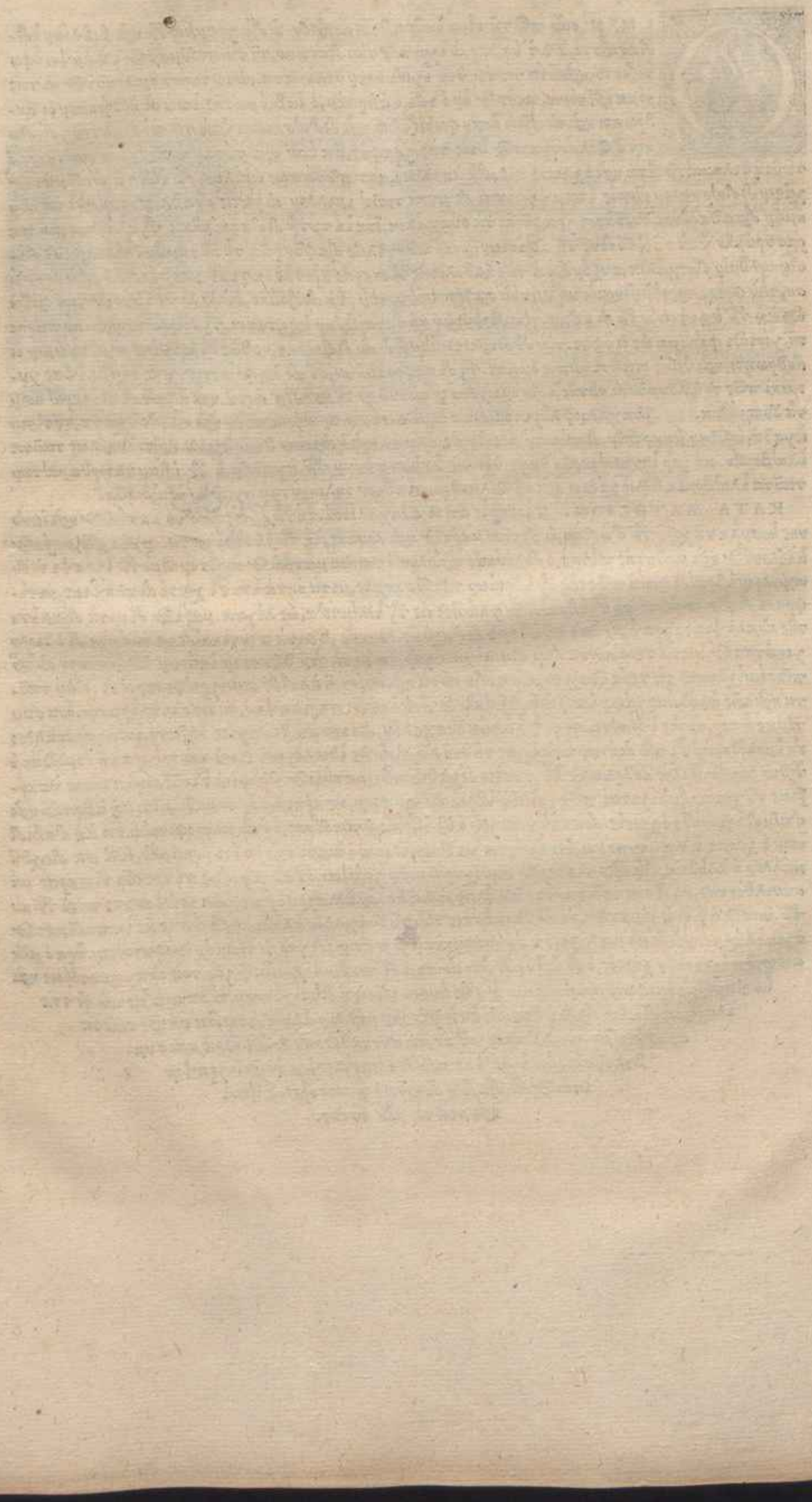

NOVVM TESTAMEN-

TVM IVXTA GRAECORVM LECTIONEM EX EMENDATIO-
ribus exemplaribus, & ueterum orthodoxorum lectione, cum uersione
DES. ERASMI ROTEROD. theologiæ professoris.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM

α

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χεισοῦ, ὑοῦ δαβίδ, ὑοῦ ἀβραάμ. ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς, & τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ. φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀράμ, ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν ὼβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ. ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί. ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν. ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἑζεκίαν. ἑζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζὼρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν

β *ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χεισός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, & ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χεισοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. * τοῦ δὲ ἰησοῦ χεισοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.

ἰωσὴφ

IBER generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autē genuit Iacob. Iacob aūt genuit Iudam & fratres eius. Iudas autē genuit Phares et Zaram è Thamar. Phares aūt genuit Esrom. Esrom aūt genuit Arā. Aram aūt genuit Aminadab. Aminadab aūt genuit Naasson. Naasson autē genuit Salmon. Salmon aūt genuit Booz è Rachab. Booz aūt genuit Obed è Ruth. Obed aūt genuit Iesse. Iesse aūt genuit Dauid regē. Dauid autē rex genuit Solomonē ex ea quæ fuerat uxor Uriæ. Solomon autē genuit Roboam. Roboam autē genuit Abia. Abia aūt genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat aūt genuit Ioram. Ioram aūt genuit Hoziam. Hozias autē genuit Ioathā. Ioathā aūt genuit Achaz. Achaz aūt genuit Ezeciam. Ezecias autē genuit Manasse. Manasses aūt genuit Amon. Amon aūt genuit Iosiā. Iosias autē genuit Iechoniā & fratres eius in exilio Babylonico. Porrò post exiliū Babylonicū, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autē genuit Abiud. Abiud autē genuit Eliacim. Eliacim autē genuit Azor. Azor autē genuit Sadoc. Sadoc aūt genuit Achin. Achin autē genuit Eliud. Eliud aūt genuit Eleazar. Eleazar aūt genuit Matthan. Matthan aūt genuit Iacob. Iacob aūt genuit Ioseph, maritum Mariæ, ex qua genitus fuit Iesus, ille qui dicit̄ Christus. Vniuersæ itaq; generationes ab Abraham usq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid usq; ad demigrationē Babylonicam, generationes quatuordecim, & à demigratione Babylonica usq; ad Christū generationes quatuordecim. Iesu uero Christi natiuitas sic habet. Quū mater enim eius Maria desponsa esset Ioseph, prius q̄ congressi fuissent, deprehensa est grauida è spiritu sancto.

a Porrò

δ *ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν, καὶ μὴ θέλων
ι αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπο-
λύσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν μα-
ριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ
πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέ-
σεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. ὅλον δὲ ὅλον γέγο-
νεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ
ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
ἐμμανουήλ. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ
θεός. διεγερθεὶς δὲ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν
ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέ-
λαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐ ἐγίνωσκεν αὐτὴν,
ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκά-
λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννη- ᾱ
θέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις ἡρώ-
δου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρε-
γένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες. ποῦ ἐστιν ὁ τε-
χθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ
τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆ-
σαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταρά-
χθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγα-
γὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ
λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεν-
ε νᾶται. *οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαί-
ζ ας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ
σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς
ἡγεμόσιν ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγού-
μενος, ὅς τις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ.
ς *τότε ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρί-
ι βωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος,
καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεὲμ, εἶπεν. πορευθέν-
τες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπ' ἂν
δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν
προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέ-
ως, ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνα-
τολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν
τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χα-
ρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκί-
αν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας τῆς μητρὸς αὐ-
τοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοί-
ξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐ-
τῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.
καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι
πρὸς ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν
χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσὴφ
λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ
τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ
ἴσθι

Porrò Ioseph maritus eius, quoniam erat iu-
stus & nolebat illã infamare, uoluit clãculum
ab ea diuertere. Hæc autẽ quum is in animo
uersaret, ecce angel⁹ domini in somnis uisus
est illi dicens, Ioseph fili Dauid, ne metuas ad
iũgere tibi Mariã uxorẽ tuam. nam quod in
illa conceptũ est, à spiritusancto profectũ est.
Pariet aũt filium, & uocabis nomen eius Ie-
sum. Is enim saluũ faciet populũ suum à pec
catis suis. Porrò totũ hoc factum est, ut perfi-
ceretur id quod dictum fuerat à domino per
prophetã ita loquentem, Ecce uirgo erit præ-
gnans, & pariet filiũ, & uocabũt nomen eius
Emmanuel: quod si quis interpretetur sonat,
nobiscũ deus. Excitatus aũt Ioseph à somno,
fecit ut iniunxerat sibi angelus domini: & ad
iunxit sibi uxorẽ suam, & nõ cognouit eam,
donec peperisset filium suum primogenitũ,
& appellauit nomẽ eius Iesum. Quum au 11
tem natus esset Iesus in Bethleem ciuitate Iu
dææ, tẽporibus Herodis regis, ecce magi ab
oriente accesserũt Hierosolyma dicẽtes, Vbi
est ille qui natus est rex Iudæorum? uidimus
enim illius stellã in oriente, & accessimus ut
adoremus eum. Auditis autem his Herodes
rex, turbatus est, & tota Hierosolymorũ urbs
cum illo, & cõuocatis omnibus pontificibus
& scribis populi percõtatus est eos ubi Chri-
stus nasceret. At illi dixerunt ei, In Bethleem
Iudææ. sic enim scriptũ est per prophetã, Et
tu Bethleem terra Iuda, nequaq̃ minima es
inter principes Iuda: ex te enim mihi proditu
rus est dux, qui gubernatur⁹ est populũ meũ
Israel. Tum Herodes clam accersitis Magis,
accurate perquisiuit ab illis, quo tẽpore stella
apparuisset. Et iussis ire in Bethleẽ dixit, Pro
fecti illuc, accurate inquirite de puero: ubi ue
ro inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ue-
niam & adorẽ illum. At illi audito rege profe
cti sunt, & ecce stella quã uiderant in oriente
præcedebat illos, donec ꝓgressa staret supra
locum in quo erat puer. Quum aũt uidissent
stellã, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et in-
gressi domũ, inuenerunt puerũ cum Maria
matre eius, & prostrati adorauerunt illum, &
apertis thesauris suis obtulerunt illi munera,
aurũ & thus & myrrhã, & oraculo admoniti
in somnis ne reuerterentur ad Herodem, per
aliam uiam reuersi sunt in regionẽ suam. Di-
gressis aũt illis ecce angelus domini apparet
in somnis Ioseph dicẽs, Surge & assume pue
rum ac matrem illius & fuge in Aegyptũ, &
esto

ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ ἡρῴδης ζητεῖν
τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς πα-
ρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς,
καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς
τελευτῆς ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ
κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐξ αἰγύπτου
ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι β
ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀ-
ποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βη-
θλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ δι-
ετοῦς, καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε πα-
ρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ ἱερε-
μίου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ ἐν ῥαμᾷ ἠκού-
σθη, θρήνου καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. ῥα-
χὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε πα-
ρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ
ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται
τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ, λέγων. ἐγερθεὶς, παράλα-
βε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
εἰς γῆν ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν
ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς, παρέλαβε τὸ
παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν
ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ
τῆς ἰουδαίας ἀντὶ ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐφο-
βήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀ-
νεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν,
κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην ναζαρέθ. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζω-
ραῖος κληθήσεται. * ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεί- γ
ναις, παραγίνεται ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων
ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας καὶ λέγων. μετανοεῖτε.
ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * οὗτος γάρ α
ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγον-
τος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐ-
τοῦ. * αὐτὸς δὲ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ β
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην, περὶ τὴν
ὀσφῦν αὐτοῦ. ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ
μέλι ἄγριον. τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἱερο-
σόλυμα καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περί-
χωρος τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ
ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρ-
τίας αὐτῶν. * ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων γ
καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς
ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀρ-
γῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοί-
ας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔ-
χομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύνα-
ται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα
τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν
τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ
ποιοῦν

esto illic donec dixero tibi: futurũ est enim ut
Herodes quęrat puerũ ad perdendũ eum. Ille
uero excitatus assumpsit puerũ & matrẽ eius
noctu, & secessit in Aegyptũ, & fuit illic usq;
ad obitũ Herodis: ut perficeret quod dictum
fuerat à domino per prophetam dicẽtem, Ex
Aegypto uocaui filiũ meum. Tum Herodes β
ubi uidit sibi illusum fuisse à Magis, indigna
tus est uehemẽter, ac missis satellitibus inter-
fecit omnes pueros qui erant Bethleem & in
omnib⁹ finibus Bethleemiticis, quotquot es-
sent bimuli aut minores, iuxta tẽpus quod ex
acte cognouerat ex Magis. Tũc perfectũ est
quod dictũ fuerat ab Hieremia ꝓpheta, quũ
ait, Vox in Rhama audita est, lamẽtatio, plo-
ratus & fletus multus, Rachel plorans filios
suos, & noluit cõsolationem admittere, pro-
pterea quod non sint. Cæterũ defuncto Hero
de, ecce angelus domini in somnis apparet Io
seph in Aegypto, dicẽs, Surge & assume pue
rum & matrẽ eius, & uade in terrã Israel: de-
functi sunt enim qui quærebãt animã pueri.
At ille surgens assumpsit puerũ & matrẽ il-
lius, & uenit in terram Israel. Verũ quum au
disset Archelaũ regnare in Iudæa, loco Hero
dis patris sui, timuit illuc abire: sed oraculo ad
monitus in somnis, secessit in partes Galileæ,
ac ꝓfectus habitauit in ciuitate quæ uocatur
Nazareth: ut impleret quod dictũ fuerat per
prophetas, Nazaræus uocabitur. In diebus III
illis accedit Ioannes Baptista, prædicãs in de-
serto Iudææ, dicens q̃, Pœnitentiã agite uitæ
prioris, in propinquo est enim regnũ cœlorũ.
Nam hic est ille de quo dixit Hesaias ꝓpheta,
qui ait, Vox clamãtis in deserto, parate uiam
domini, rectas facite semitas eius. Ipse uero Io
annes habebat indumentũ suum è pilis came
lorũ, & zonam pelliceam circũ lumbos suos.
Porrò cibus illius erant locustæ & mel sylue-
stre. Tunc egressa est ad illũ Hierosolyma &
tota Iudæa, totaq; regio undiq; finitima Ior-
dani, & baptizabãtur in Iordane ab illo, confi
tẽtes peccata sua. Quum uidisset aũt multos
ex pharisæis & sadducеis ueniẽtes ad baptis-
mum suũ, dixit illis, Progenies uiperarũ quis
uobis submõstrauit ut fugeretis à uẽtura ira?
facite igit̃ fructus qui deceant pœnitentiã, &
ne sitis hac mẽte ut dicatis intra uosipsos, pa-
trem habemus Abraham. dico enim uobis q̃
possit deus facere ut ex lapidibus his filij sur
gãt Abrahamo. Iam uero & securis ad radicẽ
arborũ posita est, Omnis igit̃ arbor quæ non

ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
ιᾱ βάλλεται. *ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς
α μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός
μου ἐστίν. οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστά-
σαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
ιβ πυρί. *οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-
ε θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐ
τοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυ
ιγ εἰ ἀσβέστῳ. *τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γα
α λιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην τοῦ
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰωάννης διεκώλυεν
αὐτὸν, λέγων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆ-
ναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν
ιδ ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. *τότε ἀφίη-
α σιν αὐτὸν, καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς
ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ
οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖ-
νον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ
ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
ιε μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. *τότε ὁ ἰησοῦς ἀ-
β νήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρα-
σθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας
τεσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσαράκοντα, ὕστερον
ιε ἐπείνασεν. *καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων,
ς εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρ-
τοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται.
οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ
παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν
πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱερο,
καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κά
τω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ
ται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσ
κόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰη-
σοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν
θεόν σου. πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς
ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς
βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐ
τῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνή
σῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ.
γέγραπται γὰρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ
ιζ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. *τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διά
ς βολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν
ιθ αὐτῷ. *ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἰωάννης παρεδόθη,
κ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, * καὶ καταλιπὼν τὴν
ιθ ναζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν πα
ζ ραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν καὶ νεφθαλίμ, ἵνα
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ
ζαβουλὼν καὶ νεφθαλιμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορ
δάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκό
τει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ
θανάτου

facit fructum bonum, exciditur, & in ignem mittitur. Ego quidem baptizo uos aqua ad pœnitentiã. At ille qui post me uenturus est, fortior me est: cuius non sum idoneus ut calciamẽta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrũ in manu ipsius, & repurgabit aream suam & congregabit triticũ suum in horreum, paleam aũt exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanem, ad Ioannẽ, ut baptizaretur ab illo. At Ioannes prohibebat illum, dicens, Mihi opus est ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens aũt Iesus dixit ad illũ, Omitte nunc. Sic enim decet nos ut compleamus omnẽ iustitiã. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus ascẽdit ꝓtinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli & uidit spiritũ dei descendentẽ tanquam columbã, & uenientẽ super ipsum. & ecce uox de cœlis dicẽs, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum est. Tunc Iesus subductus fuit in 1111
desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et quum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esurijt. Et quum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si filius es dei, iube ut lapides hi panes fiant. At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo qd' egreditur per os dei. Tunc assumit illũ diabolus in sanctam ciuitatẽ, & statuit eum super pinnaculũ templi, dicitq; illi, Si filius es dei, præcipita te deorsum. nam scriptum est, Angelis suis mandaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quãdo impingas in lapidẽ pedẽ tuum. Dixit illi Iesus, Rursum scriptũ est, Non tentabis dominũ deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in mõtem excelsum ualde, & cõmonstrat ei omnia regna mundi, & gloriã illorum, & dicit illi, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi satana. scriptũ est enim, Dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Tunc omittit illum diabolus. & ecce angeli accedebãt ac ministrabãt ei. Quum audisset autem Iesus ꝙ Ioannes traditus esset, secessit in Galilæã, & relicta Nazareth profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, ut impleretur quod dictũ fuerat per Hesaiam prophetã dicentẽ, Terra Zabulon & Neptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanẽ, Galilæa gentiũ, populus q̃ sedebat in tenebris & umbra

mortis

δ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ. ε περὶ τῶν μακαρισμῶν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

κ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. *ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ
ς ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς πα-
ρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελ
φοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς
τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς.
κα *δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώ-
β πων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ δίκτυα ἠκολούθη-
κβ σαν αὐτῷ. *καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο
ς ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβε-
δαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δί-
κτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν
τες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν
κγ αὐτῷ. *καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰη-
α σοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ
κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θερα-
πεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ
λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συ-
ρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομέ-
νους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους,
καὶ παραλυτικοὺς, καὶ ἐθεραπεύσεν αὐτούς. καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαί-
ας καὶ δεκαπόλεως καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαί-
κδ ας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου. *ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ε
ι ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος. καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλ-
κε θον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, *καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα
ε αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων. *μακάριοι οἱ πτω-
κϛ χοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ε ρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρα-
κζ κληθήσονται. *μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κλη-
ε ρονομήσουσι τὴν γῆν. *μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ
κη διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθή-
ε σονται. *μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθή-
κθ σονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ
ε τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐ-
τοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ δεδιωγμέ-
νοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία
λ τῶν οὐρανῶν. *μακάριοι ἐστὲ, ὅτ' ἂν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς
ι καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ'
ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλ-
λιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς πρὸ ὑμῶν.
λα *ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωραν-
ε θῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ
βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ
λβ πων. *ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πό-
β λις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρεως κειμένη, οὐδὲ καίουσι
λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ'
ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

οὕτως

SECVNDVM MATTHAEVM

δ mortis, lux orta est eis. Ex eo tempore cœpit
Iesus prædicare & dicere, Resipiscite, instat
enim regnũ cœlorum. Ambulans autẽ Iesus
iuxta mare Galilææ uidit duos fratres, Simo
nem qui uocabatur Petrus, & Andreã fratrẽ
eius, iacientes rete in mare (nam erãt piscato-
res) & dicit illis, Sequamini me, & faciã uos
piscatores hominum. At illi relictis ilico reti-
bus, sequuti sunt illũ. Et progressus illinc, ui-
dit alios duos fratres, Iacobum filium Zebe-
dæi, & Ioannẽ fratrem eius in naui cum Ze-
bedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uoca
uit eos. At illi protinus relicta naui & patre
suo, sequuti sunt eum. Et circumibat totã Ga
lilæam Iesus, docens in synagogis illorum, ac
prædicans euangeliũ regni, & sanãs omnem
morbum & omnem languorẽ in populo. Et
dimanauit fama illius in totam Syriam. Et ad
duxerunt ad illũ omnes male affectos, uarijs
morbis ac torminibus constrictos & dæmo-
niacos & lunaticos & paralyticos, sanauitq́;
illos. Et sequutæ sunt eum turbę multæ, à Ga
lilæa ac Decapoli & Hierosolymis & Iudæa
& à regionibus trans Iordanẽ sitis. Quum v
uidisset autem turbas ascẽdit in montem, &
quum consedisset, accesserunt ad illum disci-
puli eius: & postquã aperuisset os suum, do-
cebat illos dicẽs, Beati pauperes spiritu, quo-
niam illorum est regnũ cœlorum. Beati qui
lugent, quoniam ipsi consolationẽ accipient.
Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem acci-
pient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iusti
tiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati mise
ricordes, quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi
deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam ij fi-
lij dei uocabũtur. Beati qui persequutionem
patiũtur propter iustitiam, quoniam illorum
est regnum cœlorum. Beati estis, quum pro-
bra iecerint in uos & insectati fuerint, & di-
xerint omne malũ uerbũ aduersus uos men-
tiẽtes, propter me. Gaudete & exultate, quo-
niam merces uestra multa est in cœlis. Sic
enim persequuti fuerunt prophetas, qui fue-
runt ante uos. Vos estis sal terræ. quod si sal
infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil ua-
let ultra, nisi ut proijciatur foras, & conculce
tur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non
potest oppidum abscondi supra montem si-
tum: neque accendunt lucernam, & ponunt
illam subter modium, sed super candela-
brum, & lucet omnibus qui sunt in domo.

ὅπως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δο-
ξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
λγ * μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ
ι τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πλη-
λδ ρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, * ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐ-
ε ρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλ
λε θῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. * ὃς ἐὰν
ι οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχί-
στων, καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος
κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν
ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν γραμ-
ματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς
ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος
ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζό-
μενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρί-
σει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος
ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέ-
ρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνη-
σθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τί κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ
τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπα-
γε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε
λε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. * ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀν-
ε τιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ
ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλα-
κὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖ-
θεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.
λζ * ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύ-
ι σεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-
κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν
αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν
τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ
εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλί-
ζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σου. συμ-
φέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρ-
ρέθη δέ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω
αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς
ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λό-
γου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν
ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. πάλιν ἠκού-
σατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις,
ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑπο-
ποδίόν

Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uí
deant uestra bona opera, glorificētq; patrem
uestrū qui est in cœlis. Ne existimetis quod
uenerim ad destruendā legē aut prophetas,
imò nō ueni ut destruā, sed ut compleā. Amē
quippe dico uobis, donec prætereat cœlū &
terra, iota unū aut unus apex non preterierit
ex lege, quoad omnia facta fuerint. Quisqs
igitᵉ soluerit unū ex mandatis hisce minimis,
& docuerit sic homines, minimus uocabitᵉ in
regno cœlorū. Quisquis aūt fecerit & docue
rit, hic magnus uocabitᵉ in regno cœlorū. Di
co enim uobis, nisi abūdauerit uestra iustitia
plus q̄ scribarū & pharisæorū, nō possitis in
gredi in regnū cœlorū. Audistis quod dictū
sit ueteribus, Non occides: q̄squis aūt occide
rit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis
q̄ quisquis irascitᵉ fratri suo *temere*, obnoxius
erit iudicio. Quicunq; uero dixerit fratri suo
rhaca, obnoxius erit cōcilio. Quisqs aūt dixe
rit fatue, obnoxius erit gehēnę incēdio. Itaq;
si obtuleris munus tuū ad arā, & illic recorda
tus fueris q̄ frater tuᵘ habet aliq̄d aduersum
te, relinque illic munus tuū corā altari, & abi,
prius recōcilieris fratri tuo, & tū ueniēs offer
munus tuū. Habeto beneuolētiā cū aduersa
rio tuo cito, dum es in uia cū illo: ne quādo te
tradat aduersariᵘ iudici, & iudex te tradat mi
nistro, & in carcerē conīciaris. Amē dico tibi
non exibis illinc, donec persolueris extremū
quadrātem. Audistis quod dictum fuerit an
tiquis, Non committes adulteriū. At ego di
co uobis q̄ quicunq; aspexerit uxorem alte
rius ad concupiscendū eam, iam adulterium
cum ea cōmisit in corde suo. Quod si oculus
tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illum
& abīce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat
unum membrorū tuorum, ac non totum cor
pus tuum conīciatur in gehennā. Et si dexte
ra tua manus obstiterit tibi, amputa eam, &
proīce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat
unum membrorū tuorū, ac nō totum corpus
tuum conīciatur in gehennā. Dictum est au
tem quicūq; repudiauerit uxorem suam, det
illi libellū diuortīj. At ego dico uobis q̄ quis
quis repudiauerit uxorē suam, nisi causa stu
pri, efficit ut illa sit adultera: & quicūq; repu
diatam duxerit, adulteriū cōmittit. Rursum
audistis quod dictū fuerit antiquis, Non pei
rabis, sed p̄solues domino ea quæ iuraueris.
At ego dico uobis, ne iuretis omnino, neq; p̄
cœlū, q̄a thronus dei est, neq; p̄ terrā, q̄a sub

sellium

πόλιν ὅτι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε κατὰ τῆς κεφαλῆς σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω λη ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. * ἀλλ' ὅς τίς σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. λθ * καὶ ὅς τίς σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. * ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους μα καὶ ἀδίκους. * ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς μβ οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν. * προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, προσεύξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. * προσευχόμενοι μγ δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί. δοκοῦσι

sellium est pedum illius: neq; per Hierosolyma, quoniam ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iurabis, propterea quod non potes unum pilum albũ aut nigrum facere. Sed erit sermo uester, Est est, non non. Porrò quod ultra hæc adiũgitur, ex malo proficiscitur. Audistis quod dictum fuerit, Oculũ pro oculo, & dentem pro dente. At ego dico uobis, Ne resistatis malo: sed quisquis impegerit alapam in dexterã tuam maxillam, obuerte illi & alteram, & ei qui te uelit in ius trahere, ac tunicã tuam tollere, permitte illi & pallium: & qui te adegerit ad miliarium unum, abito cum illo duo. Petenti abs te dato, & cupienti mutuũ accipere, ne auerseris. Audistis quod dictũ sit, Diliges proximũ tuum, & odio habebis inimicũ tuum. At ego dico uobis, Diligite inimicos uestros, bene precemini deuouentibus uos: benefacite ijs qui uos odio prosequũtur: orate pro ijs qui lędunt & infectãtur uos, ut sitis filij patris uestri qui est in cœlis: quia solem suum exoriri sinit super malos ac bonos, & pluuiam mittit super iustos & iniustos. Nam si dilexeritis eos qui diligunt uos, quod præmium habetis? Nonne & publicani idem faciunt? Et si cõplexi fueritis fratres uestros tantum, quid eximium facitis? Nonne & publicani sic faciunt? Eritis igitur uos perfecti, quemadmodum pater uester, qui est in cœlis perfectus est. Attendite ne eleemosynam uestram præstetis coram hominibus, quo spectemini ab illis. Alioqui præmium non habetis apud patrem uestrum, qui est in cœlis. Itaque quum præstas eleemosynã, ne tubis canatur ante te, quemadmodum hypocritæ faciunt in conciliabulis, & in uicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico uobis, habent mercedem suam. Cæterum tu quum præstabis eleemosynam, nesciat sinistra tua quod facit dextera tua, ut sit tua eleemosyna in occulto: & pater tuus qui uidet in occulto, ipse reddet tibi in propatulo. Et quum oraueris, non eris quemadmodum hypocritæ. Nam illi solent in conciliabulis & in angulis platearum, stantes orare, quo conspicui sint hominibus. Amen dico uobis, quod habent mercedem suam. Tu uero quum oras, introito in conclaue tuum, & occluso ostio tuo, ora patrem tuum qui est in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, persoluet tibi in propatulo. Verum orantes, ne sitis multiloqui, sicut ethnici. Pu- VI

κουσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. ὅτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. μθ

ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶν, τὸ σκότος πόσον; οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον

tant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiantur. Ne igitur efficiamini ſimiles iſtorum. Nouit enim pater ueſter, quibus rebus opus ſit uobis, prius quã petatis ab illo. Ad hũc ergo modũ orate uos: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum: ueniat regnũ tuũ: fiat uoluntas tua, quemadmodũ in cœlo ſic etiã in terra: panẽ noſtrum quotidianũ da nobis hodie, & remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris: & ne inducas nos in tẽtationẽ: ſed libera nos à malo, *Quia tuũ eſt regnũ & potẽtia & gloria in ſecula ſeculorũ.* Amẽ. Proinde ſi remiſeritis hominibus errata ſua, remittet & uobis pater ueſter cœleſtis. quod ſi nõ remiſeritis hominibus errata ſua, nec pater ueſter remittet errata ueſtra. Porrò quũ ieiunaueritis, ne ſitis ueluti hypocritæ tetrici. Obſcurãt enim facies ſuas, quo perſpicuũ ſit hominibus ipſos ieiunare. Amẽ dico uobis, habẽt mercedẽ ſuã. Tu uero quũ ieiunas, unge caput tuũ & faciẽ tuã laua, ne conſpicuũ ſit hominibus te ieiunare, ſed patri tuo, qui eſt in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in palatio. Ne reponatis uobis theſauros in terra, ubi erugo & tinea corrũpit, & ubi fures perfodiũt ac furantur. ſed recõdite uobis theſauros in cœlo, ubi neq; erugo neq; tinea corrũpit, & ubi fures non perfodiũt neq; furantur. Nã ubi fuerit theſaurus ueſter, illic erit & cor ueſtrũ. Lucerna corporis eſt oculus. Si igitur oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidũ erit. quod ſi oculus tuus malus fuerit, totũ corpus tuũ tenebroſum erit. Ergo ſi lumẽ quod eſt in te, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quãtæ: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim hũc habebit odio, & alterũ diliget: aut huic adhærebit, & alterũ negliget. nõ poteſtis deo ſeruire & mãmonæ. Propterea dico uobis, ne ſitis ſolliciti uitæ ueſtræ, quid eſuri ſitis aut bibituri, neq; corpori ueſtro quibus indumẽtis uſuri. Nõne anima pluris eſt quã cibus, & corpus pluris quã indumentũ? Vertite oculos ad uolatilia cœli, quia nõ ſerunt neq; metũt neq; conuehunt in horrea, & pater ueſter cœleſtis alit illa. Nõne uos longe præcellitis illis? Quis aũt ex uobis ſollicite cogitãdo poteſt addere ad ſtaturã ſuam cubitũ unum? Ac de indumẽto quid ſolliciti eſtis? cognoſcite lilia agri quomodo creſcant: non laborãt neq; nent. Attamen dico uobis ne Solomonẽ quidẽ in uniuerſa gloria ſua ſic amictũ fuiſſe ut unũ ex his. Quod ſi

gramen

τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς
κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνή-
σητε λέγοντες. τί φαγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι-
βαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ.
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρήζετε τού-
των ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάν-
τα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν
αὔριον. ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκε-
τὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. * μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ
κριθῆτε. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ
ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. * τί δὲ
βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελ-
φοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατα-
νοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ
κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν
δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις
ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελ-
φοῦ σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλε-
τε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,
μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐ-
τῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δο-
θήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ
ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ
ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ
τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς
αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχ-
θὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς
πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς
τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;
* πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄν-
θρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ
ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ τῆς
στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος
ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰ
σιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ
τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ
ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ
ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑ-
μᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι
ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐ-
τούς. * μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ
ἀπὸ τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγα-
θὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον,
καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀ-
γαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. οὐδὲ δένδρον σα-
πρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ
ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώ-
σεσθε

gramen agri, quod hodie quum sit, cras in cli
banum mittitur, deus sic uestit, an nō multo
magis uobis id faciet ò parū fidentes? Ne si/
tis igitur solliciti, dicentes, Quid edemus aut
quid bibemus, aut quibus operiemur? nam
omnia ista gentes exqrunt. nouit enim pater
uester cœlestis quod opus habeatis his om/
nibus. quin potius quærite primū regnū dei
& iustitiā eius, & hæc omnia adḧcientur uo/
bis. Ne sitis igitur solliciti in crastinum: nam
crastinus dies curā habebit sui ipsius. Suffi/
cit sua diei afflictio. Nolite cōdemnare, ne VII
condēnemini: quo enim iudicio iudicatis, eo
iudicabitur de uobis, & qua mēsura metimi/
ni, ea metientur uobis alīḧ. Cur autē uides fe/
stucam quæ est in oculo fratris tui, trabē aūt
quæ est in oculo tuo non animaduertis? aut
quomodo dicis fratri tuo, sine eximā festucā
ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo? Hy
pocrita, eīce prius trabem ex oculo tuo, &
tum perspicies ut eximas festucam ex oculo
fratris tui. Ne detis quod sanctū est canibus:
ne proieceritis margaritas uestras ante por/
cos, ne quādo hi cōculcent eas pedibus suis,
& illi uersi in uos lacerent uos. Petite & dabi
tur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & a/
perieī uobis. quisquis enim petit, accipit: &
quicūqꝫ quærit, inuenit: & pulsanti aperieī.
An quisquam est uestrum homo, qui si filius
eius petierit panē, lapidē daturus sit illi? aut
si piscem petierit, num serpentē porriget illi?
Si uos igitur quum sitis mali, nostis dona bo
na dare filijs uestris, quanto magis pater ue/
ster qui est in cœlis dabit bona, si postuletis
ab ipso? Omnia igitur quæcūqꝫ uolueritis ut
faciant uobis homines, sic & uos facite illis.
Hæc enim est lex & prophetę. Introite per ar
ctam portā: quoniā lata est porta & spacioſa
uia quæ abducit in exitium, multiqꝫ sunt qui
ingrediuntī per illam. quoniā angusta est por
ta & stricta uia quæ abducit ad uitā, & pauci
sunt qui inueniūt illam. Cauete uero uobis à
pseudoprophetis, qui ueniūt ad uos in uesti/
tu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.
A fructibus ipsorū agnoscetis eos. Nunquid
colligunt de spinis uuā? aut de tribulis ficus?
Sic omnis arbor bona, fructꝰ bonos facit: pu/
tris aūt arbor, fructus malos facit. non potest
arbor bona, fructus malos facere: neqꝫ arbor
putris, fructꝰ bonos facere. Omnis arbor quę
non facit fructū bonū excidītur, & in ignem
conīḧcitur. Igitur ex fructibus ipsorum agno/
scetis

ϛ περὶ τῶν λεπρῶν. ζ περὶ τῶν ἑκατοντάρχου.

νθ σεσθε αὐτούς. * οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε,
γ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ
ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
ξ * πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύ-
ε ριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβαλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνό-
ματι δυναμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμο-
λογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀπεχω-
ξα ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. * πᾶς
ε οὖν ὅς τις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ
αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅς τις ᾠκο-
δόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέ-
βη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ
ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔ-
πεσεν. τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐ-
τοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅς τις ᾠκοδόμησεν
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βρο-
χὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι
καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν
ξβ ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλε-
β σεν ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄ-
χλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ξγ ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. * κα-
β ταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσεκύνει
αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρῖ-
σαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς
λέγων. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαταρίσθη
αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅρα μηδε-
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε μωσῆς, εἰς μαρ-
ξδ τύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόντι δὲ τῷ ἰησοῦ εἰς κα-
γ περναοὺμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρα-
καλῶν αὐτὸν καὶ λέγων. κύριε ὁ παῖς μου βέβλη-
ται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμε-
νος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύ-
σω αὐτόν. καὶ ἀπεκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη. κύ-
ριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλ-
θῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς
μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔ-
χων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πο-
ρεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχε-
ται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀ-
κούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολου-
θοῦσιν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύ-
ξε τὴν πίστιν εὗρον. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνα-
ε τολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται με
τὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσοντε
ξϛ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
ε ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκα-
τοντάρχῳ

scetis eos. Non quisquis dicit mihi Domi-
ne, domine, introibit in regnũ cœlorum, sed
qui fecerit uoluntatẽ patris mei, qui in cœlis
est. Multi dicent mihi in illo die, Domine, do
mine, nonne per nomẽ tuũ prophetauimus,
& per nomen tuũ dæmonia eiecimus? & per
nomẽ tuum multas uirtutes præstitimus? Ac
tum confitebor illis, Nunquã noui uos: disce
dite à me qui operamini iniquitatem. Omnis
igitur qui audit ex me sermones hos, & facit
eos, adsimilabo illum uiro prudenti qui ædifi
cauit domũ suam super petram, & descendit
imber & uenerunt flumina & flauerũt uenti
& irruerunt in domũ illam & non est prostra
ta: fundata enim fuerat super petrã. Et omnis
qui audit à me sermones hos & nõ facit eos,
adsimilabit̃ uiro fatuo qui ædificauit domũ
suam super arenam, & descendit imber & ue
nerunt flumina, & flauerũt uenti & impege-
runt in domũ illam & deiecta est, & fuit rui-
na illius magna. Et factũ est ut quum finisset
Iesus sermones hos, obstupuerint turbæ sup
doctrina illius: docebat enim eos uelut habẽs
ϛ autoritatẽ, & non sicuti scribæ. Quum de- VIII
scẽdisset autem de monte sequutæ sunt eum
turbæ multæ, & ecce leprosus accedẽs adora
uit eũ dicens, Domine, si uelis potes me mun
dare. Protensaq; manu tetigit illum Iesus, di-
cens, Volo, mũdus esto. ac protinus mũdata
fuit illius lepra. Et dicit illi Iesus, Vide ne cui
dixeris: sed abi, ostende te ipsum sacerdoti, &
offer munus quod iussit offerri Moses in te-
ζ stimoniũ ipsis. Porrò quũ ingressus fuisset Ie
sus Capernaum, adijt eum centurio, obsecrãs
eum & dicens, Domine, famulus meus decũ-
bit domi paralyticus, ac grauiter discruciat̃.
Et dicit illi Iesus, Ego quum uenero medebor
illi. Et respõdens centurio dixit, Domine, non
sum idoneus ut tectũ meum subeas, imò tan
tum dic uerbum & sanabitur famulus meus.
nam & ego sum homo alterius potestati sub-
ditus, & habeo sub me milites, & dico huic,
uade, & uadit: & alteri, ueni, & uenit: & ser-
uo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem quum
audisset Iesus, admiratus est, & ait sequenti-
bus se, Amen dico uobis, ne in Israel quidem
tantum fidei reperi. Dico autem uobis quòd
multi ab Oriente & Occidente uenturi sunt,
& accumbent cum Abraham & Isaac & Ia-
cob in regno cœlorum: filij uero regni eijci-
entur in tenebras extremas, illic erit plora-
tus & stridor dentium. Et dixit Iesus Cen-
turioni

ἡ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. θ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. ι περὶ τῶν μὴ ὑπαρτεπομένου ἀκολουθεῖν. ια τῆς ὑπαρτιμήσεως τῶν ὑδάτων

τονταρχῷ. ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω
ξζ σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. *καὶ
ζ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου εἶδεν τὴν
πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν.
καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ
πυρετὸς, καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας
δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους
πολλοὺς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγον-
τος. αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νό-
σους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους
περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.
ξη *καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ. ι
ε διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.
καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς
ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώ-
σεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφα-
λὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐ-
τῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ
θάψαι τὸν πατέρα μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ,
ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυ-
ξθ τῶν νεκρούς. *καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ια
α ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ
σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥς τε τὸ
πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ
ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἤγει-
ραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε, σῶσον ὑμᾶς, ἀπολύ-
μεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι;
τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θα-
λάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρω-
ποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι
καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν, εἰς χώραν τῶν γεργε-
σηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ
τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥς τε μὴ
ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ
ἔκραξαν λέγοντες. τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ;
ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μα-
κρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη.
οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. εἰ ἐκ-
βάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν
ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὑπάγετε.
οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν
χοίρων. καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοί-
ρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέ-
θανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον καὶ
ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ
τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν
εἰν συνάντησιν τῷ ἰησοῦ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκά-
λεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν, καὶ ἐμβὰς εἰς
τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.
καὶ

turioni, Abi, & quemadmodũ credis ita fiat
η tibi. Et sanatus est famulus eius in hora illa.
Et quum uenisset Iesus in domũ Petri, uidit
socrum illius in lecto decumbentẽ & febrici-
tantem, tetigitq; manũ illius, & reliquit illam
θ febris, & surrexit ac ministrauit illis. Quum
autem appetisset uespera, adduxerunt illi dæ
moniacos multos, & eiecit spirit⁹ uerbo, om-
nesq; male habentes sanauit: ut impleretur
quod dictũ erat per Hesaiã prophetã, quum
ait, Hic infirmitates nostras suscepit, & mor-
bos portauit. Quum uidisset aũt Iesus turbas
multas circum sese, iussit ut abirẽt in ulterio-
ι rem ripam: & quum adisset, unus scriba dixit
ei, Præceptor, sequar te quocũq; abieris. Et di
cit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & uolu-
cres cœli nidos, at filius hominis non habet
ubi caput reclinet. Alius de numero discipu-
lorum suorũ dixit ei, Domine, permitte mihi
prius ut abeam & sepeliam patrẽ meum. At
Iesus dixit illi, Sequere me, & sine ut mortui
sepeliãt mortuos suos. Et quum esset ingres-
ια sus nauim, sequuti sunt eum discipuli sui, &
ecce motus magnus factus est in mari, adeo
ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dor
miebat. Et accedentes discipuli excitauerunt
illũ dicentes, Domine, serua nos, perimus. Et
dicit illis, Quid timidi estis exigua præditi fi-
ducia? Tunc excitatus increpauit uentos &
mare, & facta est tranquillitas magna. Homi
nes uero admirabãtur dicẽtes, Qualis est hic,
quia uenti quoq; & mare obediũt illi? Et quũ
ιβ uenisset ad ulteriorẽ ripam, in regionem Ger
gesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è
monumentis egressi: erant autem sæui supra
modũ, adeo ut nemo posset trãsire per uiam
illam: & ecce uociferabantur dicentes, Quid
rei nobis tecũ est Iesu fili dei? uenisti huc ad
cruciandũ nos ante tempus? Erat aũt procul
ab illis grex porcorũ multorum pascens. Dæ
mones uero rogabant eum dicentes, Si eijcis
nos, permitte nobis ut demigremus in gregẽ
porcorum. Et ait illis, Abite. Illi uero egressi
abierunt in gregem porcorũ. Et ecce fereba-
tur totus grex porcorũ per præceps in mare,
& perierunt in aquis. Porrò qui pascebãt, au
fugerunt, & digressi in ciuitatem, renuncia-
uerunt omnia, & quid accidisset dæmonia-
cis. Et ecce tota ciuitas exiuit in occursum Ie-
su: & quum uidissent illum, rogabant, ut de-
cederet è finibus ipsorum. Et ingressus IX
nauem traiecit ac uenit in suam ciuitatem,
& ecce

ιγ̄ περὶ τῶν παραλυτικοῦ. ιδ περὶ ματθαίου. ιε περὶ τῆς θυγατρὸς τῶν ἀρχισυναγώγου. ις̄ περὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης.

ο̄ *καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ὐπὶ
α κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν
αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον, ἀ-
φέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδού τινες τῶν
γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ.
καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα
τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
τί γάρ ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ
εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὐπὶ
τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας. τότε λέγει τῷ παρα-
λυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἄρον σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπα-
γε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ
ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην
οᾱ τοῖς ἀνθρώποις. *καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ-
β θεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ὐπὶ τὸ τελώνιον
οβ ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει
β μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. *καὶ ἐγέ-
νετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ. καὶ ἰδοὺ πολ-
λοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέ-
κειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδόν-
τες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ
τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ δι-
ογ̄ δάσκαλος ὑμῶν; *ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν
β αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλ-
λ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί
ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον κα-
λέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέ-
γοντες. διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν
πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶ-
νος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος;
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ
νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ὑπὸ βάλ-
λει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ὐπὶ ἱματίῳ πα-
λαιῷ. αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱμα-
τίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν
οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥή-
γνυνται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσ-
κοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς
ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦνται.
οδ *ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων
β ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου
ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρα
σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰη-
σοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμοῤῥοοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦ-
σα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐ-
τοῦ. ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱμα-
τίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ ἰησοῦς ὑπιστραφεὶς
καὶ

ιγ̄ & ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto
decumbētem. Quumq; uidisset Iesus fidem
illorū, dixit paralytico, Bono animo esto fili,
remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam
è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat.
Et quum uidisset Iesus cogitationes illorum,
dixit, Quare uos cogitatis mala in cordibus
uestris? Vtrū enim est facilius dicere, remit-
tuntur tibi peccata: an dicere, surge & ambu-
la? Vt autem sciatis, quòd potestatē habeat
filius hominis in terra remittēdi peccata. tūc
dicit paralytico, Surge, tolle tuum lectum, &
abi in domū tuam. Et ille surrexit, abijtq; do-
mum suam. Turbæ uero quæ uiderant admi
ratæ sunt, & glorificauerūt deum, qui dedis-
ιδ set potestatē talem hominibus. Et præteriens
Iesus illinc, uidit hominem desidentem ad te-
lonium, Matthæū nomine: dicitq; ei, Seque-
re me. Atq; is surgēs sequutus est eum. Et fa-
ctum est, ut Iesus accūberet in illius ædibus,
& ecce multi publicani & peccatores, qui ue
nerāt, simul accubuerūt cum Iesu & discipu-
lis illius. Quumq; id uidissent pharisæi, dixe
runt discipulis eius, Cur cū publicanis & pec
catoribus sumit cibū præceptor uester? At Ie
sus ubi audiuit, dixit illis, Non opus habēt hi
qui ualidi sunt medico, sed qui male habent.
Quin potius ite & discite quid sit illud, Mise
ricordiā uolo, & non sacrificiū. Non em̄ ueni
ad uocandū iustos, sed peccatores ad pœnitē
tiam. Tunc adeūt eum discipuli Ioānis, dicen
tes, Quam ob causam, nos & pharisęi ieiuna
mus plerūq;, discipuli uero tui non ieiunant?
Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lu
gere, quandiu cum illis est sponsus? Venient
autē dies quū tolletur ab eis sponsus, & tunc
ieiunabūt. Nullus immittit assumentū panni
rudis in ueste ueteri: aufert enim supplemen-
tum illius à uestimento, & peior ruptura fit.
Neq; mittūt uinum nouum in utres ueteres:
alioqui rumpunt̄ utres, & uinū effunditur, &
utres pereunt. Sed mittūt uinū nouū in utres
nouos, & utraq; simul seruant̄. Hæc quū illis
ιε loqueretur, ecce primas quidam uenit & ado
rauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta
est, sed ueni, & impone manū tuā super illam
ις̄ ac uiuet. Et surgēs Iesus sequutus est eum, ac
discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis
profluuio laborauerat duodecim annos, acce
dens à tergo, tetigit fimbriā uestimenti illius.
Dixerat enim intra sese, Si tantū tetigero ue-
stimentū illius, ero salua. At Iesus conuersus,
ut

ιζ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. ιη περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. ιθ περὶ τῶν τῶν ἀποστόλων διαταγῆς.

καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλ-
οε θεν ἡ φήμη αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. *καὶ
ι παραγόντι ἐκεῖθεν τοῦ ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτοῦ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτοῦ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτοῦ. ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ
ιη προσήνεγκαν αὐτοῦ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τοῦ ἰσραήλ. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τοῦ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
οϛ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς
β τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νό-
οζ σον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τοῦ λαῷ. * ἰδὼν δὲ
ς τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν ἐκλελυμμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ
οη ἔχοντα ποιμένα. * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ-
ε τοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβά-
οθ λῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. *καὶ
β προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥς τε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώ-
π δεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματα ἐστι ταῦτα. * πρῶ-
β τος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ κανανίτης καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης,
πα ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέ-
β στειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.

πορευόμενοι

ut uidit illã dixit, Cõfide filia, fides tua saluãte fecit. Et salua facta fuit mulier à tpe illo. Et quum uenisset Iesus in ædes primatis, uidissetq; tibicines & turbam tumultuãtem, dicit illis, Secedite, nõ enim mortua est adulescentula, sed dormit. Et deridebant illum. Quum autẽ fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manũ illius, & surrexit adulescen
ιζ tula. Et emanauit rumor hic in totã terram illam. Et quum discederet illinc Iesus, sequuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac dicentes, Miserere nostri fili Dauid. At quum uenisset in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me hoc posse facere: Dicunt illi, Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum, dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis, & aperti sunt illorũ oculi. Et interminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. At illi quum abissent, diuulgarũt
ιη famam illius in tota terra illa. Illis aũt egredientibus, ecce adduxerũt illi hominem mutum dæmoniacũ, & eiecto dæmonio, loquutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicẽtes, Nunquam apparuit sic in Israel. At pharisæi dicebãt, Per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et circũibat Iesus ciuitates omnes ac uicos, docens in synagogis illorũ, & prædicãs euangeliũ regni, & sanans omnem morbum & omnem languorẽ in populo. Quum uidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illos, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis copiosa, cęterũ operarij pauci. Rogate igitur dominũ messis, ut extru-
ιθ dat operarios in messem suam. Et accer- X
sitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immũdos, ut eijcerent eos, & sanarent quemuis morbum, & quemuis languorem. Porrò duodecim apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui uocatur Petrus: & Andreas frater eius: Iacobus filius Zebedæi: & Ioannes frater eius: Philippus, & Bartholomæ⁹: Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus: Iacobus filius Alphæi, & Lebbæus, cognomẽto Thaddæus: Simon Cananęus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim emisit Iesus, quibus præceperat, dicens, In uiam gẽtium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorũ ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel.

b Profecti

πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ
ωβ βασιλεία τ̄ οὐρανῶν. *ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,
β λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια
ἐκβάλλετε. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ
κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς
τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χι-
τῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον. ἄξιος γὰρ
ωγ̄ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. *εἰς ἣν δ' ἂν
β πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν αὐτῇ
πδ ἄξιός ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. *εἰ-
ε σερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν.
καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν
ἐπ' αὐτήν, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς
ωε ὑμᾶς ἀνακαμψάτω. *καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς
β μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς
οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κο-
νιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκ-
τότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ
ως κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
ε ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν
φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.
ωζ *προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι
α γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς
αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ
καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύ-
ριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἔθνεσιν. *ὅταν δὲ παραδί-
β δωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλή-
σητε. οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. πα-
ραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ
πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γο-
νεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισού-
μενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομεί-
ωθ νας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. *ὅτ' ἂν δὲ διώ-
ι κωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν
ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
ς που. *οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐ-
γ δὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ μα
θητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ
ζα δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. *εἰ τὸν οἰκοδεσπότην
β Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
ζβ κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. *οὐδὲν
β γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-
ζγ̄ται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. *ὃ λέγω
ε ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ
εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμά-
των. καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων
τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀπο-
κτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον
καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γε-

ἕννῃ

Profecti autem prædicate, dicentes, Appropinquauit regnũ cœlorũ. Infirmos sanate, leprosos mũdate, mortuos suscitate, dæmonia eĳcite: gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurũ neq; argẽtum, neq; æs in crumenis uestris, neq; peram ad iter, neq; binas tunicas, neq; calciamenta, neq; uirgã. Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quãcũq; ciuitatẽ aut uicũ fueritis ingressi, exquirite qs in ea sit dignus, atq; illic manete donec exeatis. Quũ autẽ intrabitis domũ, salutate illã: & si quidẽ fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illã: sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertat̃. Et quicũq; nõ exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeũtes ex ædibꝰ aut ciuitate illa, excutite puluerẽ pedũ uestrorũ. Amẽ dico uobis, tolerabilius erit terrę Sodomorũ & Gomorrhorũ in die iudicij, q̃ ciuitati illi. Ecce ego emitto uos uelut oues in medio luporum, estote igitur prudẽtes ueluti serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete aũt ab illis hominibus, tradent enim uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos: quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in testimoniũ ipsis ac gentibus. At quum tradiderint uos, ne sitis sollicĩ ti quomodo aut quid loquamini, dabit̃ em̃ uobis in illa hora qd loquamini. Non enim uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Tradet aũt frater fratrẽ in mortẽ, & pater filium, & insurgent filij aduersus parẽtes, & morte afficiẽt eos, & eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meum. Verum qui sustinuerit usq; ad finẽ, hic saluus fiet. Quum aũt persequuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliam. Amen em̃ dico uobis, Non perãbulaueritis omnes ciuitates Israeliticas, qn iam uenerit filiꝰ hominis. Nõ est discipulus supra pręceptorẽ, neq; seruus supra dñm suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius: & ut seruus sit sicut dñs ipsius. Si ipsum patrẽfamiliãs uocauerũt Beelzebul, q̃to magis domesticos illius? Ne igit̃ metuatis eos. Nihil em̃ est tectũ, quod nõ sit retegendũ, & nihil occultũ, quin futurũ sit ut sciat̃. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce: & qd̃ in aurem auditis, prędicate in tectis. Et ne metuatis uobis ab his q occidũt corpus, aniniã aũt nõ possunt occidere: sed metuite magis illũ qui potest & animã & corpus pdere in gehenna

κ περὶ τῶν ἀπεσταλέντων παρὰ ἰωάννου.

ἐννη. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ
ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ
πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφα-
λῆς πᾶσαι, ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβηθῆτε,
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅς
τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
ϛδ μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * ὅς τις δ' ἂν ἀρνήσηταί με
β ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀ-
γὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
ϛε * μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν
ε γῆν, οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.
ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ
νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ
ϛϛ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. * ὁ φιλῶν πα-
ι τέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ
ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου
ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταῦρον αὐτοῦ καὶ
ϛζ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. * ὁ εὑρὼν
γ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν, καὶ ὁ ἀπολέ-
σας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτὴν.
ϛη * ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχό-
α μενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. * ὁ δεχό-
ϛθ μενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προ-
ι φήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄ-
ρ̄ νομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. * καὶ ὃς
ς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον
ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑ-
ρᾱ μῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγέ-
ι νετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώ-
δεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ δι-
δάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐ-
ρβ τῶν. * ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσ- κ
ε μωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρ-
χόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀ-
παγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε, καὶ βλέπε-
τε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ περι-
πατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ
ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐ-
αγγελίζονται. καὶ μακάριος ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ
σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομέ-
νων, ἤρξατο ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ
ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσα-
σθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλ-
λὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλα-
κοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μα-
λακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέ-
ων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν, προφή-
την; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προ-
φήτου

henna. Nónne duo passerculi minuto asse uæneunt? & unus ex illis non cadet in terram, sine patre uestro. Vestri uero etiã pili capitis omnes numerati sunt. Ne igitur me tuatis, uos pluris estis, quàm multi passerculi. Omnis igitur qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego illum coram patre meo qui est in cœlis. Porrò quisquis negauerit me corã hominibus, negabo eum & ego corã patre meo qui est in cœlis. Ne arbitremini quod uenerim ad mittendũ pacem in terram: nõ ueni ut mitterem pacem, sed gladium: nam ueni ut dissidere faciã hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrẽ suam, & sponsam aduersus socrum suam: & inimici hominis erunt, ij qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrẽ aut matrem supra me, nõ est me dignus: & qui amauerit filiũ aut filiam supra me, non est me dignus: & qui non accipit crucẽ suã, ac sequitur me, non est me dignus. Qui inuenerit animã suam, perditurus est eam: & qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam. Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eũ qui misit me. Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicunq; ad bibendũ dederit uni ex pusillis his poculum aquæ frigidæ tantũ nomine discipuli, Amen dico uobis, non perdi turus est mercedem suam. Et factum est XI quum finem fecisset Iesus mandãdi duodecim discipulis suis, ꝓgressus est illinc ut doceret & prędicaret in ciuitatibus illorum. Ioannes autẽ quum audisset in carcere facta Christi, missis duobus discipulis suis dixit illi, Tu es ille qui uenturus est, an alterũ expectamus? Et respõdens Iesus dixit illis, Ite & renunciate Ioanni ea quæ auditis & uidetis: cæci uisum recipiunt, & claudi ambulãt, leprosi mundãtur, & surdi audiunt, mortui excitãtur, & pauperes lætum accipiũt euangelij nunciũ: & beatus est quisquis non fuerit offensus per me. Euntibus autẽ illis, cœpit Iesus dicere turbis de Ioanne, Quid existis in desertũ ut uideretis? Num arũdinem quæ agitatur à uento? Age, quid existis ut uideretis? Num hominẽ mollibus uestibus amictũ? Ecce qui mollia gestãt, in domibus regũ sunt. At quid existis uidere? Num prophetã? Certe dico uobis, & excellẽtiorẽ pro

φήτου. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται·
ιγ̄ * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προ-
β σώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
ροσ προσθέν σου. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερ-
β ται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
ιδ̄ οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. * ἀπὸ δὲ τῶν ἡμε-
ς ρῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζου-
ιε̄ σιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ
ι νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλε-
τε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι.
ιϛ̄ ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * τίνι δὲ ὁμοιώ-
ς σω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις
ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς
ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν,
καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μή-
τε πίνων, καὶ λέγουσιν, δαιμόνιον ἔχει.
ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰ-
νοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ
ἐδικαιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
ιθ̄ * τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγέ-
ε νοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ με-
κθ̄ τενόησαν. * οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι βηθ-
ι σαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυ-
νάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν
σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω
ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ μὴ ὑψωθήσῃ,
ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου κατα-
βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυ-
νάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς
σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων
κᾱ ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. * ἐν
ε ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν.
ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σο-
φῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ
νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐ-
κβ̄ δοκία ἔμπροσθέν σου. * πάντα μοι παρε-
γ δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, * καὶ οὐδεὶς ἐ-
κγ̄ πιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν
γ πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
κδ̄ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * δεῦτε
γ πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισ-
μένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν
μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός
εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνά-
παυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρη-
στός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

ἐν ἐκείνῳ

pheta. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparaturus est uiam tuã ante te. Amẽ dico uobis, non exortus fuit inter eos qui nascũtur è mulieribus maior Ioanne baptista. Attamẽ is qui minor est in regno cœlorum, maior illo est. Porrò à diebus Ioãnis baptistæ usq; ad hunc diem, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam omnes prophetæ, & ipsa lex, usq; ad Ioannem prophetauerũt. Et si uultis recipere, ipse est Helias ille, qui uẽturus erat. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Sed cui adsimilabo generationem hanc? Similis est pueris, qui sedent in foris, & acclamãt sodalibus suis, ac dicunt, Tibia cecinimus uobis & non saltastis, lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit enim Ioannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicunt, En hominem comedonẽ & uini potorem, publicanis amicũ ac peccatoribus: & iustificata est sapientia à filijs suis. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus ędita fuerãt plurimæ uirtutes ipsius, quod scelerum eas non pœnituisset: Væ tibi Chorazin, uæ tibi Bethsaidan, quoniam si in urbe Tyri aut Sidonis factę fuissent uirtutes quę factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere scelerum suorum pœnitentiã egissent. Attamen dico uobis, Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die iudicij quàm uobis. & tu Capernaum quæ es usq; ad cœlum exaltata, usq; ad inferos detraheris, quoniã si in Sodomis ędita fuissent uirtutes quæ ędita sunt in te, mansissent usq; ad hodiernum diem. Verũtamen dico uobis, q Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, q abscõderis hæc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrem quisquam nouit, nisi filius, & cui cunque uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue est.

In illo

ϛιδ * ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς
β σαββασι διὰ τῶν σπορίμων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας,
καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐ-
τῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι
ϛιε ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. * οὐκ
ι ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν
αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως
ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ
τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σαββασιν οἱ
ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ
ἀναίτιοί εἰσιν; λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ
μείζων ὧδέ ἐστιν. εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν ἔλε-
ος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε
τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ
σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς
ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν.
ϛιζ * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ὢν, τὴν χεῖρα ἔχων ξη-
β ρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες. εἰ ἔξε-
στι τοῖς σαββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορή-
σωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τίς ἔσται ἐξ
ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν
ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σαββασιν εἰς βόθυνον, οὐ-
χὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέ-
ρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστι τοῖς σάβ-
βασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκ-
τεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκα-
ϛιζ τεσταθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξ-
α ελθόντες συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως
ϛιθ αὐτὸν ἀπολέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώ-
ι ρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ-
λοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπε-
τίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσω-
σιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προ-
φήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ἠρέτισα,
ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου.
θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς
ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει,
οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν
αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει,
καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβά-
λῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐ-
τοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. * τότε προσηνέχθη
ϛιθ αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ
ε ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὡς τε τὸν τυφλὸν καὶ κω-
ϛκ φὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. * καὶ ἐξίσαντο
ϛ πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μήτι οὗτός ἐστιν
ϛκᾶ ὁ υἱὸς δαβίδ; * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες
β εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ
μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.

In illo tempore ibat Iesus sabbatis per se- XN
getes. Discipuli uero illius esuriebãt, & cœ-
perunt uellere spicas, & comedere. At pha-
risæi quum uidissent dixerunt illi, Ecce di-
scipuli tui faciunt, quod non licet facere in
sabbato. Ille uero dixit eis, Nõ legistis quid
fecerit Dauid, quum esuriret ipse & ij qui
erant cum illo? Quomodo ingressus sit in
domum dei, & panes propositionis ederit,
quos ipsi non licebat edere: neque ijs qui
cum illo erant, nisi sacerdotibus solis. Aut
non legistis in lege, quod sabbatis sacerdo-
tes in templo sabbatum prophanant, & cri-
mine uacant: Dico autem uobis, quod tem-
plo maior est hoc in loco. Quod si sciretis
quid sit, Misericordiam uolo & non sacrifi-
cium, nequaquam cõdemnassetis insontes.
Nã dominus est & sabbati filius hominis.
At progressus illinc, uenit in synagogam il-
xa lorum, & ecce homo erat manũ habens ari-
dam, & interrogabant illum dicentes, Licét
ne sabbatis curare? ut accusarẽt eum. At ille
dixit eis, Quis erit ex uobis homo, qui habe
bit ouem unam, & si ea inciderit sabbatis in
foueam, nonne apprehẽdet illam & eriget?
Quanto igitur præstantior est homo oue?
Licet igitur sabbatis beneficio afficere. Tũc
dicit homini, Extende manũ tuam. Et is ex-
tendit: ac restituta est sanitati, sicut altera.
Porrò pharisæi egressi, ceperunt consilium
aduersus eum, quomodo illum perderent.
At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, sequu-
tæq; sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos
omnes, & interminatus est illis, ne se face-
rent manifestũ: ut cõpleretur quod dictum
erat per Hesaiam prophetã, qui ait, Ecce fi-
lius meus quem elegi, dilectus meus, in quo
sibi bene cõplacuit anima mea: ponam spi-
ritum meum super illum, & iudicium gen-
tibus annunciabit: non contendet, neq; cla-
mabit, neq; audiet quisquam in plateis uo-
cem eius: arundinem comminutã non con-
fringet, & linum fumigans non extinguet,
donec eíjciat ad uictoriã iudicium: & in no-
xb mine illius gentes sperabũt. Tunc adductus
est ad eum qui dæmonio agitabatur cæcus
ac mutus, & sanauit illũ, ita ut cæcus ac mu
tus & loqueretur & cerneret. Et obstupue-
runt omnes turbæ, dicebantq;, Num hic est
ille filius Dauid? At pharisæi quum audis-
sent, dicebant, Hic non eíjcit dæmonia, nisi
præsidio Beelzebul principis dæmoniorũ.

κγ̄ πρὸ τῶν ἀποστόλων σημεῖον.

ϛκβ β *εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐ
τοῖς. πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρη-
μοῦται. καὶ πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ'
ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατα-
νᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν στα-
θήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελ-
ζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κρι-
ταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ
δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν
τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ'
ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπί-
ϛκγ̄ ζει. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία καὶ
β βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται
τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν
εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφε-
θήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν
ϛκδ̄ τῷ μέλλοντι. *ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν,
ι καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δέν-
δρον σαπρόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. γεννή-
ματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πο-
νηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ-
ϛκε̄ δίας τὸ στόμα λαλεῖ. *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
ι ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά.
καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ,
ϛκϛ̄ ἐκβάλλει πονηρά. *λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα
ι ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι
περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λό
γων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατα-
ϛκζ̄ δικασθήσῃ. *τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμ-
ε ματέων καὶ φαρισαίων λέγοντες. διδάσκα-
ϛκη̄ λε, θέλομεν ἀπό σου σημεῖον ἰδεῖν. *ὁ δὲ ἀποκρι-
ε θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς,ση-
μεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ
μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν
ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.
ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι
μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον
ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν,
ϛκθ̄ ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν
σοφίαν σολομῶντος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος
ϛλ ὧδε. *ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλ-

Iesus autem quum sciret cogitationes illorum dixit illis, Omne regnū diuisum aduersus sese desolatur, & omnis ciuitas aut domus diuisa aduersus seipsam non stabit. Et si satanas satanam eiicit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igitur stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eiicio dæmonia, filij uestri cuius præsidio eiiciūt? Propterea ipsi iudicabūt de uobis. Quod si spiritu dei ego eiicio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnū dei. Alioqui quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa illius diripere, nisi prius uinxerit potentem, & tunc domum illius diripiet? Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non cōgregat mecum, spargit. Propterea dico uobis, Omne peccatū & conuitium remittetur hominibus, at conuitiū in spiritum non remittetur hominibus. Et quicunq; dixerit uerbū aduersus filiū hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduersus spiritū sanctū, non remittetur ei neq; in præsenti seculo neque in futuro. Aut facite arborē bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem uitiosam, & fructum illius uitiosum. Nam è fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarum quomodo potestis bona loqui, quū sitis malí? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono thesauro cordis, expromit bona: & malus homo ex malo thesauro depromit mala. Sed dico uobis, quod de quocūq; uerbo ocioso, quod loquuti fuerint homines, reddituri sunt rationem in die iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis. Tunc interrogauerūt eum quidam è scribis ac pharisæis, dicentes, Præceptor, uolumus ex te signum uidere. At ille respondens dixit illis, Generatio praua & adultera signum quærit, & signum nō dabitur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quemadmodum enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus ac tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & trib⁹ noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & cōdēnabunt eam, quod ipsi resipuerint ad prædicationē Ionæ. Et ecce plus q̄ Ionas est hoc loco. Regina Austri surget in iudicio cum generatione hac, & condēnabit eā, quod uenerit à finibus terræ, ad audiendā sapiētiam Solomonis. Et ecce plus q̄ Solomon est in hoc loco. Quum aūt immūdus spiritus exie-

θμ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. τότε λέγει, ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρονα τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
ξλ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. *ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος πρὸς
β ὄχλους, ἰδοὺ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.
ξλα *ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
β οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥς τε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινά, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.
ξλβ *ὅς τις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισ-
ε σευθήσεται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. *διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς
ξλζ λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·

μή

rit ab homine, perambulat per arentia loca, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum meam unde exiui: & quum uenerit, reperit eam uacantem, & scopis purgatã, atq; ornatam. Tunc abit, & adiũgit sibi septem alios spiritus sceleratiores se, & ingressus inhabitat illic: & fiunt postrema hominis illius, peiora primis: sic erit & generationi huic peruersæ. Quum autẽ adhuc loqueretur turbis, ecce mater & fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui. Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærẽtes tibi loqui. At ille respõdens dixit ei qui sibi renũciauerat, Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei? Et protensa manu sua in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quisquis enim fecerit uoluntatẽ patris mei qui est in cœlis, ipse meus frater & soror & mater est.

In die uero illo, egressus Iesus è domo, se XIII
dit iuxta mare, & congregatæ sunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipse nauim ingressus sederet, & uniuersa turba in littore stabat: ac dicebat illis multa p similitudines, dicẽs, Ecce exijt qui seminabat ad seminãdum, &
κσ quum seminaret, alia quidem ceciderũt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ceciderũt in loca saxosa, ubi non habebãt multum terræ, & protinus exorta sunt, propterea quod non haberent profunditatẽ terræ: quum aũt exortus esset sol, exusta sunt: & quia non habebant radicem, exaruerunt. Alia rursus ceciderunt in spinas, & insurrexerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia uero ceciderunt in terram bonam, & dederunt fructũ: aliud quidem centuplum, aliud uero sexagecuplũ, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiẽdũ, audiat. Et adeuntes discipuli dixerunt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille respõdens dixit eis, Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis aũt non est datum. Quisquis enim habet, dabit illi, & redetur abũdantior. Quisquis aũt non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis: quia uidentes non uident, & audientes non audiũt nec intelligunt. Et cõpletur in illis prophetia Esaiæ quæ dicit, Auribꝰ audietis, & nõ intelligetis, & uidẽres uidebitis, & nõ cernetis. Incrassatũ est emi cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos occluserũt

μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνιῶσι, καὶ ἐπι-
ρλδ στρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ὑμῶν δὲ μα-
ε κάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦ-
τα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν
ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι
ρλε ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * ὑμεῖς οὖν ἀ-
β κούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παν-
τὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ
συνιόντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ
ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ
παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώ-
δη σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων,
καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ
ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐ-
στιν. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν
λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀ-
κανθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀ-
κούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ
ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον,
καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν
καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκού-
ων καὶ συνιὼν, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ,
ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκον-
ρλς τα. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς,
ι λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀν-
θρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐ-
τοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλ-
θεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ
μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλά-
στησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐ-
φάνη καὶ τὰ ζιζάνια, προσελθόντες δὲ οἱ δοῦ-
λοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει τὰ ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά. ὁ δὲ ἔφη. οὔ. μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς
ρλζ δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον
β συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί. καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

ἄλλην

ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem illos. Vestri uero beati sunt oculi, quia uident: & aures uestræ, quia audiunt. Amen enim dico uobis, quòd multi prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt: & audire quæ auditis, & non audierũt. Vos igitur audite parabolam seminantis. Quum quiuis audit sermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus & rapit id quod seminatũ est in corde illius: hic est qui iuxta uiã seminatus fuit. At qui in petricosa semẽ iactum exceperat, hic est qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud: uerum non habet radicem in semetipso, sed tẽporarius est. Porrò quum inciderit afflictio, aut persequutio propter sermonem, continuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est qui uerbum audit: & cura seculi huius, deceptioq; diuitiarum suffocat sermonẽ, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit semen, hic est qui sermonem audit & intelligit, qui denique fructum quoq; reddit ac facit, alius quidem centuplum, alius uero sexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolam proposuit eis, dicẽs, Adsimilatum est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo: sed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticum, abiitq;. Quum autẽ germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliâs, dixerunt illi, Domine, nonne bonum semen seminaras in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt illi, Vis igitur abeamus & colligamus ea? At ille dixit, Non: ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cũ illis & triticũ? sinite pariter crescere utraq; usq; ad messem, & in tẽpore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimum est omnium seminum. Cæterum ubi excreuerit maximũ est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres cœli, & nidulentur in ramis illius.

Aliam

ϛλϑ * ἄλλὼ ϖαραβολὴ ἐλάλησϕν αὐτοῖς. ὁμοία
ε ὅ̀ϛὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
γυνὴ ἐνέκρυψϕν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ
ϛλθ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλάλησϕν ὁ ἰη-
ε σοῦς ἐν ϖαραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς ϖαρα-
βολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅϖως ϖληρωθῇ τὸ ῥη-
θὲν διὰ τοῦ ϖροφήτου λέγοντος. ἀνοίξω ἐν ϖαρα
βολαῖς τὸ στόμα μου, ῥεύξομαι ἀποκεκρυμμένα
ϛμ ἀϖὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους,
ι ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ ἰησοῦς. καὶ ϖροσῆλθον αὐ-
τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν
ϖαραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀϖο-
κριθεὶς, εἶϖεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπόρ-
μά ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώϖου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ
κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπόρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς
βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ ϖονηροῦ.
ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ
θερισμὸς συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερι-
σταὶ ἄγγελοί εἰσιν. ὥσϖερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζά-
νια, καὶ ϖυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συν
τελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀϖοστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώϖου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ
τῆς βασιλείας αὐτοῦ ϖάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ
τοὺς ϖοιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐ-
τοὺς εἰς τὴν καμίνον τοῦ ϖυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν-
των. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. συνήκατε ταῦτα πάν-
τα; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. ὁ δὲ εἶϖεν αὐτοῖς. διὰ
τοῦτο ϖᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώϖῳ οἰκοδε-
ϛμᾶ σπότῃ, ὅς τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
α καινὰ καὶ ϖαλαιά. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ ἰησοῦς

Aliam parabolam dixit illis, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermẽtaretur totum. Hæc omnia loquutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil loquutus est illis: ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam, qui ait, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domũ Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Explica nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semẽ, est filius hominis: ager autem est mundus. Porrò bonum semẽ, ii sunt filii regni: zizania uero sunt, filii illius mali: inimicus autem qui seminat ea, est diabolus: messis uero, consummatio seculi est: messores autẽ, angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos: & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus, stridorq; dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quem repertum homo abscõdidit: & præ gaudio quod habet super eo, abit: & omnia quæcunq; habet, uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum, simile est regnũ cœlorum homini negociatori, quærẽti pulchras margaritas: qui quum inuenisset unam pretiosam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod quum impletum fuisset, subduxerunt in littus, & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa, quæ uero mala, foras abiecerunt. Sic futurum est in consummatione seculi, uenient angeli, & segregabũt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi, Etiam domine. At ille dixit illis, Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut quum finisset

Iesus

κε περὶ ἰωάννου καὶ ἡρώδου. κϛ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

ὁ ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖ-
θεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδα-
σκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥς τε ἐκπλήτ
τεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ σοφία
αὕτη καὶ αἱ δυναμεις, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκ-
τονος υἱός; οὐχὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ λέγεται μαριὰμ,
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωσῆς καὶ σί-
μων καὶ ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶ-
σαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάν
ρμβ τα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ἰησοῦς
α εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ
πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐ-
ποίησεν ἐκεῖ δυναμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν
ρμγ αὐτῶν. * ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρώ-
β δης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς
παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς,
αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνά
ρμδ μεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. * ὁ γὰρ ἡρώδης κρατή-
β σας τὸν ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο εἰς φυ-
λακὴν διὰ ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης.
οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀπο-
κτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐ-
ρμε τὸν εἶχον. * γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρώδου, ὠρ-
ϛ χήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ,
καὶ ἤρεσε τῷ ἡρώδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγη-
σεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβα-
σθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς. δός μοι φησὶν ὧδε
ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς
συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ
πέμψας ἀπεκεφάλησεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυ-
λακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ
ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα,
καὶ ἔθαψαν αὐτό. καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ
ρμϛ ἰησοῦ. * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖ-
γ θεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀ-
κούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ
τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν
ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεραπ-
ρμζ πεύσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομέ-
α νης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγον-
τες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη πα-
ρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες
εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ
δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελ-
θεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγου-
σιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους,
καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧ-
δε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ
τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ
τοὺς

Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et quum uenisset in patriã suam, docuit in synagoga illorum, ita ut stuperẽt ac dicerent, Vnde huic sapientia hæc & uirtutes? Nónne hic est ille fabri filius? Nónne mater eius uocatur Mariam, & fratres eius Iacobus & Ioses & Simon & Iudas? & sorores illius nónne omnes apud nos sunt? Vnde igitur huic hæc omnia? Et offendebãtur super eo. Iesus autem dixit illis, Non est propheta expers honoris, nisi in patria sua & domo sua. Et non ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum. In illo tempo- XIIII
κε re audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, & dixit famulis suis, Hic est Ioannes baptista, is surrexit à mortuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam Herodes ceperat Ioãnem & uinxerat, ac posuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes, Non licet tibi habere eam. Et quum uellet eum occidere, metuebat multitudinẽ, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Quum autem celebraretur natalis Herodis, saltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iureiurando pollicitus est, se daturum illi quicquid peteret. At illa prius instructa à matre sua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis Baptistæ. Et indoluit rex: attamen propter iusiurandum & eos qui simul accumbebant, iussit ei dari: & missis carnificibus, amputauit caput Ioannis in carcere: & allatum est caput eius in patina, datumq́ est puellæ, atq́ illa obtulit matri suæ. Et accesserunt discipuli eius, & sustulerunt corpus, ac sepelierunt illud: abieruntq́ & renunciarunt Iesu. Id quum audisset Iesus, secessit illinc in naui ad desertum locum seorsim. Et quum audissent turbę, sequutæ sunt illum itinere pedestri relictis urbibus. Et egressus Iesus uidit multã turbam: & tactus est affectu misericordię erga illos, sanauitq́ ex illis qui male ualebãt. Porro quum appetisset uespera, adierunt eum discipuli ipsius dicẽtes, Desertus est locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas ut abeant in uicos, & emãt sibi cibaria. At Iesus dixit illis, Non est
κϛ illis necesse ut abeant, date illis uos qd' edãt. At illi dicũt ei, Nõ habemus hic nisi quinq́ panes & duos pisces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discũbere super gramina, sumptisq́ quinq́ panibus, ac duobus

οὓς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς οὓς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. *καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. *καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. *ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. *ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; *καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. *καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. *τότε προσέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ, ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφε-

duobus piſcibus, ſublatis in cœlum oculis, benedixit. Et quum fregiſſet dedit diſcipulis panes, diſcipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt quod ſuperfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederãt fuere uiri fermè quinquies mille, præter mulieres ac pueros. Et ſtatim cõpulit Ieſus diſcipulos ſuos, ut conſcẽderent nauim, & præcederent ſe in ripam ulteriorẽ, donec dimiſiſſet turbas. Ac dimiſsis turbis, aſcendit in montem ſolus ad orandũ. Quum aũt adueniſſet ueſpera, ſolus erat illic. Cæterũ nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uẽtus erat aduerſus. Quarta autem noctis uigilia abijt ad illos Ieſus, ambulans ſuper mare: & ubi uidiſſent eum diſcipuli ſuper mare ambulantẽ, turbati ſunt, dicentes, Spectrum eſt: ac præ metu exclamauerunt: ſed ſtatim loquutus eſt illis Ieſus, dicens, Bono animo eſte, ego ſum, ne terreamini. Reſpondens aũt illi Petrus dixit, Domine, ſi tu es, iubeto me ad te uenire ſuper aquas. At ille dixit, Veni. Et quũ deſcendiſſet è naui Petrus, ambulabat ſuper aquas, ut iret ad Ieſum. Cæterũ quum uideret uẽtum ualidũ territus eſt: & quum cœpiſſet demergi, clamauit, dicens, Domine ſerua me. Continuo autem Ieſus extenta manu apprehendit eum, & dixit illi, Exigua fiducia prædite, cur hæſitabas? Et quũ eſſent ingreſsi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adorauerũt eum, dicentes, Vere dei filius es. Et quum traiecíſſent, uenerunt in terram Genneſareth. Et quum agnouiſſent illum uiri loci illius, emiſerunt nũcios in totam undiq; finitimã regionem illam, & obtulerunt illi omnes male habentes: & obſecrabant eum, ut tantũ tangerent fimbriam ueſtimenti ipſius: & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt. Tunc accedunt ad Ieſum, qui ab Hieroſolymis uenerãt, ſcribæ & phariſæi, dicẽtes, Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionẽ ſeniorum? Non enim abluunt manus ſuas, quum edunt panem. At ille reſpondens dixit eis, Quare & uos tranſgredimini præceptum dei propter traditionem ueſtram? Nam deus præcepit, dicens, Honora patrem & matrem. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, quicquid doni à me

XV

profe

κθ πρὸς Ἡλιανανίας. λ πρὸς τὴν θρασωδυθύτητα ὄχλων.

ὠφιλκθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώσατε τὸν φόντολιν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων. ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, φυτάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, ἔφη αὐτοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

ρνε ι *τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐρανιος, ἐκριζωθήσεται. *ἄφετε αὐτούς, ὁδηγοί εἰσι,

ρνς ι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *ἀποκριθεὶς

ρνζ ι δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας

Aliâs φθόνοι ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτα ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος. κθ καὶ ἰδοὺ γυνὴ χανα-

νῖτις ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραζεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ δαβίδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον, καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,

ρνη ι οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. *ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν

ρνθ ι αὐτῷ λέγουσα. κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν. ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. *καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν, χωλοὺς, τυφλοὺς

κθ πρὸς Ἡλιανανίας. λ πρὸς τὴν θρασωδυθύτητα ὄχλων.

profecturum erat,id in tuum uertitur commodum, & non honorabit patrem ſuum aut matrem ſuam:& irritum feciſtis præceptum dei propter traditionē ueſtram.Hypocritæ,recte de uobis prędixit Heſaias dicēs, Appropinquat mihi populus hic ore ſuo & labijs me honorat,cæterū cor eorum procul abeſt à me:ſed fruſtra me colunt, docentes doctrinas,præcepta hominum.Et aduocatis ad ſe turbis dixit eis, Audite & intelligite: non quod ingreditur in os,impurat hominem,ſed quod egreditur ex ore,hoc impurum reddit hominem. Tunc accedētes diſcipuli eius dixerunt illi,Noſti phariſæos audito ſermone iſto offenſos fuiſſe? At ille reſpondens ait,Omnis plātatio quā non plantauit pater meus cœleſtis,eradicabit̄.Omittite illos,duces ſunt cæci cæcorum. Porrò ſi cæcus cæco dux fuerit,ambo in ſoueam cadent.Reſpondens aūt Petrus dixit ei, Diſſere nobis parabolā iſtam.Ieſus aūt dixit,Adhuc & uos intelligētia caretis?Nondum intelligitis quod quicquid ingreditur in os,in aluū abit,& in ſeceſſum eiicitur? At ea quæ proficiſcūtur ex ore,ex ipſo corde egrediuntur,& illa impurum reddunt hominē.Nam ex corde exeunt cogitationes malæ,cædes, adulteria,ſtupra,furta,falſa teſtimonia,conuitia.Hæc ſunt quæ impurū reddunt hominem.Ceterū illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digreſſus illinc Ieſus,receſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa quæ à finibus illis uenerat,clamabat ad illū dicens, Miſerere mei domine fili Dauid,filia mea miſere à dæmonio agitatur.Ille uero non reſpondit ei quicquam.Et accedētes diſcipuli eius rogabant illum dicentes,Amitte illā,nam clamat poſt nos. At ille reſpondens dixit,Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſraeliticæ. Illa uero uenit & adorauit eum dicens,Domine,ſuccurre mihi.At ille reſpōdens dixit, Non eſt honeſtum,ſumere panem filiorum & obijcere catellis. Hæc autem reſpondit, Certe domine:etenim catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Tunc reſpōdens Ieſus dixit illi,O mulier magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut uis. Et ſanata fuit filia eius ex eo tēpore.Et pgreſſus illinc Ieſus,uenit iuxta mare Galileæ,& cōſcenſo mōte ſedebat illic.Et acceſſerūt ad eum turbæ multæ,ducētes ſecū claudos,cæ

φλοὺς cos

λα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. λβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. λγ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.

φλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεραπεύσεν αὐτούς. ὥς τε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν, καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μή ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥς τε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ, καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. *καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά. καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς στυγνάζων. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; *γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. *καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. *οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν, προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. *ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄν-

cos, mutos, mutilos, & alios multos. & abiecerunt eos ad pedes Iesu: & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ sint, quum uiderent mutos loqui, mutilos esse sanos, claudos ambulare, cæcos uidere, & glorificabant deum Israel. Iesus autē uocatis ad se discipulis suis dixit, Miseret me turbæ, ꝓpterea quod iam triduū perseuerant apud me, & non habent quod edāt: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiāt in uia. Et dicūt ei discipuli eius, Vnde nobis in solitudine panes tam multi, ut saturemus turbam tantam? Et dicit illis Iesus, Quot panes habetis? At illi dicūt, Septem, & paucos pisciculos. Et iussit turbas discūbere in terra. Et sumpsit septem panes ac pisces: & postq̄ gratias egisset, fregit, deditq́ discipulis suis: discipuli uero turbę: comederuntq́ omnes, & saturati sunt: & sustulerūt quod supererat fragmētorū, septem sportulas plenas. At ij qui comederāt, erant quater mille uiri, præter mulieres & pueros. Et dimissis turbis, conscēdit nauim, uenitq́ in fines Magdala. Et aggressi pharisæi unà XVI
cum sadducæis tentantes rogabant eum, ut signum è cœlo ostēderet sibi. At ille respondens dixit eis, Quum cœperit esse uespera, dicitis: serenitas erit, nam rubet cœlū: & mane, hodie tempestas, rubet enim cœlū triste. Hypocritæ, faciem cœli scitis dijudicare, signa uero temporū non potestis? Natio praua & adultera signū requirit, & signum nō dabitur ei, nisi signū Ionæ prophetæ. Et relictis illis abijt. Et quū uenissent discipuli eius in ulteriorē ripam, per obliuionē non sumpserant panes. Iesus aūt dixit illis, Videte & cauete à fermento pharisæorū ac sadducæorū. At illi reputabāt intra sese dicētes, Panes non sumpsim⁹. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis: q̄d cogitatis intra uosipsos, ò parū fidētes, ꝙ panes nō sumpseritis? Nōdū intelligitis neq́ memoria tenetis, q̄nq́ illos panes quū homines essent q̄nquies mille, & quot cophinos sustuleritis? neq́ septē illos panes quum homines essent quater mille, & quot sportas acceperitis? qui fit ut nō intelligatis me nō de pane dixisse uobis illud, ut caueretis à fermēto pharisæorū & sadducæorum? Tūc intellexerūt ꝙ nō iussisset cauere à fermēto panis, sed à doctrina pharisęorū & sadducęorum. Quū uenisset aūt Iesus in partes Cęsareę ei⁹, quę cognominat̄ Philippi, interrogauit discipulos suos, dicēs: quē me dicūt

οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς, εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν τῷ ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς

homines esse filium illum hominis? Illi uero dicebant, Alij quidem Ioannem baptistam, alij uero Heliam, alij uero Hieremiam, aut unum de numero prophetarũ. Dicit illis, At uos quem me dicitis esse? Respondens aũt Simon Petrus dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuentis. Et respondens Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. At ego uicissim tibi dico, quòd tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo meam ecclesiam, & portę inferorum non ualebũt aduersus illam. Et dabo tibi claues regni cœlorum. Et quicquid alligaueris in terra, erit alligatum in cœlis: & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis. Tunc edixit discipulis suis, ne cui dicerent, quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tempore cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hierosolymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotũ & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et quum abduxisset eum Petrus, cœpit illũ increpare, dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille conuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi: quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, ac sequatur me. Qui enim uoluerit animã suã seruare, perdet eam. Rursus, Qui perdiderit animã suã mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam suam? Futurum est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuicq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint filium hominis ue- XVII
nientem in regno suo. Et post dies sex, assumit Iesus Petrum ac Iacobum & Ioãnem fratrem eius, & subducit illos in mõtem excelsum seorsum, transformatusq; est coram illis: & splenduit facies eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt candida, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses & Helias cum illo colloquentes. Respondens autem Petrus dixit Iesu, Domine, bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria tabernacula

λε περὶ τῶν σελήνιαζομένου. λϛ περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδραχμα.

νὰς, σοι μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἡλίᾳ μίαν. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτοὺς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπαίραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων. μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλ-
ρογ θεῖν πρῶτον; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν
ς αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βα-
ροδ πτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. * καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς
β τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σελήνιαζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας
ροε ἐκείνης. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ ἰη-
ε σοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μεταβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ
ροϛ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * ἀ-
β ναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυ-
ροζ πήθησαν σφόδρα. * ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς
ι καπερναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ

bernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc eo loquẽte, ecce nubes lucida obumbrauit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum est, ipsum audite. Et quum hæc audissent discipuli, procide runt in faciẽ suã, & territi sunt uehementer. Et accedens Iesus tetigit illos, dixitq́, Surgite, & ne timeatis. Vbi uero sustulissent oculos suos neminẽ uidebant, nisi Iesum solum. Et quũ descẽderent de monte, præcepit illis Iesus, dicẽs, Ne cui dixeritis uisionẽ, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli sui, dicẽtes, Cur igitur scribę dicunt, ꝙ Heliam oporteat uenire prius? Iesus autem respõdens dixit illis, Helias quidẽ ueniet prius, & restituet omnia. Cæterũ dico uobis, Heliam iam uenisse, & non agnouerũt eum: sed fecerunt in eo quæcunq́ uoluerũt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, ꝙ de Ioanne baptista dixisset ipsis. Et quum uenissent ad turbam, accessit ad eum homo quidam, flectens genua illi, dicensq́, Domi-
λε ne, miserere filij mei, quoniã lunaticus est, & misere affligitur: nam sæpe cadit in ignẽ, & sæpe in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare. Respõdens autem Iesus dixit, O natio incredula & distorta, quousq́ tandem ero uobiscum? usq́ quo patiar uos? adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & sanatus est puer à tempore illo. Tunc accedentes discipuli ad Iesum seorsum, dixerunt, Quare nos nõ potuimus eijcere illud? Iesus autem dixit illis, Propter incredulitatem uestram. Amẽ quippe dico uobis, si habeatis fidẽ sicut granũ sinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit neq́ quicquã impossibile erit uobis. Sed hoc genus non egreditur, nisi per deprecationẽ & ieiuniũ. Quum autem uersarentur in Galilæa, dixit illis Iesus, Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. Et mœrore affecti sunt uehementer. Quum autem ue-
λϛ nissent in oppidum Capernaum, accesserũt qui didrachma solent accipere ad Petrum, dixeruntq́, Præceptor uester num soluit didrachma? Dicit, Etiam. Et quum ingressus fuisset in domum, præuenit illum Iesus, dicens, Quid tibi uidet̃ Simon? Reges terræ

ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν
υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ πέ-
τρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἄρα
γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλί-
σωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλ-
λε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαντα πρῶτον ἰχθῦν
ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα,
ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

γοθ * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ
β ἰησοῦ, λέγοντες. τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰη-
σοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶ-
πεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γέ-
νησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βα
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον
γοι τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται. * ὃς δ'
β ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευ-
όντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύ-
λος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατα-
πον τισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κό
σμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ
σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ
γοια σκάνδαλον ἔρχεται. * εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς
ε σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλε
ἀπὸ σου. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχον-
τα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλ-
μός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε
ἀπὸ σου. καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν
εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
γοιβ τὴν γέενναν τοῦ πυρός. * ὁρᾶτε μὴ καταφρο-
ι νήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν,
ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέ-
πουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπ-
γοιγ λωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀν-
ε θρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐ-
τῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη,
πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται
εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πε-
πλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν
γοιδ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται
ἓν τῶν μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ
ε ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μετα-
ξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδη-
γοιε σας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, πα-
ράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος
δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ
παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς
ἐκκλη-

à quibus accipiunt tributa aut censum? à filijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus, Ab alienis. Ait illi Iesus, Ergo liberi sūt filij. Verum ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies staterē: acceptū eum da illis pro me & te. In illo tempore accesserūt discipuli ad XVIII
λζ Iesum, dicētes, Quis maximus est in regno cœlorum? Et accersitū ad se puerum Iesus, statuit in medio illorum, & dixit, Amē dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur demiserit semetipsum, sicut est puer iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autē offenderit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspēdatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim ut ueniant offendicula, uerūtamen uæ homini per quem offendiculū uenit. Quod si manus tua, uel pes tuus, obstaculo est tibi, abcide eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam ingredi claudum aut mutilum, potius quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, crue eum, & proijce abs te. Bonū est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennā ignis. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quòd angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini cētum oues, λη & errauerit una ex eis, nónne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam, Amen dico uobis, gaudet super ea magis quàm super nonagintanouē, quæ non errauerunt. Sic non est uolūtas coram patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eū inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos: ut in ore duorū aut trium testium consistat omne uerbū. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si eccle-

λθ περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα.

ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς
ρπε καὶ ὁ τελώνης. *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήση-
ζ τε ὑπὲρ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ
ὅσα ἐὰν λύσητε ὑπὲρ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ
ρπϛ οὐρανῷ. *πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν
ι συμφωνήσωσιν ὑπὲρ τῆς γῆς, περὶ πάντος πράγμα-
τος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ
τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέ-
ρπζ σῳ αὐτῶν. *τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ πέτρος
ε εἶπεν. κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός
μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομη-
ρπη κοντάκις ἑπτά. *διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία
ι τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνά-
ραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ
αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης
μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦ-
ναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,
καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα
ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος,
προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε, μακροθύμησον
ἐπ' ἐμοὶ, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς
δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν,
καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦ-
λος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς
ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐ-
τὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι, ὅτι ὀφείλεις. πε-
σὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέ-
γων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ πάντα ἀποδώ-
σω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐ-
τὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόν-
τες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθη-
σαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ
ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσά-
μενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. δοῦλε
πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι,
ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι
τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; καὶ
ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς
βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμε-
νον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος
ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παρα-
ρπθ πτώματα αὐτῶν. *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
ς ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας
πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄ-
χλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ
προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐ-
τὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπο-
λῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;
ὁ δὲ

ecclesiam nõ audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcũq; alligaueritis super terram, erũt ligata in cœlo: & quæcũq; solueritis super terram, erũt soluta in cœlo. Rursum dico uobis, ꝙ si duo ex uobis cõsenserint super terram, de omni re quãcunq; petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meꝰ, & remittam ei? Num usq; septies? Dicit illi Iesus, Non dico tibi usq; septies, sed usque septuagies septies. Ideo adsimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit cõferre rationem cum seruis suis. Et quum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem milia talentorũ. Cæterũ quum is non esset soluẽdo, iussit eum dominus uenũdari & uxorem eius & liberos & omnia quę habebat, ac fieri solutionem. Procidens autem seruus ille adorabat eum, dicens, Domine, esto patiẽs erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienũ remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi cẽtum denarios: & iniecta in eũ manu, obtorto collo trahebat, dicens, Solue quod debes. Et procidens conseruus eius rogabat eũ, dicens, Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abijt & coniecit eum in carcerẽ, donec redderet debitũ. Porrò quum uidissent conserui eius quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntq; domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi, Serue sceleste, totum debitum illud remisi tibi, quum obsecrasses me: nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus erã? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisq; fratri ex cordibus uestris delicta illorum. Et factum est quum consummasset Iesus sermones hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trans Iordanem, & sequutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes ei, Licet'ne homini diuortium facere cum uxore sua, qualibet ex causa?

XIX

μ πρὸς τ ἐπερωτήσαντ᾽ αὐ ἐξεστιν ἀπολῦσαι τ γυναῖκα. μα πρὸς τ ἐπερωτήσαντος πλησίο τ ἰησοῦ.

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τ πατέρα, & τ μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥς τε οὐκέτι εἰσὶ δύο ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ᾽ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.

μ Qui respondens ait eis, An non legistis, ϕ is qui fecit ab initio, masculũ & fœminam fecit eos? Et dixit, Propterea deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ, & erũt duo in carnem unam. Itaq; iam nõ sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt illi, Cur ergo Moses iussit dare libellum repudij, ac dimittere eam? Ait illis, Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterum ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quòd quicunq; repudiauerit uxorẽ suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicũt ei discipuli eius, Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis, Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sũt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis, Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me uenire, talium est enim regnum cœlorum. Et quum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternã? Qui dixit ei, Cur me uocas bonum? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Quod si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Nõ falsum dices testimoniũ. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescẽs, Omnia hæc seruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus, Si uis perfectus esse, uade, uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Quum audisset autẽ adolescens eum sermonẽ, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis, Amen dico uobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli

μ λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται.

μα λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ᾽ οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.

μβ τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας θῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ θεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

μγ καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. τὸ. οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος. πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου. τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μα θηταὶ

μγ Qui respondens ait eis, An non legistis, ϕ is qui fecit ab initio, masculũ & fœminam fecit eos? Et dixit, Propterea deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ, & erũt duo in carnem unam. Itaq; iam nõ sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt illi, Cur ergo Moses iussit dare libellum repudij, ac dimittere eam? Ait illis, Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterum ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quòd quicunq; repudiauerit uxorẽ suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicũt ei discipuli eius, Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis, Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sũt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis, Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me uenire, talium est enim regnum cœlorum. Et quum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce

μα unus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternã? Qui dixit ei, Cur me uocas bonum? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Quod si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Nõ falsum dices testimoniũ. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescẽs, Omnia hæc seruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus, Si uis perfectus esse, uade, uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Quum audisset autẽ adolescens eum sermonẽ, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis, Amen dico uobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli

θητὰ

μβ περὶ τῶν μισθουμένων ἐργατῶν.

θηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες.
τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰη-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνα-
τόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.
ρϛε * τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. ἰδοὺ
ι ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι,
ρϛζ τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. * ἀ-
ε μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντέ
μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε
καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς
ρϛη δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. * καὶ πᾶς ὃς ἀφῆ-
β κεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέ-
ρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς,
ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασιονα
ρϛθ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. * πολ
β λοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι
σ πρῶτοι. * ὁμοία γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
ι οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅς τις ἐξῆλθεν
ἅμα πρωὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπε-
λῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργα-
τῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐ-
τοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν πε-
ρὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν
τῇ ἀγορᾷ ἀργοὺς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν. ὑπάγετε
καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δικαι-
ον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν δὲ ἐξελ-
θὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν
ὡσάντως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελ-
θὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐ
τοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέ-
γουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει
αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,
καὶ ὃ ἂν ᾖ δικαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης,
λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ
αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐ-
τοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων
ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑν-
δεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόν-
τες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται,
καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες
δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες.
ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν καὶ ἴσους
ὑμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς
ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηνα-
ρίου συνεφώνησάς μοι; ἄρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε.
θέλω δὲ τοῦτο τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καί σοι. ἢ οὐκ
ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφ-
θαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰ-
μι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶ-
τοι ἔσχατοι. πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ
ἐκλεκτοί

puli expauerunt ualde, dicentes, Quis ergo
potest saluus fieri? Intuitus autem illos Ie-
sus dixit illis, Apud homines hoc impossi-
bile est, apud deum autem omnia possibi-
lia sunt. Tunc respōdens Petrus dixit ei, Ec-
ce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus
te: quid ergo erit nobis. Iesus autem dixit il-
lis, Amē dico uobis, ꝙ uos qui sequuti estis
me in regeneratione, quum sederit filius ho
minis in sede maiestatis suæ, sedebitis &
uos super sedes duodecim, iudicantes duo-
decim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit
domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem,
aut matrē, aut uxorem, aut filios, aut agros
propter nomen meum, centuplum accipiet,
& uitæ æternæ sortietur hæreditatē. Multi
autem primi erunt nouissimi, & nouissimi
μβ primi. Nam simile est regnum cœlorū XX
homini patrifamiliâs, qui exijt primo statim
diluculo ad conducēdos operarios in uineā
suam. Conuētione aūt facta cum operarijs
in singulos dies denario, misit eos in uineā
suam. Et egressus circiter horam tertiam, ui
dit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit,
Ite & uos in uineam, & quodcunq; iustum
fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Rur-
sum aūt exijt circiter sextā & nonam horā,
& fecit similiter. Circa undecimā uero exijt
& inuenit alios stantes ociosos, ac dicit illis,
Cur hic statis totum diem ociosi? Dicunt ei,
Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Abite
& uos in uineam, & quicquid fuerit iustum
accipietis. Quum aūt uespera facta esset, di
cit domin⁹ uineæ ꝓcuratori suo, Voca ope
rarios, & redde illis mercedē incipiens a po-
stremis usq; ad primos. Et quum uenissent
qui circa undecimā horā uenerāt, acceperūt
singuli denariū. Venientes aūt & primi, ar-
bitrati sunt ꝙ plus essent accepturi, & acce-
perunt ipsi quoq; singuli denariū. Et quum
accepissent, murmurabāt aduersus patrēfa-
miliâs, dicentes, Hi nouissimi unam horam
fuerunt in opere, & illos pares nobis fecisti,
qui portauimus pondus diei & æstū. At ille
respōdens uni eorum, dixit, Amice, non fa-
cio tibi iniuriam: nonne denario pactus es
mecum? tolle quod tuum est, & abi. uolo au
tem huic nouissimo dare sicut & tibi. An
nō licet mihi quod uolo facere in reb⁹ meis?
An oculus tuus malus est, quod ego bonus
sim? Sic nouissimi erunt primi, & primi no-
uissimi. Multi enim sunt uocati, pauci uero

μϛ̄ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. μδ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. με περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου.

σᾱ ἐκλεκτοί. *καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσό-
β λυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ'
ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ ἀναβαί-
νομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμμα-
τεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ
παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖ-
ξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρί-
σβ τῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. *τότε προσῆλθεν
ς αὐτῷ ἡ μητὴρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν
υἱῶν αὐτῆς. προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ'
αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ.
εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ
δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασι-
λείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. οὐκ οἴ-
δατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον,
ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ,
δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν
μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζο-
μαι, βαπτισθήσεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν
μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
σγ̄ ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. *καὶ
β ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν
δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος
αὐτοὺς, εἶπεν. οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθ-
νῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κα-
τεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν,
ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑ-
μῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶ-
σδ τος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. *ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
δ θρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆ-
σαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
σε πολλῶν. *καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱεριχῶ,
β ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυ-
φλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι
ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς
κύριε υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς,
ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέγοντες.
ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐ-
φώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;
λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφ-
θαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλ
μῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλ
σς μοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱε-
β ροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν
ἐλαιῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητάς, λέ-
γων αὐτοῖς, πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναν
τι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ
πῶλον μετ' αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐὰν
σζ τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρεί-
ζ αν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς, *τοῦτο δὲ
ὅλον

electi. Et ascendens Iesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos suos solos in uia, & ait illis, Ecce conscendimus Hierosolyma, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum ac scribis, & condēnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandū, & crucifigendū, & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorās & petēs aliquid ab eo. At ille dicit ei, Quid uis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dextram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondens autē Iesus dixit, Nescitis quid petitis. Potestis bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus. Ait illis, Poculū quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autē ad dexterā meam & sinistram meam, non est meum dare, sed ijs cōtinget, quibus paratū est à patre meo. Et quū audissent decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem uocauit eos ad se, & ait, Scitis quod principes gentiū dominētur illis: & qui magni sunt, potestatem exerceant in eas. Non ita erit inter uos, sed quicūq; uoluerit inter uos magnus fieri, sit uester minister: & qui uoluerit inter uos primus esse, sit uester seruus. Sicut filius hominis nō uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret: utq; daret animā suam redemptionem pro multis. Et egrediētibus illis ab Hiericho, sequuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedētes iuxta uiam, quum audissent quòd Iesus transiret, clamauerunt dicentes, Domine miserere nostri fili Dauid. Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes, Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait, Quid uultis ut faciā uobis? Dicunt illi, Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum: & confestim uisum receperunt oculi illorum, & sequuti sunt eum.

Et quū appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Betphage ad montem oliuarū, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis, Ite in castellū quod contra uos est, & statim inuenietis asinam alligatā, & pullū cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet, & confestim emittet eos. Hoc autem totum

ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προ-
φήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών. ἰδοὺ
ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾷος, καὶ ὑπὸ βεβη-
σῆ κὼς ὑπὸ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. * πο-
β ρευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς
προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ
τὸν πῶλον. καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμά-
τια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθησαν ἐπάνω αὐτῆς. ὁ δὲ
πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν
τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δέν-
σθ δρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. * οἱ δὲ ὄχλοι οἱ
α προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέ-
γοντες. ὡς ἀννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ. εὐλογημένος
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀννὰ ἐν τοῖς
σι ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυ-
ι μα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα. τίς ἐστιν οὗ-
τος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ προ-
σια φήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. * καὶ εἰ-
α σῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβα-
λε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας
ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν
κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων
τὰς περιστερὰς. καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται.
ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. ὑμεῖς
σιβ δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ
ι προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ,
σιγ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες οἱ ἀρχιε-
ς ρεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν.
καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέ-
γοντας, ὡς ἀννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, ἠγανάκτησαν,
καὶ εἶπον αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ
ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι
ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτί-
σιδ σω αἶνον; * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω
ς τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

πρωΐας δὲ ἐπαναγὼν εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν
καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ὑπὸ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐ-
τὴν. καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον,
καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς
τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ
ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς
σιε παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
ς ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς
ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρ-
σιϛ θητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. * καὶ
δ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύον-
σιζ τες, λήψεσθε. * καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προ-
β σῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσ-
βύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποιᾷ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποι-
εῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα. ὃν

ἐὰν

tōtum factum est ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit tibi mãsuetus, & sedens super asinam & pullũ filium subiugalis. Euntes autẽ discipuli fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerũt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua & eum super illa collocarũt. Plurima autem turba strauerunt uestimẽta sua in uia. Alij uero cædebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebant & quæ sequebant̃ clamabant dicentes, Hos anna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et quũ intrasset Hierosolyma, commota est uniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? Turbæ autem dicebãt, Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templũ dei, & eijciebat omnes uendentes & emẽtes in templo, mensasq; nummulariorum, & cathedras uẽdentiũ columbas euertit, & dixit eis: Scriptũ est, Domus mea, domus deprecationis uocabit̃. At uos fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Quum uidissent principes sacerdotũ & scribæ mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, dicentes, Hos anna filio Dauid: indignati sunt, & dixerũt ei, Audis quid isti dicunt? Iesus autem dicit eis, Quid ni? Nunquam legistis, Ex ore infantium & lactẽtium perfecisti laudem? Et relictis illis exijt è ciuitate in Bethaniam, & diuersatus est illic. Mane autem reuertẽs in ciuitatem, esurijt. Et quum uidisset fici arborem unam in uia, uenit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia tantum: & ait illi, Ne post hac ex te fructus nascatur in æternũ. Et arefacta est continuo ficus. Et eo uiso discipuli mirati sunt, dicentes, Quomodo continuo exaruit ficus? Respondens aũt Iesus ait eis, Amen dico uobis, si habueritis fidem, & nõ hæsitaueritis, non solum hoc quod accidit ficui facietis, uerũ etiam si monti huic dixeritis, Tollere, & proijce te in mare: fiet. Et omnia quæcunq; petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et quum uenisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotũ & seniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istam autoritatẽ? Respõdens aũt Iesus dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddam, quod si di

μθ πρὸς τὴν δύο υἱοὺς παραβολήν. ν πρὸς τὸ ἀμπελῶνος.

ἐὰν εἴπητέ μοι, διατοῦτο ὑμῖν ὁρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες τῷ ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. *τί δὲ ὑμῖν δο- μθ
σιῶ κεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν
1 τῷ πρώτῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν ἐγώ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ. οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πι- σιθ
στεῦσαι αὐτῷ. *ἄλλην παραβολὴν ἀκούσα- ν
β τε. ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅς τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνόν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλη σαν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω νίας. παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀφαι- σθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει

si dixeritis mihi,& ego uobis dicã qua auto ritate hæc faciam. Baptiſmus Ioannis unde erat: è cœlo an ex hominibus? At illi cogita bant apud ſe,dicentes,Si dixerimus è cœlo, dicet nobis,Quare ergo non credidiſtis illi? Sin aũt dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habẽt Ioannẽ ut pro/ phetam. Et reſpõdentes Ieſu,dixerunt, Ne/ ſcimus. Ait illis & ipſe. Nec ego dico uobis μθ qua autoritate hæc faciam. Quid aũt uobis uidetur? Homo habebat duos filios,& acce dens ad priorem dixit,Fili,uade hodie ope/ rare in uinea mea. Ille aũt reſpõdens ait, No lo,poſtea uero pœnitentia motus,abiit. Ac/ cedens aũt ad alterum,dixit ſimiliter. At ille reſpondens ait, Ego domine,& non abiit. Vter è duob⁹ fecit quod uoluit pater? Et di/ cunt ei,Prior. Dicit illis Ieſus,Amẽ dico uo/ bis,ꝙ publicani & meretrices prędũt uos in regnum dei. Venit enim ad uos Ioannes per uiam iuſtitiæ,& nõ credidiſtis ei: publi/ cani autẽ & meretrices crediderunt ei. Vos aũt quum uidiſſetis non fuiſtis cõmoti pœ nitentia poſtea,ut crederetis ei. Aliam para/ bolam audite,Homo quidã erat paterfami/ liâs,qui plantauit uineam,& ſepem circũde dit ei: & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim,& locauit eam agricolis,ac peregre profectus eſt. Quum aũt tempus fructuum appropinquaſſet,miſit ſeruos ſuos ad agri/ colas,ut acciperent fructus ipſius. Et agrico læ apprehenſis ſeruis eius,alium ceciderũt, alium occiderunt,alium uero lapidauerũt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prioribus,& fecerunt illis ſimiliter. Nouiſsime autẽ miſit ad eos filium ſuum,dicens,Reuerebũtur fi/ lium meum. Agricolę autem uiſo filio,dixe rũt intra ſe,Hic eſt hæres,uenite occidamus eum,& occupemus hæreditatẽ eius. Et ap/ prehenſum eum,eiecerunt ex uinea,& occi derunt. Quũ ergo uenerit dominus uineæ, quid faciet agricolis illis? Aiũt illi,Mali quũ ſint,male perdet illos: & uineã ſuam locabit alijs agricolis,qui reddent ei fructũ tempori bus ſuis. Dicit illis Ieſus,Nunquã legiſtis in ſcripturis,Lapidẽ quem reprobauerũt ædi/ ficantes,hic factus eſt in caput anguli. A do mino factũ eſt hoc,& eſt mirabile in oculis noſtris? Ideo dico uobis, auferetur à uobis regnum dei,& dabitur genti faciẽti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur; ſuper quem uero ceciderit, conteret

σκ λικμήσει αὐτόν. *καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς
α καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν,
ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆ-
σαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφή-
σκα τὴν αὐτὸν εἶχον. *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, πάλιν
ε εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. ὁμοιώθη ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐ-
ποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γά-
μους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλ-
λους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ
τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτι-
στὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γά-
μους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν
ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. οἱ δὲ λοι-
ποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ
ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργίσθη, καὶ
πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς
φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.
τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοι-
μός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύε-
σθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν
εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόν-
τες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰ ὁδοὺς, συνήγαγον πάν-
τας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ
σκβ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. *εἰσελθὼν δὲ ὁ
ι βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ
ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ
λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων
ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βα-
σιλεὺς τοῖς διακόνοις. δήσαντες αὐτοῦ πόδας
καὶ χεῖρας ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτε-
ρον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν-
σκγ τῶν. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. *τό-
β τε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον,
ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλου-
σιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν,
λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει
σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώ-
πων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον
καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν,
εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι
τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δη-
ναρίον. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ
ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ
τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμα-
σαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ἐν ἐκείνῃ
τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέ-
γοντες, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐ-
τὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις
ἀπθάνῃ

conteret eum. Et quum audissent principes sacerdotũ ac pharisęi parabolas eius, cognouerũt quod de se diceret. Et quærẽtes illi manus inijcere, timuerunt turbas, quoniã tanq̃ prophetã eum habebant. Et respondens Iesus, iterũ dixit eis per parabolas, & ait, Simile factum est regnũ cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & emisit seruos suos, ut uocarẽt inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus emisit alios seruos dicens, Dicite inuitatis, ecce prandiũ meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi aũt neglexerunt & abierunt, alius in uillam suam, alius uero ad negociationẽ suã. Reliqui uero tenuerunt seruos eius, & cõtumelijs affectos occiderunt. Rex autem quum audisset iratus est, & missis exercitib⁹ suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succẽdit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarũ, & quotcũq; inueneritis uocate ad nuptias. Et egressi serui eius in uias, congregauerũt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ discũbentibus. Ingressus aũt rex ut uideret discũbentes, ubi uidit illic hominẽ non uestitum ueste nuptiali, ait illi, Amice, quomodo huc intrasti, nõ habẽs uestem nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris, Ligatis pedibus & manib⁹ eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentiũ. Multi enim sũt uocati, pauci uero electi. Tunc abeũtes pharisæi consiliũ ceperunt, ut illaquearent eum in sermone. Et ad illum emittunt discipulos suos cum Herodianis, dicẽtes, Magister, scimus ꝙ uerax sis, & uiam dei in ueritate doceas, neq; cures quenquam: non enim respicis personam hominũ. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malicia eorum, ait, Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis, Cuius est imago hæc & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionẽ, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit, si quis mortuus

νδ περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. νε περὶ τῶν τῶν κυρίου ἐπερωτήσεως. νϛ περὶ τῶν ταλανισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων.

ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἵνα γαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι
σκδ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. *οἱ δὲ φα-
ς ρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ
σκε προφῆται κρέμανται. *συνηγμένων δὲ τῶν φαρι
β σαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῷ
σκϛ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. *εἰ οὖν
β δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπε-
σκζ ρωτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἔτι. *τότε ὁ ἰησοῦς ἐλα-
ι λησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. λέγων. ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι.
σκη *δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστα-
ε κτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι
σκθ αὐτά. *πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς
β τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσί τε τὰς πρω

τοκλισίας

mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorē illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autē apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est: ac nō habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo: similiter secūdus & tertius usq; ad septimum. Nouissime autē omniū defuncta est & mulier. In resurrectione ergo cuius è septem illis erit uxor? Omnes enim habuerūt eam. Respondens aūt Iesus ait illis, Erratis, nescientes scripturas neq; uirtutē dei. In resurrectione enim neq; matrimoniū contrahunt, neq; elocātur, sed sunt sicut angeli dei in cœlo. De resurrectione uero mortuorū, non legistis quod uobis dictū est à deo, qui ait, Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob? Deus non est deus mortuorum, sed uiuentiū. Et quū audissent turbæ, stupuerunt de doctrina eius. Pharisæi autē quum audissent, q̄ obturasset os sadducęis,
νδ conuenerunt in unum: & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quispiam, tentans eum & dicens, Magister, quod est mandatū magnū in lege? Ait illi Iesus, Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. hoc est primum & magnū mandatū. Secundū autem simile est huic, Diliges proximū tuum perinde atq; teipsum. In his duobus mandatis tota lex & prophetæ pendent. Congregatis
νε autem pharisæis interrogauit eos Iesus, dicens, Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicūt ei, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eū dominū, dicens, Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos, subsellium pedū tuorum. Si ergo Dauid uocat eum dominū, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere quicq̄, neq;
νϛ ausus fuit quisquam ex eo die eum amplius interrogare. Tunc Iesus loquutus est ad XXIII turbas & ad discipulos suos dicens, In cathedra Mosi sedēt scribæ & pharisæi: omnia ergo quęcūq; iusserint uos seruare, seruate & facite: secundū uero opera eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Colligāt em̄ onera grauia, difficiliaq; portatu, & imponūt in humeros hominū, cæterum digito suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt in hoc, ut spectentur ab hominibus. Dilatant aūt phylacteria sua, & magnificant fimbrias palliorū suorū. Amantq; primos

πλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
σλ πων ῥαββεί. *ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί. εἷς
ι γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί. εἷς
σλε γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός. *ὁ δὲ
ε μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅς τις δὲ ὑ-
ψώσει ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς τις ταπει-
σλβ νώσει ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. *οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμ-
ε ματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. *οὐαὶ ὑμῖν γραμμα-
σλζ τεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε
ι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι, διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑ-
μῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὅς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ
σλη ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ
θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. *οὐαὶ
ε ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔ-
σλθ δει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. *ὁδηγοὶ τυ-
ι φλοὶ οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
σλι καταπίνοντες. *οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φα-
ε ρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθα-
σλκ ρόν. *οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο-
ε κριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δέ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτω

καὶ

mos accubitus in cœnis,& primo sedere loco in conciliis,& salutationes in foro,& uocari ab hominibus rabbi. Vos aũt nolite uocari rabbi:unus est eñ magister uester,nempe Christus:omnes aũt uos,fratres estis. Et patrẽ nolite uocare uobis in terra:unus est enim pater uester,qui in cœlis est. Nec uocemini magistri, unus enim uester est magister,nempe Christus. Qui maximus est uestrum,erit minister uester. Qui aũt se exaltauerit,humiliabit̃:& qui se humiliauerit,exaltabitur. Væ autẽ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ,quia claditis regnũ cœlorũ ante homines:uos enim non intratis,nec aduenientes sinitis intrare. Vę uobis scribę & pharisæi hypocritæ,qa comeditis domos uiduarum:idcꝫ prætextu prolixæ precationis,propter hoc grauius puniemini. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ,qa circũitis mare & aridã,ut faciatis unũ proselytũ:& quum fuerit factus,facitis eum filium gehẽnæ duplo magis q̃ uos estis. Væ uobis duces cęci, quia dicitis,Quicũcꝫ iurauerit per tẽplum, nihil est:qui autẽ iurauerit per aurũ templi, reus est. Stulti & cæci,utrũ enim maius est, aurum,an templũ,quod sanctificat aurum? Et quicũcꝫ iurauerit per altare,nihil est:qui cuncꝫ aũt iurauerit per donum quod est super illud,reus est. Stulti ac cęci,utrum enim maius est,donum,an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurauerit per altare,iurat per ipsum & per omnia quæ sup illud sunt. Et qui iurauerit per templũ,iurat per illud & per eum qui habitat in ipso. Et qui iurauerit per cœlum,iurat per thronum dei,& per eum qui sedet super illum. Væ uobis scribę & pharisæi hypocritæ,quia decimatis mentham & anethum & cyminum,& reliquistis quæ grauiora sunt legis,iudicium & misericordiam ac fidem:hæc oportuit facere, & illa non omittere:duces cæci,excolantes culicem,camelum autem glutiẽtes. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ,quia purgatis exteriorem poculi patinæcꝫ partem: cæterum intus plena sunt rapina & intemperantia. Pharisæe cæce,purga prius quod est intra poculum & patinam,ut & exteriores horum partes purę reddantur. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ,quia similes estis sepulchris dealbatis,quæ foris quidem apparẽt speciosa,intus uero plena sunt ossibus mortuorum,omnícꝫ spurcitia. Sic,

νζ περὶ τῆς συντελείας.

καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνο-
σλη μίας. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο
ε κριταὶ, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφη-
τῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέ-
γετε. εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡ-
μῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
τῶν προφητῶν. ὥς τε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί
σλθ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. * καὶ ὑ-
ι μεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀὲρ τῆς
σμ κρίσεως τῆς γεέννης; * διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
ε στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμ
ματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσε-
τε. καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν,
ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυνό-
μενον ὑπὲρ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ τοῦ δι-
καίου ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου υἱοῦ βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστη-
ρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ
σμα τὴν γενεὰν ταύτην. * ἱερουσαλὴμ, ἱερουσαλὴμ
ε ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα
τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέ-
λησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον
ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέ-
ρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδη-
τε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχό-
σμβ μενος ἐν ὀνόματι κυρίου. * καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰη-
β σοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς
τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ βλέπετε
πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.
σμγ * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐ- νζ
β λαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν,
λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί
τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντε-
λείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
γοντες. ἐγώ εἰμι ὁ χριστὸς, καὶ πολλοὺς πλανή-
σουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀ-
κοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ
πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερ-
θήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία
ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ
σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ
σμδ ὠδίνων. * τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλί-
α ψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισού-
μενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.
καὶ

& uos, foris quidem apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis fictione & iniquitate. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarũ & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non fuissemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaq; testimonio estis uobismet ipsis, quòd filij sitis eorum qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete mensuram patrum uestrorum. Serpentes, progenies uiperarum, quomodo effugietis iudiciũ gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in synagogis uestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatẽ, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti usq; ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico uobis, uenient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui congregare filios tuos: quemadmodũ gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis? Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, haudquaquã me uidebitis post hac, donec dicatis, Benedictus qui uenit in nomine domini. Et egressus Iesus discedebat à templo, & accesserũt discipuli eius, ut ostenderent ei structuras templi. Iesus autem dixit illis, Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur. Sedente autem eo in monte oliuarum, accesserũt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & cõsummationis seculi? Et respondens Iesus dixit eis, Videte ne quis uos seducat: multi enim uenient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus. multosq; seducent. Audituri enim estis bella, & rumores bellorũ: uidete ne turbemini. Oportet enim omnia fieri, sed nõdum est finis. Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilentię & fames & terræmotus singulis locis. Hæc autẽ omnia initia sunt dolorum. Tunc tradẽt uos in adflictionem, & occident uos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum.

XXI IIII

Et

σμξ *καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλ-
ι λήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους.
καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ
πλανήσουσι πολλούς. καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι
τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.
σμξ ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. *καὶ
s κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας
ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθ-
σμζ νεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. *ὅταν οὖν ἴδητε
s τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δα-
νιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγι-
σμῆ νώσκων νοείτω. *τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ φευγέ-
β τωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ κατα-
βαινέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ ἐν τῷ
ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐ-
σμθ τοῦ. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς
β θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *προσεύ
σϑ χεσθε δέ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος,
s μηδὲ ἐν σαββάτῳ. *ἔσται γὰρ τότε θλῖψις με-
σνα γάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ
β νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. *καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθη-
σαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ,
β διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι
σνϛ ἐκεῖναι. *τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χρι-
β στός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. *ἐγερθήσονται γὰρ ψευ
σνϑ δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα
s μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνα-
σνε τὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς, ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. *ἐὰν
ε οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλ-
σνϛ θητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. *ὥσπερ
ε γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαί-
νεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ
σνζ τοῦ ἀνθρώπου. *ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ
ε συναχθήσονται οἱ ἀετοί. *εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλί
σνη ψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ
β ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες
πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρα
νῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε φανήσεται τὸση-
μεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. *καὶ
σνθ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψον
β ται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νε-
φελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης
πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ
σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξου-
σι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέ-
μων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ
δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη
ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ
φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕ-
τω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώ-
σκετε ὅτι ἐγγύς ἐστι θύραις. ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα
ταῦτα

Et tunc offendiculum patientur multi, & a/
lius alium inuicem tradent, seq; odio habe/
bunt inuicē, & multi pseudoprophetæ sur/
gent, ac seducent multos, & quoniam abun
dabit iniquitas, refrigescet charitas multo/
rum. Qui autem perseuerauerit usq; in fi/
nem, hic saluus erit. Et prædicabitur hoc e/
uangelium regni in uniuerso orbe in testi/
monium omnibus gentibus: & tunc ueniet
consummatio. Quum ergo uideritis abomi
nationem desolationis, quæ dicta est à Da/
niele propheta, stantem in loco sancto: qui
legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fu/
giant ad montes: qui in tecto, non descen/
dat ut tollat quicquam de domo sua: & qui
in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas.
Væ autem prægnantibus & lactantibus in
illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga
uestra hyeme, neq; sabbato. Erit enim tunc
afflictio magna, qualis non fuit ab initio
mundi ad hoc usque tempus, neque fiet. Et
nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret sal/
ua omnis caro: sed propter electos decurta/
buntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit,
Ecce hic Christus, aut illic, nolite credere.
Surgent enim pseudochristi & pseudopro/
phetæ, & dabunt signa magna & prodigia,
ita ut in errorem inducantur, si fieri possit,
etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo di/
xerint uobis, Ecce in deserto est: nolite exi/
re. Ecce in penetralibus: nolite credere. Si/
cut enim fulgur exit ab oriente, & apparet
usque in occidentem: ita erit aduentus filij
hominis. Vbicunque enim fuerit cadauer,
illic congregabuntur & aquilæ. Statim au/
tem post afflictionē dierum illorum sol ob/
scurabitur, & luna non dabit lumen suum,
& stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlo/
rum commouebuntur: & tunc apparebit si/
gnum filij hominis in cœlo: & tunc plan/
gent omnes tribus terræ, & uidebūt filium
hominis uenientem in nubibus cœli cum
uirtute & gloria multa. Et mittet angelos
suos cum tubæ uoce magna, & congrega/
bunt electos eius à quatuor uentis, à sum/
mis cœlorum usque ad terminos eorum.
Ab arbore autem fici discite similitudinem:
quum iam ramus eius tener fuerit, & folia
fuerint enata, scitis quòd prope sit æstas. Ita
& uos, quum uideritis hæc omnia, scitote
quòd prope sit in foribus. Amen dico uo/
bis, non præteribit ætas hæc, donec omnia

νη̄ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. νθ περὶ τῶν δέκα παρθένων.

ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
σξ ται. οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *περὶ δὲ νη̄
ς τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐ-
δὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μό-
σξᾱ νος. *ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ νῶε, οὕτως ἔσται
ε καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ
γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τοῦ κατα-
κλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦν-
τες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλ-
θεν νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως
ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως
σξβ ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. *τό-
ε τε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνε-
ται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύ-
λωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
σξγ̄ *γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύ-
ς ριος ὑμῶν ἔρχεται. *ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ
σξδ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρ-
β χεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆ-
ναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε
ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
σξε̄ ἔρχεται. *τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρό-
ε νιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας
αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;
σξϛ̄ *μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
ε αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπαρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει
σξζ αὐτόν. *ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν
ε τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ
ἄρξητο τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πί-
νειν μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γι-
νώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
σξη̄ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. *τότε ὁμοιωθήσετο ἡ βα νθ
ι σιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λα-
βοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάν-
τησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μω-
ραὶ, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦ-
σαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυ-
τῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς
ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος
δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος
ἔρχετο, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρ-
θησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν
τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονί-
μοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ
λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρό-
νιμοι, λέγουσαι. μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πο-
ρεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγορά-
σατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν
ὁ νυμ-

ista fiant. Cœlum & terra præteribunt, uer-
ba autem mea non præteribunt. Cæterum
de die illo & hora nemo scit, ne angeli qui-
dem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed si-
cut erant dies Noe, ita erit & aduentus filij
hominis. Sicut enim erāt in diebus, qui præ
cesserunt diluuium, edentes & bibētes, con-
trahentes matrimonium, & nuptum dātes,
usque ad eum diem quo intrauit Noe in ar-
cam: & non cognouerūt, donec uenisset di-
luuium, & sustulisset uniuersos: ita erit &
aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in
agro, unus assumitur, & alter relinquitur.
Duæ molentes in mola, una assumitur, & al
tera relinquitur. Vigilate ergo, quia nesci-
tis qua hora dominus uester uenturus sit.
Illud autem scitote, si scisset paterfamiliâs,
qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset uti-
que, & non siuisset perfodi domum suam.
Ideo & uos estote parati: quia qua hora nō
putatis, ea filius hominis uēturus est. Quis-
nam est fidelis seruus & prudēs, quem præ-
fecit dominus famulitio suo, ut det illis cibū
in tempore: Beatus seruus ille, quem quum
uenerit dominus eius, inuenerit sic facien-
tem. Amen dico uobis, super omnia bona
sua constituet eum. Quod si dixerit seruus
ille malus in corde suo, cunctatur dominus
meus uenire, cœperitq; percutere conser-
uos, imò edere & bibere cum ebrijs, ueniet
dominus serui illius in die quo nō expectat,
& hora qua ignorat, & dissecabit eum, par-
temq; eius ponet cū hypocritis, illic erit plo
ratus & stridor dentium. Tunc simile XXV
fiet regnum cœlorū decem uirginibus, quæ
sumptis lampadibus suis, exierunt in occur
sum sponso. Quinq; autem ex eis erant fa-
tuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ
acceptis lampadibus suis, non sumpserant
oleum secum. Prudentes uero sumpserant
oleum in uasis suis unà cum lampadibus.
Tardante uero sponso, dormitauerunt om-
nes, ac dormierunt. Porrò medio noctis cla-
mor factus est, Ecce sponsus uenit, exite ob-
uiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines
illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ
autem prudētibus dixerunt, Date nobis de
oleo uestro, quia lāpades nostræ extinguun
tur. At respōderunt prudentes dicentes, Ne
quaquā, ne non sufficiat nobis & uobis: sed
ite potius ad eos qui uendunt, & emite uo-
bis ipsis. Porrò dum irent emptum, uenit
sponsus

ξ περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων. ξᾱ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ.

ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ
εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ
ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι. κύ-
ριε, κύριε, ἄνοιξον ὑμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ
σξθ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὥσπερ γὰρ ξ
β ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους
σο δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα
ε αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ
δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν,
καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέν-
τε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ
ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ
ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ
ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέ-
κρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ
χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐ-
κείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. καὶ προ-
σελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, προσή-
νεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων. κύριε, πέν-
τε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τά-
λαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὐδὶ ὀλίγα
ἦς πιστὸς, ὐδὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς
τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ
τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπεν. κύριε, δύο τά-
λαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαν-
τα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐ-
τοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὐδὶ ὀλίγα ἦς πι-
στὸς, ὐδὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν
χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ
ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπεν. κύριε, ἔγνων σε
ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσ-
πειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, καὶ
φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν
τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ᾔ-
δεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω
ὅθεν οὐ διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀρ-
γύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. ἄρατε οὖν
ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι
σοᾱ τὰ δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δο-
ε θήσεται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔ-
σοβ χοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσετε ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ τὸν
ε ἄχρειον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώ-
τερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν-
σογ τῶν. * ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ ξᾱ
ι αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τό-
τε καθίσει ὐδὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσε-
ται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφο-
ριεῖ

sponsus: & quæ paratæ erãt, intrauerunt cũ
eo ad nuptias, clausaq; est ianua. Postea ue-
ro ueniunt & reliquæ uirgines, dicẽtes: Do-
mine, domine, aperi nobis. At ille respõdens
ait, Amen dico uobis, non noui uos. Vigila
te itaq;, quia nescitis diem neq; horã in qua
filius hominis ueniet. Sicut enim homo qui
dam peregre proficiscens, uocauit seruos su
os, & tradidit illis bona sua, & huic quidem
dedit quinq; talenta, alij autẽ duo, alij uero
unum: unicuiq; secundũ propriam faculta-
tem, & profectus est statim. Abijt autẽ qui
quinq; talenta acceperat, & negociatus est
per ea, & cõfecit altera quinq; talenta. Simi
liter & qui duo acceperat, lucratus est & ip-
se altera duo. Qui autem unum acceperat,
abiens fodit in terram, & abscõdit pecuniã
domini sui. Post multũ uero temporis uenit
dominus seruorũ illorũ, & ponit rationem
cum eis. Et accedens is qui quinq; talẽta ac-
ceperat, attulit altera quinq; talenta, dicens:
Domine, quinq; talẽta tradidisti mihi, ecce
altera quinq; talẽta lucratus sum per ea. Ait
illi dominus eius, Euge serue bone & fide-
lis, super pauca fuisti fidelis, super multa te
constituã: intra in gaudium domini tui. Ac-
cedens autem & qui duo talenta acceperat,
ait: Domine, duo talẽta tradidisti mihi, ecce
alia duo lucratꝰ sum per ea. Ait illi dominus
eius, Euge serue bone & fidelis, super pau-
ca fuisti fidelis, super multa te constituã: in-
tra in gaudiũ domini tui. Accedens autẽ &
qui unũ talentũ acceperat, ait: Domine, no-
ueram te quod homo durus sis, metens ubi
non seminasti, & inde congregans ubi non
sparsisti: ac territus abij, abscondiq; talẽtum
tuum in terra: ecce habes quod tuũ est. Re-
spondens autẽ dominus eius dixit ei: Serue
male & piger, sciebas quod metam ubi non
seminaui, & congregẽ illinc ubi non sparsi:
Oportuit ergo te cõmittere pecuniã meam
mensarijs, & ueniens ego recepissem utiq;
quod meum est cum usura. Tollite itaq; ab
eo talentũ, & date ei qui habet decẽ talenta.
Omni enim habenti dabitur, & abundabit.
Qui uero non habet, etiã id quod habet au-
feretur ab eo. Et inutilem seruũ eijcite in te-
nebras exteriores: illic erit fletus & stridor
dentiũ. Quum aũt uenerit filius hominis in
gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo,
tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, & con
gregabuntur ante eum omnes gentes, & se-

ξϐ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸ κύριον μύρῳ.

ριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοισμαμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγαγετέ με. γυμνὸς, καὶ περιεβαλετέ με. ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτοῦ οἱ δίκαιοι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγαγομεν; ἢ γυμνὸν καὶ περιεβαλομεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τοῦ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγαγετέ με. γυμνὸς καὶ οὐ περιεβαλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. *τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα. καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν ἰησοῦν κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τοῦ λαῷ. *τοῦ δὲ ἰησοῦ γενομένου ἐν βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτοῦ γυνὴ ἀλαβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τί κόπους

σοδ α

σοε ε

σοϛ α

parabit eos, alteros ab alteris, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris sibi erunt, Venite benedicti patris mei, possidete regnum paratũ uobis ab exordio mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi edere. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Infirmus, & uisitastis me. In carcere eram, & uenistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quãdo te uidimus esurientem, & pauimus: aut sitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te: aut quando te uidimus infirmum, aut in carcere, & uenimus ad te? Et respondens rex dicit illis, Amen dico uobis, quatenus fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi cibum. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & nõ collegistis me. Nudus, & nõ operuistis me. Infirmus, & in carcere eram, & non uisitastis me. Tunc respõdebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te uidimus esurientem, aut sitiẽtem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amẽ dico uobis, quatenus nõ fecistis uni de minimis his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternũ, iusti uero in uitam æternam. Et factũ est XXVI quũ consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quòd post biduum pascha fit, & filius hominis tradit̃ ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum & scribę & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiapha: & cõsilium inierunt, ut Iesum dolo caperent, & occiderent. Dicebant aũt, ξϐ Non in die festo, ne tumultus fiat in populo. Quum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguẽti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes aũt discipuli indignati sunt, dicẽtes, Ad quid perditio hęc? Potuit enim istud unguentum uenundari magno & dari pauperibus. Eo autẽ cognito, Iesus ait illis, Quid molesti

πόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ὄργον γὰρ καλὸν
ἠργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
σοζ δ * βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώμα-
τός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαί με ἐποίησεν. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν
σοη αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. * τότε πορευθεὶς εἷς
β τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης,
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι,
κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐ-
τῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐ-
καιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ ξε
τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέ-
γοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν
τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν
πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος
λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πά-
σχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μα-
θηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμα-
σοθ δ σαν τὸ πάσχα. * ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο
μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
σπᾱ * καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ
α ἕνας ἕκαστος αὐτῶν. μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; * ὁ δὲ ἀπο-
σπᾱ κριθεὶς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυ-
β βλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει. καθὼς γέγραπται περὶ
σπζ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
ς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ
σωϋ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀποκρι-
ι θεὶς δὲ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μήτι
σωδ ἐγώ εἰμι, ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * ἐσθι-
α όντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ
εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθη-
ταῖς, καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ
σωε σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχα-
β ριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ
πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς
σϛαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν
σωε ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι
ς ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς
ἡμέρας ἐκείνης, ὅτ' αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσα-
σωζ ντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * τότε
δ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλι-
σθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. * γέγραπται
ς γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθή-
σονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆ-
σπη ναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ἀπο-
α κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες
σκανδαλισθήσονται ἐν σοι, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε
σκανδα-

moleſti eſtis mulieri? Opus enim bonũ ope
rata eſt erga me. Nam ſemper pauperes ha
betis uobiſcũ, me uero non ſemper habetis.
Quod enim hæc unguentũ hoc miſit ſuper
corpus meum, ad ſepeliendũ me fecit. Amẽ
dico uobis, ubicũq; prædicatum fuerit hoc
euangelium in toto mũdo, hoc quoq; quod
hæc fecit narrabitur in memoriam ipſius.
Tũc abiit unus de duodecim, qui dicebatur
Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotũ, &
ait illis, Quid uultis mihi dare, & ego uobis
tradam illum? At illi conſtituerũt ei triginta
ξϛ argenteos. Et ex eo tempore quærebat oppor
tunitatem ut eum traderet. Cęterum primo
die azymorũ acceſſerũt diſcipuli ad Ieſum,
dicentes ei, Vbi uis paremus tibi ad edendũ
paſcha? At ille dixit, Ite in ciuitatẽ ad quen
dam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus
meum prope eſt, apud te facio paſcha cum
diſcipulis meis. Et fecerũt diſcipuli ſicut cõ
ſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha. Ve
ſpere aũt facto, diſcũbebat cum duodecim:
& edentibus illis dixit, Amen dico uobis, q̃
unus ueſtrum me proditurus eſt. Et mœſti
redditi uehementer, cœperũt ſinguli dicere
ei, Num ego ſum domine? At ipſe reſpon
dens ait, Qui intinxit mecum manum in ca
tino, hic me proditurus eſt. Filius quidẽ ho
minis uadit, ſicut ſcriptum eſt de illo, Væ au
tem homini illi, per quẽ filius hominis pro
ditur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet ho
mo ille. Reſpondens autẽ Iudas qui tradidit
ξϛ eum, dixit, Num ego ſum, rabbi? Ait illi, Tu
dixiſti. Veſcẽtibus autem eis, accepit Ieſus
panem, & quum egiſſet gratias, fregit, de
ditq; diſcipulis, & ait, Accipite, comedite,
hoc eſt corpus meũ. Et accepto poculo, gra
tijs actis, dedit illis, dicens, Bibite ex hoc om
nes: hic eſt enim ſanguis meus, qui eſt noui
teſtamenti, qui pro multis effunditur in re
miſſionem peccatorũ. Dico aũt uobis, non
bibã poſthac ex hoc fructu uitis uſq; in diẽ
illum, quum illud bibam uobiſcũ nouum in
regno patris mei. Et quum hymnũ cecini
ſſent, exierũt in montem oliuarũ. Tunc dicit
illis Ieſus, Omnes uos offendiculũ patiemi
ni mea cauſa in nocte hac. Scriptũ eſt enim,
Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues
gregis. Poſtquam autem reſurrexero, præ
cedam uos in Galilæam. Reſpondens au
tem Petrus, ait illi, Et ſi omnes offendiculũ
paſſi fuerint tua cauſa, ego tamen nũquam

σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. *λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. καὶν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. *τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς. *καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. *τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. *καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. *πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. *τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. *πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. *τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. *καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. *ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ, εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί. καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀπόστρεψον σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε

offendiculum patiar. Ait illi Iesus, Amen dico tibi, quòd in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus, Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit Iesus cum illis in uillam quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis, Sedete hic donec uadam & orem illic. Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit affici dolore & mœstitudine. Tunc ait illis Iesus, Mœsta est anima mea usque ad mortem: manete hic & uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans ac dicens, Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: ueruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro, Adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationẽ. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterũ dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis, Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cũ eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotũ, & senioribus populi. Is uero qui prodebat eũ, dedit illis signũ, dicens, Quẽcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et cõfestim accedens ad Iesum dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eũ. Dixitq; illi Iesus, Amice, ad quid ades? Tũc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Et ecce unus ex his qui erãt cum Iesu, extendens manũ, exemit gladiũ suum, & percutiens seruũ principis sacerdotũ, amputauit auriculã eius. Tũc ait illi Iesus, Conuerte gladiũ tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladiũ, gladio peribũt. An putas q̃ non possum nunc rogare patrẽ meum, & exhibebit mihi plus q̃ duodecim legiones angelorũ? Quomodo ergo implebũtur scripturæ, q̃ sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis, Tãquam ad latronem

ξϛ̄ ἀρνησις πέτρου.

ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν
με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθιζόμην, διδάσ-
τε κων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * ὅλον
ς δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν
προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες
τϛ̄ αὐτὸν ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν,
α ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ
γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν.
τζ * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν
δ ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. * καὶ εἰσελθὼν ἔ-
τη σω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.
β οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέ-
δριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ
ἰησοῦ ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον.
καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων,
τθ οὐχ εὗρον. * ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευ
ς δομάρτυρες, εἶπον. οὗτος ἔφη, δύναμαι κατα-
λύσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶ-
πεν αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου κατα-
μαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χρι-
στὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶ-
τι πας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν
α υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς
δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
τια οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμά-
ς τια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί ἔ-
τιβ τι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκού-
β σατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δο-
κεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. ἔνοχος θα-
τιγ νάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσω-
α πον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤ-
ῥάπισαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χρι-
τιδ στὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. * ὁ δὲ πέτρος ἔ-
α ξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ
μία παιδίσκη λέγουσα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰη-
σοῦ τοῦ γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπρω-
σθεν πάντων, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις.
τιε * ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν
α αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν
μετὰ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνή-
σατο μεθ' ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶ-
πον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ,
καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρ-
ξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶ-
δα τὸν ἄνθρωπον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώ-
τιϛ νησε. * καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος
β ἰησοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα
φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν
ἔξω

existis cum gladijs & fustibus ad compre-
hendendum me: quotidie apud uos sede-
bam docens in templo, & non me cepistis?
Hoc autem totum factum est ut compleren
tur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli
omnes relicto eo fugerunt. At illi cõprehen
sum Iesum duxerunt ad Caiapham princi-
pem sacerdotum, ubi scribæ & seniores con
uenerant. Petrus autem sequebatur eũ pro-
cul usq; ad atrium principis sacerdotum. Et
ingressus intro, sedebat cum ministris, ut ui
deret finem. Principes aũt sacerdotum & se
niores, & totum conciliũ quærebant falsum
testimoniũ contra Iesum, ut morti eum tra-
derent, & non inueniebant: etiã quum mul-
ti falsi testes accessissent, non inueniebant.
Nouissime autem uenerũt duo falsi testes,
& dixerũt: Hic dixit, Possum destruere tem
plum dei, & in triduo ædificare illud. Et sur-
gens princeps sacerdotum, ait illi, Nihil re-
spondes? Cur isti aduersum te testimonium
dicunt? Iesus autem tacebat. Et respondens
princeps sacerdotum, ait illi: Adiuro te per
deum uiuentẽ, ut dicas nobis, an tu sis Chri
stus filius dei. Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Ve-
runtamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ
hominis sedentem à dextris uirtutis, & ue-
nientem in nubibus cœli. Tunc princeps sa
cerdotum disscidit uestimenta sua, dicens,
Proloquutus est blasphemiã, quid insuper
egemus testibus? Ecce nũc audistis blasphe
miam eius, quid uobis uidetur? At illi re-
spondẽtes dixerunt, Reus est mortis. Tunc
expuerunt in faciem eius, & colaphis eum
cæciderũt. alij autem palmas in faciem eius
dederunt dicentes, Vaticinare nobis Chri-
ste, quis est qui te percussit? Petrus uero se-
debat foris in atrio, & accessit ad eum una
ξϛ̄ ancillula dicens, Et tu cum Iesu Galilæo
eras. At ille negauit corã omnibus, dicens,
Nescio quid dicas. Quum autem exisset in
uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait
his qui erant ibi. Et hic erat cum Iesu Naza
reno. Et iterum negauit cum iureiurando.
Non noui hominem. Et post pusillum ac-
cesserunt qui stabant, & dixerunt Petro,
Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te
manifestum facit. Tunc cœpit execrari &
iurare, quod non nosset hominem. Et con-
tinuo gallus cantauit. Et recordatus est Pe-
trus uerbi Iesu, qui dixerat ei, Prius quàm
gallus cantet, ter me negabis. Et egressus
foras

ξζ περὶ τῆς τοῦ ἰούδα μεταμελείας.

τιζ ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. *πρωίας δὲ γενομένης,
β συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥς τε θανα-
τιη τῶσαι αὐτόν. *καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγα-
α γον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ
τιθ ἡγεμόνι. *τότε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐ-
ι τὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ
τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς
πρεσβυτέροις λέγων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα
ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ὑμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥί-
ψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀ-
πελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβοναῦ, ἐπεὶ τιμὴ αἵματος ἐστι. συμβούλιον
δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ
κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ
ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμε-
ρον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου τοῦ
προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκον-
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου; ὃν ἐ-
τιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐ-
τὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέτα-
τκ ξέ μοι κύριος, *ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ-
τκα γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; *ὁ δὲ
δ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο-
ρεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσ-
βυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ
ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυ-
ροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆ-
τκβ μα, ὥς τε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. *κατὰ
β δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄ-
τκγ χλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. *εἶχον δὲ τότε δέσ-
δ μιον ἐπίσημον λεγόμενον βαραββᾶν. συνηγ-
μένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τί-
να θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, βαραββᾶν, ἢ ἰη-
σοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; ἤδει γὰρ, ὅτι διὰ
τκδ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. *καθημένου δὲ αὐ-
ι τοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν
ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ
ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ
τκε δι' αὐτόν. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτε-
α ροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν
βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλε-
τε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον.
τκς βαραββᾶν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. *τί οὖν
α ποιήσω ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; λέγου-
σιν αὐτῷ πάντες. σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν
ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισ-
τκζ σῶς ἔκραζον, λέγοντες. σταυρωθήτω. *ἰδὼν
ι δὲ ὁ πιλᾶτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον
θόρυβος

foras, fleuit amare. Mane autem facto, XX/
consiliũ inierunt omnes principes sacerdo/ VII
tum & seniores populi aduersus Iesum, ut
eum morti traderẽt. Et uinctum eum addu/
xerunt & tradiderunt Pontio Pilato præsi/
ξζ di. Tunc uidens Iudas qui eum prodiderat,
quòd damnatus esset, pœnitentia ductus re
tulit triginta argenteos principibus sacerdo
tum & senioribus, dicens: Peccaui, prodens
sanguinem innoxium. At illi dixerũt, Quid
ad nos? tu uideris. Et proiectis argenteis in
templo, recessit, & abiens laqueo se suspen/
dit. Principes autem sacerdotũ acceptis ar/
genteis, dixerunt, Non licet eos mittere in
corbonam, quia preciũ sanguinis est. Con/
silio autem inito, emerunt ex illis agrum fi/
guli, in sepulturam peregrinorum: quapro/
pter uocatus est ager ille, ager sanguinis, us/
q; in hodiernum diem. Tunc impletum est
quod dictum est per Hieremiã prophetam
dicentem, Et acceperunt triginta argenteos
precium æstimati, quem æstimatũ emerunt
à filijs Israel, & dederunt eos in agrum figu/
li, sicut cõstituit mihi dominus. Iesus autem
stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum præ
ses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi
Iesus, Tu dicis. Et quum accusaretur à prin
cipibus sacerdotum & senioribus, nihil re/
spondit. Tunc dicit illi Pilatus, Non audis
quàm multa aduersum te dicũt testimonia?
Et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut
miraretur præses uehementer. In festo autẽ
consueuerat præses turbæ dimittere unum
uinctum quem uoluissent. Habebat autem
tunc uinctũ insignem, qui dicebatur Barab/
bas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus,
Vtrum uultis dimittã uobis Barabbam an
Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim
quòd propter inuidiam tradidissent eum.
Sedente aũt illo pro tribunali, misit ad eum
uxor eius, dicens: Nihil tibi cum iusto illo,
multa enim passa sum hodie in somnis pro/
pter eum. Principes aũt sacerdotũ & senio/
res persuaserũt turbis, ut peterent Barabbã,
Iesum uero perderent. Respondens aũt præ
ses ait illis, Vtrum uultis uobis è duobus di
mittam? At illi dixerũt, Barabbã. Dixit illis
Pilatus, Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur
Christus? Dicũt ei omnes, Crucifigat̃. Præ/
ses aũt ait, Quid enim mali fecit? At illi ma/
gis clamabãt, dicẽtes, Crucifigatur. Videns
autem Pilatus q̃ nihil proficeret, sed magis
tumultus

θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς
χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῶος ἐγὼ
ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄ-
ψεσθε. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷ-
τκη μα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. *τό-
α τε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰη-
σοῦν φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.
τκθ *τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόν-
δ τες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον
ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες
αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δε-
ξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐ-
τοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες. χαῖρε ὁ βασιλεὺς
τλ τῶν ἰουδαίων. *καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν,
ς ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κε-
φαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυ-
σαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ στα-
τλε ρῶσαι. *ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρη-
α ναῖον, ὀνόματι σίμωνα, τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄ-
τλβ ρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. *καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον
α λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλγ τόπος. *ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς
δ μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν.
τλδ *σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμά-
α τια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἵνα πληρωθῇ τὸ
ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου. διεμερίσαντο τὰ ἱμά-
τια μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβα-
λον κλῆρον. καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.
τλε *καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν
α αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ βα-
τλς σιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *τότε σταυροῦνται σὺν αὐ-
α τῷ δύο λῃσαὶ, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ ἀριστε-
τλζ μῶν. *οἱ δὲ παραπορευόμενοι, ἐβλασφήμουν αὐ
ς τὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες.
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκο-
δομῶν, σῶσον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβη
τλη θι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. *ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυ-
τέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύνα-
ται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω
νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν αὐτῷ. πέ-
ποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει
αὐτόν. εἶπε γάρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. *τοῦτο αὐτὸ
καὶ οἱ λῃσαὶ οἱ συνεσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδι-
τμ ζον αὐτόν. *ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένε-
β το ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. *πε-
τμα ρὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φω-
ς νῇ μεγάλῃ, λέγων. ἠλεὶ ἠλεὶ, λαμᾶ σαβαχθανί.
τοῦτ' ἔστιν, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;

πινὲς

tumultus fieret, accepta aqua abluit manus coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine huius iusti, uos uideritis. Et respõdens uniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Tunc milites præsidis suscipiētes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et quum exuissent eum, circundederunt ei chlamydem coccinam, & coronam de spinis contextam imposuerunt super caput eius, & harundinem in dexteram eius, & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorum. Et quum expuissent in eum, acceperunt harundinem & percutiebant caput eius. Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerũt eum uestimentis suis, & abduxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonẽ: hunc adegerunt, ut tolleret crucem eius. Et uenerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est caluariæ locus. Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum, & quum gustasset, noluit bibere. Postquã autem crucifixerunt eum, diuiserunt uestimẽta eius, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diuiserunt sibi uestimẽta mea, & super uestimentum meum miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum ibi. Et imposuerant super caput eius causam ipsius scriptam, Hic est Iesus rex Iudæorum. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris, & alter à siniſtris. Prætereuntes autem conuitia iaciebant in eum, mouẽtes capita sua, & dicentes: Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas, serua temetipsum: si filius dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis & senioribus dicebãt: Alios seruauit, seipsum non potest seruare: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nunc si uult eum. Dixit enim, Filius dei sum. Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam, & circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna, dicens: Heli heli lama sabachthani. Hoc est, Deus meus, deus meus cur deseruisti me?

Quidam

ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον,
τμβ ὅτι ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. *καὶ εὐθέως δραμὼν
β εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε
ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ
δὲ λοιποὶ ἔλεγον. ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας
τμγ σώσων αὐτόν. *ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φω-
α νῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *καὶ ἰδοὺ τὸ κα-
τμδ τάπετασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνω-
β θεν ἕως κάτω. *καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι
τμε ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἠνεῴχθησαν, καὶ πολ-
ι λὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ
ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐ-
τοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανή-
τμϛ σθησαν πολλοῖς. *ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ'
β αὐτοῦ τηροῦντες τὸν ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν
καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγον-
τμζ τες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. *ἦσαν δὲ ἐκεῖ
ϛ γυναῖκες πολλαὶ, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵ τι-
νες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας,
διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαλη-
νὴ, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ μητὴρ, καὶ
τμη ἡ μητὴρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. *ὀψίας δὲ γε-
α νομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ ἀριμα-
θαίας, τὸ ὄνομα ἰωσὴφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε
τῷ ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ ἠτήσα-
το τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσεν
τμθ ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. *καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ
α ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθη-
κεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμη-
σεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν
τν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. *ἦν δὲ ἐκεῖ μα-
ϛ ρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη μαρία, καθημέναι
τνα ἀπέναντι τοῦ τάφου. *τῇ δὲ ἐπ' αὔριον ἥ τις ἐστὶ
ι μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς πιλᾶτον, λέγοντες. κύριε,
ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν,
μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον οὖν ἀσφα-
λισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή
ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐ-
τὸν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη
αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε,
ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες, ἠσ-
φαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον,
τνβ μετὰ τῆς κουστωδίας. *ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπι-
α φωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μα-
γδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυ-
ρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλι-
σε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐ-
τοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυ-
μα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ
ἐσείσθησαν

Quidam aũt illic ſtantium, quum audiſſent dicebant, Heliam uocat iſte. Et cõtinuo currens unus ex eis, quum acceptã ſpongiã impleſſet aceto, impoſuit harũdini, dabatq́ ei ut biberet. Cæteri uero dicebãt, Sine, uideamus an ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus aũt quum iterũ clamaſſet uoce magna, emiſit ſpiritũ. Et ecce uelum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque ad imum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum qui dormierant, ſurrexerũt, & egreſsi è monumẽtis poſt reſurrectionem eius, uenerunt in ſanctam ciuitatẽ, & apparuerũt multis. Centurio uero & qui cum eo erãt cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ motu & his quę facta fuerant, timuerunt ualde, dicẽtes, Vere filius dei erat iſte. Erãt aũt ibi mulieres multæ è longinquo ſpectãtes, quæ ſequutæ fuerant Ieſum à Galilea, miniſtrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioſe mater, & mater filiorũ Zebedæi. ξη Quum aũt ueſpera facta eſſet, uenit homo diues ab Arimathæa nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu, hic acceſsit ad Pilatum, ac poſtulauit corpus Ieſu. Tũc Pilatus iuſsit reddi corpus. Et quum accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud ſindone mũda, poſuitq́ illud in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumẽti, abijt. Erat aũt ibi Maria Magdalene & altera Maria ſedẽtes contra ſepulchrũ. Poſtero aũt die quæ ſequitur paraſceuen, conuenerũt principes ſacerdotum & phariſæi ad Pilatũ, dicẽtes: Domine, recordati ſum⁹ ꝙ impoſtor ille dixit adhuc uiuens, Poſt tres dies reſurgo. iube ergo muniri ſepulchrũ uſq́ in diem tertium, ne quãdo ueniant diſcipuli eius, & furẽtur eum, dicantq́ plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouiſsimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus, Habetis cuſtodiam, ite, munite ſicut ſcitis. Illi aũt abientes munierũt ſepulchrũ, obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus. Ve- XX/
ſpera aũt ſabbatorũ, quæ luceſcit in unã ſab- VIII
batorum, uenit Maria Magdalene & altera Maria, ut uiderent ſepulchrũ. Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim domini deſcendit de cœlo, & accedẽs deuoluit lapidem ab oſtio, ſedebatq́ ſuper eum. Erat aũt aſpectus eius ſicut fulgur, & ueſtimẽtũ eius candidũ ſicut nix. Præ timore aũt eius concuſsi

ἀνείδησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγήροντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπεν ταῖς γυναιξί. μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων. χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

concussi sunt custodes,& facti sunt uelut mortui.Respondens aũt angelus,dixit mulieribus,Nolite timere uos:scio enim q̃ Iesum qui crucifixus est,quæritis:non est hic, surrexit enim sicut dixit. Venite,uidete locum ubi positus erat dominus.Et cito euntes dicite discipulis eius, q̃ surrexit à mortuis : & ecce præcedit uos in Galilæam,ibi eum uidebitis , ecce dixi uobis.Et digressæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno,currebant ut renunciarent discipulis eius.Quum autem issent ad renũcian dum discipulis eius,& ecce Iesus occurrit illis,dicens:Auete.Illæ autem accesserũt & tenuerunt pedes eius,& adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus,Nolite timere:ite renunciate fratribus meis,ut eant in Galilæam,& ibi me uidebunt.Quæ quum abissent,ecce quidam è custodibus uenerũt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ acciderant:& cõgregati cum senioribus, consilio habito, pecuniam copiosam dederunt militibus,dicẽtes,Dicite q̃ discipuli eius nocte uenerint,& furati sint eũ nobis dormientibus.Et si hoc auditũ fuerit sub præside,nos persuadebimus ei,& securos uos faciemus.At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti.Et diuulgatus est hic sermo apud Iudæos usq; in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierũt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus.Et quum uidissent illum,adorauerunt eum:quidam autem dubitauerunt.Et accedens Iesus,loquutus est eis, dicens:Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra:euntes ergo docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti:docentes eos seruare omnia quæcunq; præcepi uobis . Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM FINIS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ
κατὰ σωφρόνιον.

Μαρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς ὁ πέτρος ἐξηγεῖται ἀκήκοε, παρακληθεὶς ὑπὸ τῆ ῥώμη παρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον. ὥσπερ ἐντυχὼν πέτρῳ ἐδοκίμασε, καὶ τῆ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίσας ἐχειρώσατο, καθὰ συνεγράψατο ἱλαρώτερος ὑπὸ τοῦ ἑκτῳ τῶν ἐντεῦθεν σωσεως λόγῳ. καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τοῦ μάρκου. καὶ πέτρος ἐν τῆ πρώτη ἐπιστολῆ, ἣν ὀνόματι βαβυλῶνος, οἰκονικῶς ῥώμην σημαίνων. ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι συν τῆ ἐκλεκτῆ, καὶ μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον ὥσπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν ἄιγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἰησοῦ χριστοῦ κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτη παιδεύσει τοῦ βίου κατορθώσει τε λόγου ἐπεσθαι τῆ τότε διαγωγῆ. ὅθεν ὁ φίλων ὁ τῶν ἱεροσολύμων ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἐπιδιαιζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῖς οἰκείοις ἔθνεσι, βίβλον περὶ τῆς τότε διαγωγῆς συνεγράψατο. ὡσπερ λουκᾶς διηγεῖται τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα δυνηθῆναι κοινὰ, ὅτως κἀκεῖνος ὥσπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ μάρκου τοῦ διδασκάλου ὥρα γινόμενον, τῆ μνήμη παρέδωκε. τελευτήσας δὲ τῆ ὀγδόῃ τοῦ νερῶνος ἔτει, ἀποτεθεὶς ἐν ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
εὐαγγέλιον τοῦ θεοφυλάκτου ὡς δοκεῖ.

Το τῆ μάρκου εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἐπὶ τῆ χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμη. ἐν μὲν γὰρ οὖν τοῦ μάρκος πέτρου μαθητὴς, ὃν υἱὸν αὐτοῦ ὁ πέτρος ὀνομάζει πνευματικὸν πάντως. ἐκαλεῖτο δὲ ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ παύλου συνέκδημος. τέως μὲν οὖν πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν ῥώμη συνῆν. ἠτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν ῥώμη πιστοί, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκθέσθαι τὴν τῆ χριστοῦ πραγματείαν. μόλις δὲν πεισθεὶς συνεγράψατο. τῷ δὲ πέτρῳ ἀποκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅτι μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν δὲ καὶ βεβαιώσας ὡς ἀληθῆς, εἶτα καὶ ἐπίσκοπον αὐτὸν ἀποστείλειν εἰς ἄιγυπτον. ἐνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συστησάμενος, ὡς μὴ μόνον ἐκεῖνα πάντας ἐφώτισεν. ἔστι δὲν ὁ χαρακτὴρ τοῦ εὐαγγελίου ἁφὴς, καὶ οὐδὲν ἔχων περιττευόμενον. χεδὸν τε τῆ πάντα τῷ ματθαίῳ συμπερέχων ὁ παρὼν εὐαγγελιστὴς, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερος, καὶ ὅπου ὁ μὲν ματθαῖος τῆ σάρκα γεγενῆσθαι τὸν κυρίου ἐν ἀρχῆ μνημονεύει, ὅτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. ὅθεν τινὲς εἰ καὶ προτερότερον δοκεῖ, τοιοῦτόν τι νόημα ἔπου ὑπὸ τοῖς εὐαγγελισταῖς, ὁ μὲν τῶν χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, παρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ συνδύμαι σωεχόμενον. ὥσπερ δὲν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἐν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, ὅτως καὶ ἡ τὸ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. τὸ μὲν τῆ ἰωάννου εὐαγγέλιον, ἔχει λεοντοπρόσωπον. βασιλικὸν γὰρ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικὸν θηρίον. ὁμοίως δὲν καὶ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ θεσπεσίου ἀξιώματος τοῦ θεσπίτου τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῆ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. τὸ δὲ τῆ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ γὰρ τοῦ τῆ σάρκα γεννήσεως καὶ γενεαλογήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. τὸ δὲ τῆ μάρκου, ἀετῷ παρεικαζόμενον. ἀπὸ γὰρ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις πτηνοειδεστάτη ἔστι καὶ ὀξέως τὰ πόρρω βλέπουσα, ἀετὸς ὅτι. φασὶ γὰν τὸν ἀετὸν ὀξυδορκέστατον εἶναι, ὡς τε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀτενίζειν μὴ καμμύοντα. μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ τῆ λουκᾶ, διότι ἀπὸ τῆ ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυομένου. μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. ἄρχεται δὲν ὁ μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τῆ προφητικῆ ἀναγωγῆς καὶ ὑφηγήσεως. ἄκουε οὖν τί φησίν.

ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

α ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
β ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ-
β προσθέν σου. *φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. *ἐγένετο ἰω-
γ ἀννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βαπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ
ε οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσ-
φ φῦν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου
κ ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν
ι ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. *καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην. καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον
ιβ εἰς αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. *καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν
ιγ ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. *καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. *μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν γαλιλαίαν, *κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ
θ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. παράγων δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν
ιι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. *καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ
ιε δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως

EVANGE-
LIVM SECVNDVM MARCVM

INITIVM euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in prophetis, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamātis in deserto, Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismū pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes uestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri: & prædicabat, dicens, Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus, ut procumbens soluam corrigiam calciamentorū. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit uos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis, uenit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim quum ascenderet ex aqua uidit diffindi cœlos, & spiritum quasi columbam descendentem super illum. Et uox facta est de cœlis, Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta, & tentabatur à satana, eratq; cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, uenit Iesus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens, Impletum est tempus, instatq; regnum dei, resipiscite & credite euangelio. Quum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare: erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus, Sequamini me, & faciam ut efficiamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, secuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, statimq;

α περὶ τῶν δαιμονιαζομένου. β περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. γ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. δ περὶ τῶν λεπρῶν.

θέως ἐκάλεσεν αὐτοὺς, καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα
αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθω-
ιβ τῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. * καὶ εἰσπορεύονται
η εἰς καπερναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰ-
ιγ σελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. * καὶ
β ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ δι-
δάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
ιδ οἱ γραμματεῖς. * καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐ-
η τῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀ-
νέκραξε λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρη-
νέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅ-
γιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέ-
γων. φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαρά-
ξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν
φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθη-
σαν πάντες, ὥς τε συζητεῖν πρὸς αὑτοὺς, λέγον-
τες. τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι
κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις
ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀ-
κοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς γαλι-
ιε λαίας. * καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόν-
β τες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου με-
τὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κα-
τέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ
περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή-
σας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς
εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης,
ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς
κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους, καὶ ἡ πόλις
ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθερά-
πευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις.
ις * καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν
η τὰ δαιμόνια ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. * καὶ πρωὶ ἐννυ-
ζ χον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς
η ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν
αὐτὸν ὁ σίμων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ εὑρόντες αὐ-
τὸν, λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ λέ-
γει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,
ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω. εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ
ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅ-
λην τὴν γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβαλ-
ιη λων. * καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρα-
β καλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων
αὐτῷ. ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ
ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψα-
το αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι,
καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐ-
τοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμη-
σάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ
λέγει αὐτῷ. ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕ-
παγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε μωσῆς εἰς
μαρτύ-

timq; uocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, sequuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos, tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit dicens, Ah, quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te quis sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicẽs, Obmutesce, & exi ab homine. Et quum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero quum occidisset sol afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad ostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte quum surrexisset, egressus est, & abijt Iesus in desertum locum, ibiq; orabat. Et prosequutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & quum inuenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt. Et ait illis, Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: in hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus, deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi, Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei, Volo: mundus esto. Et quum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq; ei, Vide ne cui quicquam dicas: sed abi teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimo-

μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο
ι κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον,
ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πό-
λιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν,
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.
ιβ * καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι'
α ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐ-
θέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χω-
ρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐ-
τοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παρα-
λυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.
καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν
ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ
ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον, ἐφ' ᾧ ὁ
παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ. τέκνον,
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες
τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλο-
γιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος
οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέ-
ναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπι-
γνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως
διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦ-
τα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐ-
στιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέ-
ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν ἔγειρε καὶ ἆ-
ρον σου τὸν κράβαττον, καὶ περιπάτει; ἵνα
δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ πα
ραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε, καὶ ἆρον τὸν κρά-
βαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠ-
γέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράβαττον ἐξῆλ-
θεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας,
καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας. ὅτι οὐδέποτε
κβ οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν
β θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν,
καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς,
εἶδεν λευὶ τὸν τοῦ ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τε-
λώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀνα-
κβ στὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κα-
β τακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τε-
λῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ,
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
κγ λῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς,
β λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέ-
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρισαίων

testimoniũ illis. At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonem, ita ut iam non posset Iesus manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undique. ε Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus congregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonem. Et ueniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & quum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerunt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Quum autem uidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, remittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis, Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quòd sic cogitarent intra sese, dicit illis, Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrum est facilius dicere paralytico, Remittuntur tibi peccata: an dicere, Surge, & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quòd filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata: ait paralytico: Tibi dico, Surge, ac tolle grabatum tuum, & abi in domum tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes & glorificarent deum, dicentes, Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eũ, ϛ ac docebat eos. Et quum præteriret Iesus, uidit Leui, Alphæi filium, sedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me. Isq; surgens sequutus est eum. Et factũ est, quum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eius: erant enim multi qui sequuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi quum uidissent eum capiẽtem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius, Quid est quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus ait illis: Non opus habent qui bene ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Ioannis ac phari-

σαίων νηστεύουσιν, καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ ἔφη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅτε ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγναφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς
κδ ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. *καὶ ἐγένετο, παραπο
β ρεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἀβιαθὰρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι; καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ
κε ἔλεγεν αὐτοῖς. *τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον
β ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀπολέσαι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπε
κς κατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. *καὶ ἐξ
δ ελθόντες οἱ φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν
κζ ἀπολέσωσι. *καὶ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν
α μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ τύρον καὶ σιδῶνα πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολ-

λοὺς

saeorum ieiunabant, ueniuntq́, & dicunt illi, Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus, Num possunt filij thalami nuptialis in quo cum illis sponsus est, ieiunare? Quādiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Venient autē dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabūt in illis diebus. Et nemo assumentum panni rudis assuit uestimento ueteri, alioquin aufert supplementum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui disrumpit uinum mustum utres, & uinum effunditur, & utres pereūt, sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut trāsiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei, Ecce, cur faciunt sabbatis quod non licet? Et ipse ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quum opus haberet, & esuiret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domum dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis comederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus: & dederit etiam ijs qui secum erant? Et dicebat illis, Sabbatū propter hominem factum est: non homo propter sabbatum. Itaq; dominus est filius hominis, etiam sab-
ζ bati. Et introiuit iterum in synagogam, 111
& erat ibi homo arefactam habēs manum: & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, ut accusarent illum. Et ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium. Et dicit illis, Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et quum circunspexisset eos cum iracundia, condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illius sana, ut altera. Egressi uero pharisæi, statim unà cum Herodianis cōsilium inibant aduersus eum, ut illum perderent. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa sequuta est eum, & ab Iudæa & ab Hierosolymis & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonem, hominū multitudo magna: qui quū audissent quę faciebat, uenerunt ad eum. Et iussit discipulis suis, ut nauicula sibi deseruiret propter turbā, ne ipsum premerent. Mul-

tos

κ. περὶ τῶν ἀπεστόλων ἐκλογῆς.

λοὺς γὰρ ἐθεραπεύσειν, ὥς τε ἐπιπίπτειν αὐτῷ,
κη ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μαστιγας. *καὶ τὰ
θ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ' ἂν αὐτὸν ἐθεώρει,
προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ
κθ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. *καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ
β ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀ-
πῆλθον πρὸς αὐτ. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι
μετ' αὐτοῦ. καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ
ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλ
λ λειν τὰ δαιμόνια. *καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνο-
β μα πέτρον, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ
ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργὲς, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς.
καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον,
καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ
ἀλφαίου, καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν κανανί-
την, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν
λα αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. *καὶ συνέρχεται
ι πάλιν ὄχλος ὥς τε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρ-
τους φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλ-
Aliâs θον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γὰρ, ὅτι ἐξέστατο. *καὶ
ἐξέστη οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες,
λβ ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι
β τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. *καὶ προσ
λγ καλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐ-
β τοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;
καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται στα
θῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ
ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύ
ναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐ-
δεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δή
λδ σῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. *ἀ-
β μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρ
τήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφη-
μίαι, ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφη-
μήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς
τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι
λε ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. *καὶ ἔρχον-
β ται ἡ μητὴρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἔξω ἑστηκό-
τες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν,
καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτὸν, εἶπον δὲ αὐτῷ.
ἰδοὺ ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί
σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν ἡ μητήρ
μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος
τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους, λέ-
γει. ἰδοὺ ἡ μητήρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὃς γὰρ
ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός
λζ μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μητήρ ἐστι. *καὶ πά-
β λιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν.

tos enim sanauerat, ita ut irruerent in eum, quo illum tangerent, quotquot affligebantur. Et spiritus immundi quum illum uidissent, procidebant ei, & clamabant dicentes, Tu es filius dei. Et uehemēter interminabatur eis, ne se manifestum facerent. Et ascendit in montē, ac uocat ad se quos uoluit ipse: & uenerūt ad eum. Et fecit duodecim ut essent secum, & ut emitteret eos ad prædicandum, utq; haberent potestatem sanandi morbos, eijciendiq; dæmonia. Et imposuit Simoni nomen Petrus, & Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui, & Andream & Philippum & Bartholomæum & Matthæum & Thomam & Iacobum Alphæi filium & Thaddæum & Simonem Cananæū, & Iudam Iscariotem, qui & prodidit illum. Et ueniūt in domum, & conuenit iterum turba, sic ut non liceret illis uel panes edere: & quum audissent qui ad illum attinebant, exierunt ut manus inijcerent in eum. Dicebant enim, In furorem uersus est. Et scribæ qui ab Hierosolymis descenderant, dicebāt: Beelzebul habet, & per principem dęmoniorum eijcit dæmonia. Et ad se uocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, non potest stare regnum illud. Et si domus contra semetipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexit aduersus semetipsum ac diuisus est, nō potest stare, sed finē habet. Non potest quisquam uasa fortis, ingressus in domū illius, diripere, nisi prius fortem alligarit, & tūc domum eius diripiet. Amen dico uobis, Omnia remittentur filijs hominum peccata, & conuitia, quibuscūq; cōuitiati fuerint. At qui conuitium dixerit in spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed obnoxius est æterno iudicio. Dicebāt enim, Spiritum immūdum habet. Et ueniunt mater eius & fratres, & foris stātes, miserūt ad eū qui euocarent eū, & sedebat turba circa eū, dicūtq; ei, Ecce mater tua & fratres tui foris quęrūt te. Et respōdit eis, dicēs, Quę est mater mea & fratres mei? Et quum circūspexisset in circuitu circum se discipulos sedētes, ait, Ecce mater mea & fratres mei. Qui em̄ fecerit uolūtatē dei, hic frater meꝰ & soror mea & mater est. Et iterū cœpit docere iuxta mare IIII

θ περὶ τοῦ σπόρου παραβολή.

καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥς τε αὐ-
τὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θα-
λάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ
τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβο-
λαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐ-
τοῦ. ἀκούετε, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖ- θ
ραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε πα-
ρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πε-
τρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως
ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ἡλίου δὲ
ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔ-
χειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς
ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέ-
πνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο
ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν
ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τρι-
άκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔ-
λεγεν αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν
οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβο-
λήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι
λζ τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. *ἐκείνοις
α δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνε-
ται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι,
καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μή-
ποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρ-
τήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν
παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς πα-
λῃ ραβολὰς γνώσεσθε; *ὁ σπείρων τὸν λόγον
β σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου
σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅτ' ἂν ἀκούσωσιν, εὐ-
θέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ ἄρει τὸν λόγον
τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. καὶ
οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπει-
ρόμενοι, οἳ ὅτ' ἂν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέ-
ως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτὸν, καὶ οὐκ
ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰ-
σιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ
τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ οὗ-
τοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗ-
τοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέρι-
μναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ
πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσ-
πορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄ-
καρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν
γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵ τινες ἀκούου-
σι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρπο-
λθ φοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ
β ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. *μή τι ὁ λύ-
Aliâs χνος *καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ
ἔρχετ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπι-
τεθῇ

& cõgregata est ad eum turba multa, ita ut nauim ingressus, sederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina sua: Audite, ecce exibat seminator ad seminandum: & accidit inter seminandum, aliud quidem cecidit secus uiam, uenerunt q; uolucres cœli & comederunt illud. Aliud uero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, & statim exortum est, quod non haberet altitudinem terræ: sole autem exorto, æstu affectum est: & eo quod non haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & succreuerunt spinæ ac suffocauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terrã bonam, & dabat fructum emergentem atq; crescentem: & afferebat unum triginta, & unum sexaginta, & unum cẽtum. Ac dicebat illis, Qui habet aures ad audiendum, audiat. Quum autẽ cœpisset esse solus, interrogauerũt eum hi qui circum illum erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis, Vobis datum est nosse mysterium regni dei: illis autẽ qui foris sunt per parabolas omnia fiunt: ut uidentes uideant, & non cernant: & audiẽtes audiant, & non intelligant: nequando conuertantur & remittantur eis peccata. Et ait illis, Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Seminator ille sermonem seminat. Isti uero sunt, quorum alij iuxta uiam dicuntur ubi seminatur sermo, & quum audierint, confestim uenit satanas, & aufert sermonem qui seminatus est in cordibus eorum. Et alij sunt similiter, qui in petrosa semen excipiunt: qui quum audierint sermonem, statim cum gaudio accipiunt illum, & non habent radicem in se, sed temporarij sunt: deinde coorta afflictione aut persequutione propter sermonẽ, confestim offenduntur. Et alij sunt qui in spinas semen excipiunt: hi sunt qui sermonẽ audiunt, & solicitudines seculi huius ac deceptio diuitiarum, cæterarumq; rerum cupiditates introeuntes, suffocant sermonem, ac redditur infructifer. Et alij sunt qui in terram bonam semen exceperunt, qui audiunt sermonem & suscipiunt, & fructificant, ita ut aliud granum adferat triginta, aliud sexaginta, aliud centum. Et dicebat illis, Num lucerna incenditur, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? Nonne ut super candelabrum ponatur

ι περὶ τῆς ἀπολυμήσεως τῶν ὑδιάτων. ια περὶ τοῦ λεγεῶνος.

μ τεθῇ; *οὐ γὰρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανε-
β ρωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανε-
μα ρὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. *καὶ
β ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ
μετρεῖτε, μετρεθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται
μβ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. *ὃς γὰρ ἂν ἔχει, δοθήσεται
β αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ'
μγ αὐτοῦ. *καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
ι θεοῦ. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέ-
ραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς
οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ
πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν
τῷ στάχυϊ. ὅτ' ἂν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως
ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισ-
μδ μός. *καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσομεν τὴν βασιλείαν
β τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν *τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεν
Aliâs αὐτὴν; ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅτ' ἂν σπαρῇ ἐπὶ
ποίᾳ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων
ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτ' ἂν σπαρῇ, ἀναβαί-
νει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων,
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥς τε δύνασθαι ὑ-
πὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κα-
με τασκηνοῦν. *καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολ-
ς λαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο
μς ἀκούειν. *χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐ-
ι τοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε
μζ πάντα. *καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ι
β ὀψίας γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ
ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς
ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ'
αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαίλαψ ἀνέμου μεγάλη, τὰ
δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥς τε αὐτὸ
ἤδη γεμίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ
τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν
αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οὐ μέλει
σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε
τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πε-
φίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γα-
λήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε
οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν
φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. τίς
ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θα-
λάσσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἦλθον εἰς τὸ ια
πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν γαδα-
ρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐ-
θέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρω-
πος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοικη-
σιν εἶχεν ἐν τοῖς μνημείοις. καὶ οὔτε ἁλύσεσιν
οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολ-
λάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διε-
σπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας
συντε-

natur? Non est enim quicquam occultum, quod non manifestetur: neq; fuit secretum, sed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum audiat. Et dicebat illis, Videte quid audiatis: qua mensura metimini, eadem uobis fiet admensio. & adijcietur uobis qui auditis, Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat, Sic est regnum dei quemadmodum si homo iaciat semẽ in terram, ac dormiat, atque exurgat ille nocte ac die, segesq; germinet, ac surgat in altũ dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenũ frumentũ in spica: quum autem productus fuerit fructus, statim mittit falcẽ, quoniam adest messis. Et dicebat, Cui adsimilabimus regnum dei? aut qua collatione conferemus illud? Est sicut granum sinapis, quod quum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra: & quum seminatum fuerit, exurgit, & sit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo quum facta esset uespera, Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi, Præceptor, non est tibi curæ quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. Et conquieuit uentus, factaq; est tranquillitas magna, & ait illis, Quid timidi estis adeo? qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quis nam hic est, quia & uentus & mare obediunt ei? Et uenerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum. Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumentis homo spiritui obnoxius immundo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis quisquam poterat eum ligare, propterea quod quũ sæpe compedibus & catenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo catenæ, & compedes essent commi-

ιϐ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. ιγ̄ περὶ τῆς αἱμορροούσης.

συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυσε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν. τί ἐμοὶ καί σοι ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν, μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν. τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων. λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμέν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τὰ ὄρη ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονὸς καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. * καὶ ἐμβαντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι τὸ θυγατρίον μου ἐσχάτως ἔχει. ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ἀπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱμα-

comminutæ, neq; quisquam ualuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & concidens seipsum lapidibus. Quũ uidisset autem Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eũ, & clamãs uoce magna dixit, Quid mihi tecum est Iesu fili dei altissimi? adiuro te per deũ, ne me torqueas. Dicebat enim illi, Exi spiritus immunde ab homine. Et interrogabat eum, Quod tibi nomen est? Et respondit, dicens ei, Legio mihi nomen est: quia multi sumus. Et deprecabatur eum multũ, ne se emitteret extra regionem. Erat autem ibi iuxta montes grex porcorũ magnus pascens, & deprecabantur eum omnes dæmones, dicentes, Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immũdi, ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex per præceps in mare. Erant autẽ fermè bis mille, & suffocati sunt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidendũ quid esset quod acciderat: & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabatur, sedentem ac uestitum, & sanæ mentis, qui habuerat legionem, & timuerunt. Et narrauerunt illis qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus ipsorum. Et quum ingressus esset nauim, rogabat illũ qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autem non permisit eum, sed ait illi: Abi in domũ tuam ad tuos, & annuncia illis quãta tibi dominus fecerit & misertus sit tui. Et abijt, & cœpit prædicare in decapoli, quãta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabãtur. Et quũ traiecisset Iesus naui rursus in ulteriorẽ ripã, cõuenit turba multa ad eũ, & erat circa mare. Et ecce uenit quidã principũ synagogæ, nomine Iairus: & quũ uidisset eũ, procidit ad pedes eius, & deprecabat̃ eum multũ, dicens, Filiola mea in extremis est, oro ut uenias & imponas illi manus, ut salua sit, & uiuet. Et abijt cũ illo, & sequebat̃ eũ turba multa, & cõprimebant eũ. Et mulier quædã, quæ fuerat obnoxia ꝓfluuio sanguinis ãnos duodecim, fueratq; multa perpessa à cõpluribus medicis, & insumpserat omnia sua, neq; quicq̃ adiumẽti senserat, sed magis in deterius uenerat, quũ audisset de Iesu uenit in turba à tergo, & tetigit uestimen-

τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, ἐὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο, καὶ περιβλέπεται ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα ἀκολουθῆσαι, εἰ μὴ τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλά, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον. τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. *καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μαρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ καὶ ἰούδα καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; *καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδυνάτο ἐκεῖ, οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

καὶ

uestimentũ eius. Dicebat enim, Si uel uestimenta eius tetigero, salua ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore ꝙ sanata esset ab eo flagello. Et statim Iesus in semetipso cognoscens uirtutem ex sese prodisse, cõuersus in turba aiebat, Quis tetigit uestimenta mea: Et dicebant ei discipuli ipsius, Vides turbam undiq; prementẽ te, & dicis, Quis me tetigit? Et circũspiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremẽs, sciens quod factum esset in se, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autẽ dixit ei, Filia, fides tua te seruauit, uade cum pace, & esto sana à flagello tuo. Adhuc eo loquẽte ueniunt à principe synagogæ, qui dicerent, Filia tua mortua est, quid ultra uexas magistrum? Iesus autem protinus audito sermone qui dicebatur, ait principi synagogæ, Ne metuas, tantũmodo crede. Et non permisit ut quisquam se sequeretur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis synagogę, uidetq; tumultum ac flentes & eiulantes multũ, & ingressus ait illis, Quid tumultuamini & ploratis? puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse uero eiectis omnibus, assumit patrem & matrẽ puellæ & eos qui cum ipso erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehensa manu puellæ, ait illi, Talitha cumi. Quod est, si quis interpretetur, Puella tibi dico surge. Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim: & obstupuerũt stupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quisquam id sciret: & iussit ut daretur illi quod ederet. Et egressus est illinc, uenitq; in patriam suam, & sequuntur eum discipuli sui. Quumq; adesset sabbatum, cœpit in synagoga docere, multiq; audientes obstupuerunt, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi & Iose & Iudæ & Simonis? Nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus, Non est propheta contemptus, nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos impositis manibus sanauit, ac mirabatur propter incredulitatem eorum:

VI

&

νβ *καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. *⸂
β προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀπο-
νγ στέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν
β πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐ-
τοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μό-
νον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,
ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσα-
νδ σθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. *ὅπου ἐὰν
β εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε
νε ἐκεῖθεν. *⸂ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς μηδὲ ἀ-
β κούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε
τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν εἰς
μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον
ἔσται σοδόμοις ἢ γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
νς πόλει ἐκείνῃ. *καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα με
γ τανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλον, καὶ ἤ-
λειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον.
νζ *καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ιε
β ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ
βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνερ-
γοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠ-
λίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ
νη ὡς εἷς τῶν προφητῶν. *ἀκούσας δὲ ὁ ἡρῴδης, ἔ-
ι φη, ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ἰωάννην, οὗτος ἐστίν,
νθ αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. *αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρῴδης
β ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδησεν
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμη-
σεν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἰωάννης τῷ ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί
σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρῳδιὰς
ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ
ἠδύνατο. ὁ γὰρ ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς
αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐ
τὸν, ⸂ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐ
τοῦ ἤκουεν. *καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε
ς ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς
μεγιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς
ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ
ἡρῴδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασι-
λεὺς τῷ κορασίῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλεις, καὶ δώ
σω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώ
σω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦ
σα, εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν.
τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. ⸂ εἰσελθοῦσα εὐθέ
ως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγου-
σα, θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφα
λὴν ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. ⸂ περίλυπος γενόμενος ὁ
βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους ⸂ τοὺς συνανακειμένους οὐκ
ἠθέλησεν αὐτῆς ἀθετῆσαι. ⸂ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βα
σιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέλευσεν ἐνεχθῆναι τῆς κε
φαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν
τῇ φυ-

ιδ & obambulabat per uicos undiq; circumia
cētes,docēs. Et accersit duodecim,cœpitq;
eos emittere binos,ac dabat illis potestatem
aduersus spiritus immundos.Et præcepit il-
lis,ne quid tollerent in uiam,nisi uirgam tā-
tum:non peram,non panē,non in zona æs:
sed calciarentur sandaliis,& ne induerentur
binis tunicis.Et dicebat eis, Vbicūq; introie
ritis in domū,illic manete donec exeatis il-
linc.Et quicūq; non receperint uos,neq; au
dierint uos,exeūtes illinc,excutite puluerē
qui est sub pedibus uestris in testimoniū il-
lis. Amen dico uobis, tolerabilius erit Sodo
mis aut Gomorrhis in die iudicij,q̄ ciuitati
illi.Et egressi prædicabant,ut resipiscerēt,&
dæmonia multa eiiciebant,& ungebāt oleo
multos ægros,& sanabāt.Et audiuit rex He
ιε rodes (innotuerat enim nomen eius) dice-
batq;:Ioānes ille qui baptizabat,resurrexit
à mortuis,& propterea uirtutes agunt in il-
lo.Alij dicebāt,Helias est. alij uero dicebāt,
Propheta est,uel tanq̄ unus ex prophetis.
Quum audisset autē Herodes,ait: Cui ego
præcidi caput, Ioannes iste est,ipse surrexit
à mortuis.Nam ipse Herodes,missis satelli-
tibus,manus iniecerat in Ioānem,& uinxe-
rat eum in carcere propter Herodiadē uxo-
rem Philippi fratris sui,quia duxerat eam
uxorē.Dicebat enim Ioannes Herodi, Non
licet tibi habere uxorē fratris tui. Herodias
autē insidiabatur illi,uolebatq; occidere eum,
nec poterat.Herodes enim metuebat Ioan-
nem,sciens eum uirum iustum ac sanctum,
& obseruabat eum:auditoq; eo multa facie
bat,& libenter eum audiebat.Et quum dies
opportunus accidisset,quū Herodes in na-
talitijs suis cœnam faceret primatibus ac tri
bunis & primoribus Galilææ,quūq; intro-
isset filia ipsius Herodiadis ac saltasset,pla-
cuisset;q; Herodi ac simul accūbentibus,rex
ait puellæ:Pete à me quod uis,& dabo tibi.
Et iurauit illi, Quicquid à me petieris,dabo
tibi usq; ad dimidiū regni mei. At illa egres-
sa dixit matri suæ, Quid petam? Illa uero di-
xit, Caput Ioannis baptistæ. Et ingressa sta-
tim cum festinatione ad regem petiuit, di-
cens, Volo ut protinus des mihi in lance ca
put Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus
rex, propter iusiurandum, eosq; qui simul
accumbebant,noluit eam reijcere. Et con-
festim rex misso speculatore,iussit inferri ca
put eius. At ille abijt,ac decollauit eum in

carcere

τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κοράσιῳ. καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. * καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. * δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τ πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φαγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι. πέντε καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. * καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι

carcere: & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerũt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq; illud in monumento. Et congregãtur apostoli ad Iesum ac renunciauerunt ei omnia; & quæ egissent, quæcq; docuissent. Et ait illis, Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui uenirent & abirẽt multi: ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertũ locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerũt eum multi, & itinere pedestri ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus uidit turbã multam Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues non habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. Et quum iam multum diei præteriisset, accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Desertus est locus, & iam multum temporis effluxit, dimitte illos ut abeant in circumiacentes uillas ac uicos, emantq; sibi panes: nam quod edant, nõ habent. At ille respõdens ait illis, Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei, Euntes emamus ducẽtis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis, Quot panes habetis? Ite & uidete. Et quum cognouissent, dicunt, Quinque, & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et quum accepissent quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, deditq; discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederũt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorũ duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autẽ qui comederant circiter quinq; milia uirorum. Et statim coegit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et quũ dimisisset eos, abijt in montem ad orãdum. Et quum uespera aduenisset, erat nauis in medio mari, & ipse solꝰ in terra, uiditq; eos laborantes in remigando: erat enim uentus contrarius eis. At circa quartã uigiliam noctis uenit ad eos, ambulãs super mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderunt eum ambulantẽ super mare, putauerunt spectrũ

εἶναι, καὶ ἀγέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρὲθ, καὶ προσωρμίσθησαν. * καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι, καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, διεσώζοντο. * καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσί, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις διαθιόντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπ' ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. * ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς. διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δέ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. καλῶς, ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. μωσῆς γὰρ εἶπεν. τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, κορβᾶν. ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ἣ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα

esse, & exclamauerunt. Omnes enim uidebant eũ, & conturbati sunt: & statim loquutus est cũ eis, dixitq; eis: Cõfidite, ego sum: ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & uehementer supra modum intra sese stupebant, & admirabantur. Non enim intellexerãt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum. Et quum traiecissent, uenerũt in terrã Genezareth, & applicuerunt in portũ. Quumq; egressi essent de naui, cõtinuo agnouerũt eum: ac percurrentes totã undiq; regionẽ illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circũferre, quũ audissent eum illic esse, & quocunq; introisset in uicos aut in ciuitates aut in uillas, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebãt eum, salui fiebant. VII Et conueniũt ad eum pharisæi, & quidam de scribis qui uenerant Hierosolymis. & quum uidissent quosdã ex discipulis eius cõmunibus manibus, id est illotis, edere panes, incusabãt. nam pharisæi & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes instituta maiorum. & à foro uenientes, nisi loti fuerint, non comedũt. Et alia multa sunt quæ susceperũt seruanda, nempe lotiones poculorum & urceorum & æramẽtorũ & lectorum. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulãt iuxta ritũ traditũ à maioribus, sed illotis manibus edũt panẽ? At ille respõdẽs, dixit eis: Bene uaticinatus est Hesaias de uobis hypocritis, sicut scriptũ est: Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum longe est à me: in uanum autem me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Nam omisso præcepto dei, tenetis cõstitutionem hominũ, ablutiones urceorum & poculorum, aliaq; similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene, reijcitis præceptum dei, ut cõstitutionem uestram seruetis. Moses enim dixit, Honora patrem tuum & matrem tuam: & qui maledixerit patri uel matri morte moriatur. Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri uel matri corban: quod est, donum quodcunque ex me, in tuum cedet commodum. & præterea non finitis eum quicquam facere patri suo aut matri suæ, & irritum facitis uerbum dei per constitutionem uestram quam tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis. Et quũ aduocasset

πάντα τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετέ μου πάντες καὶ σύνιετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται. καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ιθ ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, Συροφοινίσσα τῷ γένει. καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γάρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ. ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἔλεγον πλησσόμενοι, λέγοντες. καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

ad se totam turbam, dicebat illis: Audite mē omnes & intelligite, Nihil est extra hominē introiens in eum, quod possit eū inquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quę inquināt hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et quum introisset in domū semotus à turba interrogabāt eum de sciscipuli eius de similitudine. Et ait illis, Adeo & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, q̄ omne foris introiens in hominem, non potest eum inquinare, quia nō intrat in eius cor, sed in uētrem: & in secessum exit, repurgans omnes escas? Dicebat aūt quod ab homine exit, illud inquinat hominē. Ab interioribus enim de corde hominum malę cogitationes procedūt, adulteria, stupra, homicidia, furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, cōuitia, superbia, stultitia: omnia hæc mala ab internis procedūt, & inquinant hominē. Et inde surgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingressus domum, neminem uoluit scire, nec potuit latere. Mulier enim statim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat spiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœnissa genere, & rogabat eum, ut dæmonium ejiceret de filia sua. Iesus autem dixit illi, Sine prius saturari filios. Non est enim honestum, sumere panem filiorum, & proijcere catellis. At illa respondit & dicit illi: Etiam domine: nam catelli quoq; comedunt sub mensa de micis filiorum. Et ait illi, Propter istum sermonem uade, exijt dæmonium à filia tua. Et quum abisset domum suam, reperit dæmonium exisse, & filiam iacentem super lectum. Et rursum egressus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilęæ per medios fines decapolis, & adducunt ei surdum, impeditæq; linguæ, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. & quum apprehendisset eum de turba seorsim, misit digitos suos in auriculas eius, & sputo emisso tetigit linguam eius, ac suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Ephphata, quod est aperire. Et statim apertæ sunt eius aures, & solutum est uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte. Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant, & supra modum stupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos facit audire, & mutos loqui.

κα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. κβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. κγ περὶ τοῦ τυφλοῦ.

ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φαγωσι, προσκαλεσαμένος ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φαγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη δαλμανουθά.

οζ *καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζη-
δ τεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη ση-
οη μεῖον ἐπιζητεῖ; *ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται
ς τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους. καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ ἔσχον μετ' αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.

οθ *καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπε-
β τε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. καὶ τῆς ζύμης
πε ἡρώδου. *καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέ-
ς γοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ ἔ-
πα λεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; *καὶ ἔρχεται εἰς
ι βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται, καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε

In diebus illis, quum turba admodũ multa esset, nec haberent quod manducarẽt, accersitis ad se Iesus discipulis suis, ait illis, Misericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habẽt quod edãt: & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia. Quidam enim ex eis è longinquo uenerũt. Et respõderunt ei discipuli sui, Vnde istos quis poterit hic satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos, Quot
κα panes habetis? Illi uero dixerunt, Septem. Et præcepit turbæ discũbere super terrã. Et acceptis septẽ panibus, quum gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis, ut apponerent. Et apposuerũt turbæ. Et habebãt pisciculos paucos: & quum benedixisset, iussit apponi & hos. Comederũt autem, & saturati sunt: ac sustulerũt quæ superfuerant, fragmentorum septem sportas. Erant aũt qui comederant fermè quater mille, & dimisit illos. Et mox ingressus in nauim cũ discipulis suis, uenit in partes Dalmanutha. Et egressi sunt pharisæi, cœperũtq; disputare cum illo, querentes ab eo signũ è cœlo, tentãtes eum. Et quum ingemuisset spiritu suo, dicit: Cur generatio hæc signũ quærit? Amẽ dico uobis, si dabitur generationi huic signũ. Et relictis illis ingressus rursus nauim, abijt, traiecto lacu. Et obliti fuerãt sumere panes, nec præter unum panẽ habebãt secum in naui. Ac præ
κβ cepit illis, dicens: Videte, cauete à fermento pharisęorũ, & à fermento Herodis. & disputabant inter sese, dicentes, Panes non habemus. Et eo cognito Iesus dicit illis, Quid disputatis, quod panes non habetis? nondũ animaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatum habetis cor uestrũ? oculos habẽtes non cernitis: & aures habẽtes, nõ auditis? & nõ meministis? Quum quinq; panes fregissem in hominũ quinq; milia, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim. Quum aũt septem in quatuor milia, quot sportas ex reliquijs fragmentorũ tulistis? Illi uero dixerunt, Septem. Et dixit illis, Qui fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsai-
κγ dam, & adducũt illi cęcum, & obsecrant eũ, ut illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit illũ extra uicum. & quum expuisset in oculos illius, imposuissetq; illi manus, interrogauit eum, si quid uideret: & recepto uisu dicebat, Video homines, quoniã uelut arbores cerno ambulantes, Deinde rursum imposuit

ἐπέθηκε τὰς χεῖρας αὐτῷ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀπεκατεστάθη, καὶ διέβλεψε πάντας ἀφανῶς. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρείας τῆς φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστός. * καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ, λέγων. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων. οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί

impoſuit manus ſuper oculos illius,& fecit ut uiſum reciperet,& reſtitutꝰ eſt, ac denuo uidebat dilucide omnes:& dimiſit illum in domum ſuam,dicens:Neq; in uicum ingrediaris,neq; dixeris cuiquã in uico.Et egreſſus eſt Ieſus & diſcipuli illius in uicos Cæſariæ,quæ cognominãt Philippi:& in uia interrogauit diſcipulos ſuos,dicens illis:Quẽ me dicunt homines eſſe:Illi uero reſponderunt:Ioannem baptiſtam,& alĩj Heliam,alĩj rurſus unum de numero prophetarum. Et ipſe dicit illis,At uos quem me dicitis eſſe? Reſpondens autem Petrus,dicit illi,Tu es ille Chriſtus. Et interminatus eſt eis,ne cui dicerent de ſe.Et cœpit docere eos,quod oporteret filiũ hominis multa pati,& reprobari à ſenioribus,ſummiſcq; ſacerdotibus ac ſcribis,& occidi,& poſt tres dies reſurgere. Et aperte ſermonẽ loquebatur.Et apprehendit illum Petrus,cœpitq; increpare eum.At ille cõuerſus,& intuitus diſcipulos ſuos,increpauit Petrum,dicẽs:Abi poſt me ſatana, quoniam non ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.Et quum ad ſe uocaſſet turbam unà cum diſcipulis ſuis,dixit illis:Quicũq; uult ſequi me,abneget ſemetipſum,& tollat crucẽ ſuam,ac ſequatur me. Nam quiſquis uoluerit animam ſuam ſeruare, perdet eam.Quiſquis aũt perdiderit animã ſuam cauſa mea & euãgelĩj,hic ſeruabit eã. Quid em̃ profuerit homini,ſi lucratus fuerit mundum totum, & animæ ſuæ iacturã fecerit? Aut qd daturus eſt homo,quo repenſet animam ſuam? Quẽcunq; enim puduerit mei ac meorũ ſermonũ in generatione hac adultera & peccatrice,pudebit illius & filiũ hominis,ubi uenerit in gloria patris ſui cũ angelis ſanctis. Et dicebat illis,Amen dico uobis,ſunt quidã inter eos qui hic ſtant, qui non guſtabunt mortem,donec uiderint regnũ dei ueniſſe cum uirtute. Ac poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum & Iacobum & Ioannem,& ſubducit eos in montẽ excelſum ſeorſim ſolos, & transformatus fuit coram illis,& ueſtimenta illius facta ſunt ſplendida, candida ualde ueluti nix,quàm candida facere non poteſt fullo ſuper terram.& conſpectus eſt illis Helias cum Moſe,colloquebanturq; cum Ieſu.Et reſpondens Petrus dicit Ieſu:Rabbi,bonum eſt nos hic eſſe,& faciamus tabernacula tria,tibi unum,& Moſi unum,& Heliæ unum.Non enim nouerat

κϛ περὶ τοῦ σελήνιαζομένου.

τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέ-
λη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
πητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλε-
ψάμενοι, οὐκ ἔτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν
μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀ-
πὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διη-
γήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅτ' ἂν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
πη̄ που ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. *καὶ τὸν λόγον ἐκράτη-
ι σαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νε-
πθ κρῶν ἀναστῆναι; *καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγον-
ς τες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ἡλίαν δεῖ
ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα.
καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἡλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ
ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.
ϛ *καὶ ἐλθὼν πρὸς μαθητὰς εἶδεν ὄχλον πολὺν
ι περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐ-
τοῖς. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξε-
θαμβήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπάζοντο αὐτόν.
καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς. τί συζητεῖτε
ϛᾱ πρὸς αὐτούς. *καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄ-
β χλου, εἶπεν. διδάσκαλε ἤνεγκα τὸν υἱόν μου
πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον καὶ ὅπου ἂν
αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ
τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ
εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι,
καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, λέγει.
ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι;
ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός
με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐ-
τὸν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ
πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπη-
ρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρόνος ἐ-
στὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν. παι-
διόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε,
καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι
δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡ-
μᾶς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τὸ εἰ δύνα-
σαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύον-
τι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου
μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω κύριε, βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐπι-
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ
ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ. τὸ πνεῦμα τὸ ἄλα-
λον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ
αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθης εἰς αὐτόν. καὶ
κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλ-
θε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥς τε πολλοὺς
λέγειν, ὅτι, ἀπέθανεν. ὁ δὲ ἰησοῦς κρατή-
σας

quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente quum circũ spexissent, non amplius uiderunt quenquã, sed solũ Iesum esse secum. Porrò quum descẽderent de monte, præcepit illis, ne cui dicerent ea quæ uiderant, nisi quum filius hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbũ hoc tenuerunt apud sese, inter se disputantes, qd esset hoc quod dixerat, E mortuis resurgere. & interrogabãt illum, dicentes, Quid est quod scribę dicunt: Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondens dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodũ scriptum est de filio hominis, ut multa patiatur, & contemnatur. Verum dico uobis, Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et quum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multã circum illos, & scribas disputantes cũ eis. Et protinus uniuersa turba quũ uidisset eum, obstupuit: & accurentes salutauerunt eum. Et interrogauit scribas, Quid disputatis inter uos? Et respondens unus è turba dixit, Præceptor, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum: & quandocunq; eum corripuerit, lacerat eum: atq; ille spumat, ac stridit dentibus suis, & arescit. Et dixi discipulis tuis, ut eijcerent, & non potuerunt. At ille respõdens ei, dicit: O natio incredula, quousq; apud uos ero? quousq; patiar uos. Adducite illum ad me. Et adduxerunt illũ ad eum. At uiso illo, continuo spiritus discerpebat eum: & prolapsus in terra uoluebatur spumãs. Et interrogauit patrẽ illius, Quantũ tẽporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit, A puero. Et frequẽter illum & in ignẽ abiecit, & in aquas, quo perderet eum. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autẽ dixit ei, Illud si potes credere: omnia possibilia credenti. Et confestim exclamãs pater pueri cũ lachrymis dixit, Credo domine: succurre incredulitati meæ. Quum uidisset autẽ Iesus, quòd turba simul accurreret, increpauit spiritum immũdum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et quũ clamasset spiritus, multumq; discerpsisset eum, exiuit: & factus est tanquam mortuus, adeo ut multi dicerent, Mortuus est. At Iesus corre-

κϛ̄ pta

κ? πρὶ τ διαλογιζομένων τὶς μείζων.

σας αὐτὸν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη.
ϛβ * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐ-
ι τοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ
ϛγ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόν-
β τες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τὶς γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.
ϛδ * καὶ ἦλθεν εἰς καπερ-
ι ναούμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐ-
ϛε τοὺς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; * οἱ
β δὲ ἐσιώπων. πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
ϛζ μου, ἐμὲ δέχεται. * καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ
α ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. * ἀπε-
ϛη κρίθη δὲ αὐτῷ ἰωάννης, λέγων. διδάσκαλε,
η εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. * ὁ δὲ ἰησοῦς
ϛθ εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ.
ϛι * καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευ-
β όντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. * καὶ ἐὰν σκανδα
ϛ λίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν. καλόν σοί ἐστι, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ
ϛια τὸ ἄσβεστον. * ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευ-
ι τᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν. καλόν σέ ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν. καλόν σοί ἐστιν, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

ὅπου

pta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et quũ esset ingressus domũ, discipuli illius interrogabãt eum seorsim, Cur nos non quiuimus eijcere illũ? Et dixit illis, Hoc genus nulla re potest exire, nisi per deprecationẽ & ieiuniũ. Et illinc digressi, iter fecerũt per Galilæam, nec uolebat ut quisquam sciret. Docebat enim discipulos suos, & dicebat illis, Filius hominis traditur in manus hominum, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaum: & quum uenisset in domũ, interrogauit illos, quid in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerunt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et quũ cõsedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si quis uult primus esse, is erit omniũ postremus & omniũ minister. Atq; arreptũ puerum statuit in medio illorũ: & quũ cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unũ ex talibus pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicũq; me recipit, nõ me recipit, sed eum qui misit me. Respõdit aũt ei Ioannes, dicens: Præceptor, uidimus quendã nomine tuo eijcere dæmonia, nec sequit nos, & prohibuimus illum, propterea quod non sequitur nos. At Iesus ait, Ne prohibeatis illum. Nullus enim est, qui si fecerit uirtutem per nomen meum, possit cito male loqui de me. Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibẽdum dederit uobis calicem aquæ nomine meo, quod sitis Christi, amen dico uobis, nequaquã perditurus est mercedem suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicẽ eius, & abijceretur in mare. Et si tibi fuerit obstaculo manus tua, amputa illam. Bonum est tibi, mutilũ ad uitam ingredi, potius q̃ duas manus habẽtem abire in gehennã, in ignem inextinguibilẽ, ubi uermis illorũ non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illum. Bonũ est ut ingrediaris ad uitã claudus, potius q̃ duos pedes habẽs mittaris in gehennã in ignem inextinguibilem, ubi uermis illorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illum. Bonũ est tibi, ut luscus introeas in regnũ dei, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis,

κῆ πρὸς τ' ἐπερωτήσαντ' αὐτ' λύσιν εἰ ἔξεστιν ἀφιλῦσαι τ γυναῖκα. κθ πρὸς τ' ἐπερωτῶντας πλησίς τ λύσιν.

ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. *καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν
ρβ δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλ-
ργ̄ λήλοις. *καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια
s τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτόν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον. Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
ρδ *καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ
ι τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. *καὶ λέγει αὐ-
ρε̄ τοῖς. ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γα-
β μήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ,
ρϛ̄ μοιχᾶται. *καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵ-
β να ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐ-
ρϛ̄ λόγησεν αὐτά. *καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ κθ
s εἰς ὁδὸν προσδραμών εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτόν, ἐπηρώτα αὐτόν. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. *ὁ δὲ Ἰη-
ρη̄ σοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ
β εἶπεν αὐτῷ. ἓν σοὶ ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας

ubi uermis eorum nõ moritur, & ignis non extinguitur. Nam omnis homo igne salietur, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal, cæterũ si sal insulsus fuerit, per quid ipsum cõdietis? Habete in uobisipsis salem, & pacem habete inter uos inuicem. Et x
quum inde surrexisset, uenit in fines Iudææ per regionem quæ est ultra Iordanẽ, & con-
κῆ ueniunt rursum turbæ ad illum, & sicut consueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabant illum, Licet'ne uiro uxorẽ repudiare? tentantes illum. At ille re-
spõdẽs dixit illis, Quid uobis præcepit Mo-
ses? At illi dixerũt, Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere. Et respõdens Iesus, dixit illis, Ad duriciã cordis uestri scri-
psit uobis præceptũ istud. cęterum ab initio creationis masculũ & fœminam fecit illos deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrẽ, & adhærebit uxori suæ, &
fient duo caro una. Itaq; non iam sunt duo, sed una caro. Quod igit̃ deus copulauit, ho-
mo ne separet. Et in domo rursum discipuli illius eadem de re interrogauerunt illum. &
dicit illis, Quicũq; repudiauerit uxorẽ suã, & duxerit aliam, adulteriũ committit aduer-
sus illam. Et si mulier repudiauerit uirũ suũ, & nupserit alteri, adulteriũ committit. Et at-
tulerunt ad illum pueros, ut tangeret illos, discipuli uero increpabant eos qui adduce-
bant. Quum uidisset autem Iesus, indigna-
tus est, & dixit illis, Sinite pueros uenire ad me, ne prohibete illos, talium enim est re-
gnum dei. Amen dico uobis, quicunq; non acceperit regnum dei tanquam puer, haud-
quaquam ingredietur in illud. Et quum cœ-
pisset illos in ulnas, impositis manibus su-
per illos, benedixit eis. Et quum exiret in κθ
uiam, accurrit quidam, ac genua flexit illi, & interrogabat eum: Præceptor bone, quid faciam, ut uitam æternam possideam? Ie-
sus autem dixit illi: Cur me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus, nempe deus. Præ-
cepta nosti? Ne committas adulterium. Ne occidas. Ne fureris. Ne falsum testimoniũ dicas. Ne fraudes. Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens dixit illi: Præce-
ptor, hęc omnia seruaui ab adolescẽtia mea. Iesus autem intuitus illum, dilexit eum, &
dixit illi: Vnum tibi deest. Abi, quæcunque habes uende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me,

sublata

ρϐ ἄρας τὸν σταυρόν. *ὁ δὲ συγνασθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ,
β ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει. παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ θεῷ. πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
ρῑ πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. *ἀποκριθεὶς
β δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφὰς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζω-
ρῑᾱ ὴν αἰώνιον. *πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι,
β καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. *ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀνα-
ρῑβ βαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς
β ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
ριᾱ *καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰακωβος καὶ ἰωάν
s νης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέγοντες. διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμέν σε, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δυνάμεθα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
ρκδ ἡτοίμασται. *καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο
ἀγα

λ bedæi, dicẽtes: Præceptor, uolumus ut quic quid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis, Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei, Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à siniſtris ſedeam⁹ in gloria tua. Ieſus autẽ dixit illis: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere poculum, quod ego bibo? & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerũt ei, Poſſumus. Ieſus autem dixit illis, Poculũ quidem quod ego bibo, bibetis, & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini. Cęterũ ſedere mihi à dextris ac ſiniſtris, nõ eſt meũ dare, ſed his *cõtinget* qbus paratũ eſt. Et quũ audiſſent decẽ, cœperunt indi

ſublata *in humeros* cruce. At ille moleſtia affectus propter ſermonẽ, diſcedebat mœrens: habebat enim poſſeſsiões multas. Et quum circumſpexiſſet Ieſus, dicit diſcipulis ſuis, Quàm difficulter hi qui pecunias habẽt, in regnum dei intrabunt. Diſcipuli uero obſtupuerunt ſuper uerbis illius. At Ieſus rurſum reſpondens, dicit illis: Filij, quàm difficile eſt eos qui fiduciam habent in pecunijs, regnũ dei ingredi. Facilius eſt camelum per foramen acus ingredi, quàm diuitẽ in regnum dei ingredi. Illi uero ſupra modum admirati ſunt, dicentes intra ſeſe, Et quis poteſt eſſe ſaluus? Intuitus autẽ Ieſus illos, dicit, Apud homines impoſsibile, ſed non apud deum: nam omnia poſsibilia ſunt apud deũ. Et cœpit Petrus dicere illi, Ecce reliquimus omnia: & ſequuti ſumus te. Reſpõdens autem Ieſus dixit: Amẽ dico uobis, Nullus eſt qui reliquit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mea cauſa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & ſorores, & matres, & liberos, & agros cum perſecutionibus, ac in ſeculo uenturo uitam æternam. Multi autem primi, erunt poſtremi: & poſtremi, primi. Erant aũt in uia aſcendẽtes Hieroſolymã, & præcedebat illos Ieſus, erantq; pauefacti, & ſequentes timebant. Et aſſumptis Ieſus rurſum duodecim, cœpit illis dicere, quæ ſibi euentura eſſent. Ecce aſcẽdimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotũ & ſcribis, & condẽnabũt eum ad mortem, & tradent illũ gentibus, & illudent illi, & flagellabũt eum, & inſpuent in illum, & occident eum, & tertia die reſurget. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicẽtes: Præceptor, uolumus ut quicquid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis, Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei, Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à ſiniſtris ſedeam⁹ in gloria tua. Ieſus autẽ dixit illis: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere poculum, quod ego bibo? & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerũt ei, Poſſumus. Ieſus autem dixit illis, Poculũ quidem quod ego bibo, bibetis, & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini. Cęterũ ſedere mihi à dextris ac ſiniſtris, nõ eſt meũ dare, ſed his *cõtinget* qbus paratũ eſt. Et quũ audiſſent decẽ, cœperunt indi

λα περὶ βαρτιμαίου. λβ περὶ τοῦ πώλου.

ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωαννου. ὁ δὲ ἰη-
σοῦς προσκαλεσαμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοις. οἴ-
δατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυ
ριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγαλοι αὐτῶν κατεξου-
σιαζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ'
ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμιν, ἔσται
διακονος ὑμῶν. καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι
ριε πρῶτος ἔσται παντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ
δ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλ-
λὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύ-
ριϛ τρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ. * καὶ
β ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρ-
τιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκαθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προ-
σαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζαραῖος
ἐστιν ἤρξατο κραζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς δαβιδ
ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετιμων αὐτοῦ πολλοὶ,
ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ
δαβιδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐ-
τὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέ-
γοντες αὐτοῦ. θαρσει, ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ
ἀποβαλὼν τὸ ἱματιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν
πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῦ ὁ
ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶ-
πεν αὐτοῦ. ῥαββονὶ, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰη-
σοῦς εἶπεν αὐτοῦ. ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ
σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τοῦ ἰη-
ριζ σοῦ ἐν τῇ ὁδῷ. * καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσα-
β λὴμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν
ἐλαιῶν ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ
λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κα-
τέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς
αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐ-
δεὶς ἀνθρώπων κεκαθικεν. λύσαντες αὐτὸν
ἀγαγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε
τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔ-
ριη χει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. * ἀπῆλ-
β θον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν
θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐ-
τόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐ-
τοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον
αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν
αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν ἰησοῦν,
καὶ ἐπέβαλον αὐτοῦ τὰ ἱματια αὐτῶν. καὶ ἐ-
καθισεν ἐπ' αὐτόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱματια αὐ-
τῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας
ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν
ριθ ὁδόν. * καὶ οἱ προαγοντες, καὶ οἱ ἀκολου-
α θοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες, ὡς ἀννᾶ, εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐ-
λογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυ-
ρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαβιδ, ὡς ἀννᾶ
ἐν τοῖς

indignari de Iacobo & Ioanne. Iesus autem quum uocasset eos ad se, dicit illis: Scitis ꝙ qui uidentur imperare gētibus, dominium exercēt aduersus illas. Et qui magnates sunt inter eas, potestatem exercent in illas. Verum non sic erit inter uos: sed quicunq; uoluerit ex uobis fieri magnus inter uos, erit minister uester. Et quicunq; uoluerit ex uobis esse primus, erit omniū seruus. Nam & filius hominis non uenit ut sibi ministraret, λα sed ut ipse ministraret, ac daret animā suam redemptionē pro multis. Et ueniunt Hiericho, quumq; egrederetur ab urbe Hiericho, ac discipuli illius & turba copiosa: filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat iuxta uiam mendicans. Et quum audisset ꝙ Iesus Nazarenus esset, cœpit clamare, & dicere, Fili Dauid Iesu, miserere mei. Et increpabāt illū multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Iesus, ac iussit illū uocari, & uocāt cæcum, dicētes illi: Bono animo esto, surge, uocat te. Ille uero abiecto pallio suo, surrexit & uenit ad Iesum. Et respōdēs dicit illi Iesus, Quid uis faciam tibi? Cæcus aūt dixit ei: Raboni, ut uisum recipiam. Iesus autē dixit illi: Abi, fides tua saluū te reddidit, & protinus recepit uisum, & sequebat Iesum in uia. Et quum XI appropinquāt Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniā iuxta montem oliuarū, emittit duos è discipulis suis, & dicit illis, Abite in uicum qui cōtra uos est, & statim ingrediē- λβ tes in illum, inuenietis pullum alligatum, supra quem nullus hominū sedit: soluite eum & adducite. Et si quis uobis dixerit, Cur facitis hoc? Dicite, quod dominus eo opus habet, & continuo illum mittet huc. Abierunt autem, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nonnulli eorum qui illic stabant, dicebāt illis: Quid facitis soluentes pullum? At illi dixerunt eis, quemadmodū præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullum ad Iesum, & iniecerunt illi uestimenta sua, seditq; super illum. Multi uero uestimenta sua sternebant in uiam. Alij uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, quique sequebantur clamabant, dicentes, Hos anna, benedictus qui uenit in nomine domini. Benedictum, quod uenit regnum in nomine domini patris nostri Dauid, Hos anna in

λϝ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. λδ περὶ ἀμνησικακίας. λε περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων.

ρκ ἐν τοῖς ὑψίστοις. *καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα
ς ὁ κύριος καὶ εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος
πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπ' αὔ-
ριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπείνα-
σε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα,
ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ'
αὐτὴν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς
σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. μηκέ
τι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι,
ρκα καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. *καὶ ἔρχονται εἰς
β ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρ-
ξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζον-
τας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβι-
στῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς πε-
ριστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διε-
νέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε,
λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου οἶ-
κος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν;
ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν.
ρκβ *καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,
α καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν, ἐφοβοῦν-
το γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ
ρκγ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. *καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπο-
ι ρεύετο ἔξω τῆς πόλεως, καὶ πρωὶ παραπορευό-
μενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν,
καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεὶ,
ρκδ ἴδε ἡ συκὴ ἣν κατηράσω ἐξήραται. *καὶ ἀπο-
ς κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν θεοῦ.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ,
ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ
διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅ-
ρκε τι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. *διὰ
δ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάντα ὅσα ἂν προσευχό-
μενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ
ρκϛ ἔσται ὑμῖν. *καὶ ὅτ' ἂν στήκητε προσευχό-
ς μενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ
πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ πα-
ρκζ ραπτώματα ὑμῶν. *καὶ ἔρχονται πάλιν
β εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος
αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ
γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν
αὐτῷ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς
σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα
ποιῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐ-
περωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀπο-
κρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
τα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ
ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλο-
γίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύ-
σατε αὐτῷ, ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων,
ἐφο-

in altissimis. Et ingressus est Hierosolymã dominus & in templũ. Et quũ circũspexisset omnia, iamq; tempus esset uespertinũ,
λϝ egressus est Bethaniã cum duodecim. & postero die quum exissent Bethania, esurijt: quumq; uidisset arborem fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuenturus esset aliquid in illa: & quum uenisset ad illam, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorum. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in æternum quisquã fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq; Hierosolymam. Et ingressus Iesus in templum, cœpit eijcere eos qui uendebant & emebant in templo, & mensas argentariorum, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquam deportaret uas per templum: & docebat, dicens illis: Nonne scriptum est, Domus mea domus precatiõis uocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam spelũcam latronum. Et audierunt scribæ principesq; sacerdotum, & quærebãt quomodo illum essent perdituri. Timebant enim eũ quod tota turba admirabatur doctrinam illius. Et quum uespera iam esset, egressus est Iesus è ciuitate, & mane prætereuntes, uiderunt ficum exaruisse radicitus, & recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quã execratus es, exaruit. Et respondens Iesus dicit illis: Confidite deo. Amen dico uobis, quòd quicũq; dixerit monti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & nõ hæsitauerit in corde suo, sed crediderit fore quæ dixerit, erit illi quic-
λδ quid dixerit. Propterea dico uobis, Quæcunq; orantes petitis, credite quod accipitis, & erunt uobis. Et quum steteritis orantes, remittite si quid habetis aduersus ali-
λε quem, ut & pater uester qui in cœlis est, remittat uobis delicta uestra. Et ueniunt rursum Hierosolymam, & quum ambularet in templo, ueniunt ad illum principes sacerdotum & scribę & seniores, & dicunt illi, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit autoritatem istam, ut ista facias? Iesus autem respõdens, dixit illis, Quæram à uobis & ipse quiddam, & respondete mihi, & dicam uobis qua autoritate hæc faciã. Baptismus Ioannis utrũ è cœlo erat, an ex hominib⁹? Respõdete mihi. Et cogitabãt apud se, dicẽtes: Si dixerimus, è cœlo: dicet, Cur igitur non credidistis illi? At si dixissent, ex hominib⁹:
timebant

λϛ̄ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. λζ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὴν κῆνσον. λν̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων.

ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν ἰω-
άννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες
λέγουσι τῷ ἰησοῦ. οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀπο-
κριθεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν
ρκη̄ ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. *καὶ ἤρξατο αὐ-
β τοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευ-
σεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυ-
ξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέ-
δετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστει-
λε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα πα-
ρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπε-
λῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέ-
στειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς
ἄλλον δοῦλον, καὶ ἐκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκε-
φαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένων. καὶ πά-
λιν ἄλλον ἀπέστειλε. κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ
πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀπο-
κτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐ-
τοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέ-
γων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ
οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ
ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν,
ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.
τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσε-
ται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν
ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀ-
νέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦν-
τες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ
κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλ-
ρκθ μοῖς ἡμῶν. *καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ
α ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐ-
τοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀ-
ρλ πῆλθον. *καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας
β τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν
ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ.
διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει
σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀν-
θρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ δι-
δάσκεις, ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶ-
μεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρι-
σιν, εἶπεν αὐτοῖς, τί με πειράζετε; φέρετέ μοι
δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή. οἱ δὲ εἶ-
πον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ
τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.
καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵ τινες
λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐ-
τὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡ-
μῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ κατα-
λείπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ
ὁ ἀδελ-

timebant populum. Omnes enim habebant
Ioannem, quod uere propheta fuisset. Et re-
spondentes dicunt Iesu, Nescimus. Et Iesus
respondens dicit illis, Nec ego dicam uobis,
λϛ̄ qua autoritate hæc faciam. Et cœpit il- XII
lis per parabolas loqui. Vineã plantauit ho-
mo, & circũdederat sepem, & foderat lacũ,
& ædificauerat turrim, & elocauerat eam
agricolis, & peregre profectus est, & misit
ad agricolas quum opportunũ esset seruum
ut ab agricolis acciperet de fructu uineę. At
illi arreptum illum ceciderunt, ac remiserũt
uacuum. Et rursum misit ad illos alium ser-
uum, & illi coniectis in eum saxis cõminue
runt illi caput, & remiserũt contumelijs affe
ctum. Et rursum aliũ misit, & illum occide-
runt: multosq; alios, hos quidem cædentes,
illos uero occidentes. Itaq; quum unum ad-
huc haberet filiũ suum dilectũ, misit etiam
illum ad illos postremũ, dicens, Reuerebun-
tur filium meum. Illi uero agricolę dicebant
inter sese, Hic est hæres, uenite occidamus
eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptũ il-
lum occiderunt, & eiecerunt è uinea. Quid
igitur facturus est dominus uineæ? ueniet,
& perdet agricolas, & dabit uineam alijs.
An ne hanc quidem scripturam legistis? La
pidem quem reprobauerunt ij qui ædifica-
bant, hic factus est caput anguli: à domino
factũ est hoc, & est admirabile in oculis no-
stris. Et quærebant eum comprehendere, &
metuebant turbam, sciebãt enim, quòd ad-
uersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto
illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam
è pharisęis & Herodianis, ut eum captarent
sermone. Illi uero quum uenissent, dicũt ei:
Præceptor, scimus quòd uerax es, & non cu
ras quẽquam: non enim respicis personam
hominũ, sed cum ueritate uiam dei doces:
λζ Licet censum Cæsari dare, an non? demus,
an non demus? Ille uero sciens illorum simu
lationem, dixit illis: Quid me tẽtatis? Affer-
te mihi denarium, ut uideam. Illi uero attu-
lerunt. Et dicit eis: Cuius est imago hæc &
inscriptio? Illi uero dixerũt ei: Cæsaris. Et re
spõdẽs Iesus dixit illis, Reddite quę sunt Cę
saris Cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admira
λη̄ ti sunt de eo. Et ueniũt sadducæi ad illũ, qui
dicunt, non esse resurrectionẽ: interrogaue-
runtq; eũ, dicẽtes: Preceptor, Moses scripsit
nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat
uxorem, & liberos nõ relinquat, ut accipiat
frater

λθ περὶ τοῦ γραμματέως. μ̄ περὶ τοῦ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.

ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα, καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως, καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅτ' ἂν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅτ' ἂν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζόντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. *καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν. ποία ἔστιν πρώτη πασῶν ἐντολή. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. *καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς. καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. *καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι δαβίδ. αὐτὸς γὰρ δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου. ἕως ἂν θῷ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; αὐτὸς οὖν δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν

ρλᾱ ς
ρλβ ι
ρλγ̄ β
ρλδ β
ρλε̄ β

frater eius uxorẽ illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Septem fratres fuerũt, ac primus accepit uxorem, isq; moriens non reliquit ſemen: & ſecundus accepit illam, ac mortuus eſt, & nec ipſe reliquit ſemen: & tertius ſimiliter: & acceperunt eam ſeptem, nec reliquerunt ſemẽ. Poſtrema uero omnium mortua eſt & uxor. In reſurrectione igitur quum reſurrexerint, cuius illorũ erit uxor? Nam ſeptem habuerunt eam uxorẽ. Et reſpondens Ieſus, dixit eis, An nõ ꝓpterea erratis, quod neſciatis ſcripturas, neq; uirtutẽ dei? Quũ enim à mortuis reſurrexerint, neq; contrahunt matrimoniũ, neq; nuptum dantur, ſed ſunt uelut angeli qui in cœlis ſunt. Cæterũ de mortuis, quod reſuſcitantur, non legiſtis in libro Moſi, quomodo in rubo loquutus ſit illi deus, dicẽs: Ego ille deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Non eſt deus mortuorum, ſed deus uiuentiũ. Vos igitur multum erratis. Et quum acceſsiſſet quidã è ſcribis, & audiſſet eos ſimul diſputantes, uideretq; quod bene reſpondiſſet eis, interrogauit illum: Quod eſt primũ omnium præceptorum? Ieſus autem reſpondit illi: Primum omnium præceptum eſt: Audi Iſrael, Dominus deus noſter, dominus unus eſt: & diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc eſt primũ præceptum. Et ſecũdum ſimile hoc eſt: Diliges proximũ tuum, ut teipſum. Maius his aliud præceptum non eſt. Et dixit illi ſcriba: Bene præceptor cum ueritate dixiſti, quòd unus ſit deus, & nõ ſit alius præter illum, quodq; diligere eum ex toto corde & ex tota intelligentia & ex tota anima & ex totis uiribus ac diligere proximum ut ſeipſum, plus ſit quàm uniuerſa holocautomata & uictimæ. At Ieſus quũ uideret quod cordate reſpondiſſet, dixit illi: Haud lõge abes à regno dei. Et nemo poſt illa audebat illum interrogare. Et reſpõdens Ieſus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicũt ſcribæ, Chriſtum eſſe filium Dauid? nam ipſe Dauid dixit afflatus ſpiritu ſancto: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris mihi. Donec poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Ipſe ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius eſt? Et pleraq; turba audiebat illum libenter. & dicebat illis in doctrina ſua: Cauete à ſcribis, qui amant ſtolati obambu-

λθ
μ̄

τεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτο-
καθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλι-
ρλϛ σίας ἐν τοῖς δείπνοις. *οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰ-
η κίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχό-
μενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ
καθίσας ὁ ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου,
ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζο-
φυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολ-
λά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λε-
πτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης, καὶ προσκαλεσά-
μενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάν-
των βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλά-
κιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα
ρλζ ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. *καὶ ἐκ-
β πορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ
λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγά-
λας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ὑπὲρ λίθου, ὃς
ρλη οὐ μὴ καταλυθῇ. *καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ
β ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων
αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰω-
άννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔ-
σται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτ' ἂν μέλλει πάντα ταῦ-
τα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς,
ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ὑπὲρ τῷ ὀνόματί μου, λέγον
τες, ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅτ'
ἂν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,
μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος.
ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ὑπὲρ ἔθνος, καὶ βασιλεία
ὑπὲρ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους,
καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχὰ ὠδίνων
ρλθ ταῦτα. *βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς. παραδώ-
α σουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγω-
γάς. δαρήσεσθε, καὶ ὑπὲρ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων
ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
ρμ *καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆ-
ς ναι τὸ εὐαγγέλιον. *ὅτ' ἂν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς
ρμα παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλή-
β σητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑ-
μεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔ-
σεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθή-
ρμβ σεται. *ὅτ' ἂν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς
ς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ προφήτου,
ἑστὸς

lare, & amant salutationes in foris, primasq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et quum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret ęs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant
μα multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrans. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis, Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quàm omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes ex eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substãtiam suam. Et quum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones. Et Iesus respondens ait illi, Vides has magnas substructiões? Non relinquetur lapis super
μβ lapidem, qui non diruatur. Et quum sederet in monte oliuarum è regione templi interrogabãt illum secreto Petrus & Iacobus & Ioannes & Andreas: Dic nobis quando hęc erunt? & quod signum est quando hæc omnia sint consummãda? At Iesus respondens illis cœpit dicere, Videte ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus. multosq; decipient. Quum aũt audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim fieri: at nondum finis. Insurget enim gens aduersus gentem, & regnũ aduersus regnum. Et erũt terræmotus in singulis locis. & erunt fames ac turbationes. Initia dolorum hęc: sed cauete uos uobis: tradent enim uos in cõcilia & in synagogas: cædemini, & sub præsidibus ac regibus ducemini propter me in testimonium illis. Et apud oẽs gentes oportet prius prædicari euãgeliũ. Quum autem duxerint uos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neq; meditemini, sed quicqd datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Nõ em̃ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est aũt frater fratrẽ in mortẽ, & pater filiũ, & insurgent filij aduersus parentes, ac morte afficiẽt eos. Et eritis odio habiti ab omnib⁹ propter nomẽ meum. Sed qui perseuerauerit usq; ad finẽ, hic saluus erit. Porrò quum uideritis abominationẽ desolationis, de qua dictũ est à Daniele propheta,
stantem

μγ̄ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας.

ρμγ̄ ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω. *τότε οἱ
β ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ
δώματος, μὴ καταβαίτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰ-
σελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ εἰς τὸν
ἀγρὸν ὢν μὴ ἐπιστρεψαίτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ
ρμδ ἱμάτιον αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού-
β σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ρμε̄ ραις. *προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ
ς ὑμῶν χειμῶνος. *ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖ-
ρμϛ̄ ναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτί-
β σεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γέ-
ρμζ νηται. *καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέ-
ς ρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκ-
λεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.
ρμη̄ *καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ. ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς,
β ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. *ἐγερθήσονται γὰρ ψευ
ρμθ δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι ση-
ς μεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνα-
τὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ
προείρηκα ὑμῖν πάντα. *ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς
ρν̄ ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτι-
β σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ-
τῆς. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτον-
τες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ-
ρνᾱ θήσονται. *καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
β θρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως
πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ-
λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ
ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄ-
κρου οὐρανοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβο-
λήν. ὅτ' ἂν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται,
καὶ ἐκφυῇ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος
ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅτ' ἂν ταῦτα ἴδητε γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάν-
τα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
ρνβ ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *περὶ δὲ τῆς
ς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ
ρνγ̄ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ. *βλέ-
ς πετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ οἴδατε γὰρ
ρνδ πότε ὁ καιρός ἐστιν. *ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος
β ἀφεὶς τῆς οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τῆς
ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ. καὶ τῷ θυρωρῷ
ρνε̄ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. *γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδα-
β τε γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ με-
σονυκτίου ἢ ἀλεκτροφωνίας ἢ πρωΐ. μὴ ἐλθὼν ἐξαί-
ρνϛ̄ φνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι
α λέγω, γρηγορεῖτε. *ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα
ρνζ μετὰ δύο ἡμέρας. *καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
ς γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀ-
ρνη̄ ποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μή ποτε θό-
α ρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. *καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ

ἐν

stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domũ, nec ingrediatur ut quicquam tollat è domo sua. Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollẽdum palliũ suum. Væ aũt prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis non fuit à primordio rerum conditarũ, quas condidit deus, usque ad hoc tẽpus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haudquaquam salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pseudochristi & pseudoprophetæ, & edent signa ac prodigia ad decipiẽdũ, si fieri possit, etiam electos. Vos aũt cauete. Ecce prędixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionẽ illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splẽdorem suum, & stellæ cœli decidẽt, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium
μϛ hominis ueniẽtem in nubibus, cũ potestate multa & gloria. Et tũc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uẽtis, à summo terræ usq; ad summũ cœli. A ficu uero discite similitudinẽ: quum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis q; prope sit æstas. Sic & uos quũ hæc uideritis fieri, scitote q; prope sit in foribus. Amen dico uobis, q; nõ præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlũ & terra præteribunt, sed uerba mea non præteribũt. Cæterũ de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidem qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate & orate, nescitis enim quãdo tempus sit. Sicut homo q peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis potestatẽ, ac suum cuiq; opus, & ianitori mandauit ut uigilaret. Vigilate igitur, nescitis enim quando dominus domus uenturus sit, sero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormientes. Cæterum quæ dico uobis, omnibus dico, Vigilate. Erat autẽ XIIII
pascha, & azymorũ dies futuri post biduũ. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cõprehensum occiderent: dicebant autẽ, Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et quũ esset Bethaniæ

μδ περὶ τῆς ἀλειψάσης τῶν κύριον μύρῳ. με περὶ τοῦ πάσχα. μϛ περὶ παραδόσεως προφητεία.

ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐ-
τοῦ ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου
πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβα-
στρον, κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. ἦσαν δέ τι-
νες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες. εἰς
τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ
οὗτος πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ
δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ
ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτήν. τί αὐτῇ κόπους παρέ-
χετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅτ' ἂν θέλητε
δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε-
ρνθ τε. ὃ εἶχεν αὕτη ἐποίησε. *προέλαβε μυρίσαι μου
δ τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον οὗτος εἰς ὅλον τὸν
κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνη-
ρξ μόσυνον αὐτῆς. *καὶ ὁ ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, εἷς
β τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα πα-
ραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν,
καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐ-
ζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. καὶ τῇ πρώ-
τῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέ-
γουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ποῦ θέλεις ἀ-
πελθόντες ἑτοιμάσομεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα;
καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει
ὑμῖν ἄνθρωπος κεραμίον ὕδατος βαστάζων,
ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπα-
τε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει.
ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώ-
γεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε
ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς
τὴν πόλιν. καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡ-
ρξα τοίμασαν τὸ πάσχα. *καὶ ὀψίας γενομένης ἔρ-
δ χεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν
καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.
ρξβ *οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς κα-
α θ' εἷς. μή τι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μή τι ἐγώ; *ὁ δὲ ἀπο-
ρξγ κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ ἐμβα-
β πτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐ-
ρξδ τοῦ. *οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
ς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ
ρξε οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόν-
α των αὐτῶν λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκ-
λασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ εἶπε. λάβετε, φάγε-
ρξϛ τε, οὗτό ἐστι τὸ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτή-
β ριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐ-
τοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, οὗτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ
τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.
ἀμὴν

μδ in domo Simonis leprosi, accūbēte eo uenit
mulier habens alabastrum unguēti nardi pi
sticæ pretiosæ, & cōminuto alabastro effu-
dit illi in caput. Erant aūt quidā qui indigna
rentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perdi
tio hæc unguenti? nā poterat hoc uendi plu
ris quàm trecentis denarijs, ac dari pauperi-
bus. Et infremuerunt aduersus illā. At Iesus
dixit: Sinite illā, cur illi molesti estis? bonum
opus operata est erga me. Sēper enim pau-
peres habetis uobiscum: & quandocūq; uo
lueritis, potestis illis benefacere: me uero nō
semper habetis. Quod potuit, hęc fecit. Præ
uenit, ut ungeret meū corpus ad sepulturā.
Amen dico uobis, ubicūq; prædicatū fuerit
euangeliū hoc in totum mūdum: etiam hoc
quod fecit hæc, dicetur in memoriā ipsius.
Et Iudas Iscariotes unus è duodecim, abijt
ad summos sacerdotes, ut proderet eū illis.
Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt
ei pecuniā se daturos. Et quærebat quomo-
do opportune illum traderet. Ac primo die
με azymorū, quum pascha immolarēt, dicunt
illi discipuli sui, Vbi uis ut abeamus & pare
mus, ut edas pascha? Et emittit duos è disci-
pulis suis, & dicit illis, Ite in ciuitatem, & oc
curret uobis homo hydriā fictilē aquę plenā
baiulans, sequimini illū: & quocūq; ingres-
sus fuerit dicite patrifamiliâs: Magister di-
cit, Vbi est diuersoriū, ubi pascha cum disci
pulis meis edam? Et ille uobis ostēdet tricli-
nium magnū, stratum, paratum: illic parate
nobis. Et exierunt discipuli eius, & uenerūt
in ciuitatem, & repererūt quemadmodū di-
xerunt illis, parauerunt q; pascha. Et quū ue
spera iam esset, uenit cū duodecim. Et quū
μϛ accūberent ederent q;, dixit Iesus: Amē dico
uobis, unus ex uobis proditurus est me, qui
edit mecum. At illi cœperunt esse mœsti, ac
dicere illi singulatim, Num ego? Et alius,
Num ego? Ille uero respondens dixit illis,
Vnus è duodecim qui intingit mecū in cati
num. Filius quidē hominis uadit, sicut scri-
ptum est de illo. Sed uæ homini illi, per quē
filius hominis proditur: bonū erat illi si na-
tus non fuisset homo ille. Et edentibus illis,
sumpto Iesus pane, quū benedixisset, fregit,
& dedit illis, ac dixit: Sumite, comedite, hoc
est corpus meum. Et accepto poculo, quum
gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo
omnes: & dixit illis, Hic est sanguis meus
noui testamenti, qui pro multis effunditur.
Amen

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
ρξζ * καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
ς ῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. * ὅτι πάντες
ρξη σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι
λ γέγραπται. * πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασ-
ρξθ κορπισθήσονται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερ-
ς θῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ὁ δὲ
ρο πέτρος ἔφη αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθή-
α σονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀ-
μὴν λέγω σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν
ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.
ροα * ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον ἐάν με δέῃ συν-
ς αποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ
ροβ καὶ πάντες ἔλεγον. * καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ
α τὸ ὄνομα γεθσημανεί. * καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς
ρογ αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι.
ς καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον
καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖ-
ροδ σθαι καὶ ἀδημονεῖν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. περίλυ-
δ πός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε
ροε καὶ γρηγορεῖτε. * καὶ προελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ
α τῆς γῆς καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι πα-
ρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πα-
τήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον
ροϛ ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. * ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.
α * καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας.
ρος καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυ-
β σας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-
ροη χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν
λ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * καὶ πά-
ροθ λιν ἀπελθὼν προσεύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰ-
ς πών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύ-
δοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημέ-
νοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρ-
χεται τὸ τρίτον. καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ
ρω λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. * ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα,
λ ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖ
ρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ πα
ρωα ραδιδούς με ἤγγικε. * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λα-
α λοῦντος παραγίνεται ἷς ὢν τῶν δώδεκα,
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ
ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων
ρωβ καὶ τῶν πρεσβυτέρων. * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς
β αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐ-
τός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφα
λῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει
αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ
δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκρά
ρωγ τησαν αὐτόν. * εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπα
α σάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρ
χιερέως

Amen dico uobis, poſt hac non bibã de fructu uitis, uſq; ad diem illum, quum illud bibero nouũ in regno dei. Et quum hymnum dixiſſent, exierunt in mõtem oliuarum. Et dicit illis Ieſus, Omnes offendiculũ patiemini propter me in nocte hac, quia ſcriptũ eſt, Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues. Sed poſteaquam reſurrexero, præcedã uos in Galilæam. Petrus autẽ dicit illi, Etiam ſi omnes offendiculũ paſsi fuerint, at nõ ego. Et dicit illi Ieſus, Amen dico tibi, q̃ hodie in nocte hac, prius quàm bis gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehementius dicebat, Imò ſi me oportuerit commori tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum, cuius nomen Gethſemani, & dicit diſcipulis ſuis, Sedete hic, donec digreſſus orauero. Et aſſumit Petrum & Iacobum & Ioannẽ ſecum, cœpitq; expaueſcere & angi. Et dicit illis, Dolore afficitur anima mea uſq; ad mortem: manete hic & uigilate. Et progreſſus paululum, proſtratus eſt in terram & orauit, ut ſi poſsibile eſſet, tranſiret à ſe hora, & dicebat, Abba pater, omnia poſsibilia ſunt tibi, aufer poculũ à me hoc: uerũtamen non quid ego uelim, ſed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormiẽtes, dicitq; Petro: Simon, dormis? non potuiſti unam horã uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tẽtationem. Spiritus quidem prompt⁹, at caro infirma. Et rurſum digreſſus orabat, & eundẽ dixit ſermonem. Et reuerſus offendit illos rurſum dormiẽtes: erãt enim oculi eorũ grauati: neq; ſciebant quid illi reſponderent. Et uenit tertio, dicitq; illis, Dormite poſthac & requieſcite: ſufficit: uenit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquente, accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fuſtibus à ſummis ſacerdotibus & ſcribis & ſenioribus. Dederat autem is qui prodebat eum, cõmune ſignum illis, dicens: Quencunque oſculatus fuero, is eſt, comprehendite illum, & abducite caute. Et quum ueniſſet, protinus accedit ad illum, dicitq; ei: Rabbi, rabbi. Ac deoſculatus eſt eum. Illi uero iniecerunt in illum manus ſuas, & comprehenderunt eum. Vnus autem quiſpiam aſtantium educto gladio percuſsit ſeruum ſummi ſacerdotis

ρπδ χιρέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *καὶ ἀπο-
α κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλ-
θατε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖν με,
καθ᾽ ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδά-
ρπε σκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. *ἀλλ᾽ ἵνα πληρω-
ε θῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες
ρπς ἔφυγον. *καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθει αὐτῷ
ι περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρα-
τοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν
ρπζ σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ᾽ αὐτῶν. *καὶ ἀπή-
α γαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρ-
χονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσ-
ρπη βύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. *καὶ ὁ πέτρος ἀ-
θ πὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν
αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συνκαθήμενος με-
τὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ
ρπθ φῶς. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐ-
β ζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανα-
τῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐ-
ψευδομαρτύρουν κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυ-
ρκ ρίαι οὐκ ἦσαν. *καί τινες ἀναστάντες ἐψευ-
ς δομαρτύρουν κατ᾽ αὐτοῦ λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς ἠ-
κούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω
τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ
οὐδὲ οὕτως ἴσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν. καὶ ἀ-
ναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν
ἰησοῦν λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί
σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐ-
δὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα
αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ εὐλογητοῦ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι.
ρκα *καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
α ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
ρκβ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
ε διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. *τί ἔτι
ρκγ χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασ-
β φημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέ-
ρκδ κριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου. *καὶ ἤρ-
α ξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύ-
πτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐ-
τὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. καὶ οἱ ὑ-
ρκε πηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. *καὶ
α ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία
τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν
πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει.
καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἦσθα ἰησοῦ; ὁ δὲ ἠρ-
νήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέ-
ρκς γεις. *καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον. καὶ ἀ-
α λέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν,
πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος
ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πά-
λιν

dotis,& amputauit eius auriculã.Et réſpon
dens Ieſus dixit illis,Tanquã ad latronẽ exi
ſtis cum gladijs ac fuſtibus ad comprehen
dendũ me:quotidie eram apud uos in tem
plo docens,& non comprehendiſtis me,ſed
iſta fiunt ut impleantur ſcripturæ.Et relicto illo
omnes fugerunt.Et unus quiſpiã adoleſcen
tulus ſequebatur illum circũamictus ſindo
ne ſuper nudum,& comprehẽderunt illum
adoleſcẽtuli.Ille uero relicta ſindone,nudus
effugit ab illis.Et abduxerunt Ieſum ad ſum
mum ſacerdotẽ.Et conueniũt cum illo om
nes ſummi ſacerdotes & ſeniores & ſcribæ.
Et Petrus eminus ſequebatur illum,*donec ue
niſſet* in atriũ ſummi ſacerdotis,& erat ſedẽs
unà cum miniſtris, & calefiebat ad lumen.
Summi uero ſacerdotes & totum cõcilium
quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium,ut
morti traderent eum,nec inueniebãt. Nam
multi falſum teſtimoniũ dixerant aduerſus
illum,nec erant ſatis idonea teſtimonia. Et
quidam aſſurgebãt & falſum teſtimoniũ fe
rebant aduerſus illum,dicentes:Nos audiui
mus eum dicentẽ, Ego diruam templũ hoc,
quod eſt manibus factum,& tribus diebus
aliud ſine manibus factũ,extruam. Et ne ſic
quidem ſatis idonea erant teſtimonia illorũ.
Et ſurgẽs ſummus ſacerdos in mediũ,inter
rogabat Ieſum,dicens:Non reſpondes quic
quam? Quid iſti aduerſum te dicũt teſtimo
nia? At ille tacebat:nec quicquã reſponde
bat. Rurſũ ſummus ſacerdos interrogauit,
& dicit illi:Tu es ille Chriſtus,filius benedi
cti? Ieſus autem dixit:Ego ſum:& uidebitis
filium hominis ſedentẽ à dextris uirtutis,&
uenientẽ in nubibus cœli. Summus autem
ſacerdos dilaceratis ueſtib⁹ ſuis dixit:Quid
præterea opus habemus teſtibus? Audiſtis
blaſphemiã. Quid uobis uidetur? Illi uero om
nes condẽnauerũt eum eſſe reum mortis.Et
cœperũt quidã conſpuere in eum,& obue
lare faciem illius,& colaphis eum cędere,&
μζ dicere illi:Diuina.Ac miniſtri alapas illi im
pingebãt.Et quum eſſet Petrus in atrio infe
rius,uenit una ancillarũ ſummi ſacerdotis,
quumq; uidiſſet Petrũ calefacientẽ ſe,intui
ta illum,dicit:Et tu cum Nazareno Ieſu fui
ſti? At ille negauit,dicẽs:Nõ noui:nec ſcio
quid dicas. Et exiuit foras in ueſtibulum,&
gallus cecinit.Et ancilla quũ uidiſſet eũ,rur
ſum cœpit dicere his qui aſtabãt:Hic ex illis
eſt.At ille rurſum negabat.Ac paulopoſt ite

rum

λιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τοῦ πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ
αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁ-
μοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν,
ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον οὗτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ
ρϛζ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. *καὶ ἀνεμνήσθη ὁ
β πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς, ὅτι
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς,
ρϛη καὶ ὑπὸ βαλὼν ἔκλαιε. *καὶ εὐθέως ὑπὸ τὸ πρωὶ
η συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συ-
ρϛθ νέδριον. *δήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ
α παρέδωκαν τοῦ πιλάτῳ. *καὶ ἐπηρώτησεν αὐ
σ τὸν ὁ πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ
α δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῦ. σὺ λέγεις. *καὶ κατη
σα γόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ πιλᾶτος
δ πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ
οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς
οὐκ ἔτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥς τε θαυμάζειν τὸν πι-
σβ λᾶτον. *κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσ-
β μιον ὅνπερ ἠτοῦντο. *ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βαραβ
σγ βᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν
δ τῇ στάσει φόνον ἐπεποιήκεισαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ
ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς.
ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. θέλετε
ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐγίνω-
σκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν
σδ οἱ ἀρχιερεῖς. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον,
α ἵνα μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. *ὁ δὲ
σε πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί οὖν
α θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων;
οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶ-
τος ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ
σϛ περισσωτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. *ὁ δὲ πι
α λᾶτος βουλόμενος τοῦ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι,
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε
σζ τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. *οἱ δὲ στρα
ς τιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραι
τώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐν
δύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτοῦ
πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπά
ση ζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν ἰουδαίων. *καὶ
α ἔτυπτον αὐτοῦ τῆς κεφαλὴν καλάμῳ. καὶ ἐνέπτυον
αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ.
καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτῷ τὴν πορ
σθ φύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια. *καὶ
α ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτοῦ. καὶ ἀγγαρεύ
σι ουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον
α ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ
σια τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. *καὶ φέρουσιν αὐτοῦ ὑπὸ γολγοθᾶ τό-
δ πον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. *καὶ
σιβ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ
α ἔλαβε. *καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμέριζον τὰ

ἱμάτια

rum, qui astabant, dicebāt Petro: Vere ex il
lis es, nam & Galilæus es & loquela tua con
uenit. At ille cœpit execrari ac deierare, Nō
noui hominē istum de quo dicitis. Et iterū
gallus cecinit. Recordatusq; est Petrus uer-
bi quod dixerat illi Iesus, Prius q̄ gallus ce-
cinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere.
Et cōfestim diluculo cōcilio inito summi XV
sacerdotes cum senioribus & scribis ac toto
cōfessu uinctum Iesum abduxerūt, tradide-
rūtq; Pilato. Et interrogauit eū Pilatus, Tu
es ille rex Iudæorū? At ille respondens dixit
illi, Tu dicis. Et accusabāt eum summi sacer
dotes de multis. Pilatus autē rursus interro-
gauit illū, dicens: Non respōdes quicquam?
ecce q̄ multa aduersus te testātur? Iesus aūt
deinde nihil respōdit, adeo ut admiraret Pi-
latus. Cæterū in festo dimittebat illis unum
uinctū, quēcunq; postulassent. Erat aūt qui
dicebatur Barabbas, qui cum seditionis au-
toribus fuerat uinctus, qui per seditionē cæ
dem patrauerat. Et quū acclamasset turba,
cœpit flagitare *ut faceret* quemadmodū sem
per fecerat ipsis. Pilatus aūt respondit eis, di
cens, Vultis dimittā uobis regē illum Iudęo
rum? Sciebat enim q̄ propter inuidiā tradi-
dissent illū summi sacerdotes. Summi uero
sacerdotes concitauerūt turbā, ut potius Ba
rabbam dimitteret ipsis. Pilatus aūt respon-
dens rursum, ait illis: Quid igit uultis faciā
ei, quem dicitis regem Iudæorū? At illi rur-
sum clamauerūt, Crucifige istū. Pilatus aūt
dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi ue
hementius clamauerūt, Crucifige eum. Pila
tus uero uolēs turbę facere satis, dimisit illis
Barabbā, & tradidit Iesum flagellatū, ut cru
cifigeretur. Milites aūt abduxerūt eum in-
tro in atrium, quod est prætoriū, & conuo-
cant totā cohortē, & induunt illū purpura,
& circūponunt ei contextā spinis coronā,
& cœperūt salutare illū: Aue rex Iudæorū.
Et uerberabant illius caput arundine, & in-
spuebāt in illū, & positis genibus adorabāt
illū. Et quū illusissent ei, exuerunt eū purpu
ra, & induerūt illū uestibus proprijs: & edu
cūt eū, ut crucifigerēt eum. Et coegerūt præ
tereuntē quendā Simonē Cyrenēsem, q̄ ue-
niebat ex agro, patrem Alexādri & Rufi, ut
tolleret crucē eius. Et ducūt eū in Golgotha
locū: qd' est, si interp̄teris, caluariæ locus. &
dederūt illi bibere myrrhatū uinū, sed ille nō
sumpsit. Quūq; crucifixissent eū, partiti sūt

μῆ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

ἱμαντία αὐτοῦ, βαλλόντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς
σιγ τί ἄρῃ. *ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.
α *καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμ-
σιδ μένη. ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *καὶ σὺν αὐτῷ
α σταυροῦσι δύο λῃστὰς ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐω
σιε νύμων αὐτοῦ. *καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγου-
α σα. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. *καὶ οἱ παραπο-
σις ρευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε
η φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν
σιζ ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σε-
ς αυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. *ὁμοίως καὶ οἱ
σιη ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν
β γραμματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ
καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πι
σιθ στεύσωμεν. *καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδι-
β ζον αὐτόν. *γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐ-
σκ γένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. *καὶ
β τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ,
σκα λέγων. ἐλωὶ, ἐλωὶ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι, μεθερ-
ς μηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκα-
τέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες,
σκβ ἔλεγον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. *δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γε
β μήσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότι-
σκγ ζεν αὐτὸν, λέγων. *ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλί-
α ας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγά
σκδ λην, ἐξέπνευσε. *καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
β ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. *ἰδὼν δὲ ὁ
σκε κεντουρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕ
β τως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρω
σκς πος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. *ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες,
ς ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγ-
δαληνὴ, καὶ μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ ἰωσῆ
μητὴρ, καὶ σαλώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι
πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα.
σκζ *καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ
α ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας
εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχό-
μενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε
πρὸς πιλᾶτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ
δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε, καὶ προσ
καλεσάμενος τὸν κεντουρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐ-
τὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντου-
σκη ρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ ἰωσήφ. *καὶ ἀγο-
α ράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σιν
δόνι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατο
μημένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ
σκθ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. *ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδα-
ς ληνὴ καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται. *καὶ
σλ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μαρία ἡ μαγδαλη-
η νὴ, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ σαλώμη, ἠγόρασαν
ἀρώματα

uestimēta eius, mittentes sortem super illa, quis qd tolleret. Erat aūt hora tertia. Et crucifixerūt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta: Rex Iudæorū. Et cū eo crucifigūt duos latrones: unū à dextris, & alterū à sinistris eius. Et impleta est scriptura quæ dicit: Et cum iniquis deputatus est. Et qui præter ibant, conuiciabātur illi, mouētes capita sua ac dicentes, Væ qui demoliris templū, & in tribus dieb⁹ extruis: serua teipsum, & descēde de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudētes inter sese cū scribis, dicebāt, Alios seruauit, seipsū seruare non potest. Christus ille rex Israel descendat nunc de cruce, ut uideamus & credam⁹. Et qui crucifixi fuerāt cum illo, probra iaciebāt in eum. Quū uero facta esset hora sexta, tenebræ ortæ sunt sup totam terrā, usq; ad horā nonam. Et hora nona clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi, Eloi, lama sabachthani. quod est, si qs interpretet̄, Deus meus, deus meus, cur me deseruisti: Et quidā astantiū quum audissent, dicebant: Ecce, Heliā uocat. Accurrit aūt quidam, & impleta spōgia aceto, impositaq; harūdini, porrexit illi potū, dicēs: Sinite, uideamus an uēturus sit Helias ad deponēdū eū. Iesus autē emissa uoce magna expirauit. Et uelū tēpli scissum est in duas partes, à sūmo usq; ad imum. Quū uidisset aūt cēturio qui astabat ex aduerso illi, ꝙ sic emisso clamore expirasset, dixit: Vere homo hic, filius erat dei. Erāt aūt & mulieres è lōginquo spectantes, īter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui & Iose mater, & Salome, quę etiā quū esset in Galilęa sequutę fuerāt illū, & ministrauerāt ei, aliæq; cōplures quę
μη simul ascēderāt cū eo Hierosolymā. Et quū iā uenisset uespera, qm̄ erat parasceue, quæ præcedit sabbatū, uenit Ioseph ortus ex ciuitate Arimathæa, honest⁹ senator, qui & ipse erat expectās regnū dei, & sūpta audacia ingress⁹ est ad Pilatū, & petijt *ab eo* corp⁹ Iesu. Pilat⁹ aūt admirat⁹ est, si iā mortuus esset, & accersito ad se cēturione, īterrogauit illū an iādudū mortu⁹ fuisset. Et re cognita ex cēturiōe, donauit corp⁹ ipsi Ioseph. Et is mercat⁹ sindonē, depositū eū inuoluit sindoni, deposuitq; ī monumēto qd' erat excisū è petra, & aduoluit lapidē ad ostiū monumēti. At Maria magdalene & Maria Iose spectabant ubi poneret̄. Et cū pręterisset sabbatū, Maria ma XVI
gdalene & Maria Iacobi & Salome emerūt aromata

σλᾱ ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. * καὶ
α λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ
μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ἔλεγον πρὸς
ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας
τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀπο-
κεκύλισται ὁ λίθος. ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰ-
σελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμε-
νον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκήν,
σλβ καὶ ἐξεθαμβήθησαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκ-
β θαμβεῖσθε, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυ-
ρωμένον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔ-
θηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γα-
σλγ λιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ
β ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ
αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ, πρωὶ πρώτῃ σαββά-
του ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς
ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα
ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ
σλδ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη
ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ
η αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,
πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀ-
πήγγειλαν τοῖς λοιποῖς, οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.
σλε * ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώ-
ι θη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληρο-
καρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον,
οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς
τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πά-
σῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσε-
ται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς
πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει, ἐν τῷ ὀνόμα-
τί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι
καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ
μὴ αὐτοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσου-
σι, καὶ καλῶς ἕξουσι. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λα-
λῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθι-
σεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκή-
ρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ
τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούν-
των σημείων.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΕΛΟΣ

aromata ut uenirent & ungerent eũ. Et ſum
mo diluculo diei primi ſabbatorũ uenĩũt ad
monumẽtum, exorto ſole, dicebantq; inter
ſeſe, Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio
monumẽti? Et quum reſpexiſſent, uidẽt la-
pidem eſſe reuolutũ: nam erat magnus ual-
de. Et ingreſſæ in monumentũ, uiderũt ado
leſcentem ſedentẽ à dextris, amictum ſtola
candida: & expauerunt. At ille dicit eis: Ne
expaueſcatis: Ieſum quæritis Nazarenum,
qui fuit crucifixus: ſurrexit, non eſt hic: ecce
locus ubi poſuerãt illum. Sed abite, dicite diſ-
cipulis eius & Petro, q̃ ille præcedit uos in
Galilæam: illic eum uidebitis, ſicut dixit uo
bis. Et abeuntes cito fugerũt à monumẽto.
Habebat enim illas tremor & ſtupor, neque
cuiquam quicquã dicebant: timebãt enim.
Quũ ſurrexiſſet autẽ Ieſus mane, primo die
ſabbati, apparuit primũ Mariæ magdalenæ
de qua eiecerat ſeptẽ dæmonia. Illa, pfecta,
renũciauit ijs qui cũ illo fuerant, lugentibus
ac flentibus. Et illi quũ audiſſent q̃ uiueret,
ac uiſus eſſet ab illa, nõ crediderũt. Poſt hæc
aũt duobus ex ipſis ambulantibus, apparuit
in alia forma euntibus rus. Et illi abierũt ac
renũciarunt reliquis: nec his illi crediderũt.
Poſtea diſcũbentib⁹ illis undecim apparuit,
& exprobrauit illis incredulitatẽ ſuã, & cor
dis duriciem, q̃ his qui ipſum uidiſſent reſu
ſcitatum, non credidiſſent. Et dicebat eis, Ite
in mundũ uniuerſum, & prædicate euange-
liũ omni creaturæ: Qui crediderit, & bapti-
zatus fuerit, ſaluus erit: qui uero nõ credide
rit, condẽnabitur. Porrò ſigna eos qui credi-
derint, hæc ſubſequẽtur: Per nomen meum
dæmonia eijcient: linguis loquentur nouis:
ſerpẽtes tollẽt: & ſi quid letale biberint, non
nocebit eis: ſuper ægrotos manus imponẽt,
& bene habebũt. Itaq; dominus quidẽ poſt-
quã loquutus fuiſſet eis, receptus eſt in cœ-
lum, & cõſedit à dextris dei. Illi uero egreſſi,
prædicauerũt ubiq;, domino cooperante, &
ſermonẽ confirmãte per ſigna ſubſequẽtia,

EVANGELII SECVN-
DVM MARCVM
FINIS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ
ηϝ σωφρόνιον.

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντιοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τῇ ἑλληνικῇ δι' ἀκριβείας, ἀπαλλαγὴς ὢν βαρβάρου ἀποσόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀκολουθίας, συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς φησιν· ὡς παρέλαβόν φησι σὺν αὐτῷ καὶ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ηϝ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πῶς οὖν κολοσαεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πῶς πιμόθεον, λουκᾶς ὅτι μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τοῦτο ἐξαίρετον, ὧν γράφω πράξεις ἀποσόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετίας διατείνει ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τοτέσιν, ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνιαυτοῦ. ἀφ' ὧν πεπείσμεθα, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸ βίβλον συντετάχθαι. ἡ γὰρ πρόοδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτιζόντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται. ὃ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποσόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων οὐκ ἠγνοηκέναι. ἀλλὰ καὶ τερτυλλιανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφορεῖ πρὸς βύτορόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, απουσίας παύλου ἀποσόλου, ἐλεγχθέντα ὑπὸ ἰωάννου, οἷα παρ' αὐτοῦ συνταγείσης βίβλου, ὁμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, οὐκ πεποιηκέναι. διὸ καὶ ἐκβεβλῆθαι οὐκ τινες ὑπολαμβάνουσιν. ὁσάκις γὰρ παῦλος ἐν ταῖς ὁικείαις ὑπισολαῖς λέγει, ηϝ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δῆλον ὡς πρὸς τὸ τεύχους τοῦ ηϝ λουκᾶ σημαίνει. καὶ λουκᾶς δ' μόνον παρὰ τοῦ ἀποσόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, οἷα μετὰ τοῦ ἰωνικὰ τὰ ἐν τῷ σώματι μὴ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀποσόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος πρόδηλος λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἐγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποσόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. ἰωάχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν ἰωνσαπινοπόλει, εἰς ἣν πόλιν τῷ εἰκοστῷ ἰωνσαπτίνῳ ἐνιαυτῷ, τὸ τότε σῶμα, μετὰ τῶν λειψάνων ἀνδρέου τοῦ ἀποσόλου μετῆλθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ
εὐαγγέλιον τοῦ θεοφυλάκτου.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντιοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τῶν ἔξω σοφίαν πολὺς, ὃ μὲν ἀπὸ τῶν ἑβραϊκῶν παιδείαν ἀσκήσατο, τοῖς ἱεροσολύμοις ὢν φοιτήσας, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὡς τε φασί τινες, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποσόλων, καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀνασάντι τῷ χριστῷ συναπῆσαι μετὰ λελέσθαι. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πεσόντος, γενέσθαι συνέπεσθαι αὐτοῖς. φησὶ δὲ τὸ παύλου, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ ἐτῶν καὶ δέκα ἔτη τῆς τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος οὐδὲν τὴν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγχει, ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεοφιλὴς, καὶ κρατὸς κατὰ παθὸν ἀναλεξάμενος, θεόφιλός ὅτι κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιος τοῦ ὄντα δεῖν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν. ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δέ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην, καὶ ἔσται χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης. καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριήλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ

μὴ

QVONIAM complures aggressi sunt cõtexere narrationem earum quę inter nos certissimæ fidei sunt, rerum, sicuti tradiderunt nobis hi qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabãt: uisum est & mihi, ut cunctis ab initio exacta diligentia perquestigátis, deinceps tibi scriberẽ, optime Theophile, quo agnoscas eorum de quibus edoctus fueras, certitudinem. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autem iusti ambo coram deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificationibus domini irreprehẽsibiles: nec erat illis proles, eo quod esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iam essent ętatis. Factum est aũt, quum is sacerdotio fungeretur in ordine uicis suæ corã deo, secundũ consuetudinẽ functionis sacerdotalis, sors illi obuenit, ut odores incẽderet, ingressus in templũ domini, & omnis multitudo populi precabaẽ foris tẽpore thymiamatis. Apparuit aũt illi angelus domini stãs à dextris altaris, in quo thymiamata solent adoleri. Et Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor irruit super eum. Ait aũt ad illũ angelus, Ne timeas Zacharia, quoniã exaudita est deprecatio tua: uxorq; tua Elizabet pariet tibi filiũ, & uocabis nomẽ eius Ioãnẽ: & erit gaudiũ tibi & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus corã domino, & uinũ sicerãq; non bibet. Et spiritu sãcto replebiẽ iam inde ab utero matris suæ, multosq; filiorũ Israel conuertet ad dñm deum ipsorũ. Et ipse pręcedet ante illũ cũ spiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrũ in filios, & inobediẽtes ad prudẽtiã iustorũ, ut paret dño plebẽ perfectã. Et dixit Zacharias ad angelũ, Quo argumẽto istuc cognoscã? ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis est. Ac respondens angelus dixit ei, Ego sum Gabriel, qui astiti in cõspectu dei, missusq; sum ut loquar ad te, & hæc tibi læta nũciẽ. Et ecce futurũ est, ut sis tacit⁹

neq

μὴ δυναμένου λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὀνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρὲθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ Μαριάμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ Μαριὰμ, ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. ὡς ἤκουσεν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. Κεκλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ κεκλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά

nec fari possis ad eum usque diem quo hæc fiant, eo quod nō credidisti uerbis meis, quę implebuntur in tēpore suo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabātur quod moraretur in templo. Egressus autē non poterat loqui illis. Et cognouerunt quod uisionem uidisset in tēplo. Et ipse innuebat illis, permānsitq; mutus. Et accidit, ut impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Post hos autem dies cōcepit Elizabet uxor eius, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus quibꝰ me respexit, ut auferret probrum meum inter homines. In mense autem sexto missus est angelus Gabriel à deo in ciuitatē Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit: Aue gratiosa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uero quū uidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat qualis esset illa salutatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, ac uocabis nomen eius Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris ipsius, regnabitq; super domum Iacob in æternū, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo erit istud, quādoquidem uirum non cognosco? Et respondens angelus dixit ei, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctū, uocabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ dicebaꝫ sterilis, quia non erit impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autē Maria, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Ac discessit ab illa angelus. Exurgens autem Maria in diebus his, abijt in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, ac salutauit Elizabet. Et factum est, ut audiuit salutationē Mariæ Elizabet, salijt infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabet, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in

ὦτά μου, ἀγαλλιάσει ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ. μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν· οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων. Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε. λέγων. εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς

auribus meis, exultauit præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniã perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo. Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potẽs est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius in progeniem & progeniẽ, timentibus ipsum. Prẹstitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorũ. Detraxit potentes de sedibus, & euexit humiles. Esuriẽtes implevit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israel puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut loquutus est ad patres nostros, nimirum Abrahamo & semini eius in ẹuum. Mansit aũt Maria cum illa circiter mẽsibus tribus, & reuersa est in domũ suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, ꝙ magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabãtur ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circumcidendũ puerũ, & uocabant eum nomine patris sui, Zachariã. Et respõdens mater eius dixit, Nequaquã: sed uocabit̃ Ioannes. Et dixerunt ad illã, Nemo est in cognatione tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant aũt patri eius, quid uellet uocari eum. Isꝙ postulatis tabellis scripsit, dicẽs: Ioãnes est nomen eius. Et admirati sunt uniuersi. Apertum est aũt os eius ilico, & lingua eius, & loquebat̃ laudãs deum. Et peruasit timor omnes uicinos eorũ, & per omnẽ montanã regionem Iudææ diuulgabantur omnia uerba hæc, & posuerũt omnes qui audierãt in corde suo, dicentes: Quid'nam puer hic erit? Et manus domini erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, propheratuitꝙ dicens: Laudandus dominus deus Israel, quia uisitauit & fecit redemptionẽ populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut loquutus est per os sanctorũ, qui à seculo fuerunt prophetarũ suorum. Fore ut seruaremur ab inimicis nostris & de manu omniũ qui oderunt nos. Vt uteret̃ misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamẽti sui sancti. Præstaretꝙ iusiurandũ quod iurauit ad Abraham patrem nostrũ, ac daret nobis. Vt sine timore, de ma

α περὶ τῆς ἀπογραφῆς. β περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων.

ρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρὲθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβίδ, ἥ τις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβίδ, ἀπογράφεσθαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. β *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν. γ *καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν αὐτοὺς. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥ τις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χριστὸς κύριος, ἐν πόλει δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων. δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους. διέλθωμεν δὴ ἕως βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς

nu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiremus ipsi. Cum sanctitate & iustitia coram ipso, cunctis diebus uitæ nostræ. Et tu puer, propheta altissimi uocaberis, pręibis enim ante faciẽ domini, ad parandũ uias eius. Ad dandam sciẽtiã salutis populo ipsius per remissionem peccatorũ eius. Per uiscera misericordiæ dei nostri, quibus uisitauit nos oriẽs ex alto. Vt illucesceret his qui in tenebris & umbra mortis sedebant ad dirigẽdos pedes nostros in uiam pacis. Puer autẽ crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israelitas. α Factum est aũt in diebus illis, exijt decretũ à Cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterẽtur in suam quisq; ciuitatẽ. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid quę uocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit aũt quum essent ibi, cõpleti sunt dies pariendi. Et peperit filium suũ primogenitum, ac fascijs eum inuoluit, reclinauitq; eum in præsepi, quod non esset eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadẽ uigilantes, & excubantes excubias β nocte super gregem suum. Et ecce angelus domini astitit illis, & claritas domini circumfulsit illos, & timuerũt timore magno. Et dixit illis angelus, Ne timeatis. Ecce enim annuncio uobis gaudiũ magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est uobis hodie seruator, qui est Christus dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum, Inuenietis infantem fascijs inuolutũ, positũ in præsepi. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantiũ deũ & dicentiũ: Gloria in altissimis deo, ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Et factum est ut discesserũt ab eis angeli in cœlum, & homines pastores loquebant̃ inter sese, Transeamus iam Bethleẽ usq;, & uideamus hoc quod audiuimus accidisse, quod dominus aperuit nobis. Et uenerunt festinãtes, & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantẽ positum in præsepi. Quum uidissent autẽ, diuulgauerunt de uerbo quod dictũ erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt de his quæ dicta erant à pastoribus ad

γ̄ περὶ σιμεών. δ περὶ ἄννης προφήτιδος.

πρὸς αὐτοὺς. ἡ δὲ μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτοὺς. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.

καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα σιμεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ θαυμάζοντες, ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς σιμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ φανουὴλ ἐκ φυλῆς ἀσὴρ, αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νυκτὰ καὶ ἡμέραν. καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἤυξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον

ad ipsos. Porrò Maria conseruabat omnia uerba hęc, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificãtes ac laudãtes deum super omnibus quæ audierant & uiderant, ita ut dictum fuerat ipsis. Et postquam consummati sunt dies octo ut circuncideretur puer, uocatum est nomen eius Iesus, quod uocatum erat ab angelo prius quàm in utero conciperetur. Et postea quàm completi fuissent dies purgationis eorum secundum legem Mosi, adduxerũt eum Hierosolymã, ut sisterent eum domino, sicut scriptum est in lege domini: Omne masculinũ adaperiẽs uuluam, sanctũ domino uocabitur, & ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomen Simeon, & homo iste iustus ac pius, expectãs consolationẽ Israel, & spiritus sanctus erat super eum. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christũ domini. Et uenit per spiritum in templum. Et quum inducerent puerum Iesum parentes, ut facerent secundum consuetudinẽ legis, pro eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas, & laudauit deum, ac dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundũ uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationẽ gẽtium, & gloriam plebis tuę Israel. Et erat pater & mater eius mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeõ, & dixit ad Mariam matrẽ eius: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionẽ multorum in Israel, & in signũ cui contradicitur. Quin & tuam ipsius animã penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna ꝓphetissa filia Phanuel de tribu Aser, hæc processerat in multam ætatem, & uixerat cum uiro annis septem à uirginitate sua, & hæc uidua annorũ fermè octogintaquatuor, quæ nõ discedebat de templo, ieiuniis ac deprecationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, eadem hora superueniẽs, uicissim confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionẽ Hierosolymis. Et ut perfecerũt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilæã in ciuitatem suam Nazareth. Puer aũt succrescebat, corroborabaturq; spiritu, & impleba

νομ σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτ@ εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγέν@ ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθ@ τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνέζητουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγέν@ μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. *ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν. *καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρὲθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις. *ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τιβερίου καίσαρ@, ἡγεμονεύοντ@ ποντίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντ@ τῆς γαλιλαίας ἡρῴδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντ@ τῆς ἰτουραίας καὶ τραχωνίτιδ@ χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβιληνῆς τετραρχοῦντ@, ἐπὶ ἀρχιερέως ἄννα καὶ καϊάφα, ἐγέν@ ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννλν τὸν τοῦ ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. *καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντ@. φωνὴ βοῶντ@ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρ@ καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. *ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς. πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δυνατὸς ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ.

tur ſapientia, & gratia dei erat ſuper illum. Et ibant parentes eius quotannis Hieroſolymam in die feſto paſchæ. Et quum factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundū conſuetudinē diei feſti: conſummatisq; diebus quum redirent illi, remānſit puer Ieſus Hieroſolymis, & non cognouerūt parentes eius. Cæterum rati illum eſſe in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et quum nō inueniſſent eum, reuerſi ſunt Hieroſolymam, quærētes eum. Et accidit poſt triduum, inuenerūt illum in templo ſedentem in medio doctorū, audientē illos, & interrogantē eos. Stupebant autē omnes qui eum audiebant ſuper intelligētia & reſponſis eius: & uiſo eo admirati ſunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid eſt quod quærebatis me? An neſciebatis, q̄ in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et illi non intellexerunt ſermonē quem loquutus eſt ipſis. Et deſcendit cum eis, uenitq; Nazareth, eratq; ſubditus illis. Mater autem eius conſeruabat omnia uerba hæc in corde ſuo. Et Ieſus proficiebat ſapiētia & ætate & gratia apud deum atq; homines. Anno autem 111
decimoquinto imperij Tiberij Cęſaris, Pontio Pilato præſide Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Itureæ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilenes tetrarcha, ſub pōtificibus Anna & Caiapha, factum eſt uerbū domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. Et uenit in omnem regionem finitimam Iordani, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionē peccatorū, ſicut ſcriptum eſt in libro ſermonū Heſaiæ prophetæ, dicentis: Vox clamantis in deſerto, parate uiam domini, rectas facite ſemitas eius. Omnis uallis implebitur & omnis mons & collis reddetur humilis. Et fient quæ obliqua ſunt directa, & aſperæ *uertentur* in uias planas, & uidebit omnis caro ſalutare dei. Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab ipſo: Progenies uiperarū, quis ſubmonſtrauit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere intra uosipſos, patrē habemus Abrahamum. Dico enim uobis, potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahamo

ε περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τῶν ἰωάννην.

ἀμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν
δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν
καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βαλ-
θ λεται. * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέ-
ι γοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέ-
γει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω
τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως
ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι,
καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιή-
σομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδὲν πλέον
παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ἐπη-
ρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες.
καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς.
μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ
ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ
τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς
καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήποτε αὐ-
τὸς εἴη ὁ χριστὸς, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης, ἅπα-
ι σι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς,
α ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκα-
νὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐ-
τοῦ, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίζει ἐν πνεύματι ἁγίῳ
ιᾱ καὶ πυρί. * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ
ε διακαθαριεῖ τὴν ἁλῶνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν
σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον
κατακάυσει πυρὶ ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ
ιβ ἕτερα παρακαλῶν, εὐηγγελίζετο τῷ λαῷ. * ὁ
β δὲ ἡρώδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐ-
τοῦ περὶ ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελ-
φοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πο-
νηρῶν ὁ ἡρώδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶ-
σι, καὶ κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλα-
ιγ κῇ. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαν-
α τα τὸν λαὸν, καὶ ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προ-
σευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν καὶ κα-
ταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει
ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρα-
νοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
ιδ γαπητὸς, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν ὁ
γ ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν, ὡς
ἐνομίζετο υἱὸς ἰωσὴφ τοῦ ἡλεὶ, τοῦ μαθὰτ, τοῦ
λευΐ, τοῦ μελχὶ, τοῦ ἰαννὰ, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ μα-
τατθίου, τοῦ ἀμὼς, τοῦ ναοὺμ, τοῦ ἐσλὶ, τοῦ
ναγγὲ, τοῦ μαὰθ, τοῦ ματαθίου, τοῦ σεμεΐ, τοῦ
ἰωσὴχ, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωαννᾶ, τοῦ ῥησία, τοῦ
ζοροβάβελ, τοῦ σαλαθιὴλ, τοῦ νειρὶ, τοῦ μελ-
χὶ, τοῦ ἀδδὶ, τοῦ κοσὰμ, τοῦ ἐλμαδὰμ, τοῦ ἥρ,
τοῦ ἰησὼ, τοῦ ἐλιέζερ, τοῦ ἰωρὴμ, τοῦ ματθὰ, τοῦ
λευεὶ, τοῦ σιμεὼν, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ
ἰωνὰμ, τοῦ ἡλιακὴμ, τοῦ μελεᾶ, τοῦ μηνὰμ, τοῦ
μαθαθὰν, τοῦ ναθὰν, τοῦ δαβὶδ, τοῦ ἰεσσὰι, τοῦ
ὀβὴδ, τοῦ βοὼζ, τοῦ σαλμὼν, τοῦ ναασσὼν, τοῦ
ἀμινα-

hamo. Iam uero & securis ad radicē arborū posita est. Omnis ergo arbor, non faciēs fructum bonū, excidit̄, & in ignē conijcitur. Et
ε interrogabāt eū turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus? Respōdens aūt dicit illis, Qui habet duas tunicas, imptiat non habēti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerūt aūt & publicani ut baptizarent̄, & dixerūt ad illū: Magister, qd faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius q̄ quod constitutū est uobis, exigatis. Interrogabāt aūt eū & milites, dicentes: Et nos qd faciemus? Et ait illis: Ne quē concutiatis, ne quē calūniemini, & contenti estote stipendijs uestris. Expectāte aūt populo, & cogitantib⁹ omnibus in cordibus suis de Ioanne, num ipse esset ille Christus? Respōdit Ioānes, dicens uniuersis: Ego quidē aqua baptizo uos: sed ueniet fortior me, cuius nō sum dignus soluere corrigiā calciamentorū: ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrū in manu ipsius, & purgabit aream suā, & cōgregabit triticū in horreū suū, paleas aūt cōburet igni inextinguibili. Multa quidē & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autē tetrarcha, quū corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, deq; omnibus malis quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannē in carcerem. Factum est aūt quū baptizaretur omnis populus, ut & Iesu baptizato & orāte apertū sit cœlū, ac descēdit spiritus sanctus corporali specie quasi colūba in ipsum, & uox de cœlo facta est, quæ diceret: Tu es filius ille meus dilectus, in te complacitū est mihi. Et ipse Iesus incipiebat esse fermè annorū triginta, ut putabat̄ filius Ioseph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iānæ, qui fuit Ioseph, qui fuit Matatthiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Esli, qui fuit Nagge, q fuit Maath, q fuit Matathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Iosech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, q fuit Rhesa, q fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, q fuit Neri, q fuit Melchi, q fuit Addi, q fuit Cosam, q fuit Helmadā, qui fuit Her, q fuit Ieso, q fuit Heliezer, qui fuit Iorā, qui fuit Mattha, q fuit Leui, q fuit Simeon, q fuit Iuda, q fuit Ioseph, q fuit Ionam, q fuit Heliachim, q fuit Meleā, q fuit Menam, q fuit Mathatha, q fuit Nathā, qui fuit Dauid, q fuit Iesse, qui fuit Obed, q fuit Booz, q fuit Salmon, q fuit Naasson, q fuit

ζ περὶ τῶν πειρασμοῦ τῶν χριστοῦ.

ἀμιναδὰβ, τοῦ ἀρὰμ, τοῦ ἑσρὼμ, τοῦ φαρὲς, τοῦ
ἰούδα, τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρ-
ρᾶ, τοῦ ναχὼρ, τοῦ σαρούχ, τοῦ ῥαγαῦ, τοῦ φαλεκ,
τοῦ ἐβὲρ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊνὰν, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ
σὴμ, τοῦ νῶε, τοῦ λαμεχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ,
τοῦ ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊνὰν, τοῦ ἐνὼς, τοῦ
ιε σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ. *ἰησοῦς δὲ πνεύ- ζ
β ματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἰορ-
δάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἐρή-
μου, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ
ιϛ τοῦ διαβόλου. *καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡ-
ε μέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστε-
ρον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος. εἰ υἱὸς
εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρ-
τος. καὶ ἀπεκρίθη ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων. γέ-
γραπται ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρω-
πος, ἀλλ' ὑπὲ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν
αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐ-
τῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγ-
μῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐ-
τῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δί-
δωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν
μου ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν
ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγρα-
πται γὰρ προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς
ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ὑπὲ τὸ πτερύγιον
τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλ-
λε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι
τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, τοῦ
διαφυλάξαί σε, καὶ ὑπὲ χειρῶν ἀροῦσί σε, μή ποτε
προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι εἴρηται. οὐκ ἐκπειρά-
σεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα
πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καὶ
ιζ ροῦ. *καὶ ὑπέστρεψεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ
α πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδί-
δασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος
ιη ὑπὸ πάντων. *καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν
ι τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγήν,
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον
ἡσαΐου τοῦ προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον,
εὗρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. πνεῦμα κυρίου
ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίζεσθαι πτω-
χοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμέ-
νους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν,
καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμέ-
νους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ
πτύξας τὸ βιβλίον, ἀρδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. καὶ
πάντων

Aminadab, qui fuit Aram, q̃ fuit Esrom, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ, qui fuit Nachor, q̃ fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainã, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, q̃ fuit Enoch, q̃ fuit Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, q̃ fuit Seth, qui fuit Adã, qui fuit dei.

Iesus aũt plenus spiritus sancto, regressus IIII
est à Iordane, & actus est per spiritũ in desertum, ac diebus quadraginta tẽtabatur à diabolo, nihilq́ comedit in diebus illis: & consummatis illis, deinde esurijt. Dixit autẽ illi diabolus: Si filius es dei, dic lapidi huic ut panis fiat. Et respondit ad illum Iesus, dicẽs: Scriptũ est, Non pane solo uiuet homo, sed omni uerbo dei. Et subduxit illum diabolus in montẽ excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto tẽporis, & ait illi diabolus: Tibi dabo potestatẽ hanc uniuersam & gloriã illorũ, quia mihi tradita sunt, & cuicũq́ uolo, do illam. Tu ergo si adoraueris prouolutus corã me, erunt tua omnia. Et respõdens Iesus dixit illi: Abi post me satana: scriptũ est enim, Adorabis dominum deum tuũ, & illum solũ coles. Et duxit illum Hierosolymã, statuitq́ eũ super pinnã tẽpli, & dixit illi: Si filius dei es, mitte teipsũ hinc deorsum: scriptũ est enim, quòd angelis suis mãdabit de te, ut seruẽt te, & in manib⁹ tollent te, ne offendas ad lapidẽ pedẽ tuum. Et respõdens Iesus ait illi: Dictũ est, Non tentabis dominũ deum tuũ. Et cõsummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usq́ ad tẽpus. Et reuersus est Iesus uirtute spiritus in Galilæã, & fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabat̃ ab omnibus. Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus, & intrauit secũdum consuetudinẽ suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit ut legeret. Et traditus est illi liber Hesaiæ prophetæ, & ut explicuit librum, inuenit locũ ubi scriptũ erat: Spiritus domini super me, propterea quod unxit me: ad euangelizandum pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, & cæcis uisum, ut emittam confractos per remissionem, ut prædicem annũ domini acceptum. Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium

ϰ περὶ τῶν ἐχόντων πνεῦμα δαιμονίου. θ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. ι περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων.

πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι σή-
μερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑ-
ιθ μῶν. *καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύ-
α μαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευο-
μένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗ-
κ τός ἐστιν ὁ υἱὸς ἰωσήφ; *καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς.
ι πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην. ἰα-
τρὲ θεραπεύσον σεαυτὸν, ὅσα ἠκούσαμεν γενόμε-
να ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πα-
κα τρίδι σου. *εἶπε δὲ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς
α προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. *ἐπ'
κβ ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν
ι ταῖς ἡμέραις ἡλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ
οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λι-
μὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδε-
μίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἡλίας, εἰ μὴ εἰς σαρεφθα
τὴν σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ
λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ
ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ νεε-
μὰν ὁ σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν
τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάν-
τες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον
αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν
ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνῆσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ
κγ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. *καὶ κα-
η τῆλθεν εἰς καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, ἐ-
κδ ν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. *καὶ ἐξε-
β πλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν
κε ὁ λόγος αὐτοῦ. *καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρω- ϰ
η πος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ
ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοι
ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε
τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ
ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ'
αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θαμ-
βος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλή-
λους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξου-
σίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύ-
μασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος πε-
κϛ ρὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. *ἀ- θ
β ναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰ-
κίαν σίμωνος. ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συ-
νεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐ-
τὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπε-
τίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ πα-
ραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. δύνοντος δὲ ι
τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νό-
σοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ
κζ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθερα-
η πεύσεν αὐτούς. *ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ
πολλῶν

omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autē dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimoniū illi dabant, & mirabātur super gratia sermonum, qui procedebāt ex ore ipsius, dicebantq́; : Nónne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hāc similitudinē, Medice cura teipsum. Quæcunq́; audiuimus facta in Capernaū, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis, Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in ueritate dico uobis, multę uiduę erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus & mēsibus sex, quum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullam illarū missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierē uiduā. Et multi leprosi erant in Israel sub Helisæo propheta, & nemo eorum mūdatus est, nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et insurrexerūt, eieceruntq́; illum è ciuitate, & duxerunt illum usq́; ad superciliū montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Et descendit Capernaum ciuitatem Galilææ, ibiq́; docebat illos sabbatis. Et stupebant super doctrina eius, quia cum potestate coniūctus erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens spiritū dæmonis immundi: & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiscum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdēdum nos? Scio te qui sis, sanctus ille dei. Et increpauit illum Iesus dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et quū proiecisset illum dæmoniū in medium, exijt ab illo: nihilq́; illi nocuit. Et factus est pauor super omnes: & colloquebantur inter sese, dicentes: Quis sermo hic est? quia cum autoritate ac potestate imperat immundis spiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq́; finitimæ regionis. Quum surrexisset autem Iesus de synagoga introiuit in domū Simonis: socrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerūt illum pro ea. Et astans supra illam, increpauit febrem, & febris dimisit illam: statimq́; surgens, ministrabat illis. Quum autem sol occideret, omnes qui habebant infirmos morbis uarijs, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, sanabat eos. Exibant autem & dæmonia à

ια περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων. ιβ περὶ τῶν λεπρῶν.

πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λα-
κη λεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. *γενο-
η μένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τό-
πον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐ-
τοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ'
αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις
πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν
κθ ταῖς συναγωγαῖς τῆς γαλιλαίας. *ἐγένετο δὲ
ι ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, τοῦ ἀκούειν τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμ-
νην γενησαρέθ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ
τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν,
ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοί-
ων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς
γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καὶ καθίσας ἐδίδα-
λ σκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. *ὡς δὲ ἐπαύ-
θ σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπαναγαγε
εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς
ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶπεν αὐτῷ, ἐπι-
στάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐ-
λάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυ
ον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος
ἰχθύων πολύ. διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν,
καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ
πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλ-
θον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυ-
λα θίζεσθαι αὐτά. *ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, προσέ-
ι πεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ, λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐ-
μοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι κύριε. θάμβος
γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ,
ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣν συνέλαβον, ὁμοίως δὲ
καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦ-
λβ σαν κοινωνοὶ τῷ σίμωνι. *καὶ εἶπε πρὸς τὸν σί-
β μωνα ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους
ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τῆς
λγ γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ ἐ-
β γένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ
πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρό
σωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνα
σαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τῆς χεῖρα, ἥψατο αὐ
τοῦ, εἰπών. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀ
πῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ, μηδενὶ
εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέτα
λδ ξε μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. *διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ
α λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν,
λε καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. *αὐ-
β τὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχό
λϛ μενος. *καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν δι
β δάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομο-
διδά-

multis, clamantia ac dicētia: Tu es Christus ille filius dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quod sciebant ipsum esse Christum. Facto autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ quærebant eum, & uenerunt usq; ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, nam in hoc missus sum. Et prædicabat in synagogis Galilææ. Factum est aūt quum turba immineret ei, ut audiret uerbū dei, & ipse stabat iuxta stagnū Genesareth, & uidit duas naues stantes ad stagnū: piscatores autem descēderant ex illis, & abluebant retia. Ingressus autē in unam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum, ut à terra abduceret pusillum, & sedens docebat de naui turbas. Vt cessauit autē loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia uestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborātes nihil cepimus: tamen tuo iussu laxabo rete. Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs qui erant in altera naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos. Et uenerunt atq; impleuerūt ambas naues, ita ut mergerētur. Quod quum uideret Simon Petrus, accidit ad genua Iesu, dicēs: Discede à me domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo fuerant, super captu piscium quem ceperant, similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post hac homines capies. Et subductis in terram nauibus, relictis omnib⁹ sequuti sunt eum. Et accidit quum esset in quadā ciuitate, & ecce uir plenus lepra, quūq; uidisset Iesum, prostratus in faciē rogauit eum, dicens: Domine, si uis potes me mundare. Et protensa manu tetigit eum, dicēs: Volo: mūdus esto. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ne cuiquā diceret, sed uade, inquit, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro emūdatione tui, quēadmodū præcepit Moses in testimoniū illis. Peruagabatur aūt magis rumor de illo, & conueniebāt turbæ multæ ut audirēt & sanarent per illū ab infirmitatibus suis. Ipse aūt agebat in secessu in desertis, & orabat. Et factū est quodam die & ipse docebat, erātq; pharisęi sedētes ac legis doctores

ιγ̄ περὶ τῶν παραλυτικοῦ. ιδ περὶ λευὶ τῶν τελώνου.

διδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώ-
μης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ,
λζ καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. *καὶ ιε̄
α ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς
ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγ-
κεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ μὴ εὑρόντες διὰ
ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάν-
τες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν
σὺν τοῖς κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ.
καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. ἄνθρωπε,
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλο-
γίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες.
τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνοὺς δὲ
ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε
πρὸς αὐτοὺς. τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑ-
μῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα
δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τοῖς παραλυ-
τικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου
πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς
Aliâs ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς
ἐφ' ᾧ τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔλα-
βεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθη-
σαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμε-
λη̄ ρον. *καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώ- ιδ
β νην, ὀνόματι λευεὶν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅ-
λθ πάντα, ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτοῖς. *καὶ ἐποίη-
β σε δοχὴν μεγάλην λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ,
καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολύς, καὶ ἄλλων, οἱ ἦσαν
μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμ-
ματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέ-
γοντες. διὰ τί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίε-
μ̄ τε καὶ πίνετε; *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς
β αὐτούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι-
καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ δὲ εἶ-
πον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου νηστεύ-
ουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν
φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε
πρὸς αὐτοὺς, μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐ-
λεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς. ὅτι οὐ-
δεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον
παλαιόν, εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ πα-
λαιῷ οὐ συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ
μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς
ἐκχυ

doctores, qui uenerant ex omni castello Ga-
lilææ & Iudææ & Hierusalem, & uirtus do-
mini aderat ad sanandũ eos. Et ecce uiri por- ιε̄
tantes in lecto hominem, qui erat paralyti-
cus, & quærebant eũ inferre, & ponere ante
illum. Et non inueniẽtes qua parte illum in-
ferrent præ turba, ascenderũt super tectum,
ac per tegulas demiserunt eum cum lectulo
in medium ante Iesum. Quorum fidem ut
uidit, dixit illi: Homo, remittantur tibi pec-
cata tua. Et cœperũt cogitare scribæ & pha-
risæi, dicentes: Quis est is qui loquitur blas-
phemias? Quis potest remittere peccata, ni-
si solus deus? Vt cognouit autem Iesus co-
gitationes eorum, respondens dixit ad illos:
Quid cogitatis in cordibus uestris? Vtrum
est facilius dicere, Remittãtur tibi peccata:
an dicere, Surge, & ambula? Vt autem scia-
tis ꝙ filius hominis habet potestatem in ter-
ra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi di-
co, Surge, tolle lectulũ tuum, & uade in do-
mum tuam. Isq́ cõfestim surgens coram il-
lis, tollebat in quo iacuerat, abijtq́ in domũ
suam glorificans deum. Et stupor corripuit
omnes, & glorificabãt deum: & repleti sunt
timore, dicentes: Vidimus incredibilia ho-
die. Et post hæc exijt, ac uidit publicanũ no- ιδ
mine Leui, sedentem ad telonium, & ait illi:
Sequere me. Atque is relictis omnibus, sur-
gens sequutus est eum. Et fecit ei conuiuiũ
magnũ Leui in domo sua, & erat turba mul-
ta publicanorũ & aliorum, qui cum illis ac-
cumbebant. Et murmurabant scribæ & pha-
risęi aduersus discipulos eius, dicẽtes: Qua-
re cum publicanis & peccatoribus editis &
bibitis? Et respondens Iesus, dixit ad illos:
Non egẽt qui sani sunt medico, sed qui ma-
le habent. Non ueni ad uocandũ iustos, sed
peccatores ad pœnitẽtiam. At illi dixerunt
ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunãt fre-
quenter, & obsecrationes faciũt, similiter &
pharisæorũ, tui uero edunt & bibunt? Qui-
bus ipse ait: Num potestis facere, ut filij tha-
lami, dum cum illis est sponsus, ieiunẽt? Ve-
nient autem dies & quum ablatus fuerit ab
illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.
Dicebat aũt & similitudinẽ ad illos: Nemo
immissuram noui uestimẽti immittit in ue-
stimentũ uetus, alioquin & nouum rumpit,
& ueteri non conuenit immissura ex nouo.
Et nemo mittit uinũ nouũ in utres ueteres,
alioqui rumpet uinũ nouũ utres, & ipsum
effun

ιε περὶ τῶν ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. ιϛ περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς.

ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ οἶ-
νον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφό-
τεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν
εὐθέως θέλει νέον, λέγει γὰρ, ὁ παλαιὸς χρηστότε-
μα ρός ἐστιν. *ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτερο-
β πρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων,
καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς σταχυας, καὶ
ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρι-
σαίων εἶπον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν
ἐν τοῖς σαββασι. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ-
πεν ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε δα-
βιδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐτοῦ
ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδω-
κε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ
μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριος
ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.
μβ *ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐ-
β τὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν
ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.
παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσῃ, ἵνα εὕρωσι
κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισ-
μοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔ-
χοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ
ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπε-
ρωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σαββασιν, ἀγαθοποιῆ-
σαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι;
καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν τῷ
ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε,
καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς
μγ ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ ἰησοῦ. *ἐγένετο δὲ
β ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προ-
σεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευ-
μδ χῇ τοῦ θεοῦ. *καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώ-
β νησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ'
αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμω-
να, ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀ-
δελφὸν αὐτοῦ, ἰακωβὸν καὶ ἰωάννην, φίλιππον
καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰακω-
βὸν τὸν τοῦ ἀλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον
ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰούδαν ἰσκαριώ-
με τὴν, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. *καὶ καταβὰς με-
α τ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθη-
τῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πά-
σης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παρα-
λίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ,
καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμε-
νοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύον-
με το. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύνα-
ε μις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. *καὶ αὐτὸς
ἐπάρας

effundetur, & utres peribunt. Sed uinũ mu-
stum in utres nouos mittendũ est, & utraq;
conseruãtur. Et nemo qui biberit uetus, sta-
tim uult nouũ: dicit enim, uetus melius est.
Accidit autem ut in sabbato secundopri- VI
mo transiret per sata, ac uellebant discipuli
eius spicas, edebantq;, confricãtes manibus.
Quidam autem pharisæorum dicebãt illis:
Quid facitis, quod non licet facere in sabba
tis? Et respõdens Iesus ad eos, dixit: Ne hoc
quidẽ legistis quod fecit Dauid, quum esu-
risset ipse, & qui cum illo erant, quomodo
intrauit in domum dei, & panes propositio
nis sumpsit, editq; ac dedit etiam his qui se-
cum erant, quos non licet edere, nisi tantum
sacerdotibus? Et dicebat illis, Dominus est
filius hominis etiam sabbati. Factum est au
tem & in alio sabbato, ut intraret in synago
ιε gam, ac doceret. Et erat ibi homo & manus
eius dextera erat arida. Obseruabãt autem
eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sana-
turus esset, ut inuenirent unde accusarent
eum. Ipse uero sciebat cogitationes eorum,
& ait homini qui habebat manum aridam:
Surge, & sta in medio. Ille uero surgens ste-
tit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos
utrum licet sabbatis benefacere an malefa-
cere, animã seruare an perdere? Et circũspe-
ctis omnibus illis, dixit homini: Extẽde ma-
num tuam. Ille aũt fecit, & restituta est ma-
nus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti
sunt amentia, & colloquebantur inter sese,
quid'nam facerent Iesu. Factũ est aũt in illis
diebus, exijt in montem ad orandum, eratq;
pernoctans in deprecatione dei. Et quũ dies
ιϛ factus esset, uocauit discipulos suos, & ele-
git duodecim ex ipsis, quos & apostolos no
minauit: Simonem, quem & nominauit Pe
trum, & Andream fratrẽ eius: Iacobum, &
Ioannem: Philippũ, & Bartholomæũ: Mat-
thæum, & Thomam: Iacobũ Alphæi filiũ,
& Simonẽ, qui uocatur Zelotes: & Iudam
Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit
proditor. Et descendens cum illis, stetit in lo
co campestri, turbaq; discipulorum eius, &
multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa &
Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone,
qui uenerant ut audirent eum, & sanaren-
tur à morbis suis, & qui uexabantur à spiri-
tibus immundis, & sanabantur. Et omnis
turba quærebat eum tangere, quia uirtus
ab illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse
attol-

ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν.

ἐπαίρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς,
μζ ἔλεγε. *μακαίριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν
ε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *μακαίριοι οἱ πεινῶντες
μη νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακαίριοι οἱ κλαίοντες
ε νῦν, ὅτι γελάσετε. *μακαίριοι ἐστὲ, ὅτ' ἂν μισήσω
μθ σιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ
ε ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονη-
ρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ
ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν
οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παρά-
ν κλησιν ὑμῶν. *οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι
ι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πεν-
να θήσετε καὶ κλαύσετε. *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτ' ἂν καλῶς
ι ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα
γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐ
νβ τῶν. *ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε
ε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑ-
μᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προ-
νγ σεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. *τῷ
ε τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλ
λην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν
χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δί-
νδ δου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. *καὶ
ε καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ
νε ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. *καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς
ε ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ
ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ
ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς
ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε
ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρ-
τωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι
τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀ-
γαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζον-
τες καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ
τοῦ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρί-
στους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, κα-
νς θὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτιρμών ἐστι. *μὴ κρίνε
β τε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. μὴ καταδικάζετε, καὶ
οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθή-
σεσθε. δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέτρον καλὸν
πεπλεσμένον, καὶ σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυ-
νόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. τῷ γὰρ
αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
νζ *εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς. μή τι δύναται τυ-
ε φλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν. οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυ-
νη νον πεσοῦνται. *οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
γ δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς
νθ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρ-
ε φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν
τὴν

attollens oculos suos in discipulos, dicebat: Beati pauperes, quia uestrũ est regnum dei. ιζ Beati qui esuritis nunc, quia saturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis quum uos oderint homines, & separauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen uestrum tãquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlis. Secũdum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Verũtamen uæ uobis diuitibus, quia habetis consolationẽ uestram. Vę uobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ uobis quum laudauerint uos omnes homines. Secundum hæc enim faciebãt pseudoprophetis patres eorũ. Sed uobis dico qui auditis, Diligite inimicos uestros: benefacite his qui uos oderũt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calũniantibus uos. Percutienti te in maxillã, præbe & alterã: & ab eo qui aufert tibi palliũ, etiam tunicam noli prohibere. Omni aũt exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua sunt, ne reposcas. Et prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoq; facite illis similiter. Et si diligitis eos qui uos diligũt, quæ uobis est gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et si benefeceritis his qui uobis benefaciũt, quæ uobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuũ dederitis his à quibus speratis uos recepturos, quæ gratia est uobis? Nã & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quinimo diligite inimicos uestros, & benefacite, & mutuũ date, nihil inde sperantes, & erit merces uestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est. Nolite iudicare, & nõ iudicabimini. Nolite condemnare, & nõ condẽnabimini. Remittite, & remittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Mensurã bonam & confertã & concussam atq; exundantẽ dabunt in sinum uestrũ. Eadem quippe mẽsura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat aũt illis similitudinẽ: Nunquid potest cæcus cæcũ ducere? nõne ambo in foueã cadunt? Non est discipulus supra magistrũ suum: perfectus aũt omnis erit, sicut magister ipsius. Quid autẽ uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem

quæ

ιη περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου.

τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ, οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύ-
νασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφὲ, ἄφες ἐκβα-
λῶ τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτὰ, ἔκ-
βαλλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
ξ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. *οὐ γὰρ ἔστι δένδρον
ε καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν. οὐδὲ δένδρον σα-
πρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον
ξα ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *οὐ γὰρ ἐξ ἀκαν-
ε θῶν συλλέγουσι σῦκα. οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυ-
ξβ λήν. *ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θη-
ε σαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν. καὶ ὁ
πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς
καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ πε-
ρισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
ξγ *τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέ-
γ γω. *πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν
ξδ λόγων, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν
ε ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν,
ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ
τὴν πέτραν. πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρη-
ξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦ-
σαι αὐτὴν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ
ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰ-
κοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ
προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐ-
ξε γένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα. *ἐπεὶ ιε
γ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀ-
κοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ. ἑκατοντάρχου
δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς
ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἀπέστειλε
πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν,
ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενό-
μενοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέ-
γοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ
ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν
ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς, ἤδη δὲ αὐτοῦ
οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς
αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ. κύριε,
μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ εἰμι ἱκανὸς, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην
μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλ-
θεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ
γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,
ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πο-
ρεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχε-
ται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀ-
κούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ
ξς στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω
ε ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.
ξζ *καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον,
ι εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. *καὶ ἐγέ-
νετο

quæ in oculo proprio est, nõ animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine, eijciam festucam quæ in oculo tuo est. Ipse in oculo tuo trabem nõ uidens. Hypocrita, eijce primũ trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies ut eijcias festucã quæ est in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructũ malum: neq; arbor mala, faciens fructũ bonum. Vnaquęq; enim arbor ex fructu suo cognoscit̃. Neq; enim è spinis colligunt ficus, neq; è rubo uindemiãt uuã. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malũ. Ex abũdantia enim cordis loquitur os eius. Quid aũt uocatis me, domine, domine: & nõ facitis quæ dico? Quisquis uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis cui similis sit. Similis est homini ædificãti domũ, qui fodit in altum, & posuit fundamentũ super petram. Inũdatione aũt facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit & non fecit, similis est homini qui ædificauit domũ suam super terrã absq; fundamẽto, in quã illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna. Quum aũt cõsummasset omnia uerba sua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis aũt cuiusdã seruus male habens, agebat anĩmã, qui illi erat charus. Quum audisset aũt de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum ut ueniret & seruaret seruũ suum. At illi quum uenissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, ut hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogã ipse ædificauit nobis. Iesus autẽ ibat cum illis. Et quum iam nõ longe abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari: nõ enim sum dignus, ut sub tectũ meũ intres: quapropter nec meipsum sum dignũ arbitratus, ut uenirẽ ad te: sed dic uerbo, & sanabit̃ puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate cõstitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & seruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis aũt his Iesus, miratus est eũ, & conuersus, sequenti se turbæ dixit, Dico uobis, ne in Israel quidem tantam fidem inueni. Et reuersi qui missi fuerant, in domum, repererunt seruum qui languerat, sanum. Et factum

VII

ιθ περὶ τῆς υἱοῦ τῆς χήρας. κ περὶ τῶν ἀπεσταλέντων παρὰ ἰωάννου.

νεν ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύεν εἰς πόλιν, καλουμένην
ναείν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ ιθ
τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζεν τεθνηκὼς υἱὸς
μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ
ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ, καὶ ἰδὼν αὐ
τὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτὴν, καὶ εἶπεν
αὐτῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σοροῦ.
οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. νεανίσκε. σοὶ
λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξα
το λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλα
βε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέ-
γοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν,
ξη καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. *καὶ
ι ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ
ξθ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. *καὶ ἀπήγ-
ε γειλαν ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων
τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἰη-
σοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδο-
κῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες,
εἶπον. ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός
σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶ-
μεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς
ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονη-
ρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν.
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέν-
τες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε
ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λε-
προὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγεί-
ρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριος
ἐστὶν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ἀπελθόντων
δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς
ὄχλους περὶ ἰωάννου. τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρη-
μον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμε-
νον; ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν
μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱμα-
τισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς
βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προ-
φήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφή-
ο του. *οὗτος ἐστὶ περὶ οὗ γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ
β ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
οα κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *λέ-
ε γω γὰρ ὑμῖν. μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προ-
φήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μι-
κρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ
οβ ἐστι. *καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι
ι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισ-
μα ἰωάννου. οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βου
λὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέν-
ογ τες ὑπ' αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. *τίνι οὖν ὁμοιώ
ε σω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι
εἰσὶν

ctum est, deinceps ibat in ciuitatem quæ uo
catur Nain, & ibant cum eo discipuli eius
multi, turbaq; copiosa. Quum autē appro-
pinquaret portę ciuitatis, ecce defunctus ef-
ferebatur filius unicus matris suæ. & hæc ui
dua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.
Quam quum uidisset dominus, misericor-
dia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Et
accessit tetigitq; loculum. Porrò qui porta-
bant, substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi di-
co, Surge. Et resedit qui erat mortuꝰ, & cœ-
pit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit
autem omnes timor, & glorificabāt deum,
dicentes: Propheta magnus surrexit inter
nos, & deus uisitauit plebem suam. Et exijt
κ hic rumor in uniuersam Iudæā de eo, & om
nem finitimam regionem. Et nunciauerunt
Ioanni discipuli ipsius de his omnibus. Et
conuocauit duos de discipulis suis Ioannes,
misitq; ad Iesum, dicens: Tu es qui uēturus
es, an alium expectamus? Quum autem ue
nissent ad eum uiri, dixerunt: Ioannes bapti
sta misit nos ad te, dicens: Tu es ille qui uen
turus erat, an alium expectamus? In eadem
autem hora multos sanauit à morbis ac pla-
gis, & spiritibus malis, & cæcis multis dona
uit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes
renunciate Ioanni quæ uidistis & audistis,
ꝙ cæci uident, claudi ambulāt, leprosi mun-
dantur, surdi audiunt, mortui resurgūt, pau
peribus annunciatur euāgelium, & beatus
est quicunq; non fuerit offensus per me. Et
quum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de
Ioanne dicere ad turbas: Quid existis in de-
sertū ut uideretis? arūdinem uento agitari?
Sed quid existis uisuri? hominem mollibus
uestimentis indutū? Ecce qui uestitu splen-
dido uestiuntur, & in delicijs agunt, in aulis
regum sunt. Sed quid existis ad uidendum?
prophetam? Vtiq; dico uobis, & plus q̄ pro
phetam. Hic est de quo scriptū est: Ecce mit
to angelū meum ante faciem tuam, qui præ
parabit uiam tuam ante te. Dico enim uo-
bis: Maior inter natos mulierum propheta
Ioanne baptista nemo est. Attamen qui mi-
nor est in regno dei, maior est illo. Et omnis
populus audiens, & publicani iustificaue-
runt deum, baptizati baptismo Ioānis. Pha-
risæi autem & legis periti consiliū dei spre-
uerunt aduersus semetipsos, non baptizati
ab eo. Ait autem dominus: Cui ergo similes
dicam homines generationis huius, & cui
i similes

καὶ πρὸς φιλάλειψαν τὸν λύσσον μύρῳ.

εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν· ἠυλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. *ἠρώτα δέ

εσλ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἄν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰπέ. δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανιστῇ τινί, ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ

πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. *καὶ

ηϛ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, μαρία ἡ καλουμένη μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλυθει

EVANGELIVM

similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus: Cantauimus uobis tibijs, & non saltastis. Cecinimus uobis lugubria, & nō plorastis. Venit enim Ioānes baptista neq; edens panem, neq; bibens uinū, & dicitis, Dæmonium habet. Venit filius hominis edēs ac bibens, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorū ac peccatorū. Et iustificata est sapiētia à filijs suis omnibus. Rogabat aūt illum quidam è pharisæis, ut caperet cibum cum ipso. Et ingressus domū pha-
καᾱ risæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit q̄ accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stansq; ad pedes eius à tergo, flens lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabaᵗ pedes eius, & unguento ungebat. Videns aūt pharisæus, qui uocauerat eū, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utiq; quę & qualis est mulier quæ tangit ipsum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illū: Simon, habeo quiddā quod tibi dicam. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erant cuidam creditori, unus debebat denarios quingētos, & alter quinquaginta. Quum aūt illi non essent soluendo, cōdonauit utrisq;. Horum igitur, dic uter eū plus diliget? Respondens Simon, dixit: Existimo, q̄ is cui plus condonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierē, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domū tuam, aquam pedibus meis nō dedisti: hæc aūt lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculū mihi non dedisti: hæc aūt ex quo intraui, nō cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meū non unxisti: hęc autem unguēto unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittant̄ peccata eius multa, quoniā dilexit multū. Cui aūt minus remittitur, is minus diligit. Dixit aūt ad illam: Remittūtur tibi peccata. Et cœperūt qui simul accūbebāt dicere intra se: Quis est hic, qui etiā peccata remittit? Dixit aūt ad mulierem: Fides tua te saluā fecit, uade cū pace.

Et factū est deinceps, & ipse iter faciebat VIII
per singulas ciuitates & castella, prædicans & annūcians regnū dei, & duodecim cū illo, simulq; mulieres aliquæ, quæ erāt sanatę à spiritib⁹ malis & infirmitatib⁹: Maria quę uocatur Magdalene, de qua septē dæmonia exie-

κβ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος.

ἐξεληλύθη, καὶ ἰωάννα γυνὴ χουζὰ, ἐπιτρόπου
ἡρώδου, καὶ σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαὶ, αἵ τινες
οϛ διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. *συ-
β νιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπο
ρευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς. ἐξ-
ῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ, καὶ
ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν,
καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κα
τέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν
καὶ φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖ
σαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπε
σεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν, ἐποίησε
καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει,
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ἐπηρώτων δὲ αὐ-
τὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παραβο
λὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυ-
οζ στήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, *τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν
ι παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ
οη ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. *ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβο-
β λή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ
τὴν ὁδὸν εἰσὶν, οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διά-
βολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν,
ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέ-
τρας, οἳ ὅτ' ἂν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέχονται
τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς
καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφί-
σανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν
οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου,
καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται,
καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί
εἰσιν, οἵ τινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκού-
σαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦ-
οθ σιν ἐν ὑπομονῇ. *οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύ-
β πτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμε-
νοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γὰρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φα-
π νερὸν γενήσεται. *οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθή-
β σεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. *βλέπετε οὖν πῶς
πα ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτοῖς. καὶ ὃς
ε ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐ-
πβ τοῦ. *παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ, καὶ
β οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν
αὐτοῖς διὰ τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλθη αὐτοῖς λε-
γόντων. ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστή-
κασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πε πρὸς αὐτούς. μητήρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗ-
τοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
πγ ποιοῦντες αὐτόν. *καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡ-
β μερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. διέλθω-
μεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν.
πλεόντων

exierant, & Ioanna uxor Chuzę procurato
ris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ
ministrabant ei de facultatibus suis. Quum
aũt turba plurima cõueniret, & è singulis ci
κβ uitatibus properarẽt ad eum, dixit per simi-
litudinem: Exijt qui sementẽ faciebat ad se-
minãdum semen suum, & inter seminãdum
aliud cecidit circa uiam, & cõculcatum est,
& uolucres cœli comederunt illud. Et aliud
cecidit super petram, & enatum aruit, quia
non habebat humorẽ. Et aliud cecidit inter
spinas, & simul enatæ spinæ suffocauerunt
illud. Et aliud cecidit in terrã bonam, & ena-
tum fecit fructum centuplũ. Hæc dicens cla
mabat: Qui habet aures ad audiendum, au-
diat. Interrogabant aũt eum discipuli eius,
dicẽtes: quę esset ista parabola. At ille dixit:
Vobis datum est nosse mysteria regni dei:
cæteris aũt per parabolas ut uidẽtes non ui-
deant, & audientes non intelligant. Est autẽ
hæc parabola: Semen est sermo dei. Qui au
tem iuxta uiam, hi sunt qui audiunt, deinde
uenit diabolus, & tollit sermonem de corde
eorũ ne credentes seruẽtur. Nam qui super
petram, ij sunt qui quũ audierint, cum gau-
dio suscipiũt sermonẽ: & hi radices non ha-
bent, qui ad tempus credunt, & in tempore
tentationis recedũt. Quod aũt in spinas ce-
cidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudini-
bus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes
suffocantur, nec referũt fructum. Quod aũt
in bonã terram, hi sunt qui in corde honesto
ac bono audientes sermonẽ retinent, & fru-
ctum afferunt per patientiam. Nemo uero
quum lucernã accenderit, operit eam uase,
aut subter lectũ ponit, sed super candelabrũ
ponit, ut intrantes uideant lumen. Non est
enim occultũ, quod non manifestũ sit futu-
rum: nec absconditũ, quod nõ sit cognoscen
dum & in propatulũ uenturũ. Videte ergo
quomodo audiatis. Quisquis em̃ habet, da-
bitur illi, & quicũq; non habet, etiam quod
putat se habere, auferetur ab illo. Venerunt
aũt ad illum mater & fratres eius, & non po
terant adire eum præ turba, & nunciatũ est
illi, dictumq;: Mater tua & fratres tui stant
foris, uolentes te uidere. Qui respondens, di
xit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt
qui sermonẽ dei audiunt, ac faciũt illum. Fa
ctum est aũt quodam die, & ipse ascendit in
nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Traij
ciamus in ulteriorẽ ripã stagni: ac soluerũt.

κγ̄ πρὸς Ϛ ϖλημμήσεως τῶν ὑδάτων. καὶ πρὸς ϟ λεγεῶνος.

πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥ ἐστιν ἀντίπορα τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνῳρπακει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι, καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ὄνομά; ὁ δὲ εἶπε, λεγιών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. ἐδέετο γὰρ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων. ὑπόστρεψον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διήγου ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέ-

κδ̄ Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in ſtagnũ, & complebantur ac periclitabãtur. Accedentes aũt ſuſcitauerunt eum, dicẽtes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tempeſtatẽ aquæ: & ceſſauerunt, factaq; eſt tranquillitas. Dixit aũt illis: Vbi eſt fides ueſtra? Timentes autẽ mirati ſunt inter ſe, dicentes, Quiſputas hic eſt? Quia uentis quoq; & aquę imperat, & obediunt ei? Et nauigauerũt ad regionẽ Gadarenorum, quæ eſt cõtra Galilæam. Et quum de naui egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi uir quidã è ciuitate, qui habebat dæmoniũ iam tẽporibus multis, & ueſtimẽto non induebatur, neq; in domo manebat, ſed in monumentis. Is ut uidit Ieſum, & exclamaſſet, prócidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecũ eſt Ieſu fili dei altiſſimi? Obſecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim ſpiritui immũdo ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & cõpedibus cuſtodiebaẽ, & ruptis uinculis agebaẽ à dæmonio in deſerta. Interrogauit autem illum Ieſus, dicẽs: κδ̄ Quod tibi nomen eſt? At ille dixit, Legio. Quia intrauerũt dęmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipſis, ut in abyſſum irent. Erat autẽ ibi grex porcorum multorũ paſcentiũ in monte, & rogabãt eũ ut permitteret ipſis in illos ingredi. Et permiſit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui paſcebant, fugerunt, rumorẽq; nunciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exierunt aũt ut uiderẽt quod factum erat, & uenerunt ad Ieſum, & inuenerũt hominẽ ſedentẽ, à quo dæmonia exierant, ueſtitum, ac ſana mente, ad pedes Ieſu, & timuerunt. Nunciauerunt autẽ illis etiam qui uiderant quomodo ſanus factus eſſet is qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerũt illum omnis multitudo Gadarenorũ ut diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebantur. Ipſe aũt conſcenſa naui reuerſus eſt. Rogauerat enim illum uir à quo dæmonia exierant, ut cũ eo eſſet: ſed ablegauit eũ Ieſus, dicens: Redi in domũ tuam, & narra quęcũq; tibi fecerit deus. Et abiit per totam ciuitatẽ, prædicans quæcũq; ſibi feciſſet Ieſus. Factum eſt aũt quum rediret Ieſus, ex-

cepis

ξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα ἰάϊρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τ̃ συναγωγ̃ ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τ̃ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτ̃, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπεθνῄσκειν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ᾽ οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τ̃ κρασπέδου τ̃ ἱματίου αὐτ̃, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τ̃ αἵματος αὐτ̃ς. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος, καὶ οἱ μετ᾽ αὐτ̃. ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ᾽ ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι᾽ ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτ̃, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τ̃ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτ̃ λαλοῦντ̃, ἔρχεταί τις παρὰ τ̃ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ τὸν πατέρα τ̃ παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε, μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτ̃, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τ̃ χειρὸς αὐτ̃ς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς, ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτ̃ς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα, καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτ̃ς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

κς * συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τ̃ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. * μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τ̃ πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς μαρτύριον ἐπ᾽ αὐτούς. * ἐξερχόμενοι

cepit illum turba: nam omnes expectabant
κε eũ. Et ecce uenit uir, cui nomẽ Iairus, & ipſe
princeps ſynagogæ erat: acciditq; ad pedes
Ieſu, rogans eum ut intraret in domũ ſuam,
quoniã unica filia erat ei ferè annorũ duo-
decim, & hæc moriebatur. Verũ inter eun-
dum, turbæ coarctabãt eum. Et mulier quæ
κς erat obnoxia profluuio ſanguinis ab annis
duodecim, quæ in medicos impenderat om
nem ſubſtantiã, nec ab ullo potuerat curari,
acceſsit retro, & tetigit fimbriam ueſtimẽti
eius, & confeſtim ſiſtebat fluxus ſanguinis
eius. Et ait Ieſus: Quis eſt qui me tetigit?
Negantibus autẽ omnibus, dixit Petrus, &
qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te con-
ſtringunt & afflictant, & dicis: Quis me te-
tigit? & dixit Ieſus: Tetigit me aliqs. Nam
ego noui uirtutem à me exiſſe. Videns aũt
mulier quod non latuiſſet, tremens uenit ac
procidit ante pedes eius, & ob quã cauſam
tetigiſſet eum, indicauit ei coram toto popu
lo, & quẽadmodũ confeſtim ſanata fuiſſet.
At ipſe dixit ei: Confide filia, fides tua te ſer
uauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente,
uenit quidam à domo principis ſynagogæ,
dicens ei: Mortua eſt filia tua, noli uexare
magiſtrũ. Ieſus aũt audito hoc uerbo, reſpõ-
dit patri puellæ: Noli timere, crede tantum,
& ſalua erit. Et quum ueniſſet in domũ, nõ
permiſit intrare ſecum quenq;, niſi Petrũ &
Iacobum & Ioannẽ, & patrẽ ac matrẽ puel-
læ. Flebant aũt omnes & plangebant illam.
At ille dixit: Nolite flere, nõ eſt mortua *puel-
la*, ſed dormit. Et deridebant eum, ſcientes q
mortua eſſet. Ipſe aũt eiectis foras omnib⁹,
apprehẽſa manu eius clamauit, dicẽs: Puel-
la, ſurge. Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſur-
rexit continuo. Ac iuſsit illi dari cibũ. Et ſtu
puerunt parentes eius. At ille præcepit eis,
ne cui dicerent quod factum erat. Con- IX
κζ uocatis autem Ieſus duodecim, dedit illis po
teſtatem & autoritatem ſuper omnia dæ-
monia, & ut morbos ſanarent. Et miſit illos
ut prædicarent regnum dei, & ſanarent in-
firmos. Et ait ad illos: Ne quid tulerítis in
uiam, neq; uirgã, neq; peram, neq; panem,
neq; pecuniam, neq; binas tunicas habea-
tis. Et in quancunq; domum intraueritis, il-
lic manete, atque illinc exeatis. Et quícunq;
non receperint uos, exeuntes de ciuitate il-
la, etiam puluerem è pedibus ueſtris excu-
tite in teſtimonium aduerſus illos. Egreſ-

κη̄ περὶ τῶν πέντε ἄρτων. κθ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.

χόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελι-
ϛ ζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. *ἤκου-
β σε δὲ ἡρώδης ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ
πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων,
ὅτι ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. ὑπό τινων δὲ,
ὅτι ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν ἡρώδης. ἰωάννην ἐγὼ
ἀπεκεφάλησα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ
ἀκούω τοιαῦτα, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. *καὶ
ϛᾱ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅ-
η σα ἐποίησαν. *καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρη
ϛβ σε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως, καλουμέ-
γ νης βηθσαϊδά. οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν
αὐτῷ. καὶ δεξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ
τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θε-
ϛγ̄ ραπείας, ἰᾶτο. *ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ-
α σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπόλυσον
τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας
καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι καὶ εὕρωσιν ἐπισι-
τισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ
πρὸς αὐτοὺς. δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον.
οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο
ἰχθύες, εἰ μή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν
εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μα
θητὰς αὐτοῦ, κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίως ἀνὰ
πεντήκοντα. καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ κατέκλι-
ναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ
τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐ-
λόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς
μαθηταῖς παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον,
καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισ-
σεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.
ϛδ *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
α καταμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπη-
ρώτησεν αὐτοὺς λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ὄ-
χλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἰωάννην
τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἡλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προ-
φήτης τίς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς.
ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ
ϛε̄ πέτρος, εἶπε, τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ ἐπιτι-
β μήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο,
εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ πα-
θεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
τέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀπο-
κτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
ϛϛ̄ *ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω
β μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεί-
τω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει
αὐ-

si autem circumibant per castella, euangeli-
zantes & curantes ubique. Audiuit autem
Herodes tetrarcha, omnia quæ fiebāt ab eo,
& hæsitabat: eo quod diceretur à quibusdā,
quòd Ioannes surrexisset à mortuis: à qui-
busdam uero, quòd Helias apparuisset: ab
alijs autem, quòd propheta quispiam ex an
tiquis surrexisset. Et ait Herodes: Ioannem
ego decollaui: quis est autē iste, de quo ego
talia audio? & quærebat uidere eum. Et re-
uersi apostoli narrauerunt illi quæcunq; fe-
cerant. Et assumptis illis secessit seorsum in
locum desertū ciuitatis, quæ uocatur Beth-
saida: quod quū cognouissent turbæ, sequu
tæ sunt illum. Et excepit eos, & loquebatur
illis de regno dei, & eos qui curatione indi-
gebant, sanabat. Dies autem cœperat decli
nare, & accedentes duodecim dixerunt illi:
Dimitte turbas, ut euntes in castella uillasq;
uicinas, diuertant, & inueniant escas, quia
hic in loco deserto sumus. Ait autē ad illos:
κη̄ Vos date illis quod edant. At illi dixerunt:
Non sunt nobis plures quàm quinq; panes,
& duo pisces, nisi nos eamus & emamus in
omnem hunc populum escas. Erant autem
ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad disci
pulos suos: Facite illos discūbere in singulo
quoq; discubitu quinquagenos. Atq; ita fe-
cerunt: & fecerunt omnes discūbere. Acce-
ptis autem quinq; panibus & duobus pisci
bus, sublatis in cœlum oculis benedixit illis,
& fregit distribuitq; discipulis, ut apponerēt
turbæ. Et comederūt omnes, & saturati sūt.
Et sublatū est quod superfuit illis, fragmen-
torum cophini duodecim. Et factū est quū
κθ solus esset orans, erant cum illo & discipuli,
interrogauitq; illos, dicens: Quem me dicūt
esse turbæ? At illi respōderunt & dixerunt:
Ioannem baptistam, alij autem Heliam, alij
uero quod propheta quispiā de antiquis sur
rexit. Dixit autem illis: Vos autē quem me
esse dicitis? Respōdens Simon Petrus dixit:
Christum dei. At ille cōminatus illis, præce-
pit, ne cui dicerent hoc dicens: Oportet filiū
hominis multa pati, & reprobari à seniori-
bus & principibus sacerdotum & scribis, &
occidi, & tertia die resurgere. Dicebat autē
ad omnes: Si quis uult post me uenire, abne
get semetipsum, & tollat crucē suam quoti-
die, & sequatur me. Qui enim uoluerit ani-
mam suam saluam facere, perdet illam. Qui
uero perdiderit animā suā propter me, is sal-
uam

αὐτὸν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιω-
ϛζ θεὶς; *ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς
β λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσε-
ται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς,
ϛη καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. *λέγω δὲ ὑμῖν ἀλη-
β θῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσον-
ται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ. ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκ-
τὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην
καὶ ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶ- λ
δος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισ-
μὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες
δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν μωσῆς καὶ
ἠλίας. οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐ-
τοῦ, ἣν ἤμελλε πληροῦν ἐν ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πέ-
τρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ.
διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγέ-
νετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν
ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν
ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν
σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ
λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέ-
λη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ
εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγέ-
νετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέ-
σθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ
ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις
ϛθ ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν ἑωράκασιν. *ἐγένετο
β δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ
τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων.
διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν
υἱόν μου, ὅτι μονογενής μοί ἐστι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα
λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαρ-
άσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ
ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μα
θητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνή-
θησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄ-
πιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς
ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν
υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐ-
τὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε
δὲ ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο
τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ
ϙ αὐτοῦ. *ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγα-
θ λειότητι τοῦ θεοῦ. *πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ
ϙα πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
β θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους.

uam faciet illam. Quid enim proficit homo, si lucretur uniuersum mũdum, se autem ip-
sum pdat, aut iacturã sui ipsius faciat? Nam quem mei, meorũq; sermonũ puduerit, hu-
ius & filium hominis pudebit, quũ uenerit in maiestate sua, & patris, sanctorumq; an-
gelorum. Dico autem uobis uere, sunt qui-
dam hic stantes, qui non gustabũt mortem, donec uideant regnum dei. Factum est aũt
post hæc uerba ferè diebus octo, & assum-
psit Petrum & Ioannem & Iacobũ, & ascen
λ dit in montẽ ut oraret. Et facta est dum ora-
ret, species uultus eius alia, & uestitus eius candidus ac refulgens. Et ecce duo uiri lo-
quebantur cum illo, qui erant Moses & He
lias, qui uisi in maiestate, dicebãt excessum eius, quem completurus erat Hierosolymis.
Petrus uero & qui cum illo erant, grauati erant somno. Experrecti autẽ uiderunt ma-
iestatem eius, & duos uiros qui stabãt cum illo. Et factum est quum discederent ab illo,
ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula:
unum tibi, & unum Mosi, & unum Heliæ, nescíens quid diceret. Hæc autem illo lo-
quente, facta est nubes & obumbrauit eos: timuerunt autem intrãtibus illis in nubem.
Et uox facta est de nube, dicens: Hic est fi-
lius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fie
ret uox, inuentus est Iesus solus, & ipsi ta-
cuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ uiderant. Factum est
autem in sequenti die descendẽtibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir
λᾱ de turba exclamauit, dicens: Magister, ob-
secro te, respice ad filium meum, quia uni-
cus est mihi: & ecce spíritus apprehendit eum, & subito clamat, & discerpit eum cum
spuma, & uix discedit ab eo dilanians eum: & rogaui discípulos tuos ut eíjcerent illum,
& non potuerunt. Respondens autem Ie-
sus, dixit: O natio infidelis & peruersa, usquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Quum adhuc au-
tem accederet, laniauit illum dæmonium, & dissipauit. Increpauit autem Iesus spi-
ritum immundum & sanauit puerum, & reddidit illum patri suo. Stupebant autem
omnes super magnificentia dei. Sed om-
nibus mirantibus super omnibus quæ fa-
ciebat, dixit ad discípulos suos: Poní-
te uos in auribus uestris sermones istos.

λβ περὶ τ̄ διαλογιζομένων τίς μείζων. λγ̄ περὶ τ̄ μὴ ὧν τρεπομένου ἀκολουθεῖν. λδ περὶ τ̄ ἀναδειχθέντων ἑβδομήκοντα.

ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς
χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα οὗτο, καὶ
ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθων-
ται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ
ρβ τοῦ ῥήματος τούτου. *εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς
β ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς
ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ὧν λα-
βόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν δέξηται οὗτο παιδίον ὧδε τῷ
ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται,
δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος
ργ̄ ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. *ἀ-
η ποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπεν. ὧν στάτα, εἴδομέν τι-
να ὧδε τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια,
καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡ-
μῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. μὴ κωλύετε.
ρδ ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. *ἐγέ-
ι νετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀνα
λήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστή-
ριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπέστει-
λεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέν-
τες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαριτῶν, ὥς τε ἑτοι-
μάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρό-
σωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόν-
τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰάκωβος καὶ ἰωάννης,
εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν, πῦρ καταβῆναι
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ ἡλί-
ας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐ-
τοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματος ἐστε
ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς
ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύ-
ρε̄ θησαν εἰς ἑτέραν κώμην. *ἐγένετο δὲ πορευο-
ε μένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τὶς πρὸς αὐτόν. ἀκο-
λουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλαιοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε
δὲ πρὸς ἕτερον ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε ἐπί-
τρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέ-
ρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς
θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διαγ-
ρϛ̄ γειλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. *εἶπε δὲ καὶ ἕτε-
ι ρος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν
μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς
αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. οὐδεὶς ὧν βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐ-
ρζ στιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. *μετὰ δὲ ταῦτα
ι ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέ
στειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶ-
ρη̄ σαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. *ἔλε
ε γεν οὖν πρὸς αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐρ-
γαται ὀλίγοι. δέηθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,
ὅπως

Filius enim hominis, futurũ est ut tradatur
in manus hominum. At illi ignorabant uer-
bum istud, & erat absconditũ ab illis, ut non
intelligerent illud. Et timebant eum interro
λβ gare de hoc uerbo. Intrauit aũt cogitatio in-
ter eos, quis eorum maior esset. At Iesus ui-
dens cogitationẽ cordis illorum, apprehẽdit
puerum, & statuit illum iuxta se, & ait illis:
Quicunq; receperit puerum hunc nomine
meo, me recipit. Et quicũq; me receperit, re-
cipit eum qui me misit. Nam qui minor est
inter omnes uos, hic erit magnus. Respon-
dens aũt Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus
quendam sub nomine tuo eijcientẽ dæmo-
nia, & prohibuimus eum, quia nõ sequitur
nobiscũ. Et ait ad illũ Iesus: Nolite prohibe-
re. Qui enim non est aduersum nos, pro no-
bis est. Factum est autẽ dum complerentur
dies assumptionis eius, & ipse faciem suam
obfirmauerat, ut iret Hierosolymã, & misit
nuncios ante conspectũ suum, & euntes in-
trauerunt in ciuitatem Samaritanorũ, ut pa
rarent illi. Et non receperũt eum, quia facies
eius erat euntis Hierosolymã. Quum uidis-
sent aũt discipuli eius, Iacobus & Ioãnes di-
xerũt: Domine, uis dicamus ut ignis descen
dat de cœlo, & consumat illos, quẽadmodũ
& Helias fecit? Conuersus aũt Iesus, incre-
pauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus e-
stis uos. Filius enim hominis non uenit ad
perdendũ animas hominum, sed ad seruan-
λγ̄ dum. Et abierũt in aliud castellum. Factum
est autem, ambulãtibus illis in uia, dixit qui-
dam ad illum: Sequar te quocũq; ieris. Di-
xit illi Iesus: Vulpes, cauernas habent, & uo
lucres cœli, nidos: filius autem hominis non
habet ubi caput reclinet. Ait autem ad alte-
rum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine,
permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam
patrem meum. Dixit autem ei Iesus: Sine ut
mortui sepeliant mortuos suos, tu uero ua-
de & annuncia regnum dei. Et ait alius: Se-
quar te domine, sed permitte mihi prius ut
dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad
illum Iesus: Nemo qui manu sua admota
aratro respexerit à tergo, aptus est regno
λδ dei. Post hæc autem designauit domi- X
nus & alios septuaginta, misitq; illos binos
ante faciem suam in omnem ciuitatem &
locum quò erat ipse uenturus. Dicebat er-
go illis: Messis quidem multa, sed opera-
rij pauci. Rogate ergo dominum messis,
ut

ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
ρθ *ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν
ε μέσῳ λύκων. *μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πή-
ρι ραν, μηδὲ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁ-
β δὸν ἀσπάσησθε. *εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε,
ρια πρῶτον λέγετε. εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν
ε μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐ-
τὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.
ριβ *ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνον-
β τες τὰ παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μι-
ριγ σθοῦ αὐτοῦ ἐστι. *μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς
ι οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχων-
ται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, καὶ θε
ραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐ-
ριδ τοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *εἰς
β ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑ-
μᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε.
καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πό-
λεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γινώ
σκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότε
ριε ρον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. *οὐαί σοι χοραζεὶν, οὐαί
ε σοι βηθσαϊδὰ, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο
αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν
σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόησαν. πλὴν
τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει,
ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑ-
ριϛ ψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. *ὁ ἀκούων
α ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθε-
ριζ τεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.
ι *ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέ-
γοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσετε ἡμῖν
ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σα
ταναὰν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ
δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφε-
ων καὶ σκορπίων, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν
τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο-
τάσσετε, χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
ριη ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. *ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιά
ε σατο τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἐξομολογοῦ-
μαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀ-
πέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπε
κάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγέ
ριθ νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. *πάντα παρεδόθη μοι
γ ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ
υἱός, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός,
ρκ καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. *καὶ στρα-
α φεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίαν εἶπε. μακάριοι οἱ
ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέ-
λησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ
ἀκοῦσαι

ut extrudat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neq; peram, neq; calciamenta, & neminē per uiam salutaueritis. In quācunq; domū intraueritis, primum dicite, Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra: sin minus, ad uos reuertet̄. In eadem aūt domo manete, edentes & bibentes quæ dantur ab illis. Dignus em̄ est operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domū. Et in quācūq; ciuitatē intraueritis & susceperint uos, edite quæ apponuntur uobis: & sanate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in uos regnū dei. In quancūq; aūt ciuitatem intraueritis, & nō susceperint uos, exeūtes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem qui adhęsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos: tamē hoc scitote, ꝙ appropinquauit in uos regnū dei. Dico uobis, ꝙ Sodomis in die illo remissius erit quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere sedentes, scelerū suorum egissent pœnitentiā: uerūtamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, q̄ uobis. Et tu Capernaū quæ usq; ad cœlum elata es, usq; ad infernum deprimeris. Qui uos audit, me audit, & qui uos spernit, me spernit: qui aūt me spernit, spernit eū qui misit me. Reuersi sunt aūt septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subijciūtur nobis per nomen tuum. Ait aūt illis: Videbā satanam sicut fulgur de cœlo cadētem. Ecce do uobis potestatē calcandi super serpentes & scorpiones & super omnē uirtutē inimici, & nihil nobis nocebit. Verūtamē in hoc nolite gaudere, ꝙ spiritus uobis subijciunt̄, sed gaudete ꝙ nomina uestra scripta sunt in cœlis. In eadē hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, ꝙ abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: etiam pater, quoniā sic complacitū est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et cōuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Dico enim uobis ꝙ multi prophetæ & reges uoluerūt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt: & audire

λε περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. λϛ περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς. λζ περὶ μαρθας καὶ μαρίας. λη περὶ προσευχῆς.

ρκα ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. *καὶ
β ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ
λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κλη
ρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέ-
γραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης
τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ
ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας
σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐ-
τῷ. ὀρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ.
ρκβ *ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν
ι ἰησοῦν. καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ
ἰησοῦς, εἶπεν. ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱε-
ρουσαλὴμ εἰς ἱεριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ
καὶ ἐξέδυσαν αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀ-
πῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ
συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ
ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ
καὶ λευΐτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ
ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων,
ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη,
καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τράυματα αὐτοῦ,
ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ
τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ
ἐπεμελήθη αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκ
βαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδα
πανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω
σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γε-
γονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν.
ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ἰη
σοῦς. πορεύου, καί σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν
τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην
τινά. γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐ
τὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλου
μένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πό-
δας τοῦ ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα
περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπιστᾶσα δὲ εἶ
πε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με
κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναν
τιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.
μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολ-
λά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα
ἐξελέξατο, ἥ τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.
ρκγ *καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προ
ε σευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχε
σθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅτ' ἂν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ
ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέ
τω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐ-
ρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου
ἡμῖν

λε audire quæ auditis, & non audierũt. Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo uitã æternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptũ est? quomodo legis? Ille respondens dixit: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mẽte tua: & proximũ tuũ sicut teipsum. Dixitq; illi: Recte respondisti. hoc fac, & uiues. Ille aũt uolens
λϛ iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Respondens aũt Iesus, dixit: Homo quidã descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones qui etiam despoliauerũt eum uestibus, ac uulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit aũt ut sacerdos quidam descẽderet eadem uia, uisoq; illo præterijt. Similiter & Leuita, quum iret iuxta locum, quũ accessisset ac uidisset eum, pręterijt. Samaritanus aũt quidã iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleũ, ac uinũ, & imponens illum in suum iumentũ, duxit in diuersoriũ, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curam illius habe, & quodcũq; præterea insumpseris, ego quum rediero, reddam tibi. Quis ergo horũ trium uidet̃ tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit miseri-
λζ cordiã in illum. Ait igitur illi Iesus: Vade, & tu fac similiter. Factum est aũt dum irent, ut ipse intraret in quoddã oppidulum. Ac mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domũ suã, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha aũt distrahebatur circa frequens ministeriũ, quæ assistens ait: Domine, non est tibi curæ, ꝙ soror mea reliquit me ut sola ministrẽ? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respõdẽs dixit illi Iesus: Martha, Martha, solicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unũ est necessariũ. Maria bonam partẽ delegit, quę non auferetur ab ea.

Et factũ est quũ oraret quodã in loco, ut XI
cessauit, dixit quidã ex discipulis eius ad eũ: Dñe, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit
λη discipulos suos. Et ait illis: Quũ oratis dicite, Pater noster *q es in cœlis, sanctificetur nomẽ tuũ:* adueniat regnũ tuũ: *fiat uolũtas tua, quẽ admodũ in cœlo sic etiã in terra:* panẽ nostrũ quotidianũ da nobis

λθ πρὸς τοὺς ἔχοντας δαιμόνιον ἰωφόν.

ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡ-
μῖν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *καὶ ἔλεγε πρὸς αὐ-
τούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς
αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φίλε, χρῆσόν
μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένε-
ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ.
κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ. μή μοι κόπους
πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία
μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀ-
ναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐ-
τῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν
ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρή-
ζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. *αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται
ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγή-
σεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζη-
τῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα
δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λί-
θον ὃν δώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος
ὄφιν ὃν δώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠόν, μὴ
ὃν δώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ
ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐ
ρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.
*καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κω-
φόν. ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλά-
λησεν ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. *τινὲς
δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. *ἕτεροι δὲ
πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρα
νοῦ. *αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν
αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα
ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ
σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται
ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκ-
βάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκ-
βάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. εἰ
δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυ
ρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,
ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐὰν δὲ ὁ ἰσχυ-
ρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανο-
πλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκύλα
αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ
ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. *ὅταν
τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώ
που, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀ-
νάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω
εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑ-
ρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε
πορεύε

nobis quotidie: & remitte nobis peccata no
ſtra, ſiquidē & ipſi remittimus omni debēti
nobis: & ne nos inducas in tentationē, *ſed li-
bera nos à malo.* Et ait ad illos: Quis ueſtrū ha
bebit amicū, & ibit ad illum media nocte, &
dicet illi: Amice, da mihi mutuo tres panes,
quoniā amicus meus uenit de uia ad me, &
non habeo quod apponā illi. & ille intus re-
ſpōdens dicat, Noli mihi moleſtus eſſe, iam
oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecū ſunt
in cubili, non poſſum ſurgere & dare tibi.
Dico uobis. etiam ſi non daturus ſit illi ſur-
gēs, eo quod amicus eius ſit, propter impro
bitatem tamen eius ſurget, ac dabit illi quot
quot habet opus. Et ego dico uobis: Petite,
& dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pul-
ſate, & aperietur uobis. Omnis enim qui pe
tit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti
aperietur. Quis aūt ex uobis pater, à quo ſi
filius petierit panem, num lapidē dabit illi?
Aut ſi piſcem, num pro piſce ſerpentē dabit
illi? Aut ſi petierit ouum, num porriget illi
ſcorpiū? Si ergo uos quum ſitis mali, noſtis
bona dona dare filijs ueſtris, quanto magis
pater ueſter cœleſtis dabit ſpiritū ſanctum
λθ poſcentibus ſe. Et erat eijciens dæmoniū, &
illud erat mutū: quumq; eiecíſſet dęmoniū,
loquut⁹ eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ.
Quidam aūt ex eis dixerūt: Per Beelzebul
principē dæmoniorū eijcit dæmonia. Et alij
tentantes, ſignum de cœlo quærebāt ab eo.
Ipſæ aūt quum ſciret cogitationes eorū, di-
xit eis: Omne regnū aduerſus ſeipſum diui-
ſum deſolatur, & domus ſuper domū cadit.
Quod ſi ſatanas quoq; aduerſus ſeipſum di
uiſus eſt, quomodo ſtabit regnū eius? quia
dicitis, per Beelzebul eijcere me dæmonia.
Quod ſi ego Beelzebul præſidio eijcio dæ-
monia, filij ueſtri cuí⁹ præſidio eijciūt? Ideo
ipſi iudices ueſtri erunt. Porrò ſi digito dei
eijcio dæmonia, profecto peruenit ad uos re
gnū dei. Quū fortis armatus cuſtodit atriū
ſuū, in pace ſunt ea quæ poſsidet. Vbi uero
fortior eo ſuperueniens uicerit eū, uniuerſa
arma eius aufert, in qbus confidebat, & ſpo
lia eius diſtribuit. Qui non eſt mecū, contra
me eſt: & qui non colligit mecū, diſpergit.
Quum immūdus ſpiritus exierit ab homi-
ne, ambulat per loca arentia, quærēs requiē,
& non inueniens dicit: Reuertar in domum
meam unde exiui. Et quum uenerit, inuenit
eam ſcopis mundatam atque ornatam: tunc
uadit

μ̄ πρὸς Φ λέκτ. ὄχλος ἐπιχάσης φωνήν. μᾱ πρὸς Φ αὐτόν τῶν σημεῖον. μβ πρὸς Φ φαρισαίους Φ καλίζανος ϯ λύσειν.

πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. *τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. *οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. *ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστι. ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐστι. σκόπει οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζει σε. *ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἐρωτᾷ αὐτὸν φαρισαῖος τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. *ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. *οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. *οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω οὐκ οἴδασιν. *ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις

uadit, & assumit septẽ alios spiritus secum nocentiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis.
μ̄ Factum est autem quum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quę suxisti. At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum.
μᾱ Turbis autem condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc mala est. Signum quęrit, & signum non dabitur ei, nisi signũ Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris nationis huius, & cõdemnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiã Solomonis: & ecce plus q̃ Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabũt illã: quia ad pœnitentiã adducti sunt, prædicatione Ionæ: & ecce plus q̃ Iona hoc in loco. Nemo lucernam accẽdit, & in abscõdito ponit, neq; subtermodium, sed super candelabrum, ut qui ingrediunt̃, lumen uideant. Lucerna corporis est oculus. Quum igit̃ oculus tuus fuerit simplex, totum quoq; corpus tuum lucidũ erit: quod si malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumẽ quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquã partem tenebrosam, sic erit lucidũ totũ ut cum
μ̄β lucerna fulgore illuminat te. Et quũ loqueretur, rogauit illũ quidã pharisæus, ut prandaret apud se. Iesus aũt ingressus accubuit. Pharisæus aũt quum uidisset, admiratus est q̃ non prius lauisset ante prandiũ. Et ait dominus ad illũ: Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catinicq; mundatis, & quod intus est uestri, plenum est rapina & malicia. Stulti, nõne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est, fecit? Verũtamẽ quod superest, date eleemosynã, & ecce omnia mũda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentã & rutã, & quoduis olus, & præteritis iudiciũ & charitatem dei. Imò hæc oportuit facere & illa non omittere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qa estis ut monumẽta quæ nõ apparẽt, & homines ambulantes sup̃ ea nesciũt. Rñdens aũt qdã ex legis peritis, ait illi: Magister, hæc dicens etiã nos

afficis

μγ̄ περὶ τοῦ ταλανισμοῦ τῶν νομικῶν. μδ περὶ τοῦ ζύμης τῶν φαρισαίων.

ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ,
Aliâs τοῖς ἀνθρώποις ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβαί-
στακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ
προσψάυετε τοῖς φορτίοις. *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰ-
ρμ̄ κοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πα-
ε τέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ἄρα μαρτυρεῖτε
καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδο-
ρμᾱ μεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. *διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία
ε τοῦ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ
ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώ-
ξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προ-
φητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ
ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου με-
ταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω
ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.
ρμβ *οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
ε τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερ-
ρμγ̄ χομένους ἐκωλύσατε. *λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦ-
ε τα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν αὐτὸν περὶ
πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζητοῦντες θη-
ρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορή-
σωσιν αὐτοῦ. ἐν οἷς συναχθεισῶν τῶν μυ-
ριάδων τοῦ ὄχλου, ὥς τε καταπατεῖν ἀλλήλους,
ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον.
ρμδ *προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρι-
β σαίων ἥ τις ἐστὶν ὑπόκρισις. *οὐδὲν δὲ συγκε-
ρμε̄ καλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ
ε κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκο-
τίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς
τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται
ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα,
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερον τι
ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβη-
θῆτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα
ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον
φοβηθῆτε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖτε ἀσσα-
ρίων δύο. καὶ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησ-
μένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς
κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν φο-
βεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. λέγω δὲ ὑ-
μῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει
ρμϛ̄ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ
β ἀρνησάμενος με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρ-
ρμζ νηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. *καὶ
β πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀ-
ρμη̄ φεθήσεται αὐτῷ. τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
β βλασφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται. *ὅτ' ἂν δὲ
προσ-

afficis cõtumelia. At ille ait: Et uobis legis-
peritis uæ, quia oneratis homines, onerib⁹
quæ portare non possunt, & ipsi uno digi-
μγ̄ to uestro non attingitis sarcinas. Væ uobis
quia ædificatis monumẽta prophetarum,
patres autem uestri occiderunt illos: profe-
cto testamini quod comprobatis facta pa-
trum uestrorum, quoniam illi quidem eos
occiderunt, uos autem ædificatis eorum se
pulchra. Propterea & sapientia dei dixit:
Mittam ad illos prophetas & apostolos, &
ex illis occident & persequentur, ut requi-
ratur sanguis omnium prophetarũ qui ef-
funditur à constitutione mundi, à natione
ista, à sanguine Abel usq; ad sanguinẽ Za-
chariæ, qui perijt inter altare & ædem: pro-
fecto dico uobis, requiret̃ ab hac natione.
Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem
scientiæ, ipsi nõ introistis, & eos qui introi-
bant, uetuistis. Quum autem hæc ad illos
diceret, cœperũt legisperiti & pharisæi gra
uiter insistere & captiose interrogare eum
de multis, insidiantes ei, & quærentes aliqd
uenari ex ore eius, quo accusarent eum.
Quum autem conuenisset innumera XII
turbæ multitudo, adeo ut se inuicẽ concul-
carent, cœpit dicere ad discipulos suos, pri-
μδ mum. Cauete uobis ipsis à fermento phari-
sæorum quod est hypocrisis. Nihil enim o-
pertum est, quod non reuelabitur: neq; ab-
sconditũ, quod non scietur. Quoniam quæ
in tenebris dixistis, in lumine audientur, &
quod in aurem loquuti estis in cõclauibus,
prædicabitur in tectis. Dico aũt uobis ami-
cis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt
corpus, & post hæc non habent quod am-
plius faciant. Ostendam aũt uobis quem ti
meatis. Timete eum qui postquàm occide
rit, habet potestatem conijciendi in gehen-
nam: certe dico uobis, hunc timete. Nónne
quinq; passerculi ueneunt minutis assibus
duobus, & unus ex illis non est in obliuio-
ne corã deo. Quin & pili capitis uestri om-
nes numerati sunt. Nolite ergo timere: mul
tis passeribus pluris estis. Dico autem uo-
bis, omnis quicunq; confessus fuerit me co
ram hominibus, & filius hominis confitebi
tur illũ corã angelis dei. Qui aũt negauerit
me corã hominib⁹, negabitur corã angelis
dei. Et qsquis loquit̃ dictũ in filiũ hominis,
remittetur illi: ei uero qui in spiritũ sanctũ
conuiciũ dixerit, nõ remittetur. Quum aũt
k addu-

προσφέρωσιν ὑμᾶς ὑπὲρ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς
ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί
ἀπολογηθήσεσθε ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.
ρμθ *εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου. διδάσκαλε,
ι εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν
κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς με
κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ
πρὸς αὐτοὺς. ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεο-
νεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ
ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. εἶπε δὲ παρα-
βολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων, ἀνθρώπου τινὸς πλου-
σίου εὐφόρησεν ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυ-
τῷ, λέγων. τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω
τοὺς καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ
μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. καὶ
συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, καὶ τὰ
ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ ἔχεις
πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ, ἀναπάνου,
φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄ-
φρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦ-
σιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θη-
σαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. εἶπε
ρν̄ δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. *διὰ τοῦτο ὑμῖν λέ-
ι γω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μὴ
δὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι
τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατα-
νοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θε-
ρίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐ δὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον ὑ-
μεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑ-
μῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡ-
λικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε ἐλάχι-
στον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶ-
τε; κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ
κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν. οὐ δὲ σο-
λομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο
ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ
σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλό-
μενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον
ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φά-
γητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦ-
τα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζη-
τεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρήζετε τού-
των. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
ρνᾱ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *μὴ
ι φοβηθῆτε τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν
ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν.
ρνβ *πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δό-
β τε ἐλεημοσύνην. *ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάν-
ρνγ̄ τια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον
ε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγί-
ζει

adduxerint uos ad synagogas, & ad magi-
stratus ac potestates, nolite soliciti esse, qua
liter aut quid respōdeatis, aut quid dicatis,
spiritus enim sanctus docebit uos in eadē
με̄ hora, quid oporteat uos dicere. Ait autē ei
quidam de turba: Magister, dic fratri meo,
ut diuidat mecum hæreditatē. At ille dixit
ei: Homo, quis me cōstituit iudicem aut di-
uisorem super uos? Dixitq; ad illos: Vide-
te & cauete ab auaritia, quia non in abun-
μϛ̄ dantia cuiusquam uita eius est ex his quæ
possidet. Dixit aūt similitudinē ad illos, di-
cens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fru
ctus ager attulit, & cogitabat intra se dicēs,
Quid faciam quod non habeā quo congre
gem fructus meos? Et dixit: Hoc faciā, de-
struam horrea mea, & maiora extruam, &
illuc cōgregabo omnia quæ nata sunt mihi
bona mea, & dicā animæ meæ. Anima ha-
bes multa bona reposita in annos multos,
requiesce, comede, bibe, gaude. Dixit autē
illi deus: Stulte, hac nocte animā tuam repe
tunt abs te. Quæ uero parasti, cui cedent?
Sic qui recōdit sibi, nec est erga deū diues.
Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico uobis,
Nolite soliciti esse animæ uestræ quid eda-
tis, neque corpori quid induamini. Anima
plus est q̄ esca, & corpus plus q̄ indumen-
tum. Cōsiderate coruos quia non seminā̄t,
neq; metunt, quibus nō est penuariū, neq;
horreum, & deus pascit illos. Quāto magis
uos præstatis uolucribus? Quis aūt uestrū
solicitudine sua potest adijcere ad staturā
suam cubitū unum? Si ergo ne id quidem
quod minimū est potestis, quid de cæteris
soliciti estis? Cōsiderate lilia quomodo cre-
scunt, non laborant, neq; nent: dico aūt uo-
bis, nec Salomon in omni gloria sua uestie-
batur sicut unum ex istis. Si autē gramen
quod hodie est in agro, & cras in clibanum
mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos
uestiet, ô parum fidentes? Et uos nolite quæ
rere quid esuri sitis, aut quid bibituri, & no-
lite in sublime tolli: hęc enim omnia gentes
mundi quærunt: pater autem uester scit q̄
istis indigeatis. Quin potius quęrite regnū
dei, & hæc omnia adijcientur uobis. Noli ti
mere pusille grex, quia complacitū est pa-
tri uestro dare uobis regnum. Vendite quę
possidetis, & date eleemosynā. Parate uo-
bis sacculos qui non ueterascūt, thesaurum
non deficientem in cœlis, quò fur non acce
dis

ζα, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. *ἔστω-
σαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχ-
νοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσ-
δεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ
τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐ-
θέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. *μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖ
νοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ
αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν
ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ
φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ
δοῦλοι ἐκεῖνοι. *τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει
ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυχθῆναι
τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι ὅτι
ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
*εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος. κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν
παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;
εἶπε δὲ ὁ κύριος. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος
καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θε-
ραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέ-
τριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ
κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀληθῶς
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν. *ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖ-
νος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος
ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ
τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύ-
σκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέ-
ρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ
διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
ἀπίστων θήσει. *ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ
θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας μη-
δὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται
πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,
δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πο-
λὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πο-
λύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. *πῦρ ἦλ-
θον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνή-
φθη; βάπτισμα δέ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς
συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην
παρεγένομην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί λέγω ὑμῖν,
ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ
δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται
πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ
θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί, πενθερὰ
ἐπὶ τῇ νύμφῃ αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τῇ πενθε-
ρᾷ αὐτῆς. *ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε
τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται
οὕτως

dit, neq; tinea corrumpit. Vbi enim theſaurus ueſter eſt, ibi & cor ueſtrũ erit. Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ accenſæ & uos ſimiles hominibus, expectãtibus dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs: ut quum uenerit ac pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Beati ſerui illi, quos quum uenerit dominus, inuenerit uigilãtes: amen dico uobis, q̃ præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & transiens miniſtrabit illis. Et ſi uenerit in ſecũda uigilia, & ſi in tertia uigilia uenerit, atq; ita inuenerit, beati ſũt ſerui illi. Hoc autem ſcitote, q̃ ſi ſciſſet paterfamilias qua hora fur uenturus fuiſſet, uigilaſſet utique, nec paſſus fuiſſet perfodi domum ſuam. Et uos igitur eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis iſtam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autẽ dominus: Quis nam eſt fidelis diſpẽſator ac prudens, quem cõſtituet dominus ſuper familitium ſuum, ut det illis in tempore demenſum cibum? Beatus ille ſeruus, quẽ quum uenerit dominus inuenerit ita facientẽ: uere dico uobis, q̃ omnib⁹ quæ poſsidet, præficiet illũ. Quod ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, differt dominus meus reditum, cœperitq; percutere ſeruos & ancillas, & edere, bibereq; & inebriari, ueniet dominus ſerui illius in die quo non ſperat, & hora qua neſcit, & diſſecabit eum, partẽq; eius cum infidis ponet. Ille autẽ ſeruus qui cognouit uoluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, nec fecit ſecundum uoluntatẽ eius, plagis uapulabit multis, qui autem nõ cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicũq; multum datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui cõmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignem ueni miſſurus in terram, & quid uolo, ſi iam accenſus eſt? Sed baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem uenerim miſſurus in terram? Non dico uobis, imò ſeparationem. Erunt em̃ ex hoc quinq; in domo una diuiſi, tres aduerſus duos, & duo cõtra tres: diuidetur pater aduerſus filium, & filius aduerſus patrem, mater aduerſus filiã, & filia aduerſus matrem, ſocrus aduerſus nurũ ſuam, & nurus aduerſus ſocrum ſuam. Dicebat aũt & ad turbas: Quum uideritis nubẽ orientem ab occaſu, ſtatim dicitis, Imber uenit: & ita

μζ περὶ τῶν γαλιλαίων καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ. μη περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας.

οὕτως, καὶ ὅτ' ἂν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύ-
σων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον
τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν
δὲ καιρὸν οὗτον πῶς οὐ δοκικάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ'
ρξβ ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; *ὡς γὰρ ὑπάγεις
ε μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ,
δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μή ποτε
κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε
παραδῷ τοῦ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλ-
λῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,
ρξγ ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς. *πα-
ι ρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτοῦ τοῦ καιρῷ ἀπαγγέλλον-
τες αὐτοῦ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα πιλᾶ-
τος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλι-
λαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλι-
λαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ
λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡ-
σαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ,
ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τοῦ σιλωὰμ, καὶ ἀ-
πέκτεινεν αὐτοὺς. δοκεῖτε ὅτι ὀφειλέται ἐγένον-
το παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας
ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετα
ρξδ νοῆτε πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. *ἔλεγε δὲ
ι ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τοῦ
ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρ-
πὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς
τὸν ἀμπελουργὸν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν
καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω, ἔκ-
κοψον αὐτὴν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῦ. κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ
τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βά-
λω κοπρίαν. καὶ μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε,
εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτὴν. ἦν δὲ διδάσκων
ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰ-
δοὺ γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα
καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμέ-
νη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ
ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπο-
λέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐ-
τῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδό-
ξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς δὲ ἀρχισυνάγωγος ἀ-
γανακτῶν, ὅτι τοῦ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ ἰη-
σοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐρ-
γάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε,
ρξε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. *ἀπεκρίθη οὖν
β αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτὰ, ἕκαστος ὑ-
μῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον
ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτῃ
δὲ θυγατέρα ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατα-
ρξς νᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ
ι τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; *καὶ
ταῦτα

fit: & quum auſtrum flantem, dicitis, quod æſtus erit: & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare: hoc autem tẽpus, quî fit ut non probetis? cur autem & ex uobiſ ipſis nõ iudicatis quod iuſtum eſt? Quum enim uadis cũ aduerſario tuo ad magiſtratum in uia, da operã ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor cõijciat te in carcerem. Dico tibi, non exibis inde, donec ul-
μζ timum etiam minutum reddas. Aderant XIII
autem quidam eodem in tempore nuncian tes illi de Galilæis, quorum ſanguinẽ Pilatus miſcuerat cum ſacrificijs ipſorũ. Et reſpondẽs Ieſus, dixit illis: Putatis ꝙ hi Galilæi præ cũctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? Non dico uobis, imò niſi reſipueritis omnes ſimiliter peribitis. Aut illi decẽ & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos. Putatis quòd debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hieroſolymis? Non, dico uobis, imò niſi reſipueritis, omnes ſimiliter peribitis. Dicebat & hanc ſimilitudinẽ: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea ſua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorẽ uineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo uenio quærens fructum in ſicu hac, & non inuenio. ſuccide illam: ad quid uel terram occupat? At ille reſpondens dixit illi: Domine, ſine illã & hoc anno, donec fodero circum illam & miſero ſtercus, & ſiquidem fecerit fructum, ſin minus, in poſterũ ſuccides eam. Docebat aũt
μη in una ſynagogarũ ſabbatis. Et ecce mulier quæ habebat ſpiritũ infirmitatis annis decem & octo, eratq; contracta, nec omnino poterat erigere caput: quam quum uideret Ieſus, uocauit eam ad ſe, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat deum. Reſpõdens autem princeps ſynagogæ, indignans quòd ſabbato ſanaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari: in his ergo uenite, ut ſanemini, & non in die ſabbati. Reſpõdens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, unuſquiſq; ueſtrum ſabbato, nónne ſoluit bouem ſuum aut aſinũ à præſepi, & ducit aquatũ? Hanc aũt filiam Abrahæ, quã alligauit ſatanas ecce decẽ & octo annis, non oportuit ſolui a uinculo iſto die ſabbati? Et quum

μθ περὶ τῶν παραβολῶν. ν περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος, &c. να περὶ τῶν εἰπόντος τῷ ἰησοῦ διὰ ἡρώδην. νβ περὶ τῶν ὑδρωπικοῦ.

ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ
ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ
πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.
ρξζ * ἔλεγε δὲ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
β τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν
λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ
ἤυξησε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ
ρξη τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * καὶ
ε πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁ-
μοία ἐστὶ ζύμῃ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀ-
ρξθ λεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ διεπο-
β ρεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορεί-
ρο αν ποιούμενος εἰς ἱερουσαλήμ. * εἶπε δέ τις αὐτῷ.
ε κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοῦ.
ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης ὅτι
πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
ροα ἰσχύσουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ
ε ἀπκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστᾶναι καὶ
κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες. κύριε, κύριε, ἄνοι-
ξον ἡμῖν. καὶ ἀπκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς
πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφαγόμεν ἐνώ-
πιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν
ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πό-
θεν ἐστὲ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργαται τῆς
ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
ροβ ὀδόντων. * ὅτ' ἂν ὄψησθε ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ
ε ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ
τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν
ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου,
καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
ρογ * καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ-
β σὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. * ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέ-
ροδ ρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ,
ι ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρώδης θέλει σε
ἀπκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἴπα-
τε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια,
καὶ ἰάσεις ὑπὸ τελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρί-
τῃ τελειοῦμαι, πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον
καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχετο, προ-
ροε φήτην ἀπλέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * ἱερουσαλὴμ,
ε ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀπκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λι-
θοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, πο-
σάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρό-
πον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυ-
γας καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶ-
κος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδη-
τε ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
ροσ νος ἐν ὀνόματι κυρίου. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλ-
ι θεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρι-
σαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν
παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν
ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀπκριθεὶς ὁ ἰη-
σοῦς

quum hæc diceret, erubescebãt omnes ad-
uersarij eius, & omnis populus gaudebat
super uniuersis quæ cum gloria fiebant ab
μθ eo. Dicebat ergo: Cui simile est regnũ dei?
& cui simile faciam illud? Simile est grano
sinapis, quod acceptũ homo misit in hortũ
suum, & creuit, & euasit in arborẽ magnã,
& uolucres cœli nidulabant̃ in ramis eius.
Et iterũ dixit: Cui simile faciam regnũ dei?
Simile est fermẽto quod acceptum mulier
abscondit in farinæ sata tria, donec fermen-
tetur totum. Et ibat per ciuitates & castella
ν docens, & iter faciens Hierosolymã. Ait au
tem illi quidam: Domine, an pauci sunt qui
salutẽ consequũtur? Ille uero dixit ad illos:
Contendite intrare per angustã portã, quia
multi, dico uobis, quærent intrare, & nõ po
terunt. Quum aũt surrexerit paterfamilias,
& clauserit ostium, & cœperitis foris stare,
& pulsare ostiũ, dicẽtes: Domine, domine,
aperi nobis. Et respõdens dicet uobis: Ne-
scio uos unde sitis. Tunc incipietis dicere:
Edimus corã te & bibimus, & in plateis no
stris docuisti. Et dicet: Dico uobis, nescio
uos unde sitis. Discedite à me omnes, q pa-
tratis iniqtatẽ. Ibi erit fletus & stridor den-
tium, quum uideritis Abrahã & Isaac & Ia
cob, & omnes prophetas in regno dei, uos
aũt expelli foras. Et ueniẽt ab oriente & oc
cidente & aquilone & austro, & accũbent
in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erũt
primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eo
dem die accesserũt quidam pharisæorũ, di-
centes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes
να uult te occidere. Et ait illis: Ite dicite uulpi
illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perfi-
cio hodie & cras, & tertia die consummor.
Verũtamẽ oportet me hodie & cras & per
endie ambulare, quia fieri non põt, ut pro-
pheta pereat alibi, q̃ Hierosolymis. Hierusa
lem, Hierusalẽ, quę occidis prophetas, & la
pidas eos qui mittũtur ad te: quoties uolui
congregare filios tuos, quẽadmodum auis
nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce
relinquitur uobis domus uestra deserta. Di
co autem uobis, ꝙ non uidebitis me donec
uenerit tempus, quum dicetis: Benedictus
qui uenit in nomine domini. Et accidit XIIII
ut introiret in domũ cuiusdã principis pha-
risæorum sabbato ad capiendum cibum, &
νβ ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidã
hydropicus erat ante illũ. Et respondens Ie-

σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ ησύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ
ιοζ ἀπέλυσε. *Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀναστήσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς
ιοη ταῦτα. *Ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς. ὅτ' ἂν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅτ' ἂν κληθῇς πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ὁ σε κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον, τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων συνανακειμένων
ιοθ σοι. *ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. *Ἔλεγε δὲ
ρπ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, ὅτ' ἂν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηται σοι ἀνταπόδομα, ἀλλ' ὅτ' ἂν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς. καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων, ἔφη αὐτῷ. μακάριος ὃς φαγεται ἄρτον ἐν τῇ Βασι-
ρκα λείᾳ τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ, ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. ὁ πρῶτος ἔφη αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος ἔφη, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρητημένον. καὶ ἕτερος ἔφη. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης, ἔφη τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ ἔφη ὁ δοῦλος. κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ ἔφη ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον. ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν
ρπϛ ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ
ι δείπνου. *συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ

sus dixit ad legisperitos & pharisęos, dicēs: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerūt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respōdens ad illos, dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteū cadet, & non cōtinuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respōdere illi. Dicebat aūt ad inuitatos parabolā, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
νϛ Quū inuitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accūbas in primo loco, ne quando honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniēs is qui te & illum uocauit, dicat tibi, Da huic locū: & tūc incipias cum rubore extremū locum tenere. Quin potius quum uocatus fueris, uade, accūbe in nouissimo loco: ut quū uenerit qui te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascē de superius, tūc erit tibi gloria coram simul discumbētibus: quia omnis qui se extollit, deijcietur: & qui se deijcit, extolletur. Dicebat autē & ei qui se inuitauerat: Quum facis prandium aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, necꝫ cognatos tuos, necꝫ uicinos diuites: ne quādo & ipsi te uicissim inuitent, ac repēdatur tibi beneficium. Imò quū facis conuiuiū, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos: & beat⁹ eris: quia non possunt rependere tibi. repēdetur em̄ tibi in resurrectiōe iustorū. Hæc quum
νζ audisset quidam de simul accūbentibus, dixit illi: Beatus qui comedet panē in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & uocauit multos: misitꝫ seruum suum hora cœnę, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperūt simul omnes excusare. Primus dixit ei, Villā emi, & necesse mihi est exire & uidere illam: rogo te, habe me excusatū. Et alter dixit, Luga boum emi quinctꝫ, & eo ad probandū illa: rogo te, habe me excusatū. Et alius dixit, Vxorē duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles claudosꝫ & cæcos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait domin⁹ seruo, Exi in uias & sepes, & cōpelle intrare, ut implea-
tur domus mea. Dico enim uobis, ꝙ nemo uirorū illorū qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant aūt turbę multæ cum eo,

νε̄ παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου. νϛ̄ παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων. νζ περὶ τοῦ ἀπαρδημήσαντος εἰς χώραν μακράν.

καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτοὺς. εἴ τις ἔρχεται πρός
με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα
καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν,
οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅς τις οὐ βα-
στάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ
ρπγ̄ δύναταί μου εἶναι μαθητής. *τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν,
ι θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθί-
σας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρ
τισμὸν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ
μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες
ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος
ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν
ἐκτελέσαι; ἢ τις βασιλεὺς πορευόμενος συμβα-
λεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶ
τον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιά-
σιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχο-
μένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόῤῥω ὄν-
τος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρή-
ρπδ νην. *οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσ-
ε σεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί
ρπε̄ μου εἶναι μαθητής. *καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅ-
β λας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν,
οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐ
ρπϛ̄ τό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. *ἦσαν δὲ ἐγ-
β γίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρ-
τωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἱ φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτω
ρπζ λοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. *εἶπε
ε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων.
τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα,
καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνε-
νηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ὀπὶ τὸ
ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό. καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ὀπὶ
τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον
συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐ-
τοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ ὀπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ὀπὶ ἐνενη
κονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετα
ρπη̄ νοίας. *ἢ τις γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν
ι ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σα
ροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως ὅτου εὕροι,
καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γεί-
τονας, λέγουσα. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
ρπθ δραχμὴν, ἣν ἀπώλεσα. *οὕτως λέγω ὑμῖν, χα
ε ρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ὀπὶ ἑ-
ρϛ νὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. *εἶπε δὲ, ἄνθρω-
ι πός τις εἶχε δύο υἱοὺς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐ-
τῶν τῷ πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέ-
ρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ
μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα
ὁ νεώ

& conuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad
me, nec odit patrem suum ac matrē & uxo
rem & filios & fratres & sorores, præterea
autem & animā suam, nō potest meus esse
discipulus. Et quisquis non baiulat crucem
suā, & uenit post me, non potest meus esse
νε̄ discipulus. Quis em̄ est ex uobis, qui uelit
turrim ædificare, quin prius sedens compu
tet sumptus, an habeat quibus opus est ad
perficiendū, ne postq̄ posuerit fundamen-
tum, nec potuerit perficere, omnes qui ui-
derint incipiant illudere ei, dicentes: Hic ho
mo cœpit ædificare, nec potuit consumma
re? Aut quis, rex proficiscens, ut committat
prælium aduersus alterū regem, nónne se-
dens prius cogitat, an possit cum decē mili-
bus occurrere ei, qui cū uiginti milibus ue-
nit contra se? alioquin adhuc illo lōge agen
te, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt.
Sic ergo omnis ex uobis, qui non renūciat
omnib⁹ quæ possidet, non potest meus esse
discipulus. Bonus est sal: si uero sal infatua-
tus fuerit, per quod cōdietur? Neq; in terrā
neq; in sterquiliniū utilis est, foras proijciūt
illum. Qui habet aures ad audiēdū, audiat.

Accedebāt autem ad eum omnes publi- XV
cani & peccatores, ut audirēt illum. Et mur
murabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic
νϛ̄ peccatores recipit, ac cibum capit cum illis.
Dicebat aūt ad illos parabolā hanc, dicens:
Quis ex uobis est homo qui habet centum
oues, & si perdiderit unā ex illis, nōne relin
quit nonagintanouē in deserto, & uadit ad
illā quę perierat, donec inueniat eā? Et quū
inuenerit eā, imponit in humeros suos gau
dens, ueniēsq; domū cōuocat amicos & ui
cinos, dicēs illis, Gaudete mecū, q̄a inueni
ouem meā quæ perierat. Dico uobis, q̄ ita
gaudiū erit in cœlo sup̄ uno peccatore resi
piscēte, magis q̄ sup̄ nonagintanouē iustis,
qui nō indigēt pœnitētia. Aut quæ mulier
habēs drachmas decē, si p̄diderit drachmā
unā, nō accēdit lucernā, & uerrit domū, quę
ritq; diligēter donec inueniat? Et cū inuene
rit, cōuocat amicas ac uicinas dicēs: Gaude
te mecū, q̄a inueni drachmā quā p̄diderā.
Ita dico uobis, gaudiū erit corā angelis dei
sup̄ uno peccatore resipiscēte. Ait aūt: Ho-
mo q̄dā habuit duos filios, & dixit adolescē
νζ tior illorū patri: Pater, da mihi portionē sub
stātiæ q̄ ad me redit: & diuisit illis substātiā:
ac post dies nō multos, quū oīa cōtraxisset

νῆ περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας.

ὁ νεώτερος υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων. ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ. ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐξενέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπος τίς ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς δὴ σκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.

εἶπε

adolescẽtior filius, peregre profectus est in regionem longinquã, & ibi dissipauit substantiam suam uiuẽdo luxuriose. Et postq̃ omnia cõsumpsisset, facta est fames ualida in regione illa. Et ipse cœpit egere, & abijt, & adhęsit uni ciuium regionis illius, atq; is misit illum in uillam suam ut pasceret porcos. Et cupiebat implere uentrem suum de siliquis, quibus porci uescebant̃, neq; quisquam illi dabat. In se autem reuersus dixit: Quàm multi mercennarij patris mei abundant panibus, ego uero fame pereo. Surgã & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam nõ sum dignus uocari filius tuus, fac me sicut unũ de mercenarijs tuis. Et surgens uenit ad patrem suum. Quum autem adhuc longe abesset, uidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrẽs ruit in collũ eius, & osculatus est eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & corã te: neq; posthac sum dign⁹ uocari filius tuus. Dixit aũt pater ad seruos suos: Proferte stolam primã & induite illum, & date annulũ in manum eius, & calciamẽta in pedes: & adducite uitulũ illũ saginatũ, atq; mactate, sumptisq; epulis lætemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuẽtus est. Et cœperunt lætari. Erat autẽ filius eius senior in agro, & quum ueniret & appropinquasset domui, audiuit cõcentũ & choros, & uocauit unũ de seruis suis, & interrogauit qd essent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulũ illũ saginatum, quod incolumẽ illum receperit. Indignatus est autẽ, nec uolebat introire. Pater ergo illius egressus rogabat illum. At ille respõdens dixit patri: Ecce tot annis seruio tibi, nec unq̃ præceptũ tuũ trãsgressus sum, nec unq̃ dedisti mihi hœdũ, ut cum amicis meis lętarer: sed postq̃ fili⁹ tuus hic, q deuorauit substãtiã tuã cũ meretricib⁹, uenit, occidisti illi uitulũ illũ saginatũ. At ille dixit ei Fili, tu semp mecũ es, & omnia mea tua sũt: lætari autẽ & gaudere oportebat, qa frater tu⁹ hic mortu⁹ erat, & reuixit: perieratq;, & νῆ inuẽtus est. Dicebat aũt & ad discipulos XVI suos: Homo qdã erat diues, q habebat dispẽsatorẽ, & hic delat⁹ est apud illũ, ut q dissiparet bona ipsi⁹. Et uocauit illũ, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rõnẽ dispẽsatiõis tuæ: nõ em̃ poteris posthac dispẽsare.

Ait

νθ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ λαζάρου.

εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύ-
ριός μου ἀφορεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκά-
πτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί
ποιήσω, ἵνα ὅτ' ἂν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας δέ-
ξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσά-
μενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐ-
τοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ
μου. ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν
αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα. καὶ καθίσας ταχέως
γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ
πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ
λέγει αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον
ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονό-
μον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ
τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ
φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. κἀγὼ ὑμῖν
λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ
τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅτ' ἂν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς
εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν
πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολ-
λῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ
ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν
ρϛα τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑ-
ι μῖν δώσει; *οὐδεὶς οἰκέτης δύνατο δυσὶν κυρίοις
δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπή-
σει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξετο, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ
ρϛβ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. *ἤκουον δὲ
ι ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρ-
χοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀν-
θρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν,
ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπι-
ρϛγ ον τοῦ θεοῦ ἐστιν. *ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως
ε ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζε-
ρϛδ ται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. *εὐκοπώτε-
ε ρον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ
ρϛε τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. *πᾶς ὁ ἀπολύων
β τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει.
καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοι-
ρϛϛ χεύει. *ἄνθρωπος δὲ τίς ἦν πλούσιος, καὶ ἐνε-
ι διδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος
καθημέραν λαμπρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι
λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ
ἑλκωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ
τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέ-
ζης τοῦ πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμε-
νοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀ-
ποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐ-
τὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβρα-
άμ. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη.
καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ-
τοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραὰμ
ἀπὸ

Ait autē dispensator intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me dispensationem? Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciā, ut quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quātum debes domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionē tuam, & sede cito & scribe qnquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait: Centū coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorē iniquum, quod prudēter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex māmona iniusto, ut quū defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est: & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo māmona fideles non fuistis: quod uerū est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrū est quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire: aut enim unū odio habebit, & alterū diliget: aut uni adhęrebit, & alterū contemnet. Non potestis deo seruire & māmonæ. Audiebant aūt hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebant illū. Et ait illis: Vos estis q iustificatis uosipsos coram hominibus, deus aūt nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominādum est corā deo. Lex & prophetæ usq; ad Ioānem, ab eo tempore regnum dei annūciatur, & quiuis in illud uim facit: Facilius est aūt cœlum & terram pręterire, quàm legis unum apicē cadere. Quisquis dimittit uxorē suam, & alteram ducit, adul-
νθ terium cōmittit: & qui dimissam à uiro ducit, adulteriū cōmittit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mēdicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis quæ cadebāt de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est aūt & diues, ac sepultus est. Atq; in tartaro sublatis oculis suis quū esset in tormētis, uidet Abraham

eminus

ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ ἀβραάμ. τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνανται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ ἀβραάμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν. οὐχί πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σέ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ πρὸς σε, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ. πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ ὁ κύριος. εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου σαμαρείας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνήν, λέγοντες. ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. καὶ

eminus,& Lazarũ in ſinu eius,& ipſe clamans dixit:Pater Abrahã,miſerere mei,& mitte Lazarum,ut intinguat extremum digiti ſui in aquã,ac refrigeret linguã meam, quia crucior in flãma hac. Dixit aũt Abraham: Fili,recordare,q̃ receperis bona tua in uita tua,& Lazarus ſimiliter mala. Nũc autem hic ſolatio fruitur,tu uero cruciaris. Et ſuper hęc omnia inter nos & uos hiatus ingẽs firmatus eſt,ut hi qui uolũt hinc trãſire ad uos non poſsint,neq̃ iſthinc huc trãſcẽdere. Ait autem:Rogo ergo te pater,ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinq̃ fratres,ut teſtificetur illis, ne & ipſi ueniãt in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habẽt Moſen ac prophetas, audiãt illos. At ille dixit: Non,pater Abraham:ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos,reſipiſcent. Ait autem illi:Si Moſen & prophetas non audiunt,neq̃ ſi quis ex mortuis reſurrexerit,credent. Ait autem ad diſcipulos:Fieri non poteſt quin ueniant offendicula. Væ tamen illi per quẽ ueniunt. Expedit illi,ſi mola aſinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius q̃ ut offendiculo ſit uni de puſillis iſtis. Cauete uobis. Si peccauerit in te frater tuus,increpa illũ:& ſi pœnituerit,remitte illi. Et ſi ſepties in die peccauerit in te,& ſepties in die conuerſus fuerit ad te,dicens:Pœnitet me:remittes illi. Et dixerunt apoſtoli domino:Adauge nobis fidẽ. Dixit autem dominus:Si haberetis fidem ſicut *habet* granum ſinapis,dixiſſetis huic arbori ſycamino,eradicare & trãſplãtare in mare,& obediſſet uobis. Quis aũt ueſtrum,habens ſeruum arantem aut paſcentem,qui regreſſo ab agro dicat ſtatim,Tranſi,& accũbe: ac non potius dicit illi, Para quod cœnem,& præcinge te,ac miniſtra mihi donec edero & bibero,& poſt hæc edito & bibito tu? Num gratiã habet ſeruo illi,quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto. Sic & uos quũ feceritis omnia quæ præcepta ſunt uobis,dicite:Serui inutiles ſumus,quod debuimus facere, fecimus. Et factũ eſt dum iret Hieroſolymã,& ipſe transíbat per mediam Samariã & Galilæam. Et quũ ingrederetur quendã uicũ,occurrerũt ei decẽ uiri leproſi qui ſteterũt procul,intentaq̃ uoce dixerũt: Ieſu præceptor,miſerere noſtri. Quos ut uidit,dixit illis:Ite,oſtẽdite uos ſacerdotibus. Et

xvii

ξ

καὶ

ξα περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας.

καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθη-
σαν, εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε,
μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔ-
πεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐ-
χαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν σαμαρίτης. ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθη-
σαν; οἱ δὲ ἐννέα που; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαν-
τες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗ-
τος. καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις
σβ σου σέσωκέ σε. *ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρι-
ε σαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ
ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν-
σγ τὸς ὑμῶν ἐστιν. *εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἐ-
ι λεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡ-
μερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψε-
σδ σθε. *καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀ-
β πέλθητε, μὴ δὲ διώξητε. *ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστρα-
σε πὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν
ε ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
σϛ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. *πρῶτον δὲ δεῖ
β αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ
σζ τῆς γενεᾶς ταύτης. *καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς
ε ἡμέραις τοῦ νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἐπίνον, ἐγάμουν,
ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν νῶε εἰς
τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀ-
ση πώλεσεν ἅπαντας, *ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν
ι ταῖς ἡμέραις λῶτ. ἤσθιον, ἐπίνον, ἠγόραζον, ἐπώ-
λουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ἧς δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε
λῶτ ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐ-
ρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ ταῦτα ἔ-
σται, ἧς ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτε-
σθ ται. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώμα-
β τος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβά-
τω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπι-
σι στρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. *μνημονεύετε δὲ τῆς
ι γυναικὸς λῶτ. *ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
σια τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ
γ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. *λέγω ὑμῖν, ἐν ταύ-
σιβ τῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς
η παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο
ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό. ἡ μία παραληφθή-
σιγ σεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. *καὶ ἀποκριθέν-
ε τες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.
σιδ *ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν
ι πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων.
κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμε-
νος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις
ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα.
ἐκδίκη-

Et factum est, ut inter eundũ mundati sint. Vnus autem ex illis ut uidit quod mundatus esset, regressus est cũ uoce magna glorificans deum, & procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei: & hic erat Samaritanus. Respõdens autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? Nouem autẽ illi ubi? Non sunt reperti qui redierint, ut darẽt gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à pharisæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos: Venient dies quando desiderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis, Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neq; sectemini. Nam sicut fulgur coruscãs è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est, fulget: ita erit filius hominis in die suo. Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noe in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes. Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant. Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit. Secũdũ hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollẽdum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores autẽ estote uxoris Lot. Quicunq; quæsierit animam suam seruare, perdet illam: & quicunq; perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erũt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erũt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur. Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis, Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Di- XVIII
cebat autem & parabolam ad illos, huc spectantem, quòd oporteret semper orare, nec defatigari, dicens: Iudex quidã erat in qua-
ξα dam ciuitate, qui deum nõ timebat, nec hominem reuerebatur. Vidua autẽ quædam erat in ciuitate illa & ueniebat ad eũ, dicẽs:

Vindica

ξϛ περὶ τ̃ φαρισαίου καὶ τ̃ τελώνου. ξζ̄ περὶ τ̃ ἐπερωτήσαντος πλούσιον τ̀ λύσιν.

ἐκδίκησόν με ἀπὸ τ̃ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ λύσις. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τ̃ ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τ̃ ἐκλεκτ̃ν αὐτ̃ τ̃ βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτ̃ ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τ̃ γ̃ς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τ̃ ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τ̃ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στ̃θος αὐτ̃, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τ̃ ἁμαρτωλ̃. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτ̃, ἢ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. προσέφερον δὲ αὐτ̃ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τ̃ν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τ̃ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων αὐτὸν, λέγων. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτ̃ ὁ ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφύλαξάμην ἐκ νεότητός μου. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτ̃. ἔτι σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο. ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τ̃ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμη-

Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. Post hæc autem dixit intra se: Quanquã deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniens fugillet me. Ait aũt dominus: Audite quid iudex iniquus dicat. Deus autẽ non faciet uindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, etiam quum patiens fuerit super illis: Dico uobis ꝙ faciet uindictã illorum cito. Verũtamẽ filius hominis quũ uenerit, an reperturus est fidẽ in terra? Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant ꝙ essent iusti, & aspernabantur cæteros, parabolam istam: Duo homines ascendebãt in templum, ut precarẽtur: unus pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stãs, hæc apud se orabat, Deus, gratias ago tibi ꝙ non sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus: ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus procul stans, nec oculos uolebat ad cœlum attollere, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descẽdit hic iustificatus in domum suam magis q̃ ille: quia omnis qui se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, extolletur. Afferebant autẽ ad eum & infantes, ut eos tangeret. Quod quum uiderẽt discipuli, increpabant illos. Iesus autem quum illos ad se uocasset, dixit: Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos, talium est enim regnũ dei. Amen dico uobis: Quicunq; non acceperit regnum dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendũ mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Non committes adulterium, non occides, non facies furtum, nõ falsum testimonium dices, honora patrem tuũ & matrem tuam. At ille ait, Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unũ tibi deest. Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectũ, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnũ dei intrabunt. Facilius est enim

κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται, καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν. καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς ἱερειχὼ τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, πτωχεύων. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. ἰησοῦ υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε. κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ. * καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν ἱερειχώ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι διὰ ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα

enim camelum per foramen acus transire, q̄ diuitem intrare in regnū dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Ait aūt Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Qui dixit ei: Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum, aut parētes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnū dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in seculo uenturo uitam æternam. Assumpsit aūt Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabūtur omnia quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & cōspuetur, & postq̄ flagellauerint, occidēt eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerūt. Et erat uerbum istud absconditū ab eis, nec intelligebant quæ dicebātur. Accidit aūt quū ap
ξζ propinquaret Hiericho, cæcus quidā sedebat iuxta uiam, mendicans, & quū audiret turbā prætereuntē, interrogabat, quid hoc esset: dixerūt autem ei, q̄ Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit dicēs: Iesu, fili Dauid, miserere mei. Et qui præibāt, increpabāt eū ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat Fili Dauid, miserere mei. Stans autē Iesus, iussit illum adduci ad se. Et quū appropinquasset, interrogauit illū, dicens: Quid tibi uis faciā? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiā. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum: fides tua te saluū reddidit. Et cōfestim uisum recepit, ac sequebat illū glorificans deū. Et
ξη omnis plebs ut uidit, dedit laudē deo. Et ingressus perābulabat Hiericho, & ecce uir nomine Zachæus, atq̄ is princeps erat publicanorū, & idē erat diues, & quærebat uidere Iesum q̄s esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrēs ascēdit in arborē sycomorū, ut uideret eum: nā illac erat transiturus. Et quū uenisset ad locū, suspiciens Iesus uidit illum, dixitq̄ ad eum: Zachæe, festinās descēde, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descēdit, & excepit illū gaudens. Quūq̄ uiderent omnes, murmurabant, dicētes q̄ ingressus esset apud hominē peccatorē diuersaturus. Stans aūt Zachæus dixit ad dñm: Ecce dimidiū bonorum meorum, domine, do pauperibus: & si quid aliquē defrauda-

XIX

σε, ἀποδίδωμι πεντπλασίονα. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν
ὁ ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐ-
γένετο, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς υἱὸς ἀβραάμ ἐστιν.
σκε ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶ-
ε σαι τὸ ἀπολωλός. ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦ-
σκζ τα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν
ι εἶναν ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα
μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. εἶπεν
σκη οὖν. ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώ-
β ραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑπο-
σκθ στρέψαι. καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔ-
ε δωκεν τούτοις δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς,
πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐ-
τοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀ-
πίσω αὐτοῦ, λέγοντες. οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦ
σαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐ-
τὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆ-
ναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύ
ριον, ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρε-
γένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου
προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ. εὖ-
γε ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,
ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. καὶ
ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποί
ησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ. καὶ σὺ γίνου
ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέ-
γων. κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμέ-
νην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρω-
πος αὐστηρός εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις
ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ. ἐκ τοῦ στόματός σου
κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ᾔδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρω-
πος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερί-
ζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀρ-
γύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν
σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶ-
πεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς
δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ. κύριε, ἔχει δέ
κα μνᾶς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι
β δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθή
σεται ἀπ' αὐτοῦ. πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους,
τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀ-
γάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.
σλβ καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀνα-
β βαίνων εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς
βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλου-
μένον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
εἰπών. ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην. ἐν ᾗ
εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ'
ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες
αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ
σλγ τί λύετε, οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
β χρείαν ἔχει. ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗ-
ρον

ui, reddo quadruplũ. Ait Iesus ad eum: Ho-
die salus domui huic cõtigit, eo quod & ip-
sa filia sit Abrahæ. Venit enim filius homi-
nis quærere & seruare quod perierat. Hæc
illis audiẽtibus, adĵiciens dixit parabolam,
eo quod esset prope Hierosolymã, quodq;
existimarent fore, ut confestim regnum dei
manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam
ξε genere clarus, profectus est in regionẽ lon-
ginquam, ut acciperet sibi regnũ, ac reuer-
ξζ teretur. Vocatis aũt decẽ seruis suis, dedit
eis decẽ minas, & ait ad illos, Negociemini
donec ueniam. Ciues aũt eius oderãt eum,
miseruntq; legationem post illum, dicẽtes:
Nolumus hunc regnare super nos. Et factũ
est ut rediret accepto regno, iussitq; uocari
illos seruos ad se quibus dederat pecuniã,
ut sciret quantum quisq; negociatus esset.
Venit autem primus, dicẽs: Domine, mina
tua decẽ minas acquisiuit. Et ait illi: Euge
bone serue, quia in minimo fuisti fidelis, ha
beto potestatẽ super decẽ ciuitates. Et alter
uenit, dicens: Domine, mina tua confecit
quinq; minas. Et huic ait: Et tu, prefectus esto
quinq; ciuitatibus. Et alius uenit, dicẽs: Do
mine, ecce mina tua quam habui repositã
in sudario, timui enim te, quod homo auste
rus sis, tollis qd' non posuisti, & metis quod
non seminasti. Dicit ei: De ore tuo te iudica
bo, serue male: sciebas q; ego homo auste-
tus sim, tollens quod non posui, & metens
quod non seminaui: & quare nõ dedisti pe-
cuniam meam ad mensam, & ego ueniens,
cum usuris utiq; exegissem illam: Et astan-
tibus dixit: Auferte ab illo minã, & date illi
qui decem minas habet. Et dixerunt ei: Do
mine, habet decẽ minas. Dico enim uobis,
q; omni habenti dabitur: ab eo aũt qui non
habet, etiã quod habet, auferetur. Quin ini-
micos meos illos, qui noluerunt me regna-
re super se, adducite huc, & interficite ante
me. Et his dictis, ibat, pergens ascẽdere Hie
rosolymam. Et factum est quum appropin-
quasset ad Bethphage & Bethaniam iuxta
montem qui uocatur oliuarum, misit duos
discipulos suos, dicens: Ite in castellũ quod
è regione est: in quod introeuntes, inuenie-
ξη tis pullum alligatũ, in quo nemo unquam
hominum sedit: soluite illum, & adducite:
& si quis uos interrogauerit, Quare solui-
tis: sic dicetis ei, Quia dominus eo opus ha
bet. Abierunt autem qui missi erant, & in-

ξθ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων.

ρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν
πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς, τί λύε-
τε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν
ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἐπιρ-
ρίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπε-
βίβασαν τὸν ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπε-
σλδ στρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ἐγγίζον-
α τος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους
τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθη-
τῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ πε-
ρὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες. εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυ-
ρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
σλε * καί τινες τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον
ε πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθη-
ταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξον-
σλϛ ται. * καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυ-
ι σεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί γε
ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν
δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέ-
ραι ἐπί σε, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρα-
κά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε
πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου
σλζ ἐν σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λί-
β θῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς
σλη σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλ-
α λειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζον-
τας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶ-
κος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε
σλθ σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ'
α ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶ-
τοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ εὕρισκον, τὸ, τί ποιήσω-
σιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀ-
σμ κούων. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμε-
β ρῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις,
καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἶπε ἡμῖν,
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ, τίς ἐστιν ὁ
δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς
δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτισμα ἰω-
άννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ
συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι
ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐ-
πιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώ-
πων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισ-
μένος γὰρ ἐστιν ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ
ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ

uenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus au
tem illis pullum, dixerunt domini eius ad il-
los: Quare soluitis pullum? At illi dixerũt:
Quia dominus eo habet opus. Et duxerũt
illum ad Iesum: & iniectis uestimentis suis
super pullum, imposuerũt Iesum. Eunte au
tem illo, substernebãt uestimẽta sua in uia.
Et quũ appropinquaret iam ad descensum
montis oliuarum, cœperunt omnis multitu
do discipulorum gaudentes, laudare deum
uoce magna, super omnibus quas uiderant
uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit
rex in nomine domini, pax in cœlo, & glo-
ria in altissimis. Et quidam pharisæorum è
turba dixerunt ad illum: Magister, increpa
discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uo-
bis, ꝙ si hi tacuerint, mox lapides clama-
bunt. Et ut appropinquauit, uidẽs ciuitatẽ,
fleuit super illa, dicens: Si cognouisses & tu
& quidẽ in isto die tuo, quæ ad pacẽ tuam
pertinent, curares. Nunc autẽ abscondita sunt
ab oculis tuis. Quia ueniẽt dies in te, & cir-
cũdabũt te inimici tui uallo, & cingẽt te, &
coangustabũt te undiq;, & solo æquabunt
te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relin-
quent in te lapidem super lapidẽ, eo ꝙ non
cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et in-
gressus in templũ, cœpit eijcere uendentes
in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum est,
Domus mea domus precationis est: uos au
tem fecistis illam, speluncã latronũ. Et doce
bat quotidie in templo. Principes aũt sacer
dotum & scribæ quærebant illum perdere,
& primores plebis, nec inueniebãt quid fa-
cerent: totus enim populus pẽdebat ab ore
ξθ eius, quum audiret illum. Et factum XX
est in uno dierum illorum, docente illo po-
pulum in templo, & euangelizante, conue
nerũt principes sacerdotum & scribæ cum
senioribus, & aiunt illi, dicentes: Dic nobis,
qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui
dedit tibi istam autoritatẽ? Respondens au
tem Iesus dixit ad illos: Interrogabo uos &
ego unum quiddã, & respondete mihi: Ba-
ptismus Ioannis è cœlo erat, an ex homini-
bus? At illi cogitabant intra se, dicentes: Si
dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non
credidistis illi: Sin dixerimus, Ex hominib⁹:
plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum
enim habet, Ioannem, prophetam esse. Et
responderunt, se nescire unde esset. Et Iesus
ait illis: Neq; ego dico uobis, qua autorita-

σμᾱ σίᾳ ταῦτα ποιῶ. *ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν ὁ
β λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς, καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν. ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. *Καὶ
σμβ
α ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς
σμγ τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. *καὶ παρατηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους
β ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.
οβ προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ αὐτὸν λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα

te hæc faciam. Cœpit autem dicere ad plebem parabolā hanc: Homo quidam plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre egit multo tēpore. Quumq; esset opportunū, misit ad colonos seruum, ut de fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emiserunt eum inanem. Et rursus adhuc alterum seruum misit. Illi uero hunc quoq; cæsum, & contumelijs affectū, emiserunt inanem. Rursus misit & tertium. At illi hunc quoq; uulneribus inflictis, eiecerunt. Dixit autem dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan quum hunc uiderint, reuerebūtur. Quem quum uidissent coloni, cogitauerunt intra se, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus illū, ut nostra fiat hæreditas. Et eiectū illum extra uineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam alijs. Quod quum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidē quem reprobauerunt ædificantes, is factus est caput anguli. Omnis qui ceciderit super illum lapidem, cōquassabitur: super quem aūt ceciderit, cōminuet illum. Et quærebāt principes sacerdotū & scribæ injjcere in illum manus eadē hora, & timuerunt populū. Cognouerūt enim q̄ in ipsos dixisset similitudinem hanc. Et obseruātes emiserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperēt eum ex sermone, traderētq; illū principatui & potestati præsidis. Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus q̄ recte dicis ac doces, nec respicis personam, sed uiam dei cum ueritate doces: Licet nobis tributum dare Cæsari, an non? Intoα tellecta aūtē illorum uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostēdite mihi denariū: cuius habet imaginē & inscriptionem? Respōdentes dixerūt: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et non potuerunt uerbū eius reprehēdere coram populo, & mirati super responso eius, tacuerunt. Accesserunt autē
οβ quidam Sadducæorū, qui negant esse resurrectionem, & interrogauerūt eum, dicētes: Magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater mortuus fuerit, habēs uxorem, isq; sine liberis mortuꝰ fuerit, ut accipiat frater eius uxorem, & suscitet semē fratri suo. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxo-

ογ̄ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους. οδ περὶ τῆς τὰ δύο λεπτά.

κα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος
τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.
καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ
ἑπτὰ, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον.
ὕστερον πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνὴ, ἐν τῇ οὖν
ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ
ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέν-
τες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστά-
σεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγα-
μίσκονται, οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται.
ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς
ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νε-
κροὶ, καὶ μωσῆς ἐμήνυσεν ὑπὲρ τῆς βάτου, ὡς λέ-
γει κύριον τὸν θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ
καὶ τὸν θεὸν ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ
ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέν-
τες δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδά-
σμδ σκαλε, καλῶς εἶπας. *οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπε-
β ρωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. *εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς.
σμε̄ πῶς λέγουσι, τὸν χριστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι, καὶ
β αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπεν ὁ
κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
δῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ
σμϛ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; *ἀκούοντος δὲ πάντος
β τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε
ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπα-
τεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν
ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.
σμζ *οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
ν φάσει μακρᾷ προσεύχονται, οὗτοι λήψονται
περισσότερον κρίμα. ἀναβλέψας δὲ εἶδε
τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυ-
λάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα καὶ χήραν πενι-
χρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά. καὶ εἶπεν, ἀ-
λήθως λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖ-
ον πάντων ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ
θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα
σμη̄ τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. *καί τινων λεγόντων
β περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κε-
κόσμηται. εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται
ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ὑπὲρ λίθῳ ὃς
σμθ οὐ καταλυθήσεται. *ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν,
β λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔ-
σται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτ' ἂν μέλλει ταῦτα γί-
νεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολ-
λοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
γοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ
οὖν

rem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam, & ipse mortuus est sine liberis. Et tertius accepit illam, similiter & cęteri septem, nec reliquerunt liberos, & mortui sunt: nouissime omnium mortua est & mulier. In resurrectione ergo cuius eorum erit uxor? Siquidem septem habuerũt eam uxorem. Et respõdens ait illis Iesus: Filij huius seculi ducũt uxores & nuptum dant: illi uero qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis neq; ducũt uxores, neq; nuptũ dant, neq; enim ultra mori possunt: æquales enim angelis sunt, & filij sunt dei, quum sint filij resurrectionis. Quod uero resurgant mortui, & Moses ostendit iuxta rubum, quum dicit dominũ deum Abraham & deũ Isaac & deum Iacob. Deus aũt non est mortuorũ, sed uiuorũ: omnes enim illi uiuunt. Respõdentes aũt quidam scribarum, dixerũt: Magister, bene dixisti. Et amplius non audebãt eum quicquam interrogare. Dixit autẽ ad illos: Quomodo dicunt Christum filium esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmorũ: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellũ pedum tuorum? Dauid ergo dominum illum uocat, & quomodo filius eius est? Audiente uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis, qui uolunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs: qui deuorant domos uiduarũ, simulantes longas preces: hi accipient dãnationem maiorem. Sublatis aũt oculis, uidit eos qui mittebãt munera sua in gazophylaciũ diuites. Vidit aũt & quãdam uiduam pauperculam mittentem illuc æra minuta duo, & dixit: Vere dico uobis, ꝙ uidua hæc pauper plus q̃ omnes misit. Nam omnes hi ex eo quod ipsis exuberat, miserũt in munera dei: hęc aũt, ex penuria sua uniuersam substantiam quã habebat, misit. Et quibusdam dicentibus de templo, ꝙ pulchris lapidibus ac donis ornatum esset, dixit: Ex his quæ uidetis, ueniẽt dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruatur. Interrogauerunt aũt illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt: & quod signum quãdo ista futura sint? At ille dixit: Videte ne seducamini. Multi em̃ ueniẽt sub nomine meo, dicẽtes se esse Christũ, & tempus instat: ne

XXI

οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅτ' ἂν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ
γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ
τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος
ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. σεισμοί
τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ
ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ με
σν̄ γάλα ἔσται. *πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβα-
α λοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι
παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγο
μένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνό-
ματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.
σνᾱ *θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελε-
β τᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν, ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀν-
τιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδο-
θήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ
συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑ-
μῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ
ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
ἀπόλληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς
σνβ ψυχὰς ὑμῶν. *ὅτ' ἂν δὲ ἴδητε κυκλουμένην
ι ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱερουσαλὴμ, τότε γνῶτε,
σνγ̄ ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. *τότε οἱ ἐν τῇ ἰου-
β δαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐ-
τῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰ-
σερχέσθωσαν εἰς αὐτὴν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως
αὗταί εἰσι, τοῦ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμ-
σνδ μένα. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς
β θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *ἔσται
σνε̄ γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ
β λαῷ τούτῳ. *καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαί-
σνϛ̄ ρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθ-
ι νη. καὶ ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν
σνζ ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. *καὶ ἔσται σημεῖα
β ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συ
νοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σά
λου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ
προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ
σνη̄ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. *καὶ τότε
β ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέ
λῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων
δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς
κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑ-
μῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συ-
κῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅτ' ἂν προβάλωσιν
ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη
ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅτ' ἂν ἴδητε
ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βα-
σιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλ
θῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐ-
ρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ

igitur sequamini illos. Cæterum quum au-
dieritis bella & seditiones, nolite terreri: o-
portet enim prius hæc fieri: sed non statim
οε finis. Tunc dicebat illis: Insurget gens con-
tra gentem, & regnũ aduersus regnum, &
terræmotus magni erũt in singulis locis, &
fames, ac pestilentiæ, terriculamẽtaq́, & si-
gna de cœlo magna erũt. Sed ante hæc om
nia inijciẽt uobis manus suas, & persequen
tur, tradentes in cõciliabula & carceres, tra
hentes ad reges ac pręsides propter nomen
meum. Continget autem uobis in testimo-
nium. Habete igitur fixum in cordibus ue-
stris, non esse præmeditandã defensionem:
nam ipse dabo uobis os & sapientiam, cui
non poterũt cõtradicere, neq́ resistere om-
nes qui aduersabũtur uobis. Trademini au
tem etiã à parentibus & fratribus & cogna
tis & amicis, & morte afficiẽt quosdam ex
uobis. Et eritis inuisi omnibus propter no-
men meum. Et pilus de capite uestro nõ pe
rit. Per patientiã uestram possidete animas
uestras. Quum aũt uideritis circundari ab
exercitibus Hierosolymã, tunc scitote q́ im
mineat desolatio eius. Tunc qui in Iudæa
sunt, fugiãt ad mõtes: & qui in medio eius,
discedant: & qui in regionibus, non intrent
in eã: quia dies ultionis hi sunt, ut implean-
tur omnia quæ scripta sunt. Væ autẽ præ-
gnantibus & mamma nutrientibus in illis
diebus. Erit enim afflictio magna super ter-
ram, & ira in populo hoc. Et cadent acie gla
dij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et
Hierusalem calcabitur à gẽtibus, donec im
pleantur tempora gentium. Et erunt signa
in sole & luna & stellis, & in terris anxietas
gentium per desperationẽ, resonante mari
& fluctu, extabescẽtibus hominibus præ ti-
more & expectatione eorum quæ superue
nient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ
mouebuntur, & tunc uidebũt filium homi
nis uenientẽ in nube cum potestate & glo-
ria magna. His aũt fieri incipientibus, suspi
cite & attollite capita uestra, quoniã appro
pinquat redemptio uestra. Et dixit illis simi
litudinem: Videte ficum & omnes arbores
quum protrudunt iam gemmas, cernentes
ex uobis ipsis scitis q́ iam instet ęstas. Ita &
uos quũ uideritis hæc fieri, scitote q́ instet
regnum dei. Amen dico uobis, non præter-
ibit ætas hæc, antequã omnia facta fuerint.
Cœlum & terra transibunt, uerba aũt mea
non

ος περὶ φιλονεικησάντων τίς μείζων.

σνθ οὐ μὴ παρέλθωσι. * προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή-
ι ποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπά-
λῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνί-
διος ἐφ' ὑμᾶς ὠθιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ
ἐπελεύσεται ὠθὶ πάντας τοὺς καθημένους ὠθὶ
πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν
παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυ-
γεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ στα-
θῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ
τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύ-
κτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλού-
μενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐ-
σξ τὸν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ. * ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορ-
α τὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. * καὶ ἐζή-
σξα τουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέ-
α λωσιν αὐτὸν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλ-
σξβ θε δὲ σατανᾶς εἰς ἰούδαν τὸν ὑπὸ καλούμενον ἰσ-
θ καριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. * καὶ
σξγ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρα-
β τηγοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχά-
ρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐξομολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ πα-
ραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ ἡ ἡ-
μέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πά-
σχα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰπών.
πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα
φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμά-
σωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν
εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κε-
ράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ
εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰ-
κοδεσπότῃ τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος,
ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώ-
γεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόν-
τες δὲ, εὗρον καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμα-
σαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε,
σξδ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. * καὶ εἶπε πρὸς
ι αὐτοὺς. ὑπὸ θυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φα-
σξε γεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. * λέγω γὰρ
β ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ ἕως ὅτου
πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ διδξάμε-
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε τοῦτο,
καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου,
σξϛ ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. * καὶ λαβὼν
α ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς,
λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν δι-
δόμενον, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
σξζ * ὡσάυτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆ-
β σαι, λέγων. τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη
ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.
πλὴν

non transibunt. Cauete aũt uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate & curis huius uitæ, subitusq; uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedẽt super faciem totius terræ. Vigilate itaq; omni tempore, deprecãtes ut liceat uobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Docebat autem interdiu in templo, noctu uero exiẽs diuersabatur in mõte qui uocatur oliuarum. Et omnis populus diluculo uẽtitabat ad eum, ut in templo audiret
ος eum. Instabat autem dies festus azymorum, qui dicitur pascha. Et quærebant principes sacerdotum & scribæ, quomodo eum interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomen erat Iscariotes, q erat è numero duodecim, abijtq; & loquutus est cum principibus sacerdotum ac magistratibus, quemadmodũ illũ traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecuniam illi se daturos. Et ille spopondit, quærebatq; oportunitatẽ ut traderet illum illis sine turba. Venit autem dies azymorũ in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Ioannem, dicens: Euntes parate nobis pascha ut edamus. At illi dixerũt ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in ciuitatem occurret homo uas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamiliâs ædium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersoriũ, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis cœnaculũ magnũ stratum, ibi parate. Euntes aũt inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha. Et quum iam esset tempestiuũ, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscũ ante quàm patiar. Dico enim uobis, post hac non edam ultra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter uos: Dico enim uobis, quòd non bibam de fructu uitis, donec regnum dei ueniat. Et accepto pane, quum gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, hoc facite in mei recordationem. Similiter & poculum postquã cœnauit, dicens: Hoc poculum, nouum testamentũ per sanguinem meum, qui pro uobis effunditur.

XXII

σξη̄ * πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τὸ παραδιδόντός με μετ' ἐ-
β μοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τὸ ἀνθρώ-
που πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον, πλὴν οὐαὶ
σξθ ᾧ δι' ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ παραδίδοται. * καὶ
α αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ τίς ἄρα
σο εἴη ἐξ αὐτῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. * ἐγέ-
β νετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δο-
κεῖ εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες
αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕ-
τως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γινέσθω ὡς ὁ νεώτε-
σοβ̄ ρος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. * τίς γὰρ
ι μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνα-
κείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακο-
νῶν. ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ
ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν,
καθὼς διέθετό μοι πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ
σοβ Βασιλείᾳ μου. * καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνους κρί-
ε νοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τὸ Ἰσραήλ. * εἶπε
σογ̄ δὲ ὁ κύριος. σίμων, σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτή-
ι σατο ὑμᾶς, τὸ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐγὼ δὲ
σοδ̄ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. * καὶ
δ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.
σοε̄ * ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ
α εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶ-
πε. λέγω σοι πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέ-
κτωρ, πρίν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.
σος̄ * καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βα-
ι λαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος
ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον, οὐθενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς.
ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ
πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐ
σοζ τὸ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. * λέγω γὰρ ὑ-
η μῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον, δεῖ τελεσθῆναι
ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ
σοη̄ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει. * οἱ δὲ εἶπον. κύριε, ἰδοὺ
ι μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι.
σοθ * καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄ-
α ρος τῶν ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μα-
σπ̄ θηταί. * γενόμενος δὲ ἐπὶ τὸ τόπου, εἶπεν αὐ-
β τοῖς. προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.
σπᾱ * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου
α βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, λέγων.
σπβ * πάτερ, εἰ βούλει, παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον
α τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλ-
σπγ λὰ τὸ σὸν γινέσθω. * ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγε-
ι λος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενό-
μενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐ-
γένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος
σπδ̄ καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀναστὰς
β ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ

οζ πὸδι Philonikiam inter eos. οη̄ pòdi de petitione Satanæ.

Verũtamẽ ecce manus prodẽtis me mecũ
eſt in menſa. Et filius quidẽ hominis ſecun/
dum quod definitũ eſt, uadit. Verũtamen
uæ homini illi per quẽ proditur. Et ipſi cœ/
perũt quærere inter ſeſe, quis nam eſſet ex
οζ ipſis, qui hoc facturus eſſet. Facta eſt autẽ
& contẽtio inter eos, quis eorum uideretur
eſſe maior. Dixit aũt eis: Reges gentiũ do/
minantur eis, & qui poteſtatem habent ſu/
per eas, benefici uocantur. Vos autem non
ſic: ſed qui maior eſt in uobis, fiat ſicut iu/
nior: & qui princeps eſt, ſicut q miniſtrat.
Nam uter maior eſt, qui accumbit, an qui
miniſtrat: Nónne qui accumbit? At ego in
medio ueſtrũ ſum, ut qui miniſtrat: uos au
tem eſtis qui permanſiſtis mecum in tenta
tionibus. Et ego diſpono uobis, ſicut diſpo/
ſuit mihi pater meus regnũ, ut edatis & bi/
batis ſuper mẽſam meam in regno meo: &
οη̄ ſedeatis ſuper thronos, iudicantes duode/
cim tribus Iſrael. Ait autem dominus: Si/
mon, Simon, ecce ſatanas expetiuit uos, ut
cribraret ſicut triticum. ſed ego rogaui pro
te, ne deficiat fides tua: & tu aliquando con
uerſus cõfirma fratres tuos. At ille dixit ei:
Domine, tecũ paratus ſum & in carcerem
& in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Pe/
tre, non canet hodie gallus, prius quàm ter
abneges te noſſe me. Et dixit eis: Quando
miſi uos ſine ſacculo & pera & calciamen/
tis, num quid defuit uobis? At illi dixerunt:
Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet
ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: & qui
non habet, uendat tunicam ſuam, & emat
gladium. Dico enim uobis, quoniã adhuc
quod ſcriptum eſt, oportet perfici in me: Et
cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea quæ
ſunt de me, finem habent. At illi dixerunt:
Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit
eis: Satis eſt. Et egreſſus ibat, ut erat ſolitus,
in montem oliuarum: ſequuti ſunt autem
illum & diſcipuli. Et quum peruenisſet ad
locum, dixit illis: Orate ne intretis in tenta/
tionem. Et ipſe auulſus eſt ab eis fermè ad
iactum lapidis, poſitiſq; genibus orabat, di/
cens: Pater, ſi uis, transfer poculũ hoc à me.
Verũtamen, non mea uolũtas, ſed tua fiat.
Apparuit autem illi angelus de cœlo corro
borãs eum. Et correptus angore, prolixius
orabat. Et erat ſudor eius ſicut guttæ ſan/
guinis decurrẽtes in terrã. Et quũ ſurrexiſ/
ſet à deprecatione, ueniſſetq; ad diſcipulos
ſuos

αὐτοὺς, εὑρὼν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης.
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί καθεύδετε; ἀναστάντες προ-
σεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. *ἔτι
α δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμε-
νος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτοὺς, καὶ
ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶ-
β πεν αὐτῷ. Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
σπζ που παραδίδως; *ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ
α ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μα-
χαίρᾳ; καὶ ἐπάταξέν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον
τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν.
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. ἐᾶτε ἕως τούτου.
σπῆ *καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν.
ι *εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ'
σπθ αὐτὸν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ
α πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε με-
τὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου
μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας
ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία
σζ τοῦ σκότους. *συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον,
α καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως.
σζα *ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. ἁψάντων δὲ
α πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐ-
τῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα
δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς,
καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ
ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων. γύναι, οὐκ οἶδα
σζβ αὐτόν. *καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν,
α ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν. ἄν-
θρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς
ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέγων. ἐπ' ἀληθείας καὶ
οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.
εἶπε δὲ ὁ Πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις.
καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν
ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέ
σζῆ τρῳ. *καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ
β κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φω-
νῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέ
σζθ τρος, ἔκλαυσε πικρῶς. *καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέ
α χοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες.
καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἐπηρώτων αὐτὸ τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. προ-
σζε φήτευσον τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ
β βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. *καὶ ὡς ἐ-
γένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ
σζς λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς. καὶ ἀνήγαγον
αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες. εἰ σὺ
ι εἶ ὁ χριστός; εἶπε ἡμῖν. *εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑ-
σζζ α μῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε. *ἀπὸ
σζη τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δε-
ι ξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. *εἶπον δὲ πάντες,

σὺ

suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationē. Adhuc autē eo loquētē, ecce turba, & qui uocabatur Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu ut oscularetur eum. Iesus autē dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes aūt hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerūt ei: Domine, percutiemus ne gladio? Et pcussit unus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dextram. Respondens aūt Iesus, ait: Sinite huc usq; Et quum tetigisset auriculā eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotū ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladijs ac fustibus? quum quotidie uobiscum fuerim in templo, non extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra & potestas tenebrarum. Comprehēsum aūt eum duxerunt, & induxerunt in domum principis sacerdotum. Petrus uero sequebat eminus. Quum autē accendissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem quū uidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, defixis in illū oculis dixit: Et hic cum illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, non noui illum. Et post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius, alius quidam affirmabat, dicēs: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et cōuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus sermonis domini, quomodo dixerat ipsi, Prius q̄ gallus cecinerit, terme negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri q̄ tenebāt Iesū, illudebāt ei, cędētes, & quū circūtexissent eū, pcutiebāt faciē eius, & interrogauerūt eū dicētes: Vaticinare: q̄s est ille q̄ te pcussit? Et alia multa cōuiciātes dicebāt in eū. Atq; ut illuxit, cōuenerunt seniores plebis & principes sacerdotū & scribæ, & duxerunt illū in cōcilium suū, dicētes: Num tu es ille Christus, dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, nō credetis: q̄ si etiā interrogauero, nō rndebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tpe erit filiꝰ hoīs sedens à dextris uirtutis dei. Dixerūt aūt oēs:

Tu

οθ ἐξουθένησις ἡρώδου.

σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑ-
σϛθ μεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. *τί ἔτι χρείαν
β ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ
τ̄ στόματος αὐτοῦ. *καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος
α αὐτῶν, ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πιλᾶτον. *ἤρξαντο
τᾱ δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὕρομεν
ι διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι
φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα
τβ εἶναι. *ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέ-
α γων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκρι-
τγ̄ θεὶς αὐτοῦ, ἔφη. σὺ λέγεις. *ὁ δὲ πιλᾶτος εἶπε
θ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδὲν εὑρί-
τδ σκω αἴτιον ἐν τοῦ ἀνθρώπῳ τούτῳ. *οἱ δὲ ἐπί-
ι σχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδα-
σκων καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξαμένος ἀπὸ
τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γα
λιλαίας ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός
ἐστι. καὶ ἐπιγνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου
ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ
αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ
θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολ
λὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐ-
τοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱ-
τε̄ κανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτοῦ. *εἰ-
β στήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐ-
τϛ̄ τόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. *ἐξουθενήσας
ι δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ,
καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμ-
πρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τοῦ πιλάτῳ. ἐγένοντο
δὲ φίλοι ὅ, τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ
τζ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. *πιλᾶτος δὲ συγκαλε-
θ σαμένος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ
τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατέ μοι
τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν,
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν
τη̄ εὗρον ἐν τοῦ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατη-
ι γορεῖτε κατ' αὐτοῦ. *ἀλλ' οὐδὲ ἡρώδης, ἀνέ-
τθ πεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄ-
β ξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτοῦ. *παι-
τῑ δεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀναγκὴν δὲ εἶχεν
α ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. *ἀνέκραξαν
τιᾱ δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον
α δὲ ἡμῖν βαραββαν. ὅς τις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γε-
† Aliâs νομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον βεβλημένος εἰς
ἐπεφώ φυλακὴν. *πάλιν οὖν ὁ πιλᾶτος προσε-
νουν φώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν ἰησοῦν. οἱ δὲ † ἐ-
τιβ φώνουν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν.
θ *ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς. τί γὰρ κακὸν
τιγ̄ ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον
α ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. *οἱ δὲ
ἐπέ-

Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis
me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desi-
deramus testimoniũ? Ipsi enim audiuimus
ex ore ipsius. Et surgens uniuersa mul- XXIII
titudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœ-
perunt autẽ illum accusare, dicentes: Hunc
deprehẽdimus euertentẽ gentem, ac uetan
tem tributa dare Cæsari, dicentem se Chri-
stum regem esse. Pilatus autẽ interrogauit
eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorũ? At ille
respõdens illi, ait: Tu dicis. Ait autem Pila-
tus ad principes sacerdotũ & turbas: Nihil
inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inua-
lescebant, dicentes: Commouet populum,
docens per uniuersam Iudæã, exorsus à Ga
lilæa usq; ad hunc locum. Pilatus autem au
dita mentione Galilææ, interrogauit, num
homo Galilæus esset. Et ut cognouit ꝙ ad
Herodis ditionẽ pertineret, remisit eum ad
Herodẽ, qui & ipse Hierosolymis erat per
id tempus. Herodes autẽ uiso Iesu, gauisus
est ualde. Tenebatur enim multo iam tem-
pore cupiditate uidendi illum, eo ꝙ audiret
multa de eo, & sperabat se signum aliquod
uisurum ab eo fieri. Interrogabat autẽ eum
multis sermonibus. At ipse nihil illi respon-
οθ debat. Stabant autẽ principes sacerdotũ &
scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autẽ
illũ Herodes cum exercitibus suis, quumq;
illusisset indutum ueste splẽdida remisit ad
Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pila-
tus & Herodes in eodem die: nam antea si-
multas inter eos intercesserat. Pilatus autẽ
conuocatis principibus sacerdotũ, & magi
stratibus, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis
mihi hunc hominẽ, quasi auertẽtem popu-
lum: & ecce ego coram uobis interrogans,
nullũ crimen inuenio in homine isto, ex his
de quibus accusatis eũ: sed ne Herodes qui
dem: nam remisi uos ad illũ, & ecce nihil di
gnũ morte actum est ei. Castigatũ ergo il-
lum, dimittã. Necesse aũt habebat dimitte-
re eis in festo unum. Exclamauit aũt simul
uniuersa turba, dicẽs: Tolle hunc, & dimit-
te nobis Barabban. qui erat propter seditio
nem quandã factã in ciuitate & homicidiũ
coniectus in carcerẽ. Iterum aũt Pilatus lo-
quutus est ad eos, uolens dimittere Iesum.
At illi clamabãt, dicentes: Crucifige, crucifi
ge eũ. Ille aũt tertio dixit ad illos: Quid em̃
mali fecit hic? Nullũ crimẽ capitale cõperio
in eo; castigatũ ergo, dimittam illum. At illi
instabant

ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν
σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ
τιδ τῶν ἀρχιερέων. *ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γε-
α νέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν
διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλα-
κὴν, ὃν ἠτοῦντο, τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θε-
τιε λήματι αὐτῶν. *καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπι-
α λαβόμενοι σίμωνός τινος κυρηναίου ἐρχομένου
ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν
τις ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. *ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ
ι πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτον
το καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ
ἰησοῦς, εἶπε. θυγατέρες ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίε-
τε, ἐπ' ἐμὲ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ
τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐ-
ροῦσι, μακάριοι αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέ-
νησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται
λέγειν τοῖς ὄρεσι. πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βου-
νοῖς, καλύψατε ἡμᾶς. ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ
τιζ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται. *ἤγον-
α το δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναι-
τιη̄ ρεθῆναι. *καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν
α καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν. *καὶ
Aliâs κρανίου τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀρι-
στερῶν. *ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε. πάτερ ἄφες αὐτοῖς,
τιθ ὀυ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. *διαμεριζόμενοι δὲ τὰ
α ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς
τκ θεωρῶν. *ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες
ι σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω
τκᾱ ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.
α *ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχό-
τκβ μενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγον-
β τες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, σῶσον σε-
τκγ̄ αυτόν. *ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ'
β αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ
τκδ ἑβραϊκοῖς. οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.
α *εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασ-
τκε̄ φήμει αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυ-
β τὸν καὶ ἡμᾶς. *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα
τκϛ̄ αὐτῷ, λέγων. οὐ δὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ
ι αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ
ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐ-
δὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, μνήσθη-
τί μου κύριε, ὅτ' ἂν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμε-
τκζ ρον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. *ἦν δὲ
β ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,
τκη̄ *καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέ-
β σον. *καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς,
τκθ εἶπε. πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ
α πνεῦμά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.

ἰδὼν

instabant uocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur, & inualescebāt uoces eorū, ac summorū sacerdotū. Et Pilatus adiudicauit ut fieret quod illi postulabāt. Dimisit aūt illis eum, qui propter seditionem & homicidium cōiectus fuerat in carcerē, quem poposcerāt: Iesum uero tradidit arbitrio eorum. Et quum abducerent eum, apprehēderunt Simonem quendā Cyrenēsem uenientem è rure, & imposuerunt illi crucē ut portaret post Iesum. Sequebatur aūt illum multa turba populi ac mulierū, quæ & plangebant & lamētabantur eum. Conuersus aūt ad illas Iesus dixit: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super uobisipsis flete, & super filijs uestris: quoniā ecce ueniēt dies, in quibus dicent, Beatæ steriles & uentres qui non genuerūt, & ubera quæ non lactauerunt. tunc incipient dicere montibus, Cadite sup nos; & collibus, Operite nos. quia si in humido ligno hæc faciūt, in arido quid fiet? Ducebantur aūt & alij duo facinorosi cum eo, ut interficerētur. Et postq̄ uenerūt in locū qui uocatur Caluaria, ibi crucifixerūt eum, & facinorosos: unum à dextris, alterum à sinistris. Iesus aūt dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt enim quid faciant. Diuidentes uero uestimēta eius, miserunt sortē. Et stabat populus spectans, & deridebāt eū principes cum eis, dicentes: Alios seruauit, seruet seipsū, si hic est ille Christus, ille dei electus. Illudebant aūt ei & milites accedentes, & acetū offerētes ei, dicentesq́: Si tu es ille rex Iudæorū, saluū te fac. Erat aūt & inscriptio scripta super eum literis Græcis & Latinis & Hebraicis: Hic est rex Iudæorū.

πα Vnus aūt qui erant suspensi facinorosorū, cōuicia dicebat in eum, dicēs: Si tu es Christus, serua teipsum & nos. Respondens aūt alter, increpabat eū, dicens: Ne times quidē tu deum, quod in eadē dānatione es? & nos quidē iuste: nam digna factis recipimus: hic uero nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine, memēto mei, quum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amē dico tibi, hodie mecū eris in paradiso. Erat aūt ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt sup totam terram usq́ ad horā nonam. Et obscuratus est sol, & uelum tēpli scissum est medium. Et quū clamasset uoce magna Iesus, ait: Pater, in manus tuas cōmendabo spiritum meum. Et hæc quū dixisset, expirauit.

Quum

πϐ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. πγ̄ περὶ κλεόπα.

τλ * ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε
β τὸν θεὸν, λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δί-
τλᾱ καιος ἦν. * καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμε-
ι νοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην θεωροῦντες
τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέ-
στρεφον. εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ
μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι
τλβ αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. * καὶ
α ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκα-
τατεθημένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν,
ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς καὶ
προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶ-
τλγ̄ μα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν
α αὐτὸ σίνδονι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευ-
τλδ τῷ. οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * καὶ
ι ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσ-
κε. κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες αἵ τινες
ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας
ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐ-
τλε̄ τοῦ. * ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα
α καὶ μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ
τλϛ̄ τὴν ἐντολήν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου
α βαθέος, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμα-
σαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ
τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τού-
του, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
τλζ ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * ἐκφόβων δὲ γενομέ-
β νων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν
γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα με-
τὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθητε
ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέ-
γων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆ-
ναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἐμνήσθη-
τλη̄ σαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. * καὶ ὑποστρέψασαι
β ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
τλθ τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. * ἦν δὲ ἡ μαγ-
ι δαλήνη μαρία καὶ ἰωάννα καὶ μαρία ἰακώβου,
καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀ-
ποστόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν
ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐ-
ταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνη-
μεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμε-
να μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ
τμ̄ γεγονός. * καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευό-
ι μενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχου-
σαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, ᾗ ὄνο-
μα ἐμαοὺς, καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους
περὶ

Quum uidisset aũt centurio quod accidit, glorificauit deũ, dicens: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorum qui simul accesserant ad spectaculũ istud, & uiderant quę contingebãt, percutientes pectora sua, reuertebãtur. Stabant aũt omnes noti eius procul, & mulieres quæ sequutæ eum erãt
πϐ à Galilæa hæc uidentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decurio, q erat uir bonus ac iustus, hic non consenserat consilio ac facto eorũ, oriundus ab Amarithæa ciuitate Iudæorũ, qui expectabat & ipse regnum dei: hic accessit ad Pilatum, & postulauit corpus Iesu, & depositũ inuoluit sindone, & posuit illud in monumẽto, quod erat in lapide excisum, in quo nondum quisquã positus fuerat. Et dies erat parasceue, & sabbatum illucescebat. Subsequutæ aũt mulieres quæ cũ eo uenerant de Galilęa, uiderũt monumentum, & quemadmodũ positum erat corpus eius. Reuersæ uero parauerunt aromata & unguenta, ac sabbato quidem quieuerũt secundum præceptum. Vno aũt sabbato- XX/
rum profundo diluculo, uenerũt ad monu- IIII
mentum, portantes quæ parauerãt aromata, & nonnullæ cum illis. Repererũt autem lapidẽ reuolutũ à monumento, & ingressæ non inuenerunt corpus domini Iesu. Et factum est dum mente consternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestibus fulgurãtibus. Quum expauissent autem & declinarent uultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quęritis, uiuentem cum mortuis? Non est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, quum adhuc in Galilæa esset, dicens, ꝙ oportuerit filium hominis tradi in manus hominum peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus. Erat autẽ Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebãt ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; crediderunt illis. Petrus aũt surgens cucurrit ad monumentum, & prospiciẽs uidit linteamina sola posita, & abijt, apud semetipsum mirans
πγ̄ quod acciderat. Et ecce duo ex illis ibãt eodem die in castellũ, quod aberat spatio stadiorum sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi confabulabantur inter se de

περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. σὺ μόνος παροικεῖς ἐν ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρώτερον πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες. μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. * ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες

* τμᾶ θ

de his omnibus quæ acciderant. Et factum eſt dum confabularētur, ac diſputarent, & ipſe Ieſus appropinquās ibat unà cum illis. Cæterum oculi illorum tenebātur, ne eum agnoſcerent, & ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis inter uos ambulātes, & eſtis triſtes? Ac reſpondens unus, cui nomen Cleopas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es Hieroſolymis, nec cognouiſti quę facta ſunt illic his diebus. Quib⁹ ille dixit: Quæ? Et dixerunt ei: De Ieſu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & ſermone coram deo & toto populo: & quomodo eum tradiderūt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in condēnationē mortis, & crucifixerunt eum. Nos autē ſperabamus, eum eſſe illū qui redēpturus eſſet Iſrael. Atqui ſuper hæc omnia tertius dies eſt hodie, ꝙ hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerunt ad monumentū, & non inuento corpore eius, uenerūt, dicentes, ſe etiā uiſionem angelorū uidiſſe, qui dicerent eum uiuere. Et abierunt quidā eorū qui erant nobiſcum ad monumentū, & ita repererūt ſicut mulieres dixerāt, ipſum uero non uiderūt. Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ: Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & intrare in gloriā ſuam? Et exorſus à Moſe & omnibus prophetis, interpretabat illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant. Et appropinquauerunt caſtello quò ibant, & ipſe præ ſe ferebat ſe longius ire. Et coegerūt illum, dicētes: Mane nobiſcum, quoniā uergit ad ueſperam, & inclinatus eſt dies. Et intrauit ut maneret cū illis. Et factum eſt dum accūberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipſe ſubduxit ſeſe à conſpectu eorum. Et dixerunt inter ſe: Nónne cor noſtrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in uia & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgentes eadē hora, regreſsi ſunt Hieroſolymam, & inuenerūt cōgregatos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes: Surrexit dominus uere, & apparuit Simoni. Et illi narrabāt quæ geſta erant in uia, & quomodo fuiſſet agnitus ipſis ex fractione panis. Dum aūt hæc loquūtur, ſtetit Ieſus ipſe in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expa-

θόντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν
τμβ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. * ἔτι δὲ ἀπι-
δ στούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐ-
τμζ τῶν ἔφαγεν. * εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς
ι ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πλη-
ρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μω-
σέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆ-
ναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁ-
μαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱε-
ρουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστὲ μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱε-
ρουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγέ-
νετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐ-
τῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσ-
κυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΥ ΚΑΤΑ
ΛΟΥΚΑΝ

uefacti uero & cõterriti, existimabãt se spiritũ uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cordibus uestris? Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum. Contrectate me & uidete, quia spiritus carnem & ossa nõ habet, sicut me uidetis habere. Et quũ hæc dixisset, ostẽdit eis manus ac pedes. Adhuc aũt illis non credẽtibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partẽ piscis assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in cõspectu illorum comedit. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba quæ loquutus sum ad uos, quum adhuc essem uobiscũ: q̃ necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosi & ꝓphetis & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerẽt scripturas, & dixit eis: Sic scriptũ est, & sic oportebat Christũ pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari nomine eius pœnitẽtiã, ac remissionem peccatorũ in omnes gẽtes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autẽ estis testes horũ. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autẽ sedete in ciuitate Hierusalẽ, quoadusq̃ induamini uirtute ex alto. Eduxit aũt eos foras usq̃ in Bethaniã, & sublatis in altũ manibus suis, benedixit eis. Et factum est quum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebatur in cœlum. Et ipsi adorato eo regressi sunt Hierosolymã cum gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicentes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM
FINIS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ἐκ τοῦ σωφρονίου.

Ἰωάννης ὃν ἰησοῦς πάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς ζεβεδαίου, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ὑπὸ ἡρώδου μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ τῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τηνικαῦτα τοῦ τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγεννῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θείαν γένησιν αὐτοῦ εἰπεῖν. καὶ ἄλλην δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φερέσσιν. ἀναγνοὺς γὰρ ματθαίου, μάρκου καὶ λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστοριῶν. καὶ ἀληθῆ αὐτοῦ εἰρῆκεναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐνιαυτοῦ μόνον, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἱστορίαν συνταῖξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐνιαυτὸν οὗ τὰ πεπραγμένα παρὰ τῶν τριῶν ἐξετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, περὶ ἢ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐξέθετο. καθὰ σαφηνισθῆναι δυνήσεται τοῖς ἐπιμελῶς τοῖς τέταρσιν εὐαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εἴργει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπιστολὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπαρχῆς, ἥ τις παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχή ἐστι πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγονται. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, περὶ οὗ ἡνίκα κατὰ τάξιν εἰς παπίαν τὸν τούτων ἀκροατὴν ἔλθωμεν ἐξηγησόμεθα. τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον περιορισθεὶς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν ἰουστῖνος μάρτυς καὶ εἰρηναῖος. σφαγέντος δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ὑπὸ νέρβα εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς τῆς ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκκλησίας καὶ λίαν γηράσας ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ ἐνιαυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως ἠξιώθη τῆς κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ
εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ θεοφυλάκτου.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πιστεύομεν, ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κειμένης. καὶ οὗτος δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ περὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀδελφὸν χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὗτος γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ἦν, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην τῷ πατρὶ μεταχειριζόμενος, οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάντι ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶς αὐτῷ εὐτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ' ἁλιευτικῆς τέχνης. βηθσαϊδὰ γὰρ οὗτον ἐξήνεγκεν. ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων περίβλεπτον, ἴδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὥς τε ἃ μηδεὶς τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων περὶ τὸ σωματικὸν τοῦ χριστοῦ, μηδὲν δὲ περὶ τῆς πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως τρανότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων, δέος ἦν μή ποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, ὃ πάντως ἔπαθε καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης περὶ τῆς ἄνω γεννήσεως διαλαμβάνει. καί τοι οὐδὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλείψας. φησὶ γάρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγράψαι περὶ τῆς ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῶν δογματιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν ἰησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀναγνοὺς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τῆς περὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ἐπικρίναι δὲ, ὡς ὑγιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μέν τοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι, ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι διέγνω καὶ προσθεῖναι διὰ τοῦ οἰκίου εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐξόριστος διατελῶν μετὰ τριακονταδύο ἔτη τῆς

τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης ὑπὸ κυρίου, ὡς ἁπλοῦς τε καὶ πραότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἤγουν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ τὴν θεολογίαν ἐπιστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας. μακάριοι γάρ φησιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ πῶς; ἄκουε. ἰωσὴφ ὁ τῆς πανάγνου θεοτόκου μνηστὴρ, ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσσαρας ἄρρενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τῆς σαλώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύριος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυρίου ὁ ἰωσὴφ, τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζεται. ὥς τε καὶ ὁ ταύτης υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τῆς τε μητρὸς αὐτοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μήτηρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρηνική, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐτῆς. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μήτηρ γίνεται τῆς θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ ταύτην ἐν ἡμῖν. τὴν γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυτὴν, οὐκ εἰκὸς τῆς θείας ἀξιωθῆναι χάριτος. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καί τι θαυμασιώτερον συμβὰν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τὴν βροντήν. υἱὸς γὰρ βροντῆς διὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν. καὶ τὴν θεοτόκον, ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μήτηρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τῆς ἐξηγήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τῆς τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM

α Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ
γ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν,
καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν
θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ
ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ
ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ
σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
β ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ,
γ ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν,
ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες
πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ'
γ̄ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. ἦν τὸ φῶς τὸ
γ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον
εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι'
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
δ εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλα-
ε βον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξου-
σίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ
ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήμα-
τος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ
ς θεοῦ ἐγεννήθησαν. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένε-
γ το, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πα-
τρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. ἰωάν-
ζ̄ α νης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων. οὗ-
τος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπρο-
ζ σθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. καὶ
ι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλά-
βομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ
μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ
η̄ χριστοῦ ἐγένετο. θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε.
γ ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς,
θ ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυ-
ι ρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ
ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσω-
σιν αὐτόν. σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ
ἠρνήσατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, τί οὖν; ἠλίας εἶ
σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ;
καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα
ια ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς; τί λέ-
α γεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη, ἐγὼ φωνὴ βοῶν-
ιβ̄ τος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
ι καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. καὶ οἱ

ΕΝ principio erat ſer-
mo, & ſermo erat a-
pud deũ, & deus erat
ille ſermo. Hic erat in
principio apud deum.
Omnia per ipſum fa-
cta ſunt: & ſine eo fa-
ctum eſt nihil, quod fa
ctum eſt. In ipſo uita erat, & uita erat lux
hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ
eam non apprehenderunt. Erat homo miſ-
ſus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad
teſtificandũ, ut teſtaretur de luce, ut omnes
crederent per ipſum. Non erat ille lux illa,
ſed *miſſus erat*, ut teſtaretur de luce. Erat lux
illa, lux uera: quæ illuminat omnem homi-
nem uenientẽ in mundum. In mundo erat,
& mundus per ipſum factus eſt, & mũdus
eum non cognouit. In ſua uenit, & ſui eum
non receperunt. Quotquot autem recepe-
runt eum, dedit eis ut liceret filios dei fieri,
uidelicet his qui credidiſſent in nomẽ ipſius:
Qui non ex ſanguinibus, neq; ex uolunta-
te carnis, neq; ex uoluntate uiri, ſed ex deo
nati ſunt. Et ſermo ille caro factus eſt, & ha
bitauit in nobis: & conſpeximus gloriam
eius, gloriã uelut unigeniti à patre: plenus
gratia & ueritate. Ioãnes teſtificat̃ de ipſo,
& clamat dicens: Hic erat de quo dicebam,
qui quum me ſequeret̃, anteceſsit me, quia
prior me erat. Et de plenitudine eius, nos
omnes accepimus, & gratiã pro gratia: qa
lex p Moſen data eſt, gratia & ueritas per
Ieſum Chriſtũ exorta eſt. Deum nemo ui-
dit unquã. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu
patris, ipſe enarrauit. Et hoc eſt teſtimoniũ
Ioannis, quando miſerant Iudæi ab Hiero-
ſolymis ſacerdotes & leuitas, ut interroga-
rent eũ: Tu quis es? Et confeſſus eſt, & non
negauit. Et confeſſus eſt, *inquiens*: Non ſum
ego Chriſtus. Et interrogauerunt eũ: Quid
ergo? Helias es tu? Et dicit: Non ſum. Es tu
propheta ille? Et reſpondit: Non. Dixerunt
ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus his
qui miſerũt nos? Quid dicis de teipſo? Ait:
Ego uox clamãtis in deſerto, dirigite uiam
domini: ſicut dixit Heſaias propheta. Et qui

α περὶ τοῦ ἐν κανᾷ γαμου. β περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει
περὶ αὐτοῦ. ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος
οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώ-
σκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ
σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶ-
δόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ.
ῥαββεὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶ-
πόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις,
μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳ-
γότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας,
καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.
καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γαμος ἐγένετο ἐν κα- α
νᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μητὴρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ.
ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς
τὸν γαμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μη-
τὴρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει
αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ
ὥρα μου. λέγει ἡ μητὴρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι
ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λί-
θιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰου-
δαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέ-
γει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμήσατε τὰς ὑδρίας ὕδα-
τος. καὶ ἐγέμησαν αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρι-
κλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρί-
κλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει
πόθεν ἐστὶν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκό-
τες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλι-
νος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον
τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅτ' ἂν μεθυσθῶσι, τότε
τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως
ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ
ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἐφανέρωσε
τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
ιθ θηταὶ αὐτοῦ. * μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερνα-
ζ οὐμ αὐτὸς καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ
κ πολλὰς ἡμέρας. * καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν
α ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς.
κα * καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ β
α πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς κα-
θημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων,
πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα
καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα,
καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι-
στερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν,
κβ καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον
ι ἐμπορίου. * ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
κγ ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κα-
δ τέφαγέ με. * ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ
εἶπον

Nathanael uenientem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Prius quàm te Philippus uocaret quum esses sub ficu, uidebam te. Respōdit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Videbā te sub ficu: credis. Maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis, posthac uidebitis cœlū apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. Et die tertia nuptiæ fiebant in Ca- II
na Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est, mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserāt aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymā, & reperit in templo eos, qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes. Et quum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulariorum effudit æs, mensasq; subuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc: nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero sunt discipuli eius, quod scriptum est: Zelus domus tuæ exedit me. Responderunt ergo Iudæi, &

α περὶ τοῦ ἐν κανᾷ γαμου. β περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει
περὶ αὐτοῦ. ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος
οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώ-
σκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ
σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶ-
δόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ.
ῥαββεὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶ-
πόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις,
μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳ-
γότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας,
καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.
καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γαμῶν ἐγένετο ἐν κα- α
νᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μητὴρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ.
ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς
τὸν γαμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μη-
τὴρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει
αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ
ὥρα μου. λέγει ἡ μητὴρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι
ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λί-
θιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰου-
δαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέ-
γει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμήσατε τὰς ὑδρίας ὕδα-
τος. καὶ ἐγέμησαν αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρι-
κλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρί-
κλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει
πόθεν ἐστὶν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκό-
τες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλι-
νος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον
τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅτ' ἂν μεθυσθῶσι, τότε
τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως
ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ
ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἐφανέρωσε
τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
ιθ θηταὶ αὐτοῦ. * μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερνα-
ζ οὐμ αὐτὸς καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ
κ πολλὰς ἡμέρας. * καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν
α ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς.
κα * καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ β
α πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς κα-
θημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων,
πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα
καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα,
καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι-
στερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν,
κβ καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον
ι ἐμπορίου. * ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
κγ ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κα-
δ τέφαγέ με. * ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ
εἶπον

Nathanael uenientem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Prius quàm te Philippus uocaret quum esses sub ficu, uidebam te. Respōdit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Videbā te sub ficu: credis. Maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis, posthac uidebitis cœlū apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est, mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserāt aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymā, & reperit in templo eos, qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes. Et quum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulariorum effudit æs, mensasq; subuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc: nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero sunt discipuli eius, quod scriptum est: Zelus domus tuæ exedit me. Responderunt ergo Iudæi, &

γ̄ περὶ νικοδήμου.

εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
κδ ποιεῖς; *ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
ι λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐ-
γερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκον-
τα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ
ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλε-
γε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠ-
γέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
ὅτι τοῦτο ἔλεγε αὐτοῖς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ,
καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσο-
λύμοις ἐν τῷ πάσχᾳ ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευ-
σαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ ση-
μεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυ-
τὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ
ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τὶς μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀν-
θρώπου. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώ-
πῳ. ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικό-
δημος ὄνομα, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε
πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ῥαββεὶ,
οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος.
οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν
μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βα-
σιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος,
πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;
μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ
ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ
τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ
τοῦ πνεύματος, πνεῦμα ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι
εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ
πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ
ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑ-
πάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύ-
ματος. ἀπεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ἰησοῦς,
καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ,
καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι
ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦ-
μεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ
ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐκ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴ-
πω τὰ ἐπουρανία, πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέ-
βηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ
καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως
ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον,
ὥς τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων

dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quod ista facias? Respondit Iesus, & dixit eis: Destruite templum hoc: & in tribus diebus erigã illud. Dixerunt ergo Iudęi: Quadraginta & sex annis extructũ est templũ hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis sui. Quum ergo resurrexisset è mortuis recordati sunt discipuli eius, quòd hoc dixisset eis, & crediderunt scripturæ & sermoni quem dixerat Iesus. Quum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomẽ eius, uidẽtes signa eius quæ edebat. Ipse aũt Iesus nõ credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, nec opus haberet ut quisquam testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Erat III
γ autem homo ex pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quòd à deo ueneris magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit è supernis, non potest uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, quum sit senex? Num potest in uentrem matris suæ iterum introire ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnũ dei. Quod natũ est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult, spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israelis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimoniũ nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascẽdit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit

δ ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ.

πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς
τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ
ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνε-
ται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πε-
πίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ
θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν
εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλ-
λον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς. ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν
τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ
φῶς. καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγ-
χθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρ-
χεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα,
ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. μετὰ ταῦτα ἦλθεν
ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰουδαίαν
γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβαπτι-
κε ζεν. * ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν
γ ἐγγὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ
κϛ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * οὔπω γὰρ ἦν
δ βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης. * ἐ-
κζ γένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου με-
ι τὰ ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς
τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ
σου πέραν τοῦ ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας,
ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς
αὐτόν. ἀπεκρίθη ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναται
ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομέ-
κη νον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. * αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυ-
α ρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀ-
κθ πεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. * ὁ ἔχων
ι τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμ-
φίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ
τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ
πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλατ-
τοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων
ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς
λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάν-
των ἐστὶν, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ,
καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λα-
βὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ
θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥή-
ματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν
λ ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. * ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν,
γ καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. * ὁ πι-
λα στεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπει-
ι θῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ
μένει ἐπ' αὐτόν. ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκου-
σαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς
λβ ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ ἰωάννης, καί τοιγε ἰησοῦς αὐ-
ζ τὸς οὐκ ἐβαπτίζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * ἀφῆ-
λγ κε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλι-
ι λαίαν. * ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρίας.

ἔρχεται

credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filiũ suum in mundum, ut cõdemnet mundum, sed ut seruet̃ mũdus per eum. Qui credit in eum, non condẽnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filij dei. Hæc est autem condemnatio, ꝙ lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras q̃ lucem. Erant enim eorũ mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguãtur opera ipsius. Qui autem operatur ueritatẽ, uenit ad lucem: ut cõspicua fiant facta ipsius, quod per deũ sint facta. Post hæc uenit Iesus & discipuli eius in terram Iudęam, & illic morabatur cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autem & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondũ enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta est autem quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione. Et uenerũt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimoniũ perhibuisti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Respondit Ioannes, & dixit: Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum è cœlo. Ipsi uos testes estis, quod dixerim, Nõ sum ego Christus, sed missus sum ante illũ. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus aũt sponsi qui stat & audit eũ, gaudio gaudet propter uocem sponsi. Hoc ergo gaudiũ meum impletum est. Illum oportet crescere, me uero minui. Qui è supernis uenit, supra omnes est. Qui è terra ꝓfectus est, terrenus est, & è terra loquit̃. Qui è cœlo uenit, supra omnes est, & quod uidit & audiuit, hoc testat̃, & testimoniũ eius nemo accipit. Qui accepit eius testimonium, is obsignauit ꝙ deus uerax sit. Nam is quem misit deus, uerba dei loquitur: Non enim *huic* ad mensuram dat deus spiritum. Pater diligit filiũ, & omnia dedit illi in manum. Qui credit filio, habet uitam æternã: qui uero non credit filio, non uidebit uitam, sed ira dei manet super eũ. Vt ergo cognouit dominus, audisse IIII
phariseos, ꝙ Iesus plures discipulos faceret & baptizaret q̃ Ioannes, quanq̃ Iesus ipse nõ baptizaret, sed discipuli eius: reliquit Iudæam & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam.

Venit

ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, λεγομένην Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, δός μοι πεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις. πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς οὖσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς αὐτὸν προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς αὐτὸν προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς

ε

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat aũt ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem. Hora erat ferme sexta: uenit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus quum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim cõmercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donũ dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibã: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquã uiuam. Dicit ei mulier: Domine, nec̃ quo haurias, habes, & puteus profundus est, unde ergo habes aquã illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Respondit Iesus & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Quisquis autẽ biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitierit in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquã ut nõ sitiam, nec̃ ueniam huc ad hauriẽdũ. Dicit ei Iesus: Vade, uoca uirũ tuũ, & ueni huc. Respõdit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, Nõ habeo uirum. Quinc̃ enim uiros habuisti, & nũc quem habes, nõ est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo q̃ ꝓpheta es tu. Patres nostri in mõte hoc adorauerunt: & uos dicitis, q̃ Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quãdo nec̃ in mõte hoc, nec̃ Hierosolymis adorabitis patrẽ. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scim⁹, quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora, & nunc est, quãdo ueri adoratores adorabunt patrẽ spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorãt eũ, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quòd Messias uẽturus est, qui dicitur Christus: quum ergo uenerit ille, nobis nũtiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, Quid

quæris

ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεί, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμόν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός. * μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν. * αὐτὸς γὰρ ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. * ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἰεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. * καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν. ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός. κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ

quæris,aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam ſuam mulier,& abijt in ciuitatem,& dicit illis hominibus: Venite,uidete hominẽ,qui dixit mihi omnia quæcũq; feci:num hic eſt ille Chriſtus? Exierunt ergo è ciuitate,& ueniebant ad eum. Interea rogabant eum diſcipuli,dicẽtes:Rabbi,comede. Ille autẽ dixit eis:Ego cibum habeo comedẽdum,quem uos neſcitis. Dicebant ergo diſcipuli inter ſe: Nunquis attulit ei quod ederet. Dicit eis Ieſus:Meus cibus eſt ut faciam quod uult is qui miſit me,& perficiam opus eius. Nonne uos dicitis:adhuc quatuor menſes ſunt,& meſsis ueniet? Ecce dico uobis,attollite oculos ueſtros,& uidete regiones, quoniam albæ ſunt iam ad meſſem. Et qui metit,mercedem accipit:& cõgregat fructum in uitam æternam:ut & qui ſeminat,ſimul gaudeat,& qui metit. In hoc enim eſt ſermo uerus, q̃ alius eſt qui ſeminat,& alius eſt qui metit. Ego miſi uos ad metendũ,quod uos non laboraſtis. Alij laborauerunt,& uos in labores eorũ introiſtis. Ex ciuitate autem illa multi crediderũt in eum Samaritanorũ propter ſermonem mulieris,teſtificantis q̃ dixiſſet ſibi omnia quæcũq; feciſſet. Quum ueniſſent ergo ad illum Samaritani,rogauerũt eum ut apud ſe maneret. Et manſit ibi duos dies. Ac multo plures crediderunt propter ſermonẽ ipſius. Et mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus: ipſi enim audiuimus & ſcimus quòd hic eſt uere ſeruator mũdi,Chriſtus. Poſt duos autem dies exijt inde,& abijt in Galilæam. Ipſe enim Ieſus teſtatus eſt,q̃ propheta in ſua patria honorem non haberet. Quum ergo ueniſſet in Galilæam,exceperunt eum Galilæi,quum omnia uidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto,& ipſi enim uenerant ad diem feſtum. Venit ergo Ieſus iterum in Cana Galilææ,ubi fecerat ex aqua uinũ. Et erat quidam regulus,cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic quum audiſſet,quòd Ieſus adueniſſet à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum,& rogabat eum ut deſcenderet, ac ſanaret ipſius filium: ſiquidẽ is agebat animam. Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia uideritis,non creditis. Dicit ad eũ regulus: Domine,deſcende prius quàm moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus: Vade,filius tuus uiuit. Credidit homo ſermoni quẽ dixerat

ἐπάρατε λδ ζ λε α λς ι λζ ε

ζ περὶ τοῦ τριαϊκόντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.

εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτοῖς, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶπον αὐτοῖς, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ οἱ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. ὅπερ πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν
λη γαλιλαίαν. *μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰου-
ι δαίων, καὶ ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ βηθεσδὰ, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐταράσσε τὸ ὕδωρ. ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγένετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριαϊκόντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. ὅπερ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτοῖς. θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅτ' ἂν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγίνετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι τοῖς τεθεραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆ-
λθ ραι τὸν κράββατον. *ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποι-
ι ήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν. ὁ γὰρ ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τοῖς τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τοῖς ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρον τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ ὅπερ ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰουδαῖοι καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ ὅπερ οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεὸν,

ἴσον

dixerat ei Iesus, & ibat. Iam aũt eo descendente, serui occurrerũt ei, & nunciauerunt, dicentes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus est ergo horã ab eis, in qua melius habuisset. Et dixerũt ei: Heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quòd illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus, Filius tuus uiuit: & credidit ipse, & dom⁹ eius tota. Hoc iterum secundũ signum ędidit Iesus, quum uenisset à Iudæa in Galilæam. Post hæc V
ζ erat dies festus Iudęorum, & ascendit Iesus Hierosolymã. Est aũt Hierosolymis ad Probaticam, piscina, quæ nominatur Hebraice Bethesda, quinq; porticus habens: in his iacebat multitudo magna languentiũ, cæcorum, claudorũ, aridorũ, expectãtium aquæ motũ. Angelus enim descẽdebat certo tempore in piscinã, & turbabat aquã. Itaq; qui primus descendisset post turbationẽ aquæ, sanus fiebat à quocunq; detinebat morbo. Erat aũt quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc quũ uidisset Iesus decũbentem, & cognouisset ꝙ iam multũ temporis morbo teneretur, dicit ei: Vis sanus fieri? Respõdit ei languidus: Domine, hominẽ non habeo, ut quum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinã. Sed interim dum ego uenio, iam alius ante me descẽdit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatũ tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatũ suum, & ambulabat. Erat aũt sabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei, qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatũ. Respondit eis: Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Tolle grabatũ tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle grabatũ tuum, & ambula? Is aũt qui sanatus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim subduxit se quod turba esset eo in loco. Postea reperit eũ Iesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, ne post hac pecces, ne qd deterius tibi contingat. Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis ꝙ Iesus esset à quo sanatus fuisset. Ac propterea persequebãtur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, ꝙ ista fecisset in sabbato. Iesus aũt respondit eis: Pater meus ad hoc usq; temporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solũ soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset deum,

æqualem

ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. * ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. * ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. * ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ ἰωάννου. * τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ, ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς. ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ

æqualem se faciens deo. Respondit itaq; Iesus, & dixit eis: Amen amē dico uobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæcūq; enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filiū, & hæc omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demōstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult, uiuificat. Neq; enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filiū, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, nō honorat patrem qui misit illum. Amen amē dico uobis, qui sermonē meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in condemnationē non ueniet, sed transiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, q̄ ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocē filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitā in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso, & potestatē dedit ei iudicandi quoq;, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, q̄a ueniet hora in qua omnes qui in monumētis sunt, audient uocem eius, & prodibunt qui bona fecerunt, in resurrectionē uitæ: qui uero mala egerunt, in resurrectionē condēnationis. Non possum ego ex meipso facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iustum est: quia non quæro uoluntatem meā, sed uolūtatem eius qui misit me, patris. Si ego testimoniū perhiberē de meipso, testimonium meum non esset uerum. Alius est qui testimoniū perhibet de me, & scio uerum esse testimoniū, quod testificatur de me. Vos misistis ad Ioannem, & is testimoniū reddidit ueritati. Ego aūt non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico ut uos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos aūt uoluistis ad tempus exultare in luce eius. At ego testimonium habeo maius testimonio Ioānis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiā ea, ipsa inquam opera quæ ego facio, testificantur de me, q̄ pater miserit me. Et qui misit me, pater, ipse testificatus est de me. Neq; uocē eius unquā audistis, neq; speciem eius uidistis: & sermonem eius non habetis, in uobis manentem: quia quem misit ille, huic uos non creditis. Scrutamini scripturas, quia uos uidemini uobis in ipsis uitam æternā habere,

ῥ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ
οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν
παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑ-
μᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυ-
τοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν
τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνα-
σθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμ-
βάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου
θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω
ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν,
μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε
μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος
ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πι-
στεύετε πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;
μϛ * μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς πέραν τῆς θα-
α λάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος, καὶ ἠ-
κολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ
μζ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. * ἀνῆλθε
γ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
μη μαθητῶν αὐτοῦ. * ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορ-
α τὴ τῶν ἰουδαίων. * ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς
μθ ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχλος
α ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον,
πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι;
τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτὸν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί
ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος, δια-
κοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα
ἕκαστος αὐτῶν βραχύτι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος
πέτρου. ἔστι παιδάριον ἐν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρ-
τους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί
ἐστιν εἰς τοσούτους; εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς, ποιήσατε ῆ
τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς
ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθ-
μὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ
ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς,
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν
ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύ-
σαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγα-
γον οὖν καὶ ἐγέμησαν δώδεκα κοφίνους κλασ-
μάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπε-
ῡ ρίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. * οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰ-
ι δόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗ-
τός ἐστι ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν
κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι,
καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασι-
νᾱ λέα, * ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μό-
δ νος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ
πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερ-
ναοὺμ

& illę ſunt quę teſtificant̃ de me, nec uultis
uenire ad me ut uitam habeatis. Gloriã ab
hominibus nõ accipio, ſed cognoui uos ꝙ
dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego
ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si
alius uenerit nomine ſuo, illum recipietis.
Quomodo uos poteſtis credere, qui gloriã
à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à
ſolo deo proficiſcitur, non quæritis? Nolite
putare ꝙ ego accuſaturus ſim uos apud pa
trẽ. Eſt qui accuſat uos, Moſes, in quo uos
ſperatis. Si enim credidiſſetis Moſi, credi-
diſſetis utiq; mihi: de me enim ille ſcripſit.
Si aũt illius ſcriptis non creditis, quomodo
uerbis meis credetis? Poſt hęc abijt Ieſus VI
trans mare Galilęæ, quod eſt Tiberiadis, &
ſequebatur eum turba multa, quia uidebãt
eius ſigna quæ faciebat ſuper his qui infir-
mabantur. Subijt autẽ in montem Ieſus, &
ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Inſtabat aũt
paſcha dies feſtus Iudæorum. Quum ſuſtu
liſſet ergo oculos Ieſus, & uidiſſet ꝙ multa
turba ueniret ad ſe, dicit ad Philippum: Vn
de ememus panes, ut edant iſti? Hoc autem
dicebat tentãs eum: ipſe enim ſciebat quid
eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Du-
centorum denariorum panes non ſufficiũt
eis, ut unuſquiſq; puſillum quippiam acci-
piat. Dicit ei unus ex diſcipulis ipſius, An-
dreas frater Simonis Petri: Eſt puer unus
hic, qui habet quinq; panes ordeaceos &
duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tã mul-
tos? Dixit autem Ieſus: Facite ut homines
diſcumbãt. Erat autem gramen multum in
eo loco. Diſcubuerũt ergo uiri numero fer-
mè quinquies mille. Accepit aũt panes Ie-
ſus, quũq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipu-
lis, diſcipuli uero diſcũbẽtibus. Similiter &
ex piſcibus quantũ uolebãt. Vt aũt impleti
ſunt dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſu-
perfuerũt fragmenta, ne quid pereat. Colle-
gerũt ergo, & impleuerũt duodecim cophi
nos fragmentorũ ex quinq; panibus ordea
ceis quæ ſuperfuerãt his qui comederãt. Illi
ergo homines quũ uidiſſent quod Ieſus fe-
cerat ſignũ dicebãt: Hic eſt uere ꝓpheta ille
qui uẽturus eſt in mũdũ. Ieſus ergo quũ co
gnouiſſet ꝙ uẽturi eſſent, ac rapturi ipſum
ut facerẽt ipſum regẽ, ſeceſsit iterũ in mõtẽ
ipſe ſolus. At ubi iam ueſpera eſſet, deſcẽde
runt diſcipuli eius ad mare: & conſcenſa na
ui, uenerũt traiecto mari ad oppidũ Caper-
naum

θαλάσσης, καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς. ἡ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς στάδιους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον. τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναοὺμ, ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· τί ποιοῦμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. εἶπον οὖν αὐτῷ· τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ. οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιστεύετε. πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω. ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω

θ naum. Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos Iesus. Mare aũt uento magno flante intumescebat. Quum remigassent ergo fermè stadia uigintiquinq; aut triginta, uidẽt Iesum ambulantẽ super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerũt ergo recipere eum in nauim, & ilico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit q̃ naucula alia non esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & q̃ non introisset cum discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, postea q̃ gratias egisset dominus. Quũ ergo uidisset turba, q̃ Iesus non esset ibi, neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas, & uenerũt Capernaũ, quærẽtes Iesum: & quum inuenissent eũ trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ueneisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis: hunc enim pater cõsignauit deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eũ quẽ misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signũ, ut uideamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptũ est: Panem de cœlo dedit eis ad edendũ. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, non Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panẽ de cœlo uerum. Panis enim dei est qui de cœlo descẽdit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autẽ eis Iesus: Ego sum panis ille uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, q̃ etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me non eiicio foras. Quia descendi de cœlo, ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me, patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed

νθ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. *ἔστι γὰρ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. *ἐγόγγυζον οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ἰησοῦς, ὁ υἱὸς ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα. *ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. *οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ. οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. *ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. *οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. *ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σάρξ μού ἐστιν, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. *ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. *ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. *ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν. εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; *ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; *τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.

reſuſcitẽ illa in nouiſsimo die. Hæc eſt autem uoluntas eius qui miſit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternã, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo quod dixiſſet, Ego ſum panis ille, qui de cœlo deſcendi. Et dicebant: Nonne hic eſt Ieſus, filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrẽ? Quomodo ergo dicit hic, De cœlo deſcendi? Reſpõdit ergo Ieſus, & dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum, & ego ſuſcitabo eum in nouiſsimo die. Eſt ſcriptum in prophetis, Et erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quòd patrem uiderit quiſquam, niſi is qui eſt à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternã. Ego ſum panis ille uitæ. Patres ueſtri comederunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis ille de cœlo deſcẽdens, ut ex ipſo edat aliquis, & non moriatur. Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabãt ergo Iudæi inter ſe, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem illam ſuam dare ad edendũ? Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico uobis, niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habetis uitam in uobis. Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinẽ, habet uitam æternã: & ego ſuſcitabo eũ in nouiſsimo die. Caro enim mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Qui edit meam carnẽ, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrẽ: ita & qui ederit me, uiuet ipſe quoq; propter me. Hic eſt panis ille qui de cœlo deſcendit: non ſicut comederunt patres ueſtri manna, & mortui ſunt: qui ederit hunc panem, uiuet in æternũ. Hæc dixit in ſynagoga docẽs in Capernaum. Multi ergo his auditis ex diſcipulis eius dixerunt: Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eũ audire? Sciens aũt Ieſus apud ſemetipſum q murmurarẽt de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis: Hoc uos offendit? quid igitur ſi uideritis filiũ hominis aſcendentem eò ubi erat prius? Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquam.

ΟΑ * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ
ι ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινὲς οἳ οὐ πιστεύου-
ΟΒ σιν. * ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἰησοῦς, τινὲς εἰσὶν οἱ
ΟΓ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐ-
ΟΔ τόν. * καὶ ἔλεγε. διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς
ι δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐ-
τῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλ-
θον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι
μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς
ΟΔ δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; * ἀπε-
ι κρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρός τινα
ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ
ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ
ΟΕ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. * ἀπεκρίθη
ι αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξε-
λεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε
δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτην. οὗτος γὰρ
ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδε-
κα. καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν
τῇ γαλιλαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περι-
πατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖ-
ναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπη-
γία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετά-
βηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα
καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ
ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ καὶ ζητεῖ
αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρω
σον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ
καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
ρος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος
μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνά-
βητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην. ἐγὼ οὔπω ἀναβαί-
νω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔ-
πω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμει-
νεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν, οὐ
φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζή-
τουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐ-
κεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν
τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι
δὲ ἔλεγον, οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέν-
τοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον
τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀ-
νέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε, καὶ ἐθαύ-
μαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος γράμ-
ματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ,
ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλη-
μα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς,
πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ
λαλῶ

Verba quę ego loquor uobis, ſpiritus & ui
ta ſunt. Sed ſunt quidam ex uobis, qui non
credunt. Nouerat enim ab initio Ieſus, qui
eſſent non credentes, & quis proditurus eſ-
ſet ipſum. Et dicebat: Propterea dixi uobis,
ꝙ nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei
datum à patre meo. Ex eo *tempore* multi di-
ſcipulorum eius deſciuerunt, eo relicto, nec
amplius cum illo ambulabāt. Dixit ergo Ie-
ſus ad duodecim: Num & uos uultis abire?
Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine,
ad quem ibimus? uerba uitæ ęternæ habes:
& nos credimus & cognouimus, ꝙ tu es
Chriſtus filius dei uiui. Reſpōdit eis Ieſus:
Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uo-
bis unus diabolus eſt? Dicebat aūt de Iuda
Simonis Iſcariota: hic enim erat proditurus
eum, quū eſſet unus ex duodecim. Ver- VII
ſabatur Ieſus poſt hæc in Galilæa: nō enim
uolebat in Iudæa uerſari, quia quærebant
eum Iudæi interficere. Erat autē in propin-
quo dies feſtus Iudæorum ſcenopegia. Di-
xerūt igitur ad eū fratres eius: Tranſi hinc,
& uade in Iudæā, ut & diſcipuli tui uideāt
opera tua quæ facis. Nemo qppe in occul-
to facit aliquid, & quęrit ipſe palàm eſſe. Si
hæc facis, declara teipſum mundo. Nam ne
fratres quidem eius credebāt in eum. Dicit
ergo eis Ieſus: Tempus meum nōdum ad-
eſt: tempus aūt ueſtrum ſemper eſt paratū.
Non poteſt mundus odiſſe uos: me autem
odit, quia ego teſtimoniū fero de illo, ꝙ ope
ra eius mala ſint. Vos aſcendite ad diem fe-
ſtum hunc. Ego nōdum aſcendo ad feſtum
hoc, quia meum tempus nōdum impletum
eſt. Hæc autē quum dixiſſet illis, manſit in
Galilæa. Vt autem aſcenderūt fratres eius,
tunc & ipſe aſcendit ad feſtum, non manife
ſte, ſed uelut in occulto. Iudæi ergo quære-
bant eum in feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?
Et murmur multū erat in turbis de eo. Qui
dam enim dicebant, Bonus eſt: alij aūt dice-
bant, Non, ſed ſeducit turbā. Nemo tamen
palàm loquebatur de illo propter metū Iu-
dæorum. Quum aūt iam dimidiū feſti per-
actum eſſet, aſcendit Ieſus in templū, ac do-
cebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quo-
modo hic literas ſcit, quū non didicerit? Re
ſpōdit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non
eſt mea, ſed eius qui miſit me. Si quis uolue
rit uoluntati eius obtēperare, cognoſcet de
doctrina, utrum ex deo ſit, an ego à meipſo

λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν
ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐ-
τὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ
ἔστιν. οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐ-
δεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. τί με ζητεῖτε ἀπο-
κτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. δαιμόνιον
ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες
θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν
περιτομήν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν
πατέρων. καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρω-
πον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαβ-
βάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶ-
τε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββά-
τῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρί-
σιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἱεροσολυμι-
τῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ
ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι.
μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός
ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πό-
θεν ἐστίν. ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώ-
σκει πόθεν ἐστίν. ἔκραξεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ
ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, κἀμὲ οἴδατε, καὶ
οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυ-
θα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ
οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμί,
κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. ἐζήτουν οὖν αὐτὸν
πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖ-
ρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. πολλοὶ
δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον,
ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή τι πλείονα σημεῖα
τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ
φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ
ταῦτα. καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι, καὶ οἱ
ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶ-
πεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ'
ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
με. ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε. καὶ ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ
ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, ποῦ οὗτος μέλλει πο-
ρεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς
τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι,
καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος
ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσε-
τε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν; ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς
ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων.
ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω.
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, πο-
ταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος
ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ
ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.
οὔπω

loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriam
propriam quærit. Qui aũt quærit gloriam
eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniu-
stitia in illo nõ est. Nonne Moses dedit uo-
bis legem: & tamen nemo ex uobis, factis
præstat legem. Quid me quæritis interfice-
re: Respondit turba, & dixit: Dæmoniũ ha
bes: quis te quærit interficere: Respõdit Ie-
sus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes
miramini. Propterea Moses dedit uobis cir
cũcisionem: non quia ex Mose sit, sed quia
ex patribus. Et tamen in sabbato circũcidi-
tis hominem. Si circuncisionem accipit ho-
mo in sabbato, ut nõ soluatur lex Mosi, mi-
hi indignamini, q̃ totum hominem sanum
fecerim in sabbato: Nolite iudicare secun-
dum aspectũ, sed iusto iudicio iudicate. Di-
cebant ergo quidam ex Hierosolymitanis:
Nonne hic est quem quærunt interficere:
Atqui ecce palàm loquit̃, & nihil ei dicunt.
Num uere cognouerũt principes, hunc es-
se uere Christum: Sed hunc nouimus unde
sit. Christus autẽ quum uenerit, nemo scit
unde sit. Clamabat ergo Iesus in templo do
cens, ac dicẽs: Et me nostis: & unde sim, no-
stis: & à meipso non ueni, sed est uerax qui
misit me, quem uos non nouistis. Ego uero
noui eũ, quia ab ipso sum, & ille me misit.
Quærebant ergo eum apprehendere, & ne
mo misit in illum manus, quia nondum ue-
nerat hora eius. De turba aũt multi credide
runt in eum, & dicebãt: Christus quum ue-
nerit, num signa plura ædet ijs quæ hic ædi
dit: Audierunt pharisæi turbã murmuran-
tem de illo hæc, & miserũt pharisæi ac prin
cipes sacerdotum ministros, ut apprehẽde-
rent eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc pu-
sillum temporis uobiscum sum, & abeo ad
eum qui me misit. Quæretis me, nec inue-
nietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis
uenire. Dixerũt ergo Iudæi inter sese: Quò
hic iturus est, quod nos non inueniemus
eum: Num in dispersionẽ gentium iturus
est, & docturus gentes: Quis est hic sermo
quem dixit, Quæretis me, & non inuenie-
tis: & ubi ego sum, eò uos non potestis ue-
nire: In nouissimo aũt die magno festi sta-
bat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit,
ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me, si-
cut dixit scriptura, flumina de uentre eius
fluent aquæ uiuæ. Hoc aũt dixit de spiritu,
quem accepturi erant credentes in ipsum.
Nondum

οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ ὁ χριστὸς ἔρχεται; σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὄχλῳ δι' αὐτόν. τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπάρατοί εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἦρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε πρὸς αὐτούς. ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλλέτω. καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούοντες ἐξήρχοντο εἷς καθεὶς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀνακύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; ἡ δὲ εἶπεν. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι

Nondū enim erat ſpiritus ſanctus, quia Ieſus nōdum erat glorificatus. Multi ergo de turba quum audiſſent hunc ſermonē, dicebant: Hic eſt uere propheta. Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidā aūt dicebāt: Num à Galilæa ueniet Chriſtus? Nōne ſcriptura dicit, ꝙ ex ſemine Dauid, & de Bethleē caſtello, ubi erat Dauid, ueniet Chriſtus? Diſſenſio itaq; orta eſt in turba ꝓpter eū. Quidam aūt ex ipſis uolebant apprehēdere eū, ſed nemo coniecit in eum manus. Venerūt ergo miniſtri ad pontifices & phariſæos, & dixerūt eis illi: Quare non adduxiſtis illū? Reſpōderunt miniſtri: Nunq̄ ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo. Reſpōderūt ergo eis phariſæi: Nū & uos ſeducti eſtis? Nū quis ex principibus credidit in eū, aut ex phariſæis? Sed turba hæc quæ non nouit legem, execrabiles ſunt. Dicit Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eū nocte, qui unus erat de numero eorū: Nū lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit qd faciat? Rñderunt & dixerūt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare, & uide ꝙ à Galilæa propheta nō ſurrexerit. Et ꝓfectus eſt unuſquiſq; in domū ſuā. Ieſus aūt perre- VIII
xit in montem oliuarū, & diluculo iterū uenit in tēplū, cunctusq; populus uenit ad eū, & ſedēs docebat eos. Adducūt aūt ad eum ſcribæ & phariſæi mulierē in adulterio deprehenſam, & quū ſtatuiſſent eā in medio, dicunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio. In lege aūt, Moſes præcepit nobis, ut huiuſmodi lapidarentur. Tu ergo quid dicis? Hoc aūt dicebant, tentātes eum, ut poſſent accuſare eum. Ieſus aūt inclinās ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Quum ergo perſeuerarēt interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui ueſtrū immunis eſt à peccato, primus in illam lapidē iaciat. Et iterū ſe inclinās ſcribebat in terra. Audiētes aūt hæc ſingulatim alius poſt aliū exibant, initio facto à ſeniorib⁹: & relictus eſt ſolus Ieſus ac mulier in medio ſtans. Quū aūt erexiſſet ſe Ieſus, & neminē uideret pręter mulierē, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te cōdēnauit? Quæ dixit: Nemo, domine. Dixit aūt Ieſus: Nec ego te cōdēno: uade, & poſthac ne peccaueris. Iterū ergo Ieſus locut⁹ eſt eis, dicēs: Ego ſum lux mūdi: q ſeq̄t me nō ābulabit in tenebris, ſed habebit lumen uitæ. Dixerūt ergo ei phariſæi

ϲαῖοι, σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ
ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ
μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ
ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ
ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε,
ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ
κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ,
ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νό-
μῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώ-
πων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυ-
ρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμ-
ψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πα-
πζ τήρ σου. * ἀπεκρίθη ἰησοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε,
γ οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πα-
πη τέρα μου ᾔδειτε ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλά-
α λησεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων
ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω
πθ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * εἶπεν οὖν πάλιν αὐ-
ι τοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ
ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑ-
πάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ
ἰουδαῖοι, μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅτι
ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ
εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν
ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ
οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν,
ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν
γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν
ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς
εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ
λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρί-
νειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ ἤκου-
σα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ
ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν
οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτ' ἂν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ'
ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με
ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πέμψας με
μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατὴρ, ὅ-
τι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ, ποιῶ πάντοτε. ταῦτα
αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
ἔλεγεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας
αὐτῷ ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λό-
γῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστὲ, καὶ γνώ-
σεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώ-
σει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα ἀβρα-
ὰμ ἐσμὲν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώπο-
τε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅ-
τι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς
ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ
εἰς

sęi: Tu de teipso testificaris, testimoniũ tuũ non est uerum. Respõdit Iesus & dixit eis: Et si ego testimoniũ perhibeam de meipso, uerum est testimoniũ meum, quia scio unde ueni, & quò uado: uos aũt nescitis unde uenio, & quò uado. Vos secũdum carnem iudicatis, ego non iudico quẽquam: porrò & si iudicem ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me, pater. Quin & in lege uestra scriptum est, ꝙ duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium fero de meipso, & testimonium fert de me qui misit me, pater. Dicebãt ergo ei: Vbi est pater tuus? Respõdit Iesus: Neq; me nostis, neq; patrem meum. Si me nouissetis, & patrem meum nouissetis. Hæc uerba loquutus est Iesus in gazophylacio, docẽs in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum uenerat hora eius. Dixit ergo iterũ eis Iesus: Ego uado & quæretis me, & in peccato uestro moriemini: quò ego uado uos non potestis uenire. Dicebãt ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum? quia dicit, Quo ego uado, uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mũdo hoc estis: ego non sum de hoc mũdo. Dixi ergo uobis, ꝙ moriemini in peccatis uestris. Si enim non credideritis, ꝙ ego sum, moriemini in peccatis uestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis quod & loquor uobis. Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudicem: sed qui me misit, uerax est: & ego quę audiui ab eo, hæc loquor in mũdo. Non cognouerũt ꝙ de patre eis loquutus esset. Dixit ergo eis Iesus: Quum exaltaueritis filiũ hominis, tunc cognoscetis ꝙ ego sum, & ꝙ ex meipso facio nihil: sed ita ut docuit me pater, hæc loquor. Et qui me misit, mecum est. Non reliquit me solũ pater, qa ego quæ placita sunt ei, facio semper. Hæc illo loquẽte multi crediderũt in eum. Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderãt ipsi Iudęos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatẽ, & ueritas liberos reddet uos. Responderũt ei: Semen Abrahæ sumus, neq; cuiquam seruiuimus unquã: quomodo tu dicis, Liberi reddemini? Respõdit eis Iesus: Amen amẽ dico uobis, ꝙ omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo
in

εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν
† Aliâs ἐσεσθε ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι † ἔσεσθε.
οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με
ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.
ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ
ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν,
ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ
ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τέκνα
τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε.
νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν
ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ
θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε
τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς
ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν
τὸν θεόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατὴρ
ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυ-
θα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν
τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν
τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβό-
λου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν
θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ'
ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ
τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ
αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πι-
στεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρ-
τίας. εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πι-
στεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ
θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅ-
τι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰου-
δαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡ-
μεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔ-
χεις; ἀπεκρίθη ἰησοῦς. ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔ-
χω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀ-
τιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου.
ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θά-
νατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. εἶπον οὖν
αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμό-
νιον ἔχεις. ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆ-
ται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τη-
ρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶ-
να. μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβρα-
ὰμ, ὅς τις ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται ἀπέθα-
νον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη ἰησοῦς.
ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου οὐδέν
ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς
λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε
αὐτὸν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι
οὐκ οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης,
ἀλλ' οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.

ἀβραὰμ

in æternũ, filius manet in æternum. Si ergo uos filiꝰ liberos reddiderit, uere liberi eſtis. Scio ꝙ ſemen Abrahæ eſtis. Sed quæritis me interfícere, quia ſermo meus non habet locũ in uobis. Ego quod uidi apud patrem meũ loquor: & uos quod uidiſtis apud patrem ueſtrum, facitis. Reſpõderunt & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interfícere hominem, qui ueritatem uobis loquutus ſum, quã audiui à deo. Hoc Abraham nõ fecit. Vos facitis opera patris ueſtri. Dixerunt itaq; ei: Nos è ſtupro non ſumus nati. Vnum patrẽ habemus deum. Dixit eis Ieſus: Si deus pater ueſter eſſet, diligeretis utiq; me. Ego enim ex deo proceſsi & ueni. Neq; enim à meipſo ueni, ſed ille me miſit. Quare loquelam meam nõ agnoſcitis? quia nõ poteſtis audire ſermonem meum. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideríjs patris ueſtri uultis obſequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia non eſt ueritas in eo. Quum loquitur mẽdacium, ex proprijs loquitur: quia mendax eſt, atq; eius rei pater. Ego aũt quia ueritatem dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Porrò ſi ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Qui ex deo eſt, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, qa ex deo non eſtis. Reſpõderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, ꝙ Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes? Reſpõdit Ieſus: Ego dæmoniũ non habeo, ſed cohoneſto patrẽ meum, & uos ignominia affeciſtis me. Ego autẽ non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & iudicet. Amẽ amẽ dico uobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerũt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus ꝙ dæmoniũ habes. Abraham mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonẽ meũ ſeruauerit, nõ guſtabit mortẽ in æternum. Nunqd tu maior es patre noſtro Abraham qui mortuus eſt? Et prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum tu facis? Reſpõdit Ieſus: Si ego glorifico meipſũ, gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis deũ ueſtrũ eſſe, & tamen non cognouiſtis eum, ego autẽ noui eum. Et ſi dixero ꝙ non nouerim eum, ero ſimilis ueſtri, mendax. Sed noui eum, & ſermonẽ eius ſeruo.

Abraham

ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν. πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ ἀβραὰμ ἑώρακας; ἔφη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκγενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι προσαίτης ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαίτης; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει. οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μου τοῖς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ. ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι δὲ ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτούς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη

Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit atq; gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahã uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amen dico uobis, antequàm Abraham nasceretur, ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerẽt in eum. Iesus autem abscõdit se, & exiuit è templo. Et ι ιχ
præteriens Iesus uidit hominẽ cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes eius, ut cæcus nasceretur? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est. Venit nox quãdo nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc quum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade laua in piscina Siloæ. quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit & uenit uidens. Itaq; uicini & qui uiderãt eum prius, q̃ mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, Hic est: alij rursus, Similis est ei: ille dicebat, Ego sum. Dicebãt ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat aũt sabbatũ quum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterũ ergo interrogabant eũ & pharisæi, quomodo uisũ recepisset. Ille aũt dixit eis: Lutũ mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebãt ergo ex pharisæis quidã: Non est hic homo à deo, qa sabbatũ non obseruat. Alij aũt dicebãt: Quomodo põt homo peccator hæc signa ẽdere? Et dissensio erat inter eos. Dicunt cæco iterũ: Tu qd dicis de illo, qa aperuit tibi oculos tuos? Ille aũt dixit: Propheta est. Non crediderũt ergo Iudæi de illo, q̃ cęcus fuisset, & uisum recepisset, donec uocauerũt parentes eius, qui uisum receperat, & interrogauerũt eos dicẽtes: Hic est filius uester, quẽ uos dicitis cæcũ natũ esse? quomodo ergo nũc uidet? Responderũt ei parẽtes eius, & dixerũt: Scimus q̃ hic est fili⁹ noster, & q̃ cæc⁹ nat⁹ est

πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὑτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθεντο οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὤν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πάλιν. τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον. σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μωσῇ ἐλάλησεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε. καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅτ' ἂν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν

quomodo autem nũc uideat, nescimus: aut qs eius aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur. Hæc dixerunt parẽtes eius, quod timerent Iudæos. Iam enim conspirauerant Iudæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, è synagoga eijceretur. Propterea parentes eius dixerũt, Aetatem habet, ipsum interrogate. Vocauerunt ergo rursum hominem, qui fuerat cęcus, & dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos scimus ꝙ hic homo peccator est. Respondit ergo ille, & dixit: An peccator sit, nescio: unũ scio, ꝙ cæcus quũ fuerim, nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam, nec audistis: cur iterum uultis audire? num & uos uultis discipuli eius fieri? Conuitiati sunt ergo ei, & dixerũt: Tu discipulus illius esto, nos autem Mosi discipuli sumus. Nos scimus ꝙ Mosi loquutus est deus, hunc autem nescimus unde sit. Respõdit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam est, ꝙ uos nesciatis unde sit, & tamen aperuit meos oculos. Scimus aũt ꝙ peccatores deus non audit: sed si quis dei cultor est, & uolũtati ipsius obtẽperat, hunc audit. A seculo non est auditum ꝙ quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset hic à deo, nõ potuisset facere quicquam. Respõderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus ꝙ eiecissent eum foras: quũq; inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in filiũ dei? Respondit ille & dixit: Et quis est domine, ut credam in eum? Et dixit ei Iesus: Et uidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo domine. Et adorauit eũ. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et audierunt quidã ex pharisæis hæc, qui cũ ipso erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, nõ haberetis peccatũ. Nunc uero dicitis, Videmus: idcirco peccatũ uestrũ manet. Amen amen dico uobis, qui non intrat per ostium in stabulũ ouiũ, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uocẽ eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et quũ proprias oues emiserit, ante eas

αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα. καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται. τί αὐτοῦ ἀκούετε; ἄλλοι ἔλεγον. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ σολομῶντος. ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὸν ἡμῖν παῤῥησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι

eas uadit,& oues illum ſequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non ſequentur,ſed effugient ab eo,quia nõ nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbiũ dixit eis Ieſus. Illi aũt non cognouerunt,quæ eſſent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen amẽ dico uobis,Ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt,fures ſunt & latrones,ſed non audierunt eos oues. Ego ſum oſtium,per me ſi quis introierit,ſeruabitur,& ingredietur, & egredietur,& paſcua inueniet. Fur non uenit,niſi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abũdantius habeant. Ego ſum paſtor ille bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus. Mercenarius autem,& qui non eſt paſtor,cuius non ſunt oues propriæ,uidet lupũ uenientem,ac deſerit oues,fugitq;,& lupus rapit ac diſpergit oues. Mercenarius autẽ fugit, quia mercenarius eſt,& oues non ſunt illi curæ. Ego ſum paſtor ille bonus,& cognoſco oues meas,& cognoſcor à meis. Sicut nouit me pater,ita & ego noui patrem,& animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo,quę non ſunt ex hoc ouili: illas quoq; oportet me adducere,& uocẽ meam audient: & fiet unũ ouile,unus paſtor. Propterea me pater diligit,quia ego pono animam meam,ut iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me,ſed ego pono eã à meipſo. Poteſtatem habeo ponẽdi eam,& poteſtatem habeo rurſus ſumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo. Diſſenſio igitur iterũ facta eſt inter Iudæos,propter ſermones hos. Dicebant autẽ multi ex ipſis: Dæmonium habet,& inſanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non ſunt dæmonium habentis. Num dæmoniũ poteſt cæcorum oculos aperire? Facta ſunt autem encænia Hieroſolymis, & hyems erat, & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. Circũdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſq; animam noſtram ſuſpendis? Si tu es Chriſtus,dic nobis ingenue. Reſpõdit eis Ieſus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei,hæc teſtimonium reddunt de me. Sed uos non creditis,quia non eſtis ex ouibus meis,quemadmodũ dicebam uobis: Oues meæ uocẽ meam audiũt,& ego cognoſco eas,& ſequunt̃ me,& ego uitam æternam

δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμι. εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. ζητοῦσι πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν. ιε΄ ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. εἶπον οὖν

do eis, nec peribũt in æternum, nec̃ rapiet eas quisquã de manu mea. Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus. Sustulerunt ergo rursum lapides Iudæi, ut lapidarent eum. Respõdit eis Iesus: Multa bona opera ostendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Responderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiã: & quia tu homo quum sis, facis teipsum deũ. Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege uestra, Ego dixi, dĩj estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura, quẽ pater sanctificauit & misit in mũdum, uos dicitis me blasphemare, qa dixerim, Filius dei sum? Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & si mihi non credatis, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, qꝫ pater in me est, & ego in eo. Quærebant iterum eum apprehendere, & exiuit de manu eorum, & abijt iterum trans Iordanẽ in eum locũ, ubi fuerat Ioannes baptizans primũ, mãsitq; illic. Et multi uenerunt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidem signum ædidit nullum. Omnia autem quæcũq; dixit Ioãnes de hoc, uera erant, & crediderunt multi illic in eum. xi Aegrotabat autem quidã nomine Lazarus Bethanensis à castello Mariæ & Marthæ huius sororis. Maria aũt erat ea quæ unxit dominum unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus ęgrotabat. Miserunt ergo sorores eius ad eũ, dicentes: Domine, ecce quem amas, ægrotat. Audiẽs autem Iesus, dixit: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Dilígebat aũt Iesus Martham & sororẽ eius & Lazarum. Vt ergo audiuit qꝫ ægrotaret, tum quidem temporis mansit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde post hoc dicit discipulis: Eamus in Iudæam iterum. Dicunt ei discipuli: Rabbi, modo quęrebant te Iudæi lapidare, & iterũ uadis illuc? Respõdit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucẽ huius mundi uidet. Si quis aũt ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitẽ eũ. Dixerũt

ergo

οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παρρησίᾳ. λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὄρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ μάρθα πρὸς τὸν ἰησοῦν. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε. ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρᾳ εἰποῦσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπεθανέ μου ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ ἰησοῦς. ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ

ergo discipuli eius. Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autẽ Iesus de morte eius, at illi putauerunt, ꝙ de dormitione somni diceret. Tũc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, ꝙ non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eũ quatuor dies iam in monumẽto habentem. Erat aũt Bethania iuxta Hierosolymã ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariã, ut consolarẽtur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit ꝙ Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nũc scio, ꝙ quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio ꝙ resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiã domine. Ego credo, ꝙ tu es Christus ille filius dei, qui in mũdum uenturus erat. Et quum hæc dixisset, abijt & uocauit Mariam sororem suam clanculũ, dicẽs: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Nondum aũt uenerat Iesus in castellũ, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabãtur eam, quum uidissent Mariam ꝙ cito surrexisset & exisset, secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumẽtum, ut ploret ibi. Maria ergo quum uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, nõ esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eã plorantem, & Iudæos qui uenerãt cum ea plorãtes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidã aũt ex ipsis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autẽ spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha

ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μαρθα. κύριε, ἤδη ὄζει τετάρταιος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε. λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μαρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, ἐπροφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν. *ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. *ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; ἐδεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν. ὁ οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. *ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει. ὁ δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν

Martha ſoror eius qui mortuus fuerat. Domine,iam olet,quatriduanus eſt enim. Dicit ei Ieſus:Nonne dixi tibi,ꝙ ſi credideris, uiſura eſſes gloriam dei? Sustulerũt ergo lapidẽ à loco,ubi is qui mortuus fuerat, erat poſitus.Ieſus aũt attollens ſurſum oculos, dixit:Pater gratias ago tibi,quoniã audiſti me.Ego aũt ſciebã ꝙ ſemper me audis,ſed propter turbam quæ circunſtat dixi,ut credant ꝙ tu me miſeris.Atcꝫ hæc quũ dixiſſet,uoce magna clamauit:Lazare,ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus,manus & pedes habens reuinctos faſcijs ſepulchralibus,& facies illius ſudario erat obuincta. Dicit eis Ieſus:Soluite eum,& ſinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui uenerant ad Mariam,& uiderant quæ feciſſet Ieſus,crediderunt in eum. Quidam aũt ex ipſis abierunt ad phariſæos,& dixerũt eis quæ feciſſet Ieſus. Congregauerũt ergo pontifices & phariſæi concilium,ac dicebãt:Quid facimus, quia hic homo multa ſigna ædit? Si permiſerimus eũ ſic,omnes credent ei:uenientcꝫ Romani, & tollent tum locum noſtrũ,tum gentem. Vnus aũt ex ipſis,Caiaphas nomine,quum eſſet põtifex anni illius,dixit eis: Vos neſcitis quicquam,nec perpenditis ꝙ expedit nobis,ut unus homo moriatur pro populo,ac non tota gens pereat.Hoc aũt à ſemetipſo non dixit,ſed quum eſſet pontifex anni illius,uaticinatus eſt ꝙ Ieſus moriturus eſſet pro gente,& non tantũ pro gente,ſed ut filios dei qui erant diſperſi,congregaret in unũ.Ab illo ergo die conſultabant inuicẽ,ut interficerent eum.Ieſus ergo iam non propalàm ambulabat inter Iudæos,ſed abijt in regionẽ iuxta deſertũ,in ciuitatem quæ dicitur Ephraim,& ibi uerſabatur cum diſcipulis ſuis.Inſtabat aũt paſcha Iudæorum,& aſcenderũt multi Hieroſolymã è regione ante paſcha,ut purificarent ſe. Quærebant ergo Ieſum,& colloquebantur inter ſe in templo ſtantes:Quid uidetur uobis,ꝙ non uenerit ad diem feſtum? Dederant aũt pontifices & phariſæi præceptũ, ut ſi quis cognouiſſet ubi eſſet,indicaret,ut comprehenderent eum. Ieſus ergo ante ſex dies paſchæ uenit Bethaniam,ubi Lazarus fuerat mortuus,quem ſuſcitauit à mortuis.Fecerunt aũt ei cœnã ibi,& Martha miniſtrabat.Lazarus uero unus erat de numero diſcumbentiũ cum eo.Maria ergo accepit libram

XII

ιϛ περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας. ιδ περὶ τοῦ ὄνου. ιε περὶ τῶν προσελθόντων ἑλλήνων.

τραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε
τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐ-
τῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν ιϛ
αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐ-
τὸν παραδιδόναι. διὰ τί οὗτο τὸ μύρον οὐκ ἐπρά-
θη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;
εἶπε δὲ οὗτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐ-
τοῦ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον
εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβαίσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ
ἰησοῦς. ἄφες αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφι-
ασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ
πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
ϛθ ἔχετε. *ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαί-
ι ων, ὅτι ἐκεῖ ἐστί. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦν μό-
νον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λαζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν
ἐκ νεκρῶν. ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ
τὸν λαζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐ-
τὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν
ρ ἰησοῦν. *τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν
α εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι ἔρχεται ὁ ἰησοῦς
εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ
ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἔκραζον. ὡς
ἀννᾶ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυ-
ρα ρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. *εὑρὼν δὲ ὁ ἰη-
ζ σοῦς ὀναρίον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸ, καθώς ἐστι γε-
γραμμένον. μὴ φοβοῦ θύγατερ σιὼν, ἰδοὺ ὁ βα-
σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.
ρβ *ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ
ι πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθη-
σαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτοῦ γεγραμμένα, καὶ
ταῦτα ἐποίησαν αὐτοῦ. ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος
ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν λαζαρον ἐφώνησεν ἐκ
τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. διὰ
τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτοῦ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν
τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φαρι-
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφε-
λεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλ-
θεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόν-
των, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν
προσῆλθον φιλίππῳ τοῦ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς
γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες. κύριε,
θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος
καὶ λέγει τοῦ ἀνδρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ
ργ φίλιππος λέγουσι τοῦ ἰησοῦ. *ὁ δὲ ἰησοῦς ἀ-
δ πεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα
ρδ δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. *ἀμὴν ἀμὴν λέ-
ι γω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τῆς
γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,
ρε πολὺν καρπὸν φέρει. *ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐ-
γ τοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μισῶν τῆς ψυχὴν αὐτοῦ ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτῆς.
ἐὰν

bram unguēti nardi pisticæ preciosæ, & un-
xit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis
suis, domus autem impleta est ex odore un-
guēti. Dicit ergo unus ex discipulis eius, Iu-
das Simonis Iscariotes, qui erat eum prodi-
turus: Quare hoc unguentū non uenijt tre-
centis denarijs, & datum est egenis? Dixit
aūt hoc, non ꝙ pauperes illi curæ essent, sed
quia fur erat, ac marsupium habebat, eaq;
quæ mittebant, portabat. Dixit ergo Iesus:
Sine illam, in diem sepulturæ meæ seruauit
istud. Pauperes em̄ semp habetis uobiscū,
me uero non semper habetis. Cognouit er-
go turba multa ex Iudæis, ꝙ illic esset: & ue-
nerunt non propter Iesum tantū, sed ut La-
zarum quoq; uiderēt, quem suscitauerat à
mortuis. Consultabant aūt principes sacer-
dotū, ut & Lazarum interficerēt, quia mul-
ti propter illum abibant ex Iudæis, & crede-
bant in Iesum. Postero die turba multa quæ
uenerat ad diem festum, quum audissent ꝙ
ueniret Iesus Hierosolymam, acceperūt ra-
mos palmarum, & processerūt obuiam ei,
& clamabant: Hos anna, benedictus qui ue-
ιδ nit in nomine domini rex Israel. Nactus au-
tem Iesus asellam, sedit super eam: sicut scri-
ptū est: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus
uenit sedens super pullū asinæ. Hæc autem
non cognouerunt discipuli eius primū, sed
quādo glorificatus est Iesus, tunc recordati
sunt, ꝙ hæc essent scripta de eo, & ꝙ hæc fe-
cissent ei. Testificabatur igitur turba quæ
erat cum eo, quādo Lazarū uocauit de mo-
numento, & suscitauit eum à mortuis: pro-
pterea & obuiā uenit ei turba quod audie-
rant eum ædidisse hoc signū. Pharisæi ergo
dixerūt inter se: Videtis ꝙ nihil proficitis?
Ecce mundus post eum abijt. Erant aūt qui-
ιε dam Græci ex his qui ascenderant, ut ado-
rarent in festo. Hi ergo accesserunt ad Phi-
lippum qui erat à Bethsaida Galilææ, & ro-
gabant eum, dicētes: Domine, uolumus Ie-
sum uidere. Venit Philippus, & dicit An-
dreæ. Andreas rursum & Philippus dicunt
Iesu. Iesus autē respondit eis, dicens: Venit
hora ut glorificetur filius hominis. Amen
amen dico uobis, nisi granum frumenti de-
iectum in terram mortuum fuerit, ipsum so-
lum manet. Si uero mortuū fuerit, multum
fructum affert. Qui amat animā suam, per-
det eam. Et qui odit animam suam in hoc
mundo, in uitam æternam custodiet eam.
Si

ξε *ἐὰν ἐμοί τις διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου
ι εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. καὶ ἐάν
ξζ τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. *νῦν
αι ἡ ψυχή μου τετάραγται. καὶ τί εἴπω; πάτερ
ξη σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. *ἀλλὰ διὰ τοῦτο
ι ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν σου
τὸ ὄνομα. ἦλθον οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδό-
ξασα καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ
ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε-
γον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ ἰη-
σοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν,
ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου.
νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται
ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλ-
κύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων
ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη
αὐτῷ ὁ ὄχλος. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι
ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις,
δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν
οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περι-
πατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ
οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς
τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν
ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. το-
σαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν
αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου
τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπί-
στευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι
ηθ ἀπεκαλύφθη; *διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύ-
α ειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας, τετύφλωκεν αὐτῶν
τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρ-
δίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ
καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
ρι *ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ,
α καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι ἐκ τῶν ἀρ-
χόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς
φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνά-
γωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τὴν
ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.
ριβ *ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
α οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με.
καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με.
ριγ *ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ
ι πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν
τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ,
ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν
κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν
ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν
κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος
κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἀφ' ἐ-
μαυτοῦ

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, cohonestabit eũ pater. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicã? Pater, seruato me ex hora hac. Sed propter ea ueni in horam hanc. Pater, illustra nomẽ tuum. Venit ergo uox de cœlo, *dicens*: Et illustraui, & rursus illustrabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alĩ dicebãt: Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc uox uenit, sed ꝓpter uos. Nũc iudicium est mundi huius. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipsum. Hoc aũt dicebat, significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, ꝙ Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo ei Iesus: Adhuc ad breue tempus lumen uobiscum est. Ambulate donec lucẽ habetis, ne uos tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucẽ habetis, credite in lucem, ut filĩ lucis sitis. Hæc loquutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Quum aũt tam multa signa feciſſet corã eis, non credebant in eum: ut sermo Hesaiæ prophetæ implere tur quem dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro: & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterũ dixit Hesaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur & sanem eos. Hæc dixit Hesaias, quãdo uidit gloriã eius, & loquutus est de eo. Verũtamen etiam ex principibus multi crediderũt in eum, sed propter phariſæos nõ confitebantur, ne è synagoga eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominũ magis q̃ gloriam dei. Iesus autẽ clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eũ qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mũdũ ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nõ maneat. Et si qs audierit uerba mea, & non crediderit, ego non iudico eum. Nõ enim ueni, ut iudicem mundũ, sed ut seruem mũdum. Qui reiicit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quẽ loquutus sum, ille iudicabit eũ in extremo die: quia ego ex me-

ιϛ̄ πρὸς τοῦ νιπτῆρος.

μαυτοῦ οὐκ ἐλαλήσα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ,
αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλή-
σω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν.
ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕ-
τως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰ-
δὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα με-
ταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέ-
ριγ̄ λος ἠγάπησεν αὐτούς. * καὶ δείπνου γενομέ-
θ νου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρ-
δίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν πα-
ριδ ραδῷ. * εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν
γ αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ
ριε ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται
ι ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λα-
βὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕ-
δωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πό-
δας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν
διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον,
καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νίπτεις
τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ.
ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι. γνώσῃ δὲ μετὰ
ταῦτα. λέγει αὐτῷ πέτρος. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πό-
δας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς.
ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει
αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου
μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. λέ-
γει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ
τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ
ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ
τὸν παραδιδόντα αὐτὸν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάν-
τες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐ-
τῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀναπεσὼν, πά-
λιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;
ριϛ̄ * ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ κύριος, καὶ
α καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. * εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν
ριζ τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
ι ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγ-
μα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν,
ριη̄ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι
γ δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μεί-
ζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μα-
ριθ κάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. * οὐ περὶ πάντων ὑ-
ι μῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ
γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆ-
ρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν
πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅτ' ἂν γένητρ, πιστεύσητε, ὅτι
ρκ̄ ἐγώ εἰμι. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων
α ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβά-
ρκᾱ νων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. * ταῦτα εἰ-
δ πὼν ὁ ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύ-
ρησε, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς

ἐξ

ipso non sum locutus: sed qui misit me pa-
ter, ipse mihi mandatũ dedit, quid dicam &
quid loquar. Et scio, quod mãdatũ eius uita
æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut di-
xit mihi pater, sic loquor. Ante festũ aũt XIII
paschæ sciens Iesus, ꝙ uenisset hora ipsius,
ut trãsiret ex hoc mundo ad patrem, quũ di-
lexisset suos qui erant in mundo, usq; ad fi-
nem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabo-
lus iam immisisset in cor Iudę Simonis Isca-
riotæ ut proderet eum, sciẽs Iesus ꝙ omnia
dedisset sibi pater in manus, & ꝙ à deo ex-
isset, & ad deum iret, surgit à cœna, & po-
nit uestimẽta: & cum accepisset linteũ, præ-
ιϛ̄ cinxit se. Deinde misit aquam in peluim, &
cœpit lauare pedes discipulorũ, & exterge-
re linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo
ad Simonem Petrum. & dicit ei Petrus: Do-
mine, tu mihi lauas pedes? Respõdit Iesus,
& dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nunc,
scies aũt postea. Dicit ei Petrus: Non laua-
bis meos pedes in æternũ. Respondit ei Ie-
sus: Si non lauero te, non habes partem me-
cum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non
tãtum pedes meos, sed & manus & caput.
Dicit ei Iesus: Qui lotus est nõ opus habet,
nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Et
uos mũdi estis, sed nõ omnes. Sciebat enim
quis nã esset qui proderet ipsum, propterea
dixit: non estis mundi omnes. Postquam er-
go lauisset pedes eorũ, receptisq; uestibus
suis accubuisset, iterũ dixit eis: Scitis quid
fecerim uobis? Vos uocatis me magistrum
ac dominũ, & bene dicitis, sum etenim. Si
ergo ego laui pedes uestros dominus & ma-
gister, uos quoq; debetis inuicẽ alij aliorũ
lauare pedes. Exemplum enim præbui uo-
bis, ut quemadmodũ ego feci uobis, ita &
uos faciatis. Amen amen dico uobis, nõ est
seruus maior domino suo, neq; legatus ma-
ior est eo qui legauit ipsum. Si hæc noui-
stis, beati estis si feceritis ea. Non de omni-
bus uobis loquor. ego scio quos elegerim.
Sed ut adimpleat̃ scriptura: Qui edit mecũ
panẽ, sustulit aduersum me calcaneũ suũ.
Nũc dico uobis prius quàm fiat: ut quũ fa-
ctum fuerit, credatis, quod ego sim. Amen
amen dico uobis, qui recipit quencunq; mi-
sero, me recipit. Qui autem me recipit, reci-
pit eum qui me misit. Cum hæc dixisset Ie-
sus, turbatus est spiritu, & testificatus est, di-
xitq; : Amen amen dico uobis, quod unus
ex uobis

ςκβ ὀξ ὑμῶν παραδώσει με. *ἔβλεπον οὖν εἰς
α ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίνος
ςκγ λέγει. *ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἰησοῦ, ὃν ἠγά-
πα ὁ ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος
πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν
δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐ-
τῷ. κύριε τίς ἐστιν; ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς. ἐκ-
είνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον δώσω.
ςκδ σω. *καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν ἰού-
δᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον
ςκε τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. *λέγει
ι οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο
δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν
αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον
εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀγόρασον,
ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτω-
χοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος,
εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέ-
γει ὁ ἰησοῦς. νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη
ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ
εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑ-
μῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰου-
δαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δί-
δωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγά-
πησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί
ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ
σίμων πέτρος. κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί
μοι νῦν ἀκολουθῆσαι. ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις
μοι. *λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κύριε, διὰ τί οὐ
α δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου
ὑπὲρ σοῦ θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τὴν
ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με
ςκζ τρίς. *καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. μὴ τα-
ι ρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεόν,
καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου
μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύο
μαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ
ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παρα
λήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ,
καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οἴδατε, καὶ
τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ θωμᾶς. κύριε, οὐκ
οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν
ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς
καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν
πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέ
ρα μου ἐγνώκειτε ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ
ἑωράκατε

ex uobis prodituru⁹ eſt me. Aſpiciebant ergo ſe inuicem diſcipuli, hæſitantes de quo diceret. Erat aũt unus ex diſcipulis Ieſu recumbẽs in ſinu ipſius, nimirũ is quẽ diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simõ Petrus, ut ſciſcitaretur, quis eſſet de quo loqueretur. Itaq; quũ recubuiſſet ille ſuper pectus Ieſu, dicit ei: Domine, quis eſt? Reſpondit Ieſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt offulam ingreſſus eſt in eum ſatanas. Dicit igitur ei Ieſus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo intelligebat diſcumbẽtium ad quid dixiſſet ei. Quidam enim putabãt, quia loculos habebat Iudas, q̃ dixiſſet ei Ieſus, eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis ut aliqd daret. Quũ ergo accepiſſet ille offulam, exiuit cõtinuo. Erat autẽ nox. Quum ergo exiſſet, dixit Ieſus: Nunc glorificatus eſt filius hominis, & deus glorificatus eſt per eũ. Si deus glorificatus eſt per eũ, & deus glorificabit eum per ſe, & continuo glorificabit eum. Filioli adhuc pauliſper uobiſcũ ſum. Quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos nõ poteſtis uenire: ita & uobis dico nũc. Præceptũ nouũ do uobis, ut diligatis uos mutuo, ſicut dilexi uos, ut & uos diligatis uos mutuo. In hoc cognoſcẽt omẽs, q̃ diſcipuli mei ſitis, ſi charitatẽ habueritis inter uos mutuã. Dicit ei Simõ Petrus: Domine, quò uadis? Reſpondit ei Ieſus: Quò ego uado, nõ potes me nũc ſequi, ſequeris aũt poſtea. Dicit ei Petrus: Domine, quare non poſſum te ſequi nunc? Animã meam pro te ponam. Reſpõdit ei Ieſus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, Non canet gallus, donec ter me negaueris. XIIII Et ait diſcipulis ſuis: Ne turbetur cor ueſtrum. Creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Quod ſi ſecus eſſet, dixiſſem uobis, uado paraturus uobis locum. Et ſi abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & aſſumam uos ad meipſum, ut ubi ſum ego, & uos ſitis: & quò ego uado, ſcitis, & uiam ſcitis. Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò uadis, & quomodo poſſumus uiã ſcire? Dicit ei Ieſus: Ego ſum uia, & ueritas & uita. Nemo uenit ad patrẽ niſi per me. Si cognouiſſetis me, & patrẽ meũ utiq; cognouiſſetis. Et nũc cognoſcitis eũ, & uidiſtis

ἑωρακατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος. κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο ρκη ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ρκθ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀ γαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. ρλ λέγει αὐτῷ ἰούδας, οὐχ ὁ ἰσκαριώτης. κύριε, ι τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τη ρεῖ. καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, α ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάλη ρλβ κα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. ὁ δὲ παράκλη ι τος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι.

καὶ

uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrē, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, Ostēde nobis patrem? Non credis, q̄ ego in patre sum, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Pater aūt in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, q̄ ego in patre sum, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Amen amē dico uobis, qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet quia ego ad patrē uado. Et quicquid petieritis nomine meo hoc faciā, ut glorificetur pater per filiū. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciā. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrē, & alium cōsolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternū, spiritum ueritatis quē mundus non pōt accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autē cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquā uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc pusillū, & mundus me iam non uidet: uos aūt uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quòd ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & apariam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonē meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui nō diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc loquutus sum uobis apud uos manens. Paracletus aūt ille qui est spiritus sanctus, quem *spiritum* mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunq; dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neq; formidet. Audistis quod ego dixi uobis, Vado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod dixerim uado ad patrem, quia pater maior me est.

Et

καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐάν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι καὶ καίεται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου

Et nunc dixi uobis prius q̄ fiat, ut quum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscū. Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam. Sed ut cognoscat mūdus q̄ diligo patrem, & sicut mandatū dedit mihi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. Ego sum uitis uera, & pa XV
ter meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructū tollit, & omnē qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorē afferat. Iam uos mundi estis propter sermonem, quē loquutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes nō potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multū: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non mānserit, eiectus est foras sicut palmes, & exaruit: & colligunt eos, & in ignē coniiciunt & ardent. Si mānseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uoluerītis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectiōe mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectiōe. Hæc loquutus sum uobis, ut gaudium meū in uobis maneat, & gaudium uestrum impleat. Hoc est præceptū meum, ut diligatis uos inuicē, sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, ut quis animam suā ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcūq; ego præcipio uobis. Non posthac uos dico seruos, q̄a seruus nescit q̄d faciat dominus eius. Vos aūt dixi, amicos: q̄a omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos & cōstitui uos, ut eatis & fructū afferatis, & fructus uester maneat: ut quicquid petieritis patrē nomine meo, det uobis. Hæc præcipio uobis, ut diligatis uos mutuo. Si mūdus uos odit, scitis q̄ me priꝰ q̄ uos odio habuerit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suū est, diligeret. Quia uero de mūdo nō estis, sed ego selegi uos de mūdo, propterea odit uos mūdus. Memētote sermonis quem ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem

meum

μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
ϛμα *ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνο
α μά μου. *ὅτι οὐκ οἴδασιν τὸν πέμψαντά με.
ϛμβ *εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ
ϛ ἔιχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρ-
ϛμγ τίας αὐτῶν. *ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου
ι μισεῖ. *εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐ-
ϛμδ δεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχον. νῦν
ι δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν
ϛμε πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γε-
ι γραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με
δωρεάν. ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ις
ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα
τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,
ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρ-
ϛμε τυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ. *ταῦ-
α τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.
ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται
ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν
προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν,
ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ
ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἡ ὥρα,
ϛμζ μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. *ταῦ-
ι τα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤ-
μην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με,
καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις.
ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πε-
πλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀ-
λήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀ-
πέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος
οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμ-
ψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει
τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύ-
νης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ
πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς
τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με.
περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
κέκριται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ
δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος
τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶ-
σαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ,
ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα
ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ
ϛμη ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. *πάντα
γ ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστι. *διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι
ϛμθ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν
ι καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψε-
σθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. ἔ-
γνων οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλή-
λους. τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ
οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψε-
σθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα;

ἔλεγον

meum seruauerunt,& uestrum seruabunt.
Sed hæc omnia facient uobis propter nomẽ
meum,quia nõ nouerũt eum qui misit me.
Si nõ uenissem & loquutus fuissem eis,pec
catum non haberent.Nunc aũt non habent
quod prætexant peccato suo.Qui me odit,
is & patrem meum odit.Si opera non feci
sem inter eos quæ nemo alius fecit,peccatũ
non haberent.Nunc aũt & uiderũt & ode
runt,non solum me,uerũ etiam patrẽ meũ.
Sed *hoc accidit*,ut cõpleatur sermo qui in le
ge eorum scriptus est:Odio habuerunt me
gratis.Quum aũt uenerit paracletus,quem
ego mittam uobis à patre,spiritus ueritatis,
qui à patre procedit,ille testimonium perhi
bebit de me.Quin & uos testes estis,quia
ab initio mecũ estis. Hæc loquutus sum xvi
uobis,ut ne quid offendamini.Alienos à sy
nagogis facient uos.Sed ueniet tempus,ut
quisquis interficiet uos,uideatur cultũ præ
stare deo.Et hæc faciẽt uobis,quia nõ noue
runt patrẽ necp me.Sed hæc loquutus sum
uobis,ut quum uenerit tẽpus illud,remini
scamini eorũ quod ego dixerim uobis.Hęc
autẽ uobis ab initio non dixi,quia uobiscũ
eram.Nunc aũt uado ad eum qui misit me,
& nemo ex uobis interrogat me,quò uadã.
Sed quia hæc loquutus sum uobis,mœsti
tudo impleuit cor uestrũ. Sed ego ueritatẽ
dico uobis,expedit uobis ut ego uadam.Si
enim non abiero,consolator ille non ueniet
ad uos.Sin aũt abiero,mittam eum ad uos.
Et quũ uenerit ille,arguet mundũ de pecca
to & de iustitia & de iudicio. De peccato
quidẽ,quia nõ credũt in me.De iustitia ue
ro,quia ad patrẽ uado,& posthac non uide
tis me.De iudicio aũt,quia princeps huius
mũdi iã iudicatus est.Ad hæc multa habeo
quę uobis dicã,sed nõ potestis portare nũc.
Quũ aũt uenerit ille q̃ est spiritus ueritatis,
ducet uos in omnẽ ueritatẽ.Nõ em̃ loquet
à semetipso,sed quæcũq; audierit,loquet,
& quæ futura sũt,annũciabit uobis.Ille me
glorificabit,q̃a de meo accipiet,& annũcia
bit uobis.Omnia quęcũq; habet pater,mea
sunt:ꝓpterea dixi uobis,q̃ de meo accipiet
& annũciabit uobis. Pusillũ,& non uidetis
me,& iterũ pusillũ & uidebitis me,q̃a ego
uado ad patrẽ.Dixerũt ergo quidã ex disci
pulis eius inter se:Quid est hoc qd̃ dicit no
bis,Pusillũ & nõ uidetis me,& rursus pusil
lũ & uidebitis me,& q̃a ego uado ad patrẽ?

Dicebant

ἐλέγον οὖν, ἔστιν τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ
οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἤθελον
αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. περὶ τούτου ζη-
τεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεω-
ρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑ-
μεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθή-
σεσθε, ἀλλὰ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται.
ἡ γυνὴ ὅτ' ἂν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα
αὐτῆς. ὅτ' ἂν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκ ἔτι μνη-
μονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη
ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύ-
πην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ
χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν
οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ
ρν οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
δ μῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνό-
ματί μου δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐ-
δὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα
ρνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν πα-
ι ροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκ
ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ
περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ-
ρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν. αὐ-
τὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφι-
λήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ
θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ
ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσ-
μον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παῤῥησίᾳ λα-
λεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδὲ μίαν λέγεις. νῦν οἴδα-
μεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς
σε ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ
ρνβ ἐξῆλθες. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἄρτι πι-
δ στεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα
σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μό-
νον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ
ρνγ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα
ι ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔ-
χετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσ-
μον. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς καὶ ἐπῆ-
ρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ
εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου
τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς
ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα
πᾶν ὃ ἔδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώ-
νιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσ-
κωσί σε τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέ-
στειλας ἰησοῦν χριστόν. ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς
γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα
ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ
σεαυτῷ

Dicebāt ergo: Quid est hoc quod dicit, Pusillum? Nescimus quid loquatur. Cognouit aūt Iesus ꝙ uellent ipsum interrogare, & dixit eis: De hoc queritis inter uos quod dixi, Pusillum & non uidetis me, & iterum pusillum & uidebitis me? Amen amē dico uobis, plorabitis & lamentabimini uos, mundus contrà, gaudebit. Vos aūt mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier quum parit, dolorem habet, quia uenit hora eius. Quum aūt pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis, sed iterū uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico uobis, quæcunq; petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Hactenus nō petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, ut gaudium uestrum sit perfectū. Hæc per prouerbia loquutus sum uobis. Veniet tēpus, quum iam non per prouerbia loquar uobis, sed palàm de patre meo annunciabo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, ꝙ ego rogaturus sim patrē pro uobis. Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis & credidistis, ꝙ à deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in mūdum: iterum relinquo mūdum, & uado ad patrem. Dicūt ei discipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus ꝙ scis omnia, nec opus est tibi ut qs te interroget. Per hoc credimus, ꝙ à deo existi. Respondit eis Iesus: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, meq; solum relinquatis. & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Hæc loquutus sum uobis, ut in me pacem habeatis: in mundo afflictionē habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum.

Hæc loquutus est Iesus, & sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, uenit hora, glorifica filiū tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot dedisti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscāt te solum deum uerum, & quem misisti Iesum Christum. Ego te glorificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud XVII

temet

σεαυτοῦ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώ-
ποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν,
καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τε-
τηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδω-
κάς μοι, παρά σου ἐστίν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδω-
κάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ
ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρά σου ἐξῆλθον. καὶ
ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐ-
τῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ πε-
ρὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, καὶ τὰ ἐμὰ πάν-
τα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐ-
τοῖς. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν
τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ
ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέ-
δωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην
μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν
τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ
οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπω-
λείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ πρός σε ἔρ-
χομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι
τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.
ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσ-
μος ἐμίσησεν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου,
καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ,
ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς
αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ,
καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐ-
τοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθεια
ἐστί. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ
ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν
ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασ-
μένοι ἐν ἀληθείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μό-
νον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λό-
γου αὐτῶν εἰς ἐμὲ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ
πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡ-
μῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀ-
πέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι,
δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσ-
μέν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι τετε-
λειωμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι
σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς
ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ. οὓς δέδωκάς μοι, θέλω
ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεω-
ρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγά-
ρνδ πησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. * πάτερ δί-
γ καιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων.
ρνε * καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ
ι ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. καὶ γνωρίσω, ἵνα
ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν
ρνϛ αὐτοῖς. * ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν
α τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμαῤῥοῦ τῶν
κέδρων

temetipsum gloria quã habui, prius quàm hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominib⁹, quos dedisti mihi de mundo. Tui erãt, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerũt. Nunc cognouerunt ꝙ omnia quæcũq; dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quę dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt: & cognouerunt uere, ꝙ à te exiui: & crediderunt ꝙ tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non pro mũdo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam nõ sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos per nomẽ tuũ, quos dedisti mihi: ut sint unũ, sicut & nos. Quũ essem cum eis in mũdo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis perijt, nisi filius ille perditus, ut scriptura cõpleretur. Nunc aũt ad te uenio, & hæc loquor in mũdo, ut habeãt gaudiũ meum impletũ in semetipsis. Ego tradidi eis sermonem tuum & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mũdo. Non rogo ut tollas eos è mũdo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. Sanctifica eos per ueritatẽ tuam. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mũdum, & pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueritatẽ. Non pro eis aũt rogo tantum, sed & pro ijs qui credituri sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint: sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus ꝙ tu me miseris, & ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus, quòd tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut uideant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditum mundum. Pater iuste, & mundus te non cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quòd tu me miseris. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Hæc quum dixisset Iesus egressus est cum discipulis suis trans torrentem XVIII
cedron

τὸν κεδρῶν, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ
ρνζ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. *ἤδει δὲ καὶ ἰούδας ὁ παραδι-
ι δοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη
ρνη ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. *ὁ οὖν ἰού-
α δας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ
φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν
ρνθ καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. *ἰησοῦς οὖν εἰδὼς
ι πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐ-
τοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. ἰησοῦν τὸν
ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει
δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.
ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς. ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ
ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπη-
ρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. ἰησοῦν τὸν ναζω
ραῖον. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι.
εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπαγειν. ἵνα
πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι,
ρξ οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. *σίμων οὖν πέ-
α τρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαι
σε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ
τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλ-
ρξα χος. *εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν
α μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέ-
ρξβ δωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; *ἡ οὖν σπεῖ-
α ρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν ἰουδαίων
ρξγ συνέλαβον τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, *καὶ
ι ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶτον. †ἦν γὰρ
Vide di- πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυ-
uersam τοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς
lectionẽ ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι
in fine ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, *ἠκολούθει δὲ τῷ ἰησοῦ σίμων
annota- πέτρος, καὶ ἄλλος μαθητής. *ὁ δὲ μαθητὴς
tionum. ρξε ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε
τῷ ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. *ὁ δὲ πέ
ι τρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. *ἐξῆλθεν οὖν ὁ
ρξς μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ
α εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. *λέ
ρξζ γει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ
ι σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει
ρξη ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. *εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ
α ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος
ρξθ ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρος
ι ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτη-
σε τὸν ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς
ρο διδαχῆς αὐτοῦ. *ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ
α παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδί
δαξα ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάν
τες οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλά
ρος λησα οὐδέν. *τί με ἐπερωτᾷς, ἐπερώτησον τοὺς
ι ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ
ρος εἶπον ἐγώ. *ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν
α ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ ἰησοῦ,
εἰπών

cedron,ubi erat hortus in quẽ introiuit ipſe
& diſcipuli eius.Nouerat aũt & Iudas qui
prodebat eum,locum, quia frequẽter Ieſus
conuenerat illuc cũ diſcipulis ſuis.Iudas er
go quum accepiſſet cohortẽ,& à pontifici-
bus ac phariſæis miniſtros,uenit illuc cum
laternis ac faeib⁹ & armis.Ieſus itaq; ſciens
omnia quæ uẽtura erant ſuper ſe,proceſsit
ac dixit eis:Quem quæritis? Reſpõderunt
ergo ei:Ieſum Nazarenum.Dicit eis Ieſus:
Ego ſum.Stabat aũt & Iudas qui prodebat
eum,cum ipſis. Vt ergo dixit eis,Ego ſum:
abierunt retrorſum & ceciderũt in terram.
Iterum ergo interrogauit eos:Quem quæ-
ritis?Illi aũt dixerũt:Ieſum Nazarenũ.Re-
ſpondit Ieſus:Dixi uobis,q̃ ego ſum.Si er-
go me quæritis,ſinite hos abire. Vt comple
retur ſermo quẽ dixerat:Ex ijs quos dediſti
mihi,non perdidi quenquã.Simon ergo Pe
trus quum haberet gladiũ,eduxit eum,&
percuſsit pontificis ſeruum,& abſcidit auri
culam eius dextram.Erat aũt nomen ſeruo
Malchus.Dicit ergo Ieſus Petro: Immitte
gladium tuum in uaginam.An non bibam
poculũ quod dedit mihi pater? Cohors igi-
tur & tribunus ac miniſtri Iudæorũ cõpre-
henderunt Ieſum,& ligauerunt eum,& ab-
duxerũt eum ad Annam primũ:erat enim
ſocer Caiaphæ,qui erat põtifex anni illius.
Erat aũt Caiaphas is qui conſilium dederat
Iudæis,q̃ expediret unũ hominẽ mori pro
populo.Sequebatur aũt Ieſum Simon Pe-
trus,& alius diſcipulus. Diſcipulus aũt ille
erat notus põtifici,& introiuit cum Ieſu in
atriũ pontificis.Petrus aũt ſtabat ad oſtium
foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter, qui
erat notus pontifici,& dixit oſtiariæ,& in-
troduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla
oſtiaria: Num & tu ex diſcipulis es homi-
nis iſtius? Dicit ille:Non ſum. Stabant aũt
ſerui & miniſtri qui prunas congeſſerant,
quia frigus erat,& calefaciebãt ſe.Erat aũt
cũ eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe. Pon
tifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis
ſuis & de doctrina ipſius. Reſpondit ei Ie-
ſus:Ego palàm loquutus ſum mundo. Ego
ſemper docui in ſynagoga & in tẽplo quò
omnes Iudæi cõueniũt,& in occulto loquu
tus ſũ nihil. Quid me interrogas? interroga
eos q̃ audierũt q̃d loquut⁹ ſim ipſis.Ecce hi
ſciunt quę dixerim ego.Hæc aũt quũ dixiſ-
ſet,un⁹ aſsiſtẽs miniſtrorũ dedit alapã Ieſu,

ρογ̄ ι ροδ α ροε̄ α ροϛ̄ α ροζ ι ροη̄ α ροθ ι ρπ̄ δ ρπᾱ ι ρπβ θ ρπγ̄ δ ρπδ α ρπε̄ δ

εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; *ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; *ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. *ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὤν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. *ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, *καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. *εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; *ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. *εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. *ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἰουδαίους. *καὶ λέγει αὐτοῖς. ἐγὼ οὐδὲ μίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. *ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα. βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; *ἐκράυγασαν οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες. μὴ τοῦτον ἀλλὰ τὸν βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. *τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πιλᾶτος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων

dicens: Siccine respondes pōtifici? Respondit ei Iesus: Si male loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum ad Caiapham pontificem. Stabat aūt Simon Petrus & calefaciebat se. Dixerūt ergo ei: Num & tu ex discipulis ei⁹ es? Negauit ille, & dixit: Nō sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cuius absciderat Petrus auriculā: Non ne ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat aūt mane, & ipsi non introierūt in prætorium, ne contaminarentur, sed ut ederent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationē affertis aduersus hominem hunc? Respōderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaquā tibi tradidissemus eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secūdum legē uestrā iudicate eū. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenq̄. Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significās qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætoriū Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerūt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mūdo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quòd rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocē meā. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et quum hoc dixisset, iterum prodijt ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo causam. Est autem consuetudo uobis, ut unum dimittam uobis in pascha. Vultis ne ergo dimittam uobis illum regem Iudæorum? Clamauerunt rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius, & ueste purpurea circundederunt eum, ac dicebant: Aue rex Iudæorum XIX

ρπε δαίων. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. *ἐξῆλ-
θ θεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς,
ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐ-
ρπζ δεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. *ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς
δ ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορφυ-
ροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος.
ρπη *ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται
α ἐκράυγασαν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον. *λέ-
ρπθ γει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ
ι σταυρώσατε. *ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰ-
ρϛ τίαν. *ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νό-
θ μον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο-
ρϛα θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν τὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. *ὅτε οὖν
ι ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφο-
ρϛβ βήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ
δ λέγει τῷ ἰησοῦ. πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν
ρϛγ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. *λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος.
ι ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶ-
σαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδὲ μίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ
μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδι-
δούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζή-
τει ὁ πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι
ἔκραζον, λέγοντες. ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ
φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποι-
ῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλᾶτος ἀκού-
σας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον
λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρα-
σκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει
ρϛδ τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. *οἱ δὲ ἐκράυ-
α γασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. *λέγει αὐ-
ρϛε τοῖς ὁ πιλᾶτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπε-
ι κρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ
ρϛϛ καίσαρα. *τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα
α σταυρωθῇ. *παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπή-
ρϛζ γαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς
α τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον. ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ
ρϛη γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν. *καὶ μετ' αὐτοῦ
α ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν μέσον δὲ τὸν ἰη-
ρϛθ σοῦν. *ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθη-
α κεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. ἰησοῦς ὁ να-
σ ζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *τοῦτον οὖν τὸν τίτ-
ι λον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν
τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλε-
γον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ
γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος
εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πι-
λᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται
ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώ-
τῃ

dæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatꝰ foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoscatis ꝙ nullã in eo causam inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestãs spineam coronã, & purpureum pallium. Et dicit eis: Ecce homo. Quum ergo uidissent eum pontifices & ministri clamabãt, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatꝰ: Accipite eum uos, & crucifigite: ego enim nõ inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi: Nos legẽ habemus, & secũdum legem nostram debet mori: quia filiũ dei se fecit. Quũ ergo audisset Pilatus hunc sermonẽ, magis timuit: & ingressus est prætoriũ iterum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem respõsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis ꝙ potestatem habeam crucifigẽdi te, & potestatẽ habeam absoluendi te? Respondit Iesus: Non haberes potestatẽ aduersum me ullam, nisi tibi datũ esset è supernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatũ habet. Et ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem clamabãt, dicentes: Si hunc absolueris, non es amicus Cæsaris. Quicũq; se regẽ facit, cõtradicit Cæsari. Pilatus aũt quum audisset hunc sermonẽ, produxit foras Iesum, seditq; pro tribunali in loco qui dicit̃ Lithostrotos, Hebraice aũt Gabbatha. Erat autẽ parasceue paschæ, hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester. Illi autẽ clamabant: Tolle, tolle, crucifige eũ. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Respõderunt pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt aũt Iesum, & abduxerunt, atq; is baiulãs crucem suam, exiuit in eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraice aũt Golgotha, ubi crucifixerunt eũ, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium aũt Iesum. Scripsit aũt & titulũ Pilatus, & posuit super crucem. Erat aũt scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hũc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptũ Hebraice & Græce & Latine. Dicebant ergo Pilato põtifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæorum: sed ꝙ ille dixerit, Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites ergo quũ crucifixissent Iesum, acceperũt uestimenta eius, & fecerũt quatuor partes, unicuiq; mi-

ρογ̄ εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; *ἀπεκρίθη
ι αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον
ροδ περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; *ἀπέ-
α στειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊάφαν
ροε τὸν ἀρχιερέα. *ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ
α θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν.
οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως
συγγενὴς ὤν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ
ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν
ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνη-
ροϛ̄ σεν. *ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς
α τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, *καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰ-
ροζ σῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ'
ι ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος
πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρε-
τε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ
εἶπον αὐτῷ. εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι
παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶ-
τος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑ-
μῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι.
ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ
ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ
ροη̄ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. *εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραι
α τώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰη-
σοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
δαίων; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέ-
ροθ γεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; *ἀπεκρίθη ὁ
ι πιλᾶτος. μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ
σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίη-
σας; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ
βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζον-
το, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βα-
ρπ̄ σιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. *εἶπεν οὖν αὐτῷ
δ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ ἰη
ρπᾱ σοῦς. σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. *ἐγὼ εἰς
ι τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσ
μον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς
ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πι
λᾶτος. τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν
ρπβ ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἰουδαίους. *καὶ λέγει αὐτοῖς.
θ ἐγὼ οὐδὲ μίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. *ἔστι δὲ
ρπγ̄ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πά-
δ σχα. βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα
ρπδ τῶν ἰουδαίων; *ἐκράυγασαν οὖν πάλιν πάν-
α τες, λέγοντες. μὴ τοῦτον ἀλλὰ τὸν βαραββᾶν. ἦν
ρπε δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. *τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πιλᾶ
δ τος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐ-
τοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβα-
λον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
δαίων

dicens: Siccine respondes pōtifici? Respondit ei Iesus: Si male loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum ad Caiapham pontificem. Stabat aūt Simon Petrus & calefaciebat se. Dixerūt ergo ei: Num & tu ex discipulis ei⁹ es? Negauit ille, & dixit: Nō sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cuius absciderat Petrus auriculā: Nonne ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat aūt mane, & ipsi non introierūt in prætorium, ne contaminarentur, sed ut ederent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationē affertis aduersus hominem hunc? Respōderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaquā tibi tradidissemus eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secūdum legē uestrā iudicate eū. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenq̄. Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significās qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætoriū Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerūt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mūdo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quòd rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocē meā. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et quum hoc dixisset, iterum prodijt ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo causam. Est autem consuetudo uobis, ut unum dimittam uobis in pascha. Vultis ne ergo dimittam uobis illum regem Iudæorum? Clamauerunt rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius, & ueste purpurea circundederunt eum, ac dicebant: Aue rex Iudæorum XIX

ρπε δαίων. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. *ἐξῆλ-
θ θεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς,
ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐ-
ρπζ δεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. *ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς
δ ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορφυ-
ροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος.
ρπη *ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται
α ἐκράυγασαν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον. *λέ-
ρπθ γει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ
ι σταυρώσατε. *ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰ-
ρϛ τίαν. *ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νό-
θ μον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο-
ρϛα θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν τὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. *ὅτε οὖν
ι ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφο-
ρϛβ βήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ
δ λέγει τῷ ἰησοῦ. πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν
ρϛγ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. *λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος.
ι ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶ-
σαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδὲ μίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ
μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδι-
δούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζή-
τει ὁ πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι
ἔκραζον, λέγοντες. ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ
φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα αὑτὸν ποι-
ῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλᾶτος ἀκού-
σας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον
λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρα-
σκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει
ρϛδ τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. *οἱ δὲ ἐκράυ-
α γασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. *λέγει αὐ-
ρϛε τοῖς ὁ πιλᾶτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπε-
ι κρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ
ρϛϛ καίσαρα. *τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα
α σταυρωθῇ. *παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀπή-
ρϛζ γαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὑτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς
α τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον. ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ
ρϛη γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν. *καὶ μετ' αὐτοῦ
α ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν μέσον δὲ τὸν ἰη-
ρϛθ σοῦν. *ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθη-
α κεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. ἰησοῦς ὁ να-
σ ζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *τοῦτον οὖν τὸν τίτ-
ι λον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν
τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλε-
γον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ
γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος
εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πι-
λᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται
ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώ-
τῃ

dæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatꝰ foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoscatis ꝙ nullā in eo causam inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestās spineam coronā, & purpureum pallium. Et dicit eis: Ecce homo. Quum ergo uidissent eum pontifices & ministri clamabāt, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatꝰ: Accipite eum uos, & crucifigite: ego enim nō inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi: Nos legē habemus, & secūdum legem nostram debet mori: quia filiū dei se fecit. Quū ergo audisset Pilatus hunc sermonē, magis timuit: & ingressus est prætoriū iterum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem respōsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis ꝙ potestatem habeam crucifigēdi te, & potestatē habeam absoluendi te? Respondit Iesus: Non haberes potestatē aduersum me ullam, nisi tibi datū esset è supernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatū habet. Et ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem clamabāt, dicentes: Si hunc absolueris, non es amicus Cæsaris. Quicūq; se regē facit, cōtradicit Cæsari. Pilatus aūt quum audisset hunc sermonē, produxit foras Iesum, seditq; pro tribunali in loco qui dicit̄ Lithostrotos, Hebraice aūt Gabbatha. Erat autē parasceue paschæ, hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester. Illi autē clamabant: Tolle, tolle, crucifige eū. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Respōderunt pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt aūt Iesum, & abduxerunt, atq; is baiulās crucem suam, exiuit in eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraice aūt Golgotha, ubi crucifixerunt eū, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium aūt Iesum. Scripsit aūt & titulū Pilatus, & posuit super crucem. Erat aūt scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hūc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptū Hebraice & Græce & Latine. Dicebant ergo Pilato pōtifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæorum: sed ꝙ ille dixerit, Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites ergo quū crucifixissent Iesum, acceperūt uestimenta eius, & fecerūt quatuor partes, unicuiq; mi-

ιϛ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κυριακοῦ σώματος.

τῇ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος
ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς
ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λαχώμεν πε-
ρὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέ-
γουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱματία μου ἑαυτοῖς, καὶ
ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν
σβ στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. *εἱστήκεισαν δὲ πα-
ι ρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελ-
φὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μα-
ρία ἡ μαγδαληνή. ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα
καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ
μητρὶ αὐτοῦ, γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ
μαθητῇ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥ-
σγ̄ ρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. *μετὰ
δ τοῦτο εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,
ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει. διψῶ. σκεῦος οὖν
ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄ-
ξους καὶ ὑσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ
σδ τῷ στόματι. *ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶ-
α πε. τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέ-
σε δωκε τὸ πνεῦμα. *οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρα-
ι σκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα
ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη
τοῦ σαββάτου, ἐρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κα-
τεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον
οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν
σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ.
ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη
τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ'
εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν
ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ
ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ
μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα
καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ
γραφὴ πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσετε ἀπ' αὐ-
τοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς
σϛ ὃν ἐξεκέντησαν. *μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν ιη̄
α πιλᾶτον ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς
τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰου-
δαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρε-
σζ ψεν ὁ πιλᾶτος. *ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος ὁ ἐλ-
ι θὼν πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων
μίγμα μύρνης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν.
ση̄ *ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐ-
α τὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος
ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ
τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ
μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.
ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων,
ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν.
σθ *τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδα-
α ληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνη-
μεῖον

liti partē & tunicam. Erat aūt tunica incon-
sutilis, à summo contexta per totum. Dixe-
runt ergo inter se: Ne scindamus eā, sed sor-
tiamur de illa cuius sit. Vt scriptura imple-
retur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea si-
bi, & in uestem meā miserunt sortem. Et mi-
lites quidem hæc fecerūt. Stabant aūt iuxta
crucē Iesu mater eius, & soror matris eius
Maria Cleopę, & Maria Magdalene. Quū
uidisset ergo Iesus matrē ac discipulū astan-
tem, quē diligebat dicit matri suæ: Mulier,
ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ec-
ce mater tua. Et ex illa hora accepit eam di-
scipulus in sua. Postea sciēs Iesus, ꝙ omnia
iam consummata essent, ut cōsummaretur
scriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat positū
aceto plenum. Illi uero impleuerūt spongiā
aceto & hysopo, & impositam admouerūt
ori eius. Quū ergo accepisset Iesus acetū,
dixit: Consummatū est, & inclinato capite
tradidit spiritum. Iudæi ergo, quoniā para-
sceue erat, ut non remanerēt in cruce corpo-
ra sabbato (erat enim magnus dies ille sab-
bati) rogauerūt Pilatum, ut frangerētur eo-
rum crura, ac tollerētur. Venerūt ergo mili-
tes, & primi quidem fregerūt crura, & alte-
rius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum au-
tem quum uenissent, ut uiderunt eum iam
mortuū, non fregerunt eius crura: sed unus
militum lancea latus eius fodit, & continuo
exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit, testimo-
niū perhibuit, & uerū est testimoniū eius.
Et ille scit quod uera dicit, ut & uos creda-
tis. Facta sunt enim hæc, ut scriptura imple-
retur: Os non cōminuetis ex eo. Et rursus
alia scriptura dicit: Videbunt in quē pupu-
gerunt. Post hæc aūt rogauit Pilatū Ioseph
Arimathiensis, qui erat discipulus Iesu, sed
occultus propter metū Iudæorū: ut tolleret
corpus Iesu, idq; ꝑmisit Pilatus. Venit aūt
& Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte
primū, ferēs mixturam myrrhæ & aloes ad
libras fermè centum. Acceperunt ergo cor-
pus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cū aro-
matibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat
aūt in eo loco ubi crucifixus est, hortus, &
in horto monumentū nouum, in quo non-
dum quisquā positus erat. Ibi ergo propter
parasceuen Iudæorum, quod in propinquo
esset monumentū, posuerūt Iesum. Vno XX
uero die sabbatorū Maria Magdalene ue-
nit mane, quū adhuc tenebræ essent, ad mo-
numentum

μείου, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνη-
σῖ μείου. *τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέ
ι τρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰη
σοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνη
μείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν
οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο
εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλ-
λος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ
ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον καὶ παρακύψας
βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μὴν εἰσῆλθεν. ἔρ-
χεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰ-
σῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κεί-
μενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐ
τοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντε
τυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ
ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνη-
μεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν
τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ-
ναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.
σιὰ *μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω.
α ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεω
ρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα
πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔ-
σιβ κειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. *καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐ-
ι κεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν
κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦ
τα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν
ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐ
τῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη
δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ
σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας,
κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, μαρία. στρα
φεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνί, ὃ λέγεται δι-
δάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μή μου ἅπτου. οὔπω
γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ
πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. ἀναβαίνω
πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν
μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ,
ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύ-
σιγ ριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. *οὔσης οὖν ὀψίας τῇ
θ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων καὶ τῶν θυρῶν
κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι
διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔστη
εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο
εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν
σιδ αὐτοῦ. *ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν
ι κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς πάλιν. εἰρήνη
ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμ-
πω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐ
τοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. *ἄν τινων ἀφῆτε
σιε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆ-
ζ τε, κεκράτηνται. *θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα,
ὁ λεγό

numentũ, uidetq; lapidem ſublatũ à monu-
mento. Currit ergo & uenit ad Simonẽ Pe-
trum, & ad alterũ illum diſcipulũ, quẽ ama
bat Ieſus, & dicit illis: Suſtulerũt dominũ è
monumẽto, & neſcimus ubi poſuerint eũ.
Exĳt ergo Petrus & ille alius diſcipulus, &
uenerũt ad monumentũ. Currebãt aũt duo
ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit ci
tius Petro, uenitq; prior ad monumentũ. Et
quũ ſe inclinaſſet, uidit poſita linteamina,
non tamẽ introiuit. Venit ergo Simon Pe-
trus ſequẽs eũ & introiuit in monumentũ,
& uidit linteamina poſita, & ſudariũ quod
fuerat ſup caput eius nõ cum linteaminib⁹
poſitũ, ſed ſeparatim inuolutũ in unũ locũ.
Tunc ergo introiuit & ille alius diſcipulus,
qui uenerat prior ad monumẽtũ, uiditq; &
credidit: nondũ enim nouerant ſcripturã, q
oportuiſſet eũ à mortuis reſurgere. abierũt
ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos. Maria
aũt ſtabat ad monumẽtũ foris plorãs. Dum
ergo fleret, inclinauit ſe in monumẽtũ, & ui
det duos ãgelos amictos albis, ſedẽtes unũ
ad caput, & alterũ ad pedes illic, ubi poſue-
rãt corpus Ieſu. Dicũt ei illi: Mulier, q̃d plo
ras? Dicit eis: Suſtulerũt dominũ meũ, nec
ſcio ubi poſuerũt eũ. Hæc quũ dixiſſet, con
uerſa eſt retrorſũ, & uidet Ieſum ſtantẽ, nec
ſciebat q̃ Ieſus eſſet. Dicit ei Ieſus: Mulier,
quid ploras? Quẽ quæris? Illa exiſtimãs q̃
hortulanus eſſet, dicit ei: Dñe, ſi tu aſporta-
ſti eum, dicito mihi ubi poſueris eũ, & ego
eũ tollã. Dicit ei Ieſus: Maria. Cõuerſa illa,
dicit ei: Rabboni. quod dicit magiſter. Di-
cit ei Ieſus: Noli me tãgere. Nõdũ em̃ aſcẽ-
di ad patrẽ meũ. Sed uade ad fratres meos,
& dic eis: Aſcẽdo ad patrẽ meũ & patrẽ ue
ſtrũ, & deũ meũ, & deũ ueſtrũ. Venit Ma-
ria Magdalene, annuncians diſcipulis q̃ ui
diſſet dominũ, & ea dixiſſet ſibi. Quũ ergo
ueſpera eſſet die illo qui erat unus ſabbato
rum, & fores eſſent clauſæ, ubi erãt diſcipu
li cõgregati propter metũ Iudęorũ, uenit Ie
ſus, ſtetitq; in medio & dicit eis: Pax uobis.
Et quũ hæc dixiſſet, oſtẽdit eis manus ac la
tus ſuũ. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli, uiſo do-
mino. Dixit ergo eis iterũ: Pax uobis. Sicut
miſit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc
quũ dixiſſet, flauit in eos & dicit eis: Accipi
te ſpiritũ ſãctũ. Quorũcũq; remiſeritis pec
cata, remittunt eis: quorũcũq; retinueritis,
retẽta ſunt. Thomas aũt un⁹ ex duodecim,

ὁ λεγόμενος Δίδυμος, τοῖς μετ' αὐτοῦ ὄντε ἦλ-
θεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί,
ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ
ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ
βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων,
καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ
σιζ πιστεύσω. *καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω
θ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ
ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέ-
σον, καὶ εἶπεν. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ,
φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς
μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευ
σιη ράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. *ἀπε-
ι κρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ
θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με θω-
μᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πι-
στεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίη
σεν ὁ ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἃ οὐκ ἔστι
γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέ-
γραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ ἰησοῦς ἔστιν ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
σιθ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. *μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν
θ ἑαυτὸν πάλιν ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς τιβε
ριαδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ σίμων πέ
τρος καὶ θωμᾶς, ὁ λεγόμενος δίδυμος, καὶ να-
θαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ ζεβε
δαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέγει
αὐτοῖς σίμων πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν
αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἀ-
νέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυ-
κτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης, ἔστη
ὁ ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μα-
θηταί, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. παιδία
μή τι προσφάγιον ἔχετε. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ.
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. βάλλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ
πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ
ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχ-
σκ θύων. *λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ
ι ἰησοῦς, τῷ πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστιν. σίμων οὖν πέτρος
ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην διεζώ-
σατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θά
λασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον.
οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν
σκε διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. *ὡς
θ οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν
κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. λέ
σκβ γει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν
θ ἐπιάσατε νῦν. *ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλ-
σκγ κυσε τὸ δίκτυον εἰς τὴν γῆν, μεστὸν ἰχθύων μεγά-
θ λων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν, καὶ τοσούτων ὄν-
σκδ των, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. *λέγει αὐτοῖς ὁ ἰη-
ι σοῦς. δεῦτε ἀριστήσατε. *οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μα
θητῶν

qui dicitur Didymus, non erat cū eis quan-
do uenit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipu
li: Vidimus dominū. Ille autē dixit eis: Nisi
uidero in manibus eius uestigiū clauorū,
& mittam digitum meum in uestigium cla
uorum, & mittā manū meam in latus eius,
non credam. Et post dies octo iterum erant
discipuli eius intus, & Thomas cū eis. Ve-
nit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, &
dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: In-
fer digitū tuum huc, & uide manus meas,
& admoue manū tuam, & immitte in latus
meum, & noli esse incredulus, sed credens.
Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus
meus & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia ui-
disti me Thoma, credidisti: beati qui non ui
derunt & crediderūt. Multa quidem & alia
signa fecit Iesus in conspectu discipulorum
suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.
Hæc aūt scripta sunt, ut credatis, q Iesus est
Christus ille filius dei, & ut credētes uitam
habeatis per nomen eius. Postea manife XXI
stauit se iterum Iesus ad mare Tyberiadis,
Manifestauit aūt sic. Erant simul Simon Pe
trus & Thomas, qui dicit Didymus: & Na
thanael, q erat à Cana Galilææ, & filij Ze-
bedei, alijq ex discipulis eius duo. Dicit eis
Simon Petrus: Vado piscatū. Dicūt ei: Ve-
nimus & nos tecum. Exierūt & ascenderūt
in nauim statim, & illa nocte nihil ceperūt.
Mane aūt iā facto stetit Iesus in littore, non
tamen cognouerūt discipuli, q Iesus esset.
Dicit eis Iesus: Pueri, num quid opsonij ha-
betis: Respōderūt ei: Non. At ille dicit eis:
Mittite in dexterā nauigij partē rete, & in-
uenietis. Miserunt ergo & iā non ualebant
illud trahere præ multitudine piscium. Di-
cit ergo discipulus ille quē diligebat Iesus,
Petro: Dominus est. Simō ergo Petrus quū
audisset quòd dominus esset, tunica succin-
xit se, erat enim nudus, & misit se in mare.
Alij autē discipuli nauigiolo uenerunt: non
enim longe aberant à terra, sed circiter cubi
tis ducentis, trahētes rete piscium. Vt ergo
descenderūt in terram, uiderunt prunas po-
sitas, & piscem superpositū, & panem. Di-
cit eis Iesus: Afferte de piscibus quos pren-
didistis nunc. Ascendit Simon Petrus, &
traxit rete in terram, plenum magnis pisci-
bus centum quinquagintatribus. Et quum
tot essent, non est scissum rete. Dicit eis Ie-
sus: Venite, prandete. Et nemo discipulo-
rum

θητῶν ἐξετάσαι αὐτόν. σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ
σκε κύριός ἐστιν. *ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ λαμβά-
θ νει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀψάριον
σκς ὁμοίως. *τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ ἰησοῦς
ι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν
ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς. σίμων
ἰωάννου, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ.
σκζ ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. *βό-
θ σκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον.
σκη *σίμων ἰωάννου, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναί κύ-
ι ριε. σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. *ποίμαινε
σκθ τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. *σίμων
θ ἰωάννου, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν
σλ αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε,
ι σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέ-
σλα γει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. *βόσκε τὰ πρόβατά μου. *ἀ-
θ μὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σε
σλβ αὐτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γη-
ράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώ-
σει, καὶ οἴσει ὅπου σὺ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων
ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν,
λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέ-
τρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς,
ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ
τῷ στήθει αὐτοῦ, καὶ εἶπε. κύριε, τίς ἐστιν ὁ πα
ραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰη-
σοῦ. κύριε οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν αὐ
τὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκο-
λούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀ-
δελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ
οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ'
ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; οὗ-
τός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ
γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ
μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίη
σεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐ
τὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα
βιβλία.

ΤΕΛΟΣ

rum audebat interrogare eum, *dicens:* Tu qs
es? quũ scirẽt ꝙ dominus esset. Venit itaq;
Iesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem
similiter. Hac iã tertia uice manifestatus est
Iesus discipulis suis quũ resurrexisset à mor
tuis. Quum ergo prandissent, dicit Simoni
Petro Iesus: Simon Ioannes, diligis me plus
q̃ hi? Dicit ei: Etiã domine, tu scis ꝙ amem
te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rur
sus iterũ: Simõ Ioannis, diligis me? Ait illi:
Etiam domine, tu scis ꝙ amem te. Dicit ei:
Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simõ Ioan
nis, amas me? Indoluit Petrus, ꝙ dixisset si
bi tertio, Amas me: dixitq; ei, Domine, tu
omnia nosti, tu scis ꝙ amem te. Dicit ei Ie
sus: Pasce oues meas. Amen amẽ dico tibi,
quum esses iunior, cingebas te, & ambula
bas quò uolebas: quum aũt senueris, exten
des manus tuas, & alius te cinget, & ducet
quò non uis. Hoc aũt dixit, significans qua
morte glorificaturus esset deum. Et quum
hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Cõuersus
Petrus, uidet illũ discipulũ, quem diligebat
Iesus, sequẽtem, qui & recubuit in cœna su
per pectus eius, & dixit: Domine, qs est ille
qui tradit te? Hunc ergo quum uidisset Pe
trus, dicit Iesu: Domine, hic aũt quid? Dicit
ei Iesus, Si eum uelim manere donec ueniã,
qd ad te? Tu me sequere. Exĳt ergo sermo
inter fratres, ꝙ discipulus ille non moreret.
Et nõ dixerat ei Iesus, Non moritur: sed, Si
eum uelim manere donec ueniam, quid ad
te? Hic est discipulus ille, qui testimonium
perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus ꝙ
uerum est testimoniũ eius. Sunt aũt & alia
multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per
singula, nec ipse, opinor, mundus caperet
eos qui scriberentur libros.

FINIS

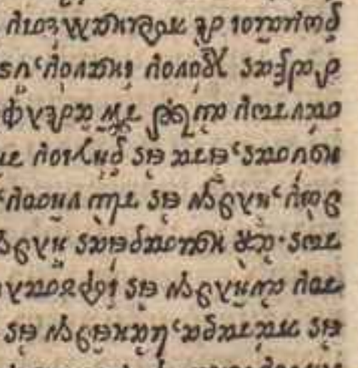

ΠΟ ΑΑΜΑΣΚΟΥ Μετὰτὸ, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μαζί του, ἐπῆραν τὸν Παῦλον, καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τὸ πλοῖον. ἐπῆγε καὶ αὐτὸς μὲ τὰ πόδια εἰς τὴν Ἄσσον, διὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸ πλοῖον, ἐπειδὴ ἔτσι τὸν εἶχε διατάξει· διότι ἐκεῖνος ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ξηρὰν πεζός. καὶ ὅταν ἐσυναντήθη μὲ ἡμᾶς εἰς τὴν Ἄσσον, τὸν ἐπήραμεν καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Μιτυλήνην. καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀποπλεύσαντες τὴν ἐπιοῦσαν ἐφθάσαμεν ἀπέναντι εἰς τὴν Χίον· καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Σάμον, καὶ τὴν ἄλλην ἐπήγαμεν εἰς τὴν Μίλητον. διότι ἀπεφάσισεν ὁ Παῦλος νὰ προσπεράσῃ τὴν Ἔφεσον, διὰ νὰ μὴ χάσῃ καιρὸν εἰς τὴν Ἀσίαν· διότι ἔσπευδε, ἐὰν ἦτον δυνατόν, νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. καὶ ἀπὸ τὴν Μίλητον ἔστειλε νὰ φωνάξουν εἰς τὴν Ἔφεσον τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. καὶ ὅταν ἦλθον πρὸς αὐτόν, τοὺς εἶπε· Σεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ποὺ ἐπάτησα τὸν πόδα μου εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς ἤμουν μαζί σας ὅλον τὸν καιρόν, δουλεύων εἰς τὸν Κύριον μὲ κάθε ταπεινοφροσύνην, καὶ μὲ δάκρυα, καὶ μὲ πειρασμοὺς ποὺ μοῦ ἔτυχαν ἀπὸ τὰς ἐνέδρας τῶν Ἰουδαίων· καὶ πῶς δὲν ἐκράτησα τίποτε ἀπὸ τὰ συμφέροντα, ἀλλὰ σᾶς ἐδίδαξα καὶ δημοσίᾳ καὶ κατ' οἶκον· καὶ ἐμαρτύρησα καὶ Ἕλλησι καὶ Ἰουδαίοις τὴν μετάνοιαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πίστιν τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ τώρα ἰδοὺ ἐγὼ ὑπάγω δεμένος εἰς τὸ πνεῦμα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, χωρὶς νὰ ἠξεύρω τὰ πράγματα ποὺ θὰ μοῦ συμβοῦν ἐκεῖ· μόνον ὅτι τὸ Πανάγιον Πνεῦμα διαμαρτύρεται εἰς κάθε πόλιν καὶ μοῦ λέγει, ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις μὲ περιμένουν. ἀλλὰ δὲν κάμνω καθόλου λόγον διὰ τὴν ψυχήν μου, οὔτε εἶναι πολύτιμος εἰς τὸν ἑαυτόν μου, ἐὰν μόνον τελειώσω μὲ χαρὰν τὸν δρόμον μου καὶ τὴν διακονίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβα ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, νὰ μαρτυρήσω τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. καὶ τώρα ἰδοὺ ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ὅλοι σεῖς, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὁποίους ἐπέρασα κηρύττων τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλετε ἰδῆ πλέον τὸ πρόσωπόν μου. διὰ τοῦτο σᾶς μαρτυρῶ σήμερον τὴν ἡμέραν ταύτην, ὅτι εἶμαι καθαρὸς ἀπὸ τὸ αἷμα ὅλων· διότι δὲν ἐκρύβην ἀπὸ τὸ νὰ σᾶς ἀναγγείλω ὅλην τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ. προσέχετε λοιπὸν εἰς τὸν ἑαυτόν σας καὶ εἰς ὅλον τὸ ποίμνιον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ Πανάγιον Πνεῦμα σᾶς ἔβαλε ἐπισκόπους, διὰ νὰ ποιμαίνετε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκτήσατο μὲ τὸ ἴδιον του αἷμα. διότι ἐγὼ ἠξεύρω τοῦτο, ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου θέλουν μπῆ εἰς σᾶς λύκοι βαρεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν φείσεσθαι τοῦ ποιμνίου· καὶ ἀπὸ σᾶς τοὺς ἰδίους θέλουν σηκωθῆ ἄνθρωποι λαλοῦντες διεστραμμένα, διὰ νὰ σύρουν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω των. διὰ τοῦτο ἀγρυπνεῖτε, καὶ ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἐγὼ τρία ὁλόκληρα ἔτη δὲν ἔπαυσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας νὰ νουθετῶ μὲ δάκρυα κανένα ἀπὸ σᾶς. καὶ τώρα σᾶς παραδίδω εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν λόγον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ νὰ δώσῃ τὴν κληρονομίαν εἰς ὅλους τοὺς ἁγιασμένους. ἀργύριον καὶ χρυσὸν καὶ ἔνδυμα κανενὸς δὲν ἐπεθύμησα· καθὼς σεῖς ἐπίστασθε, ὅτι αἱ χρεῖαι μου καὶ τῶν μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. εἰς ὅλα σᾶς ἔδειξα, ὅτι κοπιάζοντες οὕτω πρέπει νὰ βοηθῶμεν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ νὰ ἐνθυμώμεθα τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· Μακάριόν ἐστι μᾶλλον τὸ διδόναι παρὰ τὸ λαμβάνειν. καὶ ὅταν εἶπε ταῦτα, ἔβαλε τὰ γόνατα καὶ προσηύχετο μὲ ὅλους ἐκείνους. καὶ ἔκλαυσεν ὅλος ὁ κόσμος πολύ· καὶ ἔπεσαν ἐπάνω εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου καὶ τὸν ἐφίλουν, διὰ τὸν λόγον ὁποὺ εἶπε, ὅτι δὲν θέλουν ἰδῆ πλέον τὸ πρόσωπόν του· καὶ τὸν ἐσυνόδευσαν εἰς τὸ πλοῖον.

καὶ ἀρίσαρχος ἦλθον. εὐσέβιος δὲ οὗτος μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς περιεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶν τὸν παῦλον ἄνεσιν διατρίψαι, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ὑπὸ σημηνάμενος. τότε μὲν οὖν ὑπὸ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον, αὖθις ὑπὸ τὴν τοῦ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στείλασθαι ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ εὐαγγελίσασθαι ἐφ' ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ ὀκταυίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσήκοντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ὑπὸ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγάς. μεταστειλάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρίστᾳ. συνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λοῦκας αὐτῷ. ἔνθα δὴ συνέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἐξ οὗ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτη τέσσαρα, καὶ τὰ γαΐου δὲ ὡσαύτως ἔτη τέσσαρα. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλαττῶ τεσσάρων καὶ δέκα. ὃν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων τάδε. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, οὗτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἐν ᾗ καὶ τελειοῦται τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ' ὀλίγα τῆς ὑπὸ στολῆς, ἀσπάζεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. ἔστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παύλου, εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ὑπὸ τῷ κατὰ καισάρειαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥς τε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Ἐπὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ πανέμου μηνός, ἥ τις λέγοιτ' ἂν παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ' ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, ἑξηκοστῷ καὶ ἐννάτῳ ἔτει τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ παρουσίας.

PEREGRINATIO APOSTOLORVM
PETRI ET PAVLI, CVM RATIONE TEMPORVM, PER DES. ERASMVM ROTEROD.

EX ACTIS APOSTOLICIS non liquet Petrum frequenter commutasse locum, nisi quòd post mortem Stephani, profectus est unà cum collega Ioanne, in Samariam ciuitatẽ, cui post uersum nomen Sebaste, unde & tota regio Samaria dicta est: ut comprobaret autoritate sua perficeretq; quod illic per Philippum diaconum cœptum erat. Deinde uidetur peragrasse Samariæ partes. Sic enim legimus capite octauo. Et multis regionibus Samaritanorum euangelizabant. Est autem Samaria, media inter Iudæam & Galilæam. Porrò nonum caput testatur illum peragrasse uarias Palæstinæ regiones, antequàm ueniret Lyddam & Ioppen. Sic enim habet: Factum est autẽ, ut Petrus dum transiret uniuersos, deueniret ad sanctos qui habitabant Lyddæ. Est enim Lydda in Palæstina non procul à Ioppe ciuitate littorali. Rursus à Ioppe profectus legitur ad Cæsaream, Palæstinæ maritimam, quæ prius dicta fuerat Turris Stratonis. Hic baptizauit Cornelium cẽturionem. Hinc reuersus est Hierosolymam. Cæterum quando profectus sit Antiochiam, ubi præsedisse creditur, aut quando se Romam transtulerit, quasq; regiones peragrarit: quoniam humanis duntaxat historijs proditum est, non laborabo persequi. Nam Eusebius, qui putat illum prædicasse euangelium apud Ponticos, Galatas, Cappadoces, Asiaticos, Bithynos, non aliunde sumpsit coniecturam, nisi quòd harum gentium meminit in priore epistola. Conueniebat autem ut apostolorum præcipuus, annos complures sederet in ea ciuitate, unde dominus Iesus uoluerat euangelicam doctrinam, primum in omnes Iudęæ regiones, mox in uniuersum orbem propagari. Iam quod tradit Historia, quam uocant Ecclesiasticã, primariam rerum curam à Christo traditam Petro, Iacobo & Ioanni: id inde colligũt, quòd horum aliquoties nominatim fit mentio, quum de cæteris nihil narretur quid dixerint aut fecerint, nisi quòd adstabant Petro dicenti, tanquam testes. Erant autem Iacobi duo, unus Zebedæi filius, frater Ioannis: hunc interfecit Herodes: atque hoc ipsum arguit eum fuisse inter apostolos præcipuum. Alter, Alphæi filius. Crebra mentio fit in Actis tertij Iacobi qui dictus est frater domini, cognomento Iustus, filius (ut opinatur Hieronymus) Mariæ, quæ fuerit soror matris domini. Huic Iacobo tribuunt epistolam, quæ legitur inter catholicas. Qui quum non esset de numero duodecim apostolorum, tamen hunc statim à morte Christi, apostoli designarunt episcopum Hierosolymitanum: qui postea quàm Paulus appellasset Cæsarem, è templi fastigio præcipitatus est, atque inter lapidandum fullonis fuste percussus, interijt. Hunc Hieronymus quum aliàs tum enarrans Esaiæ caput decimumseptimum, negat fuisse de numero apostolorum duodecim. Et tamen quanta fuerit huius autoritas uel illud declarat, quòd quum in concilio tractaretur de gentibus non onerandis lege Mosaica, post Petrum cum autoritate pronunciat sententiam, ἐγὼ κρίνω, inquiens. Hic idem post, Paulo fuit autor, ut adiũgeret sibi quatuor, qui uoto se adstrinxerant, cumq; his ritu Iudaico purificaretur in templo: cuius consilio Paulus obtemperauit. Quin etiam urbem ingressus, hunc primum salutauit, tanquam illic primas tenentem. Et in epistola ad Galatas, hunc ceu præcipuum nominat. Aliorum, inquit, apostolorum uidi neminem, nisi Iacobum fratrem domini. Cæterum Petrum Antiochiæ fuisse declarat in eadem epistola, narrans quemadmodum illum reprehenderit ob simulationem. Iam Dionysius apud Eusebium Corinthiorũ episcopus, scriptor peruetustus, literis prodidit, Petrum & Paulum Romæ iussu Neronis eodem die martyrij palmã promeruisse. Cæterũ Petrum inter præcipuos etiam primatẽ fuisse declarat: quod apud Euangelistas omnes, atq; etiam in Actis, in catalogo duodecim semper primo loco recensẽt. Deinde quod initio fere primus fuit ad dicendũ. Nam & ante missum spiritũ sanctũ, congregatis in cœnaculo discipulis, proponit de subro-

gando

gando quopiam in locum Iudæ. Rursus ubi tumultus esset in populo ob linguarum mira/culum, Petrus solus auspicatur contionem euangelicam. Primus omnium miraculum edit in nomine Iesu, pro templi foribus sanato claudo. Ac mox hac de causa concursu facto in porticu Solomonis, Petrus contionatur apud populum. Vbi uidetur & Ioannes Petri co/mes aliquid dixisse, quod non refertur. Sic enim ait Lucas, Loquentibus autem illis ad po/pulum: nisi placet accipere utrumque dixisse, quod Petrus utriusque nomine dixit. Similis enim locus mox sequitur in eodem capite tertio: Petrus uero & Ioannes respõdentes dixe/runt ad eos. Rursus capite quarto: Respondens autem Petrus & apostoli dixerunt. Quod Petrus omnium uoce loqueretur. Rursum quum ageret de creandis diaconis, Petrus uer/ba facit solus. Solus pronunciauit sentẽtiam in Ananiam. Quin & illud arguit Petri digni/tatem inter apostolos, quòd primus ductus est in carcerem, ac uirgis cæsus. quanquam ex narratione Lucæ uidentur omnes apostoli simul cum Petro, iam iterum coniecto in carce/rem, uirgis cæsi. Nunc de Paulo dicamus, qui ueluti strenuus dux per omnes terras ma/riaq; uolitauit, ut omnes gentes redigeret sub iugum Christi. Primum Hierosolymis profe ctus est Damascum. Ea est ciuitas Cœles Syriæ, siue Syrophœnices, quæ quondam Ara/biæ deputabatur, ut autor est Tertullianus aduersus Marcionem libro tertio: totius Syriæ caput, inter Libanum & Antilibanum sita. Hic baptizatus est Paulus, & euangelij prædi/cationem auspicatus. Verum hinc clàm profugiens utrum abierit in Arabiam, & inde re/uersus sit Damascum, ac post annos tres demum redierit Hierosolymã, ut uideret Petrum, quemadmodum ipse refert in epistola ad Galatas. An statim se receperit Hierosolymam, non satis liquet ex Actis: imò ne hoc quidem, utrum in prima prædicatione periclitatus sit ob insidias præfecti, an secunda. Ex narratione Lucæ uidetur statim ut fugisset Damasco, se recepisse Hierosolymam: quoniam qui paulo ante profectus fuerat hostili animo in di/scipulos, noluerunt in consortiũ suum recipere. Quod si tot annis prædicasset, fieri uix po/tuisset, quin rumore cognouissent eum fuisse mutatũ. Rursus Hierosolymis profugus, de/ductus est Cæsaream Philippi, quam Ptolemæus Paneæ uocat, Eusebius Paneadem: ea est Phœnices ad radicem Libani montis, ubi sunt fontes Iordanis. A Cæsarea dimissus est Tar sum. Ea metropolis est Ciliciæ, Pauli patria, quam interfluit amnis Cydnus. A Tarso per Barnabam reductus est Antiochiam, Phœnices metropolim, unde & regioni nomen quæ proxima est Ciliciæ. Ea est supra fluuium Orontem. Hinc profectus est denuo Hierosoly/mam, ut exhiberet collectam pecuniã in subsidium pauperum. Quo facto reuersus est An/tiochiam, unde uenerat. Hic donatus apostolico nomine, profectus est Seleuciam. Ea est in promontorio Antiochiæ Syriæ, obuia uolenti ab Antiochię ciuitate proficisci in Cyprum. E Seleucia soluit in Cyprum, insulam oppositam Ciliciæ, quæ est Asiæ minoris. Appulit autem Salaminem, quæ ciuitas Cypri prima occurrit ad orientem, & peruenit Paphum, quæ est extrema ad occidentem, ut intelligamus totam eam insulam peragratam. Vbi qui/dam putant illi pro Saulo, commutatum Pauli nomen à Sergio Paulo eius insulæ procon/sule: quum magis conueniat, ut parentes ac patroni liberis ac libertis sua impartiant nomi/na, quàm ut ab illis mutuentur. A Papho soluens, appulit Pergen. Ea ciuitas est Pamphy/liæ. Hinc Antiochiam Pisidiæ. Hinc Iconium: mox Lystra, quæ est ciuitas Lycaoniæ. Hic autem tum lapidatus est Paulus. A Lystris profectus est Derben, quæ & ipsa Lycaoniæ est. Hinc remensus iter quo uenerat, reuersus est Lystra, Iconium & Antiochiam Pisidiæ, quo quod cœptum erat, confirmaret. Atque item peragrata reliqua Pisidia, redierunt in Pamphyliam, usque ad Pergen, ad quam primum appulerant è Cypro. Hinc Attaliam. Ea ciuitas est maritima Pamphyliæ, ex qua scribæ fecerant Italiam. Attalia soluentes, nauiga/runt Antiochiam Syriæ, unde primum hoc iter fuerat auspicatus. Hinc rursus Hierosoly/mam itum est, ut cæteris apostolis probaret, quæ gesserat in Asia minore: sed interim præ/dicans euangelium in Phœnice & Samaria, per quas erat iter. Eo peracto reuersus est An/tiochiam, unde uenerat. Hic seiunctus à Barnaba, peragrauit Syriam, ac mox Ciliciam. In/de iterum reuisit Derben, ac Lystra, ubi circuncidit Timotheum. A Lystris fecit iter per Phrygiam & Galatiam. Hinc uentum est in Mysiam, mox Troadem. Atque hic non/nullus scrupulus occurrit. Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas, à Lycaonia

prior

prior occurrit Galatia,quàm Phrygia.Et tamẽ Lucas capite decimosexto sic refert;Transeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem,uetiti sunt à spiritu sancto loqui uerbum in Asia.Nec incertum uideri potest,an Asia hic accipiatur pro illa minoris Asiæ parte,quæ simpliciter Asia dicitur:an de tota Asia minore,in qua iam multis locis prædicauerat.Siquidem Galatia sita ad septentrionem,hoc est ad Pontum Euxinum,ad orientem habet Cappadociam,ad occidentem Bithyniam,ad austrum Pisidiam & Lycaoniam. Porrò Mysia maior proxima est Asiæ,sic proprie dictæ.Mysia minor est supra Phrygiam.Potest igitur sic explicari scrupulus,ut in his duobus uocabulis Phrygiam & Galatiam sit ordo præposterus,quem ordinem rectum comperies in eiusdem itineris descriptione capite decimo octauo,& intelligamus illum è Lycaonia rectà peruenisse in Galatiam,hinc in Phrygiam, ex Phrygia uoluisse per Mysiam petere Bithyniam,ni uetuisset spiritus.Adhæret autem hæc Asiæ pars Phrygiæ ad orientem & austrum.Itaq; Paulum uetitum huc ire,flexisse iter ad Mysiam,ni fallor,per quam iter est in Bithyniam,quæ quondam Bebrycia dicta est & Mygdonia:proxime habens ad septentrionem & exortum eam Asiæ partem,quæ proprie Pontus dicitur.Rursus quum huc ire uetaret spiritus, reflexisse iter ad occidentem,ac peragrata Mysia minore rediisse per mediam Phrygiam usque ad Troadem,quæ est in littore Phrygiæ,eadem & Antigonia dicta,opposita Chersoneso, unde proximus traiectus est in Europam ex Asia minore.A Troade soluerunt,ac recto cursu peruenerunt in insulam Samothracen,oppositam Thracię,quam habet ad septentrionem.Hinc Neapolim.Ea ciuitas est in littore,in cõfinio Macedoniæ ac Thraciæ.hinc Philippos,quam Lucas admonet esse ciuitatem coloniam in prima parte Macedoniæ.Ad hos scribit unam epistolam Paulus. Hic uirgis cæsus est,& in carcerẽ coniectus cum Sila.Post hæc per Amphipolim,quæ non longe abest à Strymone flumine:& Apolloniam,quæ Thessalonicæ proxima est,uenere Thessalonicam.Ea ciuitas metropolis est Macedoniæ.Et ad hos Paulus scribit epistolam. Et hic orto tumultu clàm dimissus est Berrhœam,quam à Thessalonica dirimit Pella,patria Alexandri Magni.Hic reperit dociles auditores. Porrò Berrhœa,non ita procul abest à mari.Itaq; tumultu concitato deductus est ad mare,inde Athenas peruentum nauigio,ni fallor,propterea quòd Lucas meminit illum dimissum,ut iret ad mare.Est & alia coniectura,quòd quum iter à Berrhœa sit longum usq; ad Atticam,nulla fit mentio regionum aut ciuitatum,quæ pedibus iter facientibus occurrissent.Hic conuertit Dionysium:qui an iudex fuerit an philosophus,non satis liquet,quum Lucas tãtum illum uocet Areopagitam. Opinor autem omnes Areopagitas dictos,qui partem eam urbis Athenarũ inhabitabant. Demiror autem cur Beda faciat hunc Corinthiorum episcopum,quum apud Eusebium Dionysius quidam Corinthiorum episcopus,doceat,Dionysium Areopagitam Athenis episcopum ab ipso Paulo ordinatum.Quin probabilius est Dionysium Areopagitã nihil omnino scriptorum reliquisse,quum apud Eusebium tam diligenter recensẽatur libri Dionysij Corinthiorum episcopi,de Areopagitæ monumentis nulla usquam fiat mentio. Ab Attica uenit Corinthum.Ea est metropolis Achaiæ.Hinc cõstituerat nauigare in Syriam, & suscepto uoto in Cenchreis,is est portus Corinthiacus ad Atticam spectans,totõdit sibi caput.Hinc igitur soluens peruenit Ephesum.Ea est in littore Asiæ minoris,in parte quæ dicitur Ionia. Hic tum temporis reliquit Priscillam & Aquilam.Ab Epheso soluens uenit Cæsaream,deinde Antiochiam.Beda,non dubito quin ueterem quempiam sequutus,uult hanc Cæsaream esse Cappadociæ non Syriæ:& Græci uolunt hanc Antiochiam esse Pisidiæ,cuius supra bis meminit.Quanquam Epheso profectis prior occurrit Pisidia, quam Cappadocia.Cæterum Græci codices hoc loco plus habent quàm nostri.Nimirum hunc in modum: Rogantibus autem eis,ut ampliori tempore maneret apud se,non annuit,sed uale dixit illis,dicens: Oportet me omnino festum quod instat,agere Hierosolymis.Quibus probatur hæc lectio,malunt Paulum ab Ephesio littore rectà nauigasse Cæsaream Palæstinæ,inde petijsse Hierosolymam,& salutasse fratres,post hæc redijsse Antiochiam Syriæ,atq; hinc rursus repetisse Asiam minorem.Facit ad hanc opinionem,quod ita legitur: Descendens Cæsaream,ascendit & salutauit ecclesiam.Ostendit quò descenderit,non indicat quò ascenderit.Atqui in euangelicis literis,qui petunt Hierosolymas,ascendere dicun-

tur

tur,unde coniectant illum è Cæsarea Palæstina ascendisse Hierosolymã,ubi dixerat agendum festum diem,atque hinc rursus descenderit petens Antiochiam. Hanc opinionem,ut probabilem,nos in hac paraphrasi sumus sequuti:cessuri facile,si quis adduxerit probabiliorem. Legitur & Antiochiæ commoratus aliquandiu. At in Antiochia Syriæ solitus est libenter commorari Paulus. Hinc igitur repetita Asia, peragratis in medio regionibus,in quibus ante docuerat,uenit in Galatiam:hinc rursus in Phrygiam:ubiq; confirmans discipulos. Inde,quum iam Apollos profectus esset Corinthum,ipse profectus est Ephesum:terrestri ne itinere,an nauigatione, parum liquet:nisi quod probabilius est,illum terra feciss iter:eo quòd Lucas adijcit,Peragratis superioribus partibus. Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymam,sed prius peragrata Macedonia & Achaia:per spiritum intelligẽs sibi Romam esse eundum,post aditam Hierosolymam. Itaq; prẽmisit Timotheum & Erastum in Macedoniam,ipse commoratus aliquandiu in Asia minore. Post tumultum per Demetrium excitatum,sequutus est eos quos præmiserat. Peragratis autem superioribus partibus,deuenit in eam partem,quæ proprie dicitur Græcia,in qua est Attica & Achaia. Hic Lucas non nominat Athenas aut Corinthum,sed ex re conijcitur, quòd quemadmodum fecerat,ex Attica uenerit in Achaiam,in qua est Corinthus:ac rursus è Cenchreis parauerit soluere in Syriam:sed quoniam senserat illic paratas insidias nauigaturo,uertit consiliũ, ac remensus iter quà uenerat,repetijt Macedoniam:terrestri(ut apparet)itinere, quoniam nauigaturo parabantur insidiæ. Quum uersaretur itaq; in Macedonia,comitum partem, quos tum multos habebat ex Macedonia,præmisit Troadem,quæ est in Phrygia. Paulus sequutus,diem paschæ egisse uidetur Philippis,quod Lucas ita scribat:Nauigauimus post diem azymorum à Philippis. A Philippis itaq; soluit Troadem,quò præcesserant comites, ut diximus. Hic adulescentem ex ruina mortuum,restituit. A Troade peruenit Asson itinere pedestri,quò iussu Pauli comites nauigio præcesserant. Est autem Assos ciuitas littoralis,non longe infra Troadem,eadem dicta Apollonia. Asso soluentes appulerunt Mitylenen. Ea est ciuitas Lesbi insulæ,obuia ab Asso nauigantibus Chium. A Mitylene legentes littora Asiæ,eò peruenerunt,ut Chium insulam haberent ad dextram. Chius autem opposita est Clazomenæ in littore Asiæ,media inter Lesbum & Samum,quò(nempe Samum) post adnauigarunt. Samus autem opposita est Trogyllio promontorio Asiæ. A Samo soluentes appulerunt Trogyllium,ut est in Græcis codicibus:quanquam Græcus qui scripsit peregrinationem Pauli,non meminit Trogyllij. A Trogyllio itum est Miletum. Ea est ciuitas Cariæ littoralis. A Chio commode poterant appellere Ephesum,sed data opera prætermauigatum est,ne diutius hæreret in Asia. Quum enim Philippis egissent diem paschæ,decreuerant pentecosten agere Hierosolymis. Itaq; postea quàm euocatis Epheso Miletum senioribus,mandasset quæ uolebat,illinc soluentes,recto cursu peruenerunt Coum. Ea est insula inter Samum & Gnidum,ciuitatẽ in promõtorio Asiæ. A Coo uentum est ad Rhodum. Ea est insula opposita Lyciæ. Iam autem nauigantes incipiunt Asiam habere ad septentrionem,quum prius habuerint ad orientem. A Rhodo uenerunt Patara. Ea ciuitas est littoralis Lyciæ prouinciæ. Hic nacti nauim,quæ rectà peteret Phœnicen Syriæ,recto cursu cœperunt eò tendere. nam relicta ad læuam Cypro insula,appulerunt Tyrum. Ea est in littore Phœnices infra Sidonem. A Tyro uentum est Ptolemaidem. Et hæc est littoralis inter Tyrum & montem Carmelum. Hinc appulerunt Cæsaream Palæstinæ,ubi diuersatus est apud Philippum. Hinc iam pedestri itinere peruenit Hierosolymam,unde iussu tribuni Lysiæ,uinctus deductus est Antipatridem,quæ media occurrit inter Hierosolymã & Cæsaream. Hinc per equites ductus est Cæsaream Palæstinæ,unde iussu Festi præsidis,qui Felici successerat,uinctus deductus est Romam,hoc quidem itinere:Primum impositus naui,à Cæsarea peruenit Sidonem,quæ(ut diximus)est supra Tyrum. Hinc appulerunt Cyprum,sic ut illam ad læuam relinquerent dispendioso cursu,sed huc adigebant uenti contrarij. Ita præterlegentes littora Ciliciæ & Pamphyliæ,peruenerãt Myra,quam scribæ uerterant in Lystram. Ea est in Lycia,non procul à littore. Hinc ægre longaq; nauigatione eò progressi sunt,ut Gnidum promõtorium haberent ad dextram. Sed reflante uento cursum flexerunt ad Cretam,quæ illis tum erat ad læuam. Venerunt autem ad portum,cui nomen

Salmon.Opinor autem Lucam uſum uoce,qua tum forte uulgus utebatur.Nam arbitror hanc eſſe,quam Plinius & Strabo uocant Sammonium.Hoc Cretæ promõtorium ſpectat orientem.Hinc ob uentos aduerſos ægre præterlegebant littora Cretæ,ſic ut inſulam habe rent ad dextram,donec uentum eſſet ad locum Cretæ,Laſææ ciuitati uicinum,qui dicitur Boni ſeu Pulchri portus,quod nomen apud ueteres geographos non inuenitur. Apparet eius temporis fuiſſe uocabulũ.Cæterum fuiſſe ad latus auſtrale Cretæ,declarat,quòd hinc conabantur tendere ad Phœnicem,id eſt promontorium Cretæ, ſpectans ad Africum & Chorum.Africus autem flat ab occaſu brumali,Chorus ab occaſu ſolſtitiali.Illic quoniam uidebatur portus commodus,decreuerant hybernare.Interea quum aſpiraſſet auſter uen/ tus ſat cõmodus,qui flat à medio meridie,ſoluentes ab Aſo(ea ciuitas eſt in littore Cretæ) præterlegebant oram Cretæ,ut appellerent Phœnicen modo dictam.Sed ſubito in diuer/ ſum mutato uento,quum pro auſtro flare cœpiſſet Typhonicus,uehemens ac nautis for/ midabilis,idem dictus Euroaquilo,qui ſpirat inter ſeptentrionem & ortum,ui tempeſtatis delati ſunt in inſulam,quæ uocatur Claude,quæ Cretam ſpectat inter occidentẽ & auſtrũ, quam in partẽ maxime poterat impellere euroaquilo,ex aduerſa cœli plaga ſpirans:unde grauius etiam metuebant periculum,ne in ſyrtes impellerentur:tandem deſperatis rebus, impegerunt nauim in inſulam,quæ dicebatur Melite.Ea eſt inter Epirum & Italiam,ſpe/ ctans Siciliam ad ſeptentrionem.Hic uiperam excuſsit abſq; noxa.Illic aliam nauim nacti, nam altera perierat,appulerunt Syracuſas,quæ eſt in Sicilia,non procul à promontorio Pa chyno.Huius littora præterlegentes deuenerunt Rhegium,id eſt oppidũ in extremo agro Brutiorũ,qua parte Italia proxima eſt Siciliæ.A Rhegio recto curſu delati ſunt Puteolos, id eſt promontorium in Campania,non procul à Neapoli.Hinc terreſtri itinere peruentum eſt uſq; ad forum Appij,ad locum qui dicitur Tres tabernæ,atq; hic occurſum eſt Paulo à diſcipulis è Roma.Abeſt autem Appij forum ab urbe iter diei.Hinc demum Romam per/ uentum eſt. Conſtat igitur ex Actis illum peragraſſe totam minorẽ Aſiam,deinde tranſ/ iſſe in Europam,ac totam Græciam peragraſſe,à parte ſeptentrionali,in qua eſt Macedo/ nia,uſq; ad Illyridem.Nam Illyris extrema pars eſt Macedoniæ,ad ſeptentrionem & occi/ dentem.Id ipſe refert in epiſtola ad Romanos capite decimoquinto,ita ut ab Hieruſalem per circuitum uſq; ad Illyricum repleuerim euãgelium. Cæterum nuſquam legimus illum prædicaſſe in Creta,ad quam appulit tempeſtate coactus & uinctus. Nec illic morã egiſſe legitur,quum ipſe cenſeret illic hybernãdum eſſe:& tamen in Creta reliquit Titum,ut ſin/ gulis ciuitatibus ordinaret presbyteros,ac quod illic ſupereſſet corrigendũ,corrigeret:quẽ/ admodum ipſe teſtatur in epiſtola,quibus ex uerbis apparet illum & in Creta prædicaſſe. Nec in Arabia quid à Paulo geſtum ſit,refert Lucas . Atque hactenus de locis peragratis. Nunc de temporum quoq; ratione paucis attingamus. Summa rerum quas Actorum li/ ber cõplectitur,ſub quatuor imperatoribus Romanis geſta eſt.Tiberio,qui ſucceſsit Octa/ uio:Caio Caligula:Claudio Druſo:Claudio Nerone.Quorum Tiberius rerũ potitus eſt annos uigintitres.Caligula,quatuor,exceptis duobus mẽſibus.Claudius,tredecim,ac men ſibus fermè decem. Nero,quatuordecim,ac menſibus propemodũ octo.Quicquid igitur geſtum eſt à morte Chriſti uſq; ad Paulum Romã perductum,continet Tiberij annos ſex, Caligulæ quatuor,Claudij quatuordecim.In huius imperij initio Petrus Romã peruenisſe creditur,& eiuſdem anno quarto orta fames,cuius meminit Lucas.Rurſus eiuſdem anno nono,quemadmodum autor eſt Ioſephus & Euſebius,Roma expulſi ſunt Iudæi,cuius rei meminit Lucas capite decimooctauo:Neronis autem annos quatuor.Interim præſides Iu/ dææ fuerunt, Pontius Pilatus,qui perijt anno Caligulæ tertio.Huic ſucceſsit Felix,apud quem Paulus cauſam dixit:quem Claudius imperij ſui anno undecimo,totius prouinciæ dederat procuratorẽ,Samariæ quoq; & Galilææ,atq; etiam regionis quæ dicitur ultra Ior/ danem.Et hoc nomine ſe felicem prædicat Paulus,quòd cauſam dicturus eſſet apud eum, cui diu uerſato in ea prouincia,notæ eſſent res Iudaicæ.Huic ſucceſſorem dedit Nero Por/ tium Feſtum.Apud quem quum præſente Agrippa cauſam dixiſſet Paulus,quoniam ap/ pellarat Cæſarem,uinctus Romam miſſus eſt,anno Neronis tertio aut ſecundo. Porrò Iu/ dæorum principes hi fuere:Herodes rex,Philippus,& Lyſanias:præfuerunt annis ſex.He/

rodes

rodes rex qui Cæsareæ percussus ab angelo periit, præfuit annos septem. Agrippa huius filius, ex cuius cõsilio Paulus Romam missus est, annos duodecim, quod ad Actorum historiam pertinet. Quanquam pater quoq; cognomento dictus est Agrippa, sed filius simpliciter Agrippa uocatur in Actis. Dominus itaq; Iesus occisus est, reuixit & ascendit in cœlum, misitq; spiritum sanctum anno Tiberij decimooctauo. Ac proximo anno, aut (ut quidam uolunt) eodẽ, mox ut inter diaconos ordinatus est, lapidatus est Stephanus, Paulo assentiente, ac seruante uestes lapidantium testium. Qui paulo post deiicitur & conuertitur apud Damascum, anno Tiberij decimonono. Peragrauit autẽ uarias regiones ubiq; disseminans euãgelium, usq; ad annum Claudij decimumtertium. Nam hoc anno Paulus Hierosolymis coniectus est in uincula per Lysiam tribunum, à quo Cæsaream uinctus est missus, ut apud Felicem audiretur, ubi detẽtus est in uinculis annos duos: atq; à Felice ut erat uinctus, traditus est Portio Festo, à quo Romam missus est: ubi totum biẽnium egit in uinculis, hoc est, usq; ad annum Neronis quintũ. Nec ultra Lucas prosequitur historiam. Cætera scriptores non indiligentes ex uarijs coniecturis uidentur addidisse, uidelicet Paulum primum apud Neronem dicta causa fuisse absolutum, ac libere ubi uellet euangelium prædicasse annos decem. Tandẽ ubi Neronis sæuitia iam processisset in rabiem reuocatus est ad eius tribunal, & capite truncatus. Huius rei coniecturã sumunt ex epistola Pauli ad Timotheum secunda. In qua meminit primæ defensionis suæ, in qua desertus sit ab omnibus, & tamen dei præsidio liberatus. Atq; hinc rediisse ad prædicationem colligunt ex eo, quod mox subijcit: Dominus autem mihi adstitit & cõfortauit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes. Porrò eum in secunda defensione fuisse periclitatum, arguit quod inibi scribit: Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat, & cætera. Itaque martyrio coronatum credunt anno Neronis decimotertio, anno à Christi morte trigesimosexto, aut iuxta Chronicorum elenchon trigesimooctauo. Porrò quòd Lucas reliquerit Paulum in prima defensione, hinc colligunt, quòd hic finierit eorum quæ uiderat narrationem. Rursus quod adfuerit in secunda defensione, testatur Paulus in eadem epistola, dicens: Lucas est mecum solus. Ex his colligere licet, Paulum in euãgelico negocio uersatum fuisse annos uiginti unum, præter duos illos, quos Cæsareæ tenebatur in uinculis: rursum alios duos, quos Romæ peregit in uinculis habitans in conducto, quibus ut historiæ memorant, accesserunt decem. Ita comperies à baptismo Pauli usq; ad mortem eiusdem annos trigintaquinque, aut, ut quidam supputant triginta septem. Hæc quoniam uidebantur nonnihil lucis allatura lectioni, libuit in frontispicio huius operis præfigere. Quanquam non ignoro uix annorum rationem ad unguem tradi posse, quum in his non solum diuersi scriptores inter se dissentiant, uerum etiam ijdem à seipsis discrepent: ut Beda in commentarijs capite decimooctauo scribit ex autoritate Iosephi, Iudæos Roma expulsos anno Claudij nono. In annotatione temporum, quam præposuit operi, dicit id factum anno octauo. Sic & apud Eusebium nonnunquam alium annum reperies in historia, alium in chronicis, ubi in ambiguo relinquitur, utrum Tiberius imperauerit annos uiginti unum, an uiginti tres.

Bene uale lector, & ad Acta perlegenda bonis auibus accingere.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΟΣΤΟΛΩΝ ❧ ACTA APOSTOLORVM

ΟΝ ΜΕΝ πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι. ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον. ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἱερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἁλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες

τοῦ

VPERIORE quidē uolumine diximus Theophile, de omnibus quæ cœpit Iesus tum facere tum docere, ad eū usq; diem quo posteaq; impartitus in hoc ipsum spiritum sanctum, mandata dedisset quos delegerat, apostolis, sursū assumptus est: quibus etiam seipsum exhibuerat uiuētem, postea quàm supplicio fuisset affectus, idq; compluribus argumētis dum per dies quadraginta cōspicitur ab illis, ac loquitur eis de regno dei: & congregās illos in idem loci, præcepit eis ne discederent Hierosolymis, sed ut expectarēt promissum patris: de quo (inquit) audistis ex me: quoniam Ioannes baptizauit quidē aqua, uos autem baptizabimini spiritu sancto post dies hosce non multos. Illi igitur ubi cōuenissent, percontabantur illū, dicentes: Domine, num in tempore hoc restituis regnū Israeli? Dixit autem ad illos: Non est uestrum nosse tempora & articulos tēporū, quos pater in sua ipsius constituit potestate: sed accipietis uirtutem, postea q̄ spiritus sanctus aduenerit super uos, & eritis mihi testes non solū Hierosolymis, uerum etiam in uniuersa Iudæa, Samariaq; denicq; usque ad extrema terræ. Atq; hæc loquutus, uidētibus ijsdem, in altum sublatus est: & nubes subduxit illū ab oculis eorū. Quumq; essent defixis in cœlum oculis, eūte illo, ecce uiri duo astiterūt illis amicti uestibus albis, qui & dixerūt: Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlū? hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlū, sic ueniet quemadmodū uidistis eum euntem in cœlum. Tunc reuersi sunt Hierosolymā à monte qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati: & quum introissent, ascenderunt in cœnaculū ubi manebant & Petrus & Iacobus, & Ioānes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simō Zelotes, & Iudas Iacobi frater. Hi omnes perseuerabant

τοῦ ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν. ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος δαβὶδ, περὶ ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν ἀκελδαμά, τουτέστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ. καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβοι ἕτερος. δεῖ οὖν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς ὁ κύριος ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ᾽ ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, ἰωσὴφ τὸν καλούμενον βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη ἰοῦστος, καὶ ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον. σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ᾽ ἧς παρέβη ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων. καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσαντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; πάρθοι καὶ μῆδοι καὶ ἐλαμῖται

uerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumq; fratribus illius. Et in diebus his exurgēs Petrus in medio discipulorū, dixit (eratq; turba nominū simul ferè cētū uigin ti) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quā prædixit spiritus sanctus per os Dauid, de Iuda, qui fuit dux ijs qui cōprehē derunt Iesum: quia cooptatus erat in nume rum nostrū & sortitus erat partē ministerij huius. Et is quidē parauit agrū ex mercede iniqtatis, suspēsusq; crepuit medius, & effu sa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit om nibus habitātib⁹ Hierosolymæ, ita ut appel laret ager ille lingua illis uernacula Acelda ma: hoc est, ager sanguinis. Scriptū est em in libro Psalmorū: Fiat cōmoratio eius de serta, & nō sit qui inhabitet in ea: & episco patū eius accipiat alter. Oportet igit ut ex his uiris qui nobiscū uersati sunt toto tēpo re, quo dns Iesus perpetuā uitæ consuetudi nem egit nobiscū, exorsus à baptismo Ioan nis ad eū usq; diē quo receptus est à nobis: unus quispiā cōstituatur, qui sit unà nobis cum testis resurrectionis eius. Et statuerunt duos, Ioseph q uocat Barsabas, qui cogno minatus est Iustus, & Mathiā. Et facta pre catiōe, dixerūt: Tu dñe, qui corda nosti om nium, ostēde utrū elegeris ex his duob⁹, ut accipiat sortē ministerij huius & apostola tus, unde prævaricatus excidit Iudas, ut abi ret in locū suum. Et dederūt sortes eorū, & cecidit sors sup Mathiā, & cooptatus est ad numerū undecim apostolorū. Et quū cō 11
pleret dies pētecostes, erāt omnes unanimi ter in eodē loco. Et factus est repēte de cœ lo sonitus, tāq; impetu ueniētis flatus uehe mētis, & repleuit totā domū ubi erāt seden tes. Et uisæ sunt illis dissectæ linguæ uelut igneæ, sederūtq; super singulos eorū, ac re pleti sunt omnes spiritu sancto, cœperūtq; loqui alijs linguis, prout spiritus ille dabat eloqui illis. Erant aūt Hierosolymis habitā tes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione ea rum quæ sub cœlo sunt. Is rumor quū increbruisset, conuenit multitudo, & confusa est quod audiret unusquisq; lingua sua illos lo quentes. Stupebant autem omnes, ac mira bantur, dicentes inter sese: Nonne ecce om nes isti qui loquuntur, Galilæi sunt: Et quo modo nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Ela mitæ

μῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν μεσοποταμίαν,
ἰουδαίαν τε καὶ καππαδοκίαν, πόντον καὶ τὴν
ἀσίαν, φρυγίαν τε καὶ παμφυλίαν, αἴγυπτον &
τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπι-
δημοῦντες ῥωμαῖοι ἰουδαῖοί τε & προσήλυτοι,
κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν
ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ.
διίσαντο δὲ πάντες, καὶ διαπορούμενοι, ἄλλος πρὸς
ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ
χλευάζοντες, ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμέ-
νοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε
τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄν-
δρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ
ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε
τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνε-
τε, οὗτοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέ-
ρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ προφήτου
ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει
ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶ-
σαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν,
καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν
ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύ-
πνια ἐνυπνιασθήσονται. καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους
μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
ναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφη-
τεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω,
καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, καὶ
ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς
σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν
ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. & ἔσται,
πᾶς ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσε-
ται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τού-
τους, ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀπο-
δεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι &ση-
μείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν,
καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βου-
λῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λαβόντες διὰ χει-
ρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς
ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι
οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαβὶδ
γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώ-
πιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ
σαλευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠ-
γαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κα
τασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις
τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰ-
δεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πλη-
ρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. ἄν-
δρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑ
μᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβὶδ, ὅτι & ἐτελεύτησε,
καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέ
ρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, & εἰδὼς, ὅτι ὅρ

κῳ

mitæ,& habitatores Mesopotamiæ,Iudæ/
æq; & Cappadociæ, Ponti & Asiæ, Phry/
giæ & Pamphyliæ,Aegypti & partium Li
byæ eius quæ est finitima Cyrenæ,& adue
nę Romani,Iudæiq; & Proselyti,Cretes &
Arabes,audimus eos loquentes nostris lin/
guis magnifica dei.Stupebant autem om/
nes ac mirabantur,inter se dicentes:Quid/
nam uult hoc esse? Alij aũt irridentes dice/
bant:Musto expleti sunt isti.Stans aũt Pe/
trus cum undecim,extulit uocẽ suam,ac lo
quutus est eis: Viri Iudæi,& qui habitatis
Hierosolymis uniuersi, hoc uobis notũ sit,
& auribus percipite uerba mea. Non enim
sicut uos existimatis,hi ebrij sunt,quum sit
hora diei tertia.Sed hoc est quod dictũ est
per prophetã Ioel:Et erit in nouissimis die/
bus,dicit deus,effundam de spiritu meo su/
per omnem carnem.Et prophetabũt filij ue
stri & filiæ uestræ,& iuuenes uestri uisiões
uidebunt,& seniores uestri somnia somnia
bunt.Et quidẽ super seruos meos & super
ancillas meas in diebus illis effundã de spiri
tu meo,& prophetabunt, & dabo prodigia
in cœlo supne,& signa in terra inferne,san
guinem & ignem & uaporẽ fumi.Sol con/
uertetur in tenebras,& luna in sanguinem,
anteq̃ ueniat dies ille domini magnus atq;
illustris.Et futurũ est,ut omnis quicũq; in/
uocauerit nomen domini seruetur. Viri Is/
raelitæ,audite uerba hæc: Iesũ Nazarenũ,
uirum exhibitũ à deo erga uos uirtutib⁹ &
prodigijs & signis,quæ fecit per illum deus
in medio uestri,sicut & ipsi scitis,hunc defi
nito consilio & præscientia dei traditũ,quũ
accepissetis per manus iniquorũ, crucifixũ
interemistis:quẽ deus suscitauit solutis do/
loribus mortis,quatinus impossibile erat te
neri illũ ab ea.Dauid enim dicit de eo:Pro/
uidebam dominũ coram me semper, quo/
niam à dextris est mihi,ne cõmouear. Pro/
pter hoc lætatũ est cor meum, & exultauit
lingua mea:insuper & caro mea requiescet
in spe.Quoniã nõ derelinques animã meã
in inferno,nec sines ut sanctus tuus uideat
corruptionẽ. Notas mihi feciſti uias uitæ,
replebis me iucũditate cum facie tua. Viri
fratres,quãdoquidẽ licet libere dicere apud
uos de patriarcha Dauid, q; & defunctus
est & sepultus est,& sepulchrum eius est
apud nos usq; in hodiernum diem.Prophe
ta igitur quum esset,& sciret q; iureiuran/

do

καὶ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστόν, προεῖδὼς ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρός, ἐξέχεεν τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. τί ποιήσωμεν ἄνδρες ἀδελφοί; πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς. μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγένετο δὲ παντὶ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν, ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεῖν

do iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quantū ad carnem, Christus exoriretur ac sederet super sedem eius, præscius loquutus est de resurrectione Christi, q̄ nō derelicta sit in inferno anima eius, neque caro eius uiderit corruptionē. Hunc Iesum suscitauit deus, cuiꝰ omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc quod nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascēdit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dn̄s domino meo, sede à dextris mihi, donec ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorū. Certo sciat ergo tota domus Israel, q̄ dominū & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His aūt auditis compūcti sunt corde, & dixerūt ad Petrū ac reliquos apostolos: Quid faciemꝰ uiri fratres? Petrus ait ad illos: Delictorum pœnitētiā agite, & baptizetur unusquisq; uestrū in nomine Iesu Christi in remissionē peccatorū, & accipietis donū spiritus sācti. Vobis em̄ facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunq; aduocauerit dn̄s deus noster. Alijsq; uerbis plurimis testificatus est, & exhortatus est eos, dicēs: Seruemini à generatione ista prua. Qui ergo libēter acceperūt sermonem eius, baptizati sunt: & accesserūt in die illo animę circiter ter mille. Erāt aūt pseuerātes in doctrina apostolorū, & cōmunicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus est aūt omni animæ timor, multaq; prodigia & signa per apostolos ædebant. Oēs aūt qui credebāt erant coniūcti, & habebāt omnia cōmunia. Possessionesq; & substantias uendebāt, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurāntes unanimiter in templo, & frangētes per singulas domos panem, inuicē sumebāt cibum, cū exultatione & simplicitate cordis laudātes deum, & habentes gratiā apud totum populū. Dominus aūt addebat qui salui fierent quotidie cōgregationi. Simul III
aūt Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam precationis nonam. Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum. Is quum uidisset Petrum ac Ioannem ingressuros in templum, rogabat ut

ἐλεημοσυνὴν λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς
αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε, βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ
ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λα-
βεῖν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ
ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ
ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἔγειραι, καὶ
περιπάτει. καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χει-
ρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ
βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ
περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν
περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν.
καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ
αἰνοῦντα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗ
τος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ
τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμ-
βους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.
κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν πέτρον
καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς
ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολομῶντος, ἔκθαμβοι.
ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν.
ἄνδρες ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ
ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ
πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ
καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν
ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρε-
δώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πι
λάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ
τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσα-
σθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρ-
χηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγει-
ρεν ἐκ νεκρῶν οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν, καὶ
ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν
θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ
τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑ-
μῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατὰ ἄγνοι-
αν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάν-
των τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν,
ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπι-
στρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρ-
τίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ
προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προ-
κεκηρυγμένον ὑμῖν ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρα-
νὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως
πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάν-
των ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος. μω-
σῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προ-
φήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν
ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμὲ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κα-
τὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται
δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ
προφή

eleemosynã acciperet. Defixis autẽ in eum oculis Petrus cum Ioanne dixit: Aspice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturũ ab eis. Petrus aũt dixit: Argentum & aurũ non est mihi: quod aũt habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni, surge & ambula. Et apprehẽsa manu eius dextra, erexit eũ. Protinus aũt consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliẽs stetit & ambulabat, intrauitq; cũ illis in templum inambulãs & saliens ac laudans deũ. Et uidit eũ totus populus ambulantẽ ac laudantẽ deũ. Agnouerũtq; illũ, q ipse esset is q ad eleemosynã sederat ad speciosã portã tẽpli. Et impleti sunt admiratione & stupore super eo quod cõtigerat illi. Quum teneret aũt qui sanatus fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cucurrit totus populus ad eos in porticu quæ appellat Solomonis, stupefactus. Quo uiso Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini sup hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra uirtute aut pietate effecerimus ut hic ambularet: Deus Abraham & Isaac & Iacob, deus patrũ nostrorũ glorificauit filium suum Iesum, quẽ uos tradidistis ac negastis in cõspectu Pilati, quum ille iudicasset esse absoluendum. Vos aũt sanctũ & iustũ negastis, & postulastis ut uirũ homicidã donaret uobis: autorẽ uero uitæ interfecistis, quẽ deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sum⁹: & per fiduciã nominis eius, hunc quẽ uidetis ac nostis, cõsolidauit nomen ipsius: & fides que per eum est, dedit ei integritatẽ istã in conspectu omniũ uestrũ. Et nunc fratres scio, q per ignorãtiam fecistis, sicut & principes uestri. Deus autem quæ prænũciauerat per os omnium prophetarum suorum, Christum passurum, impleuit sic. Pœniteat uos igitur erroris & cõuertimini ut deleantur peccata uestra, ut quum uenerint tẽpora refrigerationis à cõspectu domini, & miserit eum qui ante prædicatus est uobis Iesum Christũ, quem oportet quidẽ cœlum accipere usq; in tempora restitutionis omniũ, quæ loquut⁹ est deus per os omniũ sanctorum suorũ à sæculo prophetarũ. Moses quidẽ ad patres dixit: Prophetã suscitabit uobis dominus deus uester de fratribus uestris, mei similem. Audietis eũ iuxta omnia quæcũq; loquutus fuerit uobis. Futurũ est autem ut omnis anima quæ non audierit

prophe

προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ σαμουὴλ, καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε οἱ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν λέγων πρὸς ἀβραάμ. καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἄνναν τὸν ἀρχιερέα καὶ καϊάφαν καὶ ἰωάννην καὶ ἀλέξανδρον καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παῤῥησίαν καὶ ἰωάννου, καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποί ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ ἰησοῦ ἦσαν. τὸν δὲ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς

prophetam illum, exterminetur è populo. Quin & omnes prophetæ à Samuele ac deinceps quotquot loquuti sunt, etiã annũcia uerunt dies istos. Vos estis filij prophetarũ ac testamẽti, quod testatus est deus erga patres nostros, dicẽs ab Abrahã: Et in semine tuo benedictionẽ consequẽtur omnes familiæ terræ. Vobis primũ deus, quũ suscitasset filium suum Iesum, misit eum benedicẽtem uobis, ita ut unusquisq; uestrũ conuerteret se ab iniquitatib⁹ suis. Loquẽtibus IIII
aũt illis ad populũ, superuenerũt illis sacerdotes ac magistratus tẽpli & Sadducæi, moleste ferentes q̃ docerẽt populũ, & annũciarent in nomine Iesu resurrectionẽ ex mortuis: & iniecerũt eis manus, posuerũtq; eos in custodiã in posterũ diem, nam erat iam uespera. Multi uero eorũ qui audierant sermonem, crediderunt: & factus est numerus uirorũ circiter quinq; milia. Factum est aũt postero die ut congregarentur príncipes eorum & seniores & scribæ Hierosolymis, & Annas prínceps sacerdotũ & Caiaphas & Ioãnes & Alexander & quotquot erant de genere pontificio. Et quũ statuissent eos in medio, interrogabãt: Qua uirtute, aut quo nomine fecistis hoc uos? Tũc Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Príncipes populi & seniores Israel, si nos hodie examinamur de eo quod benefecerimus homini infirmo, qua ratione iste saluus factus sit: notum sit omnib⁹ uobis & toti plebi Israel, q̃ per nomen Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quẽ deus suscitauit à mortuis, per hunc iste astat coram uobis sanus. Hic est lapis ille qui reiectus est à uobis ædificãtibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquã salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes aũt Petri in dicendo libertatẽ ac Ioannis, compertoq; q̃ homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur & agnoscebant eos, q̃ cum Iesu fuissent: hominem autẽ uidentes stantem cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterant contradicere: iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicẽtes: Quid faciemus hominibus istis? nam conspicuũ signum æditũ esse per eos, omnibus habitãtibus Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populũ, minaciter interminemur

eis

αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσαν αὐτοὺς μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ, πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον. δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, ἡρώδης τε καὶ πόντιος πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου ἰησοῦ. καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. διεδίδετο δὲ ἑκάστῳ καθ' ὅτι ἄν τις χρείαν εἶχεν. ἰωσὴς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς βαρναβᾶς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ὅ ἐστιν υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πρὸς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. ἀνὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώ-

eis,ne posthac loquãtur in nomine hoc ulli hominum. Et accersitis illis,præceperũt ne omnino loquerẽtur,neq; docerent in nomine Iesu. At Petrus & Ioannes respõdentes, dixerunt ad eos: An iustum sit in cõspectu dei,uos potius audire q̃ deũ,iudicate. Non enim possumus quæ uidim⁹ & audiuimus, non loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos: nihil inuenientes qua ratione punirent eos,propter populũ,quia omnes glorificabant deũ super eo quod acciderat. Annorũ em̃ erat amplius quadraginta homo,in quo ẽditũ fuerat signũ istud sanationis. Dimissi aũt uenerũt ad suos,& annũciauerunt quæ cũq; sibi principes sacerdotũ & seniores dixerant. Qui quũ audissent,unanimiter attollebant uocẽ ad deum,dixerũtq;: Dñe,tu es deus qui feciſti cœlum ac terrã, mare & omnia quæ in eis sũt,qui per os Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ,& principes conuenerunt in unũ aduersus dñm & aduersus Christum eius. Conuenerũt enim uere aduersus sanctũ filium tuũ Iesum quem unxeras,Herodes simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus & populis Israel,ad faciendum quæcũq; manus tua & consiliũ tuum prius decreuerat ut fierent. Et nunc dñe aspice in minas eorum: & da seruis tuis,ut cum omni fiducia loquant sermonẽ tuum,manum tuam porrigẽdo in hoc,ut sanatio & signa & prodigia ædãtur per nomẽ sancti filij tui Iesu. Et quum orassent illi,mot⁹ est locus in quo erãt cõgregati,& repleti sunt oẽs spiritu sancto,& loquebant sermonẽ dei cũ fiducia. Multitudinis aũt credẽtiũ erat cor unũ & anima una,nec quisquã aliqd eorũ quę possidebat,suũ esse dicebat,sed erãt illis omnia cõmunia. Et uirtute magna reddebant apostoli testimoniũ resurrectiõis dñi Iesu,& gratia magna erat sup̃ omnes illos: neq; em̃ quisquã egẽs erat inter illos. Quotquot em̃ possessores agrorum aut ædiũ erãt,uẽdẽtes afferebãt precia eorũ quæ uendita fuerãt,& ponebãt ad pedes apostolorũ. Distribuebat aũtẽ singulis prout cuiq; opus erat. Ioses uero qui cognominatus est Barnabas ab apostolis,qd̃ est,fili⁹ cõsolatiõis, Leuites,Cypri⁹ genere,quũ haberet agrũ,uẽdidit eum: & attulit preciũ & posuit ad pedes apostolorũ. Vir aũt q̃dã nomine Ananias cũ Sapphira uxore sua uendi-

V.

ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναί, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ σολομῶντος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε καὶ κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περιξ πόλεων εἰς ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ ἐστιν αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών τε αὐτοὺς ἔφη. πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. οἱ δὲ

uendíderat poſſeſsionem,& ſepoſuerat de precio,conſcia etiam uxore ſua,& allatam partem aliquam ad pedes apoſtolorum po ſuit.Dixit aũt Petrus:Anania,cur impleuit ſatanas cor tuum,ut mentireris ſpiritui ſan cto,& fraudares de precio agri? Nõne pror ſus tibi manebat & uenundatus in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo rem iſtam? Non es mẽtitus hominibus,ſed deo. Audiens aũt Ananías hæc uerba,collapſus expirauit.Et ortus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierũt hæc.Surgentes autem iuuenes amouerunt eum,elatumq; ſepelie runt.Interceſsit autẽ fermè horarum trium interuallũ,uxor quoq; ipſius,neſciẽs quod factum fuerat,introiuit.Reſpõdit aũt ei Pe trus:Dic mihi,num tanti agrũ uendidiſtis? At illa dixit:Etiam,tanti.Petrus autẽ ait ad eam:Cur conſpiraſtis inter uos,ut tẽtaretis ſpiritũ domini? Ecce pedes eorum qui ſepe lierunt uirũ tuum,ad oſtium adſunt,& effe rent te.Confeſtim autem cõcidit ad pedes eius,& expirauit.Ingreſsi autẽ iuuenes,re pererunt illam mortuã,& extulerunt ac ſe pelierũt iuxta uirũ ſuum.Et ortus eſt timor magnus ſuper uniuerſam cõgregationẽ,& ſuper omnes qui audiebãt hæc. Per manus aũt apoſtolorũ ædebãtur ſigna ac prodigia multa in populo.Et erãt unanimiter omnes in porticu Solomonis.Cæterorũ aũt nemo audebat ſe cõiũgere illis,ſed magnificabat eos populus.Magis aũt accreſcebat creden tium dño multitudo uirorũ ſimul ac mulie rum,ita ut in plateas exportarent infirmos, & ponerẽt in lectulis ac grabatis,ut uenien tis Petri uel umbra obũbraret aliquẽ illorũ. Conueniebat aũt & multitudo uicinarũ ci uitatũ Hieroſolymã,afferens ægros ac ue xatos à ſpiritibus immũdis,qui ſanabantur omnes.Exurgẽs aũt princeps ſacerdotũ & omnes qui cũ illo erãt,quę eſt factio Saddu cæorũ,repleti ſũt æmulatione,& iniecerũt manũ in apoſtolos,& poſuerũt eos in cuſto dia publica.Sed angelus dñi per noctẽ ape ruit ianuas carceris,eductisq; illis dixit:Ite, & ſtãtes loquamini in tẽplo populo omnia uerba uitæ huius.Illi uero quum hæc audiſ ſent,intrauerũt diluculo in templũ,ac doce bant.Adueniens aũt princeps ſacerdotũ & qui cum eo erãt,conuocauerũt conciliũ & uniuerſum ſeniorũ ordinem filiorũ Iſrael, miſeruntq; ad carcerem qui adducerẽt eos.

Quum

οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι. εἶπε τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστῆτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς. ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους

δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν χριστὸν ἰησοῦν.

ACTA

Quum autē uenissent ministri, nec repe-rissent illos in carcere, reuersi nunciauerūt, dicentes: Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes foris stantes ante ianuas. Quum aperuissemus aūt, neminem intus reperimus. Vt aūt audierunt hos sermones & sacerdos & magistratus templi principesq; sacerdotū, ambigebāt de illis quid nam hoc futurum esset. Adueniens aūt quidam nunciauit eis: Ecce uiri quos posueratis in carcere, sunt in templo stantes ac docentes populū. Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit illos sine ui. Timebāt enim populum, ne lapidarentur. Et quū adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum, dicens: Nonne etiam atq; etiam præcepimus uobis, ne doceretis in nomine isto? Et ecce repleſtis Hierosolymam doctrina uestra, & uultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respōdens aūt Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis q̄ hominibus. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem uos interemistis suspendentes in ligno. Hunc principem & seruatorem deus exaltauit dextera sua, ad dādam pœnitentiā Israeli, remissionemq; peccatorū: ac nos sumus ei testes horum quæ dicimus: insuper autē & spiritus sanctus, quem dedit deus obediētibus ipsi. Hæc aūt quum audissent, dissecabantur, & consultabant ut interficerent illos. Surgens aūt quidam in concilio pharisæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populū, iussit ut paulisper secederent foras apostoli. Dixitq; ad illos: Viri Israelitæ, attendite uobis super hominibus istis qd acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens se esse aliquē, cui adhæsit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occisus est, & omnes qui credebāt ei dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum multum post se, & ipse perijt, & omnes quotquot parebant ei dispersi sunt. Et nūc dico uobis, Abstinete ab hominib⁹ istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consiliū aut opus hoc, dissoluetur: sin ex deo est, non potestis dissoluere, ne quando & deo repugnare reperiamini. In huius aūt sententiam pedibus itum est à cæteris: & quū aduocassent apostolos

στόλους παραγγείλαν, μὴ λαλεῖν ὅλως ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι ἰησοῦν τὸν χριστόν.

ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. σκέψασθε δὲ οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ φίλιππον καὶ πρόχορον καὶ νικάνορα καὶ τίμωνα καὶ παρμενᾶν καὶ νικόλαον προσήλυτον ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης λιβερτίνων καὶ κυρηναίων καὶ ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ κιλικίας καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τῷ στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν μωσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβραὰμ, ὄντι ἐν τῇ

stolos,cæsis præceperunt,ne loquerẽtur in nomine Iesu,& dimiserũt eos.Et illi qdem ibant gaudentes à conspectu concilij,ꝙ digni habiti essent,ut pro nomine eius contumelia afficerentur.Et quotidie in templo & in singulis domibus non cessabãt docere & annũciare Iesum Christũ. In diebus aũt VI illis crescente numero discipulorum,ortum est murmur Græcorũ aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ ipsorum.Cæterum duodecim illi,quum iussissent adesse multitudinẽ discipulorum,dixerunt:Non est placitum,ut nos derelicto sermone dei,ministrem⁹ mensis.Circũspicite ergo fratres,uiros ex uobis spectatæ probitatis septem, plenos spiritu sancto & sapientia,qbus delegabimus hoc negocij.Nos uero deprecationi & administrando sermoni incũbemus.Et placuit hic sermo coram tota multitudine.Et elegerũt Stephanũ uirum plenum fide ac spiritu sancto & Philippum & Prochorũ & Nicanorem & Timonem & Parmenã & Nicolaũ proselytum Antiochenũ.Hos statuerũt in conspectu apostolorum:& quum orassent, imposuerũt eis manus.Et sermo dei crescebat,ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis ualde,multaq; turba sacerdotũ obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus fide ac fortitudine ædebat prodigia & signa magna in populo.Exorti sunt autẽ quidam è synagoga,quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensiũ & Alexãdrinorum & Cilicum & Asianorum, disputãtes cum Stephano,nec poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur.Tunc suborna-
runt uiros qui dicerẽt:Audiuimus eum dicentẽ uerba cõtumeliosa in Mosen ac deũ. Cõmoueruntq; plebem & seniores & scribas,atq; inuadentes corripuerunt eũ,& adduxerunt in concilium,statueruntq; falsos testes qui dicerent:Homo iste non cessat loqui uerba contumeliosa aduersus locũ sanctum hũc & legem.Audiuimus enim eum dicẽtem:Iesus Nazarenus iste demolietur locum hunc,& mutabit instituta,quę tradidit nobis Moses.Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio,uiderũt faciẽ eius tanquam faciem angeli. Dixit aũt prín- VII ceps sacerdotũ:Num hæc ita se habent? At ille ait:Viri fratres & patres,audite:Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ,quũ

ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτήν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. καὶ τὸ ἔθνο ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτω ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπὶ αἴγυπτον, καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χανααν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ᾧ ὠνήσατο ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμμὸρ τοῦ συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ἤδει τὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ. καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ ἐν

esset in Mesopotamia, prius q̃ moraret in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terrã quam cunq; monstrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorũ, & habitauit in Charrã. Et inde post q̃ mortuus est pater eius, transtulit illũ in terrã hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatẽ in ea, ne uestigium quidẽ pedis, & repromisit illi eam se daturũ possidendã, & semini eius post ipsum, quũ non haberet filium. Loquutus est aũt deus sic, q̃ futurum esset semen eius inquilinũ in terra aliena, q̃q; seruituti illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringentis. Et gentem cuicũq; seruierint iudicabo ego, dixit deus. Et post hæc exibunt & seruiẽt mihi in loco hoc. Et dedit illi testamẽtũ circũcisionis, atq; hic genuit Isaac, & circũcidit eum in die octauo: & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph. uẽdidẽrũt in Aegyptũ. Et erat deus cum eo, & eripuit eum ex omnibus afflictiõibus eius, & dedit ei gratiã & sapientiã coram Pharaone rege Aegyptiorũ. Et cõstituit eum præfectũ super Aegyptũ & super totã domum suam. Venit aũt fames in uniuersam terrã Aegypti & Chanaã, & afflictio magna, nec inueniebãt cibos patres nostri. Quũ audisset aũt Iacob esse frumenta in Aegypto, misit patres nostros primũ: & quum iterũ mississet eos, agnitus est Ioseph à fratrib⁹ suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso aũt nuntio Ioseph accersiuit Iacob patrem suũ, omnẽq; cognationẽ suam in animabus septuaginta q̃nq;. Et descẽdit Iacob in Aegyptũ, defunctusq; est ipse & patres nostri. Et trãslati sunt in Sychẽ, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abrahã precio argẽti à filijs Emor filij Sychem. Quum aũt appropinquaret tẽpus promissionis, de qua iurauerat deus Abrahæ, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, donec exort⁹ est alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circũueniẽs genus nostrũ, afflixit patres nostros, ut exponerẽt infantes suos, ne fœtus essent uitales. Eodem tẽpore natus est Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris. Expositũ aũt illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eũ sibi uice filij. Et eruditus est Moses omni sapientia Aegyptiorum, & erat potens in factis &

in

φῶ λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν. οἱ δὲ οὐ συῆκαν. τῇ τε ὑστεραίᾳ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτόν, εἰπών. τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ὑμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ Μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. τοῦτον τὸν Μωσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ Μωσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔρ-

γοις

in dictis. Vt uero expletū eſt ei quadraginta annorū tempus ſubijt in cor eius, ut inuiſeret fratres ſuos filios Iſrael. Et quū uidiſſet quendam iniuria affici, defendit eum, & ultus eſt uicē eius qui affligebatur, percuſſo Aegyptio. Exiſtimabat autē intelligere fratres ſuos, ꝙ deus per manū ipſius daret ſalutem illis. At illi non intellexerunt. Et ſequenti die conſpectus eſt illis litigātibus, & redegit eos in concordiam, dicens: Viri, fratres eſtis, cur uos inuicē lædítis? Cæterum is qui iniuriā faciebat proximo repulit eū, dicens: Quis te conſtituit principem ac iudicem ſuper nos? Nunquid interfícere me tu uis, quemadmodū interfeciſti heri Aegyptium? Fugit aūt Moſes ad dictum hoc, & factus eſt aduena in terra Madian, ubi generauit filios duos. Et expletis annis quadragínta, apparuit illi in deſerto mōtis Sina angelus domini in flammeo incendio rubi. Moſes autē ut conſpexit, admiratus eſt uiſum. Porrò quum accederet ut attēderet, facta eſt ad eū uox domini: Ego ſum deus patrum tuorum, deus Abraham, deus Iſaac, & deus Iacob. Tremefactus autē Moſes, non audebat attendere. Dixit aūt illi dominus: Solue calciamētum pedum tuorum: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Vidi, uidi, inquam, afflictionem populi mei qui eſt in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & deſcendi ut eruā eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Moſen quem negauerunt, dicentes, Quis te cōſtituit principē & iudicem? hunc, inquam, deus principem & redemptorē miſerat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & ſigna in Aegypto, & in rubro mari, & in deſerto annis quadragínta. Hic eſt Moſes, qui dixit filijs Iſrael: Prophetam ſuſcitabit uobis dominus deus ueſter è fratribus ueſtris ſimilem mei, illum audietis. Hic eſt qui fuit in congregatione in ſolitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus noſtris, qui accepit ſermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres noſtri, ſed repulerunt & auerſi ſunt corde ſuo in Aegyptū, dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Moſi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, neſcimus qd acciderit. Et uitulū fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiū ſimulachro, & lætabantur ſuper operibus

γεις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο, ὁ λαλῶν τῷ μωσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξωσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ ἰακώβ. σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγοντα. κύριε ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ. κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη. σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς ἰουδαίας καὶ σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφανον

ribus manuum ſuarum. Cõuertit ſe autem deus, & tradidit eos ut colerent militiã cœli, ſicut ſcriptum eſt in libro prophetarum: Nũ uictimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael? Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus dei ueſtri Rempham, figuras quas fecíſtis ad adorandũ eas. Et transferam uos ultra Babylonẽ. Tabernaculũ teſtimonij fuit patribus noſtris in deſerto, ſicut ordinauerat illis, loquẽs ad Moſen ut faceret illud ſecundum formã, quam uiderat. Quod & induxerunt, qui ſucceſſerunt, patres noſtri cũ Ieſu in poſſeſſionem gẽtium, quas expulit deus à facie patrũ noſtrorũ uſq; ad dies Dauid, qui inuenit gratiã coram deo, & petijt ut inueniret tabernaculum deo Iacob. Solomon aũt ædificauit illi domum. Sed excelſiſsimus ille non in manufactis templis habitat, ſicut propheta dicit: Cœlũ mihi ſedes eſt, terra aũt ſcabellũ pedũ meorũ. Quam domũ ædificabitis mihi dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ eſt? Nõne manus mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & incircũciſi corde & auribus, uos ſemp ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ueſtri, ita & uos. Quem prophetarũ nõ ſunt perſequuti patres ueſtri? Et occiderũt eos qui prænunciabant de aduẽtu iuſti illius, cuius uos nũc proditores & occiſores fuiſtis: qui accepiſtis legẽ per diſpoſitiones angelorũ, nec ſeruaſtis. Audientes aũt hæc diſſecabãtur cordibus ſuis, & ſtridebãt dẽtibus ſuis in eum. Quum aũt eſſet plenus ſpiritu ſancto, intẽtis in cœlũ oculis, uidit gloriã dei, & Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis ſtantẽ à dextris dei. Exclamãtes aũt uoce magna, continuerunt aures ſuas, & impetũ fecerũt unanimiter in eum. Et eiectũ eum è ciuitate lapidabãt, ac teſtes depoſuerũt ueſtimẽta ad pedes adoleſcẽtis, qui uocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanũ inuocantẽ, ac dicentem: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritũ meũ. Poſitis aũt genib⁹, clamauit uoce magna: Domine, ne ſtatuas illis peccatũ hoc. Et quum hoc dixiſſet obdormiuit. Saulus aũt conſenſerat in necem eius. Facta eſt aũt in illo die perſequutio magna aduerſus eccleſiã, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apoſtolos. Curauerunt aũt unà Stephanum VIII

νον ἄνδρων εὐλαβῶν, καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες, προσήυξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. οὐδέπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. ἰδὼν δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺ σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον

num uiri religiosi, feceruntq; planctum magnum super eum. Saulus uero deuastabat ecclesiam per singulas domos intrans, trahensq; uiros ac mulieres tradebat in custodiam. Illi igitur dispersi peragrabāt, annunciantes sermonem dei. Philippus aūt peruenit in ciuitatē Samariæ, ac prædicabat illis Christum. Intendebāt aūt turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes & uidētes signa quæ ędebat. Spiritus enim immūdi, è multis qui ab illis tenebātur, exibant, clamantes uoce magna. Multi aūt paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudiū magnū in illa ciuitate. Vir aūt quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artem exercuerat magicā, ac gentē dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnū, cui auscultabant illi à minimo usq; ad maximū, dicētes: Iste est uirtus dei, quæ uocatur magna. Auscultabant aūt ei, propterea q; multo tēpore magicis artibus dementasset eos. Quū uero credidissent Philippo, euāgelizanti de regno dei, deq; nomine Iesu Christi, baptizabātur uiri simul ac mulieres. Tunc Simon & ipse credidit, & quū baptizatus esset, adhærebat Philippo. Vidensq; signa & uirtutes fieri, stupens admirabatur. Quū aūt audissent apostoli qui erāt Hierosolymis, q; recepisset Samaria sermonem dei, miserunt ad eos Petrū ac Ioannem. Qui quum descēdissent, orauerūt pro ipsis ut acciperent spiritū sanctū. Nondum enim in quēquam illorū illapsus fuerat, sed baptizati tantū erant in nomine Christi Iesu. Tunc imponebāt manus super illos, accipiebātq; spiritū sanctum. Quum uidisset aūt Simon, q; per impositionē manuū apostolorū daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias, dicens: Date & mihi potestatem istā, ut cuicūq; imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus aūt dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecuniis parari. Non est tibi pars neq; sors in ratione hac: cor enim tuum non est rectū coram deo. resipisce igit' ab ista malicia tua, & roga deū, si fortè remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respōdens aūt Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & loquuti

λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέγων. ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γάζαν. αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλὴμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ. καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν ἔτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν. ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ

σαὸλ

ACTA

sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorũ euangelizabant. Angelus aũt domini loquutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus, ad uiam quæ descẽdit ab urbe Hierosolymorũ ad ciuitatem Gazam, hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce uir Aethiops, eunuchus, pręfectus Candaces reginæ Aethiopum, quem præfecerat uniuersę gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Hesaiam prophetã. Dixit aũt spiritus Philippo: Accede, & adiũge te ad currum istum. Accurrẽs aũt Philippus, audiuit eum legentẽ Hesaiam prophetã: & dixit: Intelligis ne quę legis? At ille ait: Quinam enim possim, nisi aliquis dux uię mihi fuerit? Rogauitq; Philippũ, ut ascẽderet, sederetq; secum. Argumentum aũt scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanquã ouis ad occisionẽ ductus est, & sicut agnus corã tondente se mutus, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudiciũ eius sublatum est. Generationẽ aũt eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respõdens aũt eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiẽs aũt Philippus os suum, & incipiẽs à scriptura ista, prædicauit illi Iesum. Et dum irent per uiã, uenerũt ad quandam aquã. Et ait eunuchus: Ecce aqua: qd uetat quo minus baptizer? Dixit autẽ Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium dei esse Iesum Christũ. Et iussit sisti currum. Ac descenderunt ambo in aquam, Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eũ. Quum aũt ascẽdissent ex aqua, spiritus domini rapuit Philippum, nec amplius uidit eum eunuchus. Ibat enim per uiam suã gaudens. Philippus aũt repertus est Azoti, & pertrãsiens euangelizabat ciuitatibus cũctis, donec ueniret Cæsaream. Saulus aũt adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos domini, accessit ad principẽ sacerdotũ, & petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascũ ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymam. Et quum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circũfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusq; in terram, audiuit uocem, dicentem sibi; Saul,

IX

saul

σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε. κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐννεοὶ, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς. ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου, καὶ αὐτίκα ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη

Saul, quid me perſequeris? Dixit aũt: Quis es domine? Dominus aũt dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Durũ eſt tibi contra ſtimulos calcitrare. Is tremẽs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri aũt illi qui erant ei comites itineris, ſtabant attoniti, audientes quidẽ uocem, neminem tamen uidẽtes. Surrexit aũt Saulus è terra, apertiſq; oculis neminem uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerũt Damaſcũ. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit neq; bibit. Erat aũt quidã diſcipulus Damaſci, nomine Ananias: & dixit ad illũ per uiſum dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge & uade in uicũ qui uocatur Rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiã nomine introeuntẽ, & imponentem ſibi manũ, ut uiſum reciperet. Reſpondit autẽ Ananias: Domine, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ. Et hoc loco habet poteſtatem à principibus ſacerdotũ, uinciendi omnes qui inuocant nomẽ tuum. Dixit autem ad eum dominus: Vade, quoniã organum electum eſt mihi iſte, ut portet nomen meum corã gentibus & regibus ac filijs Iſrael. Ego enim oſtendã illi, quanta oporteat eũ pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit: Saul frater, dominꝰ miſit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias, & implearis ſpiritu ſancto. Et confeſtim deciderunt ab oculis eius tanq̃ ſquamæ, & uiſum recepit, & ſurgẽs baptizatus eſt. Quumq; cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit aũt Saulus cum diſcipulis qui erãt Damaſci, per dies aliquot. Et cõtinuo in ſynagogis prædicabat Chriſtum, q̃ is eſſet filius dei. Stupebant aũt omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic eſt qui expugnabat Hieroſolymis eos, qui inuocabãt nomen iſtud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes ſacerdotum? Saulus autẽ multo magis inualeſcebat, & confundebat Iudæos qui habitabãt Damaſci, affirmans q̃ is eſſet Chriſtus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter ſe Iudæi conſilium, ut illum occiderent.

ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος εἰς ἱερουσαλήμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρναβᾶς δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμενοι καὶ πορευόμενοι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρου διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα ἀινέαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτου, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ πέτρος. ἀινέα, ἰᾶταί σε ὁ ἰησοῦς χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ ἀναστὰς ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν ἀσσαρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐν ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἣ διερμηνευομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης λύδδης τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐγένετο

Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorũ. Adseruabantq; portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autẽ eum discipuli nocte, per murum demiserunt, submittẽtes in sporta. Quum aũt Saulus uenisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eum, non credẽtes q̃ esset discipulus. Barnabas aũt apprehensum illum duxit ad apostolos, ac narrauit illis quomodo in uia uidisset dominum, & q̃ loquutus esset ei, & quomodo in Damasco fortiter egisset in nomine Iesu. Et erat cum illis intrans & exiẽs Hierosolymis, cum fiducia loquens in nomine domini Iesu. Loquebaturq; & disputabat aduersus Græcos: illi uerò quærebant occidere eum. Quod quũ cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidẽ per totam Iudæam & Galilæã & Samariam habebant pacem, & ædificabantur uersantes in timore domini, & cõsolatione sancti spiritus multiplicabãtur. Factum est autẽ ut Petrus dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad sanctos qui habitabant Lyddæ. Reperit aũt ibi hominem quẽdam nomine Aeneam, annis iam octo decũbentem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea, sanet te dominus Iesus Christus. Surge, & sterne tibiipsi. Et continuo surrexit. Et uiderũt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominũ. Ioppæ aũt fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicit̃ Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat. Factum est aũt in diebus illis, ut infirmata moreret. Quam quũ lauissent, posuerunt in cœnaculo. Quũ aũt uicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent q̃ Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogãtes, ne grauaretur uenire usq; ad se. Exurgens aũt Petrus uenit cum illis. Et quũ aduenisset, duxerũt illum in cœnaculũ, & circũsteterunt illũ omnes uiduæ flentes, & ostẽdentes tunicas uestesq;, quas faciebat quum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis aũt omnibus foras, Petrus positis genibus orauit: & cõuersus ad corpus dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, uisoq; Petro resedit. Data aũt illi manu, erexit eam: & quũ uocasset sanctos ac uiduas, exhibuit eam uiuã. Id aũt innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum.

ἐγένετο

Factum

ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν ἰόππῃ παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ. ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπε. τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, οὗ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τῶν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο, εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, οἳ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε. οἱ δὲ εἶπον. κορνήλιος ἑκατοντάρχης

ἀνὴρ

Factum est autem ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendā coriarium.

Vir autē quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex cohorte quæ dicitur Italica, religiosus ac timens deum cum tota domo sua, præstās eleemosynas multas plebi, deprecansq; deum semper. Is uidit per uisum manifeste fermè hora diei nona angelum dei introeuntem ad se, dicentemq; sibi: Corneli. At ille intuens eum, ac timore correptus, dixit: Quid est domine? Dixit autē illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascēderunt in memoriā coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerse Simonē qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonem quēdam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et quum discessisset angelus qui loquebatur illi, uocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus quum narrasset omnia, misit illos Ioppen. Postridie uero facientibus illis iter & appropinquātibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, ut oraret, circa horam sextam. Et quum esuriret, uoluit gustare cibum. Parātibus aūt illis, irruit super eum mentis excessus. Et uidet cœlum apertum, ac descēdens ad se uas quoddam uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatū, summitti e cœlo in terrā, in quo erāt omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia & uolatilia cœli. Et facta est uox ad eum: Surge Petre, macta & uescere. Ait autem Petrus: Nequaquā domine, quia nūquam edi quicquam cōmune uel immūdum. Et uox rursus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu cōmunia ne dixeris. Hoc aūt factum est tertio. Et rursum receptum est uas in cœlum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quæ nam esset uisio quam uidisset, ecce uiri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, astiterūt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium. Petro uero cogitante de uisione, dixit spiritus ei: Ecce uiri quærūt te. Surge itaq; & descēde, & uade cum eis, nihil hæsitans, propterea quod ego misi illos. Descendens autem Petrus ad uiros, qui missi erāt à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quē quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerunt: Cornelius centurio

uir

ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξ αὐτῆς οὖν ἔπεμψά πρός σε, σὺ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος. ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἱερουσαλὴμ, ὃν ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς

uir iustus ac timẽs deum, & testimoniũ habens ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domum suam, & audiret uerba abs te. Intro uocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequẽti uero die Petrus profectus est cum illis, & quidam ex fratribus Ioppensibus comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessarijs amicis. Vt aũt factũ est ut introiret Petrus, obuiã progressus ei Cornelius, ac procidẽs ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eũ, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquẽs cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerãt, dixitq; ad illos: Vos scitis, non esse fas uiro Iudæo coniũgi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostẽdit deus, ne quem cõmunẽ aut immũdum dicerẽ hominẽ, quapropter & incũctanter ueni accersitus. Interrogo ergo quã ob causam accersistis me: Et Cornelius ait: Die abhinc quarto usq; ad hanc horã, sedebã ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit ante me in ueste splẽdida, & ait: Cornelii, exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt corã deo: mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonẽ qui cognominat Petrus; hic diuersatur in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simul atq; uenerit loquetur tibi. Cõfestim ergo misi ad te, & tu bene feci sti qui aduenisti. Nũc ergo omnes nos, teste deo, adsumus ut audiamus omnia quæcũq; tibi præcepta sunt à deo. Aperiẽs aũt Petrus os, dixit: Re ipsa cõperio, q non sit personarũ respectus apud deũ, sed in quauis gẽte qui timet ipsũ & operatur iustitiã, is acceptus est illi. Sermonẽ quẽ misit deus filijs Israel, annũcians pacem per Iesum Christũ, hic est omniũ dominus. Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatũ fuit in tota Iudæa, rumore primũ orto à Galilæa, post baptisma quod prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenũ unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniã deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniũ quæ fecit & in regione Iudæorũ & Hierosolymis, quem occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eũ ut manifestus fieret nõ toti populo, sed testib⁹ prius

προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαί τις δύναται, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πέτρος εἰς ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. ἀρξάμενος δὲ ὁ πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δὲ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον

ad hoc delectis à deo nimirum nobis, qui comedimus ac bibimus unà cum illo, postea q̃ resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, ꝙ ipse sit ille qui constitutus erat à deo iudex uiuorũ ac mortuorũ. Huic omnes prophetę testimoniũ ferunt, ꝙ remissionẽ peccatorũ accepturus sit per nomen eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sancti⁹ super omnes qui audiebant sermonẽ. Et obstupuerũt hi qui ex circũcisorum genere credebãt, quotquot uenerãt cum Petro, ꝙ & in gentes donũ spiritus sancti effusum esset. Audiebant enim illos loquẽtes linguis ac magnificãtes deum. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest quominus aqua baptizẽtur hi qui spiritũ sanctum acceperunt sicut & nos? Et iussit eos baptizari in nomine domini. Tunc rogauerunt eum, ut remaneret aliquot dies. Audierunt autẽ apostoli & fratres qui erant in Iudæa, ꝙ & gentes recepissent sermonẽ dei. Quumq; ascẽdisset Petrus Hierosolymã, disceptabãt aduersus illũ qui erant ex circũcisione, dicẽtes: Ad uiros præputium habẽtes introisti, & edisti cum illis. Petrus aũt rem ab initio repetens, exposuit illis ordine, dicẽs: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uisionem, descẽdere uas quoddã ceu linteũ magnũ, quatuor initijs emissum è cœlo & uenit usq; ad me. In quod quum intendissem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & bestias & reptilia & uolatilia cœli. Audiui aũt & uocem, dicentẽ mihi: Surge Petre, macta & uescere. Dicebam aũt: Nequaq̃ dñe, quia nihil cõmune aut immũdũ unq̃ introiuit in os meum. Respondit autẽ mihi uox rursum è cœlo, quæ deus munda uit, tu ne communia dixeris. Idq; accidit tertio, & rursum omnia subducta sũt in cœlũ. Et ecce extemplo tres uiri præsto aderãt in ædibus in qbus erã, è Cæsarea missi ad me. Dixerat aũt mihi spiritus, ut cõgrederer cũ illis, nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt & sex fratres hi. Et ingressi sumus in domũ uiri: isq; retulit nobis, ut uidisset angelũ domi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi: Emitte uiros Ioppẽ, & accerse Simonẽ cognomẽto Petrũ, qui tibi ea dicturus est, per quę seruetis & tu & uniuersa domus tua. Quũ autẽ exorsus essem sermonẽ, illapsus est spiritus

ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθη δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου ὡς ἔλεγεν. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. καὶ οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς οὔσης ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀναζητῆσαι σαῦλον. καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐνιαυτὸν δὲ ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ ἱεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ἠπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰακώβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας

sanctus in illos, quemadmodũ & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat aũt in mentem quod dixerat dñs. Ioānes quidē baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini spiritu sancto. Proinde si par donũ dedit illis deus, quē admodũ & nobis quũ credidissemus in dominũ Iesum Christũ: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autē auditis obticuerũt, & glorificauerunt deũ, dicētes: Igitur & gentibus deus pœnitentiā concessit ad uitam. Et illi quidē qui dispersi fuerāt ex afflictiõe quæ orta fuerat ob Stephanũ, perambulauerunt usq; ad Phœnicē & Cyprum & Antiochiā, nemini loquētes sermonem illum, nisi solis Iudæis. Erant aũt quidā ex eis uiri Cyprij & Cyrenēses, qui quũ introissent Antiochiā, loquebant ad Græcos, prædicantes dñm Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multusq; numerus credētiũ cõuersus est ad dñm. Peruenit autē rumor ad aures ecclesiæ, quę erat Hierosolymis, sup his, & miserũt Barnabā ut iret ad Antiochiam. Qui quũ peruenisset & uidisset gratiā dei, gauisus est, & hortabat omnes ut ꝓposito cordis perseuerarent adhærere dño: nā erat uir bonus ac plen⁹ spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba dño. Profect⁹ est aũt Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quē quum inuenisset, perduxit Antiochiā. Accidit aũt ut annũ totum consuetudinē agerēt cum ea cõgregatione, docerētq; turbā multam, & discipuli cognominarent primũ Antiochiæ Christiani. In his aũt diebus supuenerũt ab urbe Hierosolymorũ ꝓphetæ Antiochiā, surgensq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famē magnam futurā in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli aũt prout cuiq; suppetebat, proposuerũt in subsidiũ mittere habitātibus in Iudæa fratrib⁹, quod & fecerũt, mittētes ad seniores per manũ Barnabæ ac Sauli. Eodē aũt tēpore iniecit Herodes rex manus ut affligeret quosdā de ecclesia. Occidit aũt Iacobũ fratrē Ioannis gladio: uidens aũt ꝙ gratum esset Iudæis, perrexit cõprehendere & Petrum. Erāt autem dies azymorũ. Quem quum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum asseruādum, uolēs post pascha producere eum populo. Et Petrus quidē seruabatur in carcere. Cæterũ precatio fiebat sine intermissiõe ab ec-

XII

clesia

κλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἤμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως, καὶ λέγει αὐτῷ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθὲς ὅτι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου. ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προσῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπὸ αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας, τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δὲ, ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. Ἡρῴδης δὲ ζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ Ἡρῴδης θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες Βλαστὸν τὸν * ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρῴδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ

* Aliàs ἐπὶ τὸν κοιτῶνα

clesia ad deum pro eo. Quum autẽ produ/cturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerẽ. Et ecce angelus domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo, percussóq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderũt catenę de manibus eius. Dixit aũt angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat q̃ uerum esset quod fiebat per angelũ, sed putabat se uisum uidere. Quũ autem præterissent primam ac secundã custodiam, uenerunt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatẽ, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerũt uicum unum, & continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, q̃ miserit dominus angelũ suũ, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatiõe plebis Iudæorum. Req; perpẽsa uenit ad domum Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati & orãtes. Quum pulsasset aũt Petrus ostium uestibuli, processit puella, ut subauscultaret, nomine Rhode: & ut agnouit uocẽ Petri, præ gaudio nõ aperuit uestibulũ, sed introcurrens renũciauit stare Petrum ante uestibulum. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa aũt affirmabat sic se habere. At illi dicebãt: Angelus eius est. Petrus autẽ perseuerabat pulsans. Quum autẽ aperuissent, uiderunt eum, & obstupuerunt. Quum innuisset autem eis, mota manu ut tacerent, narrauit illis quomodo dominus eduxisset ipsum de carcere. Dixit aũt: Nũciate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abijt in aliũ locũ. Porrò ubi diluxit, erat turbatio non parua inter milites, quid nam accidisset Petro. Herodes aũt quum requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodibus iussit eos duci, descendensq; à Iudæa Cæsaream, ibi cõmoratus est. Erat aũt Herodes infensus Tyrijs ac Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad eũ, & persuaso Blasto, qui præerat cubiculo regis, petebant pacem, eo quod aleretur regio ipsorum *annona* regia. Statuto aũt die Herodes uestitus ueste regia, sedit pro tribunali, & contionabatur ad eos. Populus aũt acclamabat: Vox dei, & non hominis. Cõfestim autem

δὲ ἐπέταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. Βαρναβᾶς δὲ καὶ παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα μᾶρκον. ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρναβᾶς καὶ σίμων καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρῴδου τοῦ τετραρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δή μοι τὸν βαρναβᾶν καὶ τὸν σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν σελεύκειαν, κἀκεῖθεν δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι πάφου, εὗρον τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. σαῦλος δὲ ὁ καὶ παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἔπεσον ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς πέργην τῆς παμφυλίας. ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς πέργης παρεγένοντο εἰς ἀντιόχειαν τὴν πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. ἀναστὰς δὲ παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, ἔφη. ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε.

ὁ θεὸς

aũt percussit eum angelus domini, eo quod nõ dedisset gloriam deo: & erosus à uermibus, expirauit. Porrò sermo domini crescebat ac multiplicabatur. Barnabas autem & Paulus reuersi sunt Hierosolymã, expleto ministerio, assumpto & Ioanne, cui cognomen erat Marcus. Erant autem quidam XIII in ecclesia quæ erat Antiochiæ, prophetæ ac doctores, Barnabas & Simon qui uocabat̃ Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Quum aũt illi sacrificarẽt domino, ieiunarẽtq;, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabã & Saulũ in opus ad quod accersiui eos. Quũq; ieiunassent & orassent, impositisq; eis manus, dimiserunt. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerũt in Cyprum. Et quum essent Salamine, annunciauerunt sermonẽ dei in synagogis Iudæorum: habebant aũt & Ioannem ministrum. Et peragrata insula usq; ad Paphũ, inuenerunt quendam magum pseudoprophetam Iudæũ, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum procõsule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire sermonẽ dei. Resistebat aũt illis Elymas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere procõsulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus spiritu sancto, intentis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uersutia fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis inuertere uias domini rectas. Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus nõ uidens solem usq; ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circũiens quærebat qui se manu ducerẽt. Tunc proconsul quum uidisset quod acciderat, credidit, admirãs super doctrina domini. Quum autẽ à Papho soluissẽt Paulus, qui cum eo erant, uenerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes aũt digressus ab eis, reuersus est Hierosolymam. Cæterum ipsi peragratis regionibus, à Perga uenerũt Antiochiam Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbatorũ, sederunt. Post lectionem aũt legis ac prophetarum miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in uobis sermo exhortationis ad plebẽ, dicite: Surgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israelitæ, & qui timetis deum, audite.

Deus

ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκλήρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, Εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ Ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε, Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ. οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν κατ-

Deus populi huius delegit patres noſtros, & populũ in altum extulit, quum eſſent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelſo eduxit eos ex ea: & circiter quadraginta annorum tempus, mores eorũ ſuſtinuit in deſerto. Ac deletis gẽtibus ſeptẽ in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum. Et poſt hæc annis circiter quadringentis quinquaginta dedit iudices uſq; ad Samuelem prophetam. Et exinde poſtulauerũt regem, deditq; illis deus Saul filium Cis uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, ſuſcitauit illis Dauid ut eſſet rex, cui teſtimoniũ reddens dixit: Inueni Dauid filium Ieſſe, uirum ſecũdum cor meũ, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è ſemine, deus ita ut promiſerat, adduxit Iſraeli ſeruatorẽ Ieſum, quum ante prædicaſſet Ioannes ante faciem introitus eius baptiſmũ pœnitentiæ Iſraeli. Quum aũt impleret Ioannes curſum, dixit: Quem me arbitramini eſſe? Nõ is ſum ego, ſed ecce uenit poſt me cuius nõ ſum dignus ſoleam pedum ſoluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter uos timent deum, uobis ſermo ſalutis huius miſſus eſt. Qui enim habitabant Hieroſolymis, & principes eorum quum ignorarent illum, & uoces prophetarũ quæ per omne ſabbatũ leguntur, condẽnato eo impleuerunt, nullaq; cauſa mortis inuenta petierunt à Pilato ut interficerent illũ. Quũq; conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant, depoſitũ de ligno poſuerũt in monumento. Deus aũt ſuſcitauit eum à mortuis, qui uiſus eſt per dies multos, his qui ſimul aſcenderant cũ eo à Galilæa Hieroſolymã, qui ſunt teſtes eius apud plebem. Et nos uobis annũciamus, q eam repromiſsionẽ quę ad patres facta eſt, deus adimpleuerit filijs illorum, nimirũ nobis, reſuſcitato Ieſu, ſicut & in pſalmo primo ſcriptũ eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem ſuſcitauit eum à mortuis, iam non amplius reuerſurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis ſancta Dauid fidelia. Ideo & aliâs dicit: Non pmittes ut ſanctus tuus uideat corruptionem. Nam Dauid quidẽ quum ſuæ ætati inſeruiſſet, cõſilio dei dormiuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, uiditq; corruptionem. At is quem deus ſuſcitauit, non uidit corruptionẽ. Notũ igitur ſit uobis uiri fratres, q per hũc uobis remiſsio peccatorum

καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρναβᾷ. οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῇ τε ἑξῆς σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησιασάμενοί δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρναβᾶς, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρναβᾶν. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκπινάξαντες τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου. ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτοὺς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβην καὶ

annunciat: & ab omnibus à quibus non potuistis per legem Mosi iustificari, per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis quod dictũ est in prophetis: Videte cõtemptores & admiramini & euanescite, quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressos aũt è cœtu Iudæorum rogabãt gentes, ut sequenti sabbato loquerentur sibi uerba. Soluto autẽ cœtu, secuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabã, qui adloquentes suadebant eis ut perseuerarẽt in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autẽ turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebãt his quæ à Paulo dicebantur cõtradicentes, ac loquẽtes blasphemias. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primũ loqui sermonem dei, sed quoniã repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce cõuertimur ad gẽtes: sic enim nobis præcepit dominus: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremũ terræ. Audientes aũt gentes, gauisæ sunt, & glorificabant sermonem domini, & crediderũt quotquot erant ordinati ad uitam æternam. Diuulgabatur aũt sermo domini per uniuersam regionẽ. Iudæi uero extimulauerũt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persequutionẽ in Paulum ac Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorum in eos, uenerũt Iconium. Porrò discipuli replebantur gaudio & spiritu sancto. Factum est XIII aũt Iconij ut simul introirent synagogã Iudæorum, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erãt Iudæi, concitauerũt & corruperũt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fierẽt per manus eorum. Diuisa est aũt multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabãt à Iudæis, quidã uero ab apostolis. Quum aũt factus esset impetus gẽtium pariter ac Iudæorum unà cum principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarent eos, re intellecta, confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben

καὶ

καὶ τὴν περίχωρον. κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπατήκει. οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ ἅλλετο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας φέρων, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε, καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, στηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν

& finitimam undiq; regionem, & ibi prædicabant euãgelium. Et quidam uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nũquam ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eum & uidẽs q; fidem haberet, tore ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pedes tuos rectus. Et exilijt, ambulabatq;. Turbæ uero quum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonice, dicẽtes: Dij in specie hominum descẽderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero Mercurium, quod is esset dux sermonis. Sacerdos aũt Iouis, qui erat ante ciuitatẽ illorũ, tauros & coronas ad uestibula afferens, cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierũt apostoli Barnabas & Paulus, conscissis uestibus suis insilierunt in turbã, clamãtes ac dicẽtes: Viri, cur ista facitis? Nos quoq; ijsdem quibus uos, obnoxij malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis conuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uijs suis. Quãquam non expertem testimonij seipsum esse sinebat, dum beneficia conferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tempora fructifera, implẽs cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicẽtes, uix compescuerunt turbas, ne sibi immolarent. Superuenerunt aũt quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, qui quũ persuasissent turbis, ac Paulum lapidassent, extraxerunt eum è ciuitate, existimãtes illum mortuum esse. Circũdantibus aũt eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatem. Ac postero die profectus est cum Barnaba Derbẽ. Quũq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiã, denuo confirmantes animas discipulorum, exhortantesq; ut perseuerarẽt in fide, & q; per multas afflictiões oporteat nos intrare in regnũ dei. Et cum suffragijs creassent illis per singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, cõmendauerunt eos domino in quem crediderãt. Peragrataq; Pisidia uenerunt in Pamphyliam, & quum loquuti essent sermonẽ Pergæ, descenderunt in urbem Attaliã, & inde soluerunt Antiochiã, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod cõpleuerũt. Quũ aũt uenissent & cõgregassent ecclesiam, retule-

runt

γελαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς. καὶ τινὲς κατελθόντες ἀπὸ τῆς ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρναβᾷ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν παῦλον καὶ βαρναβᾶν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τήν τε φοινίκην καὶ σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρισαίων τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρνάβα καὶ παύλου, ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ αὐτῶν. μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀπεκρίθη ἰάκωβος, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με. συμεὼν ἐξήγησατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται. μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν τὴν δαβὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτὴν ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρε-

runt quæcũq; fecisset deus secum, & q̃ aperuisset gẽtibus ostiũ fidei. Commorati sunt autem illic multũ temporis cum discipulis.

Et quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres nisi circũcidamini secũdum morem Mosi, nõ potestis esse salui. Quum orta ergo seditio & disceptatio esset nõ exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt ut ascẽderent Paulus & Barnabas & quidam alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymã, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariã, narrantes cõuersionem gentiũ, & adferebãt gaudiũ magnum omnibus fratribus. Quũ aũt uenissent Hierosolymam, susceptí sunt ab ecclesia & ab apostolis ac presbyteris, annunciaueruntq; quæcũq; deus fecisset cũ ipsis. Surrexerunt aũt quidam de factione pharisæorũ, qui crediderant dicentes q̃ oporteret circuncidere eos, ac præcipere ut seruarent legem Mosi. Cõuenerũtq; apostoli ac presbyteri, ut dispicerẽt de hoc negocio. Quum aũt magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis q̃ ab antiquis diebus deus inter nos elegit, ut per os meũ audirent gentes uerbũ euangelij, crederentq;. Et qui nouit corda deus, testimonium præbuit illis, dans illis spiritum sanctũ sicut & nobis, nihilq; discreuit inter nos & illos, cũ fide purificauerit corda illorum. Nũc ergo quid tentatis deũ, ut imponatur iugũ super ceruices discipulorũ, quod neq; patres nostri neq; nos portare potuim⁹? Sed per gratiam domini Iesu Christi credimus nos saluos futuros, quẽadmodũ & illi. Tacuit aũt tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrãtes, quæ deus ædidisset signa & prodigia inter gentes per ipsos. Et postq̃ conticuissent, respõdit Iacobus, dicẽs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quẽadmodum primũ deus uisitauerit, ut sumeret ex gentibus populũ in nomine suo: & huic consonãt uerba prophetarũ, sicut scriptum est: Post hæc reuertar, ac rursus ædificabo tabernaculũ Dauid, quod collapsum est, & diruta eius instaurabo: & erigã illud, ut requirant qui reliqui sunt homines, dominũ, & omnes gentes super quas inuocatum est nomen meum: dicit dominus, qui facit hæc omnia. Nota à seculo sunt deo, omnia hæc opera sua. Propter quod ego censeo, non

XV

obtur

παρε

παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἁλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαιῶν κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν παύλῳ καὶ βαρνάβᾳ, ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν καὶ συρίαν καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες, ἐταράξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ καὶ παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ἡμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπαναγκεῖ τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. ἔδοξε δὲ τῷ σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. παῦλος δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην, τὸν καλούμενον μάρκον. παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον.

ἐγένετο

obturbādum esse illis, qui ex gentibus conuertuntur ad deum, sed scribendum ad eos, ut abstineāt se ab inquinamētis simulachrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses enim ab ætatibus antiquis in singulis ciuitatibus habet qui ipsum prædicēt in synagogis, ubi per omne sabbatū legitur. Tunc placuit apostolis & senioribus cū tota ecclesia, ut delectos ex sese uiros mitterēt Antiochiā cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomēto Barsabā & Silam, uiros primarios inter fratres missis per manus eorum literis in hanc sententiā: Apostoli & presbyteri & fratres, his qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui sunt ex gentibus, salutem. Quoniam audiuimus ꝙ quidam è nobis egressi turbauerūt uos uerbis, labefactantes animas uestras, iubentes uos circūcidi & seruare legem, quibus non mandaueramus: uisum est nobis unanimiter cōgregatis, delectos uiros mittere ad uos, cum dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui exposuerūt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi uobis uerbis referēt eadem. Visum est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid amplius imponerem⁹ uobis oneris, quàm hæc necessaria, uidelicet ut abstineatis ab his quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & [illegible]ocato, & scortatione. A quibus si cōseruaueritis uos ipsos, benefacietis. Valete. Illi ergo dimissi uenerunt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderūt epistolā. Quam quum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas quum essent & ipsi prophetæ, sermone copioso adhortati sunt fratres, confirmaueruntq́ꝫ. Commorati autem illic aliquantum temporis, dimissi sunt cum pace à fratribus ad apostolos. Visum est autem Silæ manere ibidē: Paulus uero & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes & annunciantes cum alijs etiam compluribus sermonem domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes iam uisitem⁹ fratres nostros per omnes ciuitates, in quibus annunciauimus sermonem domini, quomodo se habeant. Barnabas aūt consulebat ut assumerent & Ioannem, cognomento Marcum. Paulus aūt nolebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pāphylia, nec isset cum eis in opus, adiungeretur.

ἐγὼ οὖν παροξυσμὸς, ὡς τε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρναβᾶν παραλαβόντα τὸν Μᾶρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας. κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος· ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἤθελησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν, κατέβησαν εἰς Τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνήρ τις ἦν Μακεδὼν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς Μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς Τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν· ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις, κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμόν, οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα· εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. οὗτος κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκρα-

Tam acris autem fuit inter eos disceptatio, ut alter ab altero seiungeretur, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret in Cyprũ. Paulus uero allecto Sila profectus est traditus gratiæ dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam ac Ciliciam, confirmans ecclesias. Peruenit aũt Derbẽ & Lystrã, XVI & ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdã Iudææ fidelis, cæterum patre Græco. Huic testimonium bonum reddebãt qui Lystris erant & Iconij fratres. Hũc uoluit Paulus secũ proficisci, & assumptum circũcidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebãt enim omnes q̃ pater eius erat Græcus. Quum autem pertransirent ciuitates, tradebãt eis seruanda decreta, quæ erãt ordinata ab apostolis & presbyteris, qui erant Hierosolymis. Itaq̃ ecclesiæ confirmabãtur fide, & abundabant numero quotidie. Quum peragrassent aũt Phrygiam & Galaticã regionem, uetitiq̃ essent à spiritu sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos spiritus. Quum aũt pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem, & uisio per noctem Paulo uisa est. Vir Macedo q̃dã erat stans & deprecans eũ, ac dicẽs: Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Vt aũt uisum uidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti q̃ uocasset nos dominus ad euangelizandũ eis. Quum soluissemus igit̃ à Troade, recto cursu uenimus Samothracen, & postero die Neapolim, & inde Philippos, quę est prima partis Macedonię ciuitas, colonia. Eramus aũt in eadem urbe diebus aliquot cõmorantes, & die sabbatorum egressi sumus è ciuitate iuxta flumen, ubi solebat esse precatio, & sedentes loquebamur mulieribus quæ cõuenerãt. Et quædam mulier nomine Lydia purpurarũ uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intẽderet his quæ dicebãtur à Paulo. Quum aũtem baptizata esset & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domũ meam & manete. Et adegit nos. Accidit aũt eũtibus nobis ad precationẽ, ut puella quædã habens spiritum Pythonis occurreret nobis, quę quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsequuta Paulum ac nos, clamabat

ζελέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, συλλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγάς, ἔβαλον εἰς φυλακήν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακήν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος λέγων. μηδὲν πρᾶξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γὰρ ἐσμὲν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν;

mabat dicens: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autem faciebat multos dies: sed ægre ferens Paulus, & cõuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem domini eius, q abisset spes quæstus sui, apprehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerẽtes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines cõturbant ciuitatẽ nostram, quum sint Iudæi, & annũciant instituta quæ non licet nobis suscipere, neq seruare, quum simus Romani. Et cõcurrit turba aduersus eos, ac magistratus scissis uestibus suis iusserunt eos uirgis cædi. Quumq multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerẽ, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui quum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorẽ carcerem, & pedes eorum strinxit ligno. Media aũt nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omniũ uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris, quum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autem Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibijpsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatoq; lumine, irrupit, ac tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*, & productis illis foras, ait: Domini, qd me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et loquuti sunt ei sermonẽ domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assũptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes domestici illius, cõtinuo. Quũq perduxisset eos in domũ suam, apposuit eis mensam, & exultauit quod cũ uniuersa domo sua credidisset deo. Et quũ dies ortus esset, miserũt magistratus uiatores, dicentes: Dimitte homines illos. Nunciauit autẽ custos carceris sermones hos Paulo, Miserũt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeũtes, ite in pace. Paulꝰ aũt dixit eis: Cęsos nos publice, indicta causa quũ simꝰ Romani, cõiecerũt in carcerẽ, & nũc occulte nos ejiciũt?

Non

οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς, παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον. διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπισάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα, καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βερροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξήεσαν. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδέ

Non profecto: sed ueniant ipsi, ac nos educant. Nunciauerũt aũt magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq; audito q Romani essent: & ueniẽtes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederentur è ciuitate. Egressi aũt è carcere, introierũt ad Lydiam: & uisis fratribus, cõsolati sunt eos, & profecti sunt. Quum autẽ iter fecissent per Amphipolim & Apolloniam, uenerũt Thessalonicã, ubi erat synagoga Iudæorũ. Secundum consuetudinẽ aũt suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata tria differebat eis è scripturis, adaperiens & allegãs q Christum oportuisset pati & resurgere a mortuis, & q hic esset Christus Iesus, quẽ ego, inquit, annũcio uobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silę, & religiosorũ Græcorũ multitudo magna, mulieresq; primariæ non paucæ. Zelo aũt commoti Iudæi increduli, & assumptis quibusdam circũforaneis uiris malis, ac turba coacta, concitauerunt ciuitatẽ, & urgentes domum Iasonis, quærebant eos producere ad populum. Et quum non inuenissent eos, trahebant Iasonẽ & quosdã fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Hi qui terrarũ orbem conturbarũt, huc quoq; uenerũt, quos clãculum excepit Iason: & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum. Concitauerunt aũt turbam, & magistratus ciuitatis audientes hæc. Et accepta satisfactione ab Iasone & à cęteris, dimiserunt eos. Fratres uero confestim per noctem emiserunt Paulum, simul & Silam in Berrhœam. Qui quum aduenissent, abierunt in synagogã Iudæorum. Hi autẽ erant summo genere nati inter eos qui erãt Thessalonicæ, qui receperãt sermonẽ cum omni animi promptitudine, quotidie scrutantes scripturas, an hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderũt ex eis, & Græcæ mulieres honestæ, & uiri non pauci. Quũ autem cognouissent Thessalonicenses Iudæi, q & Berrhœæ annunciatus esset à Paulo sermo dei, uenerunt, & illic quoq; commouebant turbas. Statimq; tunc Paulum emiserũt fratres, ut iret uelut ad mare. Silas autẽ & Timotheus remanserunt ibi. Porrò qui prosequebantur Paulum, deduxerũt eum Athenas usq; & accepto mãdato ad Silam ac Timotheũ, ut quàm celerrime uenirent ad se, profecti sunt. Paulus autẽ quum Athenis

XVII

ἐκδέ

ἐκάλεχομένου αὐτοῦ τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλει ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες. δυνάμεθα γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη. ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν, καὶ εὕροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ

eos expectaret, incandescebat spiritus eius in ipso, quum uideret simulachrorũ cultui deditam ciuitatem. Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis & religiosis, & in foro quotidie cum ijs qui ipsum forte adissent. Quidam aũt Epicurei & Stoici philosophi conflictabantur cum eo, & quidã dicebant: Quid uult spermologus hic dicere? Alij uero: Nouorũ, *inquiebant*, dæmoniorũ uidetur annunciator esse. ꝙ Iesum & resurrectionẽ annũciaret eis. Et apprehensum eũ ad Martium uicũ duxerunt, dicentes: Possumusne scire, quæ sit ista noua quæ à te refertur, doctrina? Noua enim quædã ingeris auribus nostris. Volumus ergo scire, quid nã uelint hæc esse. Atheniẽses aũt omnes, & qui illic uersabãtur hospites, ad nihil aliud uacabãt, nisi ad dicendũ aut audiendũ aliquid noui. Stans aũt Paulus in medio Martij uici, ait: Viri Athenienses, per omnia ferè superstitiosiores uos uideo. Præteriẽs enim & contemplãs culturas uestras, inueni & aram in qua inscriptũ erat: Ignoto deo. Quem ergo ignorãtes colitis, hunc ego annũcio uobis. Deus qui fecit mundũ & omnia quæ in eo sunt: hic cœli & terræ quũ sit dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, quũ ipse det omnibus uitam & halitũ per omnia: fecitq; ex uno sanguine omne genꝰ hominũ, ut inhabitaret super uniuersam faciẽ terræ: præfiniítq; præstituta tẽpora, præfixitq; terminos habitationis eorũ, ut quærerẽt deũ, si fortè palpẽt eum & inueniãt, quãuis non longe absit ab unoquoq; nostrũ. Per ipsum enim uiuimus & mouemur & sumus, sicut & quidã uestratiũ poetarũ dixerunt: Nam huius progenies etiam sumus. Genus ergo quũ simus dei, nõ debemꝰ existimare auto aut argẽto, aut lapidi arte sculpto, & inuẽto hominis, numẽ esse simile. Et tẽpora quidẽ huius ignorãtiæ quũ hactenus dissimularit deus, nũc annũciat hominibꝰ, ut omnes ubiq; resipiscãt: eo quod statuit diẽ in quo iudicaturus est orbẽ terrarũ cũ iustitia, per eum uirũ per quẽ decreuerat, fide præstita omnibus, quũ excitarit illũ ex mortuis. Quũ audissent aũt resurrectionẽ mortuorũ, alij quidem irridebãt, alij uero dixerũt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei crediderũt, in quibus & Dionysius Areopagita,

καὶ γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον, καὶ εὑρών τινα ἰουδαῖον, ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατετάχθαι κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδονίας, ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν ἰησοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν. καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινός, ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ παύλῳ. μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς ἀχαΐας, κατεστήσαντο ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζητήματά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς ἰουδαίοις. παρακαλούντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ'

& mulier nomine Damaris, alijq; cum eis.

Post hæc Paulus digressus Athenis ue- XVIII
nit Corinthum, & nactus quendā Iudæum nomine Aquilam, Ponticū genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priscillam uxorem eius, eo quod præcepisset Claudius, omnes Iudæos Roma decedere, accessit ad eos: & quia eiusdem erat artificij, manebat apud eos & operabatur. Erat autem ars illorum texere tabernacula. Disputabat autē in synagoga per omne sabbatum, suadebatq; Iudæis pariter & Græcis. Quū uenissent autem è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur spiritu Paulus, testificans Iudæis Christum esse Iesum. Contradicentibus autem eis ac blasphema loquentibus, excussis uestimentis dixit ad eos: Sanguis uester super caput uestrum. Mūdus ego posthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domū cuiusdā, nomine Iusti, colētis deum, cuius domus erat cōtigua synagogæ. Crispus autem archisynagogus credidit domino cum tota domo sua: multiq; Corinthiorum audientes credebant, ac baptizabātur. Dixit autem dominus nocte per uisionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propterea quòd ego sim tecū: & nemo adorietur te ut affligat te, quoniā populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autē ibi annum & sex menses, docens eos sermonem dei. Cæterū quum Gallio ageret proconsulē Achaiæ, insurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerūt eum ad tribunal, dicētes: Contra legem hic suadet hominibus colere deum. Quum autem Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Si qua iniuria esset, aut facinus malum, ò Iudæi, merito uos sustinerem: si uero quæstio est de sermone ac nominibus & lege uestrate, uosipsi uideritis. Iudex em̄ ego horum nolo esse. Et abegit eos à tribunali. Apprehēsum autem omnes Græci Sosthenem principem synagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicquam eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde cōmoratus dies multos, ualedicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitātibus eum Priscilla & Aquila, postea quàm rasserat caput in Cenchreis: habebat enim uotū. Deuenitq; Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse uero ingressus synagogā, disputabat cum Iudæis. Roganti bus aūt eis ut tempore ampliori maneret

παρ' αὐτοῖς οὐκ ἐπείνευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών. δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, πιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς. ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς ἔφεσον δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, πιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα ἰωάννου, οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ ἀκύλας καὶ πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, πιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν χριστὸν ἰησοῦν.

ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ἀπολλῶ εἶναι ἐν κορίνθῳ, παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐστὶν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ παῦλος. ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ πιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥς τε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας. δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν παύλου, ὥς τε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας πιφέρεσθαι

apud se, nõ annuit, sed ualedixit illis, dicẽs: Oportet omnino me festũ quod instat, agere Hierosolymis, sed iterũ reuertar ad uos, deo uolente. Et soluit Epheso. Quumq; descendissent Cæsaream, ascendissetq; & salutasset ecclesiam, descendit Antiochiam. Et commoratus illic aliquantũ temporis, profectus est perãbulans ex ordine Galaticam regionem ac Phrygiam, confirmans omnes discipulos. Iudæus aũt quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquens, deuenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat̃ & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem quum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Quũ aũt uellet ire Achaiã exhortati fratres scripserũt discipulis, ut susciperent eum. Qui quum uenisset, cõtulit multum his qui crediderunt per gratiã. Vehemẽter enim Iudæos reuincebat, publice, ostendens per scripturas, q; Iesus esset Christus. Factum est aũt quum Apollos esset XIX
Corinthi, ut Paulus peragratis superiorib⁹ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, postea quàm credidistis? At illi dixerunt ad eũ: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Ioannis baptismate. Dixit aũt Paulus: Ioannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo qui uẽturus esset post ipsum, ut crederent: hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu. Et quum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus sup eos, & loquebãtur linguis, & prophetabãt. Erãt aũt omnes uiri ferè duodecim. Introgressus aũt synagogã, libere loquebat̃ ad tres menses, disputãs & suadẽs de regno dei. Quum aũt quidam indurarẽtur, nec crederẽt, male loquentes de uia domini corã multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cuiusdam. Hoc aũt factũ est per bienniũ, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirent sermonem domini Iesu, Iudæi simul & Græci. Virtutesq; non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam super infirmos deferren-

ὥστε ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπε χείρησάν τινες καὶ τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκισταὶ ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινος υἱοὶ σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο ποιοῦντος. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπε. τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δέ τινες ἐστέ; καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην. οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ὃν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου. τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς

tur à corpore eius ſudaria & ſemicinthia: & recederent ab eis morbi, & ſpiritus mali egrederentur. Tentauerunt aũt quidã è circũentibus Iudęis exorciſtis inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen domini Ieſu, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant aũt quidam filij Sceuæ Iudæi principis ſacerdotũ ſeptem, qui hoc faciebant. Reſpondens aũt ſpiritꝰ malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio: uos aũt qui eſtis? Et inſiliens in eos homo, in quo erat dæmoniũ malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc aũt innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabãt Epheſi: & incidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen domini Ieſu. Multiq; credentiũ ueniebãt confitentes & annũciantes facta ſua. Multi aũt ex eis qui curioſas artes exercuerant, cõportatos libros exuſſerunt coram omnibus: & ſupputatis precijs illorum, repererunt pecuniæ quinquaginta milia. Ita fortiter creſcebat ſermo dei, & cõfirmabatur. His aũt expletis, propoſuit Paulus in ſpiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hieroſolymã, dicens, Poſtq̃ fuero ibi, oportet me & Romã uidere. Miſsis aũt in Macedoniam duobus ex ijs qui miniſtrabant ſibi, uidelicet Timotheo & Eraſto, ipſe remanſit ad tempus in Aſia. Ortus eſt autẽ illo tempore tumultus non exiguus de illa uia. Nam quidã nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præſtabat artificibus nõ exiguum quæſtum: quibus conuocatis & ijs qui ſimiliũ rerum erant opifices, dixit: Viri, ſcitis q̃ ex hoc opificio quęſtus nobis eſt: & uidetis, & auditis, q̃ nõ ſolum in Epheſina ciuitate, ſed penè per totã Aſiam, Paulus hic perſuaſit & auertit multam turbam, dicens, q̃ non ſunt dij qui manibus fiant. Non ſolum aũt hæc pars nobis in periculũ uenit, ne reprobetur: uerũ etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur: futurumq̃ ſit ut etiã deſtruatur maieſtas eius, quã tota Aſia & orbis colit. His auditis repleti ſunt ira, & exclamauerunt, dicentes: Magna Diana Epheſiorum. Et impleta eſt ciuitas tota cõfuſione, & impetum fecerunt uno animo in theatrũ, correpto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo aũt uolente intrare

εἰς τὴν δῆμον, οὐκ ἔων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεσαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ὡς δὲ ἐπέγνωσαν ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς; ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πορεύθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Βερροιαῦ, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς Τρῳάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν συνηγμένοι. καθήμενος δέ

ad populũ, non permiſerunt diſcipuli. Quidam autẽ & ex Aſiæ primoribus qui erant amici eius miſerunt ad eum, rogantes ne ſe daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim contio cõfuſa, & plerique neſciebant qua ex cauſa conueniſſent. De turba autẽ protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander aũt manu ſilentio poſtulato, uolebat rationem reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum eſſe, uox orta eſt una omniũ, fermè ad horas duas, clamantium: Magna Diana Epheſiorum. Quum aũt ſedaſſet ſcriba turbam, dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricẽ eſſe magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapſi ſimulacri. Quum igitur his nemo cõtradicat, oportet uos ſedatos eſſe, & nihil præcipitãter agere. Adduxiſtis enim homines iſtos, neq; ſacrilegos, neq; contumeliioſos in deam ueſtram: quod ſi Demetrius & qui cum eo ſunt artifices, habent aduerſus aliquem cauſam, *conuentus* forenſes aguntur & procõſules ſunt, accuſent inuicem. Si qd aũt de rebus alĳs quæritis, in legitima contione dirimetur. Nam periculũ eſt, ne ſeditionis hodiernæ rei fiamus, quũ nulla ſubſit cauſa, unde poterimus reddere rationẽ concurſus iſtius. Et quum hæc dixiſſet, dimiſit contionem. Poſtquã aũt ceſſauit tumultus, uocatis ad ſe Paulus diſcipulis, complexuſq; illos profectus eſt, ut iret in Macedoniam. Quum aũt perãbulaſſet partes illas, & exhortat⁹ eos fuiſſet multo ſermone, uenit in Græciam, & ibi peractis menſibus tribus, quũ eſſent illi ſtructæ inſidiæ à Iudæis ſoluturo in Syriam, habebat in animo, ut reuerteretur per Macedoniã. Comitatus eſt aũt eum uſq; ad Aſiam Sopater Berrhœenſis, Theſſalonicenſium uero Ariſtarchus & Secũdus ac Gaius Derbæus ac Timothe⁹, Aſiani uero Tychicus & Trophimus. Hi quum præceſſiſſent, expectarunt nos Troade: nos uero abnauigauimus poſt dies azymorũ à Philippis, & uenimus ad eos Troadem intra dies quinq;, ubi demorati ſumus diebus ſeptem. Vno autem die ſabbatorũ, quum conueniſſent diſcipuli ad frangendũ panẽ, Paulus diſſerebat eis profecturus poſtridie, protraxitq; ſermonem uſq; in mediam noctem. Erant autem lucernæ multæ in cœnaculo ubi eramus cõgregati. Sedens XX

δέ τις νεανίας ὀνόματι ἔυτυχος ὑπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου, ὑπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ὑπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. ἔκεινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, ἔφη αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς τῶν ἰουδαίων, ὡς ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδαξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμὰ με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρός ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην ὑμῖν τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ

θεοῦ

autem quidã adoleſcens nomine Eutychus in feneſtra, quum degrauaretur ſomno profundo, differẽte diu Paulo magis depreſſus ſomno, decidit ex tertio cœnaculo deorſũ, & ſublatus eſt mortuus. Quum deſcẽdiſſet autem Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit: Nolite turbari: anima eñ eius in ipſo eſt. Quum aſcẽdiſſet autem, fregiſſetq; panẽ ac deguſtaſſet, diu colloquutus uſq; ad diluculũ, ita demum profectus eſt. Adduxerunt aũt puerum uiuentem, & refocillati ſunt non mediocriter. Nos aũt conſcenſa naui ſoluimus Aſſon, inde excepturi Paulũ. Sic enim ordinauerat, ipſe per terram iter facturus. Quum autẽ conueniſſemus Aſſon, recepto eo, uenimus in Mityleneñ. Et inde nauigantes, ſequenti die uenimus contra Chium. Poſtridie uero appulimus Samum, & cõmorati Trogyllĩ, proximo die uenimus in Miletum: propoſuerat enim Paulus præternauigare Epheſum, ne tempus tereret in Aſia. Feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, ut diem pentecoſtes ageret Hieroſolymis. A Mileto autem miſſis Epheſum nunciis, accerſiuit presbyteros eccleſiæ, qui quum perueniſſent ad ipſum, dixit eis: Vos ſcitis à primo die quo ingreſſus ſum Aſiam, quomodo uobiſcum per omne tempus fuerim, ſeruiẽs domino cum omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderũt ex inſidijs Iudæorum: ut nihil ſuffugerim eorum quæ eſſent in rem ueſtram, quin annunciarem uobis & docerẽ uos publice ac per ſingulas domos teſtificãs Iudæis ſimul & Græcis, eam quæ erga deum eſt pœnitẽtiam, ac fidem quæ eſt erga dominum noſtrum Ieſum. Et nũc ecce ego alligatus ſpiritu, profiſciſcor Hieroſolymam, quæ in ea obuentura ſint mihi ignorans, niſi q̃ ſpiritus ſanctus per ſingulas ciuitates teſtificatur, dicens, q̃ uincula & afflictiones me manent. Verum nihil me mouet, neq; uita mea chara eſt mihi ipſi, ut conſummem curſum meum cum gaudio & miniſteriũ quod accepi à domino Ieſu, ad teſtificandũ euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego ſcio, q̃ poſthac nõ uidebitis faciem meam, uos omnes per quos transiui, prædicans regnũ dei. Quapropter conteſtor uos hodierno die, q̃ mundus ego ſum à ſanguine omniũ. Non enim ſubterfugi, quo minus annũciarim omne conſilium

dei

θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν κῶν, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴν κύπρον καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνευρόντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ τύρου, κατηντήσαμεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι

dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendũ ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui hoc, ꝙ ingressuri sint post discessum meum lupi graues in uos, non parcẽtes gregi. Et ex uobis ipsis exorientur uiri, loquẽtes peruersa, ut abducãt discipulos post se. Propter quod uigilate, memores, ꝙ per triẽnium nocte & die non cessauerim cum lachrymis monere unũquenq;. Et nunc commẽdo uos fratres deo & sermoni gratiæ ipsius, qui potens est superstruere & dare uobis hæreditatẽ inter sanctificatos omnes. Argẽtum & aurũ, aut uestem nullius concupiui. Imò ipsi scitis ꝙ necessitatibus meis & his qui mecum sunt, suppeditauerũt manus hæ. Omnia ostendi uobis, ꝙ sic laborãtes oportet suscipere infirmos, ac meminisse uerborũ domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatum est dare potius q̃ accipere. Et quum hæc dixisset, positis genibus suis, orauit cum omnibus illis. Magnus aũt fletus coortus est omniũ, & ruentes in collum Pauli, osculabãtur eum dolentes, maxime ob sermonem quem dixerat, ꝙ amplius faciem eius nõ essent uisuri. Et deducebant eum ad nauem. Quum aũt factum esset ut soluissem⁹ auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem quæ traijceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Quum autẽ cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistrã, nauigauimus in Syriã, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisq; discipulis, mãsimus ibidem diebus septem: qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymã. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicẽ, conscendimus nauim: illi autem redierũt ad sua. Nos uero nauigatione explicita à Tyro, descẽdimus Ptolemaidam, & salutatis fratribus mansimus diem unũ cum illis. Postridie uero nos qui eramus cũ Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domũ Philippi euangelistæ, qui erat unus è septem, mansimus apud eum: huic autẽ erant quatuor filiæ uirgines, prophetantes. Et quũ permaneremus dies complures, aduenit quidam à Iudæa propheta,

XXI

ὀνόματι ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν ἱερουσαλὴμ ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες. τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς ἱερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, μνασωνί τινι κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ὑπλούσῃ εἰσῄει ὁ παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθὲν ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον. εἶπόν τε αὐτῷ. θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μὴ δὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ, σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. τούτους παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς, εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας

nomine Agabus. Is quum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans sibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulũ hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradẽtq; in manus gentium. Quum aũt audissemus hæc, rogabamus & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine domini Iesu. Quum uero illi non persuaderetur, acquieuimus, dicentes: Domini uolũtas fiat. Post dies autem istos sublatis sarcinis conscendebamus Hierosolymam. Venerunt aũt unà quidam ex discipulis à Cæsarea nobiscũ, adducẽtes secum apud quem hospitaremur, Mnasonẽ quendam Cyprium, antiquũ discipulũ. Et quum uenissemus Hierosolymã, libenter exceperunt nos fratres. Postero autẽ die introibat Paulus nobiscum ad Iacobũ, omnesq; conuenerunt presbyteri. Quos quũ salutasset, narrabat per singula quæ deus fecisset inter gentes per ministerium ipsius. At illi quum audissent, glorificabant dominũ, dixerũtq; ei: Vides frater, quot milia sunt Iudæorum qui crediderunt, & omnes studiosi sectatores sunt legis. Audierunt aũt de te, ꝙ defectionẽ doceas à Mose, omnes qui inter gentes sunt Iudæos, dicens, non debere eos circũcidere filios, neq; secundũ instituta uiuere. Quid est ergo? omnino oportet conuenire multitudinem. Audient enim te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sũt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis, & impende super illis, ut radant capita: & sciant omnes ꝙ quæ de te audierunt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. De his aũt qui crediderũt ex gentibus nos scripsimus, decernentes ne quid huiusmodi obseruẽt, nisi ut caueant & ab his quæ sunt immolata simulacris & à sanguine & suffocato & scortatione. Tunc Paulus assumptis uiris postero die purificatus cum illis intrauit in templum, annuncians expletionem dierum purificatiõis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autẽ septem dies iam penè essent expleti, hi qui ab Asia erant Iudæi, quum uidissent eum in templo, conturbarunt totum populũ, & iniecerunt ei manus

ρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες. ἄνδρες ἰσραηλῖται, βοηθῆτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων ἔτι τε καὶ ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ παύλου, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται ἱερουσαλήμ. ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσὶ, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν. κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καί φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμέ

nus, clamãtes: Viri Israelitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legem & locum hunc omnes ubiq; docet, insuper & Græcos induxit in templũ, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimũ Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerunt quòd in templũ introduxisset Paulus. Commotaq; est ciuitas tota, & factus est cõcursus populi: & apprehensum Paulum, protrahebãt è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærẽtibus autem illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, ꝙ tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi quum uidissent tribunũ ac milites cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehẽdit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset? Alij autem aliud clamabant in turba. Et quum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et quum uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamãs, Tolle eum. Et quum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nõne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit aũt Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, non obscuræ Cilicum ciuitatis ciuis. Rogo aũt te, permitte mihi loqui ad populum. Et quum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem: & magno silẽtio facto, alloquutus est lingua Hebræa, dicens: Viri fratres & XXII
patres, audite meam, qua nunc apud uos utor, excusationẽ. Quum audissent autẽ ꝙ Hebræa lingua sibi loqueretur, magis præstiterunt silentium. Et dicit: Ego quidẽ sum uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ: cæterũ educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institut⁹ accurate in patria lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis hodie: qui hãc uiam persequutus sum usq; ad mortem, alligans ac tradens in carceres uiros pariter ac mulieres, sicut & princeps sacerdotũ mihi testis est, & totus seniorum ordo: à quibus etiam epistolis ad fratres acceptis Damascũ pergebã, adducturus & illos qui illic essent

δεδεμένους εἰς ἱερουσαλὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω κύριε. ὁ δὲ κύριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχείρισατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν ταχει ἐξ ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον. οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπών, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι᾽ ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος. εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος

uinctos Hieroſolymam, ut punirentur. Accidit aũt mihi iter facienti & appropinquãti Damaſco circiter meridiem, ut ſubito de cœlo circunfulguraret me lux multa, cecidíq; in ſolum, & audiui uocem dicentẽ mihi: Saul, Saul, quid me perſequeris? Ego uero reſpondi: Quis es domine? Dixitq; ad me: Ego ſum Ieſus ille Nazarenus, quẽ tu perſequeris. Et qui mecũ erant, lumen quidem uiderunt, & exterriti ſunt: uocẽ autem non audierũt eius qui loquebatur mecum. Dicebam aũt: Quid faciam domine? Dominus autẽ dixit mihi: Surge, ac uade Damaſcum, & ibi tibi dicetur de omnibus quæ ordinata ſunt tibi ut facias. Et quum nõ uiderem præ gloria luminis illius, per manũ deductus à comitibus qui erant mecum, ueni Damaſcum. Ananias aũt quidam, uir pius, ſecundum legem, teſtimonio probatus omnium illic habitãtium Iudæorũ, ueniens ad me & aſtans, dixit mihi: Saul frater, recipe uiſum. Et ego eadẽ hora recepto uiſu, uidi illũ. At ille dixit: Deus patrũ noſtrorũ præparauit te, ut cognoſceres uoluntatẽ ſuam, & uideres id quod iuſtũ eſt, & audires uocem ex ore eius: qa eris teſtis illi apud omnes homines, eorũ quæ uidiſti & audiſti. Et nunc quid cõtaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua inuocato nomine dñi. Factum eſt aũt quum eſſem reuerſus Hieroſolymã, & orarẽ in tẽplo ut raperer extra me, & uiderẽ eum dicẽtem mihi: Feſtina & exi uelociter Hieroſolymis, quoniã nõ recipiẽt teſtimoniũ tuum de me. Et ego dixi: Dñe, ipſi ſciunt q̃ ego pertrahebã in carcerẽ, & cædebã in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et quũ funderet̃ ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſsiſtebã & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebã ueſtimẽta interficientiũ illũ. Et dixit ad me: Vade, quoniam ego ad gentes procul mittã te. Audiebant aũt eum uſq; ad hoc uerbũ, atq; ſublatis uocibus, dicebãt: Tolle de terra hominẽ iſtiuſmodi, non enim phas eſt eum uiuere. Vociferantibus aũt eis, & proiiciẽtibus ueſtimẽta, & puluerẽ iactãtibus in aerem, iuſſit tribun⁹ induci eũ in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, ut ſciret ꝓpter quã cauſam ſic acclamarent ei. Et quũ aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti ſibi cẽturioni Paulus: Num hominẽ Romanũ & indẽnatum licet uobis flagellare? Quo audito, centurio

accel-

προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι. εἰ σὺ ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, συνιεὶς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν * δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

ἀτενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν ἔφη. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες ἔφησαν. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ μὲν ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπε. θάρσει παῦλε. ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἰερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν ἰουδαίων συνροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν μὴ τε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν

* Aliàs δεδεκώς

acceſsit ad tribunum, & nũciauit ei, dicens: Quid facturus es: Hic enim homo Romanus eſt. Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi, nũ tu Romanus es? At ille dixit: Etiã. Et reſpondit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit poſtquàm reſciuit quòd Romanus eſſet, & quòd uinxiſſet eum. Poſtero autem die uolens ſcire certum, qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum à uinculis, & iuſsit principes ſacerdotum conuenire, totumq; cõcilium, ac deductum Paulum ſiſtebat coram illis.

Intentis autem oculis in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conſciẽtia bona conuerſatus ſum coram deo uſq; in hodiernum diem. Princeps autẽ ſacerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi, ut percuterent os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percuſſurus eſt te deus, paries dealbate. Et tu ſedes iudicans me ſecundum legem, & contra legẽm iubes me percuti? Et qui aſtabant, dixerunt: Summo ſacerdoti dei maledicis? Dixit autem Paulus: Neſciebam fratres, q̃ pontifex eſſet. Scriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices. Sciens autem Paulus, q̃ una pars eſſet Sadducæorum, & altera phariſæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego phariſæus ſum, filius phariſæi, de ſpe & reſurrectiõe mortuorum ego iudicor. Et quũ hoc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter phariſæos ac Sadducæos & diſſecta eſt multitudo. Nã Sadducæi quidem dicunt, non eſſe reſurrectionẽ, neq; angelum, neq; ſpiritũ: phariſæi aũt utraq; confitentur. Factus eſt autẽ clamor magnus: & quum ſurrexiſſent ſcribæ de factione phariſæorũ, depugnabãt, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine iſto. Quòd ſi ſpiritꝰ loquutus eſt ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et quũ magna ſeditio coorta eſſet, ueritus tribunus ne diſcerperet̃ Paulus ab ipſis, iuſsit milites deſcẽdere & rapere eũ de medio eorũ, ac deducere eum in caſtra. Sequẽti aũt nocte aſsiſtens ei dominus, ait: Bono animo eſto Paule. Vt enim teſtificatꝰ es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Romę teſtificari. Facto aũt die collegerũt ſe qdã ex Iudęis, & deuouerũt ſe dicẽtes, neq; eſuros ſe neq; bibituros, donec occiderẽt Paulum.

XXIII

Erant

ὅσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ τοῦτο τὸ
συνωμοσίαν πεποιηκότες. οἵτινες προσελθόν-
τες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶ-
παν. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδε-
νὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον.
νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ
συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς
ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον
τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν,
ἕτοιμοι ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ
υἱὸς τῆς ἀδελφῆς παύλου τὸ ἐνεδρον, παραγενό-
μενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγ-
γειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦ-
λος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν
τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔφη γάρ τι
ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν
ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμι-
ος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον
τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί
σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλιαρ-
χος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο,
τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰου-
δαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως αὔριον
εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς
μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐ-
τοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς. ἐνεδρεύουσι γὰρ
αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἀνδρες πλείους τεσσαράκοντα.
οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μή
τε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί
εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ
μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν παραγ-
γείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνι-
σας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς
τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν. ἑτοιμάσατε στρατιώ-
τας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας,
καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους δια-
κοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, ὑπνον τε
παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον δια-
σώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστο
λὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. κλαύδιος λυ-
σίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄν-
δρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ
μέλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ
στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥωμαῖός
ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνε-
κάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον
αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων
τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν
ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς
εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν ἰουδαίων,
ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς
κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.
οἱ μὲν

Erant autem plures quàm quadraginta viri qui hanc cõiurationem fecerant, qui accesserunt ad principes sacerdotum ac seniores & dixerunt: Deuotione deuouimus nosipsos, nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos significate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquã aliquid certius cognituros de eo. Nos uero prius quàm appropinquet, parati sumus interficere illum. Quum autem audisset filius sororis Pauli insidias, uenit & intrauit in castra, nunciauitq; Paulo. Accersito autem Paulus ad se uno ex cẽturionibus ait: Adolescẽtem hunc abduc ad tribunum: habet enim quod renunciet illi. Et ille quidẽ assumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accersitum me, rogauit ut hunc adolescentem perducerẽ ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi. Apprehẽsa autẽ tribunus manu illius, secessit cum eo seorsum, & percontatus est illum, Quid est quod habes significãdum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conspirarunt ut rogarent te uti crastino die educeres Paulum in cõcilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo: tu uero ne morem gesseris illis. Insidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui seipsos deuouerũt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcepitq; ei, ne cui effutias, inquiens, q̃ hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam cẽturionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lãcearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, quum iam esset interficiẽdus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito q̃ Romanus esset: uolensq; scire causam ob quam accusarent illum, deduxi eum in conciliũ eorũ. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et quum indicatum esset mihi de insidijs quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus, ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te. Vale.

Milites

οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐασάντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται. ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἡρώδου φυλάσσεσθαι. μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ οὐκ πλείόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύων τοὺς κατήγορους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σε, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν. οὔτε παραστῆσαί με δύνανται, περὶ ὧν νῦν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός.

δι

Milites uero iuxta quod ſibi iniunctũ erat, receptum Paulũ duxerunt per noctem Antipatridem. Poſtero aũt die dimiſsis equitibus ut cum eo irent, reuerſi ſunt in caſtra. Qui quum ueniſſent Cæſareã, ac tradidiſſent epiſtolam præſidi, ſtatuerũt coram eo & Paulum. Quum legiſſet aũt præſes, & interrogaſſet ex qua prouincia eſſet, & cognouiſſet ꝙ ex Cilicia, Audiam te, inquit, quũ accuſatores quoqꝫ tui aduenerint. Iuſſitqꝫ in prætorio Herodis cuſtodiri eum.

Poſt quinqꝫ aũt dies deſcendit princeps XXIIII
ſacerdotũ Ananias cum ſenioribus & Tertullo quodã oratore, qui adierunt preſidem contra Paulum. Et citato Paulo, cœpit accuſare Tertullus, dicẽs: Quum in multa pace agamus per te, & multa recte gerãtur in populo hoc per tuam prouidentiã, & ſemper & ubiqꝫ comprobamus præſtantiſsime Felix, cum omni gratiarũ actione. Sed ne diutius te detineã, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim ſumus uirum hunc peſtiferum & concitantem ſeditionem omnibus Iudæis in uniuerſo orbe, & autorem ſectæ Nazarenorũ, qui etiam templum prophanare conatus eſt: quem & apprehenſum uoluimus ſecundum legem noſtrã iudicare. Sed ſuperueniens tribunus Lyſias, cum magna ui eripuit eum è manibus noſtris, iubẽs accuſatores eius ad te uenire: ex quo poteris ipſe inquiſitione facta de omnibus iſtis cognoſcere, de quibus nos accuſamus eum. Adiecerunt aũt & Iudæi, dicentes hæc ita ſe habere. Reſpondit autẽ Paulus, quum annuiſſet ipſe præſes, ut diceret: Aequiore animo pro meipſo cauſam dico, quum ſciã te multis iam annis iudicem fuiſſe genti huic, qui poſsis cognoſcere, ꝙ non plures ſunt mihi dies q̃ duodecim, ex quo aſcendi adoraturus Hieroſolymam: & neqꝫ in templo cõpererunt me cum aliquo diſputantem, aut concurſum facientem turbæ, neqꝫ in ſynagogis, neqꝫ in ciuitate, neqꝫ probare poſſunt ea de quibus me accuſant. Confiteor aũt hoc tibi, ꝙ iuxta uiam quam uocant hæreſim, ſic colo patrium deum, credens omnibus quæ in lege & prophetis ſcripta ſunt, ſpem habens in deum, fore, quam & hi ipſi expectant, reſurrectionẽ mortuorum, iuſtorum ſimul & iniuſtorũ. Quin in hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo cõſcientiã habere erga deũ & erga homines ſemp.

Poſt

λὶ ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην, ἐλεημοσύνας
ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς. ἐν οἷς
εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου,
οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰου-
δαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν,
εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ
τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συ
νεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα
ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ
κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα
ὁ Φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτούς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ
περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν ἂν Λυσίας ὁ χιλίαρχος
καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διατάξα-
μενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον,
ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων
αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ
ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρου
σίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμ-
ψατο τὸν Παῦλον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς
Χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δι-
καιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ μέλλοντος κρίνε-
σθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆ
λιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ με
τακαλεσάμενος μεταπέμψομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπί-
ζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύ-
λου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐ-
τὸν μετακαλούμενος ὡμίλει αὐτῷ. διετίας δὲ
πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον
Φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰου-
δαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμέ-
νον. Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ
τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισα-
ρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ
πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ πα-
ρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ,
ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέ
δραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν.
ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον
ἐν Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπο-
ρεύεσθαι. οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησί, συγκατα-
βάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγο-
ρείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας
πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐ-
παύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε
τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ,
περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες
Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέρον-
τες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι,
ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν
Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι
ἥμαρτον. ὁ Φῆστος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν
καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε. θέλεις

εἰς

ACTA

Post annos aũt plures accesi, eleemosynas exhibiturus in gentẽ meam, & oblationes, in quibus cõpererunt me purificatũ in templo, haud cum turba, neq; cũ tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare, si qd haberent aduersum me: aut hi ipsi dicant, si quid deprehẽderunt in me iniquitatis, quũ stem in concilio, nisi de una hac uoce qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum, ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam uiam attinebãt, dicens: Quũ tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam uestrã. Iussitq; cẽturioni, ut custodiret Paulum, sineretq; eum relaxari, & ne quem ex illius familiaribus uetaret subministrare ei, aut adire eũ. Post aliquot aũt dies quũ aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit Paulũ, & audiuit ab eo fidẽ, quæ est in Christum. Disputãte aũt illo de iustitia & tẽperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respõdit: In præsentia abi: cæterũ opportunitatẽ nactus accersam te. simul & illud sperãs fore, ut pecunia sibi daret à Paulo ut solueret ipsum, ppter quod & frequẽter accersens eũ, loquebatur cũ eo. Biennio aũt expleto, accepit successorem Felix Porciũ Festũ. Volens aũt gratiã præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum. Festus ergo suscepta puincia, post triduũ ascendit Hierosolymã ab urbe Cæsarea. Significarũtq; illi princeps sacerdotum ac primores Iudæorũ de Paulo, & rogabãt eum postulãtes fauorẽ aduersus eum, ut accerseret eum Hierosolymã, insidias tẽdẽtes ut interficerẽt eum in uia. Festus aũt respõdit, ut seruaretur quidẽ Paulus Cæsareæ, se uero breui illò profecturũ. Qui ergo inter uos, ingr, potẽtes sunt, unà nobiscũ descendant: & si quod est in hoc uiro crimen, accusent eum. Demoratus aũt inter eos diebus amplius q̃ decẽ, descẽdit Cæsareã: & postero die sedit pro tribunali, iussitq; Paulũ adduci. Qui quum perductus esset, circũstetерunt eum qui ab Hierosolymis descẽderant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduersus Paulũ, quæ non poterãt probare: Paulo pro se respondente, q̃ neq; in legem Iudeorum, neq; in templum, neq; in Cæsarem quicquã peccasset. Festus autẽ uolens gratificari Iudæis, rñdens Paulo, dixit: Vis

Hiero-

εἰς ἱροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ πρὶ τούτων μείνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. ἰουδαίοις οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δέ τινων διαγενομένων, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος, κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὸν περὶ τούτου ζητησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς ἱροσόλυμα, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ παύλου ἐπικαλουμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὸν τοῦ σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς καίσαρα. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆστον ἔφη, ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δέ ἄυριον φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ ἀγρίππα καὶ τῆς βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντας εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, κελεύσαντος τοῦ φήστου, ἤχθη ὁ παῦλος. καὶ φησὶν ὁ φῆστος. ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἔν τε ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, αἰτοῦντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου αἰτησαμένου τὸν σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνα-

Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me: Dixit aũt Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriã feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, ac dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorum de quibus hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tũc Festus cum consilio colloquutus, respõdit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et quum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et quum dies cõplures ibi commorarentur, Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice uinctus, de quo quum uenissem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotum & seniores Iudæorum postulantes aduersus illum sententiam. Quibus respondi: Non est Romanis consuetudo ob gratiam donare aliquem hominem ut pereat, prius quàm is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Quum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo quum stetissent accusatores, nullũ crimen intendebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar: sed quæstiones quasdã de sua superstitione habebant aduersus eũ, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstiõe, dicebã, num uellet ire Hierosolymã, & ibi iudicari super istis. Paulus aũt quum appellasset, ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eũ, donec mitterẽ eum ad Cæsarẽ. Agrippa autẽ dixit ad Festũ: Volebã & ipse hominẽ audire. Cras inq;, audies eũ. Postero autẽ die quũ uenisset Agrippa & Bernice cũ multo apparatu, & introissent in auditoriũ cũ tribunis & uiris principalib⁹ ciuitatis, iubẽte Festo adductus est Paul⁹. Et dicit Fest⁹: Agrippa rex & omnes q simul adestis nobiscũ uiri, uidetis hunc hominẽ de quo omnis multitudo Iudæorũ interpellauit me & Hierosolymis & hic, acclamãtes non oportere eũ uiuere amplius: ego uero cõperi nihil dignũ morte eũ admisisse. Cæterũ cũ is ipse appellasset Augustũ, statui mittere eũ: de quo q̃d certũ scribam dño, non habeo. Quapropter produxi eũ ad uos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut

ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐνθὶ σοῦ σήμερον, μαλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἠθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τοῦ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι. περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτοῦ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβὼν, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠναγκάζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σαοὺλ, σαοὺλ τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὠφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ὑποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν

examinatione facta, habeã quod scribã. Iniquum enim mihi uidet̃, mittere uinctũ, & crimina de q̃bus accusatur non significare. XXVI

Agrippa uero ad Paulũ ait: Permittit̃ tibi loqui pro temetipso. Tũc Paulus extẽta manu pro se dicebat: Sup̃ omnib⁹ de q̃bus accusor à Iudæis, rex Agrippa, existimo me beatũ, q̃ causam dictur⁹ sim apud te hodie: quũ tu maxime sis gnarus earũ quæ apud Iudæos sunt, & cõsuetudinũ & quæstionũ. Quapropter obsecro te, ut patiẽter me audias. Itaq̃ uitã q̃dẽ meã, quã egi ab adolescentia, quę ab initio fuit in gẽte mea Hierosolymis, nouerũt omnes Iudæi, q̃ prius nouerãt me ab initio, si uelint testimoniũ ferre: quod secũdũ exq̃sitissimã sectã nostræ religionis uixerim pharisæus. Et nunc ob spem repromissionis quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiectus, ad quã duodecim trib⁹ nostrę instãter nocte & die colẽtes deũ sperãt se p̃uenturas. de qua spe accusor, rex Agrippa, à Iudæis. Cur incredibile iudicat̃ apud uos, si deus mortuos suscitat? Et ego q̃dẽ existimabã me aduersus nomen Iesu Nazareni multa repugnãdo facturũ, q̃d & feci Hierosolymis: & multos sanctorũ ego carcerib⁹ inclusi, à principib⁹ sacerdotũ potestate accepta: & quũ occiderẽtur, detuli sentẽtiã. Et per oẽs synagogas frequẽter puniẽs, eos cõpellebã blasphemare, & amplius insaniẽs in eos, p̃sequebar etiã in exteras usq̃ ciuitates. Quarũ rerũ studio quũ irem Damascũ cũ autoritate & p̃missu principũ sacerdotũ, die medio, rex, in uia uidi è cœlo supra splẽdorẽ solis circũfulsisse me lumẽ & eos q̃ mecũ faciebãt iter. Quũ aũt oẽs nos decidissemus in terrã, audiui uocẽ loquẽtẽ ad me, ac dicentẽ Hebraica lingua: Saul, Saul, q̃d me p̃sequeris? Durũ est tibi cõtra stimulos calcitrare. Ego aũt dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego sum Iesus quẽ tu p̃sequeris. Sed exurge & sta sup̃ pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cõstituã te ministrũ ac testẽ & eorũ quæ uidisti & eorũ in q̃bus apparebo tibi, eripiẽs te à populo & gẽtibus, in quas nũc te mitto: ut ap̃ias oculos eorũ, ut cõuertant̃ à tenebris ad lucẽ, & à potestate satanę ad deũ, ut accipiãt remissionẽ peccatorũ & sortẽ inter eos qui sanctificati sunt per fidẽ quæ est erga me. Vnde rex Agrippa, nõ fui inobediẽs cœlesti uisioni, sed his q̃ sunt Damasci primũ & Hierosolymis & p̃ omnẽ regionem

φαν τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλω μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ὧν ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μωσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δέ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε. τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δέ, οὐ μαίνομαι φησὶ κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν ποιῆσαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, οἵπερ κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐμβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ μέλλοντι πλεῖν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην, μόλις τε παρ

gionem Iudææ, deinde & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, opera facientes digna his qui resipuissent. Hac ex causa Iudæi me in templo comprehensum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, usq; in hodiernum diem sto, testificãs tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, quàm ea quæ prophetæ prædixerant futura esse, & Moses, an passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorum lumen annunciaturus sit populo & gentibus. Hæc autẽ quum proferet, Festo magna uoce ait: Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam conuertũt. Et Paulus: Non insanio, inquit, optime Feste, sed ueritatis & sobrietatis uerba eloquor. Scit enim de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horũ arbitror. Neq; enim hoc in angulo gestũ est. Credis rex Agrippa, pphetis? Scio q̃ credis. Agrippa aũt ad Paulum ait: Modica ex parte persuades mihi ut fiam Christianus. Et Paulus ait: Optarim à deo, non solũ modica ex parte, uerum etiã magna: non te modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, esse tales, qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hęc eo loquuto, surrexit rex ac præses & Bernice & qui assidebãt eis. Et quum secessissent, loquebantur inter se dicentes: Nihil morte aut uinculis dignum facit homo iste. Agrippa autẽ Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Postquã autem decretum est, ut nos nauigaremus in Italiam, tradiderunt & Paulum & quosdam alios uinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Conscensa aũt naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscũ Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequenti autẽ die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur. Et inde quum soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quòd essent uenti contrarij. Et pelagus quod est contra Ciliciam & Pamphyliam, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, imposuit nos in eam. Et quum multis diebus tarde nauigaremus, uixq; deuenissemus contra Gnidum, prohibente nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem. Et uix

XXVII

παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινά, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγινομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοός, διότι καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ Παῦλος, λέγων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις. ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι καὶ ἐκεῖθεν εἴπως δύναιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρελέγοντο τὴν Κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον Κλαῦδα, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σῴζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. ἔδει μὲν ὦ ἄνδρες τῳ εἰθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ Παῦλε, Καίσαρί σε δεῖ παρασῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται κατ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας

præterlegẽtes illam, peruenimus in locum quẽdã qui uocatur Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo aũt tẽpore peracto, & quũ iam esset periculosa nauigatio, quod iam ieiunij quoq; tẽpus præteriisset, admonebat eos Paulus, dicens eis: Viri, uideo q; cum iniuria multoq; dãno, nõ solum oneris & nauis, sed etiã animarũ nostrarũ futura sit nauigatio. Centurio aũt gubernatori & nauclero magis credebat, q̃ his quæ à Paulo dicebãtur. Et quũ aptus portus nõ esset ad hybernandũ, cõplures ceperũt consiliũ soluẽdi illinc, si quo modo possent peruecti Phœnicẽ illic hybernare. Is est portus Cretæ spectãs ad Africũ & ad Chorũ. Aspirãte aũt Austro, rati se propositi compotes, quũ soluissent Asson, preterlegebãt Cretã. Verum haud multo post coortus est cõtra ipsam uentus Typhonicus, qui uocatur Euroaquilo. Quũq; correpta esset nauis, nec posset obniti uento, data naue flatibus, ferebamur. In insulã aũt quãdam deuecti, quæ uocaẽ Clauda, uix potuimus obtinere scapham. Qua sublata adiutorijs utebant̃, subcingẽtes nauẽ: timẽtes ne in Syrtim inciderent, demisso uase, sic ferebãtur. Quum aũt uehemẽti tempestate iactaremur, sequenti die iactum fecerunt, ac tertio die nostris manibus armamenta nauis proiecimus. Porrò neq; sole neq; syderibus apparẽtibus ad cõplures dies, & tẽpestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ. Quum aũt multa iam esset inedia, tũc stans Paulus in medio eorũ, dixit: Oportebat q̃dẽ, ó uiri, audito me nõ soluere à Creta, nec accersere nobis iniuriã hanc & iacturam. Et nũc hortor, ut bono animo sitis. Iactura eñ animæ nulla erit ex uobis, sed tantum nauis. Astitit enim mihi hac nocte angelus dei cuius sum ego, quẽ & colo, dicẽs: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet sisti. Et ecce donauit tibi deus oẽs q̃ nauigãt tecũ. Propter q̃d' bono aĩo estote uiri. Credo eñ deo q̃ sic erit quẽadmodũ dictũ est mihi. In insulã aũt quãdã oportet nos eĩci. Sed post ea q̃ quartadecima nox supuenit, nauigãtibus nobis in Adria circa mediũ noctis, suspicabant̃ nautę apparere sibi aliquã regionẽ: q̃ & demissa bolide repererũt passus uigĩti, ac pusillũ inde digressi, rursũq; demissa bolide reperunt passus q̃ndecim: timẽtesq; ne in aspa loca inciderẽt, de puppi iactis anco-

ῥας

κύρας τέσσαρας, ἤυχοντο ἡμέραν γένεσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δυνατὸν, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν. καὶ ἡ μὲν πρῴρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατοντάρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος. ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τισιν τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνακαύσαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀπο-

coris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui, quum demisissent scaphā in mare, sub prætextu uelut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus cēturioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, uos salui fieri non potestis. Tunc abscidērūt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et quum dies inciperet apparere, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, & expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes: propter quod hortor uos, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem uestrā pertinet: quia nullius uestrum capillus de capite cadet. Et quum hæc dixisset, sumpto pane gratias egit deo in cōspectu omniū, & quū fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omnium, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus uero uniuersæ animæ in naui ducentæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleuabant nauem, ejiciētes triticū in mare. Quū aūt dies esset, terram nō agnoscebāt: sinum uero quendam animaduerterūt, habentem littus: in quod cogitabant, si possent, impingere nauem. Et quum ancoras sustulissent, committebant se mari: simul laxatis iuncturis gubernaculorū, & sublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad littus. Et quum incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero soluebatur à ui undarum. Militum aūt consilium erat, ut uinctos occiderent, ne quis quum enatasset, effugeret. At centurio uolēns seruare Paulū, cōpescuit eos à consilio: iussitq; ut qui possent natare, abjicerent se primos, & in terrā euaderēt: cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdā nauis fragmētis. Et sic factum est, ut omnes incolumes euaderent in terram. Et quum euasissent, tunc cognouerunt q; Melite insula uocaretur. Barbari uero præstabant non uulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat, & propter frigus. Quum congregasset autem Paulus sarmentorum multitudinem, & imposuisset in ignem, uipera è calore prorepens, inuasit manum eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum è mari, ultio non sinit uiuere. Et ille quidem

ἀποτιναξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ὡδὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξαμένος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξαμένος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἱ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκούροις. καὶ καταχθέντες εἰς συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτίολους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτὰ, καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. ἠᾀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περί σου ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περί σου πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγετο. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἧκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν

excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabāt futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu aūt illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mēte dicebāt eum esse deum. In locis aūt illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Cōtigit aūt patrem Publij febribus ac dysenterijs uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & quum orasset, imposuissetq; ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoq; qui habebant infirmitates in insula, accedebant, & sanabantur: qui etiā multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerūt quæ necessaria erāt. Post menses aūt tres nauigauimus in naui Alexādrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et quum uenissemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circūlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem afflante austro, postridie uenimus Puteolos: ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Romam. Et inde quum audissent fratres de nobis, prodierūt in occursum nobis usq; ad Appij forum ac Tres tabernas. Quos quum uidisset Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Quum aūt uenissemus Romam, cēturio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est aūt Paulo, ut maneret solus cum custodiente ipsum milite. Post tertium aūt diem conuocauit Paulus Iudæorū primores. Quumq; uenissent dicebat eis: Ego, uiri fratres, quum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorū: qui quum examinassent, uoluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarē, non quasi habeam de quo gentē meam accusem. Propter hanc igit̄ causam aduocaui uos, ut uiderē & alloquerer. Propter spem enim Israelis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neq; literas accepimus de te à Iudæa, neq; adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut loquutus est aliquid de te mali. Volumus aūt ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista, notū est nobis, q̄ ubiq; ei contradicitur. Quum constituissent aūt illi diem, uenerūt ad eum in hospitium

νίαν πλείονδε, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωΐ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἓν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγον. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

spitium complures, quibus exponebat testificans regnum dei, suadensq́ eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane usq́ ad uesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam uero non credebāt. Quũq́ inter se non essent concordes, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbũ: Bene spiritus sanctus loquutus est per Hesaiã prophetam ad patres nostros, dicẽs: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & nõ perspicietis. Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos cõpresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertãtur & sanem eos. Notum ergo sit uobis, q́ gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audiẽt. Et quum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multã habentes inter se disceptationẽ. Mansit aũt Paulus biẽnio toto in suo conducto: & susciṕiebat omnes qui ingrediebãtur ad ipsum, prædicans regnum dei, ac docens quæ sunt de dño Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΓΡΑΞΕΩΝ ΤΕΛΟΣ

ACTORVM FINIS

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

ΤΑΥΤΗΝ ἀπέστελλει ἀφ' κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκούων δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἀπὸ πόθων αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀφδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον, καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἀπόστολην ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ χριστοῦ λέλυται τὸ παράπτωμα τοῦ ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀφδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτῳ τε τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως δύνασθαι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς ἀϊδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποιήκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτοῦ λατρεύσαντας. αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας, καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ὑπὲρ τῇ παρανομίᾳ. ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπ' ἴσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι τοῦ λυτρουμένου δέονται. τῆς δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπ' ἴσης τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ὑπὲρ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν. τῆς δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομὴ, καὶ ἡ ἐν τοῦ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησὶν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς περιτομῆς δικαιωθεὶς, μετωνομάσθη μὲν ἀβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἔμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκὶ, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ, πάυσασθαί ποτε τὴν περιτομὴν, ὅτ' ἂν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ ἀβραὰμ, ἀρξάμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραὰμ, ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χάριν καὶ μετωνομάσθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, πάυσασθαι τὸ σημαίνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, παυέτωσαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραὰμ, καὶ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐ δεῖ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλεῖται. καὶ γὰρ οὐ χρείαν ἔχει τὶς λοιπὸν περιτέμνεσθαι, ἀρκούμενος τῇ πίστει τοῦ ἀβραὰμ, οὐδὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τοῦ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀφδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χάρις τοῦ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διαλυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη. δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησὶ, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ παράπτωμα. δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσῃ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀφ' τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γένηται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὲν ἰουδαίους παραμυθεῖται, ὅτι οὐ παραβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀφ' τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾷ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ὑπὲρ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη, διδάξας, τελειοῖ τὴν ἀπόστολην.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΙΣ ΠΑΣΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΣΥΝΕΧΩΣ ἀκούων ἀναγινωσκομένων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μακαρίου πάυλου, καὶ καθ' ἑκάστην ἐβδομάδα δὶς πολλάκις καὶ τρὶς καὶ τετράκις ἡνίκα ἂν μαρτύρων ἁγίων ἐπιτελῶμεν μνήμας, χαίρων τῆς σάλπιγγος ἀπολαύων τῆς πνευματικῆς, καὶ διανίσταμαι καὶ θερμαίνομαι τοῦ πόθου τὴν ἐμὴν φίλην ἐπιγινώσκων φωνὴν, καὶ μονονουχὶ παρόντα αὐτὸς δοκῶ φανταζεσθαι καὶ διαλεγόμενον ὁρᾶν. ἀλγῶ δὲ καὶ ὀδυνῶμαι, ὅτι τὸν ἄνδρα τοῦτον, οὐχ ἅπαντες ἴσασιν ὥσπερ εἰδέναι χρὴ, ἀλλ' οὕτως τινὲς αὐτὸν ἀγνοοῦσιν, ὡς μηδεμίαν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ εἰδέναι σαφῶς. οὗτο δὲ γίνεται, οὐ παρὰ ἀμαθίαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συνεχῶς ὁμιλεῖν τοῦ μακαρίου τούτου. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὅσαπερ ἴσμεν, εἰπέρ τινα ἴσμεν, δι' εὐφυΐαν, καὶ ὀξύτητα διανοίας ὑπερτάμεθα, ἀλλὰ διὰ τὸ συνεχῶς ἔχεσθαι τοῦ ἀνδρὸς, καὶ σφόδρα διακεῖσθαι πρὸς αὐτόν. τὰ γὰρ τῶν φιλουμένων πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οἱ φιλοῦντες ἴσασιν, ἅτε δὴ μεριμνῶντες αὐτούς. ὅπερ μακάριος οὗτος ἐνδεικνύμενος ἔλεγε φιλιππησίοις, καθὼς δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ τοῦτο φρονεῖν περὶ ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου. ὥς τε κἂν ὑμεῖς θέλητε μετὰ προθυμίας προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, οὐδενὸς ἑτέρου δέησεσθε, ἀψευδὴς γὰρ ὁ τοῦ χριστοῦ λόγος εἰπών. ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλέον ἡμῖν τῶν ἐνταῦθα συλλεγομένων, καὶ παιδοτροφίαν, καὶ γυναικὸς ἐπιμέλειαν, καὶ οἰκίας πρόνοιαν ἀνεδέξαντο, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἀναισχοίντο ὅλους ἑαυτοὺς δοῦναι τοῦ πόνου τούτου, πρὸς γοῦν τὸ λαβεῖν τὰ παρ' ἑτέρων συλλεγέντα, διανάστητε, καὶ τοσάυτην ἀπονείματε σπουδὴν, τῇ τῶν λεγομένων ἀκροάσει, ὅσην τῇ τῶν χρημάτων συλλογῇ. εἰ γὰρ καὶ αἰσχρὸν τοσάυτην ἀπαιτῆσαι παρ' ὑμῶν μόνην, ἀλλ' ἀγαπητὸν ἄν. τοσάυτην γοῦν δότε, καὶ γὰρ ἐντεῦθεν τὰ μυρία ἔφυ κακὰ, ἀπὸ τῆς τῶν γραφῶν ἀγνοίας. ἐντεῦθεν ἡ πολλὴ τῶν αἱρέσεων ἐβλάστησε λύμη, ἐντεῦθεν οἱ ἠμελημένοι βίοι, ἐντεῦθεν οἱ ἀκερδεῖς πόνοι. ὥσπερ γὰρ οἱ τοῦ φωτὸς τούτου ἐστερημένοι, οὐκ ἂν ὀρθὰ βαδίσαιεν, οὕτως οἱ πρὸς τὴν ἀκτίνα τῶν θείων μὴ βλέποντες γραφῶν, πολλὰ ἀναγκάζονται καὶ συνεχῶς ἁμαρτάνειν, ἅτε δὴ ἐν σκότῳ χαλεπῷ βαδίζοντες. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν λαμπήδην τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων. καὶ γὰρ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶττα, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπλεονέκτησε τοῦ τῆς διδασκαλίας λόγου. ἐπειδὴ γὰρ περισσότερον αὐτῶν ἐκοπίασε, πολλὴν καὶ τοῦ πνεύματος ἐπεσπάσατο τὴν χάριν. καὶ τοῦτο οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν ἰσχυρίζομαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πράξεων. εἰ γάρ που δημηγορίας ἦν καιρὸς, αὐτοῦ πανταχοῦ παρεχώρουν. διὸ καὶ ἑρμῆς εἶναι ἐνομίζετο παρὰ τοῖς ἀπίστοις, διὰ τὸ τοῦ λόγου καταρχειν. μέλλοντας δὲ εἰς τὴν ἐπιστολὴν κατιέναι ταύτην, ἀναγκαῖον καὶ τὸν χρόνον εἰπεῖν καθ' ὃν ἐγράφη. οὐδὲ γὰρ ὥσπερ οἱ πολλοὶ νομίζουσι πρὸ πασῶν τῶν ἄλλων ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀπὸ ῥώμης γραφεισῶν προτέρα πασῶν, τῶν δὲ ἄλλων προτέρα, εἰ καὶ μὴ πασῶν. καὶ γὰρ αἱ πρὸς κορινθίους ἀμφότεραι πρὸ ταύτης εἰσὶν ἀπεσταλμέναι. καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν ἐν τοῦ τέλει αὐτῆς ἔγραψεν, οὕτωσι λέγων, νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις, εὐδόκησε γὰρ μακεδόσι, καὶ ἀχαΐᾳ κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. κορινθίοις δὲ ἐπιστέλλων ἔλεγεν, ἐὰν ἦ ἄξιον τὸ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύωνται, περὶ τῶν ἀποκομιζόντων ἐκεῖσε τὰ χρήματα, ταῦτα λέγων. ὅθεν δῆλον ἡνίκα μὲν ἀπέστελλε κορινθίοις, ἀμφίβολον ἦν τὸ τῆς τοιαύτης ἀποδημίας αὐτοῦ. ὅτε δὲ ῥωμαίοις, ἦν κεκυρωμένον λοιπόν. τούτου δὲ ὡμολογημένου κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι αὕτη μετ' ἐκείνας ἡ ἐπιστολή. καὶ ἡ πρὸς θεσσαλονικεῖς δὲ ἐμοὶ δοκεῖ, προτέρα τῆς παρὰ κορινθίους ἐπιστολῆς εἶναι. καὶ γὰρ ἐκείνοις πρότερον ἀποστείλας, καὶ τὸν τῆς ἐλεημοσύνης πρὸς αὐτοὺς κινήσας λόγον, ὅτε ἔλεγε, περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ θεοδίδακτοί ἐστε, εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τότε κορινθίοις ἐπέστελλε, καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλοῖ λέγων. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν

μίαν ὑμῶν ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσιν, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος, ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἐξ ὧν ἔδειξεν ὅτι πρώτοις ἐκείνοις περὶ τούτου διελέχθη. τούτων μὲν οὖν ὑστέρα τῶν ἐπιστολῶν, αὕτη. τῶν δὲ ἀπὸ ῥώμης πρώτη, οὐδέπω γὰρ τῆς ῥωμαίων πόλεως ἐπιβὰς ἦν ἡνίκα ταύτην ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν. καὶ τοῦτο δηλοῖ λέγων, ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ ὑμῖν χάρισμα πνευματικόν. ἀπὸ ῥώμης δὲ Φιλιππησίοις ἐπέστελλε. διό φησι, τοὺς ἀπὸ τῆς ἰταλίας ἀσπάζεσθαι πάντας αὐτούς. καὶ τὴν πρὸς τιμόθεον δὲ ἐπιστολὴν καὶ αὐτὴν ἀπὸ ῥώμης δεδεμένος ἔπεμψεν, ἣ καὶ ἐσχάτη μοι δοκεῖ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν εἶναι, καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ τέλους. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν. ὅτι δὲ ἐκεῖ τὸν βίον κατέλυσε παντί που δῆλόν ἐστιν. ἡ δὲ πρὸς Φιλήμονα ἐσχάτη μὲν καὶ αὕτη, πρὸς γὰρ ἐσχάτῳ γήρᾳ αὐτὴν ἔγραψε, διὸ καὶ ἔλεγεν, ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ. τῆς μέντοι πρὸς κολασσαεῖς προτέρα. καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ τέλους δῆλόν ἐστι. κολασσαεῦσι γὰρ γράφων φησὶ, ὅτι τυχικὸς πάντα γνωρίσει ὑμῖν, ὃν ἔπεμψα σὺν ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ, καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ. ὀνήσιμος δὲ οὗτος ἦν ὑπὲρ οὗ τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴν συνέθηκε. καὶ ὅτι οὐκ ἦν ἄλλος ὁμώνυμος ἐκείνῳ οὗτος, δῆλον ἀπὸ τοῦ ἀρχίππου. ὃν γὰρ ἔλαβε συνεργὸν ἐν τῇ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῇ, τῆς παρακλήσεως τῆς ὑπὲρ ὀνησίμου, τοῦτον καὶ παρὰ κολασσαεῦσιν ἐπιστέλλων διεγείρει λέγων. εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. δοκεῖ δέ μοι καὶ ἡ πρὸς γαλάτας προτέρα εἶναι τῆς πρὸς ῥωμαίους. εἰ δὲ ἐν τοῖς βιβλίοις ἑτέραν ἔχουσι τάξιν, θαυμαστὸν οὐδέν. ἐπεὶ καὶ οἱ προφῆται οἱ δώδεκα, οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ πολλῷ διεστηκότες ἀλλήλων ἐν τῇ τῶν βιβλίων τάξει ἐφεξῆς εἰσι κείμενοι. ὁ γοῦν ἀμὼς καὶ ζαχαρίας καὶ ἀγγαῖος μετὰ τὸν ἰεζεκιὴλ, καὶ δανιὴλ προεφήτευσαν. καὶ πάλιν μετὰ τὸν ἰωνᾶν καὶ σοφωνίαν, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἅπαντας, ἀλλ' ὅμως συνημμένοι πᾶσίν εἰσιν ἐκείνοις, ὧν τοσοῦτον τῷ χρόνῳ διεστήκασιν. μηδεὶς δὲ πάρεργον ἡγείσθω τοῦτον τὸν πόνον, μηδὲ περιεργίας περιττῆς τὴν τοιαύτην ἔρευναν. συντελεῖ γὰρ ἡμῖν πρὸς τὰ ζητούμενα οὐ μικρὸν ὁ τῶν ἐπιστολῶν χρόνος. ὅταν γὰρ ἴδω ῥωμαίοις καὶ κολασσαεῦσιν, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν μὲν ἐπιστέλλοντα, οὐχ ὁμοίως δὲ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν μετὰ πολλῆς τῆς συγκαταβάσεως, ὅταν λέγῃ, τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει πάντα φαγεῖν. ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. καὶ κολασσαεῦσι δὲ οὐχ οὕτως περὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείονος παρρησίας, εἰ γὰρ ἀπεθάνετέ φησι σὺν χριστῷ, ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε, μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός, οὐδὲν ἄλλο αἴτιον εὑρίσκω τῆς διαφορᾶς ταύτης, ἢ τὸν τῶν γραμμάτων χρόνον. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ συγκαταβαίνειν ἔδει, μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι. καὶ πολλαχοῦ τοῦτο ἄν τις εὕροι ποιοῦντα αὐτόν. οὕτω καὶ ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος ποιεῖν εἰώθασιν. οὔτε γὰρ τοῖς ἐξ ἀρχῆς νοσοῦσιν ἰατρὸς καὶ τοῖς πρὸς τὸ τέλος ὑγείας ἐλθοῦσιν, οὔτε τοῖς ἐξ ἀρχῆς μανθάνουσι παιδίοις ὁ διδάσκαλος, καὶ τοῖς τῶν τελειοτέρων δεομένοις διδαγμάτων, ὁμοίως χρήσαιντο. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις, ἐξ αἰτίας τινὸς καὶ ὑποθέσεως κινούμενος ἐπέστελλε, καὶ δηλοῖ τοῦτο κορινθίοις μὲν λέγων, περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καὶ γαλάταις δὲ ὁμοίως, ἐκ τοῦ προοιμίου καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἁπάσης τοῦτο ἐμφαίνων. τούτοις δὲ τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; καὶ γὰρ φαίνεται μαρτυρῶν αὐτοῖς, ὅτι μεστοί εἰσιν ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης τῆς γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους νουθετεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπέστελλε; διὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ φησι τὴν δοθεῖσάν μοι, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ ἐν ἀρχῇ ἔλεγεν. ὀφειλέτης εἰμὶ τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. καὶ γὰρ τὰ εἰρημένα, οἷον ὅτι δύνανται καὶ ἄλλους νουθετεῖν. καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐγκωμίου μᾶλλόν εἰσι καὶ προτροπῆς, καὶ ἀναγκαία καὶ ἡ διὰ τῶν γραμμάτων διόρθωσις, καὶ τούτοις ἦν. ἐπειδὴ γὰρ οὔπω παραγενόμενος ἦν, διπλῇ ῥυθμίζει τοὺς ἄνδρας, καὶ τῇ τῶν γραμμάτων ὠφελείᾳ, καὶ τῇ τῆς παρουσίας προσδοκίᾳ. τοιαύτη γὰρ ἦν ἡ ἁγία ψυχή, πᾶσαν περιελάμβανε τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐν αὐτῷ περιέφερεν ἅπαντας, καὶ συγγένειαν μεγίστην τὴν κατὰ θεὸν εἶναι νομίζων, καὶ ὥσπερ πάντας αὐτοὺς ἀποτεκὼν, οὕτως ἐφίλει. μᾶλλον δὲ πατρὸς παντὸς μείζονα ἐπεδείκνυτο φιλοστοργίαν. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, νικᾷ τὰς σαρκικὰς ὠδῖνας, καὶ θερμότερον ἐπιδείκνυται τὸν πόθον. καὶ τοῦτο μάλιστα ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τῆς ψυχῆς παύλου, ὃς καθάπερ πτηνός τις ὑπὸ τῆς ἀγάπης γενόμενος, ἅπαντας περιῄει συνεχῶς, οὐδαμοῦ μένων οὐδ' ἱστάμενος. ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τοῦ χριστοῦ λέγοντος·

γοντος, πέτρε εἰ φιλεῖς με, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ οὗτος μέγιστον ὅρον ἐκφέρουντος ἀγάπης, μεθ' ὑπερβολῆς αὐτὸν ἐπεδείκνυτο. οὗτον οὖν καὶ ἡμεῖς ζηλώσαντες, εἰ καὶ μὴ τὴν οἰκουμένην, μηδὲ πόλεις ὁλοκλήρους καὶ ἔθνη, ἀλλὰ τὴν οἰκίαν ἕκαστος ῥυθμιζέτω τὴν ἑαυτοῦ, τὴν γυναῖκα, τὰ παιδία, οὓς φίλους, οὓς γείτονας. καὶ μή μοι λεγέτω τίς, ὅτι ἄπειρός εἰμι καὶ ἰδιώτης. οὐδὲν ἀμαθέστερον πέτρου. οὐδὲ ἰδιωτικώτερον παύλου, καὶ οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ καὶ οὐκ αἰσχύνεται λέγων, εἰδὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ὅμως ὁ ἰδιώτης οὗτος, καὶ ὁ ἀμαθὴς ἐκεῖνος μυρίους ἐνίκησαν φιλοσόφους, μυρίους ἐπεστόμησαν ῥήτορας, ἀπὸ τῆς αὐτῶν προθυμίας καὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος, τὸ πᾶν ἐργασάμενοι. τίνα οὖν ἕξωμεν ἀπολογίαν ἡμεῖς, οὐδὲ τοῖς συνοικοῦσιν ὄντες χρήσιμοι; σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις. οὐδὲ γὰρ ἀμαθία καὶ ἀπαιδευσία κωλύει τὴν διδασκαλείαν, ἀλλὰ νωθρεία καὶ ὕπνος. οὗτον οὖν ἀποτιναξάμενοι τὸν ὕπνον, μετὰ πάσης σπουδῆς ἀντεχώμεθα τῶν οἰκείων μελῶν, ἵνα καὶ ἐνταῦτα πολλῆς ἀπολαύσωμεν τῆς γαλήνης, κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον οὓς ἡμῖν ἐπιτηδείους ῥυθμίζοντες, καὶ ἐκεῖ μυρίων μετάσχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς οὓς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

IN EPISTOLAM PAVLI AD ROMANOS ARGVMENTVM PER DES. ERASMVM ROT.

AM QVO RES SIT DILVCIDIOR, argumentum epi ſtolæ paucis explicandum. Atque ut exordiar ab ipſo nomine, quanquam me non fugit Hieronymum in commentarijs, quos ſcripſit in epiſtolam ad Philemonẽ in hac eſſe ſententia, ut exiſtimet apoſtolum prius uocatum Saulum, Pauli uero cognomen ceu trophæum uſurpaſſe à Sergio Paulo procõſule, quem Chriſto lucrifecit: quemadmodum legimus in Actis apoſtolorum capite decimotertio. Rurſus alios eſſe, quibus placeat in Iudaiſmo dictum Saulum, mutata religione ſimul & nomen mutaſſe. Sed alteram minus probabilẽ facit, quod Lucas hoc ipſo quod modo citauimus capite ſcribit: Saulus qui & Paulus repletus ſpiritu ſancto. haud obſcure declarans eum binominẽ fuiſſe, prius quàm Sergius Paulus eſſet conuerſus. alteram planè refellit: quod quum alijs aliquot locis, tum in eodem capite, Saulus dicitur, iam Chriſti prædicans euangelium: Dixit illis ſpiritus ſanctus, Segregate mihi Saulum & Barnabam. Proinde mihi uero propior uidetur Origenis opinio, quemadmodum in ueteris inſtrumenti libris aliquot comperimus diuerſis nominibus notatos, uelut Idida dictum, qui aliâs uocatus eſt Salomon: & Oziam alicubi dictum, qui alibi ſit Azarias. Item in euangelicis literis, Lucæ dictum Leui, qui ſe in ſuo euangelio Matthæum nominat: ita Paulo geminum fuiſſe uocabulum: quanquam ipſe in ſuis epiſtolis ſe nunquam Saulum appellat, ſed ubiq; Paulum: fortaſsis ob id, quod Pauli uocabulum, Græcorum ac Romanorum ad quos ſcribebat, auribus eſſet familiarius. Saulus enim ſic à Saul Hebræa uoce deflexum apparet, ut Græci à Ioſeph Ioſephum deflexerunt. Paulus autem Hebræis ſonat mirabilem, ſi tamen ferendum putamus, Romanæ ſeu Græcanicæ uocis etymologiam à peregrina lingua peti. Quod tamen Hieronymus quum alicubi in alijs reprehendat, hic ſibi permittit, opinor, ut in re non admodum ſeria. Certe Græcis ſonat quietum, Latinis puſillum. Saul Hebræis ſonat poſtulatum, & ſi Ambroſio credimus, inquietudinem ſiue tentationem. Atque hæc quidem de ratione nominis, ut in argumento penè plus ſatis. Cæterum dicturus hanc epiſtolam, excipiente Tertio, quod is quoque in calce epiſtolæ teſtatur, adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolam in domino. Miſſam apparet è Corintho, per Phœbem fœminam Cenchreẽſem. Eſt autem Cenchreæ portus Corinthiorum, haud procul ab urbe diſsitus. Quod ſi tempus quoq; requiratur, ſcriptam apparet poſt utramq; ad Corinthios epiſtolam: unde putant in hac abſolutæ iam & confirmatæ pietatis argumenta potiſsimum elucere: id temporis quum peragrata iam Achaia, in qua Corinthus eſt, & huic finitima Macedonia uſque ad Illyricum: ac non ſolum prædicato ubique Chriſti euangelio, in his duntaxat locis, in quibus aliorum apoſtolorum nemo prædicauerat, uerum etiam iuxta Petri monita, collecta à ſuis aliquanta pecunia in ſubſidium pauperum, adornaret iter Hieroſolymam, ut exhibito quod acceperat, illinc proficiſceretur in Hiſpaniam, Roma iter facturus, atque illic obiter ſalutaturus Chriſtianos, de quorum fide ac religione audierat, quum ipſos nondum uidiſſet. Acciderat enim illis diuerſum quiddam atque Galatis. Siquidem hi primum recte à Paulo inſtituti, poſtea fraude pſeudapoſtolorum circumuenti ſunt, & retracti in Iudaiſmum. Contrà Romani, primum male inſtituti à pſeudapoſtolis, ſimul atque pro ſua prudentia ſenſerant fraudem, reſipuerunt, & in eo quod rectum eſſe cognouerunt, perſeuerabant. Nam in eccleſiæ naſcentis primordijs erant qui exiſtimarent, euangelij gratiam, quoniam Abrahæ poſteris & Iudaicæ genti peculiariter promiſſa uidebatur, non eſſe propagandam in prophanas gentes, & ſimulachrorum ac dæmonum cultui deditas. In qua ſententia & Petrum apparet fuiſſe, qui uiſo monendus erat, ut Cornelium centurionem admitteret: quo nomine mox illi exhibitum eſt negotium Hieroſolymis

mis,expoſtulantibus his qui ex Iudaiſmo conuerſi fuerant ad Chriſtum, quod cum incircunciſis habuiſſet commercium:atque in his probabile eſt & apoſtolos aliquot fuiſſe.Sic enim legimus in Actis capite undecimo:Audierunt autem apoſtoli & fratres qui erant in Iudæa,quoniam & gentes receperunt uerbum dei.Quum autem aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam,diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circunciſione,dicentes:Quare introiſti ad uiros præputium habentes,& manducaſti cum illis:Erant rurſus,qui licet non exiſtimarent gentes prorſus arcendas ab euangelij conſortio,non admittẽdas tamen ducebant niſi circunciderentur ritu Iudaico:perinde quaſi Chriſtus egeret adminiculo legis Moſaicæ,ſimul ut euangelij gloriam in ſuam gentem transferrent.Et in Actis apoſtolorum capite undecimo proditum eſt,eos qui ob perſequutionem quæ accidit à morte Stephani, profugerant in Phœnicen,in Cyprum & in Antiochiam,nemini prædicaſſe Chriſtum niſi ſolis Iudæis.Rurſus capite decimoquinto:Quidam Iudæi ueniunt Antiochiam, palàm aduerſus Paulum & Barnabam,prædicantes non eſſe ſpem ſalutis,niſi iuxta Moyſi præſcriptum circunciderentur.Tantuſq; tumultus per hos concitatus eſt,ut coacto concilio decretum ſit, ut Paulus & Barnabas unà cum aduerſarijs Hieroſolymam irent,& lis apoſtolorum ac ſeniorum arbitrio componeretur.Atque illic rurſum acriter obnitentibus nonnullis,præſertim factionis phariſaicæ Chriſtianis,cuius fuerat & Paulus,coacta eſt ſynodus apoſtolorũ & ſeniorum,ac Petri Iacobiq; autoritate decretum eſt, ne gentes onerarentur lege Moſaica,tantum temperarent ab eſu ſuffocati animantis,à ſanguine,à carnibus ſimulacro immolatis,& à ſtupris.Quod tamen pro ratione temporum,inuincibili Iudæorum ſuperſtitioni datum eſſe uel illud argumento eſt,quòd tria illa iam olim uidemus eſſe ſublata,ac prorſus abolita.Ex eodem fonte nata eſt illa Pauli cum Petro concertatio Antiochiæ,quum gentium apoſtolus cernens ſuos ob Petri ſimulationẽ periclitari,palàm illum redarguit,quem admodum refert ipſe in epiſtola ad Galatas capite ſecundo.Rurſum Hieroſolymis autore Iacobo,quo purgaret iam inter Iudæos ſparſum rumorem,quod retrahere uideretur à lege Moſaica,cum cæteris caluitium induxit capiti,& iuxta ritum Iudaicum purgatus munus obtulit in templo,ſicuti refert Lucas Actorum capite uigeſimoprimo.Quo quidem ex loco uidetur Iacobus,tametſi gentes prius onere legis Moſaicæ propemodum liberaſſet,eſſe tamen in hac ſententia,ut putaret à Iudæis exigendam eſſe legis obſeruationem:uel in hoc ut placarentur ij,qui nondum ſic profecerant in euangelica ueritate,ut poſſent omnino patrios ritus contemnere.Sic enim loquitur,ut eſt coniectandum multitudinis congregatæ nomine,Iacobus:Et ſcient omnes quia quæ de te audierunt,falſa ſunt,ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem.Nec alia de cauſa,opinor,totondit caput ex uoto Cenchreis,capite decimooctauo. Conſimili neceſsitate circuncidit Timotheum,capite decimoſexto:quum eſſet matre quidem Iudæa natus,ſed patre ethnico. Tãtæ molis erat ex Iudæo facere Chriſtianum.Eſt enim ei genti peculiaris quædam pertinacia,nec ulla fuit unquam ſuæ religiõnis tenacior:ut eleganter docet Ioſephus in apologia Iudaicarum antiquitatum.Ad hæc ut Iudæorum natio tum omnibus orbis nationibus erat peculiariter inuiſa,ita uiciſsim omnes execrabantur illi,ceu impuros,prophanos & impios:adeo ut nec congreſſu dignarentur,& templum ſuum pollui crederent,ſi quis fortè incircunciſus eſſet ingreſſus. Tantum erat præciſæ pelliculæ ſupercilium. Quum igitur ſpes non eſſet fore,ut Græci Romaniq; legem inuiſam reciperent,& incredibili pertinacia reclamarent Iudæi, Paulus intelligens periculum eſſe,ne tam exitiabili diſsidio magna ex parte periret euangelij fructus,& Chriſti gloria Moſaici nominis obſcuraretur admixtu,hoc in primis agit ubique,ut legis ceremonias abroget atq; antiquet,omnemq; ſalutis adipiſcendæ fiduciam,in unum Chriſtum transferat.Sicut autem Galatas acriter,ſed tamen amanter obiurgat,quòd eſſent in Iudaiſmum adducti:ita Romanos præmunit & inſtruit,ne ab pſeudapoſtolis,quos ſciebat nuſquam ceſſare,illaqueentur incauti:ſed in recta doctrina quam amplecti cœpiſſent,perſiſterent.Erant enim Romæ ingens Iudæorum numerus,ſiue illuc à Pompeio translatus, ſiue quod iam Romanorum eſſet prouincia Iudæa:quorum ſuperſtitio crebro & apud Iuuenalem atque Horatium & apud Senecam notatur.Cum quibus & Paulo multum negotij

fuiſſe,poſtea quàm Romam peruenisſet:teſtatur extremum caput Actorum apoſtolico/
rum.Ac miro conſilio ſingularis artifex in hac epiſtola ſermonem temperat inter Iudæos
& gentes,dum ſtudet omneis omnibus modis ad Chriſtum pellicere:neque uult,ſi fieri
poſsit,quenquam omnino mortalium perire ſuo duci cui militabat. Itaque nunc hos obiur
gat,nunc illos:nunc rurſus erigit,ac ſubleuat.Gentium ſupercilium deprimit, oſtendens
nihil illis profuiſſe neque naturæ legem,neq; philoſophiam,cuius profeſsione tumebant,
quo minus in omne ſcelerum dedecus prolaberentur.Rurſum Iudæorum arrogantiam co
hercet,qui legis fiducia perdidiſſent id quod erat totius legis caput,fidem in Chriſtum Ie/
ſum:docens legis ceremonias antiquatas eſſe,iam coruſcante Chriſti euangelio,quem le/
gis umbræ deliniarant, abrogata iam ocia ſabbatorum,circunciſionis iniuriam,calenda/
rum recurſus,ter quotannis redeuntes ferias,delectum ciborum,in ſingulos dies iterum
ſordidanda lauacra,pecudum innoxiarum lanienam,templi religionem aſsiduis inquinati
cædibus.Has rerum umbras emicante luce ueritatis euaneſcere. Veros eſſe filios Abra/
hæ,qui fidem Abrahæ referrent:uere Iudæos eſſe,qui Chriſtum profiterentur:uere circun
ciſos,qui mentem haberent à fœdis cupiditatibus repurgatam:ueram iuſtitiam ac perfe/
ctam ſalutem citra legis auxilia,per euangelium ac ſolam fidem in Chriſto conferri ex æ/
quo omnibus:licet ea ſalus peculiariter olim eſſet promiſſa Iudæis:ſed ita his promiſſa,ut
prophetæ non tacuerint, fore ut illis reijcientibus,ad gentes prædicatio Chriſti propagare
tur. Per legem Moſaicam ueram iuſtitiam nulli contingere,ſed per fidem:idq; docet tum
exemplo Abrahæ,tum uarijs ipſius legis teſtimonijs.Et ad eum modum detracto utriſque
ſupercilio,adempta utriſque fiducia ſui,omneis æquat in negotio fidei euangelicæ,ita gra
tulans ſaluti gentium,ut ſuæ gentis cæcitatem paterno deploret affectu,licet illam ubique
pertinaciſsime infenſam experiretur:atq; id per ſe durum,ita mitigat,ut dicat nec omneis
excæcatos & fore ut aliquando reſipiſcat Iudæorum natio,fide gentium prouocata.Atq;
hic obiter uaria multiplexq; doctrina de præfinitis ſiue prædeſtinatis,de præſcitis,de uoca/
tis,de gratia & merito,de libero arbitrio,de diuino conſilio nobis inſcrutabili,de lege natu/
ræ,de lege Moyſi,de lege peccati. Varij item allegoriarum fontes,dum duos facit Adam:
alterum,quo naſcimur iuxta carnem mortales:alterum,quo renaſcimur immortales futu/
ri. Duos homines,internum,& externum:internum, ſpiritui & rationi parentem:exter/
num,cupiditatibus & affectibus obnoxium.quorum priorem,aliquando ſpiritum appel/
lat:poſteriorem,interim corpus ſiue membra,interim carnem,aliquoties legem peccati uo
cat.Duplicem mortem,corporis,& animi:& tertiam qua morimur peccato & peccandi
affectibus. Triplicem item uitam,qua uiuimus corpore,qua animo,& qua uiuimus iuſti/
tiæ & peccato.Duplicem ſeruitutem aut libertatem,qua uiciſsim uel innocentiæ ſerui/
mus,emancipati à peccatis:uel peccatis ſeruimus,liberi à iuſtitia.Duplicem Iudaiſmum:
duplicem circunciſionem:geminos poſteros Abrahæ.duas parteis legis Moſaicæ:carna/
lem,ueluti corpus:ſpiritualem,uelut animam legis. Duplicem baptiſmum:quo primum
abluimur à peccatis priſtinis,ſacro lauacro:& quo Chriſto commorimur,abdicatis mundi
affectibus.Duplicem ſepulturam:corporalem,qua triduo ſepultus eſt Chriſtus:& ſpiri/
tualem,qua nos ſemoti à mundi uitijs,requieſcimus in illo.Duplicem reſurrectionem:alte
ram,quæ præceſsit in Chriſto,in nobis ſequutura:alteram,qua nos à peccatis priſtinis re/
diuiui,progredimur à uirtute ad uirtutem,hac parte quoad licet futuram immortalitatem
meditantes.Duplicem iuſtitiam,dei,& hominum.Duplex iudicium,dei,& hominum.Du
plicem gloriam ſiue laudem,apud deum,& apud homines. His diſſertis, transit ad lo/
cum moralem:in primis adhortans ad mutuam concordiam,exemplo membrorum cor/
poris.Et quoniam pax conſtare non poteſt,ubi faſtus eſt aut liuor,obſecrat,ut obſequijs
mutuis,mutuum amorem alant foueantq;:Romanos,ut Iudæorum infirmitatem ex diu/
tina legis aſſuetudine relictam ferant: Contrà, Iudæos, ne gentibus in euangelij conſor/
tium aſcitis inuideant,ſed illorum fidem ac libertatem potius æmulentur:& quum idem
ſit omnium deus,idem Chriſtus, eadem gratia,idem præmium, omnes in unum corpus
coaleſcant,neque quiſquam ſibi arroget quicquam;ſed ſi qua dote præcellat aliquis,eam

ad fratris opem accommodet. Atque hunc locum uarie tractat, docens, quales se præstare debeant erga Iudæos incredulos, quales erga Christianos superstitiosiores, siue, ut ipse uocat, infirmos: quales erga superiores, quales erga inferiores, quales erga pares, quales erga principes ac magistratus Ethnicos, sed suo utcunque fungentes officio: quales in prosperis, quales in aduersis. Deinde rursum laude Romanorum, mitigat admonitionis acerbitatem: & suam apud illos autoritatem commendat, commemorans quanto plus cæteris promouerit in euangelio Christi: declarat quanta teneatur illos uidendi cupiditate, & spem facit sui aduentus: cur eum differre cogatur, aperit, laudans spontaneã Macedonum & Corinthiorum in pauperes sanctos liberalitatem, tacite ac uerecunde Romanos ad æmulandum prouocans. Caput extremum penè totum occupat salutationibus non frigide congestis multorum nominibus, sed mire suo cuique addito elogio. Postremo, quoniam penitus nouerat & pseudapostolorum improbam uersutiam, & Romanorum simplicitatem, ac facilitatem: admonet etiam atq; etiam caueant, ne illorum blandiloquentia fallantur. Quanquam autem horum pleraq; peculiarius ad eam pertinent ætatem, in qua rudis adhuc paulatim suppullulabat ecclesia Iudæis & gentibus admixta, ac principibus Ethnicis obnoxia: tamen nihil est, unde non ad hæc quoque tempora salutaris aliquid doctrinæ possit accommodari: ueluti de fugienda superstitione, quæ dissidiorum est seminarium: & sic habet speciem pietatis, ut nihil sit ueræ pietati aduersius: de stulta fiducia philosophiæ mundanæ, de merito fidei, de uitando fastu, de toleranda alicubi minus eruditorum aut superstitiosorum imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda concordia: de ferendis aliquousque malis principibus & impijs episcopis, ne turbetur ordo status publici: de malefactis beneficẽtia superandis, de non iudicando quod ad te non pertineat, de commode interpretando quicquid recto animo fieri potest, de cauenda insidiosa blandiloquentia: alijsq; id genus rebus, in quibus hodieq; communis hominum uita uersatur. Sed utilitatem huius epistolæ æquat, ac penè superat difficultas: idq; mihi tribus potissimum de causis accidere uidetur: siue quod non alibi sermonis ordo confusior, nusquam oratio hyperbatis magis hiulca, nusquã anantapodotis crebrius inabsoluta: quod subinde queritur interpres Origenes, in huiusmodi difficultatibus passim luctans ac laborans. quod utrum interpreti aut scribæ Tertio sit tribuendum, an ipsi Paulo, aliorum esto iudicium. Ipse sanè agnoscit sermonis imperitiam, licet rerum inscitiam deprecetur. Rursus adeo non affectauit orationem arte humana compositam, ut eam sibi fugiendam etiam duxerit, ne quid hinc decederet gloriæ crucis: atquẽ ob id Origenes existimat superuacaneum esse, sermonis compositionem in eo requirere. Hieronymus aliâs illi uindicat orationis artificium, aliâs adimit, ingenue confitens è corrupto Cilicum sermone nonnihil traxisse uitij. Augustinus etiam rhetorum ornamenta flosculosq; ex huius depromit epistolis. Quin & in Actis dux uerbi est: & in epistola ad Corinthios priore, supra cæteros omnes linguis loquitur. Quamuis enim, ut testatur Hieronymus, id temporis totus oriens Græce loqueretur: tamen consentaneum est, apud Celtas non eandem fuisse Romani sermonis castimoniam, quæ fuit Romæ: ita uerisimile est, non parum interfuisse inter Cilicem Græce loquentem, & Atticum. Ad hæc orationis incommoda accesit Hebraismus: cuius idiomata passim refert, ita Græce loquens, ut nihilo secius interim Hebræum agnoscas. Alteram difficultatis causam arbitror, quòd ob rerum inexplicabilium obscuritatem, non alia sit crebrioribus impedita salebris, aut altioribus interrupta uoraginibus, adeo ut ipse relicto quod instituerat, exclamare cogatur: O altitudo diuitiarum. Quid quod quædam mysteria prudens sic attingit, ut ceu per transennam duntaxat ostendat, pro temporum illorum ratione, proq; captu eorum quibus scribit, orationem attemperans. Nouerat & uiderat ille quædam, quæ nephas esset homini loqui, & nouit quatenus esset opus lacte, quatenus cibo solido. Sciebat ætatum in Christo gradus, & quid cui foret adhibendum. Hoc consilio Petrus apostolus apud rudem contionem uerba facturus de Christo, uirum eum nominat, deum tacet. Tertiam, opinor, crebram ac subitam personarum mutationem, dum nunc Iudæos, nunc gentes, nunc utrinque, modo credentes, modo incredulos respicit, aliâs infirmi, aliâs firmi, interim pij, interim impij, perso-

nam ſuſtinet. Quibus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris quibuſdam inextricabilibus oberrans, nec unde ſit ingreſſus ſatis uideat, nec quà ſit exitus. Vt mihi non minus uere quàm eleganter Origenes Paulum adſimilem faciat ei, qui hoſpitem in opulentiſsimi cuiuſpiam principis palatium inducat, diuerſis uiarum ambagibus & conclauium ſeceſſibus perplexum. Quædam autem procul oſtendat, ex ditiſsimo opum theſauro, quædam propius admoueat, quædam uideri nolit. Sæpe interim per aliud ingreſſus hoſtium aliunde exeat, ut hoſpes ipſe miretur unde uenerit, ubi ſit, aut quà ſit exeundum. Agnouit hoc & Petrus apoſtolus in epiſtola ſecunda, teſtans eſſe in Paulinis epiſtolis quædam intellectu difficilia, quæ parum eruditi, parumq; firmi deprauarent ad ſuam perniciem. Nos difficultates has pro uirili conati ſumus amoliri, niſi quòd quædam Paulinæ linguæ adeo peculiaria ſunt, ut aliquoties mutari non queant: ueluti hæc, fides, gratia, corpus, caro, membra, ſpiritus, mens, ſenſus, ædificare, aliaq; huius generis, quæ ut prorſus mutari non debuerunt, ita quoad licuit emollire ſtuduimus.

EPISTOLAE PAVLI

APOSTOLI AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM Latinorum codicum fidem recognitæ, per DES. ERASMVM ROT. sacræ theologiæ professorem.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS

α ΠΑΥΛΟΣ ΔΟΥΛΟΣ ἰησοῦ χεισοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χεισοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολήν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστὲ καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ἰησοῦ χεισοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χεισοῦ.

β πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ ἰησοῦ χεισοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

γ οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χεισοῦ. δύναμις γὰρ

PAVLVS SERVVS Iesu Christi, uocatus ad munus apostolicũ, segregatus in euãgeliũ dei, quod ante promiserat per pphetas suos in scripturis sanctis, de filio suo q genitus fuit ex semine Dauid secundũ carnem, qui declaratus fuit filius dei cũ potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quem accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gentes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Primũ quidem gratias ago deo meo per Iesum Christũ super omnibus uobis, q fides uestra annunciatur in toto mũdo. Testis enim mihi est deus, quẽ colo spiritu meo, in euangelio filij ipsius, q inde sinenter mẽtionem uestri faciam semper in precibus meis, orans si quo modo tandẽ aliquando prosperum iter contingat, uolente deo, ut ueniã ad uos. Desidero enim uidere uos, ut aliquod impertiar uobis donum spirituale, quo confirmemini: hoc est, ut communem capiam consolationẽ in uobis, per mutuam fidem, uestram simul & meam.

Nolo autẽ uos ignorare fratres, q sæpe proposuerã uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc usq; diem, quo fructum aliquem haberem inter uos quoq;, quẽadmodum & inter reliquas gentes. Græcis simul & barbaris, eruditis pariter ac rudibus, debitor sum: ita quãtũ in me est, paratus sum uobis quoq; qui Romæ estis, euãgelizare. Non enim me pudet euãgelij Christi. Potẽtia

 siquí-

γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλλησι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

ὁ ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀίδιος αὐτοῦ, δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεόν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ε διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

ς διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ

siquidē est dei,ad salutē omni credenti,Iudæo primū simul & Græco.Iustitia em̄ dei per illud patefit ex fide in fidē:sicuti scriptū est:Iustus aūt ex fide uicturus est. Palā fit enim ira dei de cœlo aduersus omnē impietatē & iniustitiā hominū,qui ueritatē in iniustitia detinēt:propterea q̄ id quod de deo cognosci potest,manifestū est in illis.Deus enim illis patefecit.Siquidē quæ sunt inuisibilia illius,ex creatione mūdi,dū per opera intelligūtur,peruidētur ipsaq̄ æterna eius potētia ac diuinitas,in hoc ut sint inexcusabiles:propterea q̄ quū deum cognouerint, non ut deum glorificauerūt,neq̄ grati fuerunt:sed frustrati sunt per cogitatiōes suas, & obtenebratū est insciēs cor eorū.Quum se crederēt esse sapiētes,stulti facti sunt:mutaueruntq̄ gloriā immortalis dei,per imaginem,non solū ad mortalis hominis similitudinem effictā,uerum etiā uolatiliū & quadrupedū & reptiliū. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiū suorū,in immunditiā,ut ignominia afficiāt corpora sua inter se mutuo:qui cōmutarūt ueritatē eius mendacio:& uenerati sunt,coluerūtq̄ ea quæ cōdita sunt,supra eum qui cōdidit, qui est laudādus in secula,amē. Quāobrē tradidit eos deus in cupiditates ignominiosas:nam & fœminæ illorū mutauerūt naturalem usum,in eum qui est præter naturā: similiterq̄ & masculi,relicto naturali usu fœminæ,exarserūt per appetentiā sui,alius in alium,masculi in masculos fœditatē perpetrantes,& præmiū quod oportuit erroris sui in sese recipiētes.Et quemadmodū non probauerūt ut deū agnoscerent,ita tradidit eos deus in reprobā mentē,ut facerent quæ nō cōueniebat:repleti omni iniustitia,scortatione,uersutia,auaritia,malitia,pleni inuidia,cæde,cōtētione,dolo,malis præditi moribus,susurrones,obtrectatores,dei osores, contumelioſi, elati, glorioſi, excogitatores malorū,parētibus immorigeri,expertes intelligētiæ,pactorū haudquaq̄ tenaces,alieni à charitatis affectu,nescij fœderis,immisericordes:qui quū dei iustitiā nouerint,nēpe q̄ ij qui talia faciūt,digni sint morte, nō solū ea faciunt,uerū etiā assentiūtur ijs qui faciūt. Quapropter inexcusabilis es ó homo,quisq̄s es qui iudicas.Nā hoc ipso q̄ iudicas alterū,teipsum condēnas.Eadē em̄ facis,tu qui iudicas.Scimus aūt q̄ iudiciū dei

θη κατὰ ἀλήθειαν ὢν τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστόν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον· τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργή, θλῖψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωπολημψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπologουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς; ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ

est secũdum ueritatẽ aduersus eos qui talia agũt. Cogitas aũt hoc, ó homo qui iudicas eos qui talia faciũt, & facis eadẽ, ꝙ tu sufugies iudiciũ dei? Aut diuitias bonitatis illi⁹ ac tolerãtiæ lenitatisꝙ contẽnis, ignorãs ꝙ bonitas dei ad pœnitẽtiã te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã & cor pœnitere nesciũ, colligis tibĩpsi irã in die iræ, quo patefiet iustũ iudiciũ dei, ꝙ redditurus est unicuiꝙ iuxta facta sua: his qdẽ qui pseuerãtes in benefaciẽdo, gloriam & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: ĩjs uero qui sunt cõtentiosi & qui ueritati qdẽ non obtẽperãt, sed obtẽperant iniustitiꝙ, uẽtura est indignatio & ira, afflictio & anxietas aduersus omnẽ animã hominis perpetrãtis malũ, Iudæi primum simul & Græci: gloria uero & honor & pax omni operãti bonũ, Iudæo primũ simul & Græco. Nõ em̃ est psonarũ respect⁹ apud deũ. Quicũꝙ enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribũt: & qcunꝙ in lege peccauerũt, p legẽ iudicabũtur. Nõ em̃ qui audiũt legẽ, iusti sunt apud deũ: sed q legẽ factis exprimũt, iusti habebũtur. Nam quũ gẽtes quæ legẽ nõ habẽt, natura quæ legis sũt, fecerint: eæ legẽ nõ habẽtes, sibĩjpsis sũt lex, ꝙ ostendũt opus legis scriptũ in cordib⁹ suis, simul attestãte illorũ cõsciẽtia, & cogitationib⁹ inter se accusantib⁹ aut etiã excusantib⁹ in eo die, quũ iudicabit dns occulta hominũ, iuxta euãgeliũ meũ p Iesum Christum. Ecce tu Iudæ⁹ cognominaris, & acqescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uolũtatẽ, ac ꝓbas eximia, institutus ex lege, cõfidisꝙ teipsũ ducẽ esse cæcorũ, lumẽ in tenebris uersantiũ, eruditorẽ insipiẽtiũ, doctorẽ impitorũ, habentẽ formã cognitiõis ac ueritatis p legẽ: q igit̃ doces aliũ, teipsũ non doces: q prędicas nõ furãdũ, furaris: q dicis nõ adulterãdũ, adulteriũ cõmittis: q execraris simulacra, sacrilegiũ admittis: q de lege gloriaris, p legis trãsgressionẽ deũ dehonestas. nã nomẽ dei ꝓpter uos male audit inter gẽtes: quẽadmodũ scriptũ est. Nam circũcisio qdẽ ꝓdest, si legẽ seruaris. ꝙ si transgressor legis fueris, circũcisio tua in pręputiũ uersa est. Ergo si pręputiũ iustificationes legis seruauerit, nõne præputiũ illius pro circũcisione imputabit̃? & iudicabit qd̃ est ex natura præputiũ, si legẽ seruauerit, te qui per literã & circũcisionẽ trãsgressor es legis? Non is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec

ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

2 τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

5 εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν. ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

9 τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται. ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα, καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι

ea quæ in manifesto sit carnis circũcisio, circũcisio est: sed qui in occulto ludęus fuerit, is ludæus est: & circũcisio cordis, circũcisio est, quæ spiritu cõstat, non litera: cuius laus non ex hominibus est, sed ex deo. Quid igitur habet in quo præcellat ludæus? aut quæ utilitas circũcisionis? Multũ per omnẽ modum. Nam primũ quidẽ illud, quod illis cõmissa sunt oracula dei. Quid enim, si quidam fuerũt increduli? Num incredulitas illorum, fidem dei faciet irritã? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aũt homo mẽdax. Quẽadmodũ scriptũ est: Vt iustificeris in sermonib⁹ tuis, & uincas quũ iudicaris. Quod si iniustitia nostra, dei iustitiam cõmendat, qd dicemus? Num iniustus deus, qui inducat irã. Humano more loquor. Absit. Nam quomodo iudicabit deus mũdum? Etenim si ueritas dei, per meũ mẽdacium excellut in gloriã ipsius, quid posthac & ego ueluti peccator iudicor? Ac nõ potius (quẽadmodum de nobis male loquũtur, & sicut quidã aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniãt bona: quorũ dãnatio iusta est? Quid igitur? præcellimus eos? Nullo modo. nã antea causis redditis ostẽdimus & ludęos & Grẽcos omnes peccato esse obnoxios: sicut scriptum est: Nõ est iustus, ne unus quidẽ: non est qui intelligat, nõ est qui exquirat deum: omnes deflexerũt, simul inutiles facti sunt: non est q exerceat bonitatẽ, non est usq; ad unũ. Sepulchrũ apertũ guttur eorũ, linguis suis ad dolũ usi sunt, uenenũ aspidũ sub labijs eorũ. Quorũ os execratione & amarulentia plenũ est: ueloces pedes illorũ ad effundendũ sanguinẽ. Contritio & calamitas in uijs eorũ, & uiã pacis non cognouerunt. Non est timor dei corã oculis eorũ. Scimus aũt q̃ quæcũq; lex dicit, his qui in lege sunt dicat: ut omne os obturetur, & obnoxius fiat totus mũdus deo: propterea q̃ ex operibus legis, non iustificabit omnis caro in conspectu eius. Per legẽ ẽm agnitio peccati. Nunc uero absq; lege iustitia dei manifestata est, dum cõprobatur testimonio legis ac pphetarum. Iustitia uero dei per fidẽ Iesu Christi in omnes & super omnes eos qui credunt. Non enim est distinctio. Omnes ẽm peccauerunt, ac destituũtur gloria dei. Iustificantur aũt gratis per illius gratiã, per redẽptionem quæ est in Christo Iesu, quẽ proposuit deus recõciliatorẽ per fidẽ, interueniẽte ipsi⁹ sanguine

μάτη, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως ἰησοῦ.

guine, ad ostensionem iustitię suæ, propter remissionem pręteritorum peccatorū, quæ deus tolerauit, ad ostendendā iustitiā suam in præsenti tēpore: in hoc, ut ipse sit iustus: & iustificans eū qui est ex fide Iesu.

ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

Vbi igitur gloriatio? Excluſa eſt. Per quā legē? Operum? Non: imò per legem fidei. Arbitramur igitur fide iuſtificari hominē abſq; operibus legis. An Iudæorū deus tantum? An non & gētium? Certe & gentiū. Quando quidem unus deus qui iuſtificabit circūciſionem ex fide, & præputium per fidem. Legem igitur irritā facimus per fidem? Abſit. Imò legem ſtabilimus.

τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου. ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ

ἐκ

IIII Cemus, inueniſſe Abrahā patrem noſtrum ſecundum carnem? Nam ſi Abrahā ex operibus iuſtificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud deum. Quid enim ſcriptura dicit? Credidit aūt Abraham deo, & imputatum eſt ei ad iuſtitiā. Ei uero qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundū debitum. Porrò ei qui non operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impiū, imputatur fides ſua ad iuſtitiam. Quemadmodum & Dauid explicat beatificationē hominis, cui deus imputat iuſtitiam abſq; operibus. Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum obtecta ſunt peccata. Beatus uir, cui non imputabit dominus peccatum. Beatificatio igitur hæc, in circunciſionem tantū, an & in præputium deuenit? Dicimus enim, ꝙ imputata fuerit Abrahæ fides ad iuſtitiā. Quomodo ergo imputata eſt? quum eſſet in circūciſione, an quum eſſet in præputio? Non in circūciſione, ſed in præputio. Et ſignum accepit circūciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quæ fuerat in prę putio, ut eſſet pater omnium credentiū per præputium, ut imputaretur & illis iuſtitia, & pater circūciſionis ijs qui non ſolū genus ducerent à circūciſis, uerum etiam ingrederentur ueſtigijs fidei, quæ fuit in præputio patris noſtri Abrahę. Non enim per legem promiſsio cōtigit Abrahæ, aut ſemini eius, illum hæredē fore mundi, ſed per iuſtitiam fidei. Etenim ſi ij qui ad legē pertinēt, hæredes ſunt, inanis facta eſt fides, & irrita facta eſt promiſsio: nam lex irā operat. Siqdem ubi nō eſt lex, ibi nec trāſgreſsio eſt. Idcirco ex fide datur hæreditas, ut ſecūdū gratiā, ut firma ſit promiſsio uniuerſo ſemini: non ei quod eſt ex lege tantū, uerū etiā ei quod eſt

ex

ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθείς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

ια δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

ιβ ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθ-

ex fide Abrahæ, qui est pater omnium nostrum: sicut scriptum est: Patrem multarũ gentium constitui te. nimirũ ad exemplum dei cui crediderat, q uitæ restituit mortuos: ac uocat ea quæ non sunt, tãquam sint: qui præter spem sub spe credidit, se fore patrẽ multarũ gentiũ: iuxta id quod dictum est: Sic erit semen tuũ. Ac non infirmatus fide, haud considerauit suum ipsius corpus iam emortuũ, quum centum ferè natus esset annos, nec emortuã uuluam Saræ: uerum ad promissionẽ dei non hæsitabat ob incredulitatem, sed robustus factus est fide, tribuẽs gloriam deo: certa persuasione concepta, ϕ is qui promiserat, idem potens esset & præstare. Quapropter etiam imputatum est illi ad iustitiam. Non scriptum est aũt propter illum tãtum, imputatũ fuisse illi, sed etiam propter nos, quibus imputabitur, credentibus in eum qui excitauit Iesum dominum nostrũ à mortuis, qui traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationem nostri. Iustificati igitur ex fide, pacem habemus erga deum, per dominum nostrũ Iesum Christum: per quem & contigit nobis, ut fide perduceremur in gratiam hanc, in qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ dei. Nec id solum, uerum etiam gloriamur super afflictionibus, scientes ϕ afflictio patientiam pariat, patientia uero probationem, probatio autem spem. Porrò spes non pudefacit, quod dilectio dei effusa sit in cordibus nostris, per spiritũ sanctum qui datus est nobis. Christus enim, quũ adhuc essemus infirmi, iuxta temporis rationẽ, pro impijs mortuus est. Nam uix pro iusto quisquam morietur. Siquidẽ pro bono forsitã aliquis etiam mori sustinet. Commendat autem suam charitatem erga nos deus, quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus fuit. Multo igitur magis iustificati nunc sanguine eius, seruabimur per eũ ab ira. Nam si quũ inimici essemus, recõciliati fuimus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solũ autem hoc, uerum etiam gloriantes in deo per dominũ nostrum Iesum Christũ, per quem nunc reconciliationẽ assequuti sumus. Propterea, quemadmodũ per unum hominem peccatum in mundum introijt, ac per peccatũ mors, & sic in omnes homines mors pervasit

θῃ, ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

ιγ ἀλλ᾽ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

ιδ ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι᾽ ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι᾽ ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι᾽ ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ.

τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

ιϛ ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ὑσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ

uàsit, quatenus omnes peccauimus. Vsque ad legem enim peccatū erat in mundo: porrò peccatum non imputatur, quum non est lex. Imò regnauit mors ab Adā usq; ad Mosen, in eos quoq; qui non peccauerant ad similitudinem trāsgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At non ut peccatum, ita & donum. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum per gratiā, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nō sicut per unum qui peccauerat, uenerat mors, ita donum. Nam condēnatio quidem ex uno delicto ad cōdemnationem, donum aūt ex multis delictis ad iustificationē. Etenim si per unius delictū mors regnauit per unum, multo magis ij qui exuberantiā gratiæ & doni iustitiæ accipiunt, per uitam regnabūt autore uno Iesu Christo. Itaq; sicut per unius delictum propagatū est malum in omnes homines ad cōdemnationem, ita & per unius iustificationē propagatur bonum in omnes homines ad iustificationem uitæ. Quemadmodū enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi: ita per obedientiam unius, iusti constituētur multi. Cæterum lex obiter subijt, ut abūdaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatū, ibi magis exuberauit gratia: ut quemadmodū regnauerat peccatum in morte, sic & gratia regnaret per iustitiā ad uitam æternam, per Iesum Christum.

VI Quid igitur dicemus? Manebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumꝰ peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, q quicunq; baptizati sumus in Christū Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus unà cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insititij facti sumus illi, per similitudinē mortis eius: nimirū & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, q uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Et enim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quòd si mortui sumus cum Christo, credimus q & uiuemus cum illo. Scientes q Christus excitatus à mortuis, nō amplius moritur: mors illi non amplius dominatur.

Nam

ὁ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

12 μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ὐμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας, εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω καὶ νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

13 ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοὶ, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε

Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos reputate uosipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neq; accommodetis membra uestra, arma iniustitiæ peccato: sed accõmodetis uosmet ipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes, & mẽbra uestra arma iustitiæ deo. Peccatũ enim uobis nõ dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, qđ non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, cui accõmodatis uosipsos seruos ad obediẽdum, eius serui estis cui obeditis, siue peccati ad mortẽ, siue obedientiæ ad iustitiam? Gratia aũt deo qđ fuistis quidem serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quã traducti estis formam doctrinæ. Cæterum liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanum quiddã dico, propter infirmitatẽ carnis uestræ. Quẽadmodũ enim præbuistis mẽbra uestra seruа immũditiæ & iniquitati, ad aliã atq; aliã iniquitatẽ: sic & nũc prębete mẽbra uestra seruа iustitiæ ad sanctificationẽ. Quum enim serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quem igitur fructũ habebatis tunc in his, de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Nunc uero manumissi à peccato, serui aũt facti deo, habetis fructũ uestrũ in sanctificationẽ, finem aũt uitam æternã. Etenim autoramẽta peccati, mors: donum aũt dei, uita æterna per Christum Iesum dominũ nostrũ. An ignoratis fratres, (scientibus enim legem loquor,) qđ lex tãtis per dominetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem: quod si mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera uocabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin aũt mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri: nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Quũ enim essemus in carne, affectus peccatorum qui sunt per legem, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc aũt liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur

VII

ut

ὥς τε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθόν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλόν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγώ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοὶ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώ-

ut seruiamus per nouitatē spiritus,& non per uetustatem literę. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatū non cognoui,nisi per legē. Nam & concupiscentiā non nouissem,nisi lex dixisset,Non concupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptū genuit in me omnem concupiscentiam. Siquidem absq; lege,peccatum erat mortuum. Ego aūt uiuebam sine lege quondam. Porrò ueniente mandato,peccatum reuixit:ego uero mortuus sum. Et repertum est,mandatū quod institutum erat ad uitā,mihi cedere ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per præceptū,decepit me:& per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidem sancta,& præceptū sanctum ac iustum & bonum. Ergo quod bonū erat,mihi factum est mors? Absit. Imò peccatū. Vt appareret peccatū,per id quod erat bonum mihi gignere mortem,ut fieret maiorem in modum peccans peccatū per præceptum.

Scimus enim q lex,spiritualis est:at ego carnalis sum,uēditus sub peccatum. Quod enim ago,nō probo. Non enim quod uolo, hoc facio:sed qđ odi,hoc ago. Si uero quod non uolo,hoc facio,consentio legi,q bona sit. Nunc aūt nō iam ego perpetro illud,sed inhabitans in me peccatum. Noui enim q non habitet in me,hoc est in carne mea,bonum. Nam uelle adest mihi,at ut faciam bonum,non reperio. Non eī quod uolo facio bonum,sed quod non uolo malū,hoc ago. Porrò si quod non uolo ego,hoc facio:non iam ego perpetro illud,sed inhabitās in me peccatum. Reperio igitur per legem uolēti mihi facere bonū,q mihi malum adiunctū sit. Delectat enim me lex dei secundū interum hominem. Sed uideo aliā legē in membris meis,rebellantē legi mentis meæ:& captiuum reddentē me legi peccati,quę est in mēbris meis. Miser ego homo,quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christū dominū nostrum. Itaq; idē ego mēte quidē seruio legi dei,carne uero legi peccati. Nulla igitur VIII nunc est condēnatio,his qui insiti sunt Christo Iesu,qui nō iuxta carnem uersantur,sed iuxta spiritum. Nam lex,spiritus uitæ per Christum Iesum,liberū me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim quod lex præstare non poterat,ea parte qua imbecillis erat per carnē,hoc deus proprio filio,misso sub

ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας
κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ
δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ
κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦ-
μα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρ-
κὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ
πνεύματος.

6 τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ
δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη.
διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν.
τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐ-
δὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ
ἀρέσαι οὐ δύανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρ-
κὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰ-
κεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει,
οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ
μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα
ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ
ἐγείραντος ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ
ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ
θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ
πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

12 ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ
σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ
σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ
πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανα-
τοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄ-
γονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε
πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλά-
βετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κραζομεν, ἀββᾶ
ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ
πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ
τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν θεοῦ,
συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχο-
μεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. λογίζομαι γὰρ ὅτι
οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς
τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡ-
μᾶς. ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀ-
ποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται.
τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑ-
κοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι.
ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀ-
πὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθε-
ρίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδαμεν
γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει
ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν
ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς
αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκ-
δεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος
ἡμῶν.

24 τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλε-
πομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις,
τί καὶ

ſpecie carnis peccato obnoxiæ, præſtitit, ac
de peccato condemnauit peccatum per car
nem, ut iuſtificatio legis impleretur in no/
bis: qui non ſecundũ carnem uerſamur, ſed
ſecũdum ſpiritum. Nam qui carnales ſunt,
quæ carnis ſunt curant: at qui ſpirituales,
quæ ſpiritus ſunt. Nam affectus carnis,
mors eſt. Affectus uero ſpiritꝰ, uita & pax.
Propterea quod affectus carnis, inimicitia
eſt aduerſus deum: nam legi dei non ſubdi/
tur, ſiquidẽ ne poteſt quidem. Qui uero in
carne ſunt, deo placere nõ poſſunt. Vos au
tem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu: ſiqui/
dem ſpiritus dei habitat in uobis. Quòd ſi
quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt
eius. Porrò ſi Chriſtus in uobis eſt, corpus
quidem mortuũ eſt propter peccatum, ſpiri
tus autem uita eſt propter iuſtificationem.
Quòd ſi ſpiritus eius qui excitauit Ieſum à
mortuis, habitat in uobis: is qui excitauit
Chriſtum ex mortuis, uiuificabit & morta/
lia corpora ueſtra, propter ipſius ſpiritum
inhabitantem in uobis. Proinde fratres,
debitores ſumus, non carni, ut ſecundũ car/
nem uiuamus: nam ſi ſecundum carnem ui
xeritis, moriemini. Quòd ſi ſpiritu facta
corporis mortificetis, uiuetis. Etenim qui/
cunq; ſpiritu dei ducuntur, hi ſunt filij dei.
Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis ite
rum ad timorem, ſed accepiſtis ſpiritũ ado/
ptionis: per quem clamamus, Abba, pater.
Idem ſpiritus teſtatur unà cum ſpiritu no/
ſtro, q; ſimus filij dei. Quòd ſi filij, igitur &
hæredes. Hæredes quidem dei, cohæredes
autem Chriſti: ſiquidem ſimul cum eo pati
mur, ut & unà cum illo glorificemur. Nam
reputo, nõ eſſe pares afflictiones præſentis
temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga
nos. Etẽm ſolicita creaturæ expectatio ex/
pectat ut palàm fiant filij dei. Quippe uani
tati creatura ſubiacet: non uolens, ſed pro/
pter eum qui ſubiecit illam ſub ſpe. Quo/
niam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitu/
te corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorum
dei. Scimus enim q; omnis creatura conge/
miſcit, ſimulq; nobiſcum parturit uſque ad
hoc tempus: nõ ſolum autem illa, ſed & ipſi
qui primitias ſpiritus habemus: & nos ipſi
in nobis ipſis gemimus, adoptionem expe/
ctantes, redemptionem corporis noſtri. Si/
quidẽ ſpe ſeruati ſumus. Porrò ſpes ſi ui
deatur, nõ eſt ſpes. Quod enim quis cernit,

cur

τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐραυνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

κβ οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο. ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται.

κγ τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρινῶν; χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα, ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ
κδ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

κε οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος

cur idē speret? Si uero quod non uidemus, speramus, id per patientiam expectamus. Consimiliter autē & spiritus auxiliatur infirmitatibus nostris. Siquidem hoc ipsum qd oraturi simus, ut oportet, non nouimus: uerum ipse spiritus intercedit pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. At ille qui scrutatur corda, nouit quis sit sensus spiritus: quoniam secundū deum intercedit pro sanctis. Scimus autem qp his qui diligūt deum, omnia simul adiumentō sunt in bonum, nimirum his qui iuxta propositum uocati sunt. Quoniam quos præsciuerat, eosdē & præfiniuit, conformes imaginis filij sui, ut ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prædefinierat, eosdem & uocauit. Et quos uocauit, eos & iustificauit. Quos autē iustificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illū, qui fieri potest, ut nō & cum eodem omnia nobis donet? Quis intētabit crimina aduersus electos dei? Deus est q iustificat. Quis ille qui condemnet? Christus est, qui mortuus est, imò qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexterā dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? nūt afflictio? num angustia? num persequutio? num fames? num nuditas? num periculū? num gladius? Quemadmodū scriptum est: Propter te morti tradimur tota die, habiti sum⁹ uelut oues destinatæ mactationi. Verum in his omnibus superamus, per eū qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, qp neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; instātia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Veritatē dico in Christo, nō mentior, attestante mihi simul conscientia mea, per spiritum sanctum, qp dolor mihi sit magnus & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim enim ego ipse, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secūdum carnē, qui sunt Israelitæ, quorū est adoptio & gloria & testamēta & legis cōstitutio & cultus & ꝓmissiones, quorū sunt patres & ex qbus est Christus q̄tum attinet ad carnem, q est in omnib⁹ deus laudādus in secula, amē. Nō aūt hæc loquor qp exciderit ser

κς

γ⊙ τ⊘ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ, οὗτοι ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τ⊘ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγ⊙ οὗτ⊙. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα ἰσαὰκ τ⊘ πατρὸς ἡμῶν. μήτω γὰρ γεννηθέντων, μήδε πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν, τ⊘ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τ⊘ καλοῦντ⊙, ἐρρέθη αὐτῇ. ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. καθὼς γέγραπται. τὸν ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ ἠσαῦ ἐμίσησα.

κς τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ μωσῇ λέγει. ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν, οὐ τ⊘ θέλοντ⊙, οὐδὲ τ⊘ τρέχοντ⊙, ἀλλὰ τ⊘ ἐλεοῦντ⊙ θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ φαραώ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

κζ ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι. τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτ⊘ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμεν⊙ τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τ⊘ πηλοῦ, ἐκ τ⊘ αὐτ⊘ φυράματ⊙ ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦ⊙, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτ⊘, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, ἵνᾳ γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτ⊘, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν. ὡς καὶ ἐν τῷ ὡσηὲ λέγει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντ⊙.

κθ ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ ἰσραήλ. ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμ⊙ τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύρι⊙ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ καθὼς προείρηκεν ἡσαΐας. εἰ μὴ κύρι⊙ σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. τί οὖν ἐροῦμεν

μεν

mo dei. Nõ enim omnes qui ſunt ex Iſrael, ſunt Iſrael: neq; quia ſunt ſemen Abrahæ, ſtatim omnes filiꝫ: ſed per Iſaac nominabit tibi ſemen: hoc eſt, non qui filiꝫ carnis, ꝯ filiꝫ dei: ſed qui ſunt filiꝫ promiſsionis, recenſentur in ſemen. Promiſsionis enim ſermo hic eſt: In tempore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non ſolum autẽ hoc, ſed & Rebecca ex uno conceperat Iſaac patre noſtro: nondum enim natis pueris: quũ neq; boni quippiam feciſſent neq; mali, ut ſecundum electionem, propoſitũ dei maneret: nõ ex operibus, ſed ex uocante, dictum eſt illi: Maior ſeruiet minori. ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniuſtitia eſt apud deũ? Abſit. Nam Moſi dicit: Miſerebor cuiuſcunq; miſereor, & commiſerabor quencũq; commiſeror. Itaq; non uolentis eſt, neq; currentis: ſed miſerentis dei. Dicit enim ſcriptura Pharaoni: In hoc ipſum te excitaui, ut oſtendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra. Itaq; cuiuult, miſeretur: quem aũt uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc cõqueritur? Nã uolũtati illius quis reſtitit? Atqui, ò homo, tu quis es, qui ex aduerſo reſpondes deo? Num dicet figmentũ, ei qui finxit, cur me finxiſti ad hunc modum? An non habet poteſtatem figulus luti, ut ex eadem maſſa faciat aliud quidem uas in honorẽ, aliud uero in ignominiam? Quòd ſi deus uolẽs oſtendere iram, & notam facere potentiã ſuam, tulit multa animi lenitate uaſa iræ, apparata in interitum, & ut notas faceret diuitias glorię ſuæ, erga uaſa miſericordiæ quę præparauerat in gloriã: quos & uocauit, nimirum nos, non ſolum ex Iudæis, uerũ etiam ex gentibus. quemadmodũ & Oſee dicit: Vocabo populum qui meus nõ erat, populum meum, & eam quæ dilecta non erat, dilectam: & erit in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus uos: ibi uocabũtur filiꝫ dei uiuentis. Heſaias aũt clamat ſuper Iſrael: Si fuerit numerus filiorũ Iſrael, ut arena maris, reliquiæ ſaluæ erunt. Sermonem enim perficiens & abbreuiãs cum iuſtitia, quoniam ſermonem abbreuiatũ faciet dominus in terra. Et quemadmodũ prius dixit Heſaias: Niſi dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ut Sodoma facti fuiſſemus, & Gomorrhæ aſsimilati fuiſſemus. Quid igit dicemus

μὴν ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. καθὼς γέγραπται. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου. καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ ἰσραὴλ ἔστιν εἰς σωτηρίαν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ νόμου χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

λβ μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτέστι χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτέστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

λγ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος μωσῆς λέγει. ἐγὼ παραζηλώσω

dicemus? Quòd gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiã: iustitiam aũt eam quæ est ex fide. Cõtrà, Israel, qui sectabatur legem iustitiæ, ad legem iustitiæ nõ peruenit. Propter quid? Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus legis. Impegerũt enim in lapidẽ offendiculi. Quemadmodum scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offendiculi, & petram offensionis: & omnis qui credit in eo, non pudefiet.

Fratres, propensa quidem uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israel est ad salutem. Testimoniũ enim illis perhibeo, quòd studium dei habẽt, sed non secundum scientiam. Nam ignorantes dei iustitiam, & propriam iustitiam quærentes constituere, iustitiæ dei non fuerũt subditi. Nam perfectio legis, Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iustitia quę est ex lege, quòd qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterũ quæ ex fide est iustitia, ea sic loquitur: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascẽdet in cœlum? Hoc est, Christũ ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est, Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est in ore tuo & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei, quod prædicamus: nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quòd deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore aũt confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, nõ pudefiet. Non enim est distinctio uel Iudæi uel Græci: nam idẽ dominus omnium, diues in omnes inuocãtes se: quisquis enim inuocauerit nomẽ domini, saluus erit. Quomodo igitur inuocabunt eum, in quẽ non crediderunt? Quomodo aũt credent ei, de quo non audierũt? Quomodo aũt audient absq; prædicante? Quomodo aũt prædicabunt, nisi missi fuerint? Sicut scriptum est: Quàm speciosi pedes annunciantiũ pacem, annunciantiũ bona. At non omnes obedierunt euãgelio. Hesaias enim dicit: Domine quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides, ex auditu est: auditus autẽ per uerbum dei. Sed dico, an non audierũt. Atqui in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba illorũ. Sed dico, nunquid non cognouit Israel? Primus Moses dicit: Ego ad æmu-

λώσω ὑμᾶς ἐπ' ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει. εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

λδ λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος ἀβραάμ, φυλῆς βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ ἰσραήλ, λέγων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός. κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων. ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκέτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων οὐκέτι ἐστὶ χάρις. ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.

λε τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν. ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καθὼς γέγραπται. ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ δαβὶδ λέγει. γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸ νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.

λς λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

λζ ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάσω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὤν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων

κλω

lationem prouocabo uos per gentem quæ non est gens, per gentē stultā ad iram commouebo uos. Helaias aūt post hunc audet, ac dicit: Inuentus fui his qui me non quærebant: conspicuus factus sum his qui de me nō interrogabāt. Aduersus Israel aūt dicit: Toto die expādi manus meas ad populum non credentē & contradicentē. Dico igitur: Num repulit deus pōpulū suū? Absit. Nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahæ, tribus Beniamin. Non repulit deus pōpulum suū, quem ante agnouerat. An nescitis, de Elia quid dicat scriptura? Quomodo interpellat apud deū aduersus Israel, dicēs: Domine, prophetas tuos occiderūt, & altaria tua subruerunt: & ego relictus fui solus, & insidiantē uitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum respōsum? Reliqui mihi ipsi septem milia uirorū, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur & in hoc tempore, reliquiæ secūdum electionem gratiæ fuerunt. Quod si per gratiam, nō iam ex operibus: quandoquidē gratia, iam nō est gratia. Sin ex operibus, iam non est gratia: quandoquidem opus, iam non est opus. Quid igit? Quod quærit Israel, hoc nō assequutus est: sed electio cōsequuta est, reliqui uero excæcati sunt: quēadmodū scriptū est: Dedit eis deus spiritū cōpunctionis, oculos ut non uideant, & aures ut non audiant, usq; ad hodiernū diem. Et Dauid dicit: Vertat̄ mensa illorum in laqueū & in captionē & in offendiculū & in retaliationē ipsis. Obtenebrentur oculi eorum, ut nō uideant, & tergū illorum semp incurua. Dico igit̄, num ideo impegerūt, ut cōciderent? Absit. Sed per lapsum illorum salus contigit gētibus, in hoc ut eos ad æmulādum prouocaret. Quòd si lapsus illorū diuitiæ sunt mundi, & diminutio illorū diuitiæ gentiū, quanto magis plenitudo illorū? Vobis enim dico gētibus, quatenus ego quidē sum apostolus gentiū, ministeriū meum illustro, si quo modo ad æmulandū prouocē carnē meam, & saluos reddā nōnullos ex illis. Nam si reiectio illorum, est recōciliatio mundi: quæ erit assumptio, nisi uita ex mortuis? Quòd si primitiæ sanctæ, sancta est & conspersio: & si radix sancta, sancti erūt & rami: ꝙ si nōnulli rami defracti sunt, tu uero quū esses oleaster, insitus fuisti illis, & cōsors radicis & pinguitudinis oleæ factꝰ es, ne glorieris aduersus ra-

mos

δλωρ. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τλὼ ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. ῥεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς. τῇ ἀπιστείᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς κατὰ φύσιν κλάδοις οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. τοὺς μὲν πεσόντας, ἀποτομίαν. τὸν δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.

λκ οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἐλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

λθ ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ. καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

μ παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μα λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μβ καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν

mos: ꝙ si gloriaris, non tu radicē portas, sed radix te. Dices igit̄, defracti sūt rami, ut ego insererer: bene dicis, ꝓ incredulitatē defracti sunt, tu uero fide cōstitisti. Ne efferaris animo, sed timeas. Nā si deus naturalib⁹ ramis nō pepercit, uide ne quà fiat, ut nec tibi parcat. Vide igit̄ bonitatē ac seueritatē dei: in eos quidē qui ceciderūt, seueritatē: in te uero bonitatē, si permāseris in bonitate. Alioqui & tu excideris: & illi rursū, si nō permānserint in incredulitate, inserētur. Potest em̄ deus denuo inserere illos. Etem̄ si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturā insitus es in uerā oleā, quanto magis hi qui naturales sunt, inserētur, ꝓpriæ oleæ? Non em̄ uolo uos ignorare fratres mysteriū hoc, ut ne sitis apud uosmetipsos elati animo, ꝙ excæcatio ex parte Israeli accidit, donec plenitudo gētium aduenerit, & sic totus Israel salu⁹ erit: sicut scriptū est: Adueniet ex Siō ille ꝙ liberat, & auertat impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentū, quū abstulero peccata ipsorū. Secundū euangeliū quidē, inimici propter uos: secundū electionē aūt, dilecti, ꝓpter patres. Nā dona qdē & uocatio dei eiusmodi sunt, ut eorū illū pœnitere non possit. quēadmodū em̄ & uos quondā increduli fuistis deo, nunc aūt misericordiā estis consequuti per illorū incredulitatē: sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo ꝙ uos misericordiam estis adepti, ut & ipsi misericordiā cōsequant̄. Cōclusit em̄ de⁹ oēs sub incredulitatē, ut omniū misereret̄. O profunditatē diuitiarū & sapiētiæ & cognitionis dei, q̄ inscrutabilia sunt iudicia ei⁹, & impuestigabiles uiæ eius. Quis em̄ cognouit mentē dñi? aut ꝙs illi fuit à consilijs? aut ꝙs prior dedit illi, & reddet̄ ei? Quoniā ex illo & ꝓ illū & in illū omnia. Ipsi gloria in sæcula, amē. Obsecro igit̄ uos fratres, ꝓ miseratiōes dei, ut ꝓbeatis corpora uestra hostiā uiuētē, sanctā, acceptā deo, rationalē cultū uestrū: & ne accōmodetis uos ad figurā seculi hui⁹, sed trāsformemini ꝓ renouationē mētis uestræ, ut ꝓbetis quæ sit uolūtas dei, qd̄ bonū est acceptū ꝙ & ꝓfectū. Dico em̄ ꝓ gratiā quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne ꝙs arrogāter de se sētiat, supra q̄ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modest⁹ sit & sobri⁹, ut cuiꝙ de⁹ partit⁹ est mē surā fidei. Quēadmodū em̄ in uno corpore mēbra multa habemus: mēbra uero nō oīa XII

αὐτῷ ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ· ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διαφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊσταμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μγ πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γάρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μδ ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος.

eundem habent actum, sic multi unum corpus sumus in Christo: singulatim autē alij aliorum membra: sed tamen habētes dona iuxta gratiam datam nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionē fidei, siue ministerium in administratione, siue qui docet in doctrina, siue qui exhortatur in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligētia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit non simulata: fitis odio prosequētes quod malū est, adhærētes ei quod bonū est, per fraternam charitatē, ad mutuo uos diligendos propensi, honore alius aliū præuenientes, studio non pigri, spiritu feruentes, tēpori seruiētes, spe gaudētes, in afflictione patiētes, precationi instātes, necessitatibus sanctorū cōmunicantes, hospitalitatē sectātes. Bene loquamini de ijs qui uos insectantur: bene loquamini, inquā, & ne male precemini. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus: eodē animo alij in alios affecti, non arrogāter de uobisipsis sentientes, sed humilibus uos accōmodantes. Ne fitis arrogātes apud uosmetipsos, neq; cuiq; malum pro malo reddatis: prouide parātes honesta in cōspectu omniū hominū: si fieri potest, quantū in uobis est, cū omnibus hominibus in pace uiuentes, nō uosmetipsos ulciscentes dilecti, quin potius date locū iræ: scriptū est enim: Mihi ultio, ego rependam, dicit dominus. Si igit̄ esurit inimicus tuus, pasce illū: si sitit da illi potū. Hoc enim si feceris, carbones ignis coaceruabis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malū. Omnis anima potestatibus supemi XIII
nentibus subdita sit. Non enim est potestas nisi à deo: quæ uero sūt potestates, à deo ordinatę sunt. Itaq; quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit: qui aūt restiterint, sibijpsis iudiciū accipiēt: nam principes non terrori sūt bene agētibus, sed male. Vis aūt non timere potestatē: Quod bonū est facito, & feres laudē ab illa: dei em̄ minister est tibi in bonū. Quod si feceris, id quod malū est, time: non em̄ frustra gladiū gestat: nam dei minister est, ultor ad irā, ei qui, quod malum est, fecerit. Quapp̄ter oportet esse subditos, nō solū propter irā, uerū etiā propter consciētiam. Propter hoc em̄ & uectigalia soluitis: sigdē̄ ministri dei sūt, in hoc ipsum incūbētes. Reddite igit̄ omnib⁹ qd' debet̄: cui tributū, tributum; cui uectigal, uectigal:

τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τιμὴ τιμὴν, τιμὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.

με πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν. καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

μς τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα. ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μζ ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

μη σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ. γέγραπται γάρ. ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ.

μηκέτι

cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem expleuit. Siquidē illa: Non mœchaberis: non occides: non furaberis: nō falsum testimonium dices: non cōcupisces: & si quod aliud præceptum, in hoc sermone summatim comprehēditur: nempe, Diliges proximū tuum sicut teipsum. Dilectio proximo malum non operatur. Consummatio itaq; legis, est dilectio. Præsertim quum sciamus tempus, quòd tempestiuū sit, nos iam à somno expergisci. Nunc enim propius adest nobis salus, quàm tum quum credebamus. Nox progressa est, dies autē appropinquat. Abiiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanquam in die compositè ambulemus, non comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciuijs, non contētione & æmulatione, sed induamini dominum Iesum Christum: & carnis curam ne agatis ad concupiscentias.

Porrò eum qui infirmatur fide, assumite, XIIII non ad dijudicationes disceptationū. Alius quidem credit, uescēdum esse quibuslibet. Alius autem qui infirmus est, holeribus uescitur. Qui uescitur, non uescentem ne despiciat. Et qui non uescitur, uescētem ne iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio domino stat aut cadit, imò sulcietur ut stet. Potens enim est deus efficere ut stet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferens: ille autem idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; sua mens satisfaciat. Qui curat diem, domino curat. Et qui non curat diē, domino non curat. Qui uescitur, domino uescitur, gratias enim agit deo: & qui non uescitur, domino nō uescitur, & gratias agit deo. Nullus enim nostrum sibijpsi uiuit, & nullus sibijpsi moritur. Nam siue uiuimus, domino uiuimus: siue morimur, domino morimur. Siue igitur uiuamus, siue moriamur, domini sumus. In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit & reuixit, ut mortuis ac uiuētibus dominetur. Tu uero cur iudicas fratrē tuum? Aut etiam tu, cur despicis fratrē tuum? Omnes enim statuemur apud tribunal Christi. Scriptū est em̄: Viuo ego dicit dominus: Mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua cōfitebitur deo. Igitur unusquisq; nostrū de seipso rationē reddet deo.

Ne

μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

ιω ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσόν ἐπ' ἐμέ.

ν ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν

Ne posthac igitur alius alium iudicemus: uerum illud iudicate magis,ne offendiculū ponatur fratri,aut lapsus occasio.Noui siquidē,& persuasum habeo per dominum Iesum,nihil esse commune per se,nisi ei qui existimat aliquid esse cōmune,illi commune est. Verum si propter cibum frater tuus contristatur,non iam secūdum charitatem ambulas.Ne cibo tuo illū perdas,pro quo Christus mortuus est.Ne uestrū igitur bonum,hominū maledicentiæ sit obnoxium. Non enim est regnū dei cibus ac potus,sed iustitia & pax & gaudiū,in spiritu sancto. Etem̄ qui per hæc seruit Christo,acceptus est deo,& probatus hominibus.Itaq; quæ pacis sunt,sectemur, & quæ ædificationis, alius erga aliū.Ne cibi causa,destruas opus dei.Omnia quidem pura:sed malum est homini,qui per offendiculū uescitur.Bonum est non edere carnes,neq; bibere uinū,neq; quicquā,per quod frater tuus impingit aut offenditur aut infirmatur.Tu fidē habes? Apud temetipsum habe corā deo.Beatus qui nō iudicat seipsum,in eo quod probat. At qui dijudicat,si ederit condemnatus est: quoniam non edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est,peccatum est. Debemus autem nos qui potētes sumus,infirmitates impotētium portare,ac non placere nobisipsis.Nam unusquisque nostrum proximo placeat in bonum ad ædificationē.Etenim Christus non placuit sibijpsi:sed quemadmodum scriptū est:Opprobria opprobrantium tibi,inciderunt in me. Nam quæcunque præscripta sunt,in nostram doctrinam præscripta sunt:ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.Deus autem patientiæ & consolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secundum Iesum Christum,ut unanimiter uno ore glorificetis deum ac patrem domini nostri Iesu Christi.Quapropter assumite uos inuicem,quemadmodū & Christus assumpsit nos in gloriā dei.Illud autem dico,Iesum Christum ministrum fuisse circūcisionis pro ueritate dei,ad confirmandas promissiones patrum: cæterum,ut gentes pro misericordia glorificēt deum:sicut scriptum est:Propter hoc cōfitebor tibi in gentibus,& nomini tuo canam.Et rursū dicit: Gaudete gentes cum populo eius.Et rursū: Laudate dñm omnes gentes,& collaudate eum

αὐτὸν πάντων οἱ λαοί. καὶ πάλιν ἡσαΐας λέγει, ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι. διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων, τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορεύόμενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἐφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ μακεδονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσίν. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν σπανίαν. οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς

eũ omnes populi. Et rurſum Heſaias dicit: Erit radix leſſe, & qui exurget ad imperandum gentibus: in eo gentes ſperabũt. Deus aũt ſpei impleat uos omni gaudio & pace, in credendo in hoc ut exuberetis in ſpe per potentiã ſpiritus ſancti. Perſuaſũ enim habeo fratres mei, & ipſe ego de uobis, ꝙ & ipſi pleni eſtis bonitate, impleti omni ſcientia, ualentes etiam inuicem alius aliũ admonere. Sed tamen audacius ſcripſi uobis fratres ex parte, ueluti cõmonefaciẽs uos, propter gratiam quę data eſt mihi à deo, in hoc ut ſim miniſter leſu Chriſti in gẽtes, adminiſtrans euangeliũ dei, ut fiat oblatio gẽtium acceptabilis, ſanctificata per ſpiritũ ſanctũ. Habeo igitur quod glorier per Chriſtum Ieſum, in his quæ ad deũ pertinẽt. Non enim auſim loqui quicq̃ eorum, quæ non effecit Chriſtus per me, in obedientiã gentiũ, uerbo & facto per potentiã ſignorum ac prodigiorum, per potentiã ſpiritus dei, ut ab Hieruſalẽ & in circũiacẽtibus regionibus uſq; ad Illyricum impleuerim euãgeliũ Chriſti: ita porrò annitens prædicare euãgeliũ, non ubi nominatus erat Chriſtus, ut ne ſup alienum fundamentũ ædificarem, ſed quemadmodũ ſcriptum eſt: Quibus non eſt annunciatum de eo, uidebũt, & qui non audierãt, intelligent. Quapropter & prępeditus ſum ſæpe, quo minus uenirẽ ad uos. Nunc uero quum nõ amplius habeam locum in regionibus his, deſiderium aũt habeam ueniẽdi ad uos multis iam annis, quandocunq; iter inſtituero in Hiſpaniã, ueniam ad uos. Spero enim fore, ut iſtac iter faciens, uideã uos, & à uobis producar illuc, ſi tamẽ ueſtra conſuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc aũt proficiſcor Hieroſolymam, miniſtrans ſanctis. Viſum eſt enim Macedoniæ & Achaiæ, cõmunicationem aliquam facere in pauperes ſanctos, qui ſunt Hieroſolymis. Nam ita uiſum eſt ipſis, & debitores illorum ſunt. Etenim ſi ſpiritualia ſua cõmunicauerunt gentibus, debent & hæ in carnalibus miniſtrare illis. Hoc igit̃ ubi perfecero, & obſignauero illis fructũ hunc, reuertar per uos in Hiſpaniã. Scio nãq; ꝙ ubi uenero ad uos, cum plenitudine benedictionis euãgelij Chriſti uenturus ſim. Obſecro aũt uos fratres per dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, & per dilectionẽ ſpiritus, ut me laborantẽ adiuuetis, precationibus pro me

ad

πρὸς

πῶς τὸν θεὸν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πῶς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

συνίστημι δὲ ἡμῖν φοίβην, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγένηθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵ τινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε ἐπαινετὸν τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε μαριὰμ, ἥ τις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵ τινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε ἡρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε τρύφαιναν καὶ τρυφῶσαν, τὰς κοπιῶσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥ τις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε φιλόλογον καὶ ἰουλίαν, νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν. θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν

ad deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa, utq; ministerium hoc meum, quod exhibebo Hierosolymis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio ueniam ad uos, per uoluntatem dei, unaq; uobiscum refociller. Deus autē pacis, sit cum omnibus uobis. Amen.

XVI Commendo autem uobis Phœben, sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis, ut illam suscipiatis in Christo, ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quocunque uobis eguerit negocio: nam hæc quum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi. Salutate Priscam & Aquilam, adiutores meos in Christo Iesu, qui pro anima mea suam ipsorum ceruicem supposuerunt: quibus nō ego solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentiū, item quæ in domo illorum est congregationem. Salutate Epænetum dilectum meum, qui est primitiæ Achaiæ in Christo. Salutate Mariam, quæ multum laborauit erga nos. Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos meos & concaptiuos meos, qui sunt insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam, dilectū meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatū in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiarib⁹, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrē illius ac meam. Salutate Asyncritū, Phlegōtem, Hermam, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologū & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut consideretis eos qui dissidia & offendicula contra doctrinam quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo nō seruiunt, sed suo uentri: & per blādiloquentiam & assentationem decipiunt corda simplicium. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapientes quidem esse ad bonum

θὸμ, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετ' ὑμῶν. ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, καὶ ἰάσων, καὶ σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων ἡμῶν. ἀμήν.

τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

num, synceros autem ad malum. Deus autem pacis conteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius. Salutat uos Erastus quæstor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus uobis. Amen. Ei autem qui potens est uos confirmare secundum euangelium meum, & præconiũ Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij, temporibus æternis taciti, manifestati uero nunc, & per scripturas propheticas iuxta delegationem æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, soli sapienti deo, per Iesum Christum, cui gloria in secula. Amen.

πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Ad Romanos.

Missa fuit à Corintho per Phœben ministram Cenchreensis ecclesiæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΕΣΤΕΙΛΕΝ ΑΠΟ ΕΦΕΣΟΥ ΠΛΑΣΙΑΣ, ΕΩΡΑΚΩΣ ΑΥΤΟΥ ΗΔΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΞΑΣ, ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΚΩΝ ΔΕ ΟΜΩΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΑΥΤΗΣ. Η ΔΕ ΠΡΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΑΥΤΗ. ΚΟΡΙΝΘΟΙ ΕΚ ΦΙΛΟΝΙΚΙΑΣ ΣΥΝΑΓΟΜΕΝΟΙ, ΟΥΚ ΙΖΟΝΤΟ ΤΑΙΣ ΓΝΩΜΑΙΣ, ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΗΝ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΣΧΙΣΜΑΤΑ. ΚΑΙ ΟΝΤΩΝ ΣΧΙΣΜΑΤΩΝ ΠΑΡΕΒΛΕΠΟΝΤΟ ΤΟΝ ΛΑΒΟΝΤΑ ΤΗΝ ΜΗΤΡΩΑΝ. ΑΛΛΟΙ ΔΕ ΗΘΕΛΟΝ ΚΑΤΑΛΙΜΠΑΝΕΙΝ ΤΑΣ ΙΔΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ, ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΤΗΣ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ. ΤΙΝΕΣ ΔΕ ΚΑΙ ΕΝ ΕΙΔΩΛΕΙΟΙΣ ΗΣΘΙΟΝ, ΩΣ ΑΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΘΥΤΩΝ. ΑΛΛΟΙ ΔΕ ΟΥ ΜΟΝ ΑΛΛΟΥΣ ΕΞΟΥΘΕΝΟΥΝ, ΑΥΤΟΥΣ ΔΕ ΛΑΛΟΥΝΤΑΣ ΓΛΩΣΣΑΙΣ ΕΘΑΥΜΑΖΟΝ. ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΗΝΑΓΚΑΣΤΩΝΤΟ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ΛΕΓΟΝΤΟΣ, ΜΗ ΕΓΕΙΡΕΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΣΑΡΚΑ ΤΑΥΤΗΝ. ΤΟΥΤΟΥ ΠΑΝΤΩΝ ΕΝ ΚΟΡΙΝΘΩ ΚΑΙΝΟΥΜΕΝΩΝ, ΓΡΑΦΟΥΣΙΝ ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΩΙ ΑΠΟΣΤΟΛΩ. ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΠΡΟΣ ΠΑΝΤΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙ. ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΜΑΡΤΥΡΕΙ ΑΥΤΟΙΣ ΕΝ ΦΡΟΝΗΣΕΙ ΓΝΩΣΕΙ. ΟΥΚ ΑΠΕΔΕΧΕΤΟ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΙΟΥΝΤΑΣ ΤΑ ΣΧΙΣΜΑΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΕΙ ΜΗ ΕΝ ΛΟΓΩ ΤΩΙ ΑΡΙΣΤΕΙ, ΑΛΛ' ΕΝ ΕΡΓΩ ΚΑΙ ΔΙΩΚΕΙΝ ΗΓΕΙΣΘΑΙ. ΕΠΕΙΤΑ ΩΝΕΙΔΙΣΑΣ ΤΟΝ ΤΗΣ ΜΗΤΡΩΑΣ ΛΑΒΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΕΣΑΣ ΜΗ ΕΧΕΙΝ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΠΕΡΙ ΕΑΥΤΟΥΣ, ΛΟΙΠΟΝ ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΓΡΑΨΕΝ ΑΠΕΚΕΙΝΕΤΟ, ΠΕΡΙ ΜΕΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΑΞΙΟΝ ΕΙΝ ΤΗΝ ΣΥΖΥΓΙΑΝ, ΚΑΙ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΜΟΝΩ ΣΧΟΛΑΖΕΙΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΥΧΗΝ. ΔΙΑ ΔΕ ΤΟ ΑΓΑΠΩΣΑΝ ΑΥΤΟΥΣ ΤΗΝ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΝ, ΓΡΑΦΕΙ ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ, ΟΤΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΑΝΑΓΚΗΝ, ΑΛΛΑ ΘΕΛΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ. ΕΙΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΘΥΤΩΝ, ΙΝΑ ΜΗ ΚΑΤΑΧΩΝΤΑΙ ΤΗ ΓΝΩΣΕΙ, ΑΛΛΑ ΤΗ ΑΓΑΠΗ ΠΟΛΙΤΕΥΩΝΤΑΙ. ΛΥΩΛΥΕΙ ΟΥΝ ΤΑ ΜΕΝ ΕΙΔΩΛΕΙΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ, ΙΝΑ ΜΗ ΣΚΑΝΔΑΛΙΖΩΝΤΑΙ ΟΙ ΜΑΚΡΟΙ. ΕΙΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΩΝΟΥΜΑΤΙΚΩΝ ΧΑΙΣΜΑΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙ, ΙΝΑ ΜΗ ΔΙΑΦΘΕΙΡΩΝΤΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΧΑΙΣΜΑΣΙ, ΜΗΔΕ ΠΡΟΚΕΙΝΑΣΙ ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΧΑΙΣΜΑ ΠΟΔΕ, ΤΟΝ ΕΧΟΝΤΑ ΠΟΔΕ. ΠΑΝΤΑ ΓΑΡ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΩΝΟΥΜΑΤΙ ΚΑΛΕΙ ΛΕΓΕΙ. ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΕΙ, ΟΤΙ Η ΣΑΡΞ ΕΓΕΙΡΕΤΑΙ, ΑΡΘΗΝΙΣΚΟΥΣΑ ΜΕΝ ΣΑΡΚΙ, ΕΓΕΙΡΟΜΕΝΗ ΔΕ ΑΦΘΑΡΤΟΣ ΤΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΧΑΡΙΤΙ. ΤΗΝ ΔΕ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ, ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΓΗΓΟΡΘΑΙ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ, ΣΤΗΡΙΖΕΙ. ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ, ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΕΙΣ ΤΑ ΗΘΗ ΓΡΑΦΕΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΛΟΓΙΑΣ ΦΗΣΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΑΡΑΓΓΕΛΛΕΙ, ΚΑΙ ΟΤΩΣ ΤΕΛΕΙΟΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

CORinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum cõmoditatem, eſt enim Iſthmos emporium totius Achaiæ tum celeberrimum tum opulẽtiſsimum. Ferè fit autem ut eiuſmodi ciuitatum mores multo ſint corruptiſsimi, quòd undiq; ex omni natione, nõ tam mores quàm uitia ſoleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus ſibi uindicat. Proinde Corinthij, tametſi prædicatione Pauli iampridem euangelicã doctrinam accepiſſent, tamen adhuc ingenij uitæq; prioris ueſtigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum eſſet, ne per philoſophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctam faſtidientes, & pſeudapoſtolos ad Iudaiſmum inuitantes, à Chriſti ſyncerítate alienarentur. Vſque adeo ardua res eſt, ab ijs in quibus natus ſis & quibus diu aſſueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione ſecundi libri Commentariorum, quos ſcripſit in epiſtolam ad Galatas, teſtatur, ſua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitiſſe reliquias. Quum hodie ſatis eſſe putemus, aquula modo tingi, ut ſubito fias Chriſtianus. Paulus igitur ſciens, non minoris eſſe uirtutis parta tueri, quàm paraſſe: filios ſuos, quos magno ſtudio Chriſto genuerat, nam ſeſquiannum apud illos egerat, pari ſtudio ad Chriſtum reuocat, & in euangelica doctrina confirmat: nunc apoſtolica ſæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans denique: nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & neceſſariæ reprehenſionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & ſapiẽtum medicorum exemplo, amarum abſinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac ſingulis malis opportuna admouens remedia. Primum, opulentiæ comes ſolet eſſe tumor ac ferocitas: & inter feroces plerũq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & ſe quiſq; potiorem ducit. Ad hęc opes comitatur luxus & gulæ ſtudium, luxus libidinem comitem trahit. Porrò negociatorũ peculiaris eſt auaritia. Nec; uero ſolum tumebant opibus, uerum etiam Græcanicæ philoſophiæ ſupercilio, ſine qua cæteros ut barbaros deſpiciebant. Tumoris erat, quòd ex dignitate apoſtolorum, à quo quiſq;

quisque fuerat baptizatus,efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces:Ego Apollo:ego Cephæ:ego Pauli. Præterea quòd ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret,quum in donis spiritualibus sibi quisque placeret:& dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere,tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu,mulieres etiam loquerentur ac docerent. Porrò luxus simul & tumoris erat,quòd quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent,quam Paulus dominicam uocat,in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam,diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent,& usque ad temulentiam sese ingurgitarent,esurientibus cæteris:ut iam non solum dissidium illic esset & intemperantia,uerum etiam indecora quædam inæqualitas, quam dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophię uitium erat, ꝙ Paulum quidam illorum,ut tenuem atq; humilem,deinde ineloquentem & imperitum,fastidirent. Proprium uero philosophiæ fuit, ꝙ resurrectionem mortuorum,fidei nostræ basim,in dubium uocarent. Luxus erat,ꝙ promiscue uescerentur ijs,quæ tum simulachris dæmonum immolabantur,non uitato offendiculo infirmorum. Libidinis erat,quæ nusquam gentium regnabat impunitius quàm Corinthi:quòd præter alia repertus sit inter eos,qui patris uxorem,hoc est nouercam suam,stupro contaminarit:nec huius autorem flagitij è suo contubernio profligarint:quodq; cum alijs flagitiosis Christianis commercium habuerint,uelut illorum uitijs fauentes. Huc pertinet,quòd præter decorum & uiri essent comati,& mulieres non uererentur nudo capite conspici in cœtu ecclesiastico,uelut ipso corporis habitu mores effœminatos,ac delicias præ se ferentes. Auaritiæ erat,quòd non de fama, neque de capite,sed de re pecuniaria inter sese lites agitarent,eò glisscente pecuniæ studio,ut Christiani rerum eiusmodi cõtemptum professi,apud ethnicos & impios iudices litigarent magno dedecore Christiani nominis. Et adeo non negligerent potius pecuniolæ iacturam,ut ipsi ultro alios in huiusmodi negocijs circumuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant,iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis,in totum à coniugio temperandum,quum uiderent apostolos ab uxoribus suis abstinere. Morbos ostendi Corinthiorum,non omnium,sed quorundam: qui ne gregem uniuersum contagio inficerent,Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præfatus fiduciam suam de futura illorum constantia in euangelio Christi,seuerius obiurgat,ac docet:ne per contentionem humanam in hominibus glorientur,sed per concordiam ex æquo glorientur in Christo:cui uni accepta ferenda sunt omnia,obiter indicans fontem eiusmodi dissidiorum,animi tumorem esse. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatem reuocat:quæ licet ostentationem non habeat,uim tamen & energiam habet. Indicat & autores huius mali pseudapostolos, qui post Pauli obitum sese ingerebant, declarans se rectum iecisse fundamentũ,cauendum ne illi superstruerent quod paulopost esset demoliendum:hoc est,ne quid discerent Corinthij,quod mox esset dediscendum. Deinde ceu pater quum filijs expostulat,quòd huc prouecti sint magnitudinis,ut iam autorem suum uelut humilem,contemnant,nihil non perpetientem euangelij gratia,cui ob id ipsum magis etiam fauere conueniebat. Hortatur autem filios,ne degenerent à patre,neu ultro se pædagogis in seruitutem dedant. Atque hæc quidem potissimũ agit capite primo,secundo,tertio,& quarto. Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit,& publico consilio decernit,uitãdam hominis cõsuetudinem,partim quo pudore correctus resipiscat,partim ne huius contactu cæteri inficiantur. Admonet autem non hunc modo uitandum,uerum etiam omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari,uel quòd nostra non referat,quales illi sint:uel quòd passim essent flagitiosi,ut omnes uitandi fuerint ei,qui flagitiosos uellet effugere. Hæc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet,si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natum esset,quòd ipsum tamen inter Christianos fœdum uideretur,ob pecuniam,quæ nobis debeat esse uilissima, contendere:ne res eò procedat,ut ethnici iudices adeantur,sed ipsi per arbitros quoscunq; rem inter se transigant. Idq; agit capite sexto,cuius magna pars ad septimum pertinet,mea quidem sententia:nimirum ab eo loco,quo de matrimonio tractaturus,inter cætera uitia scortationem,adulterium,& masculam Venerem damnat: idq; prosequitur sub initium

proximi capitis:Nescitis quòd membra uestra templa sunt Christi? Quarto loco præcipit de matrimonio,de uiduitate,de impari connubio,de diuortijs, de uirginitate:obiter admonens,ob susceptum Christianismum non esse mutandum uitæ statum. Totoq; hoc sermone ita hortatur ad cœlibatum,& continentiam,ut tamen coniugij remedium non adimat ijs,quibus opus est.Hoc agitur capite septimo. Quinto docet,carnes immolatas simulacris,re nihil differre à cæteris carnibus:& tamen ab his abstinendum,si periculum sit, ne quis ethnicus, aut Christianus infirmior,ex eo quod uescris,existimet te simulacrorũ assentiri culturæ. Ab his & huiusmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo,ac rursus capite nono.Nam in medio expatiatur in commendationem sui,tacite se præferens cæteris apostolis etiam summis,qui solus omnium Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam. Sexto docet,quid oporteat obseruari in conuentu publico Christianorum,ne uiri sint comati,ne mulieres nudo capillitio,tum in dominico conuiuio seruetur communitas & æqualitas:neq; enim illic agi negocium uentris,quod domi rectius agatur,sed mysticis epulis repræsentari cœnam dominicam. Præterea monet,ne quis ob dotem spiritualem sibi placeat,sed suam quisq; dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorum corporis,exhortans,ut reliquis quidem donis quæ contigerunt,recte utantur,præcipue tamen enitantur ad charitatem,sine qua reliqua adeo nihil conducant,ut officiãt etiam.Porrò quum charitati primas tribuerit,proximas tribuit prophetiæ, sic enim uocat enarrationem arcanæ scripturæ.In hac admonet uitandum esse tumultum & confusionem.Id fore,si uicissim & pauci dicant,mulieribus interim silere iussis,adeo ut nec discendi gratia rogare liceat in cœtu.Hæc agit capite undecimo,duodecimo,decimotertio & decimoquarto.Septimo loco uarijs argumentis astruit resurrectionem mortuorum,declarans qualis & quibus modis ea sit futura.Atque id quidem capite decimoquinto. Postremo capite familiaria quædam subijcit,de collatione pecuniæ in subsidia pauperum,de suo ad Corinthios reditu.Postremo Timotheum & alios aliquot illis commendat.

Diuus Ambrosius putat hanc non esse primam epistolam,quam Paulus scripserit Corinthijs:hanc opinor coniecturam sequutus,quòd capite quinto : Scripsi,inquit,uobis in epistola.quasi prius alteris literis super hac re ad illos scripserit.Etiam si Græci interpretes dissentiunt.Hanc missam putant per Timotheum,cuius semel atq; iterum facit mentionem, simulq; per Stephanam,Fortunatum & Achaicum,quos illis commendat.Rursus alij putant ab Epheso missam,quòd in calce scribat:Permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten.Alij è Philippis,nam hanc inscriptionem habent Græcorum codices.Nec mihi coniectare licet,quid sequuti sint,qui ita senserunt,nisi colligunt ex itinere scriptam,ob ea quæ scribit Paulus:ueniam autem quum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo.Ac mox:Nolo enim uos modo in transitu uidere.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

B παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

Γ ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει. ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ. μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα.

Δ οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ.

E ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν, δυνάμις θεοῦ ἐστι.

Ϛ γέγραπται γάρ. ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπειδὴ γὰρ

PAVLVS uocatus apoſtolus Ieſu Chriſti, per uoluntatem dei, & Soſthenes frater, eccleſiæ dei quæ eſt Corinthi, ſanctificatis per Chriſtū Ieſum, uocatis ſanctis, unà cū omnibus qui inuocant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, in quouis loco uel ſuo uel noſtro: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo ſemp pro uobis, de gratia dei quæ data eſt uobis per Chriſtum Ieſum, ꝙ in omnibus ditati eſtis per ipſum, in omni ſermone & omni cognitione: quibus rebus teſtimoniū Ieſu Chriſti confirmatū fuit in uobis, adeo ut non deſtituamini in ullo dono, expectātes reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti: qui & confirmabit uos uſq; ad finē, inculpatos in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Fidelis deus, per quem uocati eſtis in conſortium filij ipſius Ieſu Chriſti domini noſtri. Obſecro autē uos fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut idem loquamini omnes, & non ſint inter uos diſſidia, ſed ſitis integrum corpus; eadē mente & eadem ſentētia. Significatum eſt enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, ꝙ contentiones ſint inter uos. Dico aūt illud, ꝙ unuſquiſq; ueſtrum dicit: Ego quidē ſum Pauli: ego uero Apollo: ego uero Cephę: ego uero Chriſti. Num diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus crucifixus eſt pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati fuiſtis? Gratias ago deo meo, ꝙ neminē ueſtrum baptizauerim, niſi Criſpū & Gaium: ne quis dicat ꝙ in meo nomine baptizauerim. Baptizaui aūt & Stephanæ familiā: præterea haud ſcio, num quem aliū baptizarim. Non enim miſit me Chriſtus ut baptizarē, ſed ut euangelizarē, non erudito ſermone, ne inanis reddatur crux Chriſti. Nam ſermo crucis, ijs quidē qui pereunt, ſtultitia eſt: at nobis qui ſalutē conſequimur, potētia dei eſt. Scriptū eſt enim: Perdam ſapientiā ſapientiū, & intelligentiā intelligentiū reijciam. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſputator ſeculi huius? Nōne infatuauit deus ſapiētiam mundi huius? Nam

γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.
ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν. αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

2 ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

1 κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

3 σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις. σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐ δὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

4 ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦ-

μα

postq̃ in sapientia dei, non cognouit mundus per sapientiã deum, uisum est deo, per stultitiã prædicationis saluos facere credentes. Quandoquidẽ & Iudæi signũ postulãt, & Græci sapientiã quærunt. Nos aũt prædicamus Christũ crucifixũ, Iudæis quidem offendiculũ, Græcis uero stultitiã: sed ipsis uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Christum dei potentiã ac dei sapientiã. Quoniã stultitia dei sapientior est q̃ homines, & imbecillitas dei robustior est q̃ homines. Videtis enim uocationẽ uestrã, fratres, q̃ non multi sapiẽtes secundũ carnem, non multi potentes, non multi claro genere nati: uerũ quæ stulta erant secundũ mundũ, delegit deus, ut pudefaceret sapiẽtes: & quæ erant imbecillia in mũdo, delegit deus, ut pudefaceret ea quæ sunt robusta: & quæ ignobilia erãt in mũdo contẽpta q̃, delegit deus: & ea quę non erant, ut ea quæ sunt, obliteraret: ut ne gloriaretur ulla caro coram ipso. Ex eodẽ aũt uos estis, in Christo Iesu, qui factus fuit nobis sapiẽtia à deo, iustitia q̃ & sanctificatio & redemptio: ut quẽadmodum scriptũ est: Qui gloriatur in domino glorietur. Et ego 11
quum uenirẽ ad uos, fratres, non uenieb̃ cum eminẽtia sermonis aut sapiẽtiæ, annũciãs uobis testimoniũ dei. Non enim me iudicaui quicquam scire inter uos, nisi Iesum Christũ, & hunc crucifixũ. Et ego per infirmitatẽ, & cum timore, ac in tremore multo apud uos uersatus sum: & sermo meus, & prædicatio mea, non erat in persuasoriis humanæ sapiẽtiæ uerbis, sed in ostẽsione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sapientia hominũ, sed in potẽtia dei. Porro sapientiã loquimur inter perfectos: sapientiam aũt non seculi huius, neq; principũ seculi huius qui abolẽtur: sed loquimur sapiẽtiam dei in mysterio, quæ est recõdita, quã præfinierat deus ante secula, in gloriam nostrã, quã nemo principũ seculi huius cognouit: nã si cognouissent, haudquaq̃ dominũ gloriæ crucifixissent: sed quẽadmodũ scriptum est: Quæ oculus nõ uidit, & auris nõ audiuit, & in cor hominis non ascenderũt, quæ præparauit deus diligẽtibus se. No bis aũt deus reuelauit per spiritũ suũ. Spiritus enim omnia scrutat̃, etiã profunditates dei. Quis enim hominũ nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus

μα τοῦ θεοῦ.

ιε ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

ιϛ καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

ιϝ θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐποικοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

ιϛ οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

ιη μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία

ritus dei. Nos uero non ſpiritū mundi accepimus, ſed ſpiritum qui eſt ex deo, ut ſciamus quæ à Chriſto donata ſint nobis, quæ & loqmur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet ſpiritus ſanctus, ſpiritualibꝰ ſpiritualia cōparātes. Animalis aūt homo nō accipit ea quę ſunt ſpiritus dei: ſtultitia ſiqdē illi ſunt: nec poteſt cognoſcere qꝝ ſpiritualiter dijudicātur. At ſpiritualis dijudicat qdē omnia: ipſe uero à nemine dijudicaſ. Quis em̄ cognouit mētem domini, qui cōſiliū daturus ſit illi? Nos aūt mentē Chriſti tenemꝰ. Et ego, fratres, nō potui loqui uobis ut ſpiritualibꝰ, ſed loquēdum fuit ut carnalibus, ut infantibꝰ in Chriſto. Lactis potu uos alui, & nō cibo: nondū enim poteratis, imò ne nūc quidē adhuc poteſtis, nā adhuc carnales eſtis: ſiquidē quū in uobis ſit æmulatio & contētio & factiones, nōne carnales eſtis, & ſecūdū hominē ambulatis? Etenim quū dicat aliqs, Ego quidem ſum Pauli: alter uero, ego Apollo: nónne carnales eſtis? Quis igiť eſt Paulus? qs aūt Apollo, niſi miniſtri p̄ quos credidiſtis, & ut cuiqꝫ dns dedit? Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deꝰ dedit incremētū. Itaqꝫ neqꝫ qui plātat, eſt aliqd, neqꝫ qui rigat, ſed q dat incrementū, deus: cæterū is qui plātat, & is qui rigat, unū ſunt: unuſqſqꝫ tamē ſuā mercedē accipiet, iuxta ſuū laborē. Etem̄ dei ſumus cooperarij, dei agricolatio, dei ædificatio eſtis, iuxta gratiā dei quæ data eſt mihi. Vt ſapiēs architectus fundamētū poſui, alius aūt ſup̄ illud ædificat. Porrò quiſqꝫ uideat quomodo ſup̄ſtruat. Nam fundamētū aliud nemo poteſt ponere, p̄ter hoc quod poſitū eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus. Quòd ſi quis ſup̄ſtruit ſup̄ fundamētū hoc, aurū, argentū, lapides precioſos, ligna, fœnū, ſtipulam, cuiuſqꝫ opus manifeſtū fiet. Dies em̄ declarabit, quod in igne reuelaī: & cuiuſqꝫ opus quale ſit, ignis probabit. Si cuiꝰ opus mānſerit quod ſup̄ſtruxit, mercedē accipiet: ſi cuius opus exuſtū fuerit, damnum patietur, ipſe uero ſaluus fiet, ſed ſic tāquam per ignem. An neſcitis qꝫ templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Si quis templū dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei ſanctum eſt, quod eſtis uos.

Ne quis ſeipſum fallat. Si quis ſibi uidetur ſapiens eſſe inter uos, in ſeculo hoc ſtultus fiat, ut reddatur ſapiens. Etenim ſa-

Φία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

ις ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλῶς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

ις οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος. ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

ις ταῦτα δὲ ἀδελφοὶ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλῶ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

ις δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.

κ ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.

κα παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστί τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς

pientia mundi huius, stultitia est apud deū. Scriptū est enim: Qui comprehēdit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapiētium, q̄ sint uanæ.

Itaq; ne quis glorietur in hominibus, omnia nāq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia inquam uestra sunt, uos aūt Christi, Christus uero dei. Sic nos æstimet homo, ut minis- 1111
stros Christi, & dispēsatores mysteriorum dei: quod supest aūt, illud requiritur in dispensatorib⁹, ut fidus aliq̄s reperiat̄. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio: imò nec meipsū dijudico. Nullius em̄ rei mihi cōscius sum, sed nō per hoc iustificat⁹ sum: cæterū qui me iudicat, domin⁹ est. Proinde ne ante tēpus quicq̄ iudicetis, donec uenerit dn̄s qui & illustraturus est occulta tenebrarū, & patefaciet consilia cordiū, ac tunc laus erit unicuiq; à deo.

Hæc aūt fratres per figurā trāstuli in meipsum & in Apollo, ꝓpter uos, ut in nobis disceretis, ne q̄s supra id quod scriptū est, de se sentiat: ut ne, hic illi⁹, ille hui⁹ nomine inflemini alius aduersus aliū. Quis em̄ te dijudicat? Quid aūt habes, qd̄ non accepisti? Qd̄ si etiā accepisti, qd gloriaris, quasi non acceperis? Iam saturati estis, iā ditati estis, absq; nobis regnū adepti estis: atq; utinā sanè adepti sitis, ut & nos simul uobiscū regnem⁹.

Arbitror em̄ q̄ deus, nos q̄ sumus apostoli postremi, ostenderit tanq̄ morti addictos: quoniā spectaculū facti sumus mūdo & angelis & hominib⁹: nos stulti, ꝓpter Christū, uos aūt prudentes per Christū: nos imbecilles, uos aūt ualidi: uos clari, nos cōtēpti. Ad hoc usq; tēpus & esurim⁹ & sitimus & nudi sum⁹ & colaphis cædimur & incertis uagamur sedibus & laboramus operātes propriis manib⁹: male audiētes, benedicimus: pſequutionē patiētes, sustinemus: cōuitijs affecti, obsecramus: ueluti excremēta mūdi facti sum⁹, omniū reiectamētū ad hūc usq; diē. Non quo uos pudore suffundā, hęc scribo: sed ut filios meos dilectos admoneo. Nā etiā si innumeros pædagogos habeatis in Christo, nō multos tn̄ habetis patres. Siq̄dē in Christo Iesu, ꝑ euāgeliū ego uos genui.

Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheū, qui est filius meus dilect⁹, & fidelis in domino, qui

δς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραΰτητος;

κβ ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν, καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

κγ ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ.

κδ οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὲ ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κε ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κς τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι. καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξου-

qui uobis in memoriam reducet uias meas quæ sunt in Christo, quẽadmodũ ubicq; in omni ecclesia doceo. Perinde quasi nõ sim uenturus ad uos, inflati sunt quidã. Sed ueniam breui ad uos, si dominus uoluerit, & cognoscam nõ sermonẽ istorum qui inflati sunt, sed uirtutem. Non enim in sermone regnum est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cum uirga uenio ad uos, an cum charitate & spiritu lenitatis? Omnino auditũ inter uos stuprum, & huiusmodi stuprum quod nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac nõ potius luxistis, ut tolleretur de medio uestrũ, qui facinus hoc perpetrasset. Nam ego quidem, ut absens corpore, præsens aũt spiritu, iam decreui tãquam præsens, ut is qui sic hoc patrauit, in nomine domini nostri Iesu Christi, cõgregatis uobis & meo spiritu, unà cum potestate domini nostri Iesu Christi, tradatur satanę ad interitum carnis, quo spiritus saluus sit in die domini Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis q̃ pauIulum fermenti totam conspersionẽ fermẽtat? Expurgate itaq; uetus fermẽtũ, ut sitis noua conspersio, sicut estis infermẽtati. Nã & pascha nostrũ pro nobis immolatus est Christus. Itaq; festũ celebremus, non in fermento ueteri, nec in fermento maliciæ & uersutiæ, sed in panibus fermento carentibus, hoc est, synceritate & ueritate. Scripsi uobis per epistolam: Ne cõmisceremini cum scortatoribus: ac non omnino cũ scortatoribus mundi huius, aut cum auaris, aut cum rapacibus, aut simulacrorum cultoribus. Alioqui utinã uidelicet è mundo exissetis. Nunc aũt scripsi uobis, ne cõmisceamini. Si quis quũ frater appellet, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorum cultor, aut cõuitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibũ quidẽ capiatis. Quid em̃ ad me attinet, etiã de his qui foris sunt iudicare? Nõne de his qui intus sunt, iudicatis? eos uero qui foris sunt, deus iudicat. Etiam profligate istũ qui malus est, ex uobisipsis.

Sustinet aliqs uestrũ, negociũ habens cũ altero, iudicari sub iniustis, & nõ magis sub sanctis? An nescitis, q̃ sancti mundũ iudicabũt? Et si q̃ uos iudicat mũdus, indigni estis minimis iudicijs? an nescitis q̃ angelos iudicabimus, non tantũ ista quæ ad uictũ pertinẽt? Proinde iudicia siqdẽ habueritis de ijs quæ

ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς διακρινεῖ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κζ ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς;

κη ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

λ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἆρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

λα φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅ τινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

λβ περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ

quæ ad uitæ usum attinent, qui contempti sunt in ecclesia, eos constituite. Ad erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens, ne unus quidem, qui possit diiudicare inter fratrē suum & fratrem? Sed frater cū fratre litigat, idq; sub infidelibus.

Itaq; iam quidem omnino delictū in uobis est, quòd lites habetis inter uos inuicē. Cur nō potius iniuriam patiminis? cur non potius damnū accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis: idq; fratres? An nescitis, quòd iniusti, regni dei hereditatem non consequentur? Ne erretis: neq; scortatores, neq; cultores simulacrorū, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbūt cum masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hęc eratis quidā, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licēt, at non omnia conducūt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero nō stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus aūt & dominū suscitauit, & nos suscitabit per potētiam suā.

An nescitis, ꝙ corpora uestra, mēbra sunt Christi? Num igitur tollens mēbra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis ꝙ qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigētur enim, inquit, duo in carnē unā. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatū quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in propriū corpus peccat. An nescitis ꝙ corpus uestrū, templū est habitantis in uobis spiritus sancti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nam empti estis precio. Glorificate iam deum in corpore uestro, & in spiritu uestro, quæ sūt dei. Cæterum de quibus scripsistis mihi: VII
Bonum est homini, uxorem non attingere. Attamē propter stupra uitāda, suam quisq; uxorem habeat: & suum quæq; uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiā reddat: similiter autē & uxor uiro. Vxor propriī corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus propriī corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicē, nisi si quid ex consensu, pro tēpore ut uacetis

ieiunio

ῆ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σατανᾶς ὑμᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

ιγ τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λδ λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλόν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γὰρ ἐστὶ γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λε τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

λς εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω ἄνδρα αὐτοῦ. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περιπατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. περιτετμημένῳ τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστι, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.

λζ ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθείς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ. τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

λη περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην. ὅτι καλόν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς

ieiunio & precationi: & rursum in unū conueniatis, ne tentet uos satanas propter intẽperantiam uestram. Hoc aũt dico iuxta indulgentiam, non iuxta pręceptum. Nam uelim omnes homines esse, ut & ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius autẽ sic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonũ eis est si manserint ut & ego: q si se non continẽt, cõtrahant matrimoniũ. Nam satius est matrimonium cõtrahere, quàm uri. At coniugatis præcipio, non ego, imò dominus: Vxor à uiro ne separetur: q si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconciliet: & maritus uxorẽ ne dimittat. Reliquis aũt ego dico, nõ dominus. Si quis frater uxorem habet infidelẽ, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eã: & mulier quæ habet maritum infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illũ. Sanctificatus est enim maritus incredulus per uxorẽ, & sanctificata est uxor incredula per maritum. Alioqui filij uestri immũdi essent, nũc aũt sancti sũt. Quòd si incredulus discedit, discedat. Non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, sed in pace uocauit nos deus. Qui nam q scis mulier, an maritũ sis seruatura? aut qui scis uir, an uxorem sis seruaturus? Vtcunq; fuerit, unusquisq; ut ipsi partitus est deus, unusquisq; ut illũ uocauit domin⁹, ita ambulet: & sic in ecclesijs omnibus ordino. Circuncisus aliquis uocatus est? ne accersat pręputium. In præputio aliquis uocatus est? ne circũcidatur. Circũcisio nihil est, & præputiũ nihil est, sed obseruatio mãdatorum dei. Vnusquisq; in ea uocatione in qua uocatus fuit, maneat. Seruus uocatus es? ne sit tibi curę: quinetiã si potes liber fieri, potius utere. Etenim qui in domino uocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber uocatus fuit, seruus est Christi. Pretio empti fuistis, nolite fieri serui hominum. Vnusquisq; in eo, in quo uocatus fuit, fratres, maneat apud deum. De uirginibus autẽ præceptum domini non habeo: consiliũ tamen do, tanquam misericordiam consequutus à domino, in hoc ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. Nam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? ne quære diuortiũ. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem. Quòd si

duxeris

γήμας, οὐχ ἥμαρτεν. καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχήμον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε καὶ ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. ἐὰν δὲ καὶ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος ἰησοῦς χρι-

σὸς

duxeris uxorem,nō peccasti.Et si nupserit uirgo,non peccauit.Attamen afflictionem in carne habituri sunt huiusmodi.Ego uero uobis parco.Cæterum illud dico fratres, tempus contractū est:superest,ut qui habēt uxores,sint tanquā non habeant:& qui plorant,tanquam non plorent:& qui gaudent, tanquam non gaudeant:& qui emunt,tanquam non possideant:& qui utuntur mundo hoc,tanquā non utantur. Præterit enim habitus huius mundi. Velim aūt uos absq; sollicitudine esse.Qui cœlebs est, curat ea quæ sunt domini,quomodo placiturus sit domino.At qui duxit uxorem,sollicitus est de his quæ sunt mundi,quomodo placiturus sit uxori.Diuisa sunt hæc duo:mulier, & uirgo.Innupta curat ea,quæ sunt domini,ut sit sancta quum corpore tum spiritu. Contrà,quæ nupta est,curat ea quæ sunt mundi,quomodo placitura sit uiro.Hoc autem ad id,quod uobis conducibile est,dico: non uti laqueū uobis injiciam:sed ut quod honestum ac decorū est,sequamini,& adhæreatis domino,absque ulla distractione.

Quòd si quis indecorum uirgini suæ putat,si prætereat nubēdi tempus,& sic oportet fieri:quod uult faciat,non peccat,iūgantur matrimonio.Cæterū qui stat firmus in corde,non habēs necessitatem,sed potestatem habet propriæ uoluntatis:& hoc decreuit in corde suo,ut seruet suā uirginē,bene facit.Itaq; qui elocat nuptū,bene facit. Attamē qui non elocat nuptum,melius facit.

Vxor allígata est matrimonio,quamdiu uiuit maritus eius:quòd si dormierit maritus illius,libera est ad cui uelit nubendum, modo in domino.Attamē beatior est,si sic maneat,iuxta meam sententiā. Opinor aūt VIII
q & ipse spiritū dei habeam. Cæterū de
ijs quæ simulacris immolant,scimus q omnes scientiam habemus.Scientia inflat,charitas uero ædificat.Quòd si quis sibi uidet aliquid scire,nondum quicq̄ nouit, quēadmodū oporteat scire.At si quis diligit deū, hic cognitus est ab illo.De esu igit eorum quæ simulacris immolātur,scimus q nullū est simulacrū in mūdo:& q nullus sit deus alius,nisi unus.Nam etiā si sunt qui dicantur dij,siue in cœlo,siue in terra,quēadmodum sunt dij multi,& domini multi:nobis tamen unus est deus,q est pater ille,ex quo omnia,& nos in illū:& unus dñs Iesus Christus

θεός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐάν γάρ τις ἴδῃ σε, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

με Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει, ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἁλοῶν, τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται;

stus, per quem omnia, & nos per illum: sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum conscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanquam simulacris immolatũ edunt, & conscientia illorũ infirma quum sit, polluitur. Atqui esca nos non commẽdat deo: neq; si comedamus, aliquid nobis supereſt: neq; si non comedamus, quicquã nobis deest. Sed uidete ne quo modo facultas illa uestra, offendiculo sit ijs qui infirmi sunt. Etenim si qs conspexerit te, qui habes scientiam, in epulo simulacrorũ accũbẽtem, nonne conscientia eius qui infirmus est, ædificabitur ad edendũ ea quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater qui infirmus est, in tua scientia, propter quẽ Christus fuit mortuus. Sic aũt peccantes in fratres & uulnerantes illorũ conscientiã infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meum, haudquaq; uescar carnibus in æternum, ne fratri meo sim offendiculo.

An non sum apostolus? an nõ sum liber? IX
an non Iesum Christum dominũ nostrũ uidi? an nõ opus meum uos estis in domino? Si cæteris non sum apostolus, at sanè uobis sum; siquidem sigillũ apostolatus mei, uos estis in domino. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An non habemus potestatẽ edendi ac bibendi? An non habemus potestatẽ, sororem mulierem circũducendi, quẽadmodũ & cæteri apostoli & fratres domini & Cephas? Aut solꝰ ego & Barnabas non habemus potestatẽ hoc faciendi? Quis militat suis stipendijs unquã? Quis plãtat uineam, & de fructu eius non edit? Aut quis pascit gregẽ, & de lacte gregis non edit? Num secundũ hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptũ est: Non obligabis os boui triturãti. Num boues curæ sunt deo? An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est, q̃ sub spe debeat is qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauimus, magnũ est si nos uestra carnalia messuerimus? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, cur non potius nos? Atqui non usi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimus, ne quod offendiculũ demus euãgelio Christi. An nescitis q̃ ij qui in sacris operanꝰ, ex sacrificio uiuũt? Qui sacrario assistũt, unà cum sacrario par

A tem

μειζόντων; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλόν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοι ἐστίν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μβ ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντας πάντως σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μγ οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μδ ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

με οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός.

μς ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευ-

tem accipiũt: Sic & dominus ordinauit, ut qui euangeliũ annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamen nullo horũ usus fui. Quãquam nõ scripsi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonum est mihi mori potius, q̃ ut gloriationem meam aliquis inanem reddat. Etenim si euangelizẽ, non est quod glorier. Necessitas enim mihi incumbit. Væ aũt mihi est, nisi euãgelizem. Nam si uolens hoc faciã, præmiũ habeo: sin inuitus, dispẽsatio cõmissa est mihi. Quod igitur mihi est præmium? Vt quum euangelizem, gratuitum efficiam euãgelium Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euangelio. Etenim quum liber sim ab omnibus, omnibus me ipsum seruũ feci, quo plures lucrifaciã: & factus sum ludæis, quasi ludæus, ut ludæos lucrifaciam: iis qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lucrifaciã: his qui sine lege sunt, tanquã sim sine lege: quum non sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciam eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis quasi infirmus, ut infirmos lucrifaciam. Omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos seruem. Hoc aũt facio propter euãgelium, ut particeps illius fiam. An nescitis q̃ qui in stadio currũt, omnes quidẽ currunt, sed unus accipit præmium? Sic currite, ut cõprehẽdatis. Omnis aũt qui certat, per omnia temperans est: illi quidem igitur, ut perituram coronã accipiãt, nos aũt ut æternam. Ego itaq̃ sic curro, ut non in incertũ: sic pugilem ago, nõ uelut aerem feriens: uerũ subiicio corpus meum, & in seruitutẽ redigo, ne quo modo fiat, ut quũ aliis prędicarim ipse reprobus efficiar.

Nolim aũt uos ignorare fratres, q̃ patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per mare transierũt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escã spiritualẽ comedebant, & omnes eundẽ potum spiritualẽ bibebant. Bibebãt enim de spirituali, quæ illos comitabat, petra: petra uero fuit Christus. Sed plures illorũ nõ approbauit deus: prostrati sunt enim in deserto. Hæc aũt figuræ nostri fuerũt, ne nos simus cõcupiscẽtes rerũ malarũ, quẽadmodũ & illi concupierunt. Neq̃ simulacrorum sitis cultores, sicuti quidã illorũ, quemadmodũ scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerũt ad ludendũ. Neq̃ stupris inquinemur, sicuti quidã illorum

stupris

ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθώς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

μζ ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

μθ πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύναδε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑποφέρειν. διόπερ ἀγαπητοί μου φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

μθ τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

ι βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμέν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

να ταῦτα τὸ μὲν μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

νβ ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

νγ εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε

stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti tria milia. Neq; tẽtemus Christum, sicut & quidam illorum tẽtauerunt, & à serpẽtibus extincti sunt. Neq; murmuretis, sicut & quidam illorum murmurauerunt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autẽ omnia figuræ contigerũt illis. Scripta uero sunt propter admonitionem nostri, in quos termini ætatum inciderũt. Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tẽtatio uos nõ cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus qui non sinet uos tentari supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei, fugite ab simulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos quod dico.

Poculũ benedictionis, cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frãgimus, nonne cõmunicatio corporis Christi est? Quoniã unus panis, unũ corpus multi sumus. Nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israelem iuxta carnem. Nonne qui edunt uictimas, participes sacrarij sunt? Quid ergo dico, ꝙ simulacrũ aliqd sit? aut quod simulacris immolatũ aliqd sit? Non: uerũ illud dico, ꝙ quæ immolãt gẽtes, dæmonijs immolant, & non deo. Nolim autẽ uos consortes dæmoniorũ esse. Non potestis poculũ domini bibere, & poculum dæmoniorũ. Non potestis mensæ domini participes esse, & mensę dæmoniorũ. An prouocamus dominũ? Num fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, at non omnia conducunt. Omnia mihi licẽt, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est, quærat, sed quisq; quod alterius est. Omne quod in macello uẽditur, edite: nihil interrogãtes, propter cõscientiã. Domini siquidẽ est terra, & plenitudo eius. Quòd si quis uocat uos infideliũ, & uultis ire, quicquid apponit uobis, edite: nihil interrogantes propter conscientiam. Quòd si quis uobis dixerit, Hoc simulacris immolatum est: ne edatis propter illum qui indicauit, & propter conscientiã. Domini siquidem est terra, & plenitudo eius. Porrò conscientiam dico, non tuam, sed illius alterius. Cur enim libertas mea iudicat ab alia conscientia? Quòd si ego cum gratia participo, cur ob id mihi male dicit, pro quo ego gratias ago? Siue igit editis, siue bibitis, siue qd facitis, omnia in gloriã dei facite. Tales

γίνεσθε, καὶ ἰουδαίοις, καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.

ver. 2 ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

ver. 3 θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ χριστός ἐστι, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ χριστοῦ, ὁ θεός.

ver. 4 πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι; γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.

ver. 7 εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.

ver. 9 συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέ-

estote, ut nullũ præbeatis offendiculũ, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; ecclesiæ dei: quẽ admodũ ego per omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum ut salui fiant. Imitatores mei xi estote, sicut & ego Christi. Collaudo autẽ uos fratres, quòd omnia mea memoria tenetis: & quemadmodũ tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quòd omnis uiri caput, Christus est: caput autẽ mulieris, uir: caput uero Christi, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicquam habens in capite, probro afficit caput suum. Omnis uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehonestat caput suum. Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quòd si fœdũ est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidem non debet uelare caput, quum is imago sit & gloria dei. At mulier, gloria uiri est. Non enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neq; enim conditus est uir propter mulierem, sed mulier propter uirũ. Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir absque muliere, neq; mulier absque uiro in domino. Nam quemadmodũ mulier ex uiro est, ita & uir per mulierem, omnia uero ex deo. Inter uosipsos iudicate, num decorum est, mulierem non uelatã deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quòd uiro quidem si comatus fuerit, probro sit? Contrà mulieri, si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Cæterum si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ dei. Illud tamen præcipiẽs, non laudo quòd non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, quum cõuenitis in ecclesia, audio dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in uobis esse, quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur quum conuenitis in eundem locum, non licet dominicam cœnam edere, quòd unusquisq; propriam cœnam occupat in edendo. Et hic quidem esurit, ille uero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui non habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim

accepi

παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου.

διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς ὅς ἐστι θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ χρι-

accepi à domino,quod & tradidi uobis,q̄ dominus Ieſus,in ea nocte qua traditus eſt, accepit panem:& poſtq̄ gratias egiſſet,fregit,ac dixit:Accipite,edite. Hoc meum eſt corpus,quod pro uobis frāgitur,hoc facite in mei cōmemorationē. Ad eūdem modū & poculū,peracta cœna,dicēs:hoc poculū nouū teſtamentū eſt in meo ſanguine:hoc facite,quotieſcūq̄ biberitis,in mei commemorationē. Quotieſcūq̄ enim comederitis panē hunc,& de poculo hoc biberitis,mortem domini annūciatis,donec uenerit. Itaq̄ quiſq̄s ederit panem hunc,aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Probet autē homo ſeipſum,& ſic de pane illo edat,& de poculo illo bibat. Nam qui edit & bibit indigne,iudiciū ſibīpſi edit & bibit,non diſcernēs corpus domini. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi,& dormiūt multi. Et enim ſi nosipſos diſcernebamus,haudquaquam iudicati fuiſſemus. At quum iudicamur,à domino corripimur,ne cum mundo condēnemur. Itaq̄ fratres mei,quū conuenitis ad comedendū,alius aliū expectate. Quòd ſi quis eſurit,domi edat,ne ad cōdemnationē conueniatis. Cętera uero,quū uenero diſponam. Porrò de ſpiritualibus xii
fratres,nolo uos ignorare. Scitis q̄ gentes fuiſtis,& ad ſimulacra muta utcūq̄ ducebamini ſequentes. Quapropter notū uobis facio,q̄ nullus per ſpiritum dei loquens dicit anathema Ieſum:& nemo poteſt dicere dominū Ieſum,niſi per ſpiritum ſanctū. Diuiſiones aūt donorū ſunt,ſed idem ſpiritus,& diuiſiones miniſteriorū ſunt,& idem dominus:& diuiſiones operationū ſunt,ſed idē eſt deus,efficiens omnia in omnibus. Vnicuiq̄ uero datur manifeſtatio ſpiritus ad id quod expedit. Nam huic quidē per ſpiritū datur ſermo ſapiētiæ,alīj uero ſermo ſcientiæ,ſecūdū eundē ſpiritū:alīj uero fides per eundē ſpiritū:alīj uero dona ſanationū per eundem ſpiritū:alīj uero efficaciæ potētiarum:alīj uero prophetia,alīj uero diſcretiones ſpirituū,alīj uero genera linguarū, alīj uero interpretatio linguarum. Sed omnia hæc efficit unus ille & idē ſpiritus, diuidēs peculiariter unicuiq̄ ſicuti uult. Quemadmodū em̄ corpus unū eſt,& mēbra habet multa, omnia uero mēbra corporis unius, multa quū ſint,unū ſunt corpus,ſic & Chriſtus

σός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νυνὶ δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖα ὄντα, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

ΞΒ ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὡς τὰ ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη

stus. Etenim per unum spiritũ nos omnes in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi: & omnes unum spiritũ hausimus. Etenim corpus nõ est unum membrũ, sed multa. Si dicat pes, non sum manus, non sum de corpore: num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc aũt deus posuit membra, unũquodq; singulatim in corpore, quẽadmodũ uoluit. Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc aũt multa quidem membra, unum uero corpus. At non potest oculus dicere manui, non est mihi opus te: aut rursũ caput pedibus, non est mihi opus uobis. imò multo potius, quæ uidentur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorẽ uberiorẽ apponimus: & indecora nostri, copiosiorem decorẽ habent. Cæterum quę decora sunt nostri, non indigent: sed deus simul tẽperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorem addẽs honorem, ne sit dissidiũ in corpore, sed inuicẽ alia pro aliis eandem sollicitudinẽ gerant membra. Et siue patitur unum membrũ, simul patiũtur omnia membra: siue glorificatur unum membrũ, simul gaudẽt omnia mẽbra. Vos aũt estis corpus Christi, & membra ex parte. Et alios quidẽ posuit deus in ecclesia, primum apostolos, deinde ꝓphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationum, subsidia, gubernationes, genera linguarũ. Num omnes apostoli? num omnes prophetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num omnes dona habent sanationũ? num omnes linguis loquũtur? nũ omnes interpretãtur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc his excellẽtiorẽ uiam uobis ostendo. XIII Si linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatẽ aũt non habeam, factus sum æs resonãs, aut cymbalũ tinniens. Et si habeã prophetiã, & nouerim mysteria omnia, omnẽq; scientiã: & si habeam omnẽ fidem, adeo ut montes loco dimoueã, charitatem aũt nõ habeã, nihil sum. Et si insumam in alimoniã omnes facultates meas, & si tradam corpus meũ ut cõburar, charitatẽ aũt nõ habeã, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est: charitas non inuidet:

ἀγαπᾷ οὐ πορπορεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ξγ Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι

charitas non eſt procax, nō inflatur, non eſt faſtidioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, nō gaudet de iniuſtitia, ſed congaudet ueritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunq̄ excidit: ſiue prophetiæ abolebūtur, ſiue linguæ ceſſabūt, ſiue ſcientia abolebitur. Ex parte enim cognoſcimus & ex parte prophetamus. Aſt ubi uenerit quod perfectū eſt, tunc qd' ex parte eſt, abolebitur. Quum eſſem puer, ut puer loquebar, ut puer ſentiebā, ut puer cogitabā. At ubi factus ſum uir, aboleui puerilia. Cernimus eī nunc per ſpeculū in ænigmate, tūc aūt facie ad faciē: nunc cognoſco ex parte, tunc uero cognoſcā quēadmodū & cognitus ſum. Nunc aūt manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, ſed maxima in his charitas.

Sectemini charitatē, æmulemini ſpiritualia, magis tamē ut prophetetis. Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed deo: nullus enim audit: ſpiritu uero loqtur myſteria. Cæterū qui prophetat, hominib⁹ loquit̄ ædificationē & exhortationē & conſolationē. Qui loquit̄ lingua, ſeipſum ædificat: at qui prophetat, congregationē ædificat. Volo aūt omnes uos loqui linguis, magis tamē ut prophetetis. Maior eī qui prophetat, q̄ qui loquit̄ linguis, niſi interpretetur, ut eccleſia ædificationē accipiat. Nunc aūt fratres, ſi ueniā ad uos linguis loquens, qd uobis, pderos niſi uobis loquar aut per reuelationē aut per ſcientiā aut per prophetiā aut per doctrinā? Quin & inanima, uocem reddētia ſiue tibia ſiue cithara, niſi diſtinctionē ſonis dederint, quomodo cognoſcetur quod tibia canitur aut cithara? Etenī ſi incertā uocē tuba dederit, quis apparabit̄ ad bellū? Sic & uos per linguā, niſi ſignificantē ſermonē dederitis, quomodo intelligetur quod dicitur? eritis enim in aerem loquētes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocum ſunt in mundo, & nihil horū mutum. Itaq; ſi neſciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaq; & uos, quandoquidem ſectatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem eccleſiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur. Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur eſt? Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente. Canam

πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

ξδ προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

ξε αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε, ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προ-

spiritu, sed cana & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarum actionē? quandoquidē quid dicas, nescit. Nam tu quidē bene gratias agis, uerum alius non ædificatur. Gratias ago deo meo, q magis q̄ omnes uos, linguis loquor. Sed in ecclesia uolo q̄nq; uerba mente mea loqui, ut & alios instituam, potius q̄ decem milia uerborū lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malitia pueri sitis: sensibus uero perfecti sitis. In lege scriptum est: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidem audiēt me, dicit dominus. Itaq; linguæ signi uice sunt, non ijs qui credunt, sed incredulis: contrà prophetia, non incredulis, sed credētibus. Ergo si conueneritecclesia tota simul, & omnes linguis loquantur: ingrediātur aūt indocti aut increduli, nónne dicēt uos insanire? Quòd si omnes prophetetis, ingrediat̄ aūt incredulus aut indoctus, coarguitur ab omnibus, dijudicat̄ ab omnibus: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt: atq; ita procidēs in faciem adorabit deum, renuncians q deus reuera in uobis sit. Quid igit̄ est fratres? Quoties conuenitis, unusquisq; uestrum canticū habet, doctrinā habet, linguam habet, reuelationē habet, interpretationē habet: omnia ad ędificationē fiant: siue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad summum ternos, idq; uicissim, & unus interpretet̄: quòd si non sit interpres, taceat in ecclesia: cęterum sibijpsi loquatur & deo. Prophetæ uero duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicēt. Porrò si alij fuerit reuelatum assidēti, prior taceat. Potestis em̄ singulatim omnes prophetare, ut omnes discant, & omnes cōsolationē accipiant, & spiritus prophetarū prophetis subijciuntur. Non enim est confusionis autor deus, sed pacis, ut in omnibus congregationibus sanctorum. Mulieres uestrę in ecclesijs sileant: nec enim permissum est illis ut loquātur, sed ut subditæ sint: quēadmodū & lex dicit. Quòd si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogent. Nam turpe est mulierib⁹ in cœtu loqui. An à uobis sermo dei profectus est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q dn̄i sint præcepta: cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres ad id enitamini, ut

prophe-

τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

ξς γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείονες μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν, ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι, ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, μάταιον ἡ πίστις ὑμῶν. ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέλος, ὅτ' ἂν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὅτ' ἂν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ,

ἔσχατος

prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decēter, & secundū ordinem fiant.

Notū aūt uobis facio fratres, euāgelium XV
quod euāgelizaui uobis, qd' & accepistis, in quo & statis, per quod & salutē cōsequimini: quo pacto annūciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi ēm uobis in primis, quod & acceperā: ꝙ Christꝰ mortuus fuerit pro peccatis nostris, secūdū scripturas: & ꝙ sepultꝰ sit, & ꝙ resurrexerit tertio die, secundū scripturas: & ꝙ uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis: postea uisus est plus q̄ quingētis fratribus simul: ex quibus plures manēt ad hunc usq; diem, quidā aūt & obdormierunt: deinde uisus est Iacobo, pòst apostolis omnibꝰ, postremo uero omnium uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus apostolorū: qui nō sum idoneus ut dicar apostolus, ꝓpterea ꝙ persequutꝰ sum ecclesiā dei: sed gratia dei sum id quod sum. Et gratia eius quæ ꝓfecta est in me nō fuit inanis, sed copiosius q̄ illi omnes laboraui: non ego tamen, sed gratia dei quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue illi, sic prædicamꝰ, & sic credidistis. Quòd si Christus prædicat̄ à mortuis resurrexisse, quomodo dicūt quidā inter uos nō esse resurrectionē mortuorū: Porrò si resurrectio mortuorū nō est, ne Christus quidē resurrexit. Quòd si Christꝰ nō resurrexit, inanis uidelicet est prædicatio nostra, inanis aūt est & fides uestra. Reperimur autē & falsi testes dei, quoniā testificati sumus de deo, ꝙ excitauerit Christū, quē non excitauit, si uidelicet mortui nō resurgūt. Etēm si mortui non resurgūt, ne Christꝰ qdē resurrexit. Quòd si Christus nō resurrexit, superuacanea est fides uestra: adhuc estis in peccatis uestris. Igit̄ & q̄ obdormierūt in Christo, perierūt. Si in uita hac spem in Christo tātū fixā habemꝰ, maxime miserabiles omniū hominū sumꝰ. Nūc aūt Christꝰ surrexit ex mortuis, primitiæ corū q̄ dormierāt, fuit. Postq̄ ēm ꝑ hominē mors, etiā ꝑ hominē resurrectio mortuorū. Quēadmodū ēm ꝑ Adā oēs moriūtur, ita & per Christū oēs uiuificabūtur: unusq̄sq; aūt in ꝓprio ordine: primitię Christus, deinde ij q̄ sūt Christi in aduētu ipsiꝰ: mox finis, quū tradiderit regnū deo & patri quū aboleuerit oēm principatū & oēm potestatē ac uirtutē: nā oportet eū regnare, donec posuerit oēs inimicos sub pedes suos:

Nouissimus

ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. πάν-
τα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅτ' ἂν
δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δηλονότι, ἐκ-
τὸς τοῦ ὑποταξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅτ' ἂν
δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς
ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται, τῷ ὑποταξαντι αὐτῷ τὰ
πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ
τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νε-
κρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βα-
πτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κιν-
δυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνή-
σκω, νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν χρι-
στῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. εἰ κατὰ ἄνθρωπον
ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νε-
κροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔ-
ριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρου-
σιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως,
καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινὲς
ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις.
πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχον-
ται; ἄφρον. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ
ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησό-
μενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι,
σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδω-
σι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν
σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ
αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων,
ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἀλλὴ δὲ
* πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώμα-
τα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων
δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡ
ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα
ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕ-
τως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν
φθορᾷ ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀ-
τιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ,
ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν,
ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχι-
κόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέ-
γραπται. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀδὰμ
εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος ἀδὰμ εἰς πνεῦ-
μα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον, τὸ πνευματι-
κόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν.
ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτε-
ρος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ
χοϊκὸς τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπου-
ράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς
ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ
τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελ-
φοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρο-
νομῆσαι οὐ δύνανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρ-
σίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω.
πάντες

* Aliâs πετεινῶν

Nouissimus hostis abolet̃ mors. Nã omnia subiecit sub pedes illi⁹. Atqui quũ dicat, ꝙ omnia subiecta sint, palã est, excipiendũ eũ q̃ subiecit illi omnia. Quũ aũt subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subijciet̃ ei qui illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in omnib⁹. Alioqui q̃d faciẽt ij qui baptizant̃ ꝓ mortuis, si omnino mortui nõ resurgũt? Cur & baptizant̃ ꝓ mortuis? Quid & nos periclitamur omni tẽpore? In dies morior ꝑ nostrã gloriationẽ, quam habeo in Christo Iesu dño nostro. Si secundũ hominẽ cũ bestijs depugnaui Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui nõ resurgũt? Edamus & bibamus, cras em̃ morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrũpũt mala. Expergiscimini iuste, & ne peccetis: nam ignorationẽ dei nõnulli habẽt. ad pudorẽ uobis loquor. At dicet aliquis: Quo modo resurgũt mortui? Quali aũt corpore uenient? Stulte. Tu quod seminas, nõ uiuificat̃, nisi mortuũ fuerit. Et hoc quod seminas, non corpus quod nascetur, seminas, sed nudũ granũ, exempli causa, tritici aut alicui⁹ ex cęteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; seminũ suum corpus. Non omnis caro, eadẽ caro: sed alia q̃dẽ caro hominũ, alia uero caro pecorũ, alia uero piscium, alia uero uolucriũ. Et sunt corpora cœlestia & sũt corpora terrestria. Verũ alia q̃dẽ cœlestiũ gloria, alia uero terrestriũ: alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarũ. Stella siq̃dẽ à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorũ. Seminat̃ in corruptiõe, resurgit in incorruptibilitate: seminat̃ in ignominia, resurgit in gloria: seminat̃ in infirmitate, resurgit in potẽtia: seminat̃ corp⁹ animale, resurgit corp⁹ spirituale. Est corp⁹ animale, & est corp⁹ spirituale: quẽadmodũ & scriptũ est: Factus est primus homo Adã in animã uiuentẽ, extrem⁹ Adã in spiritũ uiuificãtẽ. At nõ primũ, quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo, ipse dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni sunt: & qualis ille cœlestis, tales & ij qui cœlestes sunt. Et quẽadmodũ gestauimus imaginẽ terreni, gestabim⁹ & imaginẽ cœlestis. Hoc aũt dico fratres, ꝙ caro & sanguis regni dei hæreditatẽ cõsequi non possunt: neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce mysteriũ uobis dico.

Non

φάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάζητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ, κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω. Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. ἐπιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγώ. μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτόν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δὲ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει. ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις

Non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur, in puncto temporis, in momento oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Quum autem corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoriam. Vbi tuus mors aculeus? Vbi tua inferne uictoria? Aculeus autem mortis, peccatum: potentia uero peccati, lex. Sed deo gratia, qui dedit nobis uictoriam, per dominum nostrum Iesum Christum. Itaque fratres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles, abundantes in opere domini semper, quum sciatis quòd labor uester non est inanis in domino. Cæterum de collatione in sanctos, quemadmodum ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & uos facite. In una sabbatorum unusquisque uestrum apud se seponat, recondens quicquid commodum fuerit: ne quum uenero, tunc collationes fiant. Vbi uenero autem, quoscunque probaueritis per epistolas, hos mittam ut perferāt munificētiam uestram Hierosolymam. Quòd si fuerit operæpreciū ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur. Veniam autem ad uos, quum Macedoniam transiero. Macedoniā enim pertransiturus sum. Apud uos autem fortè permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunque proficiscar. Nolo enim uos nunc in trāscursu uidere, sed spero tempus aliquantum mansurum me apud uos, si dominus permiserit. Commorabor autem Ephesi, usque ad diem quinquagesimū. Nam hostiū mihi apertū est magnum & efficax & aduersarij multi. Quòd si uenerit Timothe⁹, uidete ut absque metu sit apud uos: opus enim domini operatur, quemadmodū & ego. Ne quis igitur eū spernat, sed prosequamini eum cū pace, ut ueniat ad me. Expecto enim illū cum fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multū hortatus sum illū, ut iret ad uos cū fratribus, & omnino non erat uolūtas nunc eundi. Venturus est aūt quū opportunitatē erit nact⁹. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cū charitate fiāt. Obsecro aūt uos fratres: nostis familiā Stephanę esse primitias Achaiæ, & ꝙ in ministerium

XVI

sanctis

ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτοὺς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ, καὶ Φορτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους, πρώτη.

ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.

sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti. Gaudeo uero de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaici: quoniã id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerunt; refocillauerunt enim spiritũ meum ac uestrum: agnoscite itaque huiusmodi. Salutant uos ecclesiæ Asiæ. Salutant uos in domino multum Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorum ecclesia. Salutant uos fratres omnes. Salutate inuicem osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli: Si quis non diligit dominũ Iesum Christum, sit anathema, maranatha. Gratia domini Iesu Christi sit uobiscum. Dilectio mea cum omnibus uobis in Christo Iesu. Amen.

Ad Corinthios, prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ
κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διεξαμθένοι κορίνθιοι τὴν πρωτέραν ἐπιστολὴν, κατεγνύγησαν ὑπὸ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μητρυιὰν, καὶ ἐλυπήθησαν, ὡς παριδόντες τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν σχισμάτων ποιούντων, ὥς τε παρακαθέζεσθαι τοῦ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν παρὰ τοῦ χριστοῦ χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ περὶ τῆς λογίας, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους φροντίζοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα ἀξιώσασιν αὐτοῖς ἀνθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει περὶ τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτοῦ τοῦ γράμματι τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμα ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τοῖς ῥητοῖς ἐστι, καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν. ἀλλ' ὡς ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἀργὴν εἶναι λοιπὸν τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς διακονίας, καὶ προτρέπεται αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. αἰτιώμενος δὲ τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντα, ἅπερ πέπονθε διὰ τὸν κύριον. καὶ τὰς ὀπτασίας δὲ διηγεῖται, ἅσπερ ἑώρακεν, εἴς τε τὸν παράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα παραγγείλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐν εὐχαριστείᾳ, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ περί τε ἑαυτοῦ, καὶ περὶ κορινθίων, καὶ τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πρόεισιν εἴς τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ εὐσυνείδητον, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀπιλοχρήματον, καὶ περὶ τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM argumentum per Des. Eraſmum Rot.

PRimum reddit cauſas Corinthijs, quare non reuiſerit illos, quemadmodum pollicitus eſt epiſtola ſuperiore: prius quædam præfatus de ſuis afflictionibus, quas ob euangelium Chriſti perpetiebatur, oſtendens in tantis malis deum ſibi fuiſſe ſolatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem ſuperiore epiſtola iuſſerat tradi ſatanæ, ut amanter reciperent caſtigatum, quem peccantem eiecerant. Hæc fermè capite primo ac ſecundo. Deinde prædicat ſtudium ſuum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pſeudapoſtolos, qui ſuo ſeruientes quæſtui, ſuæ ſtudentes gloriæ, nuſquam non pelliciebāt ad legem Moſaicam, quam Chriſto ſic conabantur admiſcere, quaſi ſine huius acceſsione non eſſet ſpes ſalutis. Itaque umbris legis Moſaicæ præfert euangelij lucem: ſubinde adhortans illos non ad ceremonias legis, ſed ad conſcientiam uitamq; Chriſto dignam: teſtans interim qua ſynceritate prædicauerit euangelium Chriſti, quātumq; malorum eius gratia perpeſſus ſit ſpe præmij cœleſtis. Ad hæc indicat quibus in rebus ſita ſit potiſsimum Chriſtiana pietas. Hæc tractantur in calce capitis ſecūdi, capite tertio, quarto, quinto, & principio ſexti. Nam reliqua huius capitis parte, ſimulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoſcētes dignitatem & ſanctitatem ſuæ profeſsionis, modis omnibus abſtineant ab inquinamētis ethnicorum, cum quibus nihil eſſet illis commune. Quarto loco lenit ſuperioris reprehenſionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epiſtolę ſuæ, licet obiurgatrici, per omnia paruiſſent: gratulaturq;, quòd is mœror temporarius ſummum gaudium utriſque pepererit, uelut quum examaro pharmaco cōſequitur gratiſsima ſanitas. Quinto loco quum exemplo Macedonum, tum uarijs argumentis ac ſcripturarum teſtimonijs prouocat, ut pro ſua quiſque facultate, proq; animi propenſione conferat aliquid in ſubſidium ſanctorum qui Hieroſolymis agebant, memor hoc ſibi mandatum à Petro: ad hoc negocij miſſo Tito cum altero collega, ut plerique putant, Luca, quos commendat Corinthijs. Hæc agit capite octauo & nono. Sexto, quos ante taxauit oblique, palàm inſectatur pſeudapoſtolos, qui faſtu ac ſupercilio dignitatem ac maieſtatem apoſtolicam præ ſe ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem, ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitū & infantem, ad hæc toties cęſum ac uexatum iniurijs. Aduerſus hos autoritatem ſuam aſſerit apud Corinthios, teſtans nuſquam ſibi deeſſe autoritatem ac poteſtatem apoſtolicam, ſed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, ſed tantum ad commodum ſuorum & Chriſti gloriam. Deinde præfatus ueniam ſtultitiæ, quòd de ſe glorioſius quædam dicere cogeretur: primum æquat ſe ſummis apoſtolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quòd latius ſparſerit euangelij doctrinam, uel quòd unus gratuito eam tradiderit, neq; per ſe neq; per ſuos grauans Achaicos, uel quòd plura perpeſſus ſit euangelij cauſa, quàm illorum quiſquam: ea ſibi gloriæ uertens, ob quæ quibuſdam uidebatur cōtemptior. Porrò ſermonis imperitiam agnoſcens modeſtiæ cauſa, rerum ſciētiam ſibi uindicat, ne quid uel hic deſiderent. Poſtremo quoniam pſeudapoſtoli fictis angelorum uiſionibus ſeſe uēditabant apud ſimplices, Paulus ueram & inſignem adducit uiſionem, ſe raptum in tertium uſque cœlum, atque illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè capite decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pſeudapoſtolos relaberentur in priſtina uitia, teſtatur ſibi in animo eſſe, inuiſere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut ſui diſsimilis eſſe cogatur: aut ne, ſicut epiſtola ſæuire coactus eſt, ita præſens quoq; ſeuire cogatur, quod ante hac non fecerit, quum ſuo iure potuiſſet. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & capite decimotertio. Græcorum inſcriptiones teſtantur, hanc epiſtolam miſſam è Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumēta quæ nullo autore, ſed commoda breuitate habentur in Latinis codicibus, teſtantur, per eoſdem miſſam è Troade: nam huius loci meminit capite ſecundo.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS SECVNDA

α ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ὑμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες ὅτι ὡσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

β οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

γ οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi per uoluntatē dei, ac Timotheus frater, cōgregationi dei quæ est Corinthi, unà cū sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dñō Iesu Christo. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarū, & deus omnis consolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc ut possimus cōsolari eos qui sunt in quauis afflictione, per consolationē qua nosipsos cōsolatur deus. Quoniā sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & cōsolatio nostra. Siue autem affligimur, id fit pro uestri cōsolatione ac salute quæ operatur in tolerātia earūdem afflictionū, quas & nos patimur, siue consolationē accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, quum sciamus ꝙ quēadmodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra quæ nobis accidit in Asia, quoniam supra modū grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiam de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sentētiam mortis acceperamus, ne confideremus in nobisipsis, sed in deo, qui ad uitam suscitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in quo spem fixam habemus, ꝙ etiam posthac erepturus sit, simul adiuuātibus & uobis, per deprecationē pro nobis, ut ex multis personis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agātur pro nobis: nam gloriatio nostra hæc est, testimoniū conscientiæ nostræ: ꝙ cum simplicitate & synceritate dei, non sapiētia carnali, sed per gratiā dei conuersati fuerimus in mundo, abūdantius aūt erga uos. Non enim alia scribimus uobis, q̄ quę legitis aut etiam agnoscitis. Spero autem ꝙ usq; ad finem quoq; agnoscetis, quemadmodū & agnouistis nos ex parte, quoniam gloria uestra sumus, quemadmodū & uos nostra, in die domini Iesu. Et hac fiducia uolebam ad uos uenire prius, ut geminā apud nos inirē

χάριν ἔχητε, καὶ εἰς ὑμᾶς ἐλθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν διὰ ἡμῶν κηρυχθείς, διὶ ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν διὶ ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην σχῶ, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, διὶ ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ

gratiã, & per uos pertrãsire in Macedoniã, & rursum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæã. Hoc igit quũ in animo uersarẽ, nuncubi leuitate sum usus: aut num quæ cogito, secũdũ carnẽ cogito: Vt sit apud me quod est, etiã, etiã, & quod est, nõ, non. Imò fidelis deus q sermo noster erga uos, nõ fuit etiã & nõ. Nã dei filiꝰ Iesus Christꝰ, qui inter uos per nos prædicatꝰ est, p me & Syluanũ ac Timotheũ, nõ fuit etiã & non, sed etiã per ipsũ fuit. Quotquot ẽm sunt ꝓmissiones dei, per ipsum sunt etiã, & per ipsũ amen, deo ad gloriã per nos. Porrò qui cõfirmat nos unà nobiscũ in Christũ: & q unxit nos, deus est: q etiã obsignauit nos, deditq; arrã spiritꝰ in cordibꝰ nostris. Ego uero testẽ deũ inuoco in animã meã, q parcens uobis, nõdũ uenerim Corinthũ, nõ q dominemur uobis nomine fidei, sed adiutores sumꝰ gaudij uestri, nã fide statis. Sed 11
decreui apud memetipsũ hoc, nõ iterũ cum dolore ad uos uenire. Nam si ego mœrore uos afficiã, & qs est qui exhilaret me, nisi is qui mœrore afficit ex me? Et scripsi uobis hoc ipsum: ne si uenissem ad uos, dolorẽ caperẽ ex his, ex qbꝰ oportebat me capere uoluptatẽ: fiduciã hãc habẽs erga uos omnes, q meum gaudiũ omniũ uestrũ sit. Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi uobis, per multas lachrymas, non ut mœreremini, sed ut cognosceretis charitatem quã habeo abũdãtius erga uos. Quòd si qs dolore affecit, nõ me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauem omneis uos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à pluribꝰ: adeo ut ediuerso magis cõdonare debeatis & consolari: ne quo modo fiat, ut immodico dolore absorbeat huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficite ut ualeat in illũ charitas. Nã & in hoc scripsi ram ut cognoscerẽ probationẽ uestri an ad omnia obediẽtes sitis. Cui uero cõdonatis aliq̃d, & ego cõdono. Nã & ego si q̃d cõdonaui, cui cõdonaui, ꝓpter uos cõdonaui in cõspectu Christi, ne occuparemur à satana. Nõ ẽm illius cogitatiões ignoramꝰ. Cæterũ quũ uenissem Troadẽ in euangeliũ Christi, & ostiũ mihi esset apertũ per dñm, non habui relaxationẽ spiritu meo, eo qd' nõ inuenissem Titũ fratrẽ meũ, sed dimissis illis abij in Macedoniã. Deo aũt gratia, q̃ semp triũphat ꝓ nos in Christo, & odorẽ notitiæ

τῷ φανεροῦσθαι, διὰ ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γὰρ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατὰ πρόσωπον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομεν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίναις.

πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου, ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

διὰ

ſuæ manifeſtat per nos in omni loco. Quoniam Chriſti bona fragrãtia ſumus deo, in his qui ſalui fiunt: & in his qui pereunt, his quidẽ odor mortis ad mortẽ: illis uero odor uitæ ad uitã. Et ad hæc quis idoneus? Non enim ſumus ut plerique cauponantes ſermonem dei, ſed uelut ex ſynceritate, ſed uelut ex deo in conſpectu dei per Chriſtũ loquimur. Incipimus rurſus nosipſos cõmendare. Num egemus ut nõnulli cõmendatitijs epiſtolis apud uos, aut à uobis cõmẽdatitijs? Epiſtola noſtra uos eſtis, inſcripta in cordibus noſtris: quæ intellígitur & legitur ab omnibus hominibus, dum declaratis q̃ eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata, à nobis inſcripta, non atramento, ſed ſpiritu dei uiuentis, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis. Fiduciã aũt huiuſmodi habemus per Chriſtũ erga deum, nõ q̃ idonei ſimus, ex nobisipſis cogitare quicquã tanq̃ ex nobisipſis: ſed ſi ad aliq̃d idonei ſumus, id ex deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamẽti, non literę, ſed ſpiritus: nã litera occidit, ſpiritꝰ aũt uiuificat. Quòd ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo ut non poſſent oculos intẽdere filij Iſrael in faciem Moſi, propter gloriã uultus eius, quæ abolet̃: cur nõ potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi adminiſtratio cõdẽnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſtitiæ in gloria. Quãdoquidẽ ne glorificatum quidem fuit, q̃ glorificatũ eſt in hac parte, propter eminentẽ gloriã. Etẽ ſi quod abolet̃ fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria. Itaq̃ quum habeamus huiuſmodi ſpẽ, multa libertate utamur: & nõ quẽadmodũ Moſes ponebat uelamen in facie ſua, ne intẽderẽt filij Iſrael in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam uſq̃ ad diem hodiernũ, idem uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Chriſtum aboletur: ſed ad hunc uſq̃ diem quum legitur Moſes, uelamen cordibus illorũ impoſitum eſt: at ubi conuerſi fuerint ad dominum, tolletur uelamen. Dominus autẽ ſpiritus eſt. Porrò ubi ſpiritus domini, ibi libertas. Nos autẽ omnes retecta facie, gloriam domini in ſpeculo repræſentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini ſpiritu.

δ ἀλλ᾽ οὖν ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ᾽ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστάντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

ε εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ᾽ οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

ιε ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι᾽ ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ᾽ ὁ ἔσω ἡμέρα ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ᾽ ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

ιϛ οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει

Propterea quũ miniſteriũ hoc habeam⁹, IIII
ut noſtri miſertus eſt deus, haud degenera/
mus, ſed reiecimus occultamẽta dedecoris,
non uerſantes per aſtutiã, neq; dolo tractan
tes uerbũ dei, ſed manifeſtatione ueritatis,
cõmendãtes nosipſos apud omnẽ cõſcien/
tiã hominũ, in conſpectu dei. Quod ſi ad/
huc uelatũ eſt euangeliũ noſtrũ, in his qui
pereunt uelatũ eſt: in quibus deus huius ſe/
culi excæcauit ſenſus incredulorũ, ne illuce
ſceret illis lumẽ euãgelij gloriæ Chriſti, qui
eſt imago dei. Non enim nosipſos prædica
mus, ſed Chriſtum Ieſum dominũ: nos aũt
ſeruos ueſtros ꝓpter Ieſum. Quoniã deus
eſt, qui iuſsit è tenebris lucẽ illuceſcere, qui
luxit in cordib⁹ noſtris, ad illuminationẽ co
gnitionis gloriæ dei, in facie Ieſu Chriſti.
Habemus aũt theſaurũ hũc in teſtaceis ua/
ſculis, ut uirtutis eminẽtia ſit dei, & non ex
nobis, dum in omnibus premimur, at nõ an
xij reddimur: laboram⁹, at nõ deſtituimur:
perſequutionẽ patimur, at non in ea deſeri/
mur: deijcimur, at non perimus: ſemp mor/
tificationẽ domini Ieſu in corpore circũfe/
rentes, ut & uita Ieſu in corpore noſtro ma
nifeſtetur. Semp enim nos qui uiuimus,
in mortẽ tradimur propter Ieſum, ut & uita
Ieſu manifeſtetur in mortali carne noſtra.
Itaq; mors quidẽ in nobis agit, uita uero in
uobis. Cæterũ quum habeamus eundẽ ſpi/
ritũ fidei, iuxta illud quod ſcriptũ eſt: Cre/
didi, & ideo loquutus ſum: & nos credim⁹,
quapropter & loquimur, ſcientes ꝙ qui ſu/
ſcitauit dominũ Ieſum, nos quoq; ꝑ Ieſum
ſuſcitabit, & conſtituet uobiſcũ. Nã omnia
propter uos, ut beneficiũ quod exundauit,
pluribus gratias agentibus exuberet in glo
riam dei. Propterea non defatigamur, ſed
quãuis externus homo noſter corrũpitur,
internus tamen renouatur in dies ſingulos.
Nam momẽtanea leuitas afflictiõis noſtræ
mire ſupra modũ æternũ pondus glorię pa
rit nobis, dum nõ ſpectamus ea quæ uiden/
tur, ſed ea quæ non uidẽtur. Nã quæ uiden
tur, tẽporaria ſunt: at quæ non uidẽtur, æter
na. Scimus enim ꝙ ſi terrenũ noſtrũ do/ V
miciliũ huius tabernaculi deſtructũ fuerit,
ædificationẽ ex deo habemus, domicilium
non manufactũ, æternũ in cœlis. Nã in hoc
gemim⁹, domicilio noſtro quod è cœlo eſt,
ſuperindui deſiderãtes. Si tamẽ induti, non
nudi reperiemur. Etenim qui ſumus in hoc
taber/

σκήνει

σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, * ἐπεὶ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

* Alias ἐφ' ᾧ

ιι Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ὑμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

ιs ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς. ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

ιζ συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ· καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν

tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolim⁹ exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à uita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum, deus est: qui idē dedit nobis arrabonē spiritus. Itaq; bono animo sumus semper, & scimus q̄ quū domi sumus in corpore, peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus, nō per speciem. Confidimus aūt & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter contēdimus, siue domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corā tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiūt per corpus, iuxta id quod fecit siue bonū siue malū. Sciētes igitur terrorē illū domini, suadem⁹ hominib⁹, deo uero manifesti sumus. Spero autē nos & in cōsciētijs uestris manifestos esse. Non enim iterū nosipsos cōmēdamus uobis, sed occasionē damus uobis gloriādi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos qui in facie gloriātur, & nō in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sumus. Charitas enim Christi constringit nos, iudicātes illud, q̄ si un⁹ pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortu⁹ est & resurrexit. Itaq; nos posthac neminē nouimus secundū carnē. Porrò etiā si cognouimus Christū secundū carnem, nūc tamē nō amplius nouimus. Proinde si qs est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierunt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia aūt ex deo, qui recōciliauit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriū recōciliatiōis: quādoquidē deus erat in Christo, mundū recōcilians sibi, non imputās eis peccata sua, & posuit in nobis sermonē recōciliationis. Itaq; nomine Christi legatione fungimur: tanq̄ deo uos obsecrāte per nos, rogamus pro Christo, recōciliemini deo: eum enim qui non nouit peccatum, pro nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iustitia dei per illum. Quin & adiu- VI uantes obsecramus, ne in uacuū gratiā dei receperitis. Dicit enim: In tempore accepto exaudiui te, & in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies salutis. Ne quam usquam demus offensionem, ne reprehendatur ministerium,

ἀλλ' ἐν πᾶσι συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

11 Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

VII Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

x πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν

sed in omnibus cõmendemus nosipsos ut dei miniſtri, in tolerãtia multa, in afflictionibus, in neceſsitatib⁹, in anxietatibus, in plagis, in carceribꝰ, in ſeditionibꝰ, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in puritate, in ſciẽtia, in animi lenitate, in benignitate, in ſpiritu ſancto, in charitate nõ ſimulata, in ſermone ueritatis, in potẽtia dei, p arma iuſtitiæ dextra ac ſiniſtra, per gloriã & ignominiã, per conuitia & laudes, quaſi impoſtores, & tamen ueraces: quaſi ignoti, & nõ noti: quaſi moriẽtes, & ecce uiuimꝰ: quaſi correpti, & non occiſi: quaſi dolẽtes, ſemper tamẽ gaudẽtes: quaſi pauperes, multos tamẽ ditãtes: ut nihil habẽtes, & tamẽ omnia poſsidẽtes.

Os noſtrũ apertũ eſt erga uos Corinthij: cor noſtrũ dilatatum eſt: nõ eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti eſtis in uiſceribꝰ ueſtris. Eandẽ aũt remunerationẽ ut à filijs exigo. Dilatemini & uos, ne ducatis iugũ cũ incredulis. Quod enim cõſortiũ iuſtitiæ cũ iniuſtitia? aut quæ cõmunio luci cum tenebris? aut quæ cõcordia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut quid cõuenit tẽplo dei cum ſimulacris? Nam uos templum eſtis dei uiuẽtis, quemadmodũ dixit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorũ deus: & ipſi erunt mihi populus. Quapropter exite de medio illorũ, & ſeparemini ab illis, dicit dominus: & immũdum ne tetigeritis, & ego ſuſcipiã uos, & ero uobis loco patris, & uos eritis mihi uice filiorum ac filiarũ: dicit dominus omnipotens.

VII Has igitur promiſsiones quũ habeamus chariſsimi, mũdemus nosipſos ab omni inquinamẽto carnis ac ſpiritus, p ficiẽtes ſanctimoniã cũ timore dei. Capaces eſtote noſtri: neminẽ læſimus, neminẽ corrupimus, neminẽ fraudauimus. Non hoc ad cõdẽnationẽ ueſtri dico. Siquidẽ iam ante dixi uobis, q in cordibus noſtris eſtis ad cõmoriendum & cõuiuendũ. Multa mihi fiducia erga uos, multa mihi gloriatio de uobis, impletus ſum cõſolatione, uehemẽter exũdo gaudio in omni afflictione noſtra. Etenim quũ ueniſſemus in Macedoniã, nullam habuit relaxationẽ caro noſtra, ſed in omnibꝰ affligebamur, Foris pugnæ, intus terrores. Verũ qui cõſolat̃ humiles, cõſolatꝰ eſt nos deus per aduentũ Titi: non ſolũ aũt per aduentũ illius, uerũetiã per conſolationẽ quã ille accepit de uobis, quũ annũciaret nobis

ὑμῶν ὦλιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥς τε μὲ μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ὦἰσολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ὦἰσολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα· ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

κα γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

κβ ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε

ueſtrum deſideriũ,ueſtrũ fletũ,ueſtrũ pro me ſtudiũ,adeo ut magis gauiſus fuerim. Nam etiã ſi cõtriſtaui uos per epiſtolã,non me pœnitet,etiã ſi pœnituiſſet. Video nãq epiſtola illa,tametſi ad tẽpus contriſtauit uos. Nunc gaudeo,non q cõtriſtati fueritis,ſed q cõtriſtati ſitis ad pœnitentiã. Nã cõtriſtati eſtis ſecundũ deum,ſic ut nulla in re detrimẽto ſitis affecti per nos. Nam qui ſecundũ deum eſt dolor,is pœnitẽtiã ad ſalutem haud pœnitendã parit:contrà mũdi dolor mortẽ adfert. Ecce enim iſtuc ipſum, q ſecundũ deũ cõtriſtati fuiſtis,quãtam in uobis genuit ſolicitudinẽ, imò ſatisfactionem,imò indignationẽ,imò timorẽ,imò deſideriũ,imò æmulationẽ,imò uindictã. Siq dẽ ubiq; cõmendaſtis uosipſos,q puri ſitis in eo negocio. Proinde tãetſi ſcripſi uobis, nõ id feci eius cauſa q læſerat,nec eiꝰ cauſa q læſus fuerat,ſed ob id ut palã fieret ſtudiũ ueſtrũ pro nobis apud uos in cõſpectu dei. Idcirco conſolationẽ accepimus ex conſolatione ueſtri:quin uberius inſuper gauiſi fuimus ob gaudium Titi,q refocillatus ſit ſpiritus illius ab omnibus uobis, q ſi quid apud illum de uobis gloriatus ſum,non fuerim pudefactus,ſed ut omnia cum ueritate loquuti ſumus uobis,ita & gloriatio noſtra qua uſus eram apud Titũ,ueritas facta eſt. Et uiſcera illius maiorem in modum erga uos affecta ſunt, dum recolit omnium ueſtrum obedientiã,quemadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipſum. Gaudeo q in omnibus confidam uobis. Certio- VIII
res autẽ uos facio fratres,de gratia dei quæ data fuit in eccleſijs Macedoniæ,quoniam per multam probationem afflictionis exuberauit gaudium illorum,& profunda paupertas illorum exũdauit in diuitias ſimplicitatis ipſorũ. Nam pro uiribus teſtor,etiam ſupra uires prompti fuerũt,multa cum obteſtatione rogantes nos,ut beneficiũ & ſocietatẽ miniſterij ſuſciperemus in ſanctos: ac non quatemus ſperabamus, quinetiam ſemetipſos dediderũt primũ domino,deinde & nobis per uoluntatẽ dei,in hoc ut adhortaremur Titũ,ut quẽadmodũ ante cœpiſſet,ita & cõſũmaret hãc quoq; erga uos beneficẽtiã. Imò quẽadmodũ ubiq; abũdatis fide & ſermone & ſciẽtia & omni diligẽtia & in ea quæ ex uobis erga nos eſt charitate,facite ut in hac quoq; beneficẽtia abũ-

detis

τε. οὐ καθ' ὑπαγὼ λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγαπῶς γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπροσδέκτως, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται. ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε. καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργὸς, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν. ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλον ἤρεθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε.

μή πως

detis. Nõ ſecũdũ imperiũ loquor, ſed p ſolli citudinẽ erga alios, etiã ueſtræ dilectionis ſynceritatẽ approbans. Noſtis enim beneficentiã domini noſtri Ieſu Chriſti, ꝙ propter uos pauper factus ſit, quum eſſet diues, ut uos illius paupertate diteſceretis. Et cõſiliũ in hoc do, nam hoc uobis conducit: qui qui dem non ſolũ facere, uerũ etiã uelle iam cœ piſtis anno ſuperiore. Nunc autem & illud quod facere cœpiſtis, perficite: ut quemad modũ uolũtas prompta fuit, ita & perficia tis ex eo quod poteſtis. Etẽm ſi prius adſit animi prõptitudo, ea iuxta quicqd illud eſt quod poſsidet aliquis, accepta eſt, nõ iuxta id quod nõ poſsidet. Non enim ut alijs rela xatio ſit, uobis aũt anguſtia, ſed ut ex æqua bilitate in præſenti tẽpore ueſtra copia illo rum ſuccurrat inopię, & illorũ copia ueſtrę ſuccurrat inopiæ, ut fiat æquabilitas, quem admodũ ſcriptum eſt: Qui multũ habebat, huic nihil ſuperfuit: & qui paulũ habebat, is nihilominus habuit. Gratia autẽ deo, qui dedit eandẽ ſollicitudinẽ pro uobis in cor de Titi, qui exhortationẽ acceperit: qn po tius quum eſſet diligẽtior, ſuapte ſponte ad uos uenerit. Miſimus aũt unà cũ illo fratrẽ eũ, cuius laus eſt in euãgelio per omnes ec cleſias: nec id ſolũ, uerũ etiã delectus eſt ab eccleſijs, comes peregrinatiõis noſtræ, cum hac beneficẽtia quæ adminiſtratã à nobis ad eiuſdẽ domini gloriã, & animi ueſtri prom ptitudinẽ: declinãtes hoc, ne qs nos carpat in hac exuberãtia quę adminiſtratã à nobis, procurãtes honeſta, non tantũ corã dño, ſed etiã corã hominib⁹. Miſimus aũt unà cum illis fratrẽ noſtrũ, quem probaueramus in multis ſæpenumero diligentẽ, nũc aũt mul to diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, ſiue Titi nomine, qui ſocius meus eſt, & erga uos adiutor, ſiue aliorũ, qui fra tres noſtri ſunt & legati eccleſiarum, gloria Chriſti. Proinde documentũ charitatis ue ſtræ & noſtræ de uobis gloriationis, in eos demõſtretis etiam in conſpectu eccleſiarũ. 1x

Nam de ſubminiſtratione qdẽ quæ fiat in ſanctos, ſupuacuũ eſt mihi ſcribere uobis. Noui eñ prõptitudinẽ animi ueſtri, quã de uobis iacto apud Macedones, ꝙ Achaia pa rata eſt ab ãno ſupiore, & ueſtrũ exẽplũ ꝓ uocauit cõplures. Miſi tñ hos fratres, ne glo ria noſtra qua glorior de uobis, ínanis fiat in hac parte, ut quẽ admodũ dicebã parati ſitis,

ne quo

μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. διεσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπόρον τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν * εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

* Alias εὐχαριστίαν τῷ θεῷ

ιγ

αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας, ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ

ne quo pacto fiat, ut si mecū uenerint Macedones, & offenderint uos imparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicā uos in hoc argumēto gloriationis. Proinde necessariū arbitratus sum adhortari fratres, ut prius accederēt ad uos, & præpararēt iam ante promissam bonā collationē uestrā, ut ea sit in promptu, sic tanq̄ bona collatio, & nō tanq̄ fraudatio. Illud aūt *dico*: Qui semētem facit parce, is parce messurus est. Et qui sementē facit, libēter ac benigne largiendo, copiose messurus est: unusquisq; secūdū propositū cordis, nō ex molestia aut necessitate: nam hilarem datorē diligit deus. Potens est autē deus efficere, ut totū beneficiū in uos exuberet: ut in omnibus omnē sufficiētiā habētes, exuberetis in omne opus bonū, quēadmodū scriptū est: Dispsit, dedit pauperib⁹, iustitia eius manet in seculū. Porrò q̄ suppeditat semen seminānti, is & panē in cibū suppeditet, & multiplicet semētē uestrā, & augeat prouētus iustitiæ uestræ, ut in omnib⁹ locupletemini, in omnem simplicitatē, quæ per nos efficit, ut gratiæ agātur deo. Nam functio huius ministerij nō solū supplet ea quæ desunt sanctis, uerumetiā exuberat in hoc, q̄ per multos agātur gratiæ deo, q̄ per probationē ministerij huius, glorificāt deū super obediētia cōsensus uestri in euāgeliū Christi, & de simplicitate cōmunicationis in ipsos, & in omneis, & in illorū oratione pro uobis, qui desiderāt uos propter eminētem gratiā dei in uobis. Gratia aūt deo super inenarrabili suo munere. Cæterum ipse ego Paulus obsecro uos per lenitatē & māsuetudinē Christi, qui iuxta faciē q̄dē humilis sum inter uos, absens tamen audax sum erga uos. Rogo aūt uos, ne præsens audeā ea fiducia, qua cogito audax fuisse in quosdam, qui putant nos ueluti secundum carnem ambulare: nā in carne ambulātes, non secundū carnem militamus. Siquidē arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitionē munitionum, quibus consilia demolimur, & omnem celsitudinem quæ extollitur aduersus cognitionē dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obediēdum Christo, & in promptu habemus uindictam aduersus omnem inobedientiam, quum impleta fuerit uestra obedientia. Quæ in conspectu sunt, uidetis? Si quis de seipso confidit, quòd Christi

x

σοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν, ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

κα ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τῇ ἀφροσύνῃ. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μή πως ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.

κβ εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνέχεσθε. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός

sti sit, illud rursum perpendat ex seipso, quòd quemadmodũ ipse Christi est, ita & nos Christi sumus. Nã si & amplius quippiam glorier de potestate nostra, quã dedit dominus nobis in ædificationẽ, & nõ in destructionẽ uestri, nõ pudefiã, ne uidear ceu perterrefacere uos per epistolas. Nam epistolæ quidẽ, inqt, graues sunt & robustæ, at præsentia corporis infirma, & sermo contẽptus. Hoc reputet qui istiusmodi est, ꝙ quales sumus sermone per epistolas, quũ absumus, tales sumus & quũ adsum⁹, facto. Nõ enim sustinemus inserere, aut cõferre nosipsos cum quibusdã, qui seipsos cõmendãt. Sed isti non intelligũt, ꝙ ipsi inter sese seipsos metiũtur, & cõparãt semet sibi. At nos non in immensum gloriabimur, uerũ iuxta mensurã regulæ, qua partit⁹ est nobis deus, mensura pertingẽdi etiã usq; uos. Non eñ quasi non pertingamus usq; ad uos, extẽdimus nosipsos supra modũ, Nã usq; ad uos quoq; peruenim⁹ in euãgelio Christi, non in immensum gloriãtes super alienis laboribus: sperãtes futurũ, ut suboleſcente fide uestra in uobis, magnificemur iuxta regulam nostrã in exuberantiã: ut ijs quoq; regionibus quæ ultra uos sunt, euangelizem, non per alienã regulã, ut de his quæ parata sunt gloriemur: sed qui gloriatur, in domino glorietur. Non enim qui seipsum cõmẽdat, ille probatus est, sed is quem dñs commendat.

XI Vtinam toleraſſetis me paulisper in insipientia mea: imò & suffertis me: nam zelo typus sum erga uos, dei zelo. Adiũxi enim uos uni uiro, ut uirginẽ castam exhiberetis Christo: sed metuo, ne quà fiat, ut quemadmodũ serpens Euã decepit uersutia sua, ita corrũpant sensus uestri à simplicitate, quæ erat erga Christũ. Nã si is qui uenit, aliũ Iesum prædicat, quem non prædicauimus: aut si spiritũ alium accipitis, quem nõ accepistis, aut euangeliũ aliud quod non accepistis, recte sustinuisſetis. Arbitror eñ me nihilo inferiorẽ fuisse eximijs apostolis. Cęterum licet imperitus sim sermone, non tamẽ scientia. Verum ubiq; manifesti fuimus in omnibus erga uos. Nũ illud peccaui, ꝙ me ipsum humiliarim, ut uos exaltaremini, ꝙ gratuito euãgeliũ dei prędicauerim uobis? Cæteras ecclesias deprędatus sum accepto ab illis stipẽdio, quo uobis inseruirẽ. Et quũ apud uos essem & egerem, nõ onerosus fui cuiquam

οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς.

RS οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν. ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου, ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι

cuiq̃. Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui uenerãt à Macedonia: & in omnib⁹ sic me seruabã, ne cui essem onerosus, atq; ita seruabo. Est ueritas Christi in me, ꝙ hæc gloriatio non interrũpetur cõtra me in regionib⁹ Achaiæ. Quapropter? An ꝙ non diligã uos? Deus nouit. Verũ quod facio, idẽ & faciã, ut amputẽ occasionẽ ijs qui cupiunt occasionẽ: ut in eo de quo gloriãtur, reperiant̃, quẽadmodũ & nos. Siqdẽ istiusmodi pseudapostoli, oparij̃ dolosi sunt, sumpta pson̄a apostolorũ Christi: atq; haud mirum, quãdoquidẽ ipse satanas transfiguratˉ in angelũ lucis. Non magnũ est igitur, si & ministri illius personã in se transferũt, quasi sint ministri iustitiæ, quorũ finis erit iuxta opera eorũ. Iterũ dico, ne quis me putet insipientẽ esse, alioquin & iam ut insipientẽ accipite me, ut paululũ quiddã & ego glorier. Quod dico, non dico secundũ dn̄m, sed uelut per insipientiã, in hoc argumento gloriationis. Quandoquidẽ multi gloriant̃ secundum carnẽ, & ego gloriabor. Libẽter enim suffertis insipiẽtes, quum sitis sapiẽtes. Sufferti enim, si quis uos in seruitutẽ adigit, si quis exedit, si quis accipit, si qs attollit sese, si quis uos in faciẽ cædit: iuxta contumeliã loquor: perinde quasi nos infirmi fuerim⁹. Imò in quocũq; audet aliqs, per insipientiã loquor, audeo & ego. Hebræi sunt, sum & ego. Israelitæ sunt, sum & ego. Semẽ Abrahæ sunt, sum & ego. Ministri Christi sunt, desipiens loquor, excellẽtius sum ego: in laboribus copiosius, in uerberibus supra modum, in carceribus abũdãtius, in mortibus frequẽter: à Iudęis quinquies quadragenas plagas, una min⁹, accepi: ter uirgis cæsus fui: semel fui lapidat⁹: ter naufragiũ feci: noctẽ ac diẽ in profundo egi: in itineribus sæpe, in periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gẽtibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres: in labore & molestia, in uigilijs sæpe, in fame & siti, in iciunijs sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quæ extrinsecus accidũt, incũbẽs mihi quotidiana cura omniũ ecclesiarum. Quis infirmat̃, & ego non infirmor? Quis offendit̃, & ego non uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sũt, gloriabor. Deus & pater dn̄i nostri Iesu Christi XII qui est laudãdus in secula, nouit ꝙ nõ men-

μαι. ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασι-
λέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιά-
σαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ
ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς
χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι,
ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις
κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν
δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴ-
τε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν,
ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.
καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώ-
ματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς
οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ
ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ
λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ
δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθε-
νείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ
ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δὲ
μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ
ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀπο-
καλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκό-
λοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολα-
φίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς
τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐ-
μοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι. ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ
γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδι-
στα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις
μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χρι-
στοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν
ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χρι-
στοῦ. ὅτ' ἂν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. γέγο-
να ἄφρων καυχώμενος. ὑμεῖς με ἠναγκάσατε,
ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδὲν
γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων. εἰ καὶ
οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κα-
τειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν ση-
μείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. τί γὰρ ἔστιν ὃ
ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅ-
τι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατεναρκησα ὑμῶν; χαρίσα-
σθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοί-
μως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρ-
κήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς.
οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυ-
ρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις, ἐγὼ δὲ ἥδι-
στα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ
τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀ-
γαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δὲ, ἐγὼ οὐ κα-
τεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος,
δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα
πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; πα-
ρεκάλεσα τῖτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελ-
φόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς τῖτος; οὐ

tiar. In Damasci ciuitate, gentis præfectus
nomine Aretæ regis excubias posuerat in
Damascenorũ urbe, cupiens me cõprehen-
dere, ac per fenestrã in sporta demissus fui
per mœnia, effugiq; manus eius. Gloriari
sanè non expedit mihi, ueniã enim ad uisio
nes & reuelationes domini. Noui hominẽ
in Christo ante annos quatuordecim, an in
corpore, nescio: an extra corp⁹, nescio, deus
nouit: raptũ huiusmodi in tertiũ usq; cœlũ:
& scio huiusmodi hominẽ: an in corpore,
an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum
fuisse in paradisum, & audisse arcana uer-
ba, quæ fas non sit homini loqui. Super hu-
iusmodi homine gloriabor, de meipso uero
non gloriabor, nisi sup infirmitatibus meis.
Nam si uoluero gloriari, nõ ero insipiẽs, ue
ritatẽ enim dicã: sed parco *uobis*, ne quis de
me cogitet, supra id quod uidet esse me, aut
quod audit ex me. Et ne excellentia reuela-
tionũ supra modũ efferrer, datus fuit mihi
stimulus per carnẽ, nũcius satanæ, ut me co
laphis cæderet, ne supra modũ efferrer. Su-
per hoc ter dominũ rogaui, ut discederet à
me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea:
nam uirtus mea per infirmitatẽ perficitur.
Libentissime igitur gloriabor potius super
infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uir-
tus Christi. Quãobrem placeo mihi in infir
mitatibus, in cõtumelijs, in necessitatibus,
in psequutionibus, in anxietatib⁹ pro Chri
sto. Quũ enim infirmus sum, tunc robustus
sum. Factus sum insipiẽs gloriãdo. Vos me
coegistis: nam ego debuerã à uobis cõmen
dari. Nulla em̃ in re inferior fui sũmis apo-
stolis: tametsi nihil sum. Signa qdẽ apostoli
peracta fuerũt inter uos cum omni patiẽtia
& signis & prodigijs & potentibus factis.
Nam quid est in quo fuistis inferiores cæte
ris ecclesijs, nisi ꝙ ipse ego nõ fuerim uobis
onerosus? Cõdonate mihi hãc iniuriã. Ecce
tertio ꝓpẽsus animo sum, ut ueniã ad uos,
nec ero uobis onerosus. Non enim quæro
quæ uestra sunt, sed uos. Non em̃ debẽt filij
parẽtibus recondere, sed filijs parẽtes. Ego
uero libẽtissime impendã, & expendar pro
animabus uestris: licet uberius uos diligẽs,
min⁹ diligar. Sed esto, ipse nõ grauaui uos:
uerũ quũ essem astutus, dolo uos cepi. Nũ
per quenq̃ eorũ quos misi ad uos, expilaui
uos? Rogaui Titũ, & unà cum illo misi fra-
trem. Num quid à uobis extorsit Titus? An
non

ϑρ αὐτρ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐ
τοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμε-
θα; κατ' ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.
τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοί ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδο-
μῆς. φοβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέ-
λω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλε-
τε, μή πως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλα-
λιαὶ, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ
πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς
ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκό-
των, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ
καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

κζ τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόμα-
τος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆ-
μα. προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύ-
τερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκό-
σι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πά
λιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐ-
μοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ,
ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀ-
σθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς
ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ
ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε,
εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπι-
γινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν;
εἰ μή τι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δέ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι
ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὐχομαι δὲ πρὸς τὸν
θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡ-
μεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν
ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνα-
μεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀλη-
θείας. χαίρομεν γὰρ ὅτ' ἂν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς
δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν
κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα
μὴ παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξ-
ουσίαν, ἣν ὁ κύριος ἔδωκέ μοι εἰς οἰκοδομήν, καὶ
οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπόν ἀδελφοί, χαίρετε, κα-
ταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρη
νεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται
μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλή-
ματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χά-
ρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ
θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους, δευτέρα.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδο-
νίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

non eodē ſpiritu ambulauimus? an non ĩſ-
dem ueſtigijs? Rurſum arbitramini ꝙ nos
uobis excuſemus? In cōſpectu dei, in Chri-
ſto loquimur, ſed omnia chariſsimi pro ue-
ſtri ędificatione. Nam metuo ne quà fiat ut
ſi uenero, non quales uelim, reperiā uos, &
ego reperiar uobis qualē nolitis, ne quo mo
do ſint contentiones, æmulationes, iræ, con
certationes, obtrectatiōes, ſuſurri, tumores,
ſeditiones. Ne iterū ubi uenero, humilē fa-
ciat me deꝰ meꝰ apud uos, & lugeā multos
eorū qui ante peccauerūt: nec eos pœnituit
immūdiciæ libidinisq́ & impudicitiæ quā
patrārunt. Hic tertius erit aduētus meus XIII
ad uos. In ore duorū teſtiū aut trium conſti
tuetur omne uerbū. Prædixi & prædico, ut
præſens quū eſſem iterū, ita & abſens nunc
ſcribo ĩjs qui ante peccauerūt, & reliqs om-
nibus: ꝙ ſi uenero denuo, non parcā. Quan
doquidē experimētū quæritis in me loquē-
tis Chriſti, qui erga uos nō eſt infirmus, ſed
potēs eſt in uobis. Nam quāuis crucifixus
fuit ex infirmitate, uiuit tñ ex uirtute dei. Si
quidē & nos infirmi ſumus in illo, ſed uiue-
mus cū illo ex uirtute dei erga uos. Vosip-
ſos tentate, num ſitis in fide. Vosipſos pro-
bate. An nō cognoſcitis uoſmetipſos, ꝙ Ie-
ſus Chriſtus in uobis eſt? Niſi ſicubi repro-
bi eſtis. At ſpero uos cognituros ꝙ nos non
ſimus reprobi. Opto aūt apud deū, ne quid
malī faciatis: non quo nos probati appare a
mus, ſed ut uos quod honeſtū eſt, faciatis,
nos uero ueluti reprobi ſimus. Nō em̄ poſ-
ſumus quicq̄ aduerſus ueritatē, ſed pro ue-
ritate. Gaudemus em̄ quū nos infirmi fue-
rimus, uos aūt ualidi fueritis. Hoc aūt inſu-
per optamus, ueſtrā integritatē. Propterea
hæc abſens ſcribo, ne quum præſens fuero,
rigidus ſim iuxta poteſtatē quā dedit mihi
dñs in extructionē & non in deſtructionē.
Quod ſupeſt fratres, ualete, integri eſtote,
conſolationē habete, unanimes ſitis, in pa-
ce agite, & deus charitatis ac pacis erit uo-
biſcum. Salutate uos mutuo ſancto oſculo.
Salutant uos ſancti omnes. Gratia dñi Ieſu
Chriſti, & charitas dei, & cōmunicatio ſpi-
ritus ſancti ſit cū omnibus uobis. Amen.

Ad Corinthios, ſecunda.

Miſſa fuit à Philippis Macedo-
niæ per Titum & Lucam.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ Γαλαῦτας ἐπιστολῆς πάυλου.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδαξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλαῦται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστόν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν παραυτίνων, ὥς τε περιτέμνεσθαι. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γραφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πραξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς. ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς κατὰ τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου. καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιτομὴν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῇ τοῦ χριστοῦ παρουσίᾳ. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι τῆς ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περιτομήν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παραινέσας καὶ διδαξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

GAlatæ Græci ſunt, ſed ex Gallis oriundi: unde iuxta D. Hieronymum, originis ingenium, ingeniſq; tarditate referebant: quandoquidem & Hilarius Gallus ipſe, in hymnorum carmine, Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium ſuum attemperans ſermonem, acerbius illos caſtigat q̃ ullos in cæteris epiſtolis, & reprehendit magis q̃ docet, ut quibus ratio ſuadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epiſtola quod nuſquã non agit, ut à legis Moſaicæ ſeruitute inuitet ad euãgeliq; gratiã: quod idem agit in epiſtola ad Romanos: nam utriſq; idem error acciderat, ſed diuerſa ratione: nam Romani primum in Iudaiſmũ inducti, poſtea reſipuerunt: Galatæ recte ab apoſtolo inſtituti, pſeudapoſtolorũ opera in Iudaiſmum retracti fuerunt. Quod Romani perperã inſtituti ſunt, ſimplicitatis erat: quod mox admoniti reſipuerunt, prudentiæ. Contrà, quod Galatæ Chriſtum amplexi ſunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaiſmum relapſi, leuitatis atq; ſtultitiæ. Ad hos igitur ſubierãt pſeudapoſtoli, uelut à Petro & Iacobo ſummatibus apoſtolis miſsi: & Pauli autoritatem calumniis eleuabant, negantes illi fidem habẽdam qui ſibi non conſtaret, nunc legis utens ceremoniis, ſuſceptis uotis, raſoq; capite, & circũciſo Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos qui apud Petrum & Iacobũ uerſati fuiſſent, quiq; dominũ Ieſum uidiſſent: quum Paulus nec uidiſſet Chriſtum, & diſcipulorũ dũtaxat diſcipulus eſſet, non Chriſti. Proinde Paulus uehementi & acri oratione, neq; enim eſt ulla epiſtola concitatior, ſalubriq; auſteritate & clementi ſæuitia, ſimul & Galatarum errori medetur, & ſuam aſſerit autoritatẽ, & pſeudapoſtolorum fraudulentiã aperit. In ipſo ſtatim epiſtolæ limine teſtatur, ſeſe uel ſummis apoſtolis parem, aut etiam ſuperiorẽ, in hoc quod euangeliq; prædicandi autoritatem à Chriſto immortali cœlitus accepiſſet: atq; hoc autore fretum, in Arabia & Damaſci aliquãdiu prædicaſſe Chriſtum, prius q̃ cum quoquã apoſtolorũ contuliſſet: deinde Hieroſolymis uidiſſe quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neq; quicquam tamẽ ab illis adiutũ eſſe: ſub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Chriſti præconẽ egiſſe: donec admonitus diuinitus, Hieroſolymã reuerſus unà cum Barnaba ac Tito, cũ primariis apoſtolis contulit euangeliũ ſuum. Non quod de tot annorũ prædicatione iam ueniſſet in dubium: ſed ut eorum cõprobatione, quorum ſumma erat apud omnes autoritas, magis confirmarẽtur cæteri: ſed ita contuliſſe cum Petro, ut ab illo nihil acceſſerit, quod ad euangeliq; rem attineret: & adeo non fuiſſe ſe compulſum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cõmunibus ueſcentem, ubi ſe metu ſuperuenientiũ Iudæorum, è cõuiuio ſubduceret, palam in os reprehenderit, docens, ex fide contingere ſalutem euangelicã, non ex obſeruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius proſequitur, uerſus ad Galatas: demonſtrans, legem Moſaicã ad tempus modo fuiſſe datam, & ad unum Chriſtũ illa ſpectaſſe omnia: in illa fuiſſe carnem, in euangelio ſpiritum: in illa umbras, in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa ſeruitutem, in euangelio libertatem. Demẽtiæ uero eſſe, guſtatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, ſecundo, tertio, quarto. Deinde grauiter interminatus eis, ne circunciſione recepta, turpiter ſe dedant in ſeruitutem legis: oſtendit, Chriſtianam libertatem non eſſe peccandi licẽtiam, ſed ultroneam functionem officiorũ pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente præſtantur. Poſtremo hortatur ad Chriſtianam concordiam, ad ſubleuandos infirmiores aut lapſos, ad benemerendum de iis qui nos fidem edocuerunt. Huiuſmodi factis quoniam ſpiritus ſunt, æterna deberi præmia: quum ceremoniis temporariis temporaria ſit gloria: obiter in odium uocans pſeudapoſtolos, qui non ob aliud ſtudebant circuncidi Galatas, niſi ut ſuper hoc gloriarẽtur, uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines ſunt, qui hodie nouos cultus & prodigioſe inſignes reperiũt, ut dicatur, Hoc hominum genus ille inſtituit. Hanc epiſtolam, ut apparet, Paulus, quo ſingularem erga Galatas affectum teſtaretur, totam ſua manu ſcripſit: quum in aliis ſoleat dũtaxat ſubſcribere. Noſtra argumenta ſcriptam teſtantur ab Epheſo ciuitate; Græcorum inſcriptiones, ab urbe Roma.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD GALATAS

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι

* Aliâs θεοῦ

* χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύ-

PAVLVS apostolus, nō ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christū ac deū patrem, qui suscitauit illū ex mortuis, quiq; mecū sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ: gratia uobis & pax à deo patre & dño nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos ex præsenti seculo malo, iuxta uoluntatē dei & patris nostri, cui gloria in secula seculorū, Amē. Miror q̄ à Christo qui uocauit uos per gratiā, adeo cito transferamini in aliud euāgelium, quod non est aliud, nisi q̄ quidam sunt qui turbāt uos, & uolunt inuertere euangeliū Christi. Cæterum etiam si nos aut angelus è cœlo prædicauerit uobis euāgeliū, præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit. Quēadmodum ante diximus, & nunc iterū dico: si q̄s uobis prædicauerit euangeliū præter id q̄d accepistis, anathema sit. Nunc em̄ utrū hominibus suadeo, an deo? aut quæro hominibus placere? Nā si hactenus hominib⁹ placuissem, Christi seruus haudquaq̄ essem. Notum aūt uobis facio fratres, euāgelium quod prædicatū est à me, non esse secundū hominē. Neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim meā cōuersationem quondā in Iudaismo, q̄ supra modū persequebar ecclesiā dei, ac depopulabar illam, & proficiebā in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, quum uehemēter essem studiosus à maiorib⁹ meis traditorū institutorū. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiā suam in hoc, ut reuelaret filium suum per me, uisum est ut prædicarē ipsum inter gentes, continuo, non contuli cum carne & sanguine, neq; redij Hierosolymam, ad eos qui ante me fuerant apostoli: sed abij in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis redij Hierosolymā ut uiderem Petrum, & mansi apud illū dies quindecim. Alium autem ex apostolis non uidi quenquā, nisi Iacobū fratrem domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo non mentior

ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς
συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος
τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας,
ταῖς οὐσὶ χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι
ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν
πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ
τὸν θεόν.

ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν
ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα,
συμπαραλαβὼν καὶ τίτον. ἀνέβην δὲ κα-
τὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ
εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κα-
τ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν
τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν
ἐμοί, ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι,
διὰ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτι-
νες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευ-
θερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα
ἡμᾶς καταδουλώσωνται. οἷς οὐδὲ πρὸς ὥ-
ραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ
εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ
τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν,
οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου
θεὸς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες,
οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰ-
δόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς
ἀκροβυστίας, καθὼς πέτρος τῆς περιτο-
μῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστο-
λὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς
τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δο-
θεῖσάν μοι, ἰάκωβος καὶ κηφᾶς καὶ ἰωάν-
νης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔ-
δωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡ-
μεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περι-
τομήν, μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύω-
μεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆ-
σαι. ὅτε δὲ ἦλθε πέτρος εἰς ἀντιόχειαν,
κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατε-
γνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς
ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν.
ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυ-
τὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ
συνυπεκρίθησαν αὐτῷ, καὶ οἱ λοιποὶ ἰου-
δαῖοι, ὥς τε καὶ βαρνάβας συναπήχθη αὐ-
τῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ
ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγ-
γελίου, εἶπον τῷ πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων.
εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ
ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;
ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτω-
λοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ
ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ,
καὶ

mẽtior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ci-
liciæq;. Eram autẽ ignotus iuxta faciem ec
clesijs Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tan
tum hic rumor apud illos erat: qui psequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat, & glorificabant in me deũ. Deinde post annos qua- 11
tuordecim rursum ascendi Hierosolymam
unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito:
ascendi autem iuxta reuelationem, & con-
tuli cum illis euangelium quod prędico in-
ter gentes, sed priuatim cum ijs qui erant in
precio, ne quo modo in uanũ currerem aut
cucurrissem. Sed neq; Titus qui mecũ erat,
quum esset Græcus, compulsus fuit circun
cidi, propter obiter ingressos falsos fratres,
qui subintroierant ad explorandum liberta
tem nostram, quam habemus in Christo Ie
su, quo nos in seruitutem adigerẽt. Quibus
ne ad tempus quidẽ cessimus per subiectio
nem, ut ueritas euangelij permaneret apud
uos. Ab ijs aũt qui uidebantur aliquid esse,
quales aliquando fuerint, nihil mea refert.
Personam hominis deus non accipit. Nam
mihi qui uidebãtur esse in precio, nihil con
tulerunt. Imò contrà, quum uidissent mihi
concreditum fuisse euangelium præputij,
quemadmodum Petro circũcisionis. Nam
qui efficax fuit in Petro ad apostolatũ cir-
cũcisionis, efficax fuit & in me erga gẽtes.
Quumq; cognouissent gratiã mihi datam
Iacobus & Cephas & Ioannes, qui uidebã-
tur esse columnę, dextras dederunt mihi ac
Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi ue
ro in circũcisionẽ apostolatu fungeremur,
tantũ ut pauperũ memores essem⁹. In quo
& diligens fui, ut hoc ipsum facerem. Quũ
aũt uenisset Petrus Antiochiã, palàm illi re
stiti, eo quod reprehensus esset. Nam ante-
quàm uenissent quidam à Iacobo, unà cum
gentibus sumebat cibum: quum aũt uenis-
sent, subduxit ac separauit se ab illis, metu-
ens eos qui erant ex circũcisione: ac simula
bant unà cum illo cæteri quoq; Iudæi, adeo
ut Barnabas simul abduceretur in illorũ si-
mulationem. Verũ ubi uidissem q̃ non re-
cto pede incederẽt ad ueritatẽ euãgelij, dixi
Petro corã omnibus: Si tu quũ sis Iudæus,
gẽtiliter uiuis, ac non Iudaice, cur gẽtes co-
gis Iudaisare? Nos natura Iudæi, & non ex
gẽtibus peccatores: qm̃ scim⁹ nõ iustificari
hoiem ex op̃ib⁹ legis, nisi p̃ fidẽ Iesu Christi

καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

ὦ ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραάμ. ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς

& nos in Christū Iesum credidimus,ut iustificaremur ex fide Christi,& non ex operibus legis:propterea quod non iustificabitur ex operibus legis omnis caro. Quòd si dum quærimus iustificari per Christū,reperimur & ipsi peccatores,num ergo Christus peccati minister est? Absit.Nam si quæ destruxi,ea rursum ædifico,transgressorē me ipsum constituo.Ego enim per legem legi mortuus fui,ut deo uiuerē,unà cum Christo crucifixus sum. Viuo tñ, non iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitam aūt quam nunc uiuo in carne,per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me,& tradidit semetipsum pro me.Non aspernor gratiā dei.Nā si per legē est iustitia,igitur Christus frustra mortuus est. O stulti Galatæ,quis uos fascinauit, ut nō crederetis ueritati? quibus præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus.Hoc solū cupio discere à uobis, Ex operibus legis spiritum accepistis,an ex prædicatione fidei? Adeo stulti estis,quum spiritu cœperitis,nunc carne cōsūmamini? Tam multa passi estis frustra,si tamē & frustra.Qui igitur subministrat uobis spiritū, & operatur uirtutes in uobis,utrū ex operibus legis,an ex prædicatione fidei id facit? Quēadmodū Abrahā credidit deo, & imputatū est illi ad iustitiā,Scitis igitur ꝙ qui ex fide sunt,ñ sint filij Abrahæ. Præuidens autem scriptura,ꝙ ex fide iustificet gentes deus,prius rem lætā nūciauit Abrahæ:Benedicētur,inqens,in te omnes gentes. Itaq; qui ex fide sunt,benedicūtur cū fideli Abraham.Nam quotquot ex operib⁹ legis sunt, execrationi sunt obnoxij.Scriptū est enim: Execrabilis omnis,qui nō māserit in omnibus,quæ scripta sunt in libro legis,ut faciat ea.Quod aūt in lege nullus iustificetē apud deum,palàm est.Siquidē iustus ex fide uiuet,lex aūt non est ex fide:sed qui fecerit ea homo,uiuet in ipsis.Christ⁹ uos redemit ab execratione legis,dum pro uobis factus est execratio.Scriptū est enim,Execrabilis omnis qui pendet in ligno.ut in gentes benedictio Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut promissionem spiritus acciperemus per fidem . Fratres,secundum hominem dico. Hominis licet testamentum, tamen si sit comprobatum, nemo reijcit,aut addit aliquid.Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius.Non dicit,Et seminibus: tanquam

ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριακοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην. οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς. ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί

tanquam de multis, sed tanquam de uno: & in semine tuo qui est Christus. Hoc autem dico, testamētū ante cōprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringētos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget promissionē. Nam si ex lege est hæreditas, non iam ex promissiōe. Atqui Abrahæ per promissionē donauit deus. Quid igitur lex? Propter transgressiones addita fuit, donec ueniret semē cui promissum fuerat, ordinata per angelos in manu intercessoris. Intercessor autē unius non est, at deus unus est. Lex igitur num est aduersus promissiones dei? Absit. Etem̄ si data fuisset lex, quæ posset uiuificare, uere ex lege esset iustitia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daret̄ credēti bus. Cæterū anteq̄ ueniisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eā fidē quæ erat reuelanda. Itaq; lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. At postq̄ uenit fides, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes em̄ filij dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu. Nā quicūq; baptizati estis, Christū induistis. Nō est Iudæus neq; Græcus. Nō est seruus neq; liber. Nō est masculus ac fœmina. Omnes enim uos un⁹ estis in Christo Iesu. Quòd si uos estis Christi, igitur Abrahæ semen estis, & iuxta promissionē hæredes. Dico aūt, q̄ diu hæ IIII
res puer est, nihil differt à seruo, quū sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est usq; ad tempus quod pater præscripserit. Sic & nos quum essemus pueri, sub elemētis mundi eramus, in seruitutem adacti. At ubi uenit plenitudo temporis, emisit deus filium suum, factū ex muliere, factum legi obnoxiū: ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorū accipere mus. Quoniā aūt estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantē, abba pater. Itaq; iam nō es seruus, sed filius: q; si filius, & hæres dei per Christum. Sed tum quidem quum ignoraretis deum, seruiebatis ijs qui natura non sunt dij. At nunc post ea q̄ cognouistis deum, quin potius cogniti estis à deo, quomodo conuertimini denuo ad infirma & egena elemēta, quib⁹ iterū ab integro seruire uultis? Dies obseruatis & mēses & tēpora & annos. Metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Estote ut ego sum, quandoquidē & ego sum ut uos,

fratres

ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Ἄγαρ, Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συνοικεῖ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἧ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. ἰδὲ ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν. ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε. τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ

fratres, rogo uos. Nihil me læsistis. Nostis q̃ per infirmitatẽ carnis euangelizauerim uobis prius, & experimentũ mei quod erat in carne mea nõ estis aspernati, neq; respuistis, sed me uelut angelũ dei suscepistis, uelut Christũ Iesum. Quæ est igitur beatitudo uestra? Testimonium enim reddo uobis q̃ si fieri potuisset, oculos uestros effossos dedissetis mihi. Igitur inimicus factus sum uobis, uera loquẽdo uobis? Ambiũt uos nõ bene, imò excludere uos uolũt, ut ipsos æmulemini. Bonũ aũt est æmulari in re bona semper, & non solũ quũ præsens sum apud uos filioli mei, quos iterum parturio, donec formetẽ Christus in uobis. Vellẽ aũt adesse apud uos nũc, & mutare uocẽ meam, quoniã consilij inops sum in uobis. Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legẽ ipsam nõ auditis? Scriptũ est enim q̃ Abrahã duos filios habebat, unum ex ancilla, & unũ ex libera. Verũ is qui ex ancilla natus est, secundum carnẽ natus est: qui uero ex libera per repromissionẽ, quæ per allegoriã dicuntur. Nam hæc sunt duo testamẽta, unũ quidẽ à monte Sina, in seruitutẽ generans, qui est Agar: nam Agar, Sina mons est in Arabia, confinis est aũt ei, quæ nunc uocatur Hierusalẽ: seruit aũt cum filijs suis. At quæ sursum est Hierusalẽ, libera est, quæ est mater omniũ nostrũ. Scriptũ est enim: Lętare sterilis quę non paris, erũpe & clama quæ nõ parturis, qm̃ multi liberi desertæ, magis q̃ eius quæ habet uirum. Nos aũt fratres secundũ Isaac promissionis filij sumus. Sed quẽadmodũ tunc is qui secũdũ carnẽ natus erat p̃sequebatur eũ, qui natus erat secundũ spiritũ, ita & nũc. At quid dicit scriptura? Eĳce ancillã & filiũ illius: nõ em̃ hæres erit filius ancillæ cũ filio liberæ. Itaq; fratres, nõ sumus ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christus nos liberauit, state, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. Ecce ego Paulus dico uobis, q̃ si circũcidamini, Christ⁹ nihil uobis proderit. Cõtestor aũt omnẽ hominẽ circũcidit̃, q̃ debitor est totius legis seruãdæ. Christ⁹ uobis factus est ociosus, quicũq; per legẽ iustificamini, à gratia excidistis. Nos em̃ spiritu ex fide, spẽ iustitiæ expectamus. Nã in Christo Iesu, neq; circũcisio quicq̃ ualet, neq; præputiũ, sed fides per dilectionẽ operãs. Currebatis bene, q̃s uos impediuit, ut non crederetis ueritati? Nẽpe persuasio

πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βασάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δέ ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί. μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ

persuasio nõ ex eo profecta, qui uocat uos. Paulũ fermẽti totã consperſionẽ fermẽtat. Ego confido de uobis in dño, ꝙ nihil aliud ſenſuri ſitis. Cæterũ qui conturbat uos, portabit iudiciũ, quiſqs fuerit. Ego aũt fratres, ſi circũciſionẽ adhuc prædico, quid adhuc perſequutionẽ patior? Abolitũ eſt igitur offendiculũ crucis. Vtinã & abſcindãtur qui uos labefactãt. Vos enim in libertatẽ uocati fuiſtis fratres, tãtũ ne libertatẽ in occaſionem *detis* carni, ſed per charitatẽ ſeruite uobis inuicẽ. nã tota lex in uno uerbo cõpleẽtur, nẽpe hoc: Diliges proximũ tuũ ut teipſum. Quòd ſi alius aliũ uiciſsim mordetis & deuoratis, uidete ne uiciſsim alius ab alio conſumamini. Dico aũt, ſpiritu ãbulate, & concupiſcẽtiã carnis nõ ꝑficietis. Nam caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ, ſpiritus aũt aduerſus carnẽ. Hęc aũt inter ſe mutuo aduerſantur, ut nõ quæcũqꝫ uolueritis, eadẽ faciatis. Quòd ſi ſpiritu ducimini, nõ eſtis ſub lege. Porrò manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſũt hæc: adulteriũ, ſcortatio, immundicia, laſciuia, ſimulacrorũ cultꝰ, ueneficiũ, inimicitię, lis, ęmulatiões, irę, cõcertationes, ſeditiões, ſectæ, inuidiæ, cędes, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia: de qb⁹ prędico uobis quẽ admodũ & prędixi, ꝙ q talia agũt, regni dei hæredes nõ erũt. Cõtrà, fructus ſpiritus eſt, charitas, gaudiũ, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mãſuetudo, tẽperãtia. Aduerſus huiuſmodi nõ eſt lex. Qui uero ſũt Chriſti, carnẽ crucifixerũt cũ affectibus & cõcupiſcẽtiis. Si uiuimus ſpiritu, ſpiritu & inceda mus. Ne efficiamur inanis glorię cupidi, in uicẽ nos ꝓuocãtes, inuicẽ inuidẽtes. Fra- VI
tres, etiã ſi occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos q ſpirituales eſtis, inſtaurate huiuſmodi ſpiritu mãſuetudinis, cõſiderãs temetipſum, ne & tu tẽteris. Inuicẽ alíj aliorũ onera portate, & ſic cõplete legẽ Chriſti. nã ſi qs ſibi uideẽt aliqd eſſe, quũ nihil ſit, ſuũ ipſe fallit animũ. Opus aũt ſuũ ꝓbet unuſquiſqꝫ, & tũc in ſemetipſo tãtũ gloriationẽ habebit, & nõ in alio. Vnuſquiſqꝫ eñ propriã ſarcinã baiulabit. Cõmunicet aũt qui catechizatẽ ſermone, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis. Ne erretis, deus nõ irrideẽt. Quicqd eñ ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnẽ ſuã, de carne metet corruptionẽ: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet uitam æternam.

Bonum

τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μαλιστα δὲ πρὸς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

πρὸς γαλάτας.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Bonum aũt faciendo ne defatigemur. Tempore eñ ſuo metemus non defatigati. Ita q̃ dum tempus habemus, operemur bonum, quum erga omnes, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicũq; uolũt iuxta faciem placere in carne, hi cogunt uos circũcidi, tantũ ne ob crucem Chriſti perſequutionẽ patiantur. Nam qui circũcidũtur ne ipſi quidem legẽ ſeruant: ſed uolunt uos circũcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit ut glorier, niſi in cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mũdus crucifixus eſt, & ego mũdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circũciſio quicq̃ ualet, neq; præputiũ, ſed noua creatura. Et quicũq; iuxta regulã hãc incedũt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraelẽ dei. De cætero ne quis mihi moleſtias exhibeat, ego enim ſtigmata dñi Ieſu in corpore meo porto. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres, Amen.

Ad Galatas.

Miſſa fuit è Roma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ἐφεσίους ΤΩΝ ΣΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ἐπιστολὴν ἔγραψε μὲν ἡμῖν, ὅτε ἐν ῥώμῃ, ὅτε μὲν αὐτὸς ἑωρακώς, ἀκούσας δὲ παρ' αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις ἦν τῶν ἐφεσίων αὐτῷ. ἐφέσιοι πιστεύσαντες εἰς τὸν λύτρον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν, γνησίαν εἶχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, καὶ ἠβούλοντο παρὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν δὲ οὗτος ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ΤΩΝ ΣΟΛΗΣ, ὥσπερ κατηχητικήν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ. ὡς τε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα πρὸς ἰλλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἴλλησις αὐτῶν γέγονεν, οὐ διὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ὢν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μαθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πεπιστευκότες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεστάλθαι ἰηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι πρὸς αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ πατράσι καὶ τέκνοις, ἐλευθέροις καὶ δούλοις, πᾶσιν ὁμοίως ἐν τῇ ΤΩΝ ΣΟΛΗΣ. καθόλου πάντας παρασκευάζει πρὸς τὸ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους ἡμῖν εἶναι τὸν πάλεμον. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀθλοθέτης ἀλείψας τοῖς λόγοις πάντας πρὸς τὴν διαβολικὴν ὀργίας, ὅπως πλεονῖ τὸν ΤΩΝ ΣΟΛΗΣ ἀγῶνα.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

EPheſus metropolis quondam erat Aſiæ minoris, ciuitas ſuperſtitioſe dedita cultui dæmonum & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, non illius uenatricis, cui poetæ ſagittas & arma tribuunt, ſed multimãmiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quam uolebant omnium animantiũ eſſe nutricem, ut indicauit Hieronymus. Nam de templo Epheſiæ Dianæ, toto orbe celebratiſsimo, paſsim etiã ethnici meminere ſcriptores. Hos curioſarum artium tenebat ſtudium. Vnde legimus, ad prædicationem apoſtolorũm magicos libros ab eis comportatos, igni traditos fuiſſe, & ſupputato precio, compertũ fuiſſe quinquagies mille numũm argẽti: ſicut refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triẽnium apud illos egit, nihil interim nõ faciens quod ad illorũ ſalutem faciebat, magno ſtudio reclamantibus & obſtrepẽtibus multis, ſicut ipſe teſtatur alicubi: ubi & beſtijs obiectus eſt, quemadmodũ ipſe teſtatur in ſecunda ad Corinthios epiſtola. At diſcedens, Timotheum apud eos remanere iuſsit. Abundabat aũt ea ciuitas, ut curioſis & magiæ deditis, ita doctiſsimis uiris. Vnde Paulus, ut ad omniũ mores & ingenia ſeſe attemperat, de dæmonibus ac ſpiritibus crebro meminit, bonorũ ac malorum differentiam indicans. Ad hæc retruſa quædam aperit. Nec enim eſt ulla epiſtola, quæ tam abditos habeat ſenſus, ut ob hãc potiſsimũ Petrus ſcripſiſſe uideatur: Sicut & chariſsimus frater noſter Paulus ſecũdum datam ſibi ſapientiã ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædã difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cęteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Difficultas aũt non tam in uerbis ſita eſt, quãq; haud alibi ſermonis phraſis perplexior, q̃ in ſenſibus: quod agnoſcit & D. Hieronymus in præfatione Cõmentariorum. Hæc idcirco uniuerſa replicauimus, ut oſtenderemus, quare apoſtolus in hac uel potiſsimũ epiſtola obſcuros ſenſus & ignota ſeculis ſacramenta congeſſerit. Hos igitur quoniã in fide perſtiterant, hortatur ut pergant, & ad perfectionẽ proficiant, cõmonefaciens cuiuſmodi fuerint, quum uitijs addicti ſeruirent impijs ſpiritibus, & quales nunc facti ſint, inſiti Chriſto, docens interim euãgelij gratiã conſilio diuino, licet Iudæis ꝓmiſſam, in gentes quoq; recte propagatã & huius muneris ſe miniſtrũ à deo conſtitutũ. Quoniã aũt ſcripſit è carcere, hortat ne deijciãtur animo, ob ipſius afflictiones, uerũ eas potius ſibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo & ſecũdo. In cæteris tribus uitæ formam illis præſcribit, demonſtrãs quid ſequendũ, quid fugiendũ: quæ officia maritorũ in uxores, uxorũ in maritos: quæ parentũ in liberos, liberorũ in parentes: quæ dominorũ in ſeruos, ſeruorũ in dominos. Scripta eſt epiſtola ab urbe Roma per Tychicũ diaconũ, cuius meminit in calce, fidelẽ miniſtrũ eũ uocans. Ambroſius addit, ſcriptã è carcere, quũ Hieroſolymis Romã deductus ſub fideiuſſore degeret extra caſtra in ſuo cõducto.

ΠΡΟΣ ΕΦΕ-
ΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA
PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi per uolũtatem dei, sanctis qui agunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu: gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus & pater dñi nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus Christo. Quemadmodũ elegit nos in ipso, anteq̃ iacerent fundamenta mundi, ut essemus sancti & irreprehẽsibiles corã illo per charitatẽ: qui prædestinauit nos ut adoptaret in filios per Iesum Christũ in sese, iuxta beneplacitũ uoluntatis suę, ut laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos per illum dilectũ. Per quẽ habemus redemptionem per sanguinẽ ipsius, remissionem peccatorũ, iuxta diuitias gratię suæ: de qua ubertim nobis impartiuit in omni sapiẽtia & prudẽtia, patefacto nobis arcano uolũtatis suæ, iuxta beneplacitũ suũ: quod proposuerat in seipso, usq; ad dispensationẽ pleni tudinis temporũ, ut summatim instauraret omnia per Christũ & quæ in cœlis sunt & quæ in terra per eundẽ: per quem & in sortem asciti sumus, prædestinati secundũ propositũ ipsius: cuius ui fiunt uniuersa iuxta decretũ uolũtatis ipsius, ut simus nos in laudem glorię illius: qui priores sperauimus in Christo, in quo speratis & uos, audito uerbo ueritatis, euãgelio salutis uestræ: in quo etiã postea q̃ credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemptionẽ acquisitæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quapropter & ego quum audissem eam quę in uobis est fidem in dño Iesu, & charitatẽ in omnes sanctos, nõ desino gratias agere pro uobis: mẽtionem uestri faciens in precibus meis, ut deus dñi nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritũ sapientiæ & reuelationis, per agnitionẽ sui, illuminatos oculos mentis uestræ: ut sciatis quæ sit spes ad quã ille uocauit, & q̃ opulẽta gloria hæreditatis illius in sanctis, & quæ sit excellẽs magnitudo potẽtiæ illius in nos, qui credimus secundum efficaciã roboris fortitudinis eius, quã exercuit

ἐνήργησεν

ἐνήργησεν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ χριστῷ. χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα, ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες

exercuit in Christo, quum suscitaret eũ ex mortuis,& sedere fecit ad dextrã suã in cœlestibus,supra omnẽ principatũ ac potestatem & uirtutẽ & dominiũ & omne nomen quod nominat̃,non solũ in seculo hoc,uerũ etiã in futuro.Et omnia subiecit sub pedes illius,& eũ dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius,complemẽtum eius qui omnia in omnibus adimplet. Et 11
uos quũ essetis mortui delictis ac peccatis, in quib⁹ aliquando ambulastis iuxta seculũ mũdi huius,iuxta principẽ cui potestas est aeris,& spiritus nũc agẽtis in filijs cõtumacibus:inter quos & nos omnes conuersabamur aliquãdo in concupiscentijs carnis nostræ,faciẽtes quæ carni ac menti libebãt,& eramus natura filij iræ,quẽadmodũ & cæteri.Sed deus qui diues est in misericordia, propter multã charitatem suam qua dilexit nos,etiã quum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cũ Christo:per gratiã estis seruati,simulq; cũ eo resuscitauit, & simul cũ eo sedere fecit inter cœlestes,in Christo Iesu,ut ostenderet in seculis supueniẽtibus eminentẽ opulentiã gratiæ suæ,benignitate erga nos per Christũ Iesum.Gratia enim estis seruati per fidem,idq; non ex uobis.Dei donũ est,non ex operibus,ne qs glorietur.Nam ipsius sumus opus,conditi in Christo Iesu ad opera bona quę pręparauit deus,ut in eis ambularemus.Quapropter memẽtote q uos quondã gentes in carne, uocabamini præputiũ,ab ea quæ uocat̃ circũcisio in carne,quę circũcisio manibus fit: quod inquã eratis in tẽpore illo,sine Christo:abalienati à republica Israelis,& extranei à testamẽtis promissionis,spem non habẽtes,deoq; carẽtes in mũdo.Nunc aũt per Christũ Iesum,uos qui quondã eratis lõgin qui,propinqui facti estis per sanguinẽ Christi.Ipse em̃ est pax nostra,q fecit ex utrisq; unũ,& interstitiũ maceriæ diruit,simultatẽ per carnẽ suam,legẽ mandatorũ in decretis sitã abrogãs,ut duos conderet in semetipso in unum nouũ hominẽ,faciẽs pacem:& ut recõciliaret ambos in uno corpore deo per crucẽ,perempta inimicitia per eã:& ueniẽs euãgelizauit pacẽ uobis,qui procul aberatis,& ijs qui prope.Quoniã aũt per illũ habemus aditũ utriq; in uno spiritu ad patrẽ. Iam igitur non estis hospites & incolæ,sed conciues sanctorũ ac domestici dei,superstructi

ἁρμοδούμενον αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥ τις ὑμῶν δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως

structi super fundamētū apostolorū ac prophetarū, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in quo quæcūq; structura coagmētatur, ea crescit in templū sanctū in domino in quo & uos coædificamini in habitaculū dei per spiritū. Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. Siquidē audistis dispēsationē gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, ꝙ secundū reuelationē notum mihi fecit mysteriū, quēadmodū ante scripsi paucis, ex quibus potestis legētes intelligere cognitionē meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non innotuit filijs hominū, quēadmodum nunc reuelatū est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritū, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, cōsortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū cuius factus sum minister, secūdum donū gratiæ dei, quod datū est mihi secundū efficaciam potētiæ illius. Mihi minimo omniū sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euāgelizem impuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferā omnibus quæ sit cōmunio mysterij quod erat absconditū à seculis in deo, qui uniuersa cōdidit per Iesum Christum: ut nota fiat nunc principatibus ac potestatibus in cœlestibus per ecclesiā, uehementer uaria sapientia dei, secundū prefinitionem seculorū, quam fecit in Christo Iesu dño nostro, per quem habemus audaciā & aditū cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro uobis tolero, quę est gloria uestra. Huiꝰ rei gratia flecto genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis à cōmuni patre cognatio in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritū suum in internū hominem, ut inhabitet Christus per fidē in cordibus uestris, fixis in charitate radicibꝰ, & fundamēto iacto: ut ualeatis assequi cū omnibꝰ sanctis, quæ sit latitudo & lōgitudo & profunditas & sublimitas, cognoscereq; præeminentē cognitioni dilectionē Christi, ut impleamini in omnē plenitudinē dei. Ei uero ꝙ potest cumulate facere ultra omnia quæ petimus aut cogitamus, iuxta uim agētē in nobis, sit gloria in ecclesia p Christū Iesum, in omnes ætates seculi seculorum, Amen.

Hortor itaq; uos ego uinctus in domino

ut

ἀξίως πολιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε,
μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος,
μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγά-
πῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύ-
ματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. ἓν σῶμα
καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλ-
πίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις.
ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ
πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ
δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον
τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕ-
ψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε
δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ
μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέ-
ρη τῆς γῆς. ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς
ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ
τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους,
τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποι-
μένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν
τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ
σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ
πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπι-
γνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς
μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα
μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφε-
ρόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ
κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν
μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγά-
πῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κε-
φαλή, ὁ χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολο-
γούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς
τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς
ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖ-
ται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέ-
γω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περι-
πατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν
ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ
διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ
θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς,
διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες
ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελ-
γείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεο-
νεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χρι-
στόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδι-
δάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ,
ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀνα-
στροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρό-
μενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀ-
νανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν,
καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κα-
τὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιό-
τητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦ-
δος

ut ambuletis, ita ut dignũ eſt uocatiõe qua uocati eſtis, cum omni ſubmiſsione ac manſuetudine, cũ animi lenitate, tolerantes uos inuicẽ per charitatẽ, ſtudentes ſeruare unitatẽ ſpiritus per uinculũ pacis. Vnũ corpus & unus ſpiritꝰ, quẽadmodũ & uocati eſtis in una ſpe uocatiõis ueſtræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptiſma, unus deus & pater omniũ qui eſt ſuper omnia & per omnia, & in omnibus uobis. Verũ unicuiq; noſtrũ data eſt gratia iuxta menſurã donatiõis Chriſti. Quapropter dicit: Quũ aſcendiſſet in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ & dedit dona hominibus. Cæterũ illud aſcẽdit, quid eſt, niſi q etiam deſcẽderat prius in infimas partes terræ? Qui deſcẽdit, idem ille eſt, qui etiam aſcẽdit ſupra omnes cœlos, ut impleret omnia. Et idem dedit, alios quidẽ apoſtolos, alios uero prophetas, alios aũt euangeliſtas, alios aũt paſtores ac doctores, ad inſtaurationẽ ſanctorũ in opus adminiſtrationis, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec perueniamus omnes in unitatẽ fidei & agnitiõis filij dei, in uirũ perfectũ, in mẽſuram ætatis plene adultæ Chriſti, ut non amplius ſimus pueri, qui fluctuemur & circũferamur quouis uento doctrinę, per uerſutiã hominum, per aſtutiã, qua nos adoriũtur, ut imponãt nobis, ſed ueritatẽ ſectãtes in charitate, adoleſcamus in illum per omnia, qui eſt caput, nempe Chriſtus: in quo totũ corpus, ſi coagmẽtetur, & cõpingatur per omnẽ cõmiſſuram ſubminiſtrationis, iuxta actũ in menſura uniuſcuiuſq; partis, incrementũ corporis facit, in ædificationẽ ſui ipſius per charitatem. Hoc itaq; dico, & teſtor per dominũ ne poſthac ambuletis, quẽadmodũ & reliquæ gentes ambulãt in uanitate mẽtis ſuæ, dum mentẽ habent obtenebratã, abalienati à uita dei, propter ignorãtiã quæ eſt in illis, & excæcationẽ cordis eorum, qui poſtea q̃ peruenerũt eò ut dolere deſierint, ſemetipſos dediderũt laſciuiæ, ad patrandũ immundiciam omnẽ cum auiditate. Vos autẽ non ſic didiciſtis Chriſtũ: ſiquidẽ illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quẽadmodum eſt ueritas in Ieſu, deponere iuxta priorẽ conuerſationẽ ueterẽ hominẽ, qui corrũpitur iuxta concupiſcẽtias erroris: renouari uero ſpiritu mentis ueſtræ, & induere nouũ hominẽ, qui iuxta deum cõditus eſt per iuſtitiam & ſanctitatẽ ueritatis. Quapropter depoſito

σθε, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες, τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοὶ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάν-

τοτε

mẽdacio,loquamini ueritatẽ quiſq; pximo ſuo,qm̃ ſumus inuicẽ mẽbra. Iraſcimini & non peccetis.Sol ne occidat ſuper iram ueſtram,neq; detis locũ calũniatori.Qui furabatur,non amplius furetur:magis aũt laboret operãdo manib⁹ quod bonũ eſt,ut poſſit impartiri ei q opus habuerit.Omnis ſermo ſpurcus ex ore ueſtro ne procedat:ſed ſi quis eſt bonus ad ædificationem,quoties opus eſt,ut det gratiã audiẽtibus.Et ne contriſtetis ſpiritũ ſanctũ dei,per quẽ obſignati eſtis in diem redẽptionis.Omnis amarulentia & tumor & ira & uociferatio & maledicẽtia tollatur à uobis,cũ omni malicia. Sitis aũt inuicẽ alius in aliũ comes,miſericordes,largiẽtes uobis inuicẽ,quẽadmodũ & deus p̃ Chriſtũ largitus eſt uobis. Sitis igitur imitatores dei,tanq̃ filij dilecti,& ambuletis in dilectione,quẽadmodũ & Chriſtus dilexit nos,& tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ ac uictimã deo in odorem bonæ fragrãtiæ.Cæterũ ſcortatio & omnis immũdicia aut auaricia ne nominet̃ quidẽ inter uos:ſicut decet ſanctos:aut obſcœnitas,aut ſtultiloquiũ,aut urbanitas,quę non conueniũt,ſed magis gratiarũ actio. Nam hoc ſcitis,q̃ omnis ſcortator,aut immũdus, aut auarus,qui eſt ſimulacrorũ cultor,non habet hæreditatem in regno Chriſti & dei. Ne q̃ſquã uos decipiat inanib⁹ ſermonib⁹. Propter hæc em̃ uenire ſolet ira dei in filios inobediẽtes.Ne ſitis igitur cõſortes illorũ. Eratis quondã tenebræ,nũc aũt lux in dño. Vt filij lucis ambulate:nã fructus ſpiritꝰ ſitus eſt in omni bonitate & iuſtitia & ueritate,probantes quid ſit acceptũ dño.Et ne cõmercium habueritis cũ operibus infrugiferis tenebrarũ,quin ea potiꝰ etiã arguite.Nam quæ ſecreto fiunt ab iſtis,turpe eſt uel dicere:ſed omnia dũ prodũtur à luce manifeſta fiunt.Nam quicq̃d manifeſtũ reddit̃, lumẽ eſt.Quapropter dicit:Expgiſcere qui dormis,& ſurge à mortuis,& illuceſcet tibi Chriſtꝰ.Videte igit̃ quomodo circũſpecte ambuletis,nõ ut inſipiẽtes,ſed ut ſapiẽtes, redimentes occaſionẽ,q̃ dies mali ſint.Propterea ne ſitis imprudẽtes,ſed intelligentes quę ſit uolũtas dñi.Et ne inebriemini uino, in quo luxus eſt,ſed impleamini ſpiritu,loquẽtes uobisipſis p̃ pſalmos & hymnos & cãtiones ſpirituales,canentes ac pſallẽtes in corde ueſtro domino,gratias agentes ſem-

per

πότε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀνήρ
ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ χριστὸς κε-
φαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώμα-
τος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ
χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι-
ν ἐν παντί. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας
ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκ-
κλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ
ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ
ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ
ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ
ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ
ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ.
οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν,
ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ
κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώ-
ματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν
ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσε-
ται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν,
ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ
γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτὸν, ἡ δὲ γυνὴ,
ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν
κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα
σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν
ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρό-
νιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ
τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ
καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς
κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν
ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ'
ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς
δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ
ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ
οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὃ ἐάν τις ἕκαστος ποιήσῃ
ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦ-
λος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖ-
τε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες
ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ
προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν ἀδελ
φοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει
τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ
θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς με-
θοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη
πρὸς

per de omnibus, in nomine dñi nostri Iesu
Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius
alij cum timore dei. Vxores proprijs uiris
subditæ sitis, ueluti dño: quoniam uir est ca
put uxoris, quēadmodū & Christus est ca
put ecclesiæ: & idem est, qui salutē dat cor
pori. Itaq; quēadmodū ecclesia subdita est
Christo, sic & uxores suis uiris subditæ sint
in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, si
cut & Christus dilexit ecclesiā, & semetip
sum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret,
mundatā lauacro aquæ per uerbū, ut adhi
beret eam sibiipsi gloriosam, ecclesiam, non
habentē maculam aut rugam, aut quicquā
eiusmodi, sed ut esset sancta & irreprehensi
bilis. Sic debent uiri diligere suas uxores, ut
sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxo
rem, seipsum diligit. Nullus enim unquam
suam ipsius carnem odio habuit, imò enu
trit ac fouet eam, sicut & dominus ecclesiā.
Quoniā membra sumus corporis eiusdem,
ex carne eius & ex ossibus eius. Huius rei
gratia, relinquet homo patrē ac matrem, &
adiungetᵉ uxori suæ, atq; è duobus fiet una
caro. Mysteriū hoc magnū est, uerum ego
loquor de Christo & de ecclesia. Quanquā
& uos singulatim hoc præstate, ut suā quis
que uxorem diligat tanquā seipsum: uxor
autem ut reuereatur uirum. Filij, obedite VI
parentibus uestris in domino, nam id est iu
stum. Honora patrē tuum & matrē: quod
est præceptū primum in promissione, ut be
ne tibi sit, & sis lōgæuus in terra. Patres, ne
prouocetis ad iram liberos uestros, sed edu
cetis eos per eruditionē & correptionē do
mini. Serui obedite ijs qui domini sunt iux
ta carnem, cum timore ac tremore, cum sim
plicitate cordis uestri, tanquā Christo, non
ad oculū seruientes, uelut hominibus place
re studētes: sed tanquā serui Christi, facien
tes quæ uult deus ex animo, cum beneuo
lentia, seruiētes domino, & nō hominibus:
illud scientes q̄ unusquisq; quod fecerit bo
ni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit,
siue liber. Et uos domini eadem facite erga
illos, remittētes minas, scientes q̄ & uester
ipsorum dominus est in cœlis, nec personæ
respectus est apud illū. Quod superest fra
tres mei, sitis fortes per dominum, perq; po
tentiam roboris illius. Induite totam arma
turam dei, ut possitis stare aduersus assul
tus diaboli. Quoniam non est nobis lucta

πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ὑπὲρ πάσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δέησει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

aduersus sanguinẽ & carnẽ, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarũ seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturã dei, ut possitis resistere in die mala, & omnibus peractis stare. State igit̃, lũbis circũcinctis baltheo per ueritatẽ, & induti thoracẽ iustitiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad euãgeliũ pacis, sup̃ omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeãq; salutaris accipite, & gladiũ spiritus, qui est uerbum dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tẽpore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilãtes cũ omni sedulitate & deprecatiõe pro omnibus sanctis, & pro me: ut mihi det̃ sermo in apertione oris mei cum libertate, ut notum faciã mysteriũ euãgelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt aũt sciatis & uos quæ ad me pertinent, quid agã, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognosceretis de rebus nostris, & consolaretur corda uestra. Pax fratribus, & charitas cum fide, à deo patre, & dño Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominũ nostrum Iesum Christũ cum synceritate. Amen.

Missa fuit è Roma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδαξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμψάντων Φιλιππησίων διακονίαν τῷ παύλῳ, καί τινων πονηρῶν, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν προφάσει τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι, μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει Φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὴν πίστιν, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα διηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτοῦ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἡγουμένους τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, ὅτι τοῦ παλαιοῦ νόμου διαλαβὼν, ἀποδείκνυσι λοιπὸν ἀργὴν γεγενημένην τὴν περιτομήν, λαμβάνων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἡγοῦμαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. διὸ καὶ αὐτοὺς μὲν διδάσκοντας ὑπὲρ περιτομῆς, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψάμενος, καὶ εἰ τινὰ ἐχθρὸς αὐτοῦ εἴη τοῦ χριστοῦ, ἀποδέχεται Φιλιππησίους διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτοὺς, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

PHilippenſes in prima Macedoniæ parte ſunt, ut narratur in Actis capite decimoſexto, colonia oriunda ab urbe Philippis, dicta à Philippo conditore. Horum metropolis eſt Theſſalonice. Qui quoniam in fide ſemel accepta perſtiterant, non admiſsis pſeudapoſtolis, quibus auſcultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apoſtolo collaudantur. Ad hos Paulus, admonitu ſpiritus profectus, complures dies apud illos egit, non ſine negocio. Nam hic flagris cæſus eſt Paulus, & cum Sila coniectus eſt in carcerem. Quo tēpore carceris cuſtos cum tota familia baptizatus eſt. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima conuerſa, Paulū excepit hoſpitio. Hic & milites, cognito q̄ Romanus eſſet ciuis, ultro rogarūt, ut quò uellet abiret, & Chriſti nomē ſatis felicibus auſpicijs inclaruit. Quinetiam quum Paulus Romæ ageret in uinculis, miſerunt illi quæ ad uitæ neceſsitatem pertinebant, per Epaphroditum: quod & ante fecerāt, quum ageret Theſſalonicæ, ſicut in hac ipſe teſtatur epiſtola. Collaudatos igitur eos adhortatur, ut perſeuerent ac proficiant: oſtendens gloriādum etiam in afflictionibus, quæ ad illuſtrandum Chriſti euangeliū facerent: ſe uero uel mortem adeo non horrere, ut optet etiam, ſi Chriſto uolente contingat. Deinde quum primis hortatur ad mutuam concordiā, quæ inter elatos eſſe non poteſt. Et quo æquiore ſint animo, pollicetur Timotheum atq; etiam ipſum breui ad illos rediturum: interim miſſo Epaphrodito, qui ex periculoſiſsima ægrotatione conualuerat. Hæc agit duobus primis capitibus. Nam in tertio confirmat animos illorum aduerſus pſeudapoſtolos, ad Iudaiſmum ubiq; ſollicitātes, quos canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Chriſti, & qui uentrem dei loco colerent, nuſquam apertius in eos ſtomachatus. Quartum cōmendationibus & ſalutationibus occupat, niſi q̄ monita quædam obiter admiſcet, & Philippenſibus pro ſua in ſe munificentia gratias agit. Scripſit ex urbe Roma per Epaphroditum, quum iterum eſſet in carcere. Nam poſt primam defenſionem, rurſus in carcerem ductus eſt: cuius rei meminit ipſe in epiſtola ad Timotheum.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES

ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε

PAVLVS ac Timotheus seruui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu q̃ sunt Philippis, unà cũ episcopis ac diaconis: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Gratias ago deo meo in omni memoria uestri, semp̃ in omni precatiõe mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationẽ faciẽs: ꝙ ueneritis in cõmunionẽ euãgelij, à primo die usq; ad hoc tẽpus: persuasum habẽs hoc ipsum, ꝙ is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet usq; ad diẽ Iesu Christi: sicut iustũ est mihi, ut hoc sentiã de omnib⁹ uobis: propterea quod habeã uos in corde & in uinculis meis & in defensione & confirmatione euãgelij, quũ sitis omnes mihi cõsortes gratiæ. Testis enim mihi est deus, q̃ desiderem uos omnes in uiscerib⁹ Iesu Christi. Et illud oro, ut charitas uestra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omniq; intelligẽtia, ut ꝓbetis quæ sunt præstãtia, ut sitis sinceri: ac tales, ut nemini sitis offendiculo in diẽ Christi: impleti fructu iustitiæ, qui cõtingit per Iesum Christũ ad gloriã & laudem dei. Scire aũt uos uolo fratres, ꝙ quæ mihi acciderũt, magis ad profectũ euangelij euenerunt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto prætorio ac cæteris omnibus: utq; plures ex fratrib⁹ in dño, freti uinculis meis, uberius auderẽt, impauide sermonẽ loqui. Nonnulli quidẽ per inuidiã & contentionẽ, nõnulli uero & ꝓpter bonã uoluntatẽ Christũ prædicant. Alij quidẽ ex contẽtione Christũ annũciant nõ pure, existimantes sese afflictionem addere uinculis meis: alij rursus ex charitate, sciẽtes ꝙ in defensionẽ euãgelij cõstitutus sim. Quid emꝫ? Attamen quouis modo siue per occasionẽ, siue per ueritatẽ, Christus tamen annuncia tur: & in hoc gaudeo, quinetiam gaudebo. Noui enim ꝙ hoc mihi cedet in salutẽ per uestram deprecationẽ & subministrationẽ spiritus Iesu Christi, secundũ expectationẽ & spem meã, quòd nulla in re pudefiã: sed cum omni libertate, ut semper, ita nũc quoq; magnificabit̃ Christus in corpore meo, siue

εἴτε

εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν χριστος, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ

siue per uitā siue per mortē. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrū. Quòd si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & qd eligā, ignoro. Coartor em̄ ex his duob⁹, desiderās dissolui, & esse cū Christo, multo lōgeq; melius est. Cæterū manere in carne, magis necessariū ꝓpter uos. Et hoc certo scio ꝙ māsurus sim, & cum omnibus uobis permāsurus sim, in uestrū profectū & gaudiū fidei, ut gloriatio uestra exuberet per Christū Iesum in me, per meū ad uos reditū. Tantum ut dignū est euangelio Christi, cōuersemini, ut siue quū uenero & uidero uos, siue absens sim, audiā de rebus uestris: ꝙ stetis in uno spiritu, una anima, adiuuātes decertātē fidē euāgelij, nec in ullo terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē est causa ꝓditionis, uobis aūt salutis: & hoc à deo: qa uobis donatū est pro Christo, non solū ut in eum credatis, uerūetiā ut pro illo patiamini, idē certamen habētes quale uidistis in me & nūc auditis in me. Si qua igi 11
tur cōsolatio in Christo, si quod solatiū dilectionis, si qua cōmunio spirit⁹, si qua uiscera ac miserationes, cōplete meū gaudiū, ut similiter affecti sitis: eandē charitatē habentes, unanimes, idem sentiētes, ne qd fiat per cōtentionē aut per inanē gloriā, sed per humilitatē animi, aliū qsq; se præstantiorē existimet: ne sua quisq; spectetis, sed unusqsq; quæ sunt aliorū. Is em̄ affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui quū esset in forma dei, non rapinā arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsū inaniuit, forma serui sumpta in similitudine hominū cōstitut⁹, & figura reptus ut homo, humilē præbuit semetipsū, factus obediēs usq; ad mortem, mortē aūt crucis. Quapropter & deus illū in sūmā extulit sublimitatē, ac donauit illi nomē, qd' est supra omne nomē: ut in nomine Iesu omne genu se flectat, cœlestiū ac terrestriū & infernorū, omnisq; lingua cōfiteat̄ ꝙ dñs sit Iesus Christ⁹ ad gloriā dei patris. Proinde dilecti mei, quēadmodū semp obedistis, nō tāq; in præsentia mea solū, sed nūc multo magis in absētia mea, cū timore ac tremore uestrā ipsorū salutē operemini: nā deus est is q agit in uobis, & ut uelitis & ut efficiatis ꝓ bono animi ꝓpposito. Oīa facite sine murmuratiōib⁹ ac disceptatiōib⁹, tales ut nemo de uobis queri possit synceriq;, filij dei irreprehēsibiles in medio natiōis prauæ

ac

καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ, οἱ πνεύματι θεοῦ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως

χριστοῦ

ac tortuosæ, inter quos lucete tanq̃ lumina/ria in mundo, sermonem uitæ sustinẽtes, ut gloriari possim in diem Christi, q̃ nõ in ua/num cucurrerim, nec in uanũ laborauerim. Quinetiam si immolor super hostia sacrifi/cioq̃ fidei uestræ, gaudeo & cõgaudeo om nibus uobis. Ob idipsum aũt & uos gaude tis, & congaudetis mihi. Spero aũt in domi no Iesu, me Timotheũ breui missurũ uobis ut & ego læto sim animo, cognito statu ue/stro. Neminẽ enim habeo pari mecum ani/mo prædituũ, qui germane res uestras cura/turus sit. Nam omnes quæ sua ipsorũ sunt, quærũt, non quæ Christi Iesu. Porrò proba tionem eius nostis, q̃ ut filius mecũ ueluti cum patre seruierit in euangeliũ. Hunc igiẽ spero me missurũ, mox ubi uidero mea ne/gocia. Cõfido aũt in domino, q̃ & ipse bre/ui uẽturus sim. Sed operæpretiũ arbitratus sum, Epaphroditũ fratrem & collegam & cõmilitonem meum, uestrum aũt apostolũ, quiq̃ mihi subministrat in necessitate mea, mittere ad uos. Quandoquidẽ desiderabat omnes uos anxius animi, propterea qd' au/dissetis eum infirmatum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicinus morti, sed deus misertus est illius: at non illius tantũ, sed & mei, ne dolorem haberem super dolorẽ. Stu diosius itaq̃ misi illũ, ut quũ uideretis illũ, denuo gaudeatis, & ego magis uacẽ dolo/re. Excipite igitur illũ in domino cũ omni gaudio, & qui huiusmodi sũt eos in precio habete: quoniã propter opus Christi eò ac/cessit, ut morti proximus fuerit, non habita ratione uitæ, ut suppleret id quod in uestro erga me officio fuit diminutũ. Quod su/ III
perest fratres, gaudete in domino. Eadẽ scri bere uobis, me quidẽ haud piget, uobis aũt tutum est. Cauete canes, cauete malos ope rarios, cauete concisionẽ. Nos enim sumus circũcisio, qui spiritu deum colimus, & glo riamur in Christo Iesu, & non cõfidimus in carne, quanq̃ ego confidã etiam in carne. Si quisquã alius uidetur fiduciã habere in car/ne, ego magis habeo, circũcisus octauo die, Israel ex genere, tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legẽ pharisæus, iuxta stu dium persequẽs ecclesiã, iuxta iustitiã quæ est in lege, factus irreprehensibilis. Sed quæ mihi erant lucra, ea arbitratus sum propter Christũ damnũ esse. Quinetiã arbitror om nia dãnũ esse, ꝓpter excellentiã cognitionis

Christi

χεισοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χεισὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χεισοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χεισοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χεισῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χεισοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον ἰησοῦν χεισόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ * γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

* Aliás γενέσθαι

ὥς τε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χεισῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπόν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα

Christi Iesu dñi mei, propter quem omnia pro dānis duxi, habeoq; pro reiectamentis, ut Christū lucrifaciam: utq; reperiar in illo non habens meam iustitiā ex lege, sed eam quæ per fidem est Christi, quæ est ex deo iustitiam super fide: ut cognoscā illum, & potentiā resurrectionis illius, & cōmunionem afflictionum illius, dum cōformis fio morti eius, si quo modo pertingam ad resurrectionem mortuorū: non q̄ apprehenderim aut iam perfectus sim, sed sector si etiam apprehendā, quatenus & apprehēsus sum à Christo Iesu. Fratres, ego meipsum nondū arbitror assequutū esse. Vnum aūt illud ago, ea quidem quæ à tergo sunt obliuiscens, ad ea uero quæ à fronte sunt, enitens: iuxta præfixum signū insequor ad palmā supernæ uocationis dei, per Christū Iesum. Quotquot itaq; p̄fecti sumus, hoc sentiamus: & si qd aliter sentitis, hoc quoq; uobis deus reuelabit. Attamē ad id quod assequuti sumus, eadem ꝓcedamus regula, ut simus cōcordes. Pariter estote imitatores mei, fratres, & considerate eos qui sic ambulāt, quēadmodum habetis nos pro exēplari. Nam complures ambulant, de quibus sæpe dixi uobis: nunc autem & flens dico, inimici crucis Christi, quorū finis perditio est, quorū deus uenter & gloria, in dedecore ipsorū qui terrestria curant. Nam nostra cōuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorem expectamus, dñm Iesum Christū: qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secūdum efficaciā, qua potest etiā subiicere sibi omnia. Proinde fratres IIII mei dilecti ac desiderati, gaudiū & corona mea, sic state in domino dilecti. Euodiā obsecro, & Syntychē obsecro, ut sint cōcordes in domino. Sanè rogo & te compar germana, adiuua eas quæ in euāgelio decertarunt mecū, unà cum Clemēte quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorū nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in dño semper, & iterū dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominib⁹. Dñs prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni precatione & obsecratione cū gratiarū actione petitiones uestræ innotescāt apud deum: & pax dei quæ superat omnē intellectū, custodiet corda uestra & sensus uestros per Christum Iesum. Quod reliquū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæcūq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq;

ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

eunq; pura, quæcũq; accõmoda, quæcũq; boni ominis, si qua uirt⁹, & si qua laus: hæc cogitate quæ & didicistis & accepistis & audistis & uidistis in me: hęc facite, & deus pacis erit uobiscũ. Gauisus sum aũt in dño magnopere, q; iã tandẽ reuiguit uestra pro me sollicitudo, in eo in quo & soliciti eratis, uerũ deerat oportunitas: non q; iuxta penuriam loquar: nam ego didici, in quibus sum his contẽtus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere: ubiq; & in omnibus institutus sum, & saturari & esurire & abũdare & penuriã pati. Omnia possum per Christũ, qui me corroborat. Attamẽ recte fecistis, q; simul cõmunicastis meæ afflictioni. Nostis aũt & uos Philippẽses, q; in principio euangelij quũ proficiscerer à Macedonia, nulla mihi ecclesia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiẽdi, nisi uos soli: nã & in Thessalonica quũ essem, semel & iterũ quod opus erat mihi misistis: nõ q; requirã munus, sed requiro fructũ exuberantẽ in rationem uestram. Recepi tamen omnia, & abũdo. Expletus sum postea q̃ accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis missa fuerant, odorẽ bonæ fragrantiæ, hostiam acceptã gratamq; deo. Deus aũt meus supplebit quicqd opus fuerit uobis, secundũ diuitias suas, cum gloria, per Christũ Iesum. Deo aũt & patri nostro gloria in secula seculorũ, Amen. Salutate omnem sanctũ in Christo Iesu. Salutãt uos qui mecũ sunt fratres. Salutant uos omnes sancti, maxime uero qui sunt ex Cæsaris familia. Gratia domini nostri Iesu Christi cũ omnibus uobis. Amen.

Scripta est è Roma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ
κολασσαεῖς ἐπιστολῆς.

ΤΑύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτοὺς, ἀκηκοὼς δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. οὓς κολασσαεῖς ἐβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἑλληνικοῖς, κατὰ τῆς εἰς ἰησοῦν πίστεως, καὶ περὶ τῶν ἐν νόμῳ βρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν ὥσπερ κατηχητικὴν αὐτοῖς τούτων. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τοῦ σκότους αὐτοὺς μετατεθεῖσθαι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστευσαν εἰκὼν ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, διὰ οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον τῆς κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σωσάμενα, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. παρορέπει δὲ αὐτοὺς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτὸς παῦλος διάκονος ἐστι τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθησαν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμέρων, καὶ νεομηνιῶν διηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι ἠργηκέναι λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομὴν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιζομένων, καὶ πλανᾶν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παραινέσας, καὶ ὡς γονεῦσι καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, δούλοις καὶ ἐλευθέροις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

COloſſenſes in Aſia minore ſunt, finitimi Laodicenſibus. Hos non uiderat apoſtolus. Nam Archippi, ſiue, quod addit Ambroſius, Epaphræ, quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuerſi ſunt ad Chriſtum. His uehementer imminebant pſeudapoſtoli, conantes in dogma multo peruerſiſsimum inducere, docentes non eſſe filium dei ſalutis autorem, ſed per angelos uiam patere ad patrem. Neq; enim ueniſſe filium dei in hunc mundum, neq; uenturum: quum in ueteri teſtamento per angelos adminiſtrata ſint omnia. Deinde Iudaiſmum & philoſophiæ ſuperſtitionem cum Chriſti doctrina miſcebant, obſeruãtes quædam legis inſtituta, & ſuperſtitioſe obſeruantes ſolem, lunam, ac ſtellas, & elementa huius mundi, quibus docebant nos eſſe obnoxios. Hos igitur ſuæ profeſſionis commonefacit, oſtẽdens illos quicquid hactenus aſſequuti ſunt, non angelis debere, ſed Chriſto angelorum conditori: hunc unum eſſe caput eccleſiæ, nec ab alio quoquã petendam ſalutem. Atque interim autoritatem ſuam aſſerit. Diligenter autem monet, ne pſeudapoſtolorum magniloquentia conficticijſq; uiſionibus angelorum ſibi imponi paterentur, & uel in Iudaiſmum uel in philoſophicam ſuperſtitionem prolaberentur. Atque hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præſcribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat eſſe maritus in uxorem, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, ſerui erga dominos, domini erga ſeruos. Extrema pars ſalutationibus occupat̃, niſi quòd Archippũ commonet officij ſui. Scripſit autem è carcere ab Epheſo per Tychicum: quod ipſe palàm teſtatur in huius epiſtolæ capite quarto, cui collegã dederat Oneſimum. Græcorum inſcriptiones ex urbe Roma miſſam, teſtantur. Hinc certe remiſit Oneſimum, quem illic in uinculis genuerat Chriſto.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣ-
ΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΑΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε παρὰ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφορούντων, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς

EPISTOLA
PAVLI AD COLOS/
SENSES

PAVLVS apostol⁹ Iesu Chri/sti per uoluntatē dei, & Timotheus frater, ijs q̄ sunt Colos/sis sanctis ac fidelib⁹ fratribus in Christo: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri dñi nostri Iesu Christi, semper de uobis, quū oramus: quoniam audiuimus fidem uestrā in Christo Iesu, & charitatē erga omnes sanctos, propter spem repositā uobis in cœlis: de qua prius audieratis per sermonē ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quēadmodū & in toto mūdo etiam fructificat, sicut & in uobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiā dei per ueritatem. Quemadmodū & didicistis ex Epaphra dilecto cōseruo nostro, qui est fidus pro uobis minister Christi, qui & exposuit nobis uestrā dilectionē in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuim⁹, non desinimus pro uobis orare & poscere ut impleamini agnitione uolūtatis eius, in omni sapiētia & prudētia spirituali: ut ambuletis digne dño, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificātes, & crescentes in agnitionē dei, omni robore corroborati, iuxta potentiā gloriæ illius, ad omnem tolerantiam ac patientiā cum gaudio: gratias agentes patri, qui idoneos nos fecit ad participationē sortis sanctorū in lumine, qui eripuit nos à potestate tenebrarū, ac transtulit in regnum filij sibi dilecti, per quē habemus redemptionē per sanguinē ipsius, remissionē peccatorū: qui est imago dei incōspicui, primogenitus uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sint omnia quæ in cœlis sunt & quę in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per illum & in illū creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia per illum consistūt: & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnib⁹ ipse primas tenēs: quoniā in illo complacitū est patri uniuersam plenitudinē inhabitare, & per eum reconciliare cūcta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius, per eūdem, siue quæ in terra

τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅ ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ

terra ſunt, ſiue quæ in cœlis. Et uos q̄ quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamē reconciliauit in corpore carnis ſuæ per mortē, ut exhiberet uos ſanctos & irreprehenſibiles & inculpatos in cōſpectu ſuo. Siquidē permanetis in fide fundati ac ſtabiles, nec dimouemini à ſpe euāgelij, quod audiſtis, quod prædicatū eſt apud uniuerſam creaturā quę ſub cœlo eſt, cuius factus ſum ego Paulus miniſter. Nunc gaudeo ſuper afflictionib⁹ meis pro uobis, & ſuppleo quod deerat afflictionum Chriſti in carne mea, pro corpore ipſius, qđ eſt eccleſia: cui⁹ eccleſiæ factus ſum ego miniſter iuxta diſpenſationē dei, quæ data eſt mihi in uos implēdi ſermonē dei, myſteriū quod reconditū fuit à ſeculis & à generationibus. Nunc aūt patefactū eſt ſanctis illius, quibus uoluit deus notū facere quæ ſint diuitiæ gloriæ myſterij huius inter gētes, qui eſt Chriſtus in uobis, ſpes glorię: quem nos annūciamus, admonētes omnē hominē, & docentes omnē hominē in omni ſapientia, ut exhibeamus omnē hominē perfectū in Chriſto Ieſu: ad quod etiā enitor, decertans ſecundū efficaciā eius, agentē in me per uirtutem. Nam uolo uos ſcire, quantā ſollicitudinem habeam de uobis & his qui ſunt Laodiciæ, & quotquot non uiderūt faciem meā in carne, ut conſolationē accipiant corda illorū, quum fuerint cōpacti in charitate & in omnem opulentiā certæ perſuaſionis intelligētiæ, in agnitionē myſterij dei & patris & Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapiētiæ ac ſcientiæ recōditi. Hoc aūt dico, ne quis uobis imponat probabilitate ſermonis. Etenim quāuis carne ſim abſens, tamē ſpiritu uobiſcū ſum, gaudens ac uidens ueſtrum ordinē & ſoliditatē ueſtrę in Chriſtū fidei. Quemadmodū igitur accepiſtis Chriſtum Ieſum dn̄m, ita in eo ambulate, ſic ut radices habeatis in illo fixas, & in illo ſuperſtruamini confirmeminiq̄ per fidem, ſicut edocti eſtis, exuberātes in ea cum gratiarū actione. Videte ne quis ſit qui uos deprędetur per philoſophiā & inanem deceptionē, iuxta conſtitutionē hominū, iuxta elemēta mundi, & non iuxta Chriſtum. Quoniā in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & eſtis in illo completi, qui eſt caput omnis principat⁹ ac poteſtatis, per quē & circūciſi eſtis circunciſione quæ fit ſine

manibus

ρομοίπτρ ϕν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν
ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ϕν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ,
συνταφέντες αὐτῷ ϕν τῷ βαπτίσματι, ϕν ᾧ
καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ϕνεργείας
τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν.
καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ
τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν
σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παρα-
πτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον,
τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρ-
κεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ,
ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας
ἐδειγμάτισεν ϕν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς
ϕν αὐτῷ. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ϕν βρώσει, ἢ ϕν
πόσει, ἢ ϕν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββά-
των, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χρι
στοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ϕν τα-
πεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ
ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ
νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφα-
λήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συν-
δέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον,
αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν
τῷ χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶν-
τες ϕν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύ-
σῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀπο-
χρήσει, κατὰ τὰ ϕντάλματα καὶ διδασκαλίας
τῶν ἀνθρώπων, ἅ τινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σο-
φίας ϕν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ
ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ϕν τιμῇ τινι, πρὸς πλησ-
μονὴν τῆς σαρκός.

εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω
ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ϕν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ κα-
θήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.
ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται
σὺν τῷ χριστῷ ϕν τῷ θεῷ. ὅτ' ἂν ὁ χριστὸς ϕα-
νερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐ-
τῷ ϕανερωθήσεσθε ϕν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ
μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκα-
θαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν
πλεονεξίαν, ἥ τις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ
ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀ-
πειθείας, ϕν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε,
ὅτε ἐζῆτε ϕν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ
ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλα-
σφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν.
μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι
τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν
αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνα-
καινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ
κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ
Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβα-
ρος

manibus, dum exuistis corpus peccatorum
carnis per circũcisionem Christi, cõsepulti
simul cum illo per baptismum, in quo simul
etiã cum illo resurrexistis per fidem opera-
tionis dei, qui excitauit illũ ex mortuis. Et
uos quum essetis mortui per delicta & per
præputiũ carnis uestræ, simul cum illo uiui
ficauit, cõdonans nobis omnia delicta, dele
to qd' aduersus nos erat, chirographo, quod
erat contrariũ nobis per decreta, & illud su-
stulit è medio, affixum cruci: expoliatosq;
principatus ac potestates ostẽtauit palàm,
triũphans de illis per semetipsum. Ne quis
igit uos iudicet in cibo aut potu, aut in par
te diei festi, aut nouilunĩ, aut sabbatorum,
quæ sunt umbra rerũ futurarũ, corpus autẽ
Christi. Ne quis uobis palmam interuertat
data opera per humilitatẽ & superstitionẽ
angelorũ, in ĩs quæ non uidit fastuosus in-
cedens, frustra inflatus à mente carnis suæ,
nec obtinens caput, ex quo totũ corpus per
cõmissuras & cõpagines subministratũ &
compactum, augescit augmẽto dei. Itaq; si
mortui estis cum Christo ab elemẽtis mun
di, quid quasi uiuẽtes in mundo, decretis te-
nemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; con-
trectaris, quæ omnia ipso pereunt abusu, iu
xta præcepta & doctrinas hominũ, quæ uer
botenus quidẽ habent speciẽ sapientiæ per
superstitionẽ ac humilitatẽ animi & læsio-
nem corporis, non per honorẽ aliquẽ ad ex
pletionẽ carnis. Itaq; si resurrexistis unà 111
cum Christo, superna quærite, ubi Christus
est ad dexterã dei sedens. Superna curate,
non terrestria: siquidẽ emortui estis, & uita
uestra abscondita est cum Christo in deo.
Quandocũq; Christus manifestatus fuerit,
uita nostra, tunc & uos cum illo manifesta-
bimini in gloria. Mortificate igitur mẽbra
uestra terrestria, stuprũ, immundiciã, molli-
ciem, concupiscentiã malã, & auaritiã, quæ
est simulacrorũ cultus, ob quæ uenire solet
ira dei in filios intractabiles: inter quos am-
bulabatis quondam, quum uiueretis in his.
Nunc aũt deponite & uos omnia, iram, in-
dignationẽ, maliciam, maledicentiã, turpilo
quentiã ab ore uestro. Ne mẽtiamini alius
aduersus alium, postea q̃ exuistis ueterem
hominẽ cum factis suis, & induistis nouũ,
qui renouatur ad agnitionẽ & imaginem
eius qui condidit illum, ubi non est Græcus
& Iudæus, circũcisio & præputium, barba-
rus

ρ Θ, σκύθης, δοῦλ Θ, ἐλεύθερ Θ, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε ἀπο-

rus, Scytha, seruus, liber: sed omnia in omnibus Christus. Sitis igitur induti tanq̃ electi dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationũ, comitatem, modestiã, mansuetudinẽ, lenitatẽ, sufferẽtes uos inuicẽ, & condonãtes uobis mutuo, si qs aduersus aliquẽ habuerit querelam: quẽadmodũ & Christus cõdonauit uobis, ita & uos. Super omnia aũt hæc, charitatẽ, quæ est uinculũ perfectionis, & pax dei palmã ferat in cordibus uestris, in quam & uocati estis in uno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulente cum omni sapiẽtia. Docetecq; & cõmonete uos inuicẽ, cantionibus & laudibus & cantilenis spiritualibus cum gratia canentes in corde uestro dño. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine dñi Iesu facite: gratias agẽtes deo & patri per illum. Vxores, subditæ estote propriis uiris, sicuti cõuenit, in domino. Viri, diligite uxores, & ne sitis amarulẽti aduersus illas. Filij, obedite parentib⁹ in omnibus: hoc enim bene placet domino. Patres, ne ꝓuocetis liberos uestros, ne despondeant animum. Serui, obedite per omnia ijs qui domini sunt secundũ carnem, non obsequijs ad oculum exhibitis tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis, timentes deum. Et quicquid feceritis, ex animo facite, tãquam domino & non hominibus, scientes quòd à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Christo seruitis. Cæterũ qui peccarit, reportabit peccatũ suum, & nõ est personarũ respectus. Vos domini, æqui- 1111
tatem & æquabilitatẽ seruis exhibete, scientes quòd & uos habeatis dominũ in cœlis. Obsecrationi instate, uigilantes in ea cum gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysteriũ Christi, ꝓpter quod & uinctus sum, ut manifestem illud, sicut oportet me loqui. Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatẽ redimentes. Sermo uester semper cum gratia, sit sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuiq; respõdere. De omnib⁹ rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater & fidus minister & cõseruus in dño, quẽ misi ad uos, in hoc ipsum ut cognoscat quid agatis & consoletur corda uestra, unà cũ Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis: de omnibus, uobis exponẽt, quæ hic agantur.

ἀσπάζεταί ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς βαρναβᾶ, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ ἰησοῦς ὁ λεγόμενος ἰοῦστος. οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινές ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε, καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Salutat uos Ariſtarchus cõcaptiuus meus, & Marcus cõſobrinus Barnabæ, de quo ac cepiſtis mãdata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Ieſus qui uocat̃ Iuſtus, qui ſunt ex circunciſione. Hi ſoli cooperarij ſunt ad regnũ dei, qui fuere mihi ſolatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis eſt ſeruus Chriſti, ſemper anxie laborans pro uobis in precationibus, ut ſtetis pfecti & cõpleti in omni uolũtate dei. Teſtimonium enim illi perhibeo, quod habeat multum ſtudium pro uobis & his qui ſunt Laodiceæ & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus & Demas. Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nymphã, & quæ in domo illius eſt congregationem: & quum recitata fuerit à uobis epiſtola, facite ut & in Laodicẽſium eccleſia recitetur, & eam quæ ſcripta eſt ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. Et dicite Archippo: uide miniſterium quod accepiſti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores ſitis uinculorũ meorũ. Gratia uobiſcum. Amen.

Miſſa è Roma per Tychicum & Oneſimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Τοιούτω ὑπῆρξεν ἀρχὴ ἀθλιωθῆναι, ἑωρακὼς πρότερον αὐτοὺς, καὶ μαρτύρας παρ' αὐτοῖς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ὑπογραφῆς αὕτη. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν Φιλίπποις τῆς μακεδονίας καὶ ἐν Ἰκονίῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀπούσαντες Θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ὧδε τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀποστέλλει Τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς ὑπογραφῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν ὑπογράφει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὡς τε μὴ σαλεύεσθαι ἀπὸ τῶν θλίψεων, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὧν καὶ τὸν Ἰησοῦν ἀποκτεινάντων. χρήσιμον γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναστρέφεται, γράφει πρὸς τὸν τελευτῶντα, παρακυθεύμενος αὐτοὺς, μὴ διὰ σκώπτειν μὴ βαρέως φέρειν. ὁ γὰρ ἐστὶν τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔπειτα δὲ μὴ πρὸς τὸν χρόνον αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἀδιάλειπτον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτῆς. ἐστέναται γάρ φησι τὴν παρουσίαν ὅτως, ὡς τε οὐ προλειπομένους καὶ ἐνεστηκυίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθανεῖν αὐτοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγήν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τοῦ κυρίου, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ὑπογραφὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ὑπογραφήν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES PRIOREM argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

THeſſalonica Macedoniæ metropolis eſt, unde & regionis incolæ Theſſalonicēſes appellati. Hi in fide ſemel accepta, tanta conſtantia perſtiterunt, ut & Pauli exemplo, ciuium ſuorum perſequutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pſeudapoſtolorum ſuaſu quiuerint ab euāgelica inſtitutione deflecti. Quod ueritus Paulus, quem non latebat pſeudapoſtolorū improbitas, quum ipſi non liceret illos inuiſere, miſit Timotheū. Ex quo reuerſo quum didiciſſet illorum conſtātiam, collaudat eos, gratias agens deo. Atq; id quidem agit capite primo & ſecundo. In cæteris duobus inſtituit eos in uariis pietatis officijs, ſubindicans eſſe inter eos, qui nōdum omnino puri eſſent ab omni libidine, nec deeſſe qui ocio dediti grauarent alios: item qui inquieti ipſi, turbarent eccleſiæ tranquillitatē, quos corripi iubet. Præterea qui de reſurrectione nondum ſatis confirmata eſſent opinione, quū defunctos ita lugerent, quaſi periiſſent, ac non potius ad meliora demigraſſent: hos inſtituit atq; confirmat. Rurſus alios diſputaſſe de die aduentus domini, quaſi is præſciri prædiciq; poſsit, quum incertus ſit omnibus. Verum eum ait ſubitum, & præter omnium expectationem adfuturum, quo magis ſimus ad omne momētum parati. Scripſit ab Atheniis per Tychicum miniſtrum, iuxta Græcorum inſcriptionem: cui collegam addunt Oneſimum noſtra argumenta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES PRIMA

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

PAVLVS & Siluanus & Timotheus eccleſiæ Theſſalonicenſium, in deo patre & dño Ieſu Chriſto: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agim⁹ deo ſemper de omnibus uobis, mẽtionem ueſtri facientes in precibus noſtris, indeſinẽter memores ueſtri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permãſiſtis in ſpe dñi noſtri Ieſu Chriſti, coram deo & patre noſtro; ſcientes fratres dilecti à deo, electionem ueſtrã: quoniã euangeliũ noſtrũ fuit erga uos non per ſermonẽ ſolũ, uerũ etiã per uirtutẽ & per ſpiritũ ſanctũ, perq; certitudinẽ multam, quemadmodũ noſtis quales fuerimus inter uos, ueſtra cauſa. Et uos imitatores noſtri facti fuiſtis, & dñi, recipientes ſermonẽ cum afflictione multa, cum gaudio ſpiritus ſancti: adeo ut fueritis exẽplo omnibus credẽtibus in Macedonia & Achaia. A uobis enim pertonuit ſermo dñi, non ſolũ in Macedonia & Achaia, uerũ etiã in omni loco fides ueſtra quæ eſt in deum, dimanauit, ut nõ ſit nobis neceſſe loqui quicq̃. Siqdẽ ipſi de uobis annũciãt, qualẽ ingreſſum habuerimus ad uos, & quomodo cõuerſi fueritis ad deũ à ſimulacris, ut ſeruiretis deo uiuẽti & ueraci, & expectaretis filium eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis Ieſum, qui liberat nos ab ira uẽtura. Nam ipſi noſtis fratres, introitũ noſtrũ ad uos, quòd non fuerit inanis, ſed q̃ antè malis afflicti & contumelijs affecti, quẽadmodũ ſcitis Philippis, audacter egerimus in dño noſtro ad loquẽdũ apud uos euãgeliũ dei, in multo certamine. Siquidem exhortatio noſtra non fuit ex impoſtura, neq; ex immũdicia, neq; cum dolo, ſed quemadmodum probati fueramus à deo, ut nobis cõmitteretur euangeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placẽtes, ſed deo, qui probat corda noſtra. Neq; enim unquã per ſermonẽ adulatiõis uerſati ſumus, quẽadmodũ noſtis: nec per occaſionẽ auaritiæ, deus eſt teſtis: neq; quærẽtes ex hominibus gloriã, nec à uobis, nec ab alijs: quum poſſemus in autoritate eſſe, tãq̃ apoſtoli Chriſti:

ſed

ἀλλ'

ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον. νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρούμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ οὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. διὰ τοῦτο κἀγὼ

sed fuimus placidi in medio uestri, perinde acsi nutrix foueat suos filios, sic affectu propensi in uos, animo cupiebamus impertire uobis, non solum euangeliū dei, uerūetiam nostras ipsorū animas, propterea quod chari nobis facti estis. Meministis enim fratres laboris nostri, ac sudoris: nocte enim ac die opus facientes, ob id ne cui uestrū essemus oneri, prædicauimus apud uos euāgelium dei. Vos aūt testes estis & deus, q̄ sancte & iuste & inculpate uobiscum qui credebatis uersati fuerimus: quēadmodū nostis, ut erga unumquenq; uestrum, tanq̄ pater erga filios suos, fuerimus affecti, obsecrātes uos & consolātes & obtestātes, ut ambularetis digne deo, qui uocasset uos in suum regnū ac gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo indesinēter, ꝙ quū acciperetis sermonem à nobis, quo deum discebatis, accepistis non sermonē hominum, sed sicut erat uere sermonē dei, qui & agit in uobis credētibus. Vos ēm imitatores facti estis fratres ecclesiarū dei quę sunt in Iudæa, in Christo Iesu, ꝙ eadē passi sitis & uos à proprijs contribulibus: quemadmodum & ipsi nos à Iudæis, qui ut & dominū occiderūt Iesum, & proprios prophetas, ita & nos persequuti sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur: qui obsistūt nobis, ne loquamur gētibus, quo salui fiant, ut expleāt sua peccata semper: peruenit autem in illos ira in finem. Cæterū nos fratres, orbati uobis ad spatium temporis, aspectu, nō corde, uehementius studuimus uidere faciem uestram, cū multo desiderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & semel & iterū, & obstitit nobis satanas. Nam quæ est nostra spes aut gaudium aut corona gloriationis, an non & uos in cōspectu domini nostri Iesu Christi, in eius aduētu? Vos enim estis gloria nostra & gaudiū.

Proinde quum nō amplius ferremus, uisum est nobis, ut Athenis resideremus soli, ac misimus Timotheū fratrem nostrum ac ministrū dei & adiutorem operis nostri in euangelio Christi, ut cōfirmaret uos & consolaretur uos de fide nostra, ne quisquā turbaretur in afflictionibus his. Nam ipsi nostis, nos in hunc usum positos esse. Etenim quū apud uos essemus, prædicebamus uobis fore, ut afflictionē patere mur, quemadmodum & euenit, & nostis. Quapropter

111

& ego

λαγὼ μηκέτι στέγων ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοί ἐφ' ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν διὰ ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος, πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν. αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ

& ego nō amplius ferens, misi ad hoc, ut cognoscerē fidē uestrā, ne quo pacto tentasset uos ille qui tentat, & inanis factꝰ esset labor noster. Nuper aūt quū uenisset Timotheus ad nos à uobis, & annūciasset nobis fidē ac dilectionē uestrā, & quod habeatis memoriam nostri bonam semper, desiderātes nos uidere, quēadmodū nos quoq; uos. Idcirco consolationē accepimus fratres per uos super omni afflictione & necessitate nostra, per uestrā fidem. Quoniā nunc uiuimus, si uos statis in dño. Quā enim gratiarū actionem possumus deo repēdere de uobis super omni gaudio, qđ gaudemus propter uos in conspectu dei nostri, nocte ac die supra modum orātes, ut uideamus uestrā faciem, & suppleamꝰ quæ desunt fidei uestræ. Ipse uero deus & pater noster & dñs noster Iesus Christus dirigat uiā nostrā ad uos. Vos aūt dominus abūdantes & exuberantes faciat mutua inter uos charitate, & in omnes, quēadmodum & nos in uos, ut cōfirmet corda uestra, irreprehēsibilia in sanctimonia corā deo & patre nostro, in aduētu dñi nostri Iesu Christi, cū omnibꝰ sanctis eius. Quod IIII superest igit fratres, rogamus uos & adhortamur per dñm Iesum, quēadmodū accepistis à nobis, quomodo oporteat uos uersari & placere deo, ut abundetis magis. Nostis em quæ præcepta dederimus uobis per dominū Iesum. Hæc enim est uolūtas dei, sanctificatio uestra, ut abstineatis à scortatiōe, & sciat unusquisq; uestrū suum uas possidere, cū sanctificatione & honore, non cum affectu cōcupiscētiæ, quemadmodū & gentes quę non nouerūt deū, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrē suum: propterea quod ultor est dominus de omnibus his, quemadmodū & ante diximus uobis, ac testati sumus. Nō enim uocauit nos deus immūdiciæ causa, sed ad sanctificationē. Proinde qui reiicit, non reiicit hominē, sed deū, qui dedit spiritū suum sanctū in uos. Cæterum de fraterna charitate non necesse habetis, ut scribā uobis. Ipsi nāq; diuinitus docti estis, ut diligatis uos inuicē. Nam & facitis hoc erga cūctos fratres qui sunt in tota Macedonia. Obsecramus autem uos fratres, ut abūdetis magis, & in hoc incūbatis, ut quieti sitis, & agatis res proprias, & operemini proprijs manibꝰ uestris, sicuti uobis præcepimus, ut uos geratis honeste erga extrarios, &

καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπεῖσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥς τε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοὶ, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοὶ οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν

rios, & nulla re uobis sit opus. Cæterum no lo uos ignorare fratres, de ijs qui obdormie runt, ne doleatis, quemadmodum & cæteri non habentes spem: nam si credimus quòd Iesus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quòd nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentum domini, nequaquam præueniemus eos qui dormiunt: quoniam ipse dominus cum hortatu & uoce archan/ geli, ac tuba dei descendet de cœlo, & mor/ tui in Christo resurgent primũ, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum do/ mini in aera: & sic semper cum domino eri mus. Proinde consolemini uos mutuo ser/ monibus his. Porrò de temporibus & ar V ticulis temporũ, fratres, non est opus ut uo/ bis scribã. Ipsi enim planè scitis, quòd dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Quum enim dixerint, Pax, & tuta omnia: tunc repentinus eis imminet interitus, sicu/ ti dolor partus mulieri prægnanti, nec effu/ gient. At uos fratres, nõ estis in tenebris, ut dies ille uos tãquam fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij dei: non sumus no ctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormia/ mus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiũt, nocte dormiunt, & qui inebriantur, noctu sunt ebrij: at nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracẽ fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non constituit nos deus, ut iram nobis concitemus, sed ut salutem consequa mur per dominũ nostrum Iesum Christum qui mortu⁹ est pro nobis, ut siue uigilemus siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autem uos fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut ha/ beatis illos in summo precio per charitatẽ propter opus illorum: pacem habete cum illis. Obsecramus autem uos fratres, mone/ te inordinatos, consolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed semper quod bonũ est sectemini, tum erga uos inuicem, tum erga omneis. Semper gaudete, indesinenter ora/

δε, ἐν πανὶ πνεύματι ἁγίῳ. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς. καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη,
ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

te, in omnibus gratias agite. Hæc enim est uoluntas dei per Christum Iesum erga uos. Spiritum ne extinguatis, prophetias ne aspernemini. Omnia probate: quod bonum fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse autem deus pacis sanctificet uos totos; & integer uester spiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum osculo sancto. Adiuro uos per dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum.

Ad Thessalonicenses prima,
scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ Θεσσαλονικεῖς δευτέρας ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι περιερχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνστάσης. ἡ πάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν. καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὸν χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς εὐομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μηδὲ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μή τε διὰ πνεύματος, μή τε ὡς αὐτοῦ γράψαντος, μήθ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτήν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὴν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. εἶτα παραινέσας αὐτοῖς στήκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ περιέργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παρήγγειλε τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσυναγωγὸν γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς δεδήλωκεν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES posteriorem, argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuisendi Thessalonicenses, per epistolam confirmat illorum animos, ut fortiter ferant illatas ob Christum afflictiones, nec ipsis defuturum præmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nonnihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid commouerẽtur quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendum Romanum imperium, ac deinde uenturum antichristum. Attentius etiam inculcat, coercendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarent quietem & ordinem publicũ, & ad opus adigendos, quum ipse Paulus apud eos manibus suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem per quos misit priorem epistolam, ut nostra docent argumenta.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοός, μήτε θροεῖσθε, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός.

μνη-

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES SECVNDA

PAVLVS & Siluanus ac Timotheus eccleſiæ Theſſalonicēſium, ín deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto: gratia ſit uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus deo ſemper de uobis, fratres, ut par eſt quod uehementer augeſcit fides ueſtra, & exuberat mutua ueſtra omniū charitas, cuiuſcṫ in alterum, adeo ut nos ipſi de uobis gloriemur in eccleſijs dei, de tolerantia ueſtra & fide ſuper omnibus perſequutionibus ueſtris & afflictionibus quas ſuſtinetis, documentū iuſti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iuſtum eſt apud deum, reddere ijs qui affligunt uos, afflictionē, & uobis qui affligimini relaxationē nobiſcum, quum reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cū incēdio flammæ, qui infligit ultionem ijs qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti: qui pœnā luent, interitum æternum, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, quum uenerit ut glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quòd fides habita ſit teſtimonio noſtro erga uos in die illo: ad qd etiam oramus ſemper pro uobis, ut uos dignos habeat iſta uocatione deus noſter, & compleat omne bonum propoſitū bonitatis, & opus fidei cum potentia: ut illuſtretur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti per uos, & uos per illum, iuxta gratiā dei noſtri & domini Ieſu Chriſti. Rogamus autē uos 11
fratres, per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationē in illum, ne cito dimoueamini à mente, neqṫ turbemini, neqṫ per ſpiritum, neqṫ per ſermonē, neqṫ per epiſtolam, tāquam nobis autoribus, quaſi inſtet dies Chriſti, ne qs uos decipiat ullo modo: quoniā non aduenier dominus, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus, qui eſt aduerſarius, & effertur aduerſus omnē qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei ſedeat, oſtētans ſeipſum eſſe deum.

Am

οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν

An non meministis, quum adhuc essem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat scitis, nempe, ut ille reueletur in suo tempore. Nam mysterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefiet iniquus ille, quem dominus conficiet spiritu oris sui, & abolebit claritate aduentus sui, cuius est aduentus secundum operationem satanæ, cum omni potentia & signis ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniustitiæ in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt, in hoc ut salui fierent. Et propterea mittet illis deus efficaciam illusionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed approbauerunt iniustitiam. Nos autem debemus gratias agere deo semper de uobis, fratres dilecti à domino, quòd elegerit uos deus ab initio in salutem, per sanctificationem spiritus ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ domini nostri Iesu Christi. Itaq; fratres state, & tenete institutiones quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse uero dominus noster Iesus Christus & deus ac pater noster qui dilexit nos & dedit consolationem æternam & spem bonam per gratiam, consoletur uestra corda & stabiliat uos in omni sermone & opere bono. Quod superest, orate fratres pro nobis, ut sermo dñi currat & glorificetur sicut & apud uos, & ut eripiamur ab absurdis ac peruersis hominibus. Non enim omnium est fides, sed fidelis est dominus, qui stabiliet uos & custodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quòd quæ præcipimus uobis & faciatis & facturi sitis. Porrò dominus dirigat uestra corda in dilectionem dei & in expectationem Christi. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni fratre qui inordinate se gerit, & non iuxta institutionem quam accepit à nobis. Nam ipsi scitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam non inordinate gessimus nos inter uos, neq; gratis panem accepimus à quoquam, sed cum labore & sudore nocte dieq; facientes opus, ad hoc ne cui uestrum essemus oneri: non quòd id nobis non liceat, sed ut nosmetipsos formam exhibeamus uobis ad imitandum nos. Etenim quum

III

ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

essemus apud uos, hoc præcipiebamus uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus enim quosdã uersantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, sed curiose agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipimus & obsecramus per dominũ nostrum Iesum Christum, ut cum quiete operantes, suum ipsorũ panem edant. Vos autem fratres, ne defatigemini in bene faciendo. Quòd si quis nõ obedit sermoni nostro, per epistolam hunc indicate: & ne commercium habeatis cum illo, ut pudore suffundatur: neq; uelut inimicum habeatis, sed admonete ut fratrem. Ipse autem dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum omnibus uobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΕΣΤΕΙΛΕ ΑΠΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Η ΔΕ ΠΡΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΑΥΤΗ. ΕΝ ΤΗ ΕΦΕΣΩ ΤΙΝΕΣ ΙΟΥΔΑΙΖΟΝΤΩΝ ΕΠΕΧΕΙΡΟΥΝ ΕΤΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΝ, ΚΑΙ ΑΠΑΤΑΙΣ ΟΥΚ ΑΚΡΑΙΟΙΣ ΠΡΟΦΑΣΕΣΙ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ. ΟΥΤΟΣ ΔΕ ΜΑΘΩΝ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, ΠΡΟΤΡΕΠΕΤΑΙ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΚΕΙ ΠΡΟΣΜΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣ ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ ΑΥΤΩΝ. ΓΡΑΦΕΙ ΔΕ ΤΩΙ ΕΠΙΣΤΟΛΩΙ, ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΚΕΙ ΤΙΜΟΘΕΟΥ, ΕΙΔΟΤΑ ΤΩΙ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩΙ ΠΙΣΤΙΝ, ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΑΥΤΟΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟΥ ΚΩΛΥΕΙΝ ΟΥΣ ΠΑΡΑ ΤΩΙ ΟΡΘΩΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΛΑΛΟΥΝΤΑΣ, ΩΣ ΤΙΜΑΝ ΤΕ ΑΥΤΟΥΣ. ΚΑΙ ΓΑΡ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΥΜΕΝΑΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΝΑΥΑΓΗΣΑΝΤΑΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ, ΠΑΡΕΔΩΚΕ ΤΩΙ ΣΑΤΑΝΑ, ΙΝΑ ΠΑΙΔΕΥΘΩΣΙ ΜΗ ΒΛΑΣΦΗΜΕΙΝ. ΤΟΥΤΟΥΣ ΤΕ ΥΠΟΜΙΝΗΣΑΣ, ΛΟΙΠΟΝ ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, ΩΣ ΚΑΙ ΠΟΥ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΔΕΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣΘΑΙ, ΠΕΡΙ ΤΕ ΣΙΓΑΝ ΕΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ, ΚΑΙ ΜΑΛΛΟΝ ΜΑΝΘΑΝΕΙΝ, ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ ΑΥΤΑΣ. ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ, ΩΣ ΚΑΙ ΟΠΟΙΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΔΕΙ ΤΟΥΣ ΚΑΘΙΣΤΑΜΕΝΟΥΣ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΧΗΡΩΝ, ΑΠΟ ΠΟΣΟΥ ΕΤΩΝ ΧΗ ΤΑΥΤΑΣ ΚΑΤΑΛΕΓΕΣΘΑΙ, ΚΑΙ ΟΠΟΙΑΣ ΑΥΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΔΕΙ, ΚΑΙ ΩΣ ΑΥΤΑΙΣ ΔΕΙ ΠΡΟΣΕΧΕΙΝ. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΕΙΝ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ, ΚΑΙ ΓΑΜΕΙΝ ΜΑΛΛΟΝ, ΚΑΙ ΜΗ ΑΙΣΧΡΩΣ ΖΗΝ. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΓΕΛΛΕΙΝ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥΣ, ΜΗ ΥΨΗΛΟΦΡΟΝΕΙΝ, ΜΗΔΕ ΕΛΠΙΖΕΙΝ ΕΠΙ ΠΛΟΥΤΩ. ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΑΜΕΝΟΣ ΠΡΟΤΡΕΠΕΤΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΑΥΤΑ ΔΙΔΑΣΚΕΙΝ, ΚΑΙ ΜΗΚΕΤΙ ΥΛΡΟΠΟΤΕΙΝ, ΠΡΟΣΕΧΕΙΝ ΔΕ ΕΑΥΤΩΙ ΚΑΙ ΤΗΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, ΕΙΔΟΤΑ, ΕΣΕΣΘΑΙ ΚΑΙΡΟΥΣ ΕΝ ΟΙΣ ΑΠΟΣΥΣΟΝΤΑΙ ΤΙΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. ΔΙΔΑΞΑΣ ΔΕ ΚΑΘΑΡΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΒΡΩΜΑΤΑ, ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΑΣ ΑΥΤΩΙ ΕΚΤΡΕΠΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΕΜΦΙΛΟΝΕΙΚΟΥΣ ΖΗΤΗΣΕΙΣ ΩΣ ΒΕΒΗΛΟΥΣ, ΕΦ' ΑΙΣ ΤΙΝΕΣ ΚΑΝΧΩΜΕΝΟΙ ΠΑΡΕΒΗΣΑΝ ΤΗΙ ΠΙΣΤΕΙ, ΟΥΤΩΣ ΤΕΛΕΟΙ ΤΗΙ ΧΑΡΙΤΙ.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

TImotheum matre Iudæa, ſed Chriſtiana, patre Græco, Paulus in miniſterium adoptarat, probæ indolis iuuenem, & ſacris literis eruditum, quem tamen ob Iudæos coactus eſt circuncidere. Quoniam autem huic eccleſiarum curam delegarat, ſicut & Tito, quas ipſe non poterat adire, inſtituit eum in functione epiſcopali, & in diſciplina eccleſiæ, non ſic admonens ut diſcipulum, ſed ut filium & collegam. Id quo cum maiore faciat autoritate, ſubinde apoſtolicam autoritatem ſibi uindicat. Admonet autem, ut reiectis qui Iudaicas fabulas inueherent, ea doceret quæ eſſent fidei & charitatis: deinde principum licet ethnicorum, autoritatem, quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis & tranquillitas rei publicæ, adeo non ſpernendam Chriſtianis, ut pro his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu eccleſiaſtico, quid mulieres, præſcribit. Epiſcopum depingit cum ſua familia. Atque hæc fermè tribus capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborum delectu, de uitando coniugio. Mox docet, qualem ſe præſtare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & eccleſiæ ſtipe alendas, erga adoleſcentiores & ſuſpectæ etiamnum ætatis. Ad hæc præſcribit, quid præcipere debeat dominis, quid ſeruis, quid diuitibus: admonens modis omnibus reiiciendas contentioſas quæſtiones ſophiſtarum, inani doctrinæ ſpecie ſeſe uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΡΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις, καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως, καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται ἰησοῦς χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

τάυτην

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM PRIMA

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi iuxta delegationē dei seruatoris nostri & domini Iesu Christi, qui est spes nostra: Timotheo germano filio in fide, gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo dño nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Epheſi, quum proficiscerer in Macedoniā, ita facito: ut denuncies quibusdā, ne diuersam sequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogijs nunquā finiendis, quæ quæstiones præbent magis quàm ædificationem dei, quæ est per fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & conscientia bona & fide non simulata. A quibus quod aberrarunt quidam, deflexerūt ad uaniloquium, uolētes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquūtur, neq; de quibus asseuerant. Scimus autem q̄ bona sit lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud, q̄ iusto lex non sit posita, sed iniustis & inobsequētibus, impijs & peccatoribus, irreuerētibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorū concubitoribus, plagiarijs, mēdacibus, periuris, & si q̄d aliud est quod sanæ doctrinæ aduersetur secundum euāgelium gloriæ beati dei, quod concreditū est mihi. Et gratiam habeo, qui me potētem reddidit Christo Iesu domino nostro, quia fidelem me iudicauit, ponēdo in ministeriū, qui prius eram blasphemus & persequutor & uiolentus, sed & misericordiam adeptus sum, quod ignorans fecerim per incredulitatem. Exuberauit autem supra modū gratia domini nostri cum fide & dilectione, quæ est per Christum Iesum. Certus sermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, q̄ Christus Iesus uenit in mundum, ut peccatores saluos faceret, quorum primus sum ego. Verum ideo misericordiam sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clementiam ad exprimendū exemplar ijs, qui credituri essent in ipso, in uitam æternā. Regi aūt seculorū immortali, inuisibili, soli sapiēti deo honor, gloria in secula seculorū, amē.

Hoc

ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν ἣν τινὲς ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυαγησαν, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν διὰ ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὕα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊσταμένον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ

Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, iuxta prophetías quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonam militiã habens fidem & bonam conscientiam, qua repulsa nonnulli circa fidem naufragium fecerunt, quorum de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant non maledicere. Adhortor igitur ut ante om- 11
nia fiant deprecationes, obsecratiões, interpellationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis, ut placidam ac quietam uitam degamus cum omni pietate & honestate. Nam hoc bonũ est & acceptũ coram seruatore nostro deo, qui cunctos homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Vnus enim deus, unus etiam conciliator dei & hominũ, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum preciũ redemptionis pro omnibus, ut esset testimoniũ tẽporibus suis, in quod positus sum ego præco & apostolus. Veritatem dico in Christo, non mentior, doctor gentium cum fide & ueritate. Volo igitur orare uiros in omni loco sustollentes puras manus absq; ira & disceptatione. Consimiliter & mulieres in amictu modesto, cum uerecũdia & castitate ornare semetipsas, non tortis crinibus aut auro aut margaritis aut uestitu sũptuoso, sed quod decet mulieres, profitẽtes pietatẽ per opera bona. Mulier in silẽtio discat cũ omni subiectione. Cæterũ mulieri docere non permitto, neq; autoritatẽ usurpare in uiros, sed esse in silẽtio. Adam enim prior formatus est, deinde Eua: & Adam nõ fuit deceptus, sed mulier seducta obnoxia facta est transgressioni: salua tamen fiet per generationẽ liberorũ, si mãserint in fide ac dilectione & sanctificatione cũ castitate. Indubitatus ser- 111
mo: si quis episcopi munꝰ appetit, honestũ opus desiderat. Oportet igitur episcopũ irreprehensibilẽ esse, unius uxoris maritũ, uigilantẽ, sobriũ, modestũ, hospitalẽ, aptũ ad docendũ, non uinolentũ, non percussorem, non turpiter lucri cupidũ, sed æquũ, alienũ à pugnis, alienũ ab auaritia, qui suæ domui bene præsit, q̃ liberos habeat in subiectione cũ omni reuerẽtia. q̃ si q̃s, q̃prie domui pr̃e esse non nouit, quomodo ecclesiã dei curabit: Nõ nouitiũ, ne inflatꝰ in condẽnationẽ incidat calũniatoris. oportet aũt illũ & bonũ habere testimoniũ ab extrãneis, ne in ꝓbrũ incidat

ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ δίλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊσταμένων, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε ταχέως. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων ἐγκαυστηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μεταλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστιν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπικαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ

incidat,& laqueum calūniatoris. Miniſtros itidē compoſitos,non bilingues,non multo uino deditos,nō turpiter lucri auidos,tenē/tes myſteriū fidei cū pura conſcientia:atq; hi probentur prius,deinde miniſtrent,ſic ut nemo poſsit illos criminari. Vxores ſimili/ter modeſtas,non calūnioſas,ſobrias,fidas in omnibus. Diaconi ſint unius uxoris ma/riti,qui liberis recte præſint & proprijs fami lijs. Nam qui bene miniſtrauerint,gradum ſibi bonum acquirūt,& multam libertatem in fide quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcri bo,ſperās fore,ut ueniam ad te cito. Quòd ſi tardius uenero,ut noris quomodo opor/teat in domo dei uerſari,quę eſt eccleſia dei uiuentis,colūna & ſtabilimētum ueritatis. Et citra controuerſiā magnum eſt pietatis myſteriū. Deus manifeſtat⁹ eſt in carne,iu/ſtificatus eſt in ſpiritu,uiſus eſt angelis,præ dicatus eſt gentibus,fides illi habita eſt in mūdo,receptus eſt in gloria. Spiritus aūt IIII certo loquitur,q̄ in poſterioribus tempori/bus deſciſcent quidā à fide,attendentes ſpi/ritibus impoſtoribus ac doctrinis dęmonio rum per ſimulationem falſiloquorū,caute/rio notatā habentiū conſcientiā,prohiben/tium contrahere matrimoniū,iubentiū ab/ſtinere à cibis,quos deus creauit ad ſumen dum cum gratiarū actione fidelibus & ijs qui cognouerūt ueritatem,quòd quicquid creauit deus bonum ſit:& nihil reijciendū, ſi cum gratiarum actione ſumatur. Sanctifi catur enim per ſermonē dei,ac precationē. De his,ſi cōmoneſeceris fratres,bonus eris miniſter Ieſu Chriſti,enutritus in ſermoni/bus fidei,bonæq; doctrinæ,quā uſq; ſequu tus es. Cæterū prophanas & aniles fabulas reijce,quin potius exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio,pau/lulū habet utilitatis:at pietas ad omnia uti/lis eſt,ut quæ promiſsiones habeat uitæ præ/ſentis ac futuræ. Indubitat⁹ ſermo dignus q̄ qui omnibus modis approbetur. Nā in hoc & laboramus & probris afficimur,q̄ ſpem fixam habemus in deo uiuēte,qui eſt ſerua tor omnium hominū maxime fideliū. Præ/cipe hæc & doce. Nemo tuam iuuentutem deſpiciat,ſed eſto forma fideliū in ſermone, in cōuerſatione,in dilectione,in ſpiritu,in fi de,in puritate. Donec uenero attēde lectio/ni,exhortatiōi,doctrinæ. Ne neglexeris q̄ in te eſt donū,q̄ datū eſt tibi per prophetiā

cum

μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς. πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεόν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχεσθαι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴ τις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως

cum impositione manuũ, autoritate sacerdotij. Hæc exerce, in his esto, ut tuus profectus manifestus sit in omnibus. Attende tibijpsi & doctrinæ, persiste in his. Nam id si feceris, teipsum seruabis, & eos qui te audierint. Seniorẽ ne sæuius obiurges, sed v adhortare ut patrẽ: iuniores, ut fratres: mulieres natu grandiores, ut matres: iuniores, ut sorores, cũ omni castitate. uiduas honora, quæ uere uiduæ sunt. Quòd si qua uidua liberos aut nepotes habet, discant primum propriam domum pie tractare, & uicem repẽdere maioribus. Hoc enim est honestum & acceptũ coram deo. Porrò quæ uere uidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecratiõibus ac precationibus noctu dieq;. Porrò quæ in delicijs uersatur, ea uiuens mortua est. Et hæc præcipe, ut irreprehẽsibiles sint. Quòd si qua suis & maxime familiaribus nõ prouidet, fidẽ abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis hominum testimonio cõprobata, si filios educauit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subministrauit, si in omni opere bono fuit assidua. Porrò iuniores uiduas reijce: quum enim lasciuire cœperint aduersus Christum, nubere uolunt, habentes condemnationẽ q primam fidem reiecerint: simul aũt & ociosæ discunt circũire domos: imò non solum ociosæ, uerũ etiam garrulæ & curiosæ, loquẽtes quæ nõ oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionẽ dare aduersario, ut habeat maledicendi causam. Iam enim nõnullæ deflexerũt, sequutæ satanam. Quòd si qs fidelis, aut si qua fidelis habet uiduas, suppeditet illis, & non oneretur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sunt, suppetat. Qui bene præsũt presbyteri, duplici honore digni habeãtur: maxime ij qui laborãt in sermone & doctrina. Dicit eñ scriptura: Boui triturãti non obligabis os. Et: Dignus est operarius mercede sua. Aduersus presbyterum accusationẽ ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testibus. Eos qui peccãt, corã omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Obtestor in conspectu dei & domini Iesu Christi & electorũ angelorum, ut hæc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciens iuxta propẽsionem animi. Manus

cito

χέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, παραδιατρίβαι διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων

cito ne cui imponas, neq; cõmunices peccatis alienis. Temetipsum purũ serua. Ne posthac bibas aquam, sed uino paululo utere propter stomachũ tuum, & crebras tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, quosdã uero & subsequũtur. Consimiliter & bona opera ante manifesta sũt, & ea quæ secus habent, occultari non possunt. Quicunq; sub iugo sunt serui, suos VI dominos omni honore dignos ducãt, ne nomen dei & doctrina male audiat. Qui uero fideles habẽt dominos, ne contẽnant, quod fratres sint: sed magis inseruiant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficẽtiæ participes sunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuersam sequitur doctrinam, & non accedit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinę, is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac disputationũ pugnas, ex quibus nascitur inuidia, contentio, maledicẽtia, suspiciones malæ, superuacaneæ conflictationes hominum mẽte corruptorum, & quibus adẽpta est ueritas, qui existimãt quæstum esse pietatem. Seiũgere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quęstus magnus, pietas cum animo sua sorte contẽto. Nihil enim intulimus in mundum, uidelicet nec efferre quicquam possumus: sed habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidem radix omniũ malorũ est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerũt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge: sectare autem iustitiã, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinẽ. Certa bonum certamen fidei: apprehende uitam æternã, ad quam & uocatus es, & professus es bonam professionem coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonam professionem, ut serues præceptum immaculatum, irreprehẽsibilis, usq; ad apparitionem domini nostri Iesu Christi: quam temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnantium, & dominus dominãtium

ἀνειδιόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ τιμόθεε τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

minantium, qui solus habet immortalitatē, lucem habitans inaccessam, quem uidit nemo hominum, neque uidere potest: cui honor & imperiū sempiternū, amē. His qui diuites sunt in præsenti seculo, præcipe ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuēte, qui præbet nobis omnia affatim ad fruendū, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendū, libenter cōmunicantes, recondentes sibijpsis fundamentū bonum in posterū, ut apprehēdant æternā uitā. O Timothee depositū serua, deuitās prophanas uocū inanitates, & oppositiones falsò nominatæ sciētiæ, quā nōnulli ꝓfitentes, circa fidē aberrauerūt. Gratia sit tecū. Amen.

ἐγράφη ἀπὸ λαοδικείας, ἥ τις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ τιμόθεον δευτέρας ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τῶν συναποδημούντων τῷ παύλῳ καταλειψάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τε τῆς εὐλαβείας, καὶ τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστι φύγελλος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδὴν, καὶ οὗτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, παρέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ τινὰς ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν. πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρήνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM POSTERIOREM argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditus fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius pręstandi facultas, quòd Romæ in uinculis haberetur, literis eum cōfirmat, ne persequutionum procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prętextu ueram pietatem subuertentes: itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, seq; iam à plerisq; destitutum, iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Romam ueniat. Scripsit Romæ, quum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM SECVNDA

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. χάρις ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει ὡς ἀδιαλείπτως ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου εὐνίκῃ· πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὃ ἔστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παρακαταθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὴν καλὴν* παρακαταθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε

*Aliâs παραθήκην

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi per uoluntatē dei, secundū promissionē uitæ quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio: gratia, misericordia, pax à deo patre & Christo Iesu dño nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, q̄ citra ullā intermissionem faciā de te mentionē in precationibus meis noctu dieq̄, desiderans te uidere, memor tuarum lachrymarū: ut gaudio replear, ubi cōmonefactus fuero eius quę est in te non simulatæ fidei: quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica: certum aūt scio, q̄ in te quoq̄. Quā ob causam cōmonefacio te, ut suscites donum dei, quod est in te per impositionē manuū mearum. Nō enim dedit nobis deus spiritū timiditatis, sed potētiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igitur te pudeat testimonij domini nostri, neq̄ te pudeat mei, q̄ sum uinctus illi⁹, sed esto particeps afflictionū euangelij iuxta potentiā dei qui saluos fecit nos, & uocauit uocatione sancta, non secūdum opera nostra, sed secūdum suum propositū & gratiam quæ data quidem est nobis per Christū Iesum ante tēpora æterna, sed palā facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi, qui mortē quidē abolenuit, uitam aūt in lucem produxit ac immortalitatē, per euangeliū in quod positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gētium: quā ob causam & hæc patior, attamen non erubesco. Noui enim certus q̄ sum, q̄ is cui credidi, potēs sit depositū meum custodire in illum diem. Formā habeto sanorū sermonum, quos à me audisti cū fide & charitate quæ est in Christo Iesu. Egregiū depositū seruato per spiritū sanctū qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, q̄ auersati fuerint me omnes qui sunt in Asia, quorū est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiā dñs Onesiphori familiæ, quoniā sæpe me refocillauit & de catena mea non erubuit: sed quū esset Romæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dñs, ut inueniat misericordiam apud dñm in die illo. Et in q̄ multis Ephesi ministrauerit

κώνησε, βέλπιον σὺ γινώσκεις.

σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω, δώσῃ γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου

straueris, melius tu nosti. Tu igit̃ fili mi, 11
fortis esto in gratia, quæ est per Christū Iesum, & in his quæ audisti à me per multos testes. Hæc cõmenda fidelibus hominibus, qui erũt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionẽ, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicat̃ uitę negocijs, ut ei qui se in militiã delegit, placeat. Quòd si certet etiã aliqs, nõ coronat̃, nisi legitime certauerit. Laborantẽ agricolã oportet primũ de fructib⁹ p̨cipere. Cogita quæ dico. Det em̃ tibi dñs in omnib⁹ intellectũ. Memẽto, Iesũ Christũ resurrexisse ex mortuis, ex semine Dauid, secundũ euãgelium meũ, in quo malis affligor, quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei non fuit uinctus. Propterea omnia suffero, p̃pter electos, ut & ipsi salutẽ cõsequant̃, quæ est in Christo Iesu, cũ gloria æterna. Cert⁹ sermo. Nam si cõmortui sumus, & cõuiuemus, si sufferim⁹, & cõregnabimus: si negamus, & ille negabit nos: si increduli sum⁹, ille fidelis manet, negare seipsũ nõ potest. Hæc admone, cõtestans corã dño ne uerborũ pugnas sequãtur, ad nullã utilitatẽ, ad subuersionẽ audiẽtiũ. Stude teipsum probatũ exhibere deo, operariũ non erubescendũ, recte secantem sermonẽ ueritatis. Cæterũ prophanas uocũ inanitates prætermittito: ad maiorem em̃ proficient impietatẽ: & sermo illorũ, ut cãcer morb⁹ pastionẽ habebit, quorũ de numero est Hymenæus & Philet⁹, q̨ circa ueritatẽ aberrarũt, dicẽtes, resurrectionẽ iã esse factã, & subuertũt quorundã fidẽ. Solidum tamẽ fundamentũ dei stat, habẽs signaculũ hoc: Nouit dñs, q̨ sint sui, & discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomẽ Christi. Cæterũ in magna domo nõ tantũ sunt uasa aurea & argẽtea, uerũ etiam lignea ac testacea, & alia q̨dẽ in honorẽ, alia uero in cõtumeliã. Si q̨s igit̃ expurgarit seipsum ab his, erit uas in honorẽ sanctificatũ, accõmodũ usib⁹ dñi, ad omne opus bonũ p̨paratũ. Iuueniles aũt cõcupiscẽtias fuge, sectare uero iustitiã, fidẽ, charitatẽ, pacẽ, cũ his qui inuocãt dñm ex puro corde. Stultas aũt & ineruditas quæstiones respue, sciẽs eas parere pugnas. Porrò seruũ dñi nõ oportet pugnare, sed placidũ esse erga oẽs, p̨pẽsum ad docẽdũ, tolerantẽ malos cũ mãsuetudine, erudiẽtẽ eos q̨ obsistũt, si qñ det illis deus pœnitẽtiam ad agnoscendũ ueritatẽ, & resipiscãt è

τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, πρόπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' ὁ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἐκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα. καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος, καὶ πάντας δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λόγον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσι, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς

diaboli laqueo, capti ab eo ad ipsius uoluntatem. Illud autem scito, quod in extremis diebus 111
instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, maledici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, precipites, inflati, uoluptatum amantes potius quam amantes dei, habentes formam pietatis, sed quum ei⁹ abnegarint. Et istos auersare. Ex his enim sunt qui subeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas onustas peccatis, quæ ducuntur concupiscentijs uarijs, semper discentes, nec unquam ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quemadmodum autem Iannes & Iambres resistebant Mosi, ita & hi resistunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem: sed non proficient amplius. Siquidem amentia istorum euidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Tu uero assectatus es doctrinam meam, institutionem, propositum, fidem, lenitatem, charitatem, patientiam, persequutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lystris, quas persequutiones sustinuerim. Et ex omnibus eripuit me dominus. Sed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Christo Iesu, persequutionem patientur. Porrò mali homines & impostores proficient in peius, dum & in errorem adducunt, & errant ipsi. At tu persistito in his quæ didicisti, & quæ tibi commissa credita sunt, sciens à quo didiceris, & quod à puero sacras literas noueris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem quæ est in iustitia, ut integer sit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Obtestor igitur 1111
ego coram deo & domino Iesu Christo, qui iudicaturus est uiuos & mortuos in apparitione sua & in regno suo. Prædica sermonem, insta tempestiue, intempestiue: argue, increpa: exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, quum sana doctrina non sustinebunt: sed iuxta concupiscentias suas coacernabunt sibi doctores, ij quibus prurium aures, & à ueritate quidem aures auertent, ad fabulas uero conuertentur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus: opus perage euangelistæ, ministerium tuum ad plenum probatum reddito. Nam ipse iam immolor, & tempus

καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν, Λουκᾶς ἐστὶν μόνος μετ' ἐμοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη πάλιν τῷ Καίσαρι Νέρωνι ὁ Δεύτερος.

tempus meæ resolutionis instat. Certamen bonũ decertaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui. Quod supereſt, reposita est mihi iustitiæ corona, quã reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex: non solum aũt mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentũ ipsius. Da operã ut uenias ad me cito: nam Demas me reliquit, amplexus præsens seculum, & profectus est Thessalonicã, Crescẽs in Galatiã, Titus in Dalmatiã, Lucas mecũ est solus. Marcum assumptũ adducito unà tecũ: est enim mihi perutilis ad ministeriũ. Porrò Tychicũ misi Ephesum. Penulã quã reliqui Troade apud Carpum, quũ uenies apporta, & libros, maxime aũt mẽbranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta ipsi⁹: quem & tu caue. Vehemẽter enim restitit sermonibus nostris. In prima defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerũt. Ne illis imputetur: sed domin⁹ mihi adfuit, & corroborauit me, ut per me præconiũ expleretur, & audirẽt omnes gẽtes, & ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq; in regnũ suum cœleste, cui gloria in secula seculorũ, Amẽ. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi. Trophimum aũt reliqui in Mileto languẽtem. Da operam ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cũ spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Scripta è Roma ad Timotheum secunda, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Ταύτην ἐπέστειλε τῷ Τίτῳ ἀπὸ Νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ παρεχείμαζεν. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. εἰς μὲν τὴν Κρήτην ἀπέλιπεν αὐτὸν διορθώσασθαι τὰ λείποντα, ἵνα κατάστησῃ κατὰ πόλεις πρεσβυτέρους. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ἐπιχειρούντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν οὐ λαούς, μεθ' ὃ μαθὼν ὁ Παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν διδάσκει τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι δεῖ, καὶ οἷον χρὴ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, καὶ ὅτι οὐ δεῖ αὐθάδη εἶναι, μηδὲ ὀργίλον, μηδὲ πάροινον, μηδὲ πλήκτην, μηδὲ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, κατὰ τὸν πιστὸν λόγον τὸν κατὰ τὴν διδαχήν, ὡς δυνατὸν εἶναι καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. ἔπειτα πρὸς τὰς καταστάσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ τούτων διδάσκει, ὡς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ὧν μὲν ἐγκράτειται αὐτοῖς πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μᾶλλον δὲ αὐτοὺς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε αὐτοὺς λέγων, ὅτι ἀργοί εἰσι καὶ χρὴ ζοῦν αὐτοὺς τιμίως. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ἀφειδούσας σωφρονίζειν τὰς νέας, παραινεῖ ὡς δεῖ καὶ αὐτοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις ἐκ δὲ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγέλλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀναιρούσας ὄσας, δηλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν Ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. φθείλατό τε αὐτῷ ὡς τε διδάσκειν, καὶ οὗ αὐτοῦ καλῶν ὀργῶν παύσασθαι, καὶ ὅπως πλεοῖ τὸν ὑπὲρ Νικόλην.

IN EPISTOLAM AD TITVM ARGVMENTVM per Des. Eraſmum Roterodamum.

TItum diſcipulum ſuum ac filij loco habitum, ob eximias dotes inſulæ nobiliſsimæ Cretæ præfecerat apoſtolus, & illinc abiens, archiepiſcopum conſecrarat. Huic ſcribit ex urbe Nicopoli, quæ eſt in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc tranquillioribus: ſiquidē afflictionum aut perſequutionum nulla mentio. Monet autem ut quod ipſe apud Cretenſes cœperat, conſummet abſoluatq; per ſingulas ciuitates, quas centum habuiſſe memoratur ea inſula, epiſcopos inſtituat, quos & presbyteros uocat, idonei epiſcopi formam præſcribens. Et quoniam huc quoque penetrarant pſeudapoſtoli, qui Iudaiſmum ſuum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde perſonarum & ætatum præſcribit officia, quemadmodū Timotheo præſcribit: illud addens, ne quiſquā Chriſtianæ religionis prætextu principibus aut magiſtratibus reſiſteret, ſuo fungētibus officio, quamuis eſſent à Chriſti fide alieni: quin magis eos leniter ferendos, ſi quando forte, uolēte deo & illi reſipiſcant. Poſtremo iubet Titum ad ſe uenire Nicopolim, ſed non prius quàm Paulus Artemam aut Tychicum illuc miſiſſet, ne Cretenſes deſtituti uiderentur epiſcopi ſolatio.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΑΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης· Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ· πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ

EPISTOLA
PAVLI AD
TITVM

PAVLVS seruus dei, apostolus aũt Iesu Christi, iuxta fidẽ electorũ dei & agnitionẽ ueritatis, quæ est secundũ pietatẽ in spe uitæ æternæ, quam promisit is qui mentiri nescit, deus, ante tẽpora æterna: patefecit aũt tẽporibus suis sermonem suum per prædicationẽ, quæ cõmissa est mihi, secundũ delegationẽ seruatoris nostri dei: Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem, gratia, misericordia, pax à deo patre & dño Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ desunt, pergas corrigere, & cõstituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinarã. Si quis est inculpatus unius uxoris uir, liberos habens fideles, nõ obnoxios crimini luxus, aut qui nõ sint intractabiles. Oportet enim episcopũ inculpatũ esse, tanquã dei dispensatorem, non præfractũ, non iracundũ, non uinosum, nõ percussorẽ, non turpiter lucro deditũ: sed hospitalẽ, bonarũ rerum studiosum, sobrium, iustum, pium, temperantẽ, tenacem eius qui secundũ doctrinã est, fidelis sermonis: ut potens sit etiã exhortari per doctrinam sanã, & contradicẽtes conuincere. Sunt enim multi intractabiles & uaniloqui & mẽtiũ seductores, maxime íj qui sunt ex circũcisione, quib⁹ oportet obturare os, qui totas domos subuertũt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidã ex istis, proprius ipsorum propheta: Cretẽses semper mẽdaces, malæ bestiæ, uẽtres pigri. Testimoniũ hoc, est uerũ: quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nõ attendẽtes Iudaicis fabulis & præceptis hominũ, auersantiũ ueritatem. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus, nihil est purum: sed polluta est illorum & mens & conscientia. Deum profitentur se scire, cæterum factis negant, quum sint abominabiles, & dicto non audiẽtes, & ad omne opus bonũ reprobi. Tu uero loquere quæ decẽt sanam doctrinã. Senes, ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patiẽtia. Anus itidem, ut in habitu sint qui religionem deceat, non calũniatrices, non uino

πολλῷ δεδυλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου· οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν

νουθεσίαν

multo seruientes, ut honesta doceant, quo possint modestas reddere adolescētulas, ut maritos suos dilīgāt, ut liberos ament, ut sobriae sint, puraē, domus custodes, bonae, subditae suis uiris, ne sermo dei male audiat. Adolescētes cōsimiliter adhortare, ut sobrij sint, per omnia temetipsum praebens formā bonorū operum in doctrina, integritatem, grauitatē, sermonē sanum, irreprehēsibilē: ut is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut suis dominis pareāt, in omnibus illis placeant, non responsatores, non suffurrantes, sed fidem omnē ostendētes bonam, ut doctrinā seruatoris nostri dei ornent in omnibus. Illuxit enim gratia dei, salutifera omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mūdanis concupiscētijs, sobrie & iuste & pie uiuam⁹ in praesenti seculo, expectātes beatam illam spem & illustrationē gloriae magni dei & seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibijpsi populū peculiarē, sectatorem bonorū operum. Haec loquere & hortare, & argue cum omni praecipiēdi stu
dio. Nemo te despiciat. Admoneto illos 111
ut principatibus ac potestatib⁹ subditi sint, ut magistratibus pareant, ut ad omne opus bonū sint parati, ne de quoquā maledicant, ne sint pugnaces, sed humani, omnē exhibētes māsuetudinē erga omnes homines. Nā eramus quondā & nos stulti, inobedientes, errātes, seruiētes desiderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odiosi, inuicem odio prosequētes. At postquam bonitas & erga homines amor apparuit seruatoris nostri dei, nō ex operibus quae sunt in iustitia, quae faciebamus nos, sed secūdū suam misericordiā saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ac renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulētē, per Iesum Christum seruatorē nostrū, ut iustificati illius gratia, haeredes efficeremur iuxta spem uitae aeternae. Indubitatus sermo. De his uolo ut cōfirmes, quo solliciti sint, ut bonis operibus praesint qui crediderunt deo. Haec enim sunt honesta & utilia hominibus. Stultas autem quaestiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales omitte, sunt enim inutiles & superuacaneae. Sectarū autorē hominē, post unā & alterā

admo-

νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅτε ἂν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἐκ νικοπόλεως τῆς μακεδονίας.

admonitionē fuge, sciens quòd euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus. Quum aūt misero Arteman ad te, aut Tychicum, da operā ut uenias ad me Nicopolim: nam illic decreui hybernare. Zenam legisperitum & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit. Discant autē & nostri, bonis operibꝰ præesse, ad necessarios usus, ut non sint infrugiferi. Salutāt te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis, Amen.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἀπέστειλε πρὸς Ῥωμαίους. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης Φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου τοίνυν γράφει Φιλήμονι, παρακαλῶν αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προτρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ ποῦ μείνῃ. καὶ ὅτως πέπεικε τὸν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM ARGVMENTUM per Des. Erasmum Roterodamum.

GRæci tradunt, hunc Philemonem genere Phrygem fuisse, quam nationem intractabilem ac seruilem esse, uel Græco prouerbio iactatum est: Phryx plagis emendatur. Quem tamen Paulus ob pietatem & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesimus Romam profugerat, non sine furto, quod fere serui solent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinam amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaretur, remittit eum: sed miro studio, miraq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, se interim sponsorem offerens, dependurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum, quem & filium uocat.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ ἰησοῦ καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς χριστὸν ἰησοῦν. χάριν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, ὀνήσιμόν, τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναὶ ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. ἀσπάζονταί σε ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μάρκος, ἀρίσταρχος, δημᾶς, λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ὀνησίμου οἰκέτου.

EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM

PAVLVS uinctus Chriſti Ieſu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ noſtro, & Apphiæ dilectę, & Archippo cōmilitoni noſtro, & quæ domi tuæ eſt, cōgregationi: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & dño Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo, ſemper mentionē tui faciens in precibus meis, quum audiam tuā charitatē ac fidē, quā habes erga dñm Ieſum & erga omnes ſanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitiōe omnis boni, quod eſt in uobis erga Chriſtū Ieſum. Gaudiū enim habemus multum, & cōſolationē in dilectione tua, ꝙ uiſcera ſanctorū refocillata ſunt per te frater. Quapropter quāuis multā in Chriſto fiduciā habeā iniūgendi tibi, id quod officij tui erat: tamē propter charitatē potius rogo, quum talis ſim, nempe Paulus ſenex, nunc aūt etiā uinctus Ieſu Chriſti. Rogo autē pro filio meo quē genui in uinculis meis, Oneſimo, quondam tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quē remiſi. Tu aūt eum, hoc eſt uiſcera mea ſuſcipe, quem ego cupiebā apud me retinere, ut ꝙ te miniſtraret mihi in uinculis euāgeliį, ſed abſq; tua ſentētia nihil uolui facere, ne uelut ex neceſsitate bonū tuū eſſet, ſed ſpōtaneū. Nā ꝓpterea forſitā ſeceſsit ad tēpus, ut æternū eum reciperes, non iam ut ſeruū, ſed ſupra ſeruū, nēpe fratrē dilectū, maxime mihi, quanto autē magis tibi & in carne & in dño? Si igiť me habes conſortē, ſuſcipe illū tāq; me. Quòd ſi qd læſit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulꝰ ſcripſi mea manu. Ego dependā, ut ne dicā tibi, qđ etiā teipſum mihi inſup debes. Etiā frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiſcera in dño. Cōfiſus de obediētia tua ſcripſi tibi, ſciēs, ꝙ etiā ultra q̄ dico facturus ſis. Simul autē etiā præpara mihi hoſpitiū. Spero enī ꝙ auxilio precū ueſtrarum donabor uobis. Salutāt te Epaphras cōcaptiuꝰ meꝰ in Chriſto Ieſu, Marcꝰ, Ariſtarchꝰ, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti ſit cum ſpiritu ueſtro. Amen.

Miſſa fuit è Roma per Oneſimum ſeruum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ἙΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΕΜΨΕΝ ἀπὸ ΙΤΑΛΙΑΣ. Ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐπειδὴ οἱ ἰουδαῖοι ψήφισαντο τὸν νόμον καὶ ταῖς σκιαῖς, ἀλλὰ οὐχ ὁ ἀπόστολος παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γνήσιος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποστελεὶς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράψας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πεπιστευκόσιν ἑβραίοις ἀποδεικτικὸν τοῦτον ἐπιστολὴν, περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἐλθὼν, δοῦλους τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μιμητὰς τῆς αὐτοῦ παρουσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, οὐδὲ ἕνα τῶν ἁγίων ἀγγέλων. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον. διὰ γὰρ αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ διὰ αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος σκιὰν ἐπιτελέσων, ἀλλὰ σκιὰν εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ διὰ κατέπαυσεν ὁ λαὸς, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ὑπολέπεται ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετέθη ἀπὸ ἀαρὼν εἰς τὸν χριστὸν, ὃς τύπος ἦν ὁ μελχισεδέκ. διὸ καὶ ἐκ τοῦ λευὶ πίσει δεδικαιῶσθαι αὐτὸν πατέρας σημαίνει, καὶ ἐκ ὅρκου νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη πεπτερνωμένου αὐτοῦ, καὶ ἀποδεξαμένου αὐτὴν τὴν διὰ χριστοῦ ὑπομονὴν, καὶ πείσας τιμᾶν αὐτὸν πρόθυμον, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS ARGUMENTUM per Des. Eraſmum Roterodamum.

NVlla gens obſtinatioribus animis repugnabat euangelio Chriſti, quàm Iudæorum, qui Paulo etiam peculiariter erant infenſi, quòd ſe gentium apoſtolorum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur: quodq; legem Moſaicam, quam illi ſacroſanctam habebant, & euangelij uice per uniuerſum orbem ſpargi cupiebant, antiquare uideretur: adeo ut eſſent inter hos quoq; qui Chriſti doctrinam receperant, qui putarent legis obſeruationem cum euangelio miſcendam. Hieroſolymis igitur qui crediderant, uarijs calamitatibus afficiebantur ab ijs qui reſiſtebant euangelio: nam penes hos erat publica autoritas: conijciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorum bona. Hos itaque conſolatur Paulus, partim exemplo ueterum ſanctorum, quorum plericq; ſimilibus aut grauioribus calamitatibus exerciti ſunt, quo uirtus illorum eſſet exploratior ſpectatiorq;, ac præcipue exemplo Chriſti, partim ſpe præmij cœleſtis. Deinde declarat, coruſcante iam euangelio Chriſti, ceſſaſſe umbras legis Moſaicæ, multa repetens ex ueteri teſtamento, & ad Chriſtum accommodans. Docet non ex obſeruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, ſperandam eſſe ſalutem, ſed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ ſanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat ſacroſancta, deo potiſſimum placuiſſent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Chriſtianos facientia.

☙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

☙ BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης, ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων· υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅτ' αὖ δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν· ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σύ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρός τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μή ποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ

DEVS olim multifariam, multisq; modis loquutus patribus per pphetas, extremis diebus hisce loquutus est nobis, per filiū quē constituit hæredē omniū, per quem etiam secula condidit: qui quum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, modereturq; omnia uerbo potentiæ suæ: per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextera maiestatis in excelsis: tanto præstātior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem quum induxit primogenitū in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatē, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamēta iecisti, & opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribūt, tu autem permanes, & omnes ut uestimentum ueterascent ac uelut amictum circumuolues eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorū dixit unquam: Sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellū pedum tuorum? Nonne omnes sunt administratorij spiritus qui in ministerium emittuntur propter eos qui hæredes erunt salutis? Propterea oportet nos uehementius attendere ijs quæ dicta sunt nobis, ne quando pfluamus. Etem̄ si is qui per angelos dictus fuerat sermo, fuit firm⁹, & omnis trāsgressio & inobediētia iustam præmij rep̄sationē accepit, quomodo nos effugiemus, si tantā neglexerimus salutē? quæ cum primum enarrari cœperit per ipsum dn̄m, ab ijs q audierāt, in nos cōfirmata fuit, attestante deo

τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ που τις, λέγων· τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν· ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου· πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον· νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅ τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας θεός. καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων· Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

μέχρι

te deo & ſignis & ꝓdigijs ſimul,uarijſq; uirtutib⁹ & ſpirituſſancti diſtributionib⁹ iuxta ipſi⁹ uolũtatẽ. Nõ em̃ angelis ſubiecit orbẽ terrę futurũ, de quo loquimur. Teſtatus eſt aũt alicubi qdã dicẽs, Quid eſt homo q̃ mẽmor es eius, aut fili⁹ hominis qđ inuiſis illũ? Feciſti eũ pauliſper inferiorẽ angelis, gloria & honore coronaſti eũ & cõſtituiſti eũ ſup opera manuũ tuarũ. Omnia ſubieciſti ſub pedib⁹ ẽius. In hoc em̃ quod ei ſubiecit omnia, nihil omiſit illi non ſubiectũ. At nondũ uidemus illi omnia eſſe ſubiecta. Eum uerò qui pauliſp̃ diminutus fuerat infra angelos, cernimus Ieſum, ꝓpter cruciatũ mortis, gloria & honore coronatũ, ut q̃ gratiã dei pro omni guſtaret mortẽ. Decebat enim eũ pro pter quẽ ſunt omnia & per quẽ ſunt omnia ut multis filijs in gloriã adductis, principem ſalutis illorũ per afflictiones perfectũ redderet. Quãdoquidẽ & qui ſanctificat & q̃ ſanctificãtur, ex uno ſunt omnes. Quã ob cauſam nõ erubeſcit fratres illos uocare, dicẽs: Annũciabo nomẽ tuũ fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Et rurſum: Ego ero fidẽs in illo. Et iterũ: Ecce ego & pueri quos mihi dedit deus. Poſtea q̃ igitˢ pueri cõmerciũ habẽt cũ carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorũdẽ, ut q̃ mortẽ aboleret eũ q̃ mortis habebat imperiũ, hoc eſt diabolũ, & liberos redderet eos, quicũq; metu mortis per oẽm uitã obnoxij erãt ſeruituti. nõ em̃ uidelicet angelos aſſumit, ſed ſemẽ Abrahæ aſſumit. Vnde debuit q̃ omnia fratrib⁹ ſimilis reddi, ut miſericors eſſet & fidelis põtifex, in his quę apud deũ forẽt agẽda, ad expiandũ peccata populi. Nã ex hoc quod ipſi cõtigit tentatũ eſſe, poteſt & ijs qui tentãtur ſuccurrere. Vnde fratres ſancti, uocatiõis cœleſtis participes, cõſiderate apoſtolũ & põtificẽ cõfeſſionis noſtræ Chriſtũ Ieſum, q̃ fidelis ſit ei qui ipſum cõſtituit, quẽadmodũ & Moſes in tota domo ipſius. Tanto nãq; maiore gloria q̃ Moſes, hic dignus eſt habitus, quãto maiorẽ habet honorẽ is qui conſtruxit domum q̃ ipſa domus. Omnis enim domus cõſtruitur ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus eſt. Et Moſes quidẽ fidelis fuit in tota domo illius ueluti miniſter, in teſtimoniũ eorum quæ poſt dicenda erant. At Chriſtus tanq̃ filius adminiſtrauit domũ ipſius, cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam & gloriationem ſpei,

μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ. καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπωμεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας.

ἄρα

ad finem uſq; firmã tenuerimus. Quapro/
pter ſicut dicit ſpiritus ille ſanctus: Hodie ſi
uocẽ eius audieritis, ne obduretis corda ue/
ſtra, ſicut in exacerbatione in die tentatio/
nis in deſerto, ubi tẽtauerunt me patres ue/
ſtri, probauerũt me, & uiderunt opera mea
quadraginta annis. Quapropter infenſus
eram generationi illi, & dicebã: Semper er/
rant corde, ipſi uero non cognouerunt uias
meas, ſicut iuraui in ira mea, ſi ingreſſuri
ſunt in requiem meam. Videte fratres, ne
quando ſit in ullo ueſtrum cor prauum, ob/
noxium incredulitati, ut deſciſcat à deo ui/
uente, ſed exhortemini uos inuicem quoti/
die, quoad appellatẽ dies hodiernus, ne quis
ex uobis induretẽ ſeductione peccati. Chri/
ſti participes facti ſumus, ſi ſanè initiũ ſub/
ſtantiæ, uſq; ad finem firmum tenuerimus.
In hoc quod dicitur, Hodie ſi uocẽ eius au/
dieritis, ne obduretis corda ueſtra, ſicut in
exacerbatione. Nam quidam quum audiſ/
ſent, exacerbauerũt: at non omnes qui pro/
fecti fuerant ex Aegypto per Moſen. Qui/
bus autẽ infenſus fuit quadraginta annis?
Nonne iſs qui peccauerant? quorum mem
bra conciderunt in deſerto? Quibus autem
iurauit, non ingreſſuros in requiem ſuam,
niſi iſs qui non obedierant? Et uidemus q̃
non potuerint ingredi propter incredulita/
tem. Metuamus igitur ne quando dereli IIII
cta promiſsione introeundi in requiẽ eius,
uideatur aliquis ex uobis fuiſſe fruſtratus.
Etenim nobis annunciatũ eſt, quemadmo/
dum & illis. At non profuit illis audiſſe ſer/
monem, q̃ is non eſſet cum fide coniũctus
iſs qui audierant. Introimus enim in requiẽ
nos qui credidimus, quemadmodum dixit:
Sicut iuraui in ira mea, ſi ingreſſuri ſint in
requiem meam, licet operibus à iactis fun/
damentis mundi perfectis. Dixit enim quo
dam in loco de ſeptimo die ſic: Et requieuit
deus die ſeptimo ab omnibus operib⁹ ſuis.
Et in hoc rurſum: Si introibunt in requiem
meam. Poſtea q̃ igitur illud reliquum eſt,
aliquos introire in eam, & quibus prius an/
nunciatum fuit, non introierunt propter in/
credulitatẽ: rurſum quendã præfinit diem,
hodie, in Dauid dicens, poſt tantum tempo
ris, quemadmodũ dictum eſt: Hodie ſi uo/
cem eius audieritis, ne obduretis corda ue/
ſtra. Nam ſi eis Ieſus requiẽ præſtitiſſet, ne/
quaq̃ de alio poſthac die loquutus fuiſſet.

Itaq;

ἀρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε, καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. υἱός μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος

Itaq; relinquitur ſabbatiſmus populo dei. Nam qui ingreſſus eſt in requiem illius, & ipſe requieuit ab operib⁹ ſuis, quēadmodū à ſuis deus. Studeamus igitur ingredi in illā requiē, ne quis eodem concidat incredulitatis exēplo. Viuus eſt enim ſermo dei & efficax & penetrātior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens uſq; ad diuiſionē animæ ſimul ac ſpiritus, compagūq; & medullarum, & diſcretor cogitationū & intentiōnū cordis, nec eſt ulla creatura quæ non manifeſta ſit in cōſpectu illius. Sed omnia nuda & reſupinata oculis eius, ad quem nobis eſt ſermo. Habētes igitur pontificē magnū qui penetrauit cœlos Ieſum filiū dei, teneamus profeſsionē. Non enim habemus pontificē qui non poſsit affici ſenſu infirmitatū noſtrarū, ſed tentatū per omnia iuxta ſimilitudinem abſq; peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronū gratiæ, ut conſequamur miſericordiā, & gratiā inueniamus ad opportunū auxiliū. Nam omnis pōtifex qui ex hominibus aſſumit̄, pro hominibus conſtituit̄ in his quæ apud deum agunt̄, ut offerat donaria & uictimas ꝓ peccatis, qui placabilis eſſe poſsit ignorātibus & errantibus, quandoquidē & ipſe circūdatus eſt infirmitate. Et propter hanc debet, quēadmodum pro populo, ita & pro ſeipſo immolare ꝓ peccatis. Nemo ſibi ipſi uſurpat honorem, ſed qui uocatur etiam à deo, quēadmodum & Aaron. Ita & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, ut fieret pōtifex, ſed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es ſacerdos in æternū ſecūdum ordinē Melchiſedec. Qui in diebus carnis ſuæ, quū & precationes & ſupplicationes apud illū qui poterat ipſum à morte ſeruare, cum clamore ualido & lachrymis obtuliſſet, & exaudit⁹ eſſet pro reuerētia, tametſi filius erat, tamen didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiā, ac perfectus redditus, omnib⁹ qui ſibi obedierūt fuit cauſa ſalutis æternæ, cognominatus à deo pontifex ſecundū ordinationē Melchiſedec. de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quādoquidē ſegnes facti eſtis auribus. Etenim quū debeatis pro tēporis ratione doctores eſſe, rurſum opus habetis, ut doceamus uos quę ſint elemēta initij eloquiorum dei: factiq; eſtis ij, quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo. Nā quiſquis lactis

λακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετόν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοί, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων. ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδείξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ

est particeps, is rudis est sermonis iustitiæ, infans em̃ est. Porrò perfectorũ est solidus cibus, nempe horum qui propter assuetudinem, sensus habent exercitatos ad discretionem boni pariter ac mali. Quapropter VI omisso qui in Christo rudes inchoat, sermone, ad perfectionẽ feramur, non rursum fundamentũ iacientes pœnitẽtiæ ab operibus mortuis, & fidei in deũ, baptismatũ, doctrinæ, ac manuũ impositionis, & resurrectionis mortuorũ, & iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidẽ permiserit deus. Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donũ cœleste, & participes facti fuerint spiritꝰ sancti, gustauerintq; bonum dei uerbum, ac uirtutes futuri seculi, si prolabãtur, denuo renouẽtur per pœnitentiam, ab integro crucifigẽtes sibimetipsis filiũ dei, & ludibrio exponentes. Siquidẽ terra quæ imbrem sæpius in se uenientẽ combiberit, & progenuerit herbã accõmodam eis, opera quorum & colitur, recipit benedictionẽ à deo. At quæ produxerit spinas & tribulos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit ut exuratur. Cęterum persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cum salute coniuncta, tametsi sic loquamur. Non em̃ iniustus est deus, ut obliuiscat̃ operis uestri, & laboris ex charitate suscepti, quã exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis & ministratis. Cupimus aũt ut unusquisq; uestrum idem præstet studiũ ad plenam spei certitudinẽ, usq; ad perfectionẽ, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorũ, qui per fidem ac patientiã hæreditatẽ accipiũt promissionis. Deus enim pollicitus Abrahę, quũ non posset per quenq̃ maiorẽ iurare, iurauit per seipsum dicẽs, Nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicãs multiplicauero te. Atq; ita quum patiẽter expectasset, cõsequutus est ꝓmissum. Nam homines quidẽ per eũ iurant qui sit maior, atq; ĩsdem omnis controuersię finis est, si accedat iurisiurãdi confirmatio. Qua in re deus quum eximie uellet hæredibꝰ ꝓmissionis ostẽdere firmitatẽ consilij sui, interposuit iusiurandũ, uti per duas res immutabiles in qbus fieri nõ posset ut mentiretur deus, ualidã consolationẽ haberemꝰ, qui huc cõfugimus ut potiamur proposita spe, quã uelut ancorã tenemꝰ animæ tum tutã tum firmã & introeuntẽ usq;

ad

τὸ ἐνδότερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ βασιλεὺς σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτόν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος. ᾧ καὶ δεκάτην ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης ; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραὰμ καὶ λευΐ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύι τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι ; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν περὶ ἱερωσύνης μωσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ

ad ea quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est Iesus iuxta ordinem Melchisedec, pontifex factus in æternum.

VII Nam hic erat Melchisedec rex Salē, pontifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ reuertenti à cęde regū, & benedixit illi, cui & decimas ex omnibus impartitus est Abraham: qui primū quidē ex interpretatiōe dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiā rex Salē, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initiū dierū, nec̄ uitæ finē habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuū. Cōsiderate uero quantus hic fuerit, cui etiā decimas dederit Abrahā patriarcha de spoliis? Atq; ij quidē qui quod sint de numero filiorū Leui, sacerdotij functionē sumūt, præceptū habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legē, hoc est à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus nō recēsetur ex illis, decimas accepit ab Abrahā, & habenti promissiōes benedixit. Porrò nemo negat quin id quod min⁹ est, ab eo quod mai⁹ est benedictionē accipiat. Atq; hic quidem homines qui moriūtur, decimas accipiūt. Illic aūt is de quo testatum est quod uiuat, &, ut ita loquar, in Abrahā decimat⁹ est etiā ipse Leui, qui decimas solet accipe. Nā is adhuc in lūbis patris erat, quū occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si consummatio per Leuiticū sacerdotiū erat, siqdē per hoc popul⁹ legē acceperat, qd præterea fuit opus aliū exoriri sacerdotē, qui secūdum ordinē Melchisedec, & nō secundū ordinē Aaron diceret? quandoquidē translato sacerdotio, necesse est ut legis quoq; trāslatio fiat. Nā is de quo dicunt hæc, ad aliā tribū pertinet, de qua nullus altari astitit. Palā est enim q̄ è tribu Iuda exortus sit dn̄s noster. At nihil loquutus est de sacerdotio Moses, quod ad hanc tribū pertineat. Idq; magis etiā liquet siquidē ad similitudinē Melchisedec exoritur sacerdos ali⁹, qui non iuxta legē mādati carnalis factus sit, sed iuxta potētiā uitæ indissolubilis. testificat enim ad hunc modū, Tu sacerdos in æternū secūdū ordinē Melchisedec. Abrogat ēm quod præcesserit præceptū propter imbecillitatē & inutilitatē. nam nihil ad perfectionē adduxit lex, uerū erat introductio ad spem potiorē per quam appropinquamus deo, atq; hoc potiorē, q̄ non absq; iureiurando res acta sit. Nam illi

γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες. ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀναγκαῖον, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γάρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς

quidē citra iusiurādū ſacerdotes facti ſunt, hic uero cum iureiurādo, per eum qui dixit ad illū: Iurauit dñs & nō pœnitebit eum, tu ſacerdos in æternū ſecūdum ordinationem Melchiſedec. Tāto potioris teſtamēti ſponſor factus eſt Ieſus. & illi quidē plures facti fuerūt ſacerdotes, propterea q̄ per mortem nō ſinerētur permanere. at hic quod idē maneat in æternū, perpetuū habet ſacerdotiū, unde & ſaluos facere ad plenū poteſt, qui p̄ ipſum adeunt deū, ſemper uiuēs, ad hoc ut interpellet pro illis. Talis cm̄ decebat ut eſſet nobis pōtifex pius, innocēs impollutus, ſegregat⁹ à peccatorib⁹, & ſublimior cœlis factus, cui non ſit quotidie neceſſe, quēadmodū illis pōtificibus, prius pro p̄prijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nā id fecit ſemel, quū ſemetipſum obtulit. Si quidē lex homines cōſtituit pontifices, habentes infirmitatem. Porrò ſermo iusiurādi, qui ſupra legē fuit, filiū cōſtituit in æternū conſummatū. Cæterū eorum quæ dicim⁹ illud eſt caput, q̄ talē habemus pontificē, qui conſedit ad dextrā throni maieſtatis in cœlis, ſanctorū adminiſtrator, ac ueri tabernaculi quod fixit deus, & non homo. Omnis enim pōtifex ad offerēdū dona ria & uictimas conſtituit, unde neceſſe eſt, ut hic etiā habeat aliq̄d quod offerat. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidē eſſet, ubi ſunt ſacerdotes qui offerūt iuxta legē dona ria, qui quidē exēplari & umbræ deſeruiūt cœleſtiū. quemadmodū oraculo reſpōſum eſt Moſi, quū eſſet abſolutur⁹ tabernaculū: nam uide, inq̄t, ut facias omnia ſecūdū exēplar quod oſtēſum eſt tibi in monte. nūc uero hoc excellētius ſortitus eſt ſacerdotium, quo præſtātioris eſt teſtamenti interceſſor, quod in præſtātioribus p̄miſsis ſancitū eſt. Etem̄ ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehēdi, haudquaq̄ fuiſſet ſecūdo queſitus locus. Nā incuſans eos loquit illis, Ecce dies uenient, dicit dñs, & cōſummabo ſup̄ domū Iſrael & ſup̄ domū Iuda, teſtamētum nouū, nō iuxta teſtamētū quod feci patrib⁹ illorū in die quū apprehēderem manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto, q̄m ipſi nō p̄ſtiterūt in teſtamēto meo, & ego neglexi eos habui, dicit dñs. Nam hoc eſt teſtamentū quod diſponā domui Iſrael poſt dies illos, dicit dñs, dans leges meas in mentem illorū, & in corde illorū inſcribā illas, & ero illis VIII

αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ δὲ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἁγία ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, πανταχόθεν περικεκαλυμμένην παντόθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶν δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐ δὲ διὰ αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος. εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη

illis deus, & ipsi erũt mihi populus. Et non docebũt quisq; proximũ suũ & unusquisq; fratrem suũ, dicẽtes: Cognosce dñm, quod omnes cogniturí sint me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos usq; ad eũ qui magnus est inter illos: quoniã placatus ero supiniustitijs illorum & peccatis eorũ, & iniquitatũ illorum nõ recordabor amplius. Per hoc quod dicit nouũ, antiquauit priuś. porrò quod ãtiquatur ac senescit, in ꝓpinquo est ut euanescat.

Igit habebat quidẽ etiã prius illud, iustificationes cultus ac sanctũ mũdanũ. Siqdẽ tabernaculũ factũ fuit primũ, in quo erãt & lucernæ & mẽsa & propositio panũ quam uocãt sancta. Post secundũ aũt uelũ erat tabernaculũ, quod uocat sanctũ sanctorũ, aureum habẽs thuribulũ & arcã testamẽti undiq; circũtectã auro, in qua urna aurea habens mãna & uirga Aaron quę germinauerat & tabulæ testamẽti. Supra hãc aũt Cherubim gloriæ, obũbrantia propitiatoriũ. de quibus nõ est nũc dicendũ singulatim. His aũt ad hũc ordinatis modũ, in prius qdẽ tabernaculũ semp ingrediunt sacerdotes, qui sacrorũ ritus peragãt: in secundũ aũt semel quotãnis solus pontifex, non sine sanguine quẽ offert pro seipso & pro populi ignorãtijs. Illud significãte spiritu sancto, nõdũ manifestatã esse sanctorũ uiã, adhuc priore tabernaculo cõsistente, quę erat similitudo ꝓ tẽpore tũ præsente, in quo dona sacrificiaq; offerũtur, quæ non possint iuxta cõscientiã perfectũ reddere cultorem, in cibis dũtaxat & potionib⁹ & diuersis ablutionib⁹ ac iustificationib⁹ carnis usq; ad tẽpus correctiõis imposita. At Christus accedẽs põtifex futurorũ bonorũ, per maius & pfectius tabernaculũ non manu factũ, hoc est, nõ huius structuræ, neq; per sanguinẽ hircorũ ac uitulorum, sed per propriũ sanguinẽ ingressus est semel in sancta, æterna redẽptione reperta. Nam si sanguis taurorũ & hircorũ & cinis iuuẽcæ, aspergẽs inquinatos, sanctificat ad carnis purificationẽ, quanto magis sanguis Christi qui per spiritũ ęternũ seipsum obtulit immaculatũ deo, purgabit conscientiam uestrã à mortuarijs operibus, ad seruiẽdum deo uiuenti? Et ob id noui testamẽti conciliator est, ut morte intercedẽte, ad redẽptionem earũ præuaricationũ, quæ fuerant sub priori testamẽto, ij qui uocati sunt, ꝓmissionem accipiãt æternę hæreditatis. Siqdẽ ubi

IX

διαθήκη, θάνατον ἀναγκη φερεσθαι τὸν διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ μωσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργείας τῷ αἵματι πάντα ὁμοίως ἐρράντιζε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὡσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, οὐδέποτε δύνανται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον. ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον

testamentū est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentū in mortuis ratum est, quādoquidem nondū ualet quum uiuit testator. Vnde ne prius quidem illud, absq; sanguine dedicatū fuit. Quum enim Moses omne præceptū iuxta legem exposuisset omni populo, sumpto sanguine uitulorū & hircorū, cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librū & totum populū aspersit, dicēs: Hic est sanguis testamenti, quod mandauit uobis deus. Insuper aūt & tabernaculū & omnia uasa ministerij, sanguine cōsimiliter aspergebat. Et omnia ferè secundū legem sanguine purificantur, & absq; sanguinis effusione non fit remissio. Itaq; necesse est ut exēplaria quidē eorū quæ sunt in cœlis, hisce rebꝰ purificentur, cæterum ipsa cœlestia potioribus q̄ hæ sint, uictimis mūdētur. Non enim in manu facta sancta ingressus est Christus, exēplaria uerorū, sed in ipsum cœlum ut appareat nunc in conspectu dei pro nobis, non ut sæpius offerat semetipsum, quēadmodū pontifex ingredit in sancta singulis annis per sanguinē alienum. Alioquī oportuisset illū sæpius passum fuisse à condito mūdo. Nūc aūt semel sub consummationē seculorum, ad profligationē peccati, per immolationē suiipsius apparuit. Et quatenus illud manet homines, ut semel moriantur, post hoc autē iudiciū: ita & Christus semel oblatꝰ, ut multorum peccata tolleret, rursus absq; peccato conspicietur, ijs qui illum expectāt in salutem. Nam lex umbrā obtinens futurorum bonorū, non ipsam imaginē rerum his hostijs quas singulis annis easdē continēter offerunt, nunq̄ potest accedentes perfectos reddere. Alioquī nonne desijssent offerri? propterea q̄ nullā iam habuissent conscientiam peccatorū, qui sacrificassent, ac semel purgati essent. Atqui in istis cōmemoratio fit peccatorum quotānis. Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter quū ingressurus est mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluisti. Corpus autem aptasti mihi, holocautomata & pro peccato non comprobasti. Tunc dixi: Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uolūtatem tuam. Superius quum dicit, Sacrificium & oblationem & holocautomata & pro peccato noluisti, neq; comprobasti, quæ iuxta

legem

νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵ τινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς. καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλινῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τισὶν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας. οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν

legem offerũtur, tunc dixit: Ecce adſum ut faciam deus uoluntatẽ tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quã uoluntatẽ ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel peractã. Et omnis quidẽ ſacerdos aſsiſtit quotidie, ſacra peragẽs, & eaſdẽ ſæpius offerens hoſtias quæ nunq̃ poſsint auferre peccata. Hic uero una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexterã dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellũ pedum eius. Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum eos qui ſanctificãtur. Teſtificatur autem nobis & ipſe ſpiritus ſanctus, nimirum quum prædixerit, Hoc eſt teſtamentum quod cõdam erga illos poſt dies illos, dicit domin⁹, dans leges meas in corde illorum, & in mentibus illorum inſcribam eas, & peccatorum atq; iniquitatũ illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horũ eſt remiſsio, nõ eſt amplius oblatio pro peccato. Quum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in ſancta per ſanguinẽ Ieſu, ea uia quam dedicauit nobis recentẽ ac uiuẽtem, per uelamẽtum, hoc eſt per carnem ſuam, quumq; habeamus ſacerdotẽ magnũ præfectũ domui dei, accedamus cum uero corde, in certitudine fidei, aſperſi cordibus, ac depulſa conſciẽtia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confeſsionẽ ſpei, non uacillantẽ: fidelis enim qui promiſit: & conſideremus nos inuicẽ, in hoc, ut ꝓuocemus ad charitatẽ & bona opera, non deſerentes aggregationẽ noſtri mutuã, ſicuti mos eſt nonnullis, ſed adhortantes inuicẽ, idq; hoc magis quod uidetis appropinquantẽ diem. Nam ſi uolẽtes peccauerimus poſt acceptã cognitionẽ ueritatis, non ultra pro peccatis reliqua eſt hoſtia, ſed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehemẽtia, qui deuoraturus eſt aduerſarios. Qui aſpernatus fuerit Moſi legem, abſq; miſericordia ſub duob⁹ aut tribus teſtibus moritẽ. Quãto putatis peiorib⁹ afficietẽ ſupplicijs, qui filiũ dei cõculcarit, & ſanguinẽ teſtamẽti ceu rẽ prophanã habuerit, per quẽ fuerat ſanctificatus, & ſpiritũ gratiæ cõtumelia affecerit. Nouimus em̃ eũ qui dixit, Meũ eſt ulciſci ego rependã, dicit dñs. Et rurſum, Dñs iudicabit populũ ſuũ. Horrendũ eſt incidere in manus dei uiuẽtis. Redeãt aũt uobis in memoriã ſupiores dies, in qb⁹ illuminati ingẽs certamen

ἄθλησιν παθημάτων. τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατιζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Καϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ, τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς

certamẽ ſuſtinuiſtis afflictionũ, partim qui dem dum & probris & preſſuris affecti, ſpe ctaculo fuiſtis omnib⁹, partim dũ conſortes ita conuerſantiũ facti eſtis. Siquidẽ & affli ctionũ quæ ex uinculis meis cõtigerũt par ticipes fuiſtis, & direptionẽ facultatũ ueſtra rum cũ gaudio accepiſtis, ſciẽtes uos habe re in uobis, potiorẽ ſubſtãtiã in cœlis ac ma nẽtem. Ne abiecceritis igitur fiduciã ueſtrã quæ magnã habet præmij retributionẽ. Nã patiẽtia uobis eſt opus, ut ubi uolũtatẽ dei peregeritis, reportetis promiſsionẽ. Adhuc enim perpuſillũ tẽporis & qui uenturus eſt ueniet & non tardabit. Iuſtus aũt ex fide ui ctur⁹ eſt: & ſi ſe ſubduxerit, non probabit animo meo. At nos nõ ſumus qui ſubduca mus nos in perditionẽ, ſed ad fidẽ ptinem⁹ in acquiſitionẽ animæ. Eſt aũt fides earũ rerũ quæ ſperãtur, ſubſtãtia, argumentũ eo rum quæ non uidẽtur. per hanc eñ teſtimo niũ meruerunt ſeniores. Per fidem intelligi mus pfecta fuiſſe ſecula uerbo dei, ut ex his quæ non apparebãt, ea quæ uidenẽ fierent. Per fidem uberiorẽ hoſtiã Abel obtulit deo q̃ Cain: per quã teſtimoniũ meruit, ꝙ eſſet iuſtus, teſtimoniũ ꝓhibente de donarijs illi⁹ deo, & per hanc mortuus adhuc loquit̃. Per fidem Enoch fuit translatus, ne uideret mor tem, nec fuit inuẽtus propterea quod trãſtu lerat illũ deus, prius q̃ enim transferretur, te ſtimoniũ meruerat, quod placuiſſet deo. At qui ſine fide, fieri non poteſt, ut quis illi pla ceat. Nam qui accedit ad deũ, hunc credere oportet eſſe deũ & eſſe remuneratorẽ quæ rẽtibus ſe. Per fidẽ admonitus oraculo Noe ea quæ nondũ uidebanẽ, ueritus, apparauit arcam ad ſalutẽ domus ſuæ, per quã arcam condẽnauit mundũ, & eius quæ ſecundũ fi dem eſt, iuſtitiæ factus eſt hæres. Per fidem appellatus Abrahã obedijt, ut exiret in locũ quem accepturus erat in hæreditatẽ, & exi uit, neſciens quò eſſet uenturus. Per fidẽ cõ migrauit in terrã promiſsionis, ueluti pere grinam, quũ in tabernaculis habitaſſet cum Iſaac & Iacob cohæredibus eiuſdẽ promiſ ſionis. Expectauerat enim habẽtem funda menta ciuitatẽ, cuius opifex & conditor eſt deus. Per fidem & ipſa Sara uim ad conci piendum ac retinendum ſemen accepit, ac præter ætatis rationẽ peperit, ꝙ fidelẽ iudi caret eũ qui promiſerat. Quapropter & ex uno, ꝓgnati ſũt poſteri, eoꝙ iã ãnis effœto tanto

καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ
ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀνα-
ρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάν-
τες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρ-
ρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπα-
σάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρε-
πίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγον-
τες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ
εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον
ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέ-
γονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνε-
ται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοί-
μασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν Ἀ-
βραὰμ τὸν ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονο-
γενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμε-
νος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν ἰσαὰκ κληθήσε-
ταί σοι σπέρμα, λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν
ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παρα-
βολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγη-
σεν ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ καὶ τὸν ἡσαῦ. πίστει ἰακὼβ
ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν ἰωσὴφ εὐλόγη-
σε, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβ-
δου αὐτοῦ. πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς
ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ
τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, μωσῆς
γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέ-
ρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ
οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως.
πίστει, μωσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέ-
γεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραὼ, μᾶλλον ἑλόμε-
νος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ
πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μεί-
ζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ
θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ. ἀπέ-
βλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κα-
τέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ
βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέ-
ρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρό-
σχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ
πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει διέβησαν
τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖ-
ραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν.
πίστει τὰ τείχη Ἰερειχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα
ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συ-
ναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κα-
τασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπι-
λείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γε-
δεών, βαρὰκ τε, καὶ σαμψὼν καὶ ἰεφθάε, δα-
βίδ τε καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἳ διὰ
πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο
δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν
στόματα λεόντων ἔσβεσαν δύναμιν πυρός,
ἔφυγον

tanto numero quãto sunt stellæ cœli, & uelut arena quę est iuxta marginem maris innumerabilis. Iuxta fidē mortui sunt hi omnes, quũ non accepissent promissiones, sed procul eas uidissent & credidissent, salutassentq; & cõfessi fuissent se hospites atq; aduenas esse in terra. Nam hæc qui dicũt, declarant se patriã inquirere. Et si illius quidē memores fuissent unde fuerant profecti, habebant opportunitatē reuertēdi. Nunc aũt meliorē expetunt, hoc est cœlestem. Quapropter nõ erubescit ipse deus uocari deus illorũ. parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abrahã Isaac, quum tētaretur, & unigenitũ obtulit, in quo promissiones acceperat, ad quem dictũ fuerat, In Isaac uocabitur tibi semen, quum illud secũ perpendisset deũ uel à mortuis excitare posse, unde illũ etiã resurrectionis typo reduxit. Per fidem de futuris benedixit Isaac filio Iacob & Esau. Per fidem Iacob moriēs, singulis filijs Ioseph benedixit, & adorauit fastigium uirgæ illius. Per fidem Ioseph moriens, de egressione filiorũ Israel meminit, decq; ossibus suis mãdauit. Per fidē quũ natus esset Moses, occultatus est menses treis à parentibus suis, propterea q uiderent elegantem puellum, nec ueriti sunt edictũ regis. Per fidem Moses iam grãdis renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cum populo dei, q̃ temporarijs peccati cõmodis frui, maiores arbitratus diuitias probrum Christi, q̃ Aegyptiorũ thesauros. Respectum enim habebat remuneratiõis. Per fidem reliquit Aegyptũ, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha & effusionē sanguinis, ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos. Per fidem transierunt rubrũ mare, uelut per siccam terrã, q̃ quum tētassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho conciderũt, circũdata ad dies septē. Per fidem Raab meretrix nõ perijt unà cum ijs qui non obedierāt, quũ excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tēpus, cõmemorãtem de Gedeone, de Barac & Sampsone & Hiephthaë, necnõ Dauid & Samuele ac, pphetis, qui p fidē expugnauerũt regna, operati sunt iustitiã, assequuti sũt promissiões, occluserũt ora leonũ, extinxerũt uim ignis,

effugerũt

ἔφυγον σώματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκας ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περί ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, διὰ ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστὲ παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ

effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, in cursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distēti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirētur resurrectionē. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sūt, insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerunt, oberrarunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes & montibus ac spelūcis & cauernis terræ. Atq; omnes hi testimonium promeriti per fidem, non acceperāt promissionem, q deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur. Proinde nos quoq; quum tanta septi simus nube testiū, depositio onere omni, & tenaciter inhærēte peccato, per tolerantiā curramus in propositio nobis certamine, respiciētes ad fidei ducem & consummatorē Iesum, qui proposito sibi gaudio pertulit crucē ignominia cōtempta, & ad dexteram throni dei cōsedit. Reputate enim q is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nōdum usq; ad sanguinē restitistis, aduersus peccatum repugnantes, & obliti estis exhortationis quæ uobis tanquam filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionē domini, neq; deficias quum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. Si castigationem sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes, igitī spurij estis, nō filij. Itaq; quum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multo magis subijciemur patri spirituum & uiuemus. Atq; illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem ad commodum nostrum in hoc ut impartiat nobis sanctimoniā suam. Omnis autē castigatio in præsens quidem, non uidetur esse gaudij, sed molestiæ. At postea fructum tranquillum iustitiæ reddit ijs qui per illam fuerint exercitati. Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite, & facite ut recti sint gressus pedibus uestris, ne claudicatio aberret à uia, imò sanetur

δῆ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, καὶ ἐὰν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μεμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων

netur potius. Pacē sectemini cū omnib⁹ & sanctimoniā, sine qua nemo uidebit dñm, curā agētes ne qs sit q deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulētiæ suppullulās obtur bet, & per hāc inquinētur multi: ne qs scor tator aut prophan⁹, uelut Hesau, qui unico edulio pmutauit ius primogeniti. Scitis em̄ q & postea quū uellet hæreditario iure be nedictionē assequi, reprobatus sit. Non em̄ reperit pœnitētiæ locū, tametsi cum lachry mis quęsiuisset eam. Non em̄ accessistis ad cōtactū montē & incēsum ignē ac turbinē & caliginē & procellā tubæq; sonitū & uo cem uerborū, quā q audierāt deprecati sunt ne his adiūgeretur oratio. Non em̄ ferebāt quod edicebaṫ, Si bestia tetigerit montē, la pidabiṫ aut iaculo cōfigeṫ. & adeo terribile erat uisū quod apparebat. Moses dixit, Ex pauefactus sum ac tremebūdus: sed accessi stis ad mōtē Sion & ad ciuitatē dei uiuētis, Hierusalē cœlestē, & ad innumerabilīū an gelorū cœtū, & ad cōtionē primogenitorū qui cōscripti sunt in cœlis, & ad iudicē uni uersorū deū, & ad spirit⁹ iustorū pfectorū, & ad noui testamēti conciliatorē Iesum, & ad sanguinē aspersionis, meliora loquētē q̄ loquebaṫ sanguis Abel. Videte ne asperne mini eū qui loquiṫ. nam si illi nō effugerūt qui auersabanṫ eū q loquebaṫ in terra, mul to magis nos, si eum qui de cœlis est auerse mur: cui⁹ uox tum cōcussit terrā, at nūc de nūciauit dicēs, Adhuc semel ego concutio, nō modo terrā, uerū etiā cœlū. Porrò illud qd̄ dicit, Adhuc semel: significat eorū quæ concutiūtur translationē, utpote quæ facta sint, ut maneāt ea quæ nō cōcutiūtur. Qua propter regnū assumētes quod cōcuti non possit, habeam⁹ gratiā, per quā ita colamus deū, ut illi placeam⁹ cū reuerētia & religio ne. Etem̄ deus noster ignis cōsumēs est. Fraterna charitas maneat. Hospitalitatis ne sitis immemores. Per hāc em̄ quidā inscien tes exceperunt angelos hospitio. Memores estote uinctorū, tāq̄ unà cū illis uincti, eorū qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Honorabile est inter oēs coniugiū & cubile impollutū. Scortatores aūt & ad ulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, contēti ijs quæ adsunt. Siqdē ipse dixit, Nō te desero neq; derelinquo ut fidē tes dicamus, Dñs mihi auxiliator, nec time bo quid faciat mihi homo. Memores estote XIII

μῶν ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γάρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. πείθεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ τιμοθέου.

eorum qui præsunt uobis, qui loquuti sunt uobis sermonem dei, quorum imitemini fidem, considerãtes qui fuerit exitus conuersationis illorũ. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiã in secula. Doctrinis uariis ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ est enim gratia constabili cor, non escis quæ non profuerũt iis qui uersati sunt in illis. Habemus altare de quo non est fas edere iis qui tabernaculo deseruiũt. Animaliũ enim quorum sanguis infertur pro peccato, in sancta per pontificem, horum corpora cremãtur extra castra. Quapropter & Iesus ut sanctificaret per propriũ sanguinem populũ, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, opprobrium eius portantes. Non enim habemus hic manentẽ ciuitatem, sed futuram inquirimus. Per ipsum igitur offerimus hostiã laudis semper deo, hoc est fructum labiorũ confitentiũ nomini eius. Cæterum beneficẽtiæ & communicationis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Parete iis qui præsunt uobis, & concedite: siquidem illi uigilant pro animabus uestris, tanquam rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nã id est inutile uobis. Orate pro nobis: confidimus enim q̃ bonam habemus conscientiam inter omnes cupientes honeste cõuersari. Magis autẽ obsecro uos ut id faciatis, quo celerius restituar uobis. Deus aũt pacis qui reduxit à mortuis pastorem ouiũ illum magnum per sanguinem testamẽti æterni, dominũ nostrum Iesum, absolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendũ uoluntatem ipsius, efficiens ut quod agitis, acceptũ sit in conspectu suo per Iesum Christũ, cui gloria in secula seculorũ. amẽ. Obsecro uos fratres, sufferte sermonẽ exhortatiõis. Etenim paucis scripsi uobis. Scitis fratrẽ nostrum Timotheũ solutũ esse, cum quo, si celerius uenerit, uisam uos. Salutate omnes q̃ præsunt uobis, & oẽs sanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum omnibus uobis. amen.

Missa ab Italia per Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ
τῦ ἁγίου ἰακώβου.

ΤΑύτην ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπορᾶσι, καὶ παρύσασιν εἰς τὴν λύσιν ἡμῶν ἰησοῦ χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποίων μὲν ὄντων ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποίων δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ὀρέγει. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. περὶ τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκείνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὧν πλήθωνται ὡς ὑποδήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ ἰὼβ τὸ χρήσιμον τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὲρ τῶν ἀσθενούντων, καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τούτων πλανηθέντας ὑπὸ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τούτου μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ὑπομονήν.

IN EPISTOLAM IACOBI ARGVMENTVM
per Des. Eraſmum Roterodamum.

IAcobus quoniam erat Hieroſolymitarum epiſcopus, ſcribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes ſparſi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans & inſtituens.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ

EPISTOLA BEATI IACOBI

ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ ἀκροαταὶ

IACOBVS dei ac domini Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione, ſalutem. Pro ſummo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tẽtationes incideritis uarias, illud ſcientes, ꝙ exploratio fidei ueſtræ parit patiẽtiam. Cæterum patientia opus perfectũ habeat, ut ſitis perfecti & integri, nullaq; in parte diminuti. Quòd ſi cui ueſtrũ deeſt ſapientia, poſtulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquã omnibus ſimpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei. Sed poſtulet cũ fiducia, nihil hæſitãs. Nam qui hæſitat, is ſimilis eſt fluctui maris qui uentis agitẽ & impetu rapitẽ. Neq; enim exiſtimet homo ille, ſe quicq̃ accepturum à domino. Vir animo duplici, inconſtans eſt in omnibus uijs ſuis. Glorietẽ aũt frater qui eſt humilis, in ſublimitate ſua: contrà qui dies eſt, in humiliatione ſui, quoniam ueluti flos herbæ præteribit: exortus eſt enim ſol cũ æſtu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aſpectus illius perijt: ſic & dies in uijs ſuis marceſcet. Beatus uir qui ſuffert tentationẽ, quoniã quũ probatus erit, accipiet coronã uitæ, quam promiſit dominus ijs à quibus fuerit dilectus. ne quis quum tentatur, dicat ſe à deo tẽtari: nam deus ut malis tentari nõ poteſt, ita nec ipſe quenq̃ tentat: imò unuſquiſq; tẽtatur, dum à propria concupiſcẽtia abſtrahitur & inneſcatur. deinde concupiſcẽtia poſtea q̃ cõcepit, parit peccatum: peccatũ uero perfectũ, progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Oñis donatio bona & omne donũ perfectũ, è ſupernis eſt, deſcẽdens à patre luminũ, apud quẽ non eſt trãſmutatio aut cõuerſionis obumbratio. Is deſtinata uolũtate progenuit nos ſermone ueritatis, ut eſſemus primitię quædam ſuarũ creaturarũ. Itaq; fratres mei dilecti, ſit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus ad loquendũ, tardus ad iram: nã ira uiri iuſtitiã dei non efficit. Quapropter depoſita omni immũdicia & redũdantia malicíæ, cum mãſuetudine recipite inſitũ ſermonẽ, qui poteſt ſaluas reddere animas ueſtras. Sitis aũt effectores ſermonis, & non auditores

τοὺς παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἐοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς. εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε. μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος

res, fallentes uosmetipsos. quoniã si quis audiat sermonẽ, nec eum factis exprimat, hic similis est uiro considerãti faciẽ natiuitatis suę in speculo: cõsiderauit enim seipsum & abijt, & continuo oblitus est qualis esset. At qui prospexerit in legẽ perfectã, quæ est libertatis, & permãserit, hic quum non sit auditor obliuiosus, sed effector operis, beatus facto suo erit. Si quis uidetur religiosus esse inter uos, qui non frenat linguã suã, sed aberrare finit cor suũ, huius uana est religio. Religio pura & immaculata apud deum & patrẽ hæc est, inuisere orphanos & uiduas in afflictione sua, immaculatũ seipsum seruare à mundo. Fratres mei, ne cum respectu personarũ habeatis fidem dñi nostri Iesu Christi ex opinione. nam si ingrediat in cœtum uestrũ uir aureũ gestans anulũ,ueste indutus splẽdida, ingrediatur aũt & pauper in sordida ueste, & respexeritis ad illum qui uestẽ gestat splẽdidam, & dixeritis illi, Tu sede hic bene: & pauperi dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellũ meũ: & nõ dijudicati estis in uobisipsis, & facti estis iudices cogitationũ malarum. Audite fratres mei dilecti, nõne deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hęredes regni qd promisit ijs à qbus dilectus fuerit? Vos aũt contẽptui habuistis pauperẽ. Nõne diuites tyrannidẽ exercent in uos, & ijdem trahunt uos ad tribunalia, & ijdẽ male loquũtur de bono nomine quod inuocatũ est sup uos? Si legem quidẽ regiam perficitis iuxta scripturã, Diliges proximũ tuũ sicut teipsum; bene facitis. sin uero pſonã respicitis, peccatũ cõmittitis, & redarguimini à lege ueluti transgressores. Quisquis enim totã legẽ seruauerit, offenderit aũt in uno, factus est omnium reus. nã qui dixit, Ne mœcheris: dixit etiã, Ne occidas. quod si non fueris mœchatus, occideris tamen, factus es trãsgressor legis. Ita loquamini, & ita faciatis, ueluti per legẽ libertatis iudicãdi. siqdẽ iudiciũ absq; misericordia erit ei, qui non præstiterit misericordiã: & gloriatur misericordia aduersus iudiciũ. Quæ utilitas fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, facta uero nõ habeat? Num potest fides saluũ facere illũ? Quòd si frater aut soror nudi fuerint, & egẽtes quotidiano uictu, dicat autẽ aliquis uestrũ illis, Abite cum pace, calescite & saturamini: nõ tamẽ dederitis illis quæ sunt necessaria cor-

ματος, τί ὸ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τίς, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δείξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου. κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα. ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστι, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρῖμα λημψόμεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι

pori, quæ erit utilitas? Sic & fides si facta nō habuerit, mortua est per se. Sed dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego facta habeo: ostēde mihi fidē tuam ex factis tuis, & ego ostēdam tibi ex factis meis fidē meam. Tu credis ꝙ deus unus est: Recte facis. Et dæmonia credūt ac contremiscūt. Vis uero scire ô homo inanis, ꝙ fides absq; factis mortua sit? Abrahā pater noster nonne ex factis iustificatus est, quū obtulisset Isaac filiū suū sup altare? Vides ꝙ fides adiumento fuerit factis illius, & ex factis fides ꝓfecta fuerit? Et impleta est scriptura quæ dicit, Credidit Abrahā deo, & imputatū est illi ad iustitiā, & amicus dei uocatus est. Videtis igitur ꝙ ex factis iustificet̄ homo, & nō ex fide tantum? Similiter autē & Rhaab meretrix, annon ex factis iustificata est quū excepisset nūcios & alia uia emisisset? Nam quēadmodum corpus absq; spiritu mortuū est, ita & fides absq; factis mortua est. Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes ꝙ maius iudiciū sumpturi simus. In multis enim labimur omnes. Si quis in sermone nō labitur, hic ꝓfectus est uir, qui possit freno moderari totū etiā corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, ut obediāt nobis, & totum corpus illorū circūagimus. Ecce naues quo ꝙ quū tantæ sint, & à uentis sæuis agātur, circūaguntur à minimo gubernaculo, quocunq; impetus dirigētis uoluerit. Ita & lingua pusillū membrū est, & magna iactat. Ecce exiguus ignis quātā materiā incēdit. Et lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic lingua cōstituit̄ in mēbris nostris, quæ maculat totū corpus, & inflāmat rotam natiuitatis, & inflāmatur à gehēna. Omnis enim natura & ferarū & uolucrū serpētiumq; & marinorū domatur, & domita est à natura humana. Linguā aūt nullus hominū domare potest, incoercibile malū, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicim⁹ deo & patri, & per ipsam maledicim⁹ hominib⁹, qui ad similitudinē dei cōditi sunt. Ex eodē ore ꝓcedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri. Nūquid fons ex eodem foramine emittit dulcē & amaram aquā? Nunqd potest fratres mei, ficus oleas gignere, aut uitis ficus? Sic nullus fons salsam ac dulcē potest ædere aquam. Quis sapiens & scientia præditus inter uos? Ostēdat ex bona cōuersatione opera sua cū mansuetudine

111

πτὴ σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. διόπερ λέγει. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετατραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν, οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσομεν, καὶ ποιήσομεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν

tudine ſapiẽtiæ. Quòd ſi æmulationẽ amaram habetis & cõtentionẽ in corde ueſtro, nolite gloriari & mẽdaces eſſe aduerſus ueritatẽ. Non eſt enim iſta ſapiẽtia è ſupernis deſcẽdẽs, ſed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi eñ æmulatio & cõtentio, ibi incõſtantia & omne opus prauũ. Quæ aũt è ſupnis eſt ſapiẽtia, primum quidẽ caſta eſt, deinde pacifica, modeſta, tractabilis, plena miſericordia & fructib⁹ bonis abſq; dijudicatione ſine ſimulatione. Fruct⁹ aũt iuſtitiæ in pace ſeminat̃, facientibus pacẽ. Vnde bella & 1111
lites in uobis? Nonne hinc? nimirũ ex uoluptatibus ueſtris quæ militãt in membris ueſtris? Cõcupiſcitis & non habetis, inuidetis & æmulamini, & non poteſtis adipiſci. pugnatis & bellatis: nõ habetis, ꝓpterea ꝙ nõ poſtulatis. Petitis & nõ accipitis, eo qđ male petatis, ut in uoluptatib⁹ ueſtris inſumatis. Adulteri & adulteræ neſcitis ꝙ amicitia mũdi, inimicitia eſt cũ deo? Quicũq; ergo uoluerit amicus eſſe mũdi, inimicus dei cõſtituitur. An putatis ꝙ inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiã cõcupiſcit ſpiritus qui habitauit in nobis? Maiorẽ aũt dat gratiã. Subditi ergo eſtote deo, reſiſtite aũt diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emũdate manꝰ ô peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. riſus ueſter in luctũ conuertat̃, & gaudiũ in mœrorem. Humiles uos reddite in cõſpectu dñi, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicẽ fratres. Qui detrahit fratri, quiq; iudicat fratrẽ ſuũ, detrahit legi & iudicat legẽ. ꝙ ſi iudicas legẽ, nõ es obſeruator legis, ſed iudex. Vnus eſt legislator q põt ſeruare & ꝑdere. Tu qs es qui iudicas aliũ? Age nũc qui dicitis, Hodie & cras eamus in hãc ciuitatẽ, & faciamꝰ ibi annũ unũ & mercemur & lucrũ faciamꝰ, qui ignoratis qd futurũ ſit poſtero die. Quæ eſt eñ uita ueſtra? Vapor eñ eſt qui ad exiguũ tẽpus apparet & deinde euaneſcit, pro eo ꝙ dicere debueritis, Si dñs uoluerit, & ſi uixerimꝰ, faciamꝰ hoc aut illud. Nũc aũt exultatis in ſupbijs ueſtris. Omnis exultatio talis mala eſt. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nũc diuites, plorate, ululantes ſup V
miſerijs ueſtris quę adueniẽt uobis. Diuitię ueſtræ putrefactæ ſunt, ueſtimẽta ueſtra tineis obnoxia facta ſunt. Aurũ & argẽtum

ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ἡ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἱ ἐλάλησαν ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ Κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

ueſtrũ erugine uitiatũ eſt,& erugo eorum in teſtimonium uobis erit,& exedet carnes ueſtras ſicut ignis. Theſaurum cõgeſiſtis in extremis diebus. Ecce merces operariorum qui meſſuerunt regiones ueſtras,quæ fraude nõ reddita eſt à uobis,clamat:& clamores eorũ qui meſſuerãt,in aures domini ſabaoth introierũt.In delicijs uixiſtis ſuper terrã,& laſciuiſtis,enutrijſtis corda ueſtra, ut in die occiſionis.Condẽnaſtis,& occidiſtis iuſtum,& non reſiſtit uobis. Patientes igitur eſtote fratres uſq; ad aduentũ domini: Ecce agricola expectat precioſum fructum terræ,patiẽter expectans illum,donec accipiat pluuiã tempeſtiuã & ſerotinã. Patientes igitur eſtote & uos,& confirmate corda ueſtra,quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiſcere aliꝰ aduerſus aliũ fratres,ut ne condẽnemini.Ecce iudex ante ianuã aſsiſtit.Exemplũ accipite fratres mei afflictiõis ac patiẽtiæ prophetas,qui loquuti ſunt in nomine domini.Ecce beatos ducimus eos qui ſuſtinent.Tolerantiã Iob audiſtis,& finem domini uidiſtis,ꝙ ualde miſericors ſit dominus ac cõmiſerans.Ante omnia autẽ fratres mei,nolite iurare neq; per cœlum neq; per terrã neq; aliud quodcũq; iusiurandũ:ſit aũt ueſtrũ,eſt,eſt:non,non: ut ne in ſimulationẽ incidatis.Affligitur aliquis inter uos? oret.Aequo animo eſt aliquis? pſallat.Infirmat̃ quis inter uos? accerſat presbyteros eccleſiæ,& orẽt ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine dñi.Et obſecratio fidei ſaluum reddet laborantẽ,& eriget eum dominus:& ſi in peccatis fuerit,remittentur ei.Confitemini inuicẽ alius alij delicta,& orate pro uobis inuicẽ, ut ſani ſitis.Multũ enim ualet deprecatio iuſti efficax.Helias homo erat ſimiliter obnoxiꝰ affectionibus ut nos, & precatione precatus eſt ne plueret: & non pluit ſuper terram annos tres & menſes ſex.Et rurſum orauit,& cœlum dedit pluuiam & terra produxit fructum ſuũ.Fratres,ſi quis inter uos errauerit à ueritate,& conuerterit quis eum,ſciat,ꝙ qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ ſuæ,ſaluã faciet animã à morte,& operiet multitudinẽ peccatorum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου.

Ταύτην γράφει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὔσιν, ἰουδαίοις καὶ ἑλληνίσταις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν διδασκαλικήν, ἐπεκτείνων αὐτήν, διότι γὰρ ἐκ ἰουδαίων ἐπίστευσαν. καὶ πρῶτον μὲν ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἐκ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ διὰ αὐτῶν ἐμυνύθη, ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἐθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναῖκας γὰρ καὶ ἀνδράσιν ὁμοφρονεῖν παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τοῦ ἅδην γέγονε παρὰ ἰουδαίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως. ἵνα καὶ οἱ προδανόντος ἀναστῶσι, καὶ λειθῶσι μὲν τοῖς σώμασι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως ἀμείνωσι, καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντοτε ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῷ λειτῇ. καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM ARGUMENTUM per Des. Erasmum Roterodamum.

PEtrus quemadmodum & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentibus gentium regiones, epistolam profecto dignam apostolorum principe, plenam autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sententijs differtam. Hortatur autem ad tolerantiam malorum, quæ ob euangelij inuidiam perpetiebantur, spe præmiorum. Ad hæc admonet, ut iuxta prophetiarum oracula ad tantam dignitatem uocati gratis, uitam præstent sua professione dignam: Christianismum enim non in titulo aut baptismo tantum, sed in morum innocentia situm esse. alioqui quod afflliguntur malis, non cessurum ad gloriam Christi, si ob malefacta pœnas dare uideantur. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detrectent parêre magistratibus licet ethnicis, ne prouocati nec conuertantur ad Christum, & acrius sæuiant: item ne serui negent officiũ suum heris, licet ethnicis. Christianæ bonitatis esse omnia perpeti: item ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos contemnant, sed moribus suis ad meliora studeant prouocare. Maritos admonet, ut uxoribus suis deferant, ut à coitu nonnunquam temperent, quo magis uacet orare. Deinde exemplo Christi prouocat ad tolerantiam malorum, ne conentur iniuriam iniuria pensare, sed mãsuetudine & benefactis uincere studeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Post hæc hortatur ad nouitatem uitæ, dehortans à uitijs gentium. Inuitat ad sobrietatem, ad uigilantiam, ad preces assiduas, in primis ad mutuam charitatem, ad hospitalitatem, ad officia mutua, rursus ad patiẽtiam persequutionum ob Christi nomen illatarum. Mox episcopos instituit, & his subditum populum. In calce testatur sese & alteram epistolã ad eosdem scripsisse per Syluanum, quæ intercidit. Hanc scriptam apparet ex Babylone: nam huius ecclesiæ uerbis iubet eos saluere, si cui de Roma commentum non probatur.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐραυνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. καὶ

PETRVS apostol⁹ Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus, Pontum, Galatiã, Cappadociã, Asiam & Bithyniã, delectis iuxta præfinitionẽ dei patris, per sanctificationẽ spirit⁹, in obedientiam & aspersionẽ sanguinis Iesu Christi: gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus & pater dñi nostri Iesu Christi qui iuxta copiosam suam misericordiã regenuit nos in spem uiuam, per hoc ꝙ resurrexit Iesus Christus ex mortuis in hæreditatem immortalẽ & incontaminabilẽ atq; immarcessibilẽ, cõseruatam in cœlis erga uos qui uirtute dei custodimini per fidem ad salutem quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimẽtis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo precioſior auro quod perit, & tamen per ignẽ probatur, reperiat̃ in laudẽ & gloriam & honorẽ, tum quũ reuelabitur Iesus Christus: quem quum non uideritis, diligitis: in quẽ in præsentia, quũ non uideatis, credentes tamẽ, exultatis gaudio ineffabili & glorificato, reportãtes finem fidei uestræ, salutem animarũ: de qua salute exquisierunt & scrutati sunt pphetæ, qui de uentura in uos gratia uaticinati sunt, scrutantes ad quẽ aut cuiusmodi tẽporis articulũ significaret qui in illis erat spiritus Christi: qui prius q̃ acciderent, testabatur uenturas in Christũ afflictiones, & quæ essent consecuturæ glorias: qbus & illud reuelatũ est, ꝙ haud sibĩ ipsis, imò nobis ministrarẽt hæc quæ nũc annunciata sunt uobis per eos qui uobis prædicauerũt euãgeliũ, per spiritũ sanctũ emissum è cœlo, in quæ desiderãt angeli prospicere. Quapropter succincti lũbis mentis uestræ, sobrij, pfecte sperate in eam quæ ad uos defert̃ gratiã, dũ uobis patefit Iesus Christus, tanq̃ filij obediẽtes, ut nõ accõmodetis uos pristinis cõcupiscẽtijs, qbus dũ adhuc ignoraretis Christũ, agebamini, sed quẽadmodũ is q̃ uos uocauit, sanct⁹ est, ita ipsi quoq; sancti in omni cõuersatione reddamini, ꝓpter ea ꝙ scriptũ est, Sãcti estote, nã ego sanctus sum

μαι. καὶ

μι. καὶ εἰ πατέρα ὦν καλεῖτε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥς τε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἴπερ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἵ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε

sum. Et si patrē inuocatis citra personarū respectū iudicantē iuxta cuiusq; opus, uidete ut in timore conuersantes incolatus uestri tempus transigatis. Quum sciatis uos, non caducis rebus uelut argento & auro fuisse redēptos à uana uestra cōuersatione, quam ex patrū acceperatis traditione, sed precioso sanguine uelut agni immaculati & incōtaminati Christi: qui prœordinatus quidem fuerat, anteq conditus esset mūdus, sed manifestatus fuit extremis tēporibus propter uos qui per illū creditis in deū: qui illū excitauit è mortuis, & gloriā ei dedit, ut uos fidem ac spē haberetis erga deū, qui animas uestras purificastis obediēdo ueritati, p spiritū cum charitate fraterna, ab omni simulatione aliena, ex puro corde uos inuicē diligite impense, renati non ex semine mortali sed ex immortali per sermonē uiuentis dei & manentis in æternū, propterea q omnis caro gramen sit, & omnis gloria hominis quasi flos graminis. Exaruit gramē, & flos decidit: at uerbū domini manet in æternū. Hoc aūt est uerbū, quod per euāgeliū delatū est ad uos. Proinde depositā omni ma 11
litia & omni dolo & simulationibus & inuidētijs & omnib⁹ obtrectationib⁹, ut modo nati infantes, lac illud non corporis sed animi quod dolum nescit, appetite, ut per illud subolescatis. Siquidē gustastis q benignus sit dñs, ad quem accedentes, qui lapis est uiuus, ab hominibus quidē reprobatus, apud deum uero electus ac precios⁹: ipsi quoq; ueluti uiui lapides ædificemini, domus spiritualis, sacerdotiū sanctū ad offerēdū spirituales hostias, acceptabiles deo p Iesū Christum. quapropter & cōtinet scriptura, Ecce pono in Sion lapidē, in sūmo ponēdū angulo, electū, precios⁹: & q crediderit in illo, nō pudefiet. Vobis igit̄ precios⁹ est, q creditis. Cæterū ijs q non credūt, lapis quē repro bauerāt ædificātes, hic cœpit esse caput anguli: & lapis in quē ipingit̄, & petra ad quā offendāt, nēpe ijs q impingunt in sermonē, neq; credūt in id ad qd' & instituti fuerant. Vos aūt gen⁹ electū, regale sacerdotiū, gēs sācta, popul⁹ q in lucrū accesit, ut uirtutes prædicetis illius q è tenebris uos uocauit in admirabilē suā lucē: q quondā eratis nō popul⁹, nūc popul⁹ dei: q quondā nō cōsecuti misericordiā, nūc estis misericordiā cōsecuti. Dilecti, obsecro tāq; aduenas ac pegrinos

abstinete

ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. οὗτος γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα; ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πραέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι εἰς τὸν θεόν, ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν

abstinete à carnalibus concupiscentijs quæ militant aduersus animã, & cõuersationem uestram habete honestã inter gentes, ut in hoc quod obtrectant uobis quasi malefícis, ex bonis operibus æstimantes uos, glorifi/cent deum in die uisitationis. Proinde sub/diti estote cuiuis humanæ creaturæ, ppter dominũ, siue regi tanquam præcellẽti, siue præsidibus ut qui per eum mittãtur ad uin/dictam quidem nocẽtium, laudẽ uero recte agentium. Quoniã sic est uolũtas dei, ut be nefaciẽdo obturetis os hominibus stultis & ignorantibus, tanquam liberi, & non ueluti prætextũ habentes malitiæ libertatem, sed tanquã serui dei. Omnes honorate, fraterni tatem diligite, deũ timete, regẽ honorate. Famuli subditi sint cũ timore dominis, non solũ bonis ac humanis, uerum etiã prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter cõscien tiam dei suffert molestias, præter meritum affectus malis. Quæ enim est laus, si quum peccantes alapis cædimini sufferetis? At si quũ benefacitis, & tamen malis afficimini, suffertis. Hæc enim est gratia apud deũ. Si/quidem in hoc uocati estis, quoniã & Chri/stus afflictus est pro nobis, relinquẽs nobis exemplũ ut insequeremini uestigia ipsius qui peccatũ non fecerat, nec inuẽtus est do/lus in ore illius: qui quũ maledictis incesse/retur, non regessit maledicta: quũ malis affi ceretur, nõ minabatur: sed tradidit uindictã ei qui iudicat iuste, qui peccata nostra ipse ptulit in corpore suo super lignũ, quo pec/catis mortui iustitię uiueremus: cuius eiusdem uibice sanati fuistis: nam eratis uelut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pa storem & curatorem animarũ uestrarum.

Similiter uxores subditæ sitis uestris ui/ III
ris, ut etiã qui nõ obtẽperãt sermoni, p uxo rum cõuersationẽ absq; sermone lucrifiãt: dum considerãt cũ reuerẽtia coniũctã castã conuersationẽ uestrã, quarũ ornatus sit nõ extern⁹, q situs est in plicatura capillorũ & additione auri, aut in palliorũ amictu, uerũ occult⁹, q est in corde homo, si is careat om ni corruptela, ita ut spiritus placidus sit ac quiet⁹, q spũs in oculis dei magnifica ac sum ptuosa res est. Nã ad eũ modũ olim & sãctæ illæ mulieres sperãtes in deo, comebãt sese, & subditæ erãt suis uiris, quẽadmodũ Sara obediuit Abrahæ, dñm illũ appellãs, cui⁹ fa ctę estis filię dũ benefacitis, & nõ terremini ullo

δὲ μίαν

δὲ μᾶλλον τιθέσθω. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμήν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν. ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἐξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος. ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον

ullo paudre. Viri similiter cohabitēt secundum scientiam, uelut infirmiori uasi mulieri impartiētes honorem, tanq̄ etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrūpantur preces uestræ. In summa, omnes sitis unanimes, similiter affecti, fraterna pręditi charitate, misericordes, affabiles, non retaliantes malum malo aut conuitiū conuitio, sed contrà, benedicentes: scientes uos in hoc uocatos esse ut benedictionē hæreditate possideatis. Nā qui uult uitā diligere, & uidere dies bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolum. Declinet à malo & faciat bonum, quærat pacem & persequatur eam: quoniā oculi domini super iustos, & aures eius ad deprecationē illorum. Rursus aspectus domini super eos qui faciūt mala. Et quis est qui sit afflicturus uos, si bonitatis æmulatores fueritis? Imò si quid etiā acciderit incōmodi propter iustitiam, beati tamen estis. Cæterum terrore illorū ne terreamini, nec turbemini, sed dominū deū sanctificate in cordibus uestris. Sitis aūt parati semper ad respondendū cuilibet petenti, ut loquamini de ea quæ in uobis est spe, cum māsuetudine & reuerētia, conscientiam habentes bonam, ut in hoc quod uobis detrahunt tanq̄ sceleratis, pudefiāt hi qui incessunt uestrā bonā in Christo conuersationē. Prestat enim ut bene agentes, si ita uelit dei uolūtas, malis afficiamini, q̄ male faciētes. Quandoquidē & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis, ut nos adduceret deo, mortificatus quidem carne, sed uiuificatus spiritu, in quo etiam abijt & spiritibus qui erant in carcere prædicauit, qui inobediētes fuerant quondam. Quum semel expectabat dei lenitas in dieb⁹ Noe, quum apparabatur arca, in qua paucæ, hoc est octo animæ seruatæ fuerūt per aquam: cuius figuræ nunc respondens baptismus, nos quoq; saluos reddit: quo non carnis sordes abijciunt, sed quo fit ut bona cōscientia bene respōdeat apud deum, per resurrectionem Iesu Christi qui est ad dexterā dei, profectus in cœlū, subiectis sibi angelis & potestatibus ac uirtutibus. Quū igitur Christus passus sit pro nobis carne, uos quoq; iuxta eandē cogitationē armemini, q̄ qui patiebatur in carne, destitit à peccato: in hoc ut iam non concupiscentijs hominū sed uoluntati dei, quod superest in carne tempus

IIII

χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἱ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ. εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεύς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιός, ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ. καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ χριστοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι

uiuat. Sat enim est nobis, ꝙ anteacto uitæ tempore uolũtatem gentiũ patrauerimus, quũ uersaremur in lasciuijs, concupiscẽtijs, uinolẽtijs, comessationib⁹, cõpotationibus, & nefarijs simulacrorũ cultibus. Atꝙ id ab surdũ illis uidetur, ꝙ non accurratis unà cũ ipsis in eandẽ luxus refusionẽ, qui de uobis male loquũtur. Qui reddituri sunt rationẽ ei qui paratus est ad iudicãdũ uiuos & mortuos. Nam in hoc mortuis quoꝙ prędicatũ est euangeliũ, ut iudicẽtur quidẽ secũdum homines carne, uiuãt aũt iuxta deũ spiritu. Porrò rerum omniũ finis imminet. Sitis igitur sobrij & uigilãtes ad orãdũ: ante omnia uero charitatẽ inter uos uehementẽ habentes: nã charitas operiet multitudinẽ peccatorũ. Hospitales estote erga uos inuicẽ, sine murmurationibus, ut quisꝙ accepit donũ, ita ali⁹ in aliũ illud ministrãtes, ut boni dispẽsatores uariæ gratiæ dei. Si quis loquit̃, loquat̃ ut eloquia dei: si quis ministrat, ministret tãꝙ ex uirtute quã suppeditat deus, ut omnibus glorificet̃ deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperiũ in secula seculorũ, amẽ. Charissimi, ne miremini, dum per ignẽ exploramini, quæ res ad experimẽtum uestri fit, perinde quasi nouũ aliqd uobis obtingat: imò in hoc qd' consortes estis afflictionũ Christi, gaudete, ut in reuelatione quoꝙ gloriæ eiusdẽ gaudeatis exultantes. Si probris afficimini in nomine Christi, beati estis: quoniã gloria & spiritus dei supra uos requiescit. Iuxta ipsos qdẽ maledictis afficit̃, iuxta uos aũt glorificat̃. Ne quis cũ uestrũ affligat̃, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut curiosus alienarũ rerũ. Porrò si ut Christianus affligit̃ aliqs, ne pudeat̃, imò glorificet deũ in parte hac. Quãdoqdẽ & tẽpus est ut incipiat iudiciũ à domo dei: ꝙ si primũ incipit à nobis, quis erit finis eorum qui nõ credũt dei euãgelio? Et si iustus uix saluus efficitur, impius & peccator ubi cõparebit? Proinde qui affligũtur iuxta uoluntatẽ dei, tanꝙ apud fidelẽ conditorẽ deponãt animas suas benefaciẽdo. Presbyteros q inter uos sũt obsecro, q sum & ipse presbyter, ac testis afflictionũ Christi, atꝙ idẽ cõsors glorię quæ reuelabit̃, pascite q̃ tũ in uobis est gregẽ Christi, curã illius agẽtes non coacte, sed uolẽtes: nõ turpiter affectãtes lucrũ, sed propẽso animo, neꝙ ceu dñiũ exercẽtes aduersus cleros, sed sic ut sitis exẽplaria

μένοι τῷ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχι-
ποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης
στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυ-
τέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν τα-
πεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερη-
φάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα
τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν
μέριμναν ὑμῶν ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐ-
τῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ
ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος
περιπατεῖ, ζητῶν τινα καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στε-
ρεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων
τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ
θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὸν αἰώ-
νιον αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγον παθόν-
τας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι,
θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων, ἀμήν. διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ
ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, πα-
ρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ
χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἕστηκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς
ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ μάρκος ὁ υἱός
μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγά-
πης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
ἀμήν.

plaria gregis. Et quum apparuerit ille pasto
rum princeps, reportabitis immarcessibilẽ
gloriæ coronam. Similiter iuniores subditi
estote senioribus, sic ut omnes alius alij ui
cissim subijciamini. Humilitatem animi uo
bis infixam habete: propterea ꝙ deus super
bis resistit, humilibus aũt dat gratiam. Hu
miliemini igitᷣ sub potenti manu dei, ut uos
extollat quũ erit opportunũ, omni cura ue
stra cõiecta in illum, nam illi cura est de uo
bis. Sobrij estote, uigilate, quoniã aduer a
rius uester diabolus tanꝙ leo rugiẽs obam
bulat, quærens quem deuoret. Cui resistite,
solidi fide, scientes easdem afflictiones ue
stræ quæ in mundo est fraternitati consum
mari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit
nos ad æternã suam gloriam per Christum
Iesum, parũper afflictos, idẽ instauret uos,
fulciat, roboret, stabiliat: ipsi gloria, impe
rium in secula seculorũ, amen. Per Syluanũ
uobis fidelem fratrẽ, ut arbitror, paucis scri
psi, adhortans ac testificãs hanc esse ueram
gratiã dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ
est in Babylone, uestræ cõsors electionis ec
clesia, & Marcus filius meus. Salutate uos
mutuo charitatis osculo. Pax uobis omni
bus, qui estis in Christo Iesu.
Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ
καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου.

Ταύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῶν πρώτων. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐυπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν. καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν, καὶ ὅτι αἱ προφητίαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαίκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπαταῦ τινὰς, λέγοντες, μαθὴν λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις. πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη, εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI POSTERIOREM ARGVmentum per Des. Erasmum Roterodamum.

HAnc, ut apparet, scripsit admodum senex, & iam morti uicinus, quandoquidem de obitu suo meminit. Scribit autem promiscue Christianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehementer insectans eos qui simplicium animos peruersa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Christum.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΣΥΜΕΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοί σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες, οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δύναμιν, καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA

SYMEON Petrus ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti, iis qui eque precioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſtitiam dei noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti: gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei & Ieſu dñi noſtri, ſic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita eſt, quæ ad uitã ac pietatem pertinent, per agnitionem eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutẽ, per quę precioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, ut p hæc efficeremini diuinę conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcẽtiam. Sed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem, in uirtute uero ſcientiã, in ſcientia uero temperantiam, in temperantia uero patiẽtiam: rurſus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna uero charitate dilectionem. Hæc enim quum uobis adſint & exuberent, haud ocioſos, nec in irritum laborantes efficiunt, ad domini noſtri Ieſu Chriſti cognitionem. Nam cui nõ adſunt hæc, is cæcus eſt, & manu uiã tentans, oblitus ſeſe à ueteribus peccatis ſuis fuiſſe purgatum. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationem & electionem ueſtram firmam efficiatis. Hæc enim ſi feceritis, non labemini unquã. Siquidem ad hunc modum, abũde ſubminiſtrabitur uobis introitus in æternũ regnum domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Quapropter haud negligam, uos ſemper commonere de his, tametſi ſciatis, & cõfirmati ſitis in præſenti ueritate. Attamen iuſtum arbitror, quãdiu ſum in hoc tabernaculo, excitare uos per commonitionem, quum ſciam breui futurum, ut deponam hoc tabernaculũ meum: quẽadmodũ & dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Quin & dabo ſemper operam, ut uos poſt exitum meum, horum mentionem facere poſsitis. Non enim arte compoſitas fabulas ſequuti, notam uobis fecimus dñi noſtri Ieſu Chriſti uirtutem & aduẽtũ, ſed qui oculis noſtris aſpeximus illius

ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης * κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπαγαγών, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο· βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμητὰς, αὐθαδεῖς, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες· ὅπου ἄγγελοι ἰσχύι καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα, εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ

* Aliâs κήρυγμα

illius maiestatē. Acceperat enim à deo patre honorem & gloriā, uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria: Hic est ille filius meus dilectus, in quo mihi complacitū est. Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatā, quum essemus unà cum illo in monte sancto. Et habemus firmiorē sermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus uestris. Si illud prius noueritis, quòd omnis prophetica scriptura non sit priuatæ interpretationis. non enim uoluntate hominis allata est olim ꝓphetia, sed à spiritu sancto impulsi, loquuti sūt sancti dei homines.

Fuerunt aūt & pseudoprophetæ in populo, quemadmodū & inter uos erunt falsi doctores, qui clam inducent sectas perniciosas, etiam dominum qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibiꝑ ipsis celerē interitum: & plericꝫ sequentur illorū exitia: per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auaritiā facticijs sermonibus de uobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non tardat, & perditio illorū non dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant non pepercit, sed catenis noctis in tartarum præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium, & prisco mūdo non pepercit, sed octauum iustitiæ præconem Noe seruauit, diluuio in mundū impiorū inducto, & ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerē redactas, subuersione condēnauit, eoscꝫ fecit exemplum ijs qui impie forent acturi: & iustum Lot qui opprimebatur à nefarijs per libidinosam conuersationē, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, quū habitaret inter illos, quotidie animā iustam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dñs pios è tentatione eripere, iniustos aūt in diē iudicij puniendos seruare, maxime uero illos qui carnem sequētes in concupiscētia pollutionis ambulāt, ac dominationē contēnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellētes non uerentur cōuitijs incessere. Quum ipsi angeli qui sunt robore ac uirtute maiores, nō ferūt aduersus sese apud dñm, maledicū iudiciū. At isti ueluti bruta animātia, natura genita in capturā & in pernicie, in his quæ non intelligunt maledicētes in perditione sua peribunt, reportātes mercedē iniustitiæ, pro uoluptate ducētes, si in diē delicijs fruantur, labes ac

λοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνδυαζόμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατάπαυστον ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας, ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοί δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. ποῦ ἐστιν ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύ-

bes ac maculæ, qui conuiuãtes in erroribus suis insultant uobis, oculos habẽtes plenos adulteræ, & qui à peccando cessare nesciãt, inescantes animas instabiles, cor habentes exercitatũ rapinis, execrabiles filij qui relicta recta uia aberrauerũt, sequuti uiam Balaam filij Bosor, qui mercedẽ iniquitatis dilexit, sed redargutus fuit de sua iniquitate: animal subiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Isti sunt fontes aqua carẽtes, nebulæ quæ à procella ferũtur, quibus caligo tenebrarum in æternum seruata est. Siquidẽ ubi uehementer fastuosa uanitatis uerba sonuerint, inescant homines per concupiscẽtias carnis uoluptatibus, eos qui uere aufugerant ab his qui in errore conuersantur, dum illis libertatem pollicẽtur, quũ ipsi serui sint corruptionis. Siquidẽ à quo quis superatus est, huic etiam in seruitutẽ est addictus. Nam si post ea q̃ refugerũt ab inquinamẽtis mundi, per agnitionẽ dñi & seruatoris Iesu Christi, tamen his rursum inuoluti superantur, facta sunt illis postrema peiora primis. Satius em̃ fuisset illis, non cognouisse uiam iustitiæ, q̃ ubi cognouerunt, conuerti ab eo quod illis traditũ fuit, sancto præcepto. Verũ accidit illis id quod uero prouerbio dici solet: Canis reuersus ad suum ipsius uomitũ: & sus lota, reuersa ad uolutabrum cœni. Hasce iam alteras uobis charissimi, scribo literas, in quibus extimulo uestram, per commonitionem, synceram mẽtem, ut memores sitis uerborum, quæ prædicta sunt à sanctis prophetis, & mãdati nostri, qui sumus apostoli domini & seruatoris, illud primum sciẽtes, uenturos in extremis diebus illusores, qui iuxta proprias concupiscẽtias ambulent, & dicant: Vbi est pollicitatio aduentus eius. Siquidem ex quo die patres obdormierũt, sic omnia permanent ab initio conditionis. Nam illud uolentes nesciũt, quòd cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquam consistens dei sermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus perijt. At qui nunc sunt cœli ac terra, eiusdẽ sermone repositi sunt, & seruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quòd unus dies apud dñm perinde est ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dominus qui promisit, quemadmodum nõnulli III

βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. πάντων οὖν τούτων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοί ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἔστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος.

ἀμήν.

tarditatem exiſtimant. Verum patiens eſt erga nos, dum non uult ullos perire, ſed omnes ad pœnitentiã recipere. Veniet autem dies domini ſicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem transibunt: elemẽta uero æſtuantia ſoluentur, terraq; & quæ in ea ſunt opera, exurentur. Quum igitur hæc omnia ſoluantur, quales oportet eſſe uos in ſanctis conuerſationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentũ diei dei, per quem cœli incenſi ſoluentur, & elementa æſtuantia liqueſcent. Sed cœlos nouos ac terram nouã iuxta promiſſum illius expectamus, in qbus iuſtitia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incõtaminati, ab illo reperiamini in pace: dominiq; noſtri patientiam, ſalutem arbitremini. quemadmodum & dilectus frater noſter Paulus, iuxta ſibi datam ſapientiã ſcripſit uobis, etiam in omnibus ferè epiſtolis loquẽs de his, inter quæ ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perniciem. Vos igitur dilecti, poſtea quàm præmoniti eſtis, cauete, ne ſimul cum alijs nefariorum errore abducti, excidatis à propria ſtabilitate, ſed creſcite in gratia, & cognitione domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis.

Amen.

ΥΓΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟ
λικῆς ἰωἰσολῆς τθ ἁγίε ἀποσόλου καὶ ἀυαγγελίσε ἰωάννε τθ θεολόγε.

ΤΑύτλω αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὁ τὸ ἀυαγγέλιον γράψας, ὡἰσέλθε, ὑπομμνήσκων σὲ ἤδη πεπεισμένους εἰς τὸν λόγον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ ἀυαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν τάυτῃ τῇ ἰωἰσολῇ θεολογεῖ πρὸὶ τὸν λόγον, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ἐξ αὐτθ εἶναι. θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ ἰυείῳ, ὃς ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ τῆς τούτου παρουσίας, καὶ ἐπιφανείας αὐτθ τίθησι, λέγων εἶναι ὅπως, ὥστε τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τθ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τθ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν, τὸν ἰυείον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει οὖν πᾶσαν ἡλικίαν, πᾶς παιδία, πᾶς νεανίσκους, πᾶς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τθ θανάτου. εἶτα λοιπὸν δι' ὅλης τῆς ἰωἰσολῆς πρὸὶ ἀγάπως διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐξηγεῖται οὖν πρὸὶ διαφορᾶς φόβε καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ πρὸὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ πρὸὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τθ θεοῦ ἐστι, ποῖον δὲ τῆς πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ πρὸὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ πρὸὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, σκότος ἐστὶν ἄξιος τῆς ἀλήσεως, οὐδὲ δύναται λέγεσθαι τθ χριστοῦ. καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τθ υἱθ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱόν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἰωἰσολῇ τάυτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τθ ἀντιχρίσου, εἶναι δὲ ὅπως τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν χριστόν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἶπη εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ διὰ ὅλης ἰωἰσολῆς, μὴ ἀθυμεῖν αὐτὸς πταίοντας πρὸὶ ἰυείῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τθ κόσμου, δείκνυσι αὐτὸς πεπεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπὸ αὐτθ τθ κόσμε, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίε πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ἰωἰσολῆς πάλιν ὑπομμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τθ θεοῦ υἱός, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλαττώμεθα ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIOREM ARGV/
mentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

HAnc epiſtolam eſſe Ioannis apoſtoli qui ſcripſit euangelium, uel ipſe ſermonis charácter arguit. Multus eſt in mentione lucis ac tenebrarum, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex ſermone proximo. Quod genus eſt illud, ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius: Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo, quoniam omne quod in mundo eſt: & cætera. Ac mox: Non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Et, mundus transit. Quoties hic iteratur mundus? Poſtremo, eſt in toto huius ſermone quiddam minus aſtrictũ, ac fuſius quàm in ſermone reliquorum apoſtolorum. Eſt autem dilucidior epiſtola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ ſequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero, non apoſtolo, tribuuntur.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA IOANNIS APOSTOLI PRIMA

ΟΟ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

ΤΕκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοί οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν

QVOD erat ab initio, quod audiuim⁹, quod uidimus oculis nostris, quod p̄spexímus, & manus nostræ contrectauerũt de sermone uitæ, & uita manifesta est, uidimus: etiam testamur, & annũciamus uobis uitam æternã quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut gaudiũ uestrum sit plenum. Et hæc est promissio quam audiuimus ex ipso, & annunciamus uobis, q̄ deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus q̄ societatem habemus cũ eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem nõ facimus. Quòd si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus, Peccatum non habemus: nosipsos fallim⁹, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, Non peccauimus: mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis. Filioli mei, hæc scribo uobis, Ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem, Iesum Christũ iustũ. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantũ, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus q̄ cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas nõ est. Qui autem seruat sermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta est. Per hoc scimus, q̄ in ipso sum⁹. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Fratres, non præceptũ nouum scribo uobis, sed præceptũ uetus, q̄d habuistis ab initio. Præceptũ uet⁹, est sermo quẽ audistis ab initio. Rursum præceptum nouum scribo uobis, Quod uerum est in ipso, idem uerum est & in uobis

11

ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱόν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ὑμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν

in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & offendiculum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. Scribo uobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescentes, quoniã uicistis illum malum. Scribo uobis filioli, quoniam cognouistis patrem. Scripsi uobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scripsi uobis adolescentes, quoniam fortes estis, & uerbum dei manet in uobis, & uicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neq; ea quę in mundo sunt. Si quis diligit mũdum, non est charitas patris in eo: quoniã omne quod est in mundo, ueluti concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum & fastus uitæ, non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscẽtia eius. Qui autem facit uoluntatem dei, manet in æternum. Filioli, nouissimum tempus est: & sicut audistis quòd antichristus uenturus sit, etiam nunc antichristi multi cœperũt esse: unde scimus nouissimũ tempus esse. E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis. nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed ut manifesti fierent, quòd non sint omnes ex nobis. Sed uos unctionem habetis à sancto illo, & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi ignorantibus ueritatem, sed tanquam scientibus eam: quodq; omne mendacium ex ueritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat Iesum esse Christum? Hic est antichristus, qui negat patrem & filium. Quisquis negat filium, is ne patrem quidem habet. Vos igitur quod audistis ab initio, in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio qua ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. Et unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et nõ necesse habetis ut quisq; doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus & uerax est, & non est mendacium. Et sicut

docuit

ἐσ πλάξῃ ὑμᾶς, μείνατε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅτ' ἂν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμὲν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτόν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν

docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut quum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudeſiamus ab eo in aduentu eius. Si ſcitis quòd iuſtus eſt, ſcitote quòd omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt. Videte qualem charitatem dedit III nobis pater, ut filij dei nominemur. Propterea hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Chariſsimi, nunc filij dei ſumus, & nõdum apparuit id quod futuri ſumus. Scimus autem quòd ſi apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, purificat ſe ſicut & ille purus eſt. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum eſt iniquitas. Et ſcitis quòd ille apparuit, ut peccata noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſt. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos ſeducat. Qui exercet iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut diſſoluat opera diaboli. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatũ non committit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, eo quod ex deo natus eſt. In hoc manifeſti ſunt filij dei & filij diaboli, Omnis qui non facit iuſtitiam, non eſt ex deo, & qui non diligit fratrem ſuum: quoniam hæc eſt annunciatio quam audiſtis ab initio, ut diligamus nos inuicẽ. Non ſicut Cain, ex illo malo erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iuſta. Ne miremini fratres mei, ſi odit uos mundus. Nos ſcimus quòd translati ſumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quòd omnis homicida non habet uitam æternam in ſe manẽtem. Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui uero habuerit ſubſtantiam mundi, & uiderit fratrem ſuum egentem, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus uerbo neq; lingua, ſed opere & ueritate. Per hoc cognoſcimus, quòd ex ueritate ſumus, & in conſpectu

πρόσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοὶ, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ οὗτος ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτοὺς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσὶ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεὸν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοὶ εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων

ſpectu eius ſuadebimus cordibus noſtris. Quoniam ſi condemnet nos cor noſtrum, maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia. Chariſsimi, ſi cor noſtrum non cōdemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita corā eo, facimus. Et hoc eſt præceptum eius, ut credamus nomini filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos mutuo, ſicut dedit præceptum. Et qui ſeruat præcepta eius, in illo manet, & ipſe in eo. Et per hoc ſcimus ꝙ manet in nobis è ſpiritu quem nobis dedit. Chariſsimi, ne cuiuis ſpiritui 1111
credatis, ſed probate ſpiritus an ex deo ſint, quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoſcite ſpiritum dei. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtū in carne ueniſſe, ex deo eſt. Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe, ex deo non eſt. Et hic eſt ille ſpiritus antichriſti, de quo audiſtis, quòd uenturus ſit, & nunc iam in mundo eſt. Vos ex deo eſtis filioli, & uiciſtis eos: quoniam maior eſt qui in uobis eſt, quàm qui in mundo. Ipſi è mūdo ſunt, ideo è mundo loquuntur, & mūdus eos audit. Nos ex deo ſumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non eſt ex deo, non audit nos. Per hoc cognoſcimus ſpiritum ueritatis & ſpiritum erroris. Chariſsimi, diligamus nos inuicē: quia charitas ex deo eſt. Et omnis qui diligit ex deo natus eſt, & cognoſcit deū. Qui non diligit, non nouit deum quoniam deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas dei in nobis, ꝙ filium ſuum unigenitū miſit deus in mūdum, ut uiuamus per eum. In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos: & miſerit filiū ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Chariſsimi, ſi ſic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicē, deus in nobis manet, & charitas eius eſt perfecta in nobis. Ex hoc cognoſcim⁹, in eo nos manere, & ipſum in nobis: quòd de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et nos uidimus & teſtamur, ꝙ pater miſit filium ſeruatorem mūdi. Quiſquis confeſſus fuerit, quòd Ieſus eſt filius dei, deus in eo manet, & ipſe in deo. Et nos cognouim⁹ & credidimus charitatē, quam habet deus in nobis. Deus charitas eſt, &

ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς
ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ'
ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ,
ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι
ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετε-
λείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν,
ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴ-
πῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς
δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχο-
μεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ
καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. 1111

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστός, ἐκ
τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεν-
νήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐ-
τοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ
τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅτ' ἂν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀ-
γάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν,
καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν
τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ
αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον ἡ πίστις
ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύ-
ων, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλ-
θὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος ἰησοῦς χριστός, οὐκ
ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵ-
ματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ
πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυ-
ροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατήρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ
πνεῦμα ἅγιον. καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσι. καὶ τρεῖς
εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, πνεῦμα, καὶ ὕ-
δωρ, καὶ αἷμα. καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν. εἰ τὴν
μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρ-
τυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ-
τυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐ-
τοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυ
ρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πε
ποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυ
ρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδω
κεν ἡμῖν ὁ θεός, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱόν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν
υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα
ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πι-
στεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν
ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐάν τι αἰ-
τώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ
ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἂν αἰτώμεθα,
οἴδαμεν

qui manet in charitate, in deo manet, & deus
in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum
ut fiduciam habeamus in die iudicij, quòd
sicut ille est & nos sumus in mũdo hoc. Ti-
mor non est in charitate, sed perfecta chari-
tas foras eijcit timorem, quoniã timor cru-
ciatum habet. Qui autem timet, nõ est per-
fectus in charitate. Nos diligimus eũ, quo-
niam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit,
Diligo deum, & fratrem suum oderit, men
dax est. Qui enim nõ diligit fratrem suum
quem uidit, deum quem non uidit, quomo
do potest diligere? Et hoc præceptum habe
mus ab eo, ut qui diligit deum, diligat & fra
trem suum. Omnis qui credit Iesum esse V
Christum, ex deo natus est. Et omnis qui di
ligit eum qui genuit, diligit & eum qui na-
tus est ex eo. In hoc cognoscimus quòd dili
gamus filios dei, quum deum diligimus, &
præcepta eius seruamus. Hæc est enim cha
ritas dei, ut præcepta eius seruemus, & præ
cepta eius grauia non sunt. Quoniã omne
quod natum est ex deo, uincit mundum: &
hæc est uictoria quæ uicit mundũ, fides no
stra. Quis est qui uincit mundũ, nisi qui cre
dit, ꝙ Iesus est filius dei? Hic est qui uenit
per aquã & sanguinem Iesus Christus: non
per aquam solum, sed per aquam & sangui
nem. Et spiritus est qui testificatur, quoniã
spiritus est ueritas: quoniã tres sunt qui te-
stimoniũ dant in cœlo, pater, sermo, & spi-
ritus sanctus: & hi tres unum sunt. Et tres
sunt qui testimonium dant in terra, spiri-
tus, & aqua, & sanguis: & hi tres unũ sunt.
Si testimonium hominum accipimus, testi-
monium dei maius est: quoniam hoc est te
stimonium dei, quo testificatus est de filio
suo. Qui credit in filium dei, habet testimo
nium in seipso. Qui non credit deo, menda
cem fecit eum: quia non credit in testimo-
nium, quod testificatus est deus de filio
suo. Et hoc est testimonium, quòd uitam
æternam dedit nobis deus: & hæc uita in
filio eius est. Qui habet filium, habet ui-
tam: qui non habet filium dei, uitam non
habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in no-
mine filij dei, ut sciatis quòd uitam habe-
tis æternam, & ut credatis in nomine filij
dei. Et hæc est fiducia quam habemus a-
pud eum, quòd si quid petierimus secun-
dum uoluntatem eius, audit nos. Et si sci-
mus, quòd audit nos quicquid petierimus,
scimus

οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν. καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δέ, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει. καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεός, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

ἀμήν.

scimus quòd habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei uitam, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, nõ pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem. Scimus quòd omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum. Scimus quòd ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quòd filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ
καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Ταύτην ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρᾷ τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους παρεισερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῆς τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ παρ' ὑμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν πρὸς ἀγάπην, καὶ ἵνα μένωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς, καὶ λοιπὸν διδάσκει ἀντίχριστον εἶναι, τὸν λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὡς τὸ σὺν τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ ὅτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

400

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῖς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται μεθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρός, καὶ παρὰ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρός, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς.

ἀμήν.

EPISTOLA BEATI IOANNIS SECVNDA

SENIOR electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerũt ueritatem, propter ueritatẽ quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quòd inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptum accepimus à patre. & nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuim⁹ ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptum, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seducto res ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur, & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malis. Quum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturũ ad uos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἐστὶν ἡ ἰωάννου πρὸς Φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γαΐον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ὡς Φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δέχεσθαι τοὺς ἀδελφούς. πάλιν τε αὖ τὸν μὲν τῶν προσφορᾶν ἀποδέχεται. ἀπᾶται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μὴ τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ συνίστησι μαρτυρῶν αὐτῷ τε καὶ τῇ ἀληθείᾳ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ Γ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Ὁ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε, εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοῦτο ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητέ μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράψειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IOANNIS THEOLOGI III

SENIOR Gaio dilecto, quem ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prospere agant & recte ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde uenientibus fratribus & testimonium reddentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. maius ijs non habeo gaudiū, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres & in hospites qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in cōspectu ecclesiæ: quos benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipiētes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis malicioſis garriens in nos: & nec his contentus, non solum non recipit fratres, uerum etiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris quod malum est, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex deo est: qui autē malefacit, non uidet deum. Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa ueritate: sed & nos testimonium perhibemus, & nostis quòd testimonium nostrum uerum est. Multa habebam quę scriberem, sed nolo per atramentum & calamum scribere tibi: spero autem protinus me uisurum te, & præsentes coràm loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀνάγκην ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγονίσασθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε, καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο. δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γ' οὖν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπευξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

MVltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, quum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coercere, uel admonendo seruare. Quòd si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IVDAE APOSTOLI

ΙΟΥΔΑΣ ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ ἰησοῦ χριστῷ τετηρημένοις, κλητοῖς. ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη. ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν, περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν, ἐκ τῆς αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς σόδομα, καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν. ἐπιτιμήσαί σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλα-

IVDAS Iesu Christi seruus, frater Iacobi, ijs qui in deo patre sanctificati sunt, quicꝫ Iesu Christo seruati sunt, uocatis. Misericordia uobis & pax & charitas multiplicetur. Dilecti, tãtum mihi studium fuit scribendi ad uos, de communi salute, ut non potuerim non scribere uobis, obsecrans, ut uestris laboribus adiumento sitis fidei, quæ semel data est sanctis. Obiter enim subierunt quidam homines impij qui prius descripti fuerant in hoc iudicium qui dei nostri gratiam transferunt ad lasciuiam, ac deum qui solus est herus, ac dominum nostrum Iesum Christũ negant. Volo autem uos commonefacere, quum sciatis semel illud, quòd dominus postea quàm populũ ex Aegypto saluum eduxerat, rursus eos qui non credebãt, perdidit: quodꝫ angelos qui non seruauerant suam originem, sed reliquerant suum domicilium, ad iudicium magni illius diei uinculis æternis sub caligine seruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ ciuitates, quæ ad consimilem modum cum illis stupris inquinatæ fuerant, ac sequutæ fuerant carnem alienam, propositæ sunt exẽplo, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs carnem quidem polluunt, dominos uero spernunt, in potestate prædicti maledicta congerunt. At Michael archangelus, quum aduersus diabolũ certans disceptaret de corpore Mosi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: Increpet te dominus. At isti quæ nõ nouerũt, ea maledictis insectantur: quæ uero natura ceu animãtia rationis expertia sciunt, in his corrũpuntur. uæ illis quoniã uiam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaã, effusi sunt, & cõtradictione Core perierunt. Hi sunt inter charitates uestras, maculę inter se cõuiuãtes, absqꝫ ullius timore, suopte ductu arbitrioꝫ uiuẽtes nubes aquã nõ habẽtes, quæ à uẽtis circũagũtur, arbores autũno marcescẽtes, infrugiferę, bis emortuæ & eradicatę, undæ efferæ maris, despumãtes sua ipsorũ dedecora, stel-

ρὸν πλανήτας, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ ἑνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπερόγκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῆς ἀσεβείας. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ἀμήν.

læ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Prius autem his uaticinatus eſt ſeptimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce uenit dominus in ſanctis milibus ſuis, ut faciat iudicium aduerſus omneis, & redarguat omnes ex eis qui ſunt impij, de factis omnib⁹ quæ impie patrarunt, deq; omnibus duris quæ loquuti ſunt aduerſus eum, peccatores impij. Hi ſunt murmuratores, queruli, iuxta concupiſcentias ſuas ambulantes, & os illorum loquitur tumida, admirantes perſonas, utilitatis gratia. Vos autem dilecti, memores eſtis uerborũ quæ ante hac dicta fuerunt ab apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, quòd dixerunt uobis in extremo tempore futuros illuſores, qui iuxta ſuas impias cupiditates ambularẽt. Hi ſunt qui ſegregant animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem dilecti, ſanctiſsimæ ueſtræ fidei ſuperſtruentes uosipſos, per ſpiritum ſanctum orantes, uos inuicem in charitate dei ſeruate, expectantes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti in uitam æternam. Et hos quidem commiſeremini dum dijudicamini: illos autem per timorem ſaluos facite, ex incendio rapientes, odio proſequẽtes, & eam quæ ex carne eſt maculatam tunicam. Ei uero qui poteſt illos ſeruare à peccato immunes, & ſtatuere in conſpectu gloriæ ſuæ, incontaminatos cum exultatione, ſoli ſapienti deo ſeruatori noſtro, gloria & magnificentia & imperiũ & poteſtas, nunc & in omnia ſecula,

Amen.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ἰησοῦ χρι σοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, ναί, ἀμήν. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. ἐγὼ ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρναν, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς λαοδίκειαν. καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαί, ὡσεὶ ἔριον λευκὸν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκο-

APOCALYPSIS
BEATI IOANNIS THEOLOGI

REVELATIO Iesu Christi, quam dedit illi deus, ut palã faceret seruis suis, quæ oporteat fieri cito, & significauit, quũ misisset mandatum per angelum suum seruo suo Ioanni, qui testificatus est sermonem dei, & testimoniũ Iesu Christi, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ, & seruat ea quæ in ea scripta sunt. Tempus enim prope est. Ioannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia: gratia uobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris per sanguinẽ ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ, Etiam, Amen. Ego sum alpha & Ω, principiũ & finis, dicit dominus, qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotens. Ego Ioannes frater uester & particeps in afflictione & regno & patientia in Christo Iesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter sermonẽ dei & testimoniũ Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquam tubæ, dicentis: Ego sum alpha & Ω, primus & nouissimus. Quod uides scribe in libro: & mitte septem ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso & Smyrnæ & Pergamo & Thyatiræ & Sardis & Philadelphiæ & Laodiciæ. Et conuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecũ. Et cõuersus, uidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, uestitum ueste ad pedes usque demissa, & præcinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanquã nix. Et oculi eius tanquã flamma ignis, & pedes eius similes chalco-

χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ
ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔ-
χων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά, καὶ
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκ
πορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει
ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα
πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν
τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ λέγων μοι. μὴ
φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ
ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ
ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ
εἰσὶν, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. τὸ μυ-
στήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δε-
ξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ
ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰ-
σι. καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλη-
σίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον.
τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δε-
ξιᾷ αὐτοῦ ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυ-
χνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά σου τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κό-
πον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ
βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπειρασω τοὺς φάσκοντας
εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσι. καὶ εὗρες αὐτοὺς
ψευδεῖς, καὶ ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ
διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας.
ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν
πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτω
κας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίη-
σον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχέως, καὶ κινήσω τὴν
λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοή-
σῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικο-
λαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί
τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι
δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν
ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέ-
λῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέ-
γει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρός,
καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν
καὶ τὴν πτωχείαν, πλουτεῖς δὲ, καὶ τὴν βλα
σφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς,
καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μη-
δὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βα-
λεῖν διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πει-
ρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου
πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον
τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέ
γει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ
θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγά
μῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομ
φαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ
που

chalcolibano, uelut in camino ardentes. Et
uox illius tanq̃ uox aquarũ multarũ, & ha-
bebat in dextera sua stellas septẽ. Et de ore
eius gladius utraq; parte acutus exibat, &
facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et
quum uidissem eum, cecidi ad pedes eius
tanq̃ mortuus. Et posuit dexteram suam su
per me, dicens mihi: Noli timere, ego sum
primus & nouissimus & uiuus, & fui mor
tuus, & ecce sum uiuens in secula seculorũ
Amen, & habeo claues inferorũ & mortis.
Scribe quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ o-
portet fieri post hæc. Sacramẽtum septem
stellarum, quas uidisti in dextera mea, & se
ptem candelabra aurea. Septem stellæ, an-
geli sunt septem ecclesiarum: & cãdelabra
septem quæ uidisti, septem ecclesiæ sunt.

Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc 11
dicit qui tenet septẽ stellas in dextera sua,
qui ambulat in medio septem candelabro-
rum aureorum. Scio opera tua, & laborem
& patientiam tuam, & quòd non potes su-
stinere malos, & tentasti eos qui se dicunt
apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos
mendaces, & tulisti, & patiẽtiam habes, &
propter nomẽ meum laborasti, & non de-
fecisti. Sed habeo aduersum te, quòd chari-
tatem tuam primã reliquisti. Memor esto
itaq; unde excideris, & age pœnitentiam,
& prima opera fac: sin minus, ueniam tibi
cito, & mouebo candelabrum tuum de lo-
co suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia
odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.
Qui habet aurem, audiat quid spiritus di-
cat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno
uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et an-
gelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc
dicit primus & nouissimus, qui fuit mor-
tuus & uiuit. Scio opera tua & afflictio-
nem & paupertatem, sed diues es: & blas-
phemiam eorum qui se dicunt Iudæos es-
se, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.
Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce
missurus est diabolus aliquos ex uobis in
carcerem ut tentemini, & habebitis affli-
ctionem dierum decem. Esto fidelis usque
ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ.
Qui habet aurem, audiat quid spiritus di-
cat ecclesijs: Qui uicerit, nõ lædetur à mor
te secunda. Et angelo Pergamensis eccle-
siæ scribe: Hæc dicit qui habet rhomphæã
utraque parte acutam: Scio opera tua, &
ubi

πῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν
*Aliâs ἐν αἷς μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις *ἐμαῖς, ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς ἐδίδασκεν ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ισραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, *ὃ μισῶ. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ

ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomẽ meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus meis, Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos, ubi satanas habitat. Sed habeo aduersus te pauca, quia habes isthic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat in Balac mittere scandalum coram filijs Israel, edere ex ijs quæ simulacris immolantur, & scortari: ita habes & tu tenẽtes doctrinam Nicolaitarum, quod odi. Resipisce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cum illis gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere ex manna abscondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum: quod nemo scit, nisi qui accipit. Et angelo Thyatirensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius similes chalcolibano: Noui opera tua & charitatem & ministerium & fidem & patientiam tuam & opera tua & nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetam, docere, & seducere seruos meos, scortari & edere ex ijs quæ simulacris immolantur. Et dedi illi tẽpus, ut resipisceret à scortatione sua, nec resipuit. Ecce ego mitto eã in lectum, & qui adulterio miscentur cum ea, in afflictionem maximam, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, & filios eius interficiam morte: & scient omnes ecclesiæ, quòd ego sim ille scrutans renes & corda, & dabo unicuiq; uestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ estis, Quicunq; non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt profunditates satanæ, quemadmodũ dicunt, non mittam super uos aliud pondus: tamẽ id quod habetis, tenete, donec ueniam. Et qui uicerit & custodierit usq; in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquã uasa figuli confringẽtur. Sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs.

Et angelo ecclesiæ quæ est Sardis, scribe: III
Hæc dicit qui habet septẽ spiritus dei & septem stellas: Scio opera tua, quia nomẽ habes quòd uiuas, & mortuus es. esto uigilans, & cõfirma cætera quæ moritura erãt.

Non

οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει, ὁ ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός, ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς, οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινός, καὶ πτωχὸς, καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις

Non enim inueni opera tua plena coram deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & serua, & resipisce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquam fur, & nescias qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt uestimenta sua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui uicerit, sic uestietur uestimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ, & cõfitebor nomen eius coram patre meo & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Philadelphiensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit sanctus & uerax, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, & nemo potest claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et seruasti sermonem meum, & nõ negasti nomen meũ. Ecce do de synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos ut ueniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quòd ego dilexi te, quoniam seruasti sermonẽ patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, ut tentet habitantes in terra. Ecce uenio cito, tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit, Amen testis fidelis & uerus, principium creaturæ dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque feruidus, utinam frigidus esses aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, Diues sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quòd tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locupleS fias, & uestimẽtis albis induaris, ut nõ appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscũque amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce, ecce sto ad ostium & pulso.

Si quis

ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος. καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἶδον τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔσχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῷα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθε, καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῷον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῷον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῷον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῷον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. καὶ τέσσαρα ζῷα, * ἓν καθ' ἓν αὐτῶν εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτός, λέγοντα. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῷα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τῷ θρόνου, καὶ προσκυνοῦσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βαλλουσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἐστιν ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ

* Aliâs ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον

Si quis audierit uocem meam & aperuerit ianuã, intrabo ad illum & cœnabo cum illo & ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs.

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum in cœlo, & uox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostẽdam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circũitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uigintiquatuor, & super thronos uidi uigintiquatuor seniores sedentes, circumamictos stolis albis, & habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura & tonitrua, & uoces & septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tãquam mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circumitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primũ simile leoni, & secundum animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartum animal simile aquilæ uolanti. Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et quum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorum, procidunt uigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentem in secula seculorum, & abijciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutem: quia tu creasti omnia, & propter uoluntatem tuam sunt, & creata sunt.

Et uidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus & in tergo, signatum sigillis septem. Et uidi angelum fortem, prædicantem uoce magna: Quis est dignus aperire librum & soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in

1111

V

οὐρανῷ, οὐδὲ ὑδὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολλά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς
IIII ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτά, οἵτινές εἰσι τὰ ἑπτὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων αἵτινές εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν, λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ. ἄξιόν ἐστιν ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐστί, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντας. τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς. ἔρχου, καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

Καὶ ὅτε

cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum neq; aspicere illum. Et ego flebam multum, quod nemo dignus inuentus esset aperire & legere librum, nec uidere eum. Et unus de senioribus dicit mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, & soluat septem signacula eius. Et uidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum agnus stans tanquam occisus, habens cornua septem & oculos septē, qui sunt septem spiritus dei, missi in omnem terram. Et uenit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. Et quum accepisset lib um quatuor animalia, & uiginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt precationes sanctorum, & canunt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librum & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos deo per sanguinem tuum, ex omni tribu & lingua & populo & natione, & fecisti nos deo nostro reges & sacerdotes, & regnabimus super terram. Et uidi & audiui uocem angelorū multorum in circumitu throni & animalium & seniorum & milia milium, dicētia uoce magna: Dignus est agnus qui occisus est, accipere uirtutem & diuitias & sapientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem. Et omnem creaturam quæ in cœlo est, & quæ super terram & sub terra & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audiui, dicentes: Sedenti in throno & agno benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum. Et quatuor animalia dicebāt, Amen. Et uigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerunt uiuentem in secula seculorum.

VI Et uidi quum aperuisset agnus unum de sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens tanquam uocem tonitrui: Veni, & uide. Et uidi, & ecce aquus albus, & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et quum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, & uide. Et exiuit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei, ut tolleret pacem de terra, & ut inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

Et quum

καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγίδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος. ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον. καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες. ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαὶ, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πληρώσωνται, καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοὶ, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δυνατὸς σταθῆναι; καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ παῦν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα ἄχρις σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ

Et quum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus niger, & qui sedebat super illum, habebat statheram in manu sua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chœnix tritici denario uno, & tres chœnices hordei denario uno, & uinum & oleum ne læseris. Et quum aperuisset sigillum quartum, audiui uocem quarti animalis, dicentem: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequitur eum. Et data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ, gladio & fame & morte & à bestijs terræ. Et quũ aperuisset sigillum quintum, uidi subter altare animas interfectorũ propter uerbum dei & propter testimonium quod habebãt. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vsquequo domine, qui es sanctus & uerax, non iudicas ac uindicas sanguinẽ nostrum de his qui habitant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec complerẽtur conserui eorum & fratres eorum, qui interficiendi essent sicut & illi. Et uidi, quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est. Et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus abijcit grossos suos, quum à uento magno mouetur. Et cœlum recessit sicut liber qui circũuoluitur, & omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt, & reges terræ, principes & diuites & tribuni & fortes & omnis seruus & liber absconderunt se in speluncis & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni: quoniam uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit stare?

Post hæc uidi quatuor angelos stantes VII
super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, ne flaret uentus super terram, neq; super mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterum angelum ascendẽtem ab ortu solis, habentem sigillum dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos

θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶ μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ρμδ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν ἰσραήλ. ἐκ φυλῆς ἰούδα, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ῥουβήμ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς γάδ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἀσήρ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθαλίμ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς μανασσῆ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς συμεών, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς λευί, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσσαχάρ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ζαβουλών, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰωσήφ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς βενιαμίν, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. μετὰ τοῦτο εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζοντες φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς, τίνες εἰσί, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶπα αὐτῷ. κύριέ σου οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἐπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων

dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum quadraginta quatuor milia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſrael. Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati: ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati: ex tribu Gad, duodecim milia ſignati: ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati: ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati: ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati: ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati: ex tribu Leui, duodecim milia ſignati: ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati: ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati: ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati: ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio & claritas & ſapientia & gratiarum actio, honor & uirtus & fortitudo deo noſtro in ſecula ſeculorum: Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & unde uenerunt? Et dixi illi: Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uiuos fontes aquarum, & abſterſurus eſt deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

VIII

Et quum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, media fermè hora. Et uidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et alius angelus uenit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, ut daret de precationibus ſanctorum omnium

πων ὠδὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων τῶν προσευχῶν τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός, καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοιμάσαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι. καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν ἐκτισμένων, τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ὠδὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ὠδὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς. καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήσματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μόνους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅτ' ἂν πατάξῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐκ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς

nium ſuper altare aureũ, quod eſt ante thronum. Et aſcendit fumus incẽſorum de precibus ſanctorũ è manu angeli coram deo. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram: & facta ſunt tonitrua & uoces & fulgura & terræmotus, & ſeptem angeli qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe, ut tuba canerẽt. Et primus angelus tuba cecinit, & facta eſt grando & ignis mixta ſanguine, & miſſa ſunt in terram, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnũ uiride combuſtum eſt. Et ſecundus angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens proiectus eſt in mare. Et facta eſt tertia pars maris ſãguis, & mortua eſt tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, quæ habebant animas, & tertia pars nauiũ interijt. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo ſtella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, & nomen ſtellæ dicitur abſinthium. Et uerſa eſt tertia pars in abſinthiũ, & multi homines mortui ſunt ex aquis, quia amaræ factæ ſunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita ut obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Et uidi, & audiui unum angelũ uolantem per medium cœli, dicentẽ uoce magna: Væ uæ uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant turba canturi. Et quintus angelus IX
tuba cecinit, & uidi ſtellã de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi, & aſcẽdit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt ſol & aer à fumo putei. Et de fumo exierũt locuſtæ in terram, & data eſt illis pote ſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ. Et præceptum eſt illis ne lederent fœnum terræ, neq; omne uiride, neq; omnem arborem, niſi tantum homines, qui non habent ſignum dei in frontibus ſuis. Et datum eſt illis, ne occiderent eos, ſed ut cruciarentur menſibus quinq;. Et cruciatus eorum, ut cruciatus ſcorpij, quum percuſſerit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et ſimilitudines locuſtarũ ſimiles equis paratis

εἰς πόλεμον, καὶ ὠδαὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε. καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, Ἀπολλύων. ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτοῖς ἔχοντας θώρακας πυρινους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὔτε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός. καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ *βιβλαρίδιον ἀνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡσανεὶ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ

* Aliâs βιβλίδιον

in prælium,& ſuper capita earum tãquam coronæ,ſimiles auro,& facies earũ tanquã facies hominum:& habebant capillos ſicut capillos mulierum,& dentes earum quaſi leonum erant:& habebant loricas ſicut loricas ferreas,& uox alarum earum ſicut uox curruum equis multis currentibus ad bellum:& habent caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum,& poteſtas earum nocere hominibus mẽſibus quinq;. Et habent ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui nomen Hebraice abbadon, Græce autẽ ἀπολλύων, id eſt perdens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ poſt hæc. Et ſextus angelus tuba cecinit,& audiui uocẽ unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos dei,dicẽtem ſexto angelo qui habebat tubam:Solue quatuor angelos,qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt quatuor angeli,qui parati erant in horam & diem & mẽſem & annum,ut occiderẽt tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitꝰ uicies millies decem millia. Et audiui numerũ eorum. Et ita uidi equos in uiſione,& qui ſedebant ſuper eos,habebãt thoraces igneos & hyacinthinos & ſulphureos. Et capita equorum erant tanquã capita leonum,& de ore ipſorum procedebat ignis & fumus & ſulphur. Ab his tribus *plagis* occiſa eſt tertia pars hominum,de igne & de fumo & ſulphure,quæ procedebãt ex ore ipſorum. Potestas enim eorum in ore eorum eſt,& *in caudis eorum*. Nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus,habentes capita,& per hæc nocẽt. Et cæteri homines qui non ſunt occiſi his plagis,neq; reſipuerunt ab operibus manuum ſuarũ,ut non adorarent dæmonia & ſimulacra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea,quæ neq; uidere poſſunt neq; audire neq; ambulare,& non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis,neque à ueneficijs ſuis,neq; à fornicatione ſua,neque à furtis ſuis. Et uidi alium angelũ fortem deſcendentem de cœlo,amictũ nube,& iris in capite eius,& facies eius erat ut ſol,& pedes eius tanq; colũnæ ignis,Et habebat in manu ſua libellũ aptũ,& poſuit pedẽ ſuũ dextrũ ſuper mare,ſiniſtrũ aũt ſup terrã,& clamauit uoce magna,quẽadmodũ quum leo rugit. Et quũ clamaſſet,locuta ſunt ſeptẽ tonitrua uoces ſuas. Et cũ locuta fuiſſent ſeptẽ

X

tonitrua

βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, καὶ ἔμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλει σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λαβὲ τὸ *βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λαβὲ, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

*Aliâs Βιβλίδιον

καὶ ἐδόθη μοι καλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. καὶ τὴν αὐλὴν τὴν *ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσουσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν

*Aliâs ἔξωθεν

tonitrua uoces suas, & ego scripturus erã. Et audiui uocem de cœlo dicẽtẽ mihi: Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quem uidi stãtem super mare & super terrã, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per uiuẽtem in secula seculorum, qui creauit cœlum & ea quæ in illo sunt, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt: tempus non fore amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, quum cœperit tuba canere, consummandũ esse mysterium dei, sicut euangelizauit seruis suis pphetis. Et audiui uocem de cœlo iterum loquẽtem mecum, & dicẽtem: Vade & accipe libellum apertum in manu angeli, stantis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dicens ei, ut daret mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe *libellum* & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquã mel. Et accepi libellũ de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanq̃ mel dulcis. Et quum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus & linguis & *populis* & regibus multis.

Et datus est mihi calamus similis uir XI
gæ, & dictũ est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templum est, eĳce foras, & ne metiaris illud, quoniã datum est gentibus & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadragintaduobus, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu dei terrę stantia. Et si quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum & deuorat inimicos eorum. Et si quis uoluerit eos lædere sic oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque uoluerint. Et quum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso faciet aduersus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noster crucifixus est. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis

γλωττῶν καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανοῦνται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀναβῆτε ὧδε. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι. ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς, καὶ χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα, καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτά. καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, τὸ φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ

linguis,& gẽtibus corpora eorum,per tres dies & dimidium,& corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram,gaudebunt super illis & lætabuntur,& munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant super terram. Et post dies tres & dimidium spiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos,& timor magnus cecidit super eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo,dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube,& uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terræmotus magnus,& decima pars ciuitatis cecidit. Et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem milia & reliqui territi sunt,& dederunt gloriam deo cœli. Væ secundum abiit,& ecce uæ tertium ueniet cito. Et septimus angelus tuba cecinit,& factæ sunt uoces magnæ in cœlo,dicentes: Facta sunt regna huius mundi domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, Amen. Et uigintiquatuor seniores,qui in cõspectu dei sedent in sedibus suis,ceciderũt in facies suas,& adorauerunt deum,dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotens,qui es & qui eras & qui uenturus es, quia accepisti uirtutem tuam magnam,& regnasti. Et iratæ sunt gentes,& aduenit ira tua & tempus mortuorum,ut iudicentur: & reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis,& timentibus nomen tuum pusillis & magnis,& perdas eos qui perdunt terram. Et apertum est templum dei in cœlo,& uisa est arca testamenti eius in templo eius,& facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus & grando magna.

Et signum magnum apparuit in cœlo: XII
Mulier amicta sole & luna sub pedibus eius,& in capite eius corona stellarum duodecim. Et in utero habẽs,clamat parturiẽs, & cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud signum in cœlo,& ecce draco magnus rufus habens capita septem,& cornua decem: & in capitibus suis diademata septẽ,& cauda eius trahit tertiã partem stellarũ cœli,& misit eas in terrã,& draco stetit ante mulierẽ quæ erat paritura: ut quum peperisset filiũ eius deuoraret. Et peperit filiũ masculũ qui recturus erat omnes gentes in uirga ferrea:

καὶ

& raptus

καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ
τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρη-
μον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ,
ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακο-
σίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρα-
νῷ. ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν
κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμη-
σε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τό-
πος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐβλήθη
ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος
διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκου-
μένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐ
τοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν με
γάλην, λέγουσαν. ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ
σωτηρία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατε-
βλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγο-
ρῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυ-
κτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ
ἀρνίου, καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν,
καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θα-
νάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν
αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν,
καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς
ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον και-
ρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς
τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρ-
ρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες
τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρη-
μον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν
καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου
τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα τὰν
τὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ
τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέ
πιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναι
κὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοι-
πῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐν
τολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰη-
σοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον
κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰ κέρα
τα αὐτοῦ δέκα διαδήματα. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν
ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ
τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ
δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξου
σίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς
ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐ
τοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη τῇ γῇ ὀπίσω
τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὃς ἔδωκεν
ἐξουσίαν

& raptus est filius eius ad deum & ad thro
num eius: & mulier fugit in solitudinẽ, ubi
habet locum paratum à deo, ut ibi pascant
eam diebus mille ducentis sexaginta. Et fa-
ctum est prælium magnum in cœlo, Mi-
chael & angeli eius præliabantur cum dra-
cone, & draco pugnabat & angeli eius, &
non ualuerunt, neq; locus inuentus est eo-
rum amplius in cœlo. Et proiectus est dra-
co ille magnus, serpens antiquus, qui uoca-
tur diabolus & satanas, qui seducit totum
terrarum orbem: & proiectus est in terram,
& angeli eius cum illo proiecti sunt. Et au-
diui uocem magnã dicẽtem: In cœlo nunc
facta est salus & uirtus, & regnum dei no-
stri, & potestas Christi eius: quia proiectus
est accusator fratrum nostrorum, qui accu-
sabat illos ante cõspectum dei nostri die ac
nocte: & ipsi uicerunt eum propter sangui-
nem agni & propter sermonem testimonij
sui, & non dilexerunt animam suam usque
ad mortem. Propterea lętamini cœli & qui
habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ &
maris, quia descendit diabolus ad uos ha-
bens iram magnam, sciens quod modicum
tempus habet. Et postquàm uidit draco q
proiectus esset in terram, persequutus est
mulierem quæ peperit masculum. Et datæ
sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uo
laret in desertum in locum suum ubi alitur
per tempus & tempora & dimidium tem-
poris à facie serpentis. Et eiecit serpens ex
ore suo post mulierem aquam tãquam flu-
men, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiu-
uit terra mulierẽ, & aperuit terra os suum,
& absorbuit flumen quod eiecerat draco
ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mu
lierem, & abijt ut faceret prælium cum reli-
quis de semine eius qui custodiunt manda
ta dei, & habent testimonium Iesu Christi.
Et steti super arenam maris. Et uidi de XIII
mari bestiam ascendentẽ, habentem capita
septẽ & cornua decẽ, & super cornua eius
decem diademata, & super capita eius no-
men blasphemiæ. Et bestia quã uidi, similis
erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, &
os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco uir
tutem suam & sedẽ suam & potestatẽ ma-
gnam. Et uidi unũ de capitibus eius quasi
occisum in mortẽ, & plaga mortis eius cu-
rata est. Et admiratio fuit in uniuersa terra
post bestiã. Et adorauerũt draconẽ q dedit

potesta-

ἐξουσίαν τοῦ θηρίου, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαρακοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν συναγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξ ϛ.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαρακοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν

potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea? Et datum est ei os loquēs magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi menses quadraginta duos. Et aperuit os suum in conuitia ad deum, ut conuitijs afficeret nomē eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum & populum & linguam & gentem & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mūdi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum. Et uidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo, similia agni, & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestiæ omnem facit in conspectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis. Et facit signa magna, ut etiā ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi ut faceret in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij, & uixit. Et datum est illi ut daret spiritū imaginī bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ, & faciet ut quicunque non adorauerint imaginem bestiæ occidantur. Et facit omnes pusillos & magnos & diuites & pauperes & liberos & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere aut uendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

XIIII

Et uidi, & ecce agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquam uocem aquarum multarum, & tanquam uocem tonitrui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi

canticum

ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον
τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ
οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδήν, εἰμὴ αἱ ἑκα-
τὸν τεσσαρακοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγο-
ρασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναι-
κῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι
οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗ-
τοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ
θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐκ
εὑρέθη δόλος. ἄμωμοι γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρό-
νου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετώμε-
νον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώ-
νιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ
λαόν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ. φοβεῖσθε τὸν
θεόν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς
κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαν-
τι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ
πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθη-
σε, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ
μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας
αὐτῆς πεπότικεν πάντα ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγ-
γελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ με-
γάλῃ, εἴ τις τὸ θηρίον προσκυνεῖ, καὶ τὴν εἰκόνα
αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου
αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ
τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου
ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ
βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον ἀγ-
γέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ
καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς
αἰῶνας αἰώνων. καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέ-
ρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ
τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα
τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων
ἐστὶν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ,
καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, λεγούσης μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νε-
κροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ,
λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κό-
πων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ'
αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ
τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου,
ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν,
καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος
ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν μεγά-
λῃ φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον
τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα
τοῦ θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ
ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπα-
νον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος
ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων
καὶ αὐτὸς

canticum nouum ante sedem & ante qua-
tuor animalia & seniores, & nemo poterat
discere canticum, nisi illa centum quadra-
gintaquatuor milia, qui empti sunt de ter-
ra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt co
inquinati: uirgines enim sunt. Hi sequũtur
agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex
hominibus primitiæ deo & agno, & in ore
eorum non est inuentus dolus. Sine macu-
la enim sunt ante thronum dei. Et uidi alte-
rum angelum uolantem per medium cœli,
habentem euangelium æternum, ut euan-
gelizaret habitantibus super terram, & om
ni genti & tribui & linguæ & populo, di-
centem magna uoce: Timete deum, & da-
te illi honorem, quia uenit hora iudicij e-
ius: & adorate eum, qui fecit cœlum & ter-
ram, mare & fontes aquarum. Et alius an-
gelus sequutus est, dicens: Cecidit, cecidit
Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ
fornicationis suæ potauit omnes gentes.
Et tertius angelus sequutus est illos, dicens
uoce magna: Si quis adorauerit bestiam &
imaginem eius, & acceperit characterem
in fronte sua aut in manu sua, & hic bibet
de uino iræ dei, quod mixtum est mero
in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne &
sulphure in conspectu angelorum sancto-
rum, & ante conspectum agni. Et fumus
tormenti eorum ascendit in secula seculo-
rum. Nec habent requiem die ac nocte,
qui adorant bestiam & imaginem eius,
& si quis acceperit characterem nomi-
nis eius. Hic patientia sanctorum est.
Hic qui custodiunt mandata dei, & fi-
dem Iesu. Et audiui uocem de cœlo, di-
centem mihi: Scribe: Beati mortui, qui
in domino moriuntur amodo. Etiam, di-
cit spiritus, ut requiescant à laboribus
suis. Sed opera illorum sequuntur illos.
Et uidi, & ecce nubem candidam, & su-
per nubem sedentem similem filio homi-
nis, habentem in capite suo coronam
auream, & in manu sua falcem acutam.
Et alius angelus exiuit de templo, cla-
mans uoce magna ad sedentem super
nubem: Mitte falcem tuam, & mete,
quia uenit tibi hora ut metas, quoniam
aruit messis terræ. Et misit qui sedebat
super nubem, falcem suam in terram, &
demessa est terra. Et alius angelus exi-
uit de templo, quod est in cœlo, habens

& ipse

καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην. καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε κύριε, καὶ δοξάσει τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν καὶ λαμπρὸν, καὶ περιζωσμένοι πρὸς τοῖς στήθη ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς

& ipſe falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem, & clamauit uoce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ ſunt uuæ eius. Et miſit angelus falcem ſuam acutam in terram. & uindemiauit uineam terræ, & miſit in lacum iræ dei magnum, & calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu, uſque ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

XV Et uidi aliud ſignum in cœlo magnum & mirabile, angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem nouiſsimas, quoniam in illis cōſummata eſt ira dei. Et uidi tanquam mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de beſtia & de imagine eius, & de charactere eius, & de numero nominis eius, ſtantes ſuper mare uitreum, habentes cytharas dei, & cantant canticum Moſi ſerui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia ſunt opera tua domine deus omnipotens: iuſtæ & ueræ ſunt uiæ tuæ rex ſanctorum: Quis non timebit te domine, & magnificabit nomen tuum? Quia ſolus pius es, quoniam omnes gentes uenient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſtata ſunt. Et poſt hæc uidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cœlo, & exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas, de templo, ueſtiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit ſeptem angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracūdiæ dei uiuentis in ſecula ſeculorum. Et impletum eſt templum fumo à maieſtate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.

XVI Et audiui uocem magnam de templo dicentem ſeptem angelis: Ite, effundite *ſeptem* phialas iræ dei in terram. Et abiit primus *angelus* & effudit phialam ſuam in terram, & factum eſt uulnus malū ac noxium in homines qui habebant characterem beſtiæ & in eos qui adorabant imaginē eius. Et ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuens mortua eſt in mari. Et tertius angelus effudit phialā ſuam in flumina

εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, δίκαιος εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοι γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγοντος. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα. καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας

in fluuios & in fontes aquarum & factæ sunt sanguis. Et audiui angelum aquarum dicentem, Iustus es domine qui es & qui eras, & sanctus quia hæc iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarũ effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere, digni enim sunt. Et audiui alterũ è sanctuario dicentẽ, Etiam domine deus omnipotens, uera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datũ est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas, nec; egerunt scelerũ pœnitentiã, ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestię, & factum est regnum eius tenebrosum, & commãducauerũt linguas suas præ dolore, & conuitijs affecerũt deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnũ Euphraten, & siccata est aqua eius, ut præpararetur uia regum ab ortu solis. Et uidi ex ore draconis & ex ore bestiæ & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modũ ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorũ facientes signa, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandũ illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio sicut fur. Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua, ne nudus ambulet & uideant turpitudinem eius. Et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraice Armageddon. Et septimus angelus effudit phialã suam in aerem, & exiuit uox magna de templo cœli à throno, dicens, Factum est. Et facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terrã, talis terræmotus adeo magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna uenit in memoriã ante deum ut daret illi calicem uini indignationis iræ suæ. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti. Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines, & blasphemauerunt deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est plaga eius uehementer. Et uenit unus de septem angelis, qui habebant septem

XVII

φιαλας, καὶ ἐλαλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦ
ρο, δείξω σοι τὸ κριμα τῆς πόρνης, τῆς μεγαλης,
τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν, μεθ'
ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθη
σαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κατοικοῦν-
τες τὴν γῆν. καὶ ἀπηνέγκε με εἰς ἔρημον ἐν
πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θη-
ρίον κόκκινον, γέμον ὀνοματων βλασφημίας, ἔ-
χον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ καὶ
κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργα-
ρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐ-
τῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορ-
νείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γε-
γραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μη-
τὴρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς.
καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵμα-
τος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύ-
ρων ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα
μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας;
ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ
θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, τοῦ ἔχοντος τὰς
ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. θηρίον ὃ
εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ
τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυ
μασονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ
γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ θηρίον,
ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ πάρεστιν. ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔ-
χων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ,
ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς
ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὁ ἄλ-
λος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ
μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς
ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώ-
λειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες,
δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω
ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν
λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώ-
μην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν
ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ δίδοασιν. οὗτοι μετὰ τοῦ
ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς,
ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων,
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πι-
στοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη
κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσ-
σαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον,
οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην
ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας
αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν
πυρί. ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν
ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν
γνώμην

phialas, & loquutus est mecum, dicens mi-
hi, Veni ostendam tibi damnationem me-
retricis magnę, quæ sedet super aquas mul-
tas, cum qua scortati sunt reges terræ, & in-
ebriati sunt qui inhabitant terram de uino
prostitutionis eius. Et abstulit me spiritu in
desertum. Et uidi mulierem sedētem super
bestiam coccinam, plenam nominibus ma-
ledicentiæ, habentem capita septem & cor-
nua decem. Et mulier erat circundata pur-
pura & coccino & inaurata auro & lapide
precioso & margaritis, habens poculum au
reum in manu sua plenum abominationi-
bus & immunditia libidinis suæ. Et in fron
te eius nomen scriptum mysterium, Baby-
lon magna mater scortationum & abomi-
nationum terræ. Et uidi mulierem ebriam
de sanguine sanctorū & de sanguine mar-
tyrum Iesu. Et miratus sum quum uiderem
illam admiratione magna. Et dixit mihi an
gelus, Quare miraris? ego dicam tibi myste
rium mulieris & bestiæ quæ portat eam
quę habet capita septem & cornua decem.
Bestia quam uidisti, fuit, & nō est, & ascen-
sura est de abyssо, & in interitum ibit, & mi
rabuntur inhabitantes terram, quorum no-
mina scripta non sunt in libro uitæ à condi-
to mundo, uidētes bestiam quæ erat & non
est. Hic est mens quæ habet sapientiam. Se-
ptem capita, septē montes sunt, super quos
mulier sedet, & reges septem sunt. Quinq;
ceciderunt, unus est, & alius nondum ue-
nit. Et quum uenerit, oportet illum breue
tempus manere. Et bestia quæ erat, & non
est, & ipse octauus est, & de septem est, &
in interitum uadit. Et decem cornua quæ
uidisti, decem reges sunt, qui regnum non-
dum acceperunt, sed potestatem tanquam
reges una hora accipient cum bestia. Hi
unum consilium habent, & uirtutem & po
testatem suam bestię tradent. Hi cum agno
pugnabunt, & agnus uincet illos, quoniam
dominus dominorum est, & rex regum: &
qui cum illo sunt uocati, & electi & fide-
les. Et dicit mihi: Aquę quas uidisti, ubi me
retrix sedet, populi sunt & turbæ & gentes
& linguæ. Et decem cornua quæ uidisti in
bestia, hi odio prosequētur meretricem, &
desolatam facient illam & nudam, & car-
nes eius comedent, & ipsam igne concre-
mabunt. Deus enim dedit in corda eorum,
ut faciant quod placitum est illi, ut unam fa
ciant

γνώμλω, καὶ δοῦναι τλὺ βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθῇ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

καὶ μετὰ τοῦτο εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλλω καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἐκολούθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς θάνατος, καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου καὶ πορφύρας καὶ σηρικοῦ καὶ κοκκίνου καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου καὶ κινάμωμον καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη καὶ πρόβατα καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ *ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι

* Alias ἀπώλοντο

ciant uoluntatem, ut dent regnum suum bestiæ, donec consummentur uerba dei. Et mulier quam uidisti, est ciuitas magna quę habet regnum super reges terræ. Et post hæc uidi alium angelum descendentem de cœlo, habentem potestatē magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinem uoce magna, dicens, Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis uolucris immundę & inuisæ: quia de uino iræ scortationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa scortati sunt, & mercatores terræ de uirtute deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam uocem de cœlo dicētem, Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius usq; ad cœlum, & recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit, miscete illi duplum. Quātum glorificauit se & in delicijs fuit, tātum date illi tormētum & luctum, quia in corde suo dicit, Sedeo regina, & uidua non sum, & luctum non uidebo. Ideo in una die uenient plagę eius, mors & luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis est dominus deus, qui iudicabit illam. Et flebunt illam & plangent se super illa reges terræ, qui cum illa scortati sunt, & in delicijs uixerunt, quum uiderint fumum incendij eius, longe stantes propter timorem tormenti eius, dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in una hora uenit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent super illa: quoniā merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis precioſi, neq; margaritæ & byſſi & purpuræ & serici & coccini & omne lignum thyinum & omne uas eburneum & omne uas de ligno precioſiſsimo & ære & ferro & marmore & cinnamomum & odoramentum & unguentum & thus & uinum & oleum & similam & triticum & iumenta & oues & equorum & rhedarum & mancipiorum & animas hominum. Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mer

πορoι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις. ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλοίων ὁ ὄμιλος καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες. τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἐν ᾗ ἐπλουτήσαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων· τὸ ἀλληλουϊα. ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ δεύτερον εἴρηκαν, ἀλληλουϊα. καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου λέγοντες, ἀμὴν ἀλληλουϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν λέγουσα, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων

catores horum qui diuites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura & cocco, & deaurata erat auro & lapide precioso & margaritis: quoniã una hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. & omnis gubernator & omnis in nauibus uersantium turba & nautæ & qui in mari operantur, longe steterunt: & clamauerunt, uidentes fumum incendij eius, dicentes, Quę similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de precijs eius, quoniam una hora desolata est. Exulta super eam cœlum & sancti apostoli & prophetæ, quoniã iudicauit deus iudicium uestrũ de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens, Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam non inuenietur: & uox citharœdorum & musicorum & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex cuiuscunq; artis non inuenietur in te amplius, & uox molæ non audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & uox sponsi & sponsæ nõ audietur posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in ueneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra. XIX Post hæc audiui uocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentis, Alleluia: salus & honor & gloria & uirtus domino deo nostro est: quia uera & iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorum suorum de eius manu. Et iterum dixerunt, Alleluia. Et fumus eius ascendit in seculum seculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedentem super thronum, dicentes, Amen alleluia. Et uox de throno exiuit, dicens, Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. Et audiui sicut uocem turbæ multæ & sicut uocem aquarum multarum & sicut uocem tonitruorum magnorum, dicentium

λεγόντων

λέγοντες, ἀλληλούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δώσωμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστιν τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι γράψον. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ ἰησοῦ ἐστὶν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ. καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε καὶ συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων καὶ δούλων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον. καὶ μετὰ αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν τῷ θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον

dicentium, Alleluia: quoniam regnauit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, uocabatur fidelis & uerax, & per iustitiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, Sermo dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea. Et ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantem in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli: Venite & cõgregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum, & pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipsa, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui conjecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστὶ διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρις τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὐδὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ * ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς τὸν γὼγ καὶ τὸν μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μεγάλους καὶ μικροὺς ἑστῶτας ἐνώπιον * τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτος ὅστις ὁ δεύτερος θάνατος, καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθον

* Aliâs ὅταν τε λελυθῇ

* Aliâs θρόνου

Et uidi angelum descendentem de cœlo habentem clauem abyssi & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum, & signauit super illum ut nō seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimoniū Iesu & propter sermonem dei, & qui non adorauerunt bestiam nec̄ imaginem eius nec acceperunt characterē eius in frontibus suis aut in manibus suis, & uixerunt & regnauerūt cum Christo mille annis. Cæteri uero mortuorū non reuixerunt, donec consummētur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In ijs secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabūt cum illo mille annis. Et quum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, ut cōgreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ & circumierunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronum magnum candidum & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secūdum opera ipsorum: & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant mortuos, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuētus est in libro uitæ scriptus, cōiectus est in stagnum ignis. Et uidi cœlum nouū & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra abijt

παρῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτός ἔσται μοι υἱός. τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ὑστάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσι ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν ἰσραήλ. ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε μέτρον καλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον ἐστὶ τὸ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ στάδια δώδεκα χιλιάδας, τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαρακοντατεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς

abijt, & mare iam non est. Et ego Ioannes uidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendētem de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatā uiro suo. Et audiui uocem magnam de cœlo dicentem, Ecce tabernaculū dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorum deus. Et absterſurus est deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Et mors ultra non erit neq; luctus neq; clamor neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & Ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uitæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis & execratis & homicidis & scortatoribus & uenefi cis & idololatris & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habentibus septem phialas plenas septem plagis nouissimis, & loquutus est mecum, dicens, Veni ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam, sanctam Hierusalem descēdentem de cœlo à deo, habētem claritatem dei. Et lumē eius simile lapidi preciosissimo tanquam lapidi iaspidi crystallisanti. Et habebat murū magnum & altum habentē portas XII, & in portis angelos XII, & nomina inscripta, quæ sunt nomina XII tribuum filiorū Israel. Ab oriēte portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres: & murus ciuitatis habēs fundamenta XII, & in ipsis duodecim nomina XII apostolorū agni. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram arūdineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tāta est quāta & latitudo, & mensus est ciuitatē de arūdine *aurea* per stadia duodecim milia, & lōgitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murū eius C XLIIII cubitorū, mēsura hominis quę est angeli. Et erat structura muri eius ex iaspide. Ipsa uero ciuitas aurū mundū, similis uitro mūdo, & fundamēta muri

τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται εἰσί, ἀνὰ εἷς ἑκάστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας. νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν, καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν *κατανάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσι λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι. μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὁ

*Aliâs καταθεμα

ciuitatis omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus, tertium calcedonius, quartum smaragdus, quintum sardonyx, sextũ sardius, septimum chrysolitus, octauũ berillus, nonum topazius, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, per singulas, & singulæ portæ singulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum tanquã uitrum perlucidum. Et templum non uidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est & agnus. Et ciuitas non eget sole neq; luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes quæ seruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriã suam & honorem in illam, & portæ eius nõ claudentur per diem. Nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro uitæ agni. Et ostendit mihi purum fluuium aquæ uiuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius, sed sedes dei & agni in illa erit, & serui eius seruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus suis. Et nox illic non erit, & non egent lumine lucernæ, neq; lumine solis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dominus deus sanctorum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui custodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui & uidi hæc. Et postquam audissem & uidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant uerba *prophetiæ* libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obsignaueris uerba prophetiæ libri huius.

XXII

Tempus

ὁτι

ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι· καὶ ὁ ῥυπαρὸς, ῥυπανθήτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι. καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιθῇ πρός ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναὶ ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

Tempus enim prope est. Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc: & ecce uenio cito, & merces mea mecũ est, ut reddam unicuiq; ut opus illius erit. Ego sum alpha & Ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati qui seruant mandata illius, ut sit potestas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici & impudici & homicidæ & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Iesus misi angelum meum, ut testificaretur uobis hæc in ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam, uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, Amen.

FINIS

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM
VETVSTISSIMORVM'QVE CODICVM LATINORVM FIDEM
ET AD PROBATISSIMORVM AVTORVM CITATIO/
NEM ET INTERPRETATIONEM IAM QVINTO
ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STV/
DIO'QVE DES. ERASMI ROTEROD.
THEOLOGIAE PROFESSORIS
ANNO M D XXXV

Τῷ θεῷ δόξα.

BASILEAE, APVD HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM ANNO
M D XXXV MENSE MARTIO

Index ternionum.

α β γ δ a b c d e f g h i k l m n o p q r s
t u x y z A B C D E F G H I K L M N
Omnes terniones.

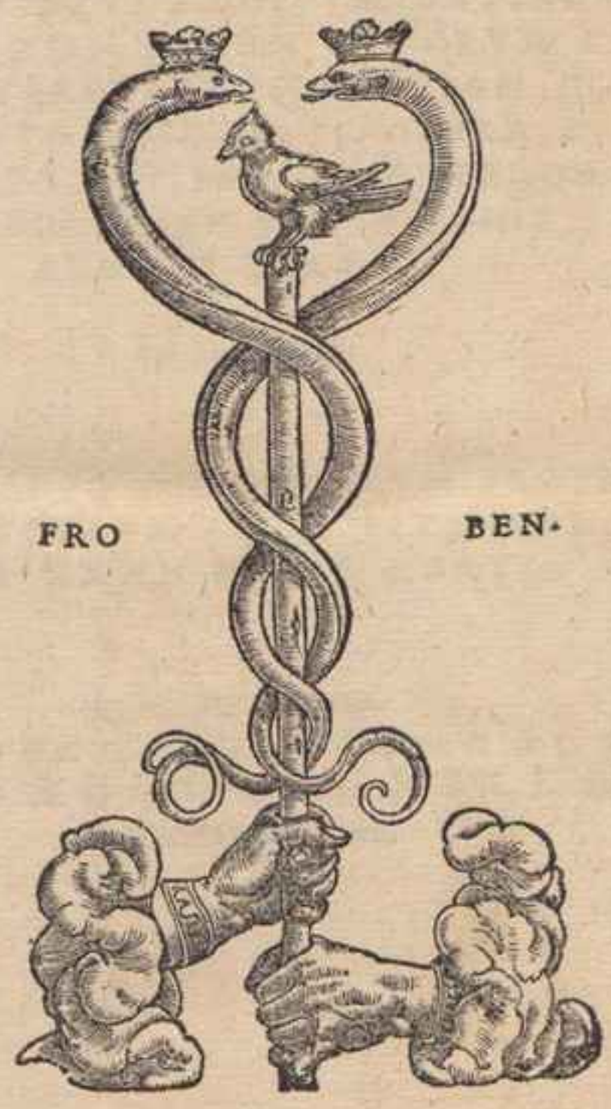

FRO BEN.